МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Юридичний інститут

ІННОВАЦІЙНІ ПРОЄКТИ ДЛЯ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

ЗБІРНИК ДОПОВІДЕЙ
Ювілейної 90-ї щорічної студентської наукової конференції

17 квітня – 20 травня 2023 р.

КНЕУ КИЇВ 2023

УДК 657:330.341-048.38](477)(06)
І-66

Відповідальний за випуск: Чернега В. М.

Рекомендовано до друку
Науково-експертною радою КНЕУ
Протокол № 5 від 22.06.2023 р.

Інноваційні проєкти для післявоєнного відновлення та розвитку України: зб. доп. І-66 Ювілейної 90-ї щорічної студентської наукової конференції, 17 квітня – 20 травня 2023 р. – [Електронний ресурс]. Київ, КНЕУ, 2023. – 391 с.
ISBN 978-966-926-444-2

Збірник доповідей студентів Навчально-наукового інституту «Юридичний інститут» Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана укладено за результатами їхніх досліджень, представлених на Ювілейній 90-й щорічній студентській наукової конференції, зокрема: на 5 платформах («Повоєнне відродження України: публічно-правові, приватноправові та міжнародно-правовий аспекти», «Міжнародні та національні аспекти повоєнної відбудови і сталого розвитку України», «Приватноправові аспекти інноваційних проєктів для післявоєнного відновлення та розвитку України», «Суспільно-політичні аспекти повоєнного відновлення України: історичний досвід, виклики і можливості», «Restart Ukraine: post-war reconstruction»). У виданні також фігурують доповіді студентів, у яких розкрито актуальні аспекти Gender and Crime.

УДК 657:330.341-048.38](477)(06)

Розповсюджувати та тиражувати
без офіційного дозволу КНЕУ забороняється

ISBN 978-966-926-444-2 © КНЕУ, 2023

ЗМІСТ

Юридичний інститут

Кафедра теоретичної юриспруденції

ПЛАТФОРМА
ПОВОЄННЕ ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ: ПУБЛІЧНО-ПРАВОВІ, ПРИВАТНОПРАВОВІ ТА МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТИ

Бондар Т. М.
Вдосконалення правового регулювання ресоціалізації засуджених в повоєнній Україні . . 11
Карунська А.О.
Процедура відновлення обмежених конституційних прав громадян після закінчення дії воєнного стану 14
Луценко В.Р
Нормативно-правове регулювання повоєнної відбудови та відновлення України. 16
Марченко А.О.
Права жінок в умовах воєнного стану: теоретико-правовий аналіз 19
Савчук Н.І.
Відшкодування збитків завданих війною: зарубіжний досвід та перспективи для України. 22
Солом'яна І.О.
Екологічна безпека як напрям повоєнного відродження України 24
Щасна Т.Ю.
Правовий захист інвесторів та бізнесу під час післявоєнного відновлення економіки України 27

Кафедра публічного та міжнародного права

ПЛАТФОРМА
МІЖНАРОДНІ ТА НАЦІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ І СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Секція 1. Адміністративне право та адміністративно-деліктний процес, адміністративне судочинство, адміністративні процедури

Бачинська В.О.
Вирішення адміністративно-правових спорів шляхом медіації: національний та зарубіжний досвід 30
Горячий Я.Ю.
Адміністративно-правове забезпечення дотримання прав ветеранів війни та розвиток системи їх соціального захисту 33
Грицай Ю.Р.
Розвиток медичних технологій у повоєнній Україні: юридичні аспекти. 35
Домачук А.В.
Організаційно-правові питання відшкодуванням фізичним та юридичним особами України збитків завданих військовою агресією РФ 37
Зінов'єв Д. М.
Відновлення інфраструктури у післявоєнний період. 41

Кармаліт В.В.
Зловживання процесуальними правами в адміністративному судочинстві 43
Кравченко В. А.
Публічно-правові аспекти юридичного регулювання штучного інтелекту в Україні 45
Лученко Є.О.
Освіта в післявоєнний період 48
Нікітенко Д.А.
Електронне адміністративне судочинство: проблеми та перспективи. 51
Ніштенко В.О.
Публічні фінанси в умовах воєнного стану: особливості управління 53
Плаван А.Р.
Особливості правового регулювання банківської системи України
в післявоєнний період 56
Савчук Н.О.
Правове регулювання щодо фіксації руйнувань для ліквідації наслідків бойових дій
та відновлення інфраструктури 58
Савчук Н.І.
Перехід України до цифрової держави: правові аспекти. 60
Смалюк Х.В.
Відновлення енергетичної безпеки в повоєнній Україні 62
Спориш А.М.
Правовий режим інсайдерської інформації в Україні 64
Тернавська Є.І.
Правове регулювання страхування під час воєнного стану: реалії та перспективи 66
Фільченкова С.Ю.
Державна політика щодо відновлення забруднених територій після воєнних дій
та подальше їх застосування. 68

Секція 2. Фінансове право та процес

Абаровська Б.В.
Зашморг на шиї сучасного бізнесу або проблеми в системі оподаткування України 72
Блохіна А.М.
Правове регулювання вільних економічних зон у післявоєнний період в Україні. 74
Буздиган І.В., Сидорець В.П.
Актуальні питання удосконалення валютного регулювання в Україні
в умовах подолання воєнної агресії з боку росії. 77
Комаровська Е.Е.
Повоєнна відбудова України – економіко-правові аспекти 79
Лісецька М.О.
План Маршалла для України: сутність та особливості реалізації 81
Лісніковська Н.В.
Особливості здійснення публічних закупівель в умовах воєнного стану 83
Мерзлюк А.О.
Фінансова безпека банків як один зі складників фінансової безпеки держави в умовах
правового режиму воєнного стану. 85
Нікітенко Д.А.
Роль правового регулювання податкових відносин у повоєнній відбудові і сталому роз-
витку України. 88

Ніштенко В.О.
Особливості правового регулювання розміщення ОВДП «Військові облігації» 90
Онищенко М. С.
Репарації як елемент відбудови України 92
Плаван А.Р.
Сучасні проблеми сплати податків: складність реалій та правові наслідки 95
Рачинський І.О.
Правові питання виплати репарацій в умовах збройної агресії рф проти України. 97
Сергеєвська К.П.
Правові засади цифрової трансформації банківської діяльності в Україні 99
Спориш А.М.
Стратегія розвитку та принципи відновлення повоєнної України 101
Статкевич Д.І.
Правові засади залучення державних банків до післявоєнної відбудови України 103
Тернавська Є.І.
Правові аспекти участі банків у повоєнній відбудові України 105
Чечко А.С.
Післявоєнне відновлення бізнесу в Україні: сучасні виклики та перспективи 108

Секція 3. Кримінальне право та процес

Гузій Є.М.
Використання сучасних технологій в судовій та правоохоронній системах України: можливості та ризики 111
Дмитрук І.В.
Проблема домашнього насильства в умовах воєнного стану 113
Кліщ В.В.
Кримінальна відповідальність за заперечення збройної агресії російської федерації проти України. 115
Комаровська Е.Е.
Кримінальні правопорушення проти національної безпеки України у період воєнного стану . 117
Курінська Я.С.
Питання захисту прав представників ЛГБТ спільноти під час війни та у повоєнний період . . 119
Лісова С.О.
Сексуальне насильство як тактика ведення жорстокої війни 122
Пойденко А.С.
Наслідки російської паспортизації на звільнених територіях України 124
Притула К.С.
Кримінальна відповідальність за домашнє насильство: порівняльно-правовий аналіз законодавства України та деяких зарубіжних держав 127
Сабецька К.О.
Особливості кримінальної відповідальності за пособництво державі-агресору. 129
Стрижевський Г.І.
Кримінальна відповідальність за незаконне використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв в умовах воєнного стану 131
Шека Р.О.
Питання кримінальної відповідальності за колаборaційну діяльність. 134
Шульга В.В.
Дефініції: «права жінок» та «торгівля людьми»: теоретичні та практичні аспекти 136

Секція 4. Міжнародне публічне та приватне право

Барсегян А.А.
Вплив євроінтеграції на процеси відновлення та відбудови України 138
Бойко С.В.
Стандартизація та гармонізація українського законодавства в рамкам процесу вступу до Європейського Союзу: недоліки та переваги. 140
Бондар Т.М.
Міжнародно-правовий захист культурної спадщини в післявоєнний період в Україні. . . 141
Булах О.С.
Історико-правові аспекти створення сприятливих умов для іноземних інвестицій в повоєнній Україні 145
Васякіна А.К.
Повернення в Україну біженців, внутрішньо-переміщених осіб та їх включення до економічних процесів 147
Кальницька Я.В.
Відновлення і модернізація житла й інфраструктури регіонів України: міжнародний досвід. 149
Ковальчук Ю.В.
Виконання Україною «копенгагенських критеріїв» в умовах збройної агресії рф проти неї 152
Когтєв В.А.
Особливості політики м'якої сили в умовах російсько-української війни 154
Кривко В.В.
Правові засади залучення міжнародних інвестицій в Україну у повоєнний період. 156
Маценко М.В.
Депортація дітей з окупованих територій України: правові питання. 158
Окунєв А.Ю.
Притягнення РФ до міжнародно-правової відповідальності: реальність та перспективи . 161
Плохотнюк Ю.Г.
Досвід Балканських країн у повоєнному відновленні економіки та можливості його застосування в Україні 163
Понич А.А.
Юридична сила рішень ЄСПЛ проти рф за злочини проти України та проблеми їх виконання 166
Поляков Є.О.
Завдання антикорупційної політики під час відбудови України: внутрішньодержавні та міжнародні аспекти 168
Притула К.С.
Виклики та перспективи для України у зв'язку із набуттям статусу кандидата на членство у ЄС 170
Розуменко М.Д.
Імплементація джерел права ЄС у національне законодавство України: перспективи та виклики 172
Сергеєвська К.П.
Міжнародне гуманітарне право як інструмент для врегулювання військових конфліктів 174
Сопінський Ю.В.
Вплив євроінтеграції на нормативно-правове забезпечення національної безпеки України: здобутки та виклики 176

Статкевич Д.І.
Принцип свободи договору в міжнародному приватному праві 179
Чабан К.В.
Миротворча діяльність ООН і міжнародна безпека 181
Шевчук А.В.
Сутність та значення ендавментів під час післявоєнної розбудови України. 183
Шульга В.В.
Конфлікт інтересів: деякі аспекти міжнародного і національного нормативно-правового регулювання 185

Кафедра приватного права

ПЛАТФОРМА
ПРИВаТНОПРАВОВІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ
ДЛЯ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Василець А.Ю.
Основні положення про докази і доказування в господарському процесі. 188
Кармаліт В.В.
Правові засади розвитку оборонно-промислового комплексу післявоєнної України: окремі аспекти 189
Карунська А.О.
Особливості продажу нерухомого майна за умов правового режиму воєнного стану в Україні. 192
Ковальчук Ю. В.
Правові питання домашнього насильства 194
Кондратенко К.В.
Страхові відносини в умовах воєнного стану: дія форс-мажорних обставин 197
Крохмальний В.С.
Інститут учасників господарської судової справи 199
Курінська Я. С.
Питання відшкодування шкоди державою, завданої внаслідок воєнних дій 201
Лісецька М. О.
Аліментні зобов'язання щодо утримання неповнолітніх в американському праві 203
Нікітенко Д. А.
Актуальні питання державної підтримки підприємств в умовах воєнного стану. 206
Редько С.О.
Відкриття розгляду справи по суті як стадія господарського процесу 207
Розуменко М. Д.
Особливості виконання договірних зобов'язань за умов дії правового режиму воєнного стану 209
Руденко О.О.
Примусове вилучення майна підприємств – резидентів рф в Україні: перспективи розвитку законодавства 211
Трегуб Д.
Окремі види доказів в господарському процесі 213
Чечко А.С.
Судова практика усиновлення іноземцем дитини, яка є громадянином України 215
Чубко А.В.
Особливості забезпечення доказів у господарському процесі 217

Кафедра політичних технологій

ПЛАТФОРМА
СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ АСПЕКТИ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ: ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД, ВИКЛИКИ І МОЖЛИВОСТІ

Секція 1. Суспільно-політичні аспекти повоєнного відновлення України: історичний досвід, виклики і можливості

Лютенко М.С.
Роль громадської активності у повоєнному відновленні України 220
Голобля М.О., Свинар І.Б.
Soft Power України: літератури, історія, кіноматограф як потужні важелі зовнішньополітичних впливів 222
Коваленко Є.М., Губін Д.Ю.
Роль військових в післявоєнних політичних інституціях: світовий досвід та українські перспективи 225
Сидоренко К.В.
Міжнародна підтримка України в умовах російської агресії 228
Нікітенко В.Р., Красновид Р.В.
Реформи для зміцнення демократії та громадської участі в повоєнній відбудові України 230
Лебедь Д. О.
Психологічний аспект політики відбудови українського суспільства після завершення воєнних дій 232
Звєрєвич Ю.О.
Роль соціальних мереж у виборчих кампаніях в Україні у 2010-х роках. 235
Кузюра М.Ю.
Роль війни в процесі війни в процесі формування національної ідентичності українців після Другої світової війни 238
Луб'яницька К.Р. Громадянське суспільство в сучасній Україні: особливості функціонування і перспективи розвитку. 240
Рахімов П.Є.
Проблема корупції і післявоєнне відродження: світовий досвід та реальність в Україні . 243

Кафедра іноземних мов Юридичного інституту

ПЛАТФОРМА
RESTART UKRAINE: POST-WAR RECONSTRUCTION

Барсегян А.А.
Aspects of european impact on recovery of post-war Ukraine 244
Бойко С.В.
*S*tandardization and harmonization of ukrainian legislation within the process of joining the european union: disadvantages and advantages 246
Булах О.С.
Effective postwar investment into the ukrainian economy (historical and legal aspects) 247
Бесплемянний Ю.М.
Rebuilding Ukraine after the war: priorities 249
Колодійчик І.В.
Post-war reconstruction of Ukraine 251

Левицький М.О.
Legal and psychological approaches for post-war reintegration of people from occupied territories 253
Лугош Р. Ю.
Strategies of recovery and development of post-war Ukraine 255
Мерзлюк А.О.
Human right to free choice of place of residence in the temporarily occupied territory (on the experience of Ukraine). 257
Plavan A. R.
Peculiarities of legal regulation of the banking system of Ukraine in the post-war period. 259
Plokhotniuk Ju.
Posr-war economic recovery of Ukraine: ideas and prospects 260
Савчук Н.О.
Legal regulation regarding the fixation of destruction for the elimination of the consequences of hostilities and the restoration of infrastructure in post-war Ukraine 262
Ternavska E.I.
legal aspects of participation of banks in post-war reconstruction of Ukraine 264
Чабан К.В.
Un peacekeepers as a part of postwar sustainable development in ukraine: pros and cons 265

GENDER AND CRIME

Anastasiia Blokhina
The prohibition on abortion as the violence against women 268
Vladyslava Hedz
Gender-based violence as a weapon during wars: prerequisites and consequences 283
Pavlo Hurzhii
Men as the victims of sexual and gender-based violence in the armed conflicts 294
Koshchak Yelyzaveta
Gender stereotypes: violation of the right to freedom and personal integrity vs traditional values of human civilization 301
Lytvynova Kateryna
The influence of gender stereotypes on law enforcement activities 309
Zarina Martyniuk
Stereotypes regarding gender-based violence in ukrainian society and their impact on sexual self-education. 316
Anastasiia Merzliuk
Access to justice for victims of gender-based violence in conditions of armed conflict. 322
Anna Moroz
The relationship between sex education and gender-based violence. 330
Polina Pakhomova
Abuse of power: exploitation of refugees 336
Julia Plokhotniuk
Sexual violence as a tool of the russian-ukrainian war 344
Anastasiia Ponych
Prohibition of abortion: a violation of a woman's reproductive right or a guarantee of a man's right to parenthood? 350

Rozumenko Mariia
Issue of criminal prosecution for gender-based crimes against the population in the russian-ukrainian war 357
Savchuk Nadia
Comparative analysis of legal regulation of abortion 362
Kateryna Serheievska
Forced marriage and forced female genital mutilation in the world 370
Daryna Zhabchyk
Trafficking and other forms of exploitation of ukrainians fleeing the war 376

Кафедра теоретичної юриспруденції

ПЛАТФОРМА ПОВОЄННЕ ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ: ПУБЛІЧНО-ПРАВОВІ, ПРИВАТНОПРАВОВІ ТА МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТИ

Бондар Т. М.
«Міжнародне комерційне право», 5 курс,
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана,
Науковий керівник – д.ю.н., старший дослідник,
професор кафедри теоретичної юриспруденції Кравченко М. Г.

ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ЗАСУДЖЕНИХ В ПОВОЄННІЙ УКРАЇНІ

Людський капітал є головним чинником забезпечення розвитку економіки країни, її конкурентоспроможності у світовому просторі. З початком повномасштабної війни Україна втрачає цей ресурс через міграцію, смерть цивільних і військових тощо. Тому важливе його відновлення. На мою думку, слід звернути увагу на такий прошарок суспільства як засуджені, адже це приблизно 20 % від чисельності населення України [6]. На практиці ми бачимо, що випадки скоєння повторних злочинів свідчать про недосконалість системи ресоціалізації. Водночас, якісне правове регулювання щодо адаптації в'язнів до суспільного життя після тривалого періоду перебування за ґратами сприятиме зменшенню рецидивів, скороченню бюджету держави для утримання осіб у місцях позбавлення волі та майбутнє працевлаштування колишніх засуджених допоможе відновленню економіки країни. Таким чином, це питання не втрачає своєї актуальності й у повоєнний період у нашій державі.

Метою дослідження є вдосконалення правового регулювання ресоціалізації засуджених у повоєнній Україні. Для досягнення мети визначені такі завдання: аналіз трудотерапії як основного інструменту ресоціалізації осіб, які відбувають покарання в місцях позбавлення волі; аналіз позитивного закордонного досвіду щодо використання трудотерапії як інструменту ресоціалізації засуджених до позбавлення волі.

Питаннями підготовки засуджених, які відбувають покарання у виді позбавлення волі, до звільнення, їх ресоціалізацією займалися вчені Білоус К. С., Сагайдак Ю. В., Кравченко М. Г., Кузьменко О. В., Конощук Я. І., Шульженко Ф. П. та інші [5–8].

Відразу слід зупинитися на понятті «ресоціалізація». Законодавець визначає цей термін у ст. 6 Кримінально-виконавчий кодекс України (далі – КВК України) як «свідоме відновлення засудженого в соціальному статусі повноправного члена суспільства; повернення його до самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя в суспільстві» [2]. Тобто повернення до суспільства особи, яка вчинила злочин як законослухняного громадянина, який може жити у суспільстві, заробляти законним чином на життя та не вчиняти нові злочини. Так, можна сформулювати мету ресоціалізації як адаптацію до життя у суспільстві, щоб засуджені набули нових спеціальностей, професій і навичок, необхідних для соціального життя, мали здатність стабілізувати самостійну законослухняну поведінку після відбуття покарання та уникнули повторних злочинів.

Кримінально-виконавча система в усі роки була тісно пов'язана із трудовою діяльністю. Однак, з 1920 до 1960 року, у період *Головного управління виправно-трудових табо-*

рів (ГУЛАГ), радянська влада використовувала примусову працю не для перевиховання, а для експлуатації осіб, яких ув'язнювали. Зараз трудотерапія є засобом виправлення і ресоціалізації. Тобто праця слугує ціллю соціальної адаптації осіб до умов життя на волі, шляхом розвитку і закріплення у засуджених звички до роботи, усвідомлення її необхідності, що в результаті сприятиме працевлаштуванню на волі й запобіганню рецидиву злочинів.

Необхідно зазначити, що трудотерапія стала не обов'язком, а правом для засуджених до позбавлення волі після прийняття Закону України «Про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України щодо адаптації правового статусу засудженого до європейських стандартів» від 8 квітня 2014 року [4]. Це гарантується ст. 43 Конституції України: «Кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується» [1].

Проте, коли ми розглядаємо умови трудотерапії, то можна прослідкувати елементи обов'язкової праці. Так, уся робота засуджених складається з добровільної, яка передбачає заробітну плату, та примусової. Друга, у свою чергу, поділяється на оплатну працю, підставою залучення до якої є те, що засуджені до позбавлення волі, які мають заборгованість за виконавчими документами, зобов'язані працювати на роботах, які визначаються адміністрацією колонії, до погашення такої заборгованості (ч. 2 ст. 118 КВК України); безоплатну праця, де засуджені можуть залучатися без оплати лише до робіт з благоустрою колоній і прилеглих до них територій, а також поліпшення житлово-побутових умов засуджених (п. 5 ст. 118 КВК України) [2]. Зазначена норма є підставою для зловживання адміністрацією установи відбування покарання, оскільки керівництво колонії на власний розсуд визначає вид, характер та складність праці, тому може нею зловживати.

Також, засуджені змушені працювати, щоб оплатити витрати на їх утримання, крім вартості харчування, взуття, одягу, білизни, спецхарчування та спецодягу, якщо на їхніх рахунках не достатньо коштів (ст. 121 КВК України) [2].

Мотивація засудженого до праці має полягати в заохоченні добровільно здійснювати певні види діяльності для покращення свого проживання за ґратами, адже є особи засуджені до довічного позбавлення волі. Тут слід зазначити про необхідність покращити умови праці, адже трудотерапія, як один з аспектів ресоціалізації, має бути добровільною, щоб засуджений сам усвідомлював і хотів працювати. Наприклад, надати засудженим право обирати ту роботу, до якої вони мають хист, або бажання опанувати нове ремесло. Адже, на даний момент відповідно до п. 1 ст. 119 КВК України, передбачено «Місце та вид роботи, час початку та закінчення роботи (зміни) визначаються адміністрацією колонії» [2].

Засуджені мають право на загальних підставах на державне пенсійне забезпечення за віком, по інвалідності, у зв'язку з втратою годувальника тощо, та підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню (ст. 122 КВК України) [2]. Проте, слід переглянути винагороду за працю, яка надається залежно від кількості та якості виконаної роботи засудженого. Оскільки засуджені користуються всіма правами людини і громадянина, за винятком обмежень, які визначені законом і встановлені вироком суду (ч. 2 ст. 63 Конституції України), тому можуть претендувати на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом [1].

Водночас, слід надавати певні заохочення за сумлінну працю у вигляді додаткових вихідних. Гарним прикладом є досвід Німеччини, як певний орієнтир, у напрямку якого слід рухатися. У цій країні ув'язнені можуть розраховувати на відпустку до 21 доби на рік. На нього можуть розраховувати навіть особи, які відбувають покарання у вигляді довічного позбавлення волі через 10 років. Це допомагає не втрачати зв'язок з навколишнім середовищам, слугує певною стадією адаптації та мотивує бути законослухняним [7, с. 260].

Також трудотерапія повинна гарантувати можливість працевлаштування по завершенню відбування покарання. На жаль, у суспільстві ще панує думка, що судимість – клеймо на все життя. Більше того, навіть якщо людину виправдали, і вона веде чесний спосіб життя, в по-

дальшому це може стати причиною відмови при влаштуванні на роботу. Тому на законодавчому рівні слід вирішити питання про встановлення квот для працевлаштування на роботу осіб, звільнених з місць позбавлення волі. Так, як це передбачено для інвалідів, а саме обов'язок роботодавців надавати особам з інвалідністю роботу (ст. 172 КЗпП) [3].

Крім того, важливо, щоб саме населення допомагало адаптуватися *особам,* звільненим з *місць позбавлення волі* в суспільстві. Наприклад, британська компанія «Вох» для того, аби надати колишнім ув'язненим другий шанс, прийняла рішення про видалення з бланку заяви про прийняття на роботу пункту про наявність судимості з метою забезпечення їм рівних можливостей при прийнятті на роботу [8, с. 124].

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що ефективний процес ресоціалізації засуджених на території України зменшить кількість вчинення злочинів повторно, а в майбутньому ці особи сприятимуть відновленню економіки країни.

На жаль, держава ще не створила надійний механізм для того, аби колишні засуджені мали реальну змогу жити за рахунок чесної праці, і законодавцям слід ще попрацювати над удосконаленням нормативно-правових актів. У першу чергу, слід позбутися колізії між положеннями Конституції України та КВК України у питанні трудотерапії засуджених.

Праця може мати ресоціалізаційний потенціал лише якщо вона добровільна, в іншому випадку вона виконує роль карального засобу, не викликаючи у засудженої особи поважного до неї ставлення. Тому слід внести зміни щодо умов праці: надати можливість обирати вид роботи, врегулювати оплату праці, можливо надати відпустку для більшої мотивації.

Також необхідно забезпечити засуджених профільними робочими місцями для закріплення професійних навиків, отриманих у місцях позбавлення волі. Тому на законодавчому рівні слід вирішити питання про встановлення квот для працевлаштування на роботу осіб, звільнених з місць позбавлення волі; можливо заохочувати роботодавців брати таких осіб на роботу, шляхом надання пільг для підприємств різних форм власності.

Література

1. Конституція України від 28.06.1996 № 30. URL: https://zakon.rada.gov. ua/laws/show/254к/96-вр (дата звернення: 26.04.2023).
2. Кримінально-виконавчий кодекс України від 11.07.2003 № 1129-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#Text (дата звернення: 26.04.2023).
3. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text (дата звернення: 26.04.2023).
4. Про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України щодо адаптації правового статусу засудженого до європейських стандартів: Закон України від 08.04.2014 № 1186-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1186-18#Text (дата звернення: 26.04.2023).
5. Формування оптимальної моделі залучення засуджених до праці: монографія / під ред. Ф. П. Шульженка (перша частина), О. В. Кузьменко (друга частина). Київ : ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», 2022. 441 с.
6. Конощук Я. І. В Україні більш ніж вдвічі зросла кількість засуджених – проєкт бюджету. Судово-юридична газета. 2022. URL: https://sud.ua/uk/news/publication/249714-v-ukraine-bolee-chem-vdvoe-vozroslo-kolichestvo-osuzhdennykh-proekt-byudzheta (дата звернення: 26.04.2023).
7. Сагайдак Ю. В. Ресоціалізація засуджених. Національна практика та зарубіжний досвід. Київський часопис права. 2022. № 4. С. 253–261. URL: http://kyivchasprava.kneu.in.ua/index.php/kyivchasprava/article/view/244/230 (дата звернення: 26.04.2023).
8. Білоус К. С. Досвід деяких країн із підготовки засуджених до звільнення з місць позбавлення волі. Трибуна докторанта, аспіранта і здобувача. № 38. 2019. С. 120–133. URL: http://pbz.nlu.edu.ua/article/view/192502 (дата звернення: 26.04.2023).

Карунська А.О.
«Правознавство», 2 курс
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.ю.н., доцент,
професор кафедри теоретичної юриспруденції Гришко О.М.

ПРОЦЕДУРА ВІДНОВЛЕННЯ ОБМЕЖЕНИХ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН ПІСЛЯ ЗАКІНЧЕННЯ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Захист конституційних прав і свобод громадян є одним із головних обов'язків держави. Проте існують ситуації, коли їхні обмеження є невідворотними. Варто зауважити, що обмеження конституційних прав і свобод громадян здійснюється виключно в спосіб та за допомогою засобів, передбачених чинним законодавством. У ст. 64 Конституції встановлено, що конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України. Підставою їхніх обмежень безпосередньо виступає запровадження воєнного або надзвичайного стану. Проте Конституцією України також передбачено, що не можуть бути обмежені права і свободи, передбачені статтями 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 Конституції.

Відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [4].

Через військову агресією Російської Федерації проти України Указом Президента України 24 лютого 2022 року № 64/2022 введено воєнний стан із 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року строком на 30 діб. Проте, 2 травня 2023 року Верховна Рада України прийняла законопроєкт №9259 «Про затвердження Указу Президента України «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні». Ним передбачено продовження строку дії воєнного стану в Україні з 05 години 30 хвилин 20 травня 2023 року строком на 90 діб. Відповідно до ст. 3 Указу № 64/2022, у зв'язку із введенням в Україні воєнного стану тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30 – 34, 38, 39, 41 – 44, 53 Конституції України, а також вводитися тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб у межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, які передбачені частиною першою ст. 8 Закону України "Про правовий режим воєнного стану" [1], а саме вводяться обмеження на: недоторканність житла; свободу пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України; таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції; не втручання в особисте і сімейне життя; право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань; право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування; право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації; право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності; право на підприємницьку дія-

льність, яка не заборонена законом; право на працю; право на страйк для захисту своїх економічних і соціальних інтересів; право на освіту.

Також ст. 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» додатково можуть застосовуватися такі обмеження:

1) запровадження трудової повинності для окремих категорій працездатних осіб, які не залучені до роботи у сфері забезпечення життєдіяльності населення, оборонній сфері і не забронювані за підприємствами, установами та організаціями. Порядок запровадження трудової повинності регламентовано Порядком залучення працездатних осіб до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 13.07.2011 р. № 753. Цим порядком передбачається, що до суспільно корисних робіт можуть бути залучені виключно працездатні особи віком від 16 років, які не мають обмежень за станом здоров'я до роботи в умовах воєнного стану, а саме: безробітні та інші незайняті особи; працівники функціонуючих в умовах воєнного стану підприємств (за погодженням з їх керівниками), у порядку переведення; особи, зайняті в особистому селянському господарстві; студенти вищих, учні та слухачі професійно-технічних навчальних закладів; особи, які забезпечують себе роботою самостійно [2];

2) запровадження комендантської години;

3) встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду;

4) перевірка документів в осіб, а в разі потреби проводити огляд речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян, за винятком обмежень, встановлених Конституцією України;

5) заборона торгівлі алкогольними напоями та речовинами, виробленими на спиртовій основі, а також зброєю, сильнодіючими хімічними і отруйними речовинами;

6) зримусове відчуження майна, в тому числі те, що перебуває у приватній або комунальній власності, вилучати майно державних підприємств, державних господарських об'єднань для потреб держави в умовах правового режиму воєнного стану в установленому законом порядку та видавати про це відповідні документи встановленого зразка та інші.

Відповідно до п. 5 ч. 1 ст. 6 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», зазначення строку дії обмежень конституційних прав і свобод людини і громадянина, які тимчасово застосовуються у зв'язку з введенням воєнного стану, а також тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень містяться в Указі Президента України про введення воєнного стану [4]. Враховуючи, що в Указі Президента України № 64/2022 не був зазначений строк дії цих обмежень, можна припустити, що обмеження прав і свобод людини будуть скасовані відразу після скасування правового режиму воєнного стану в Україні, адже згідно зі ст. 3 Указу Президента України № 64/2022, вони є тимчасовими, і застосовуються на період дії правового режиму воєнного стану [1]. Також скасування дії обмежень може бути зазначено в Указі Президента України про скасування воєнного стану. Важливо підкреслити, що основоположні права людини і громадянина не підлягають обмеженню навіть у період дії воєнного стану. Адже без їх забезпечення і гарантування є не можливим існування людини і держави у правовому демократичному полі.

Ще одне обмеження прав і свобод людини і громадянина передбачене статтею 3 Закону України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану», в якій зазначається, що примусове відчуження майна в умовах правового режиму воєнного стану може здійснюватися з попереднім повним відшкодуванням його вартості [3].

Процедура здійснення відшкодування:

1) попереднє повне відшкодування вартості примусово відчуженого майна здійснюється на підставі документа, що містить висновок про вартість майна на дату його оцінки, яка проведена у зв'язку з прийняттям рішення про його примусове відчуження;

2) наступна повна компенсація: колишній власник або уповноважена ним особа після скасування правового режиму воєнного стану звертається до військового комісаріату за міс-

цем відчуження майна із заявою, до якої додаються акт і документ, що містить висновок про вартість майна;

3) якщо після скасування правового режиму воєнного стану майно, що було примусово відчужене, збереглося, колишній власник або уповноважена ним особа має право вимагати повернення такого майна у судовому порядку. До того ж, колишній власник примусово відчуженого майна, може вимагати надання йому взамін іншого майна, якщо це можливо.

Отже, обмеження прав і свобод людини і громадянина здійснюється у виключних випадках, одним з яких є введення правового режиму воєнного стану. Указом Президента України встановлюється вичерпний перелік цих обмежень і строк їхньої дії. Проте, основоположні права людини і громадянина, такі як право на життя, право на повагу до людської гідності та інші права, не підлягають обмеженню навіть у період дії воєнного стану. Процедура поновлення обмежених прав і свобод людини визначаються Указом Президента України та окремими Законами України.

Література

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text (дата звернення: 24.04.2023).
2. Про затвердження Порядку залучення працездатних осіб в умовах воєнного стану до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 13.07.2011 р. № 753 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/753-2011- %D0 %BF#Text (дата звернення: 24.04.2023).
3. Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану: Закон України від 17.05.2012 р. №15 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4765-17#Text (дата звернення: 24.04.2023).
4. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text (дата звернення: 24.04.2023).

Луценко В.Р
«Право, Правознавство», 1 курс
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.ю.н., доцент,
професор кафедри теоретичної юриспруденції Гришко О.М.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Для України 2022 рік фактично почався повномасштабним вторгненням Російської Федерації на її територію. Ця агресія призвела до невиправних і неоціненних наслідків, тому актуальним є питання щодо визначення напрямків відновлення України.

З початком повномасштабної війни, перед Урядом та Верховною Радою України постали складні питання щодо забезпечення актуального правового регулювання у контексті військових реалій. Нормативно-правове регулювання післявоєнної відбудови та відновлення України є різноманітним і регламентує значну кількість процесів.

У свою чергу, Україна має прагнути збереженню демократичного ладу та дотриманню основних конституційних принципів. Ще Революція Гідності 2014 року засвідчила бажання переважної частини українського суспільства рішуче змінити пережитки радянського минулого країни та обрати шлях до Євроінтеграції. У період з 2014 по 2021 роки було проведено

реформи, більшість з яких були успішними, наприклад, децентралізація, фіскальна дисципліна та бюджетний процес, макроекономічна стабільність, банківський сектор, державні закупівлі, реформа поліції та армії, земельний ринок. Інші реформи потребують генерацій.

Вторгнення Російської Федерації 24 лютого повністю змінило ситуацію – те, що здавалося малоймовірним до війни, тепер цілком досяжне. Україна стала кандидатом на вступ до ЄС, тож наразі, для подальшого розвитку у напрямку євроінтеграції нам потрібно продовжити реформи, розпочаті до війни й узгодити своє законодавство з європейським. Наприклад, запровадити європейську систему сертифікації, продовжити велику приватизацію, антикорупційну і судову реформи.

Під час війни всі ресурси мобілізуються задля досягнення єдиної мети – військової перемоги. Натомість відбудова включатиме багато складових, розосереджених у часі та просторі, але під час неї зберігатиметься потреба у швидких рішеннях, тому для ефективної повоєнної відбудови потрібно мати чітко визначені пріоритети.

Одним із таких пріоритетів має стати судова реформа. Україна не може стати демократичною без верховенства права та належно функціонуючої судової системи.

Наразі в судовій реформі є багато складнощів: навчання суддів потребує часу та зусиль, до того ж його мають здійснювати компетентні фахівці. Багато важливих судових рішень необхідно ухвалювати сьогодні та в подальшому: покарання колабораціоністів спеціальними трибуналами має бути швидким, але з дотриманням основних принципів справедливого правосуддя. За зразок можна взяти суди в Західній Європі після Другої світової війни. У період з 1945 по 1949 роки Британія, Франція, Радянський Союз і Сполучені Штати Америки судилися з нацистськими дипломатичними, економічними, політичними та військовими лідерами в Міжнародному військовому трибуналі (МВТ), заснованому в Нюрнберзі. Нюрнберзькі судові процеси є найвідомішими серед післявоєнних трибуналів. Загалом, у післявоєнний період міжнародні, національні та військові суди провели судові процеси над десятками тисяч обвинувачених у військових злочинах, при цьому засуджені були також особи, які співпрацювали з німцями в переслідуванні цивільного населення. Ці процеси створили тривалі правові прецеденти та допомогли встановити широко визнаний нині принцип, згідно з яким такі злочини, як геноцид і злочини проти людяності, не повинні залишатися безкарними, а ті, хто вчиняє звірства у воєнний час, будуть притягнуті до відповідальності під час і після завершення військових дій.

Верховенство права є основним конституційним принципом. Суспільні очікування верховенства права будуть основою для його належного функціонування. Реконструкція судового апарату України має відбуватися "згори" за допомогою міжнародних експертів. Тут корисним є приклад Вищого антикорупційного суду України, оскільки міжнародні експерти допомагають відбирати суддів.

Ще одним важливим аспектом первинного відновлення після війни має стати антимонопольна діяльність. Для досягнення цієї мети важливі ще два компоненти політики, що доповнюють один одного. По-перше, це впровадження жорсткої та ефективної конкурентної політики. По-друге, треба розділити конгломерати, посилити повноваження Антимонопольного комітету України. Однак, уже зараз можемо проаналізувати, які нормативно-правові акти були прийняті, аби реалізувати відбудову та відновлення територій. Так, у липні 2022 р. Верховною Радою були прийняті зміни до Закону України «Про засади державної регіональної політики» важливі для визначення загальних правил відновлення. З урахуванням усіх правок він стосується принципів відбудови територій після війни. Документом передбачено, що крім всеукраїнського Плану відновлення, на рівні громад розроблятимуться та затверджуватимуться місцеві плани, на обласному рівні готуватимуться проєкти регіональних планів, які потім будуть включатися та затверджуватися Урядом як План відновлення та розвитку регіонів [1].

Ще одним важливим для життєдіяльності громад та областей в умовах війни є прийнятий влітку 2022 р. Закон України «Про внесення змін до розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу України щодо посилення гнучкості місцевих бюджетів і підвищення оперативності прийняття рішень» [2]. Зміни, що були прийняті цим Законом, мають

на меті забезпечити національну безпеку та заходи територіальної оборони, підтримати місцеву інфраструктуру, соціальний захист населення та органів місцевого самоврядування, місцевих державних адміністрацій, військово-цивільних адміністрацій або військових адміністрацій. Змінами серед іншого передбачено можливість передавати кошти із спеціального фонду місцевого бюджету, окрім міжбюджетних трансфертів і власних надходжень бюджетних установ, до загального фонду місцевого бюджету, а також приймати рішення щодо реалізації видатків на утримання бюджетних установ з різних бюджетів одночасно.

Ще одним важливим Законом, але вже у сфері містобудування та відбудови, можна вважати Закон України «Про внесення змін до деяких законі України щодо першочергових заходів реформування сфери містобудівної діяльності». Передбачені у Законі зміни надають змогу забезпечити належними умовами громадян, чиє житло було втрачене внаслідок агресії російської федерації. Також врегульовано проблему розміщення та релокації виробничих потужностей, які вимушені евакуюватися із зони бойових дій [3].

Варто зазначити, що вже в лютому 2023 р. було прийнято Закон, який набере чинності 22 травня 2023 р. та є важливим для ліквідації наслідків збройної агресії. Зокрема, це Закон України «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України». Він пропонує концепцію надання компенсацій громадянам, чиє житло було зруйноване або пошкоджене. Компенсація можлива у грошовому еквіваленті, у вигляді об'єкта нерухомості або шляхом фінансування будівельних робіт. Мова про надання компенсацій юридичним особам, іноземцям, а також за рухоме майно чи моральну шкоду поки не йде. Законом також визначено, що джерелом фінансування компенсації є фонд відновлення майна та зруйнованої інфраструктури України у зв'язку зі збройною агресією Російської Федерації, міжнародна технічна та, або поворотна, безповоротна фінансова допомога та інші джерела не заборонені законодавством [4].

Щодо реформи державної служби, то її необхідно продовжувати шляхом покращення цифровізації, професіоналізації та прозорості – так, як це й було в останні роки. Побудова відкритої та прозорої цифрової платформи, зокрема, передбачена Законом України «Про електронні довірчі послуги» [5] та Законом України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» [6]. Вона є необхідною для підтримки рівня довіри світової спільноти до внутрішніх українських процесів з відновлення та для забезпечення надходження достатнього рівня фінансування від міжнародних партнерів України.

Потрібно продовжувати рух до децентралізації. Органи місцевого самоврядування повинні мати можливість не лише збирати власні податки, а й залучати кошти від донорів, безпосередньо шляхом подачі проєктів з відбудови до вітчизняних та міжнародних організацій (наприклад, до UREIA (Ukrainian Reconstruction and European Integration Agency)).

У підсумку хочу зазначити, що основні напрямки розбудови нашої держави близькі з баченням лідерів Євросоюзу. А ефективна повоєнна відбудова України залежатиме, по-перше, від забезпечення єдиного порядку та стабільності щодо регулювання правовідносин і, по-друге, від вироблення прозорої системи відбудови з чітко визначеними пріоритетами, яка ще й буде підкріплена оновленим законодавством України. Оскільки щодо нормативно-правового регулювання повоєнної відбудови Уряд та Верховна Рада України почали робити перші кроки вже зараз, то можна очікувати відновлення буде результативним і розпочнеться негайно після припинення воєнних дій.

Література

1. Про засади державної регіональної політики : Закон України від 05.02.2015 р. № 156-VIII. *Законодавство України* : база даних / Верхов. Рада України. Дата оновлення: 31.03.2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text (дата звернення: 28.04.2023).

2. Про внесення змін до розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу України щодо посилення гнучкості місцевих бюджетів та підвищення оперативності прийняття рішень : Закон України від 09.07.2022 р. № 2390-IX. *Законодавство України :* база даних / Верхов. Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2390-20#Text (дата звернення: 28.04.2023).

3. Про внесення змін до деяких законів України щодо першочергових заходів реформування сфери містобудівної діяльності : Закон України від 12 травня 2022 р. № 2254-IX. *Законодавство України :* база даних / Верхов. Рада України. URL: https://zakon.rada. gov.ua/laws/show/2254-20#Text. (дата звернення: 28.04.2023).

4. Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України : Закон України від 23.02.2023 р № 2923-IX. *Законодавство України* : база даних / Верхов. Рада України. Дата набрання чинності : 22.05.2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2923-20#Text (дата звернення: 28.04.2023).

5. Про електронні довірчі послуги: Закон України від 05.10.2017 р. № 2155-VIII *Законодавство України* : база даних / Верхов. Рада України. Дата оновлення: 01.01.2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#n215 (дата звернення: 28.04.2023).

6. Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні: Закон України від 15.07 2021 р. № 1667-IX. *Законодавство України* : база даних / Верхов. Рада України. Дата оновлення: 01.01.2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1667-20#n23 (дата звернення: 28.04.2023).

Марченко А.О.
«Правознавство», 2 курс
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.ю.н., доцент,
професор кафедри теоретичної юриспруденції Гришко О.М.

ПРАВА ЖІНОК В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Репродуктивні права є правами людини, які потребують належної реалізації, забезпечення та захисту. З початку повномасштабного вторгнення жертвами зґвалтування стали жінки, насамперед ті, які перебували на окупованих територіях або в зоні бойових дій, де не можуть належно бути гарантовані Конституцією та Законами України права людини і громадянина, внаслідок чого існує високий ризик отримати небажану вагітність. Тому питання захисту прав жінок і забезпечення доступу до репродуктивних послуг, зокрема штучного переривання вагітності в умовах воєнного стану, на сьогоднішній день стоїть доволі гостро.

Метою нашого дослідження – висвітлення теми реалізації прав жінок в умовах воєнного стану як з теоретичної, так і з правової позиції.

Відповідно до ч. 6 ст. 281 Цивільного кодексу України штучне переривання вагітності, якщо вона не перевищує дванадцяти тижнів, може здійснюватися за бажанням жінки, а у випадках, встановлених законодавством, до двадцяти двох тижнів. Це положення також закріплено в ст. 50 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» [3; 4].

У Постанові Кабінету Міністрів України «Про реалізацію ст. 281 Цивільного кодексу України» від 15 лютого 2006 р. № 144, серед підстав, за наявності яких можливе штучне переривання вагітності, строк якої становить від 12 до 22 тижнів, передбачена можливість перервати вагітність внаслідок зґвалтування. Здійснюється ця операція (процедура) за заявою вагітної жінки або її законних представників (для неповнолітньої) та згідно з наданими документами, які підтверджують ці обставини [5–7].

Проте більшість жінок зіштовхуються з проблемою реалізації даного права, оскільки можуть не мати доступу до медичних закладів на тимчасово окупованих територіях або в зоні бойових дій, щоб підтвердити факт зґвалтування, отримати якісні медичні послуги та притягнути кривдника до відповідальності. За словами Міністра охорони здоров'я Віктора Ляшка, внаслідок російської агресії зазнали пошкоджень 1218 об'єктів медичних закладів, 540 лікарень – зруйновані частково, а 173 – повністю. Міністр додав, що найбільших руйнувань через активні бойові дії зазнали медичні установи Харківської області, у Донецьку, Луганську, Миколаєві та Херсоні. Наразі до багатьох медичних закладів у зв'язку з веденням бойових дій немає доступу [12]. Отже, можемо зробити висновок, що такі обставини ускладнюють процес розуміння загальної ситуації стосовно можливості реалізації жінкою права на штучне переривання вагітності та доступу до даної репродуктивної послуги в цілому.

Через збройний напад Російської Федерації на Україну доступ до послуг для жертв сексуального насильства скоротився. Нестача комплексних, довгострокових послуг для жертв сексуального насильства, зокрема медичного обслуговування, реабілітації та психосоціальної підтримки, перешкоджатиме процесу одужання, спричинятиме затримки в повідомленні про такі випадки та може завадити зусиллям щодо притягнення порушників до відповідальності в майбутньому [9]. За даними Міністерства внутрішніх справ України, станом на 11 квітня 2023 р. зареєстровано 69 кримінальних проваджень за фактами вчинення військовими РФ сексуального насильства [11]. На нашу думку, цей показник не розкриває дійсну ситуацію та реальні масштаби зґвалтувань з боку військовослужбовців Збройних сил Російської Федерації.

Окрім цього, обурливим, враховуючи відомості про випадки зґвалтувань українських жінок російськими військовими, було подання електронної петиції на сайті офіційного інтернет-представництва Президента України про заборону абортів з таким змістом: «Зважаючи на події останніх часів в Україні, загибель наших захисників та мирних жителів, беручи до увагу кількість зовнішньо-переміщених осіб, біженців за кордон, демографічні статистичні дані України останніх років, закликаємо Президента України внести законопроєкт про заборону абортів в Україні задля відновлення та приросту українського народу, задля світлого майбутнього українського народу. Дайте шанс ненародженим українцям народитися і стати частиною сильного українського народу! Російські окупанти безбожно знищують українців, давайте не дозволимо українським батькам повторювати дії російських окупантів і заборонимо знищувати українських дітей, наше майбутнє!» [8].

Дане звернення спричинило масове невдоволення серед представниць жіночої статі, що було досить очікувано, оскільки під час війни, передусім, жінки перебувають в уразливому становищі та можуть зазнавати сексуального насильства, що може призвести до небажаної вагітності. Так, петиція зазнала неабиякого розголосу у соціальних мережах і засобах масової інформації, сколихнуло все суспільство та викликало обурення й засудження з його боку. На нашу думку, заборона аборту у даній ситуації є неприпустимою.

Слід зазначити що зґвалтування є також і воєнним злочином і порушенням норм міжнародного права. Одним із нормативно-правових актів, що визначає це, є Римський статут Міжнародного кримінального суду. Так, у п.g ст. 7 зазначеного документу визначено, що злочином проти людяності є, у тому числі, зґвалтування та примусова вагітність, коли воно вчиняється в рамках широкомасштабного або систематичного нападу, спрямованого проти будь-якого цивільного населення, і такий напад вчиняється усвідомлено [2].

Відповідно до ч. 2 ст. 27 Конвенції про захист цивільного населення під час війни жінки потребують особливого захисту від будь-якого зазіхання на їхню честь і, зокрема захисту від зґвалтування, примушування до проституції чи будь-якої іншої форми посягання на їхню моральність [1].

Для порівняння проаналізуємо наскільки добре забезпечується право на штучне переривання вагітності українок, які зазнали сексульного насильства за кордоном. Згідно з даними дослідницького відділу Statista станом на кінець березня 2023 р. найбільша кількість українських біженців перебуває у Польщі — 1 577 289, Нічеччині — 1 056 628, Чехії — 503 698,

Великій Британії — 191 900, Італії — 173 213 та Іспанії — 171 865 [13]. Багато жінок зіштовхуються з проблемою доступу до репродуктивних прав в іншій країні.

Наприклад, Польща має один з найсуворіших законів щодо абортів у всій Європі. У жовтні 2020 р. Конституційний трибунал Республіки Польщі вніс зміни до Закону від 7 січня 1993 р. про планування сім'ї, охорону людського плоду та умови допустимості переривання вагітності, відповідно до яких аборт у Польщі не є дозволеним, за винятком двох обставин, одна з яких: є наслідком зґвалтування або інцесту. Ті, хто хочуть перервати небажану вагітність, повинні довести факт зґвалтування завіреним листом від прокурора — обґрунтованою підозрою [10]. Таким чином постає проблема перед українками у доведенні факту зґвалтування та отриманням потрібної послуги. Це може, щонайменше, призвести до розвитку абортивного туризму, коли жінки будуть вимушені виїжджати до іншої країни, де операцію (процедуру) штучного переривання вагітності зробити набагато легше.

Інша ситуація у Федеративній Республіці Німеччина, де штучне переривання вагітності у випадку зґвалтування дозволено на терміні до 12 тижнів без попереднього обов'язкового консультування.

Безперечно, ми поділяємо позицію юристки Світлани Михайлишин, яка зазначає, що доступ до абортів є одним із важливих елементів забезпечення права на захист репродуктивного здоров'я жінки. Особливо це стосується постраждалих від сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, зважаючи на отриману ними шкоду — психологічну та фізичну. Здоров'я та безпека постраждалих повинні бути пріоритетом у наданні їм допомоги [10]. А також вважаємо необхідним докладення усіх зусиль і проведення належних заходів для забезпечення репродуктивними правами наших жінок.

Отже, в Україні забезпечено право на штучне переривання вагітності для кожної жінки, яка цього потребує, зокрема у випадку зґвалтування. Однак жінки, які пережили сексуальне насильство та виїхали за кордон, зіткнулися з проблемою реалізації цього права, що є порушенням їхніх репродуктивних прав. Таким чином, існує гостра потреба у забезпеченні захисту та реалізації репродуктивних прав кожної жінки.

Література

1. Конвенція про захист цивільного населення під час війни (укр/рос) : Конвенція Орг. Об'єдн. Націй від 12.08.1949 р.: станом на 8 лют. 2006 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154# Text (дата звернення: 11.04.2023).
2. Римський статут міжнародного кримінального суду: Статут Міжнар. судів від 17.07.1998 р. : станом на 16 січ. 2002 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text (дата звернення: 11.04.2023).
3. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text (дата звернення: 10.04.2023).
4. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 № 2801-XII URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text (дата звернення: 10.04.2023).
5. Про реалізацію статті 281 Цивільного кодексу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 15.02.2006 № 144 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/144-2006- %D0 %BF#Text (дата звернення: 10.04.2023).
6. Про затвердження клінічного протоколу «Комплексна допомога під час небажаної вагітності»: Наказ Міністерства охорони здоров'я від 31.12.2010 № 1177 URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v 1177282-10#Text (дата звернення: 10.04.2023).
7. Про затвердження Порядку надання комплексної медичної допомоги вагітній жінці під час небажаної вагітності, форм первинної облікової документації та інструкцій щодо їх заповнення: Наказ Міністерства охорони здоров'я від 24.05.2013 № 423 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1095-13#Text (дата звернення: 10.04.2023).
8. Про заборону абортів в Україні : електронна петиція від 23.05.2022 №22/138582-еп. URL: https://petition.president.gov.ua/petition/138582 (дата звернення 11.04.2023).

9. Доповідь Генерального секретаря ООН та Управління Верховного комісара ООН з прав людини щодо ситуації з правами людини в Україні за період 1 лютого — 31 липня 2022 року URL: https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/countries/ua/2022-09-23/ReportUkraine-1Feb-31Jul2022-ua.pdf (дата звернення: 11.04.2023).

10. Доступ до аборту за кордоном для жінок, що постраждали від сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, під час збройної агресії РФ проти України URL: https://jurfem.com.ua/dostup-do-abortu-dkya-zhinok-poterpilykh-vid-snpk/(дата звернення: 11.04.2023).

11. Офіційний портал Міністерства внутрішніх справ України. URL: https://mvs.gov.ua/ (дата звернення: 11.04.2023).

12. Денисенко Т. Ляшко розповів, скільки лікарень росіяни знищили в Україні від початку повномасштабної війни. Українська правда. 2023. URL: https://life.pravda.com.ua/ health/2023/02/12/252811/ (дата звернення: 11.04.2023)

13. Estimated number of refugees from Ukraine recorded in Europe and Asia since February 2022 as of March 27, 2023, by selected country URL: https://www.statista.com/ statistics/1312584/ukrainian-refugees-by-country/ (дата звернення: 11.04.2023).

Савчук Н.І.
«Право», 1 курс
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.ю.н.
доцент кафедри теоретичної юриспруденції Власенко В.В.

ВІДШКОДУВАННЯ ЗБИТКІВ ЗАВДАНИХ ВІЙНОЮ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

З початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації 24 лютого 2022 року серед українського суспільства продовжує залишатися актуальним питання, як і в 2014 році, щодо відшкодування збитків нанесених країною-терористом.

У дослідженні вбачаємо доцільним виокремити етапи, за якими має відбуватися відшкодування збитків завданих війною та на основі міжнародного досвіду з подібних питань виокремити проблемні аспекти в реалізації цього процесу.

Першим етапом на шляху до відшкодування збитків повинен стати міжнародний реєстр нанесених російською федерацією збитків. Так, 17 лютого 2023 року Уряд Нідерландів надав принципову згоду на пропозицію України про створення в Гаазі міжнародної організації – Реєстру збитків, завданих Україні російською агресією [1]. Можемо вважати, що розпочався процес побудови механізму відшкодування збитків завданих війною. У даному реєстрі будуть міститись вимоги до агресора від фізичних та юридичних осіб, а також держави, за шкоду здоров'ю, життю, майну, інфраструктурі та екології, що була нанесена в результаті збройної агресії проти України. Цей реєстр може стати важливим доказом у міжнародних судових процесах та допомогти Україні отримати справедливу компенсацію за завдану шкоду.

Другим етапом повинно стати створення Комісії, завданням якої повинно стати формування юридичних підстав з метою вилучення російських активів на користь України. Працюючи у даному напрямку, важливо враховувати зарубіжний досвід, і можливо одним з найактуальніших є досвід Кувейту. 2 серпня 1990 року війська Саддама Хусейна перетнули кордон і за два дні захопили Кувейт, проте за сприяння міжнародної коаліції згодом у січні–лютому 1991 року міжнародна коаліція провела операцію «Буря в пустелі» і звільнила Кувейт, з того моменту почалась дипломатична робота, і вже 3 квітня 1991 року Рада Безпеки ООН ухвалила резолюцію №687 [2], в якій було створено Компенсаційну комісію ООН. За цією резолюцією, Ірак зобов'язувався сплатити компенсацію за шкоду, заподіяну внаслідок вторгнення в Кувейт, а також вивести свої збройні сили з Кувейту. Комісія відповідала за

вирішення питань, пов'язаних з компенсацією за шкоду, заподіяну жителям Кувейту, іншим країнам-членам коаліції, а також окремим громадянам. Комісія була активною з 1991 по 2005 роки і вирішувала понад 2,7 млн заявок на компенсацію. Загалом, комісія виділила більше 52 мільярдів доларів на компенсацію жертвам іракської агресії. Кошти на виплату компенсації комісія отримала з експорту іракської нафти та нафтопродуктів.

Для другого етапу є необхідним також поділ претензій на категорії, досвід Кувейту доводить що це може значно пришвидшити розгляд позовів. Подібність типів збитків і проблем у значній кількості претензій дозволила Комісії застосувати прецедентні процедури, які забезпечили ефективність, справедливість під час розгляду наступних і подібних претензій. Оскільки претензії певної категорії чи підкатегорії мали подібні юридичні та фактичні характеристики, Комісія намагалася вирішити такі загальні проблеми та розробити стандартні методи оцінки під час розгляду групою першої партії таких претензій. Після встановлення відповідних юридичних і фактичних прецедентів їх застосовували належним чином при розгляді наступних партій претензій, таким чином обмежуючи свою роботу перевіркою та оцінкою претензій та розрахунком будь-якої допустимої компенсації [3].

Варто зазначити, що у перші роки своєї діяльності Комісія зіткнулася з рядом складнощів, пов'язаних з визначенням правильної процедури розгляду заявок і встановленням правдивості заявлених вимог. Були випадки, коли люди не мали права на отримання компенсації від Компенсаційної комісії ООН. Наприклад, якщо шкода була заподіяна особі, яка не є громадянином або резидентом країни, що постраждала від конфлікту, то така особа не має права на отримання компенсації. Також, якщо шкода була заподіяна внаслідок дій особи, яка була членом бойових формувань або терористичної організації, то така особа не має права на отримання компенсації. Крім того, існували випадки, коли люди, які мали право на компенсацію, не могли отримати її через технічні труднощі або через корупцію. Наприклад, у деяких випадках компенсації були виплачені неправомірним особам, які вважалися «посередниками», а не реальними потерпілими.

Такі випадки підкреслюють важливість ефективного контролю та моніторингу процесу виплат компенсацій, щоб уникнути корупції та надати дійсну допомогу тим, хто дійсно зазнав збитків внаслідок війни. Компенсаційна комісія ООН базується на різних правових інструментах, що забезпечують її діяльність. Основним з них є Резолюція №692 Ради Безпеки ООН, яка була прийнята після війни в Перській затоці. Ця резолюція закликала Ірак компенсувати шкоду, заподіяну Кувейту та іншим країнам – членам ООН. Компенсаційна комісія ООН була також підтримана іншими міжнародними правовими інструментами, такими як Женевські конвенції про захист жертв війни. Проте Україна не може повністю продублювати модель цієї комісії у зв'язку із правом вето росії та Китаю у Радбезі ООН.

Третім етапом після здійснення оцінки збитків і знаходження джерел фінансування відшкодування, почнеться процес виплати компенсацій. Паралельно з виплатою компенсацій повинен вестись моніторинг результатів з метою збільшення ефективності процесу відшкодування збитків та уникнення корупції. Окрім того, процес відшкодування збитків і допомоги потерпілим від війни в Україні на сьогодні вже зустрічається з певними викликами та складнощами. Зокрема, існують випадки, коли потерпілі не отримали компенсації через недостатню документацію або неправильне заповнення заявок. Також існують проблеми з оцінкою збитків, зокрема через складність визначення справедливої суми компенсації та розбіжності у методиках оцінки.

Знову ж таки треба відзначити, що міжнародному праву відомі два інститути відшкодування збитків – матеріальне відшкодування та відшкодування нематеріальної шкоди. Держава-правопорушник має обов'язок повністю відшкодувати збитки державі, що постраждала від неї матеріально. Цей принцип прийнятий міжнародною спільнотою та гарантується. Проте повномасштабна війна, яку веде рф в Україні, призводить до тяжких наслідків як для населення, так і для держави та світового співтовариства. Реституція, репарації чи інші компенсації ніяким чином не повернуть ті втрати, яких зазнало наше суспільство.

Загалом, відшкодування збитків, завданих війною в Україні, є важливим і складним процесом, який потребує великих зусиль і ресурсів. Проте, він є необхідним для допомоги потерпілим . відновлення економіки та інфраструктури в районах, постраждалих від конфлікту. Проте не всі збитки можуть бути відшкодовані, особливо якщо вони стосуються загиблих і поранених військових, цивільних осіб, а також психологічних травм, з лікуванням яких нам ще доведеться зіткнутись.

Література

1. Міжнародний реєстр збитків, завданих Україні російською агресією, буде розташований у Гаазі. Урядовий Портал URL: https://www.kmu.gov.ua/news/mizhnarodnyi-reiestr-zbytkiv-zavdanykh-ukraini-rosiiskoiu-ahresiieiu-bude-roztashovanyi-u-haazi (дата звернення: 30.04.2023 р.).
2. Resolution № 687 (1991). The United Nations URL: https://www.un.org/ depts/unmovic/documents/ 687.pdf (дата звернення: 30.04.2023 р.).
3. Компенсаційна комісія ООН – перспектива фінансування відновлення довкілля в Україні після війни із рф. URL: http://epl.org.ua/wp-content/uploads/2022/05/Kompensatsijna-komisiya-OON.pdf (дата звернення: 30.04.2023 р.).

Солом'яна І.О.
«Право», 1 курс
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.ю.н.,
доцент кафедри теоретичної юриспруденції Власенко В.В.

ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ЯК НАПРЯМ ПОВОЄННОГО ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ

Екологічна безпека – один з ключових аспектів повоєнної відбудови України. Наслідки війни на екосистему країни потребують невідкладних заходів для їх вирішення. Забруднення ґрунтів, повітря та водних ресурсів, радіаційна небезпека та інші наслідки війни можуть міцно вплинути на здоров'я населення та економіку країни.

Захист довкілля є одним з пріоритетних завдань держави. Україною ратифікований Додатковий протокол до Женевських конвенцій (Протокол I, 1977 р.), присвячений захисту жертв міжнародних збройних конфліктів, де вперше було регламентовано поводження із довкіллям під час воєнних дій. Зокрема, у частині 3 ст. 35 цього протоколу міститься пряма заборона застосовувати методи або засоби ведення воєнних дій, які можуть заподіяти масштабну, тривалу та серйозну шкоду довкіллю. Крім того, Україна та російська федерація вважаються підписантами Протоколу III до «Конвенції про заборону або обмеження застосування конкретних видів звичайної зброї, які можуть вважатися такими, що завдають надмірних ушкоджень або мають не вибіркову дію» (1980 р.) [1, с. 207]. Зрозуміло, що після Другої світової війни такі ризики були передбачені та, на жаль, стали реальністю сьогодні в Україні.

Важливою складовою національного законодавства є Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року», який регламентує розробку та затвердження Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища [2]. Зараз цей процес ускладнено повномасштабним вторгненням рф на територію України та завданням постійних ударів по об'єктах, що несуть екологічні загрози.

Війна російської федерації в Україні – це перший за останні 20 років міжнародний конфлікт із такою значною та непоправною шкодою довкіллю. З перших днів вторгнення росіян

вже можемо говорити про 257 випадків екоциду [3, с. 137]. На Донбасі, який і до війни з точки зору екологічної безпеки був глибоко проблемним, воєнні дії призвели до безпрецедентного загострення проблем довкілля [1, с. 208].

Артобстріли та мінування значних територій призвели до знищення лісів і захисних лісосмуг, а також завдали шкоди іншій рослинності; тоді як порушення ґрунтового покриву, пожежі, руйнування потенційно небезпечних об'єктів та об'єктів, що забезпечують життєдіяльність населених пунктів викликають додаткові забруднення атмосферного повітря, водних ресурсів, ґрунтів тощо. Ворожі снаряди, які щодня влучають у нашу критичну інфраструктуру та житлові будинки, спричиняють значні загоряння, у тому числі лісів. Це призводить до значного забруднення атмосферного повітря небезпечними речовинами. Під час детонації ракет і снарядів утворюється багато хімічних сполук – чадний газ, бурий газ, діоксид азоту, формальдегід тощо. Під час вибуху всі речовини проходять повне окиснення, а продукти хімічної реакції вивільняються в атмосферу [3, с. 139]. Усі ці негативні тенденції щодо екологічного стану довкілля викликають занепокоєння не тільки в середині державі, а й у міжнародної спільноти.

Зараз бойові дії відбуваються у східних і південних областях України. Для цих регіонів характерна низька лісистість, але вони виконують захисні функції. Знищення та пошкодження лісосмуг позначиться на кліматичних умовах цих регіонів і може призвести до значних ерозійних процесів. На півдні України наслідками можуть бути вітрова ерозія та опустелювання. Викиди в атмосферне повітря, що були спричинені воєнною агресією рф на території України, переносяться, осідають та мають вплив на території інших держав, іноді на відстані в тисячі кілометрів [3, с. 138–139].

Мінування лісових насаджень і прилеглих до них територій заважають відновленню лісових культур. Мінприроди зазначає, що заподіяні бойовими діями збитки рослинному та тваринному світу, атмосферному повітрю, водним і земельним ресурсам на даний час обчислити неможливо. Також зруйновано інфраструктуру з обслуговування населення щодо збору й утилізації відходів. Ведення бойових дій спричинило подальше погіршення стану довкілля внаслідок влучення снарядів та аварійного порушення роботи численних підприємств гірничодобувної, хімічної, енергетичної, металургійної галузей. Пошкодження та руйнування виробничої інфраструктури та обладнання, аварійні зупинки підприємств через відсутність необхідної сировини, енергоносіїв та електроенергії призводило до аварійних викидів і скидів шкідливих речовин [4, с. 123].

Небезпечним є забруднення джерел водопостачання через стихійні поховання без дотримання санітарно-гігієнічних вимог. Трупи російських військових, що знаходять посеред полів, лісів, лісополос провокують поширення різних інфекцій та отруєнь через трупний яд, при розкладанні тіл утворюються отруйні речовини, що з дощами чи ґрунтовими водами потрапляють до водойм та отруюють їх [5, с. 40]. Наслідки такого отруєння є найнебезпечнішими, їх дія може виявитися як відразу, так і через багато років. При захоплені російськими військовими Чорнобильської атомної електростанції за даними МАГАТЕ було зафіксовано зростання радіаційного фону в 7,6 разу, причинами цього стали переміщення важкої бронетехніки та іншого транспорту по забрудненим ґрунтам і підіймання радіоактивного пилу у повітря, крім того на території Чорнобильської АЕС знаходиться склад з радіаційними відходами, які в руках загарбників могли створити масову екологічну катастрофу. Крім того, військові рф рили окопи та знаходилися в Рудому лісі, що тим самим спровокували викид в атмосферу з ґрунту та пилу радіації [3, с. 137].

Варто відзначити, що водний фонд України також перебуває в небезпеці та має критичні показники. Вплив війни на водні ресурси може призвести до масштабної екологічної катастрофи. Особливо небезпечною є підняття рівня підземних вод до рівня ґрунтових, адже тоді буде отруєно питну воду і навколишнє природне середовище [6, с. 283]. Підводні морські екосистеми також зазнають впливу військових дій. Затонулі кораблі та уламки ракет, використання якорів і вибухи боєприпасів можуть завдати шкоди підводним групам, які мешкають на дні. Затоплення військових кораблів, літаків та іншого військового обладнання є токсич-

ними для морського життя та можуть призвести до розливів нафти, які можуть забруднювати морське середовище протягом десятиліть [7, с. 21].

Відновлення екологічної безпеки можливе лише шляхом комплексних заходів, що передбачають співпрацю владних структур, бізнесу та громадськості. Розвиток відновлювальної енергетики, впровадження екологічно чистих технологій в промисловості, підтримка відповідального відношення до природних ресурсів – це також важливі напрямки роботи.

Для забезпечення екологічної безпеки в рамках повоєнної відбудови України необхідно вжити таких заходів:

1) здійснення системного аналізу екологічного стану України та розробка довгострокової стратегії щодо його поліпшення;

2) реалізація інвестиційних проектів, спрямованих на зменшення викидів шкідливих речовин та забруднення довкілля, впровадження новітніх технологій та виробничих процесів, що дозволяють знизити екологічний вплив;

3) використання різних форм інноваційного підходу до розвитку економіки, які б сприяли підвищенню ефективності використання природних ресурсів та зниженню рівня екологічного ризику;

4) розвиток міжнародної співпраці з метою обміну технологіями та досвідом, а також участі в програмах та проектах, спрямованих на збереження довкілля та розвиток відновлюваної енергетики;

5) запровадження правової бази, яка б забезпечувала виконання екологічних норм і стандартів, а також відповідальність за їх порушення;

6) запровадження автоматизованої системи моніторингу та посилення відповідальності за порушення в сфері екології;

7) підвищення рівня екологічної освіти населення та формування свідомого ставлення до збереження довкілля та природних ресурсів [8, с. 131; 9, с. 106].

Ці заходи допоможуть забезпечити сталий розвиток України та збереження її природних ресурсів для майбутніх поколінь.

Література

1. Омаров А.Е. Механізми формування та реалізація державної політики екологічної безпеки України : дис. ... д-ра наук з держ. управ.: 25.00.05 / НУЦЗУ. Харків, 2019. 421 с.

2. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року : Закон України від 28 лютого 2019 року № 2697-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text (дата звернення: 01.05.2023 р.).

3. Кучмійова Т., Карпук І. Вплив війни на екологічну безпеку держави та її наслідки. *Обліково-аналітичне і фінансове забезпечення діяльності суб'єктів господарювання: національні, глобалізаційні, євроінтеграційні аспекти* : матеріали Міжнарод. наук.-практ. інт.-конф., 16-17 листопада 2022 р., м. Миколаїв. Миколаїв : МНАУ, 2022. С. 137–140.

4. Хилько М.І. Екологічна безпека України: навчальний посібник. К., 2017. 266 с.

5. Творидло О.І. (2022). Екологічні та економічні наслідки війни, яку веде росія в Україні. *Grail of Science*. 2022. (17) С. 38–41. URL: https://doi.org/10.36074/grail-of-science.22.07.2022.002.

6. Личенко І.О. Проблеми екологічної безпеки тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей та організаційно-правові засади їхнього вирішення. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія : Юридичні науки. 2016. № 845. С. 279-284. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2016_845_45. (дата звернення: 01.05.2023 р.).

7. Пацева І.Г., Алпатова О.М., Демчук Л.І., Кірейцева Г.В., Левицький В.Г. Сучасний стан навколишнього природного середовища в умовах впливу війни. *Науково-практичний журнал.* 2022. № 302. С. 19–22.

8. Екологічна безпека держави: державно-управлінський вимір : монографія / В.А. Андронов, С.М. Домбровська, В.Г. Ковальчук, О.І. Крюков та ін. Х. : НУЦЗУ, 2016. 220 с.

9. Борейко В. Екологічні загрози для нинішнього покоління та шляхи їх подолання. Нова педагогічна думка. 2014. № 4. С. 105–108. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd _2014_4_28. (дата звернення: 01.05.2023 р.).

Щасна Т.Ю.
«Міжнародна економіка», 1 курс
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.ю.н.,
професор кафедри теоретичної юриспруденції Пікуля Т.О.

ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ІНВЕСТОРІВ ТА БІЗНЕСУ ПІД ЧАС ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Вступ. Після повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року військ Російської Федерації на територію України, минуло вже більше року. Наразі Україна зазнала значних матеріальних і людських втрат. Наслідки конфлікту відчутні в різних сферах життя країни, включаючи правову систему. Зараз ще не відомі наслідки війни в повному обсязі, але органи публічної влада вже думають над відбудовою держави. Після закінчення військових дій Україні буде потрібен ефективний план відновлення та розвитку. Завдання післявоєнного відновлення економіки України є одним із найактуальніших і найскладніших, що стоять сьогодні перед державою, інвесторами та бізнесом. Це потребує не лише величезних зусиль і капіталовкладень, а й правильного підходу до формування ефективного механізму правового захисту інвесторів та бізнесу. Від цього залежить якість інвестиційного клімату, розвиток підприємництва, прискорення економічного зростання та покращення життя громадян. Тому забезпечення правового захисту інвесторів та бізнесу в період повоєнного відновлення української економіки є актуальним питанням, яке потребує уваги та поетапного втілення, є ключовим фактором відновлення української економіки та стабілізації внутрішньо-економічної ситуації в Україні.

Мета дослідження. Визначити правові механізми захисту інвесторів та бізнесу під час післявоєнного відновлення економіки України.

Виклад основного матеріалу. За дослідженнями Центру розвитку інновацій, Офісу з розвитку підприємства та експорту, національного проєкту Дія.Бізнес і стратегічного агентства Advanter Group було виявлено, що рівень індексу активності бізнесу UBI (Ukrainian Business Index) становить 30,76 зі 100 можливих (станом на 01.2023), що свідчить про негативні очікування бізнесу від подальшого розвитку подій. Тобто бізнес української економіки має низький рівень довіри до подальшого розвитку економічної ситуації у країні. Наразі головними перешкодами для відновлення бізнесу є не прогнозованість розвитку ситуації в Україні; відсутність достатньої кількості платоспроможних клієнтів і відсутність достатнього капіталу [1].

З метою зменшення негативного впливу вказаних факторів на розвиток економіки країни, перша віцепрем'єрка-міністерка – Міністерка економіки України Юлія Свириденко запропонувала *страхування воєнних ризиків для бізнесу*, що дасть можливість відновити інвестиційну діяльність України вже зараз. Це стане фактором для залучення міжнародних партнерів з різних куточків світу, а комплексне страхування ризиків постачальників забезпечить інвесторам необхідну впевненість щодо вкладання коштів в українську інфраструктуру [2].

Підвищити конкурентоспроможність економіки та забезпечити стабільність інвестиційного клімату допоможуть заходи, направлені на:

1) забезпечення ефективної та надійної правової системи, що надасть можливість інвесторам захищати свої права та інтереси в країні (наприклад, реформи в галузі судової системи, які забезпечать швидше вирішення справ);

2) забезпечення прозорості та простоти податкової системи, що допоможе уникнути непотрібної складності та неочікуваних витрат;

3) розвиток інфраструктури та транспортної мережі, який забезпечить швидкий та ефективний доступ до ринків, зокрема до місцевих і міжнародних;

4) зменшення бюрократії та спрощення процедур;

5) розвиток освіти та науки, що забезпечить наявність висококваліфікованої робочої сили.

З метою стимулювання інвесторів вкладати кошти в розвиток бізнесу в Україні, бажано запровадити податкові пільги, зокрема на сплату митних зборів та інших податків при ввезенні обладнання та матеріалів для виробництва.

Ще одним важливим напрямом правового захисту інвесторів та бізнесу є захист інтелектуальної власності та інтелектуального права, що забезпечить захист інвесторів та їх інтересів від порушення прав інтелектуальної власності. Серед проблемних питань захисту прав інтелектуальної власності в Україні слід виділити: невідповідність окремих положень чинного законодавства України європейським стандартам у сфері захисту інтелектуальної власності; не функціонування спеціалізованого судового органу з розгляду справ щодо порушення інтелектуальної власності; складність збору доказової бази для доведення факту порушення права інтелектуальної власності в суді; організаційно-правові недоліки процедури захисту прав інтелектуальної власності в судовому порядку. З метою покращення захисту інтелектуальної власності необхідно здійснити такі кроки: запровадити обов'язкову державну реєстрацію авторського права (адже на даний момент це не є обов'язковим, при цьому свідоцтво, видане Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, є найбільш значущим доказом приналежності авторських прав); реформувати та налагодити функціонування спеціалізованого судового органу, покликаного розглядати справи про правопорушення у сфері інтелектуальної власності (згідно з Указом Президента України від 29 вересня 2017 року «Про утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності»); забезпечити розуміння та усвідомлення важливості інтелектуальної власності в суспільстві та сприяння національному розвитку інноваційної інфраструктури та технологічного потенціалу [3; 4].

Забезпечення відкритої комунікації з інвесторами та бізнесом є ще однією з найважливіших складових підтримки стабільного та привабливого інвестиційного клімату в країні. Інвестори та бізнесмени мають бути впевнені в прагненні влади створити сприятливі умови для їхньої діяльності та їхньої можливості брати участь у розвитку країни. Одним з ефективних способів забезпечення відкритого спілкування є створення форумів, де інвестори та бізнесмени зможуть обговорювати свої проблеми з відповідними органами влади та знаходити спільні рішення. Крім того, важливо забезпечити громадськості доступ до інформації про законодавчі та інші регуляторні зміни, що впливають на бізнес та інвестиції, щоб забезпечити високий ступінь прозорості та підвищити довіру до уряду та його дій. Крім того, важливо залучати інвесторів і бізнес до розробки політики та законодавства щодо їх діяльності. Цього можна досягти через консультації, опитування та інші форми залучення громадськості до діалогу з владою.

Не менш важливим є наявність ефективної системи правосуддя. Іноземні інвестори вкладаючи свої кошти в економіку України, очікують від уряду надійного захисту їхніх прав та інтересів. Однак, досвід показує, що в Україні існують певні проблеми з правосуддям, такі як корупція, низький рівень правосвідомості підприємців, що призводить до монополізації та формування тіньової економіки, відсутність незалежності судів тощо. Щоб захистити свої права інвестор може звернутися до національного суду України, однак за даними Європейської бізнес асоціації (EBA) 90 % опитаних інвесторів вважають судову систему в Україні слабкою і не довіряють їй, особливо, коли однією зі сторін у спорі виступає держава. Тому вирішення спорів як арбітраж є поширенішим захистом прав інвесторів. Арбітражний розгляд дає можливість ефективно вирішити спір, при цьому рішення арбітражу є остаточним та обов'язковим до виконання. Однак, слід зазначити, що це досить дорога і тривала за часом процедура, та незважаючи на це, за даними Конференції ООН з торгівлі і розвитку (UNCTAD) Україна знаходиться в числі лідерів держав – відповідачів міжнародних інвестиційних арбітражах [5]. Отже, для ефективнішого залучення інвесторів слід покращити систему правосуддя, і для цього необхідні такі заходи: 1) реформування судової системи з метою

забезпечення незалежності судів і підвищення якості їх роботи; 2) встановлення ефективного механізму боротьби з корупцією у судовій системі та інших сферах; 3) встановлення ефективного механізму виконання судових рішень і контролю за його дотриманням; 4) підвищення рівня правосвідомості підприємців та населення в цілому шляхом проведення освітніх компаній і надання доступу до інформації про права та обов'язки.

Висновок. Основним фактором негативного впливу на бізнес України є не прогнозований розвиток ситуації у зв'язку з агресією РФ, що сильно впливає на заохочення зарубіжних інвесторів до бізнесу України. Для успішнішого залучення міжнародних партнерів слід створити сприятливі умови для них, головними з яких є безпека і захист інтересів. Забезпечити захист інвесторів можливо за допомогою таких механізмів правого захисту, як страхування воєнних ризиків для бізнесу, обов'язкової державної реєстрації авторського права, функціонування спеціалізованого судового органу, покликаного розглядати справи про правопорушення у сфері інтелектуальної власності, арбітражу та зверненнями до національного суду.

Література

1. Стан та потреби бізнесу в умовах війни: результати опитування в січні 2023 року. Дія. Бізнес. 21 лютого 2023 р. URL: https://business.diia.gov.ua/cases/novini/stan-ta-potrebi-biznesu-v-umovah-vijni-rezultati-opituvanna-v-sicni-2023-roku (дата звернення: 11.04.2023).
2. Свириденко Ю. Щоб відновити економічну діяльність в україні, потрібно забезпечити належні інструменти страхування. Міністерство економіки України. Відділ зв'язків з громадськістю та засобами масової інформації. 10 березня 2023 р. URL: https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=860cb7e9-8b4c-4034-8899-170df58313c 3&title=Strakhuvannia (дата звернення: 11.04.2023).
3. Захист прав інтелектуальної власності. 18 квітня 2023 р. URL: https://wiki.legalaid.gov.ua/ index.php/ %D0 %97 %D0 %B0 %D1 %85 %D0 %B8 %D1 %81 %D1 %82_ %D0 %BF %D1 %80 %D0 %B0 %D0 %B2_ %D1 %96 %D0 %BD %D1 %82 %D0 %B5 %D0 %BB %D0 %B5 %D0 %BA %D1 %82 %D1 %83 %D0 %B0 %D0 %BB %D1 %8C %D0 %BD %D0 %BE %D1 %97_ %D0 %B2 %D0 %BB %D0 %B0 %D1 %81 %D0 %BD %D0 %BE %D1 %81 %D1 %82 %D1 %96 (дата звернення: 11.04.2023).
4. Гришко І. Ю., Уткіна М. С. Проблеми захисту прав інтелектуальної власності в Україні. Прикарпатський юридичний вісник. 2020. Випуск 4(33). С. 26–30. URL: http://pyuv.onua.edu.ua/index.php/ pyuv/article/view/618/925 (дата звернення: 11.04.2023).
5. Здоровий бізнес-клімат – запорука залучення іноземних інвестицій в країну. Важливою складовою інвестиційної привабливості країни є гарантії захисту прав інвесторів. GOLAW. 08 жовтня 2021 р. URL: https://golaw.ua/ua/insights/publication/mehanizmi-zahistu-prav-investoriv-v-ukrayini/ (дата звернення: 11.04.2023).

Кафедра публічного та міжнародного права

ПЛАТФОРМА
МІЖНАРОДНІ ТА НАЦІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ І СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Секція 1. Адміністративне право та адміністративно-деліктний процес, адміністративне судочинство, адміністративні процедури

Бачинська В.О.
«Правознавство», 3 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – д.ю.н.,
професор кафедри публічного та міжнародного права Цвіркун Ю.І.

ВИРІШЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ СПОРІВ ШЛЯХОМ МЕДІАЦІЇ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Медіація в сучасній юриспруденції є ефективним способом позасудового врегулювання майже будь-якого спору, тому адміністративно-правові спори не є винятком. Іноді судовий розгляд є затяжним процесом, який потребує чимало зусиль і часу. Такий альтернативний спосіб врегулювання спору дозволяє дійти згоди та вирішити конфлікт на початковій стадії якнайшвидше, при цьому забезпечивши належний захист прав і законних інтересів сторін у справі.

Науковці та юристи впродовж останніх років активно займаються дослідженням медіації в адміністративному судочинстві, зокрема, автори наукових робіт О. Ващук, Н. Шелевер, М. Бліхар, Н. Гришина, К. Ростовська, Т. Шинкар, І. Озерський, Т. Кисельова та інші.

Медіація в адміністративному судочинстві є процесом вирішення спорів між суб'єктами владних повноважень і громадянами, який здійснюється за допомогою незалежної третьої сторони – медіатора.

Положеннями частини 5 статті 47 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС України) встановлюється, що сторони можуть досягнути примирення, у тому числі шляхом медіації, на будь-якій стадії судового процесу, що є підставою для закриття провадження в адміністративній справі. Також, відповідно до ч. 2 ст. 180 КАС України, суд на етапі підготовчого засідання з'ясовує, чи бажають сторони вирішити спір шляхом примирення, провести позасудове врегулювання спору шляхом медіації або звернутися до суду для проведення врегулювання спору за участю судді [1].

Таким чином, позивач або відповідач має право на добровільній, взаємній основі запропонувати іншій стороні врегулювання конкретно визначеного адміністративного спору шляхом медіації. Варто зауважити, що в Кодексі не визначено поняття та процедури реалізації медіації.

Варто зазначити, що 15.12.2021 року набрав чинності Закон України «Про медіацію», дія якого поширюється на суспільні відносини, пов'язані з проведенням медіації з метою запобігання виникненню конфліктів (спорів) у майбутньому або врегулювання будь-яких конфліктів (спорів), у тому числі цивільних, сімейних, трудових, господарських, адміністративних [2]. Але характерні особливості та специфіка врегулювання адміністративного спору наведеним вище нормативно-правовим актом не встановлені.

Основна мета медіації в адміністративному судочинстві полягає в досягненні добровільної та мирної угоди між сторонами конфлікту, зокрема: 1) ***забезпечення швидкого та ефективного вирішення спору***: медіація може допомогти сторонам досягти рішення швидше та ефективніше, ніж через традиційний судовий процес; 2) ***зменшення витрат***: медіація може бути менш витратною для сторін, оскільки вона не потребує довготривалих процесів та витрат на адвокатську допомогу; 3) ***підвищення взаєморозуміння***: медіація може допомогти сторонам зрозуміти позиції один одного та знайти компромісне рішення, яке враховує потреби та інтереси кожної зі сторін; 4) ***підвищення задоволення сторін***: медіація може допомогти сторонам досягнути рішення, яке задовольняє їхні потреби та інтереси; 5) ***зменшення кількості судових справ***: за допомогою медіації можна досягти вирішення багатьох справ, які в іншому випадку потребували б судового розгляду.

Медіація має суттєві відмінності від інших альтернативних способів врегулювання адміністративно-правових спорів, зокрема від переговорів та арбітражу. Основними характерними рисами медіації є:

– медіація є особливим видом переговорів;
– участь медіатора, який не є представником жодної зі сторін;
– медіатор сприяє обом сторонам у проведенні переговорів і досягненні рішення;
– медіатор не досліджує докази, не встановлює факти;
– медіатор не примушує сторони до прийняття певного рішення та не надає поради щодо можливих варіантів рішень;
– медіатор не виносить обов'язкового для сторін рішення [3, с. 186].

Специфічні вимоги виникають з питань щодо оплати праці медіатора. Адже однією зі сторін є суб'єкт владних повноважень, а саме, орган влади, що виступає від імені держави або територіальної громади. Кошти на оплату праці медіатора повинні бути передбачені у державному або місцевому бюджеті, що в свою чергу обмежує сторони у виборі медіатора, так як оплата праці медіатора не може бути великою. З метою вирішення цього питання, необхідно з'ясувати, у якій формі буде здійснюватись діяльність медіатор: або медіатор, як представник громадської організації, або приватні медіатори, або медіація, як діяльність окремих працівників судової гілки влади (це може бути суддя чи інший співробітник суду, що спеціалізується на медіації) [4, с. 225 – 236]. Отже, сторони адміністративного процесу мають чималий вибір серед медіаторів, що дозволяє їм обрати найефективніший, найекономніший і найшвидший процес медіаторства.

На нашу думку, основною проблемою медіації є відсутність відповідної правової бази для медіаторства в адміністративному судочинстві. Чинний КАС України має лише поверхневі положення щодо реалізації медіації і закріплює процесуальне право сторін на таку процедуру. Таким чином, якщо немає відповідних норм, то медіатор може зіткнутися зі складнощами в процесі врегулювання спору, що в подальшому унеможливлюють ефективне розв'язання конфлікту.

Наступним етапом дослідження є успішний досвід зарубіжних країн, де медіація – це не новинка, а незмінний спосіб вирішення адміністративного спору в позасудовому порядку. Варто звернути увагу на досвід Республіки Польщі. Так, Закон від 7 квітня 2017 року «Про внесення змін до Кодексу адміністративного судочинства Польщі та деяких інших актів», був підписаний Президентом Польщі 27 квітня 2017 року. Одним із рішень, запроваджених поправкою, є медіація – неконфліктний спосіб вирішення справ із залученням нейтрального та неупередженого медіатора. Медіація є однією з форм альтернативного вирішення спорів. Було дозволено використовувати медіацію в усіх випадках, коли характер справи дозволяє медіацію (ст. 96a §1) [5].

Розділ 5a Кодексу адміністративного судочинства Польщі закріплює основні положення здійснення процедури медіації, зокрема визначає: яка особа може виступати медіатором у сфері врегулювання адміністративно-правового спору; зміст медіаційного протоколу; учасників медіації, хід медіації тощо. Фундаментальні принципи медіації: медіація є добровіль-

ною (ст. 96a §2) і конфіденційною (ст. 96j §1), медіатор є неупередженим (ст. 96g) і нейтральним (ст. 96f), а сторони можуть обрати медіатора (ст. 96b §2–3) [6].

Далі розглянемо досвід Великої Британії. Що стосується медіації у Великій Британії, то у даній державі відсутній єдиний законодавчий акт, який регулював би застосування медіації. Так склалося, що медіація у Великій Британії переживала та переживає розвиток багато в чому внаслідок приватних ініціатив, водночас зазнає зміни активного впливу суддівського співтовариства, яке разом з ініціативами держави також націлені на те, щоби просувати медіацію. Здебільшого питання медіації врегульовані окремими нормами закону і побудовані на використанні матеріалів судової практики) [7, с. 158]. У Великій Британії існує кілька організацій, які займаються медіацією в адміністративному судочинстві, наприклад, Centre for Effective Dispute Resolution (CEDR) і London Court of International Arbitration (LCIA). Ці організації надають послуги медіації, включаючи тренінги та консультації, та забезпечують учасникам процесу медіаторів, які допомагають у вирішенні конфлікту.

Окрім того, ще в 2011 році Уряд Англії та Уельса наказав органам держави, у разі, коли вони виступають як сторони спору, активніше застосовувати такі способи альтернативного врегулювання спорів, як медіація [8, с. 86].

Отже, сьогодні медіація як позасудовий спосіб врегулювання адміністративних спорів в Україні набирає обертів. Основними нормативно-правовими актами проведення медіації є Закон України «Про медіацію» та Кодекс адміністративного судочинства України. Вони закріплюють право сторін на реалізацію такої процедури. Однак норми, які містяться в цих нормативно-правових актах, наразі регулюють відповідні правовідносини неповно.

Проаналізувавши досвід таких зарубіжних країн щодо вирішення адміністративно-правових спорів шляхом медіації, як Польща та Велика Британія, можна дійти висновку, що в них розвиненіша нормативно-правова база. Особливо варто звернути увагу на Кодекс адміністративного судочинства Польщі, в якому виділено окремий розділ, присвячений медіації. Таке нововведення стало б ґрунтовним доповненням чинного КАС України.

Література

1. Кодекс адміністративного судочинства України : Кодекс України від06.07.2005 р.№ 2747-IV : станом на 1 квіт. 2023 р. URL:https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/274715#Text (дата звернення: 05.04.2023).
2. Про медіацію: Закон України від 16.11.2021 р. № 1875-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/1875-20#Text (дата звернення: 08.04.2023).
3. Ростовська К. В., Гришина Н. В. Медіація в адміністративному судочинстві: міф чи реалії сьогодення. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.* Серія «Право». Вип. 29, 2020. С. 182–188.
4. Кисельова Т. Правове регулювання відносин із надання послуг медіації у зарубіжних країнах. *Право України*. 2011. № 11–12. С. 225–236.
5. Adrianna Bartosiak, Dr Maciej Kiełbowski. Mediation in administrative proceedings. Wardyński & Partners, 2017. URL: https://codozasady.pl/en/p/mediation-in-administrative- proceedings
6. Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego : Ustawa of 14.06.1960 no. Dziennik Ustaw 1960 nr 30 poz. 168 : as of 1 January 2023. URL: https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19600300168 (date of access: 08.04.2023).
7. Курилич М.Я. Застосування медіаційних процесів на прикладі окремих зарубіжних країн. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права.* Серія юридична. Випуск 33, 2022. С. 155–160.
8. Морозова Є.В., Емтиль Ф.А. Медіація: зарубіжний досвід. *Право та держава: теорія та практика.* 2017. №. (150). С. 85–89.

Горячий Я.Ю.
«Правознавство», 3 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.ю.н., доцент,
професор кафедри публічного та міжнародного права Гусар О.А.

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ ТА РОЗВИТОК СИСТЕМИ ЇХ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Питання забезпечення дотримання прав ветеранів війни та розвиток системи їх соціального захисту завжди було і буде актуальним в Україні. Україна має довгу історію війни та збройних конфліктів, що має наслідки для здоров'я і соціального статусу багатьох ветеранів. Таким чином, одним з основних завдань уряду є забезпечення прав ветеранів та їх соціальний захист. Адміністративно-правове забезпечення дотримання прав ветеранів війни є ключовою складовою для забезпечення їхнього гідного становища у суспільстві. Законодавчі акти, що стосуються ветеранів війни, мають бути належним чином розроблені, ратифіковані та ефективно виконуватись, щоб забезпечити повний і рівний захист прав ветеранів. Кожен громадянин України повинен почувати себе безпечно та захищено у своїй країні.

Таким чином, згідно з ст. 17 Конституції України держава забезпечує соціальний захист громадян України, які перебувають на службі у Збройних Силах України та в інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей [1]. Відповідно до ст. 4 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» ветеранами війни є особи, які брали участь у захисті Батьківщини чи в бойових діях на території інших держав. До ветеранів війни належать: учасники бойових дій, особи з інвалідністю внаслідок війни, учасники війни. Зазначений вище Закон і ряд інших спеціальних нормативно-правових актів закріплюють понад 40 пільг, які надаються різними органами державної влади. Також, варто відзначити, що існує певний перелік підзаконних нормативно-правових актів, що визначає соціальний захисту ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ, ветеранів Національної поліції, а також деяких інших осіб, і цим самим посилює бюрократичний хаос та ускладнює процес отримання гарантованих державою пільг [2].

Одним зі способів забезпечення прав ветеранів є розвиток системи їх соціального захисту. Важливо забезпечити ветеранам доступ до медичної допомоги та реабілітаційних послуг, а також до житла та зайнятості. Уряд повинен виконувати свої зобов'язання перед ветеранами війни та забезпечувати їхнє право на соціальний захист. Для забезпечення ефективного адміністративно-правового захисту прав ветеранів війни, необхідно сприяти розвитку інституцій, які будуть займатись їхнім захистом. Наприклад, створення відповідних установ та організацій для забезпечення соціального захисту ветеранів.

Також важливо відповідно визначати правовий статус ветеранів війни та розробляти єдину концепцію їхнього соціального захисту. Уряд повинен забезпечувати не тільки матеріальні блага для ветеранів війни, але й звертати увагу на їх психологічний стан. Після переживання війни, багато ветеранів стикаються з психологічними проблемами, такими як посттравматичний стресовий розлад. Тому, важливо забезпечити доступ до психологічної допомоги та психотерапії для ветеранів, що допоможе їм впоратися з психологічними труднощами та повернутися до повноцінного життя у суспільстві [5].

Розробка та впровадження спеціальних програм підтримки та реабілітації для ветеранів є також важливим аспектом забезпечення їхнього соціального захисту. Такі програми можуть включати пільги для ветеранів, надання житла та зайнятості, а також можуть охоплювати різноманітні соціальні та культурні ініціативи. Кабінет Міністрів України повинен забезпечити ефективний адміністративно-правовий захист прав ветеранів війни та їх соціального захисту. Для цього необхідно забезпечувати належне фінансування програм та ініціатив, які

забезпечують захист прав ветеранів, розробляти та впроваджувати нові законодавчі ініціативи, що поліпшують становище ветеранів і сприяють їхньому соціальному захисту. Також, одним з найважливіших аспектів адміністративно-правового забезпечення дотримання прав ветеранів війни є забезпечення їх безпеки та захисту від дискримінації. Для цього держава повинна приймати відповідні закони та забезпечувати їх виконання, а також проводити роз'яснювальну роботу з населенням щодо важливості дотримання прав ветеранів [3].

Основний орган, який наділений повноваженнями із забезпечення дотримання прав ветеранів війни та розвиток системи їх соціального захисту є Міністерство у справах ветеранів України, яке являється головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері соціального захисту ветеранів війни, осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, постраждалих учасників Революції Гідності, членів сімей таких осіб і членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України [3].

Місія органів виконавчої влади що забезпечують формування та реалізують державну політику у сфері соціального захисту ветеранів війни це створити умови за яких кожний ветеран, члени його родини, вдови і сироти відчувають захист і турботу держави та повагу і шану суспільства, але насправді ця місія не завжди породжується в реальність. Таким чином, на даний час система соціального захисту, медичного обслуговування, психологічної реабілітації та соціалізації ветеранів є незавершеною. Пільги та гарантії ветеранам надають понад 18 центральних, місцевих правоохоронних органів та органів місцевого самоврядування, що призводить до нечіткої відповідальності за соціальний захист ветеранів. Процес надання пільг і гарантій ветеранам регулюється понад 156 нормативно-правовими актами, деякі з яких не впорядковані та не застосовуються, внаслідок чого права ветеранів і соціальний захист погіршуються [4].

Отже, для того щоб здійснити протидію цьому, Кабінетом Міністрів України було запроваджено реформу підтримки ветеранів, метою якої є забезпечення дотримання прав

ветеранів війни та розвиток системи їх соціального захисту, медичного забезпечення, психологічної реабілітації, соціальної та професійної адаптації, а також гідного вшанування пам'яті та формування образу ветерана у суспільстві. Над здійсненням цієї реформи працюють 13 міністерств, а також Національна служба здоров'я України; Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення; Державне агентство України з питань кіно; Державний центр зайнятості. В реформі підтримки ветеранів зазначається, що основним етапом після повернення ветеранів до мирного життя є працевлаштування в цивільному середовищі, тому в ній зазначено широке коло завдань, які повинна виконати держава для успішного працевлаштування ветеранам. Також, варто зазначити, що у ході проведення даної реформи сформовано низку рекомендацій для центральних органів виконавчої влади, спрямованих на покращення системи соціального захисту ветеранів, спрощення доступу до пільг та збільшення позитивного впливу державної підтримки на добробут ветеранів та їхніх родин. Здійснення усіх цілей і завдань реформи підтримки ветеранів надасть їм у майбутньому широкий спектр прав і соціального захисту, які буде не можливо порушити органам державної влади. Також, з метою підтримки ветеранів війни, можна створити спеціальні центри допомоги ветеранам, де вони можуть отримати різноманітну допомогу, включаючи консультування з питань здоров'я, правової допомоги та інші послуги. Крім того, на мою думку, важливо залучати громадськість до підтримки ветеранів війни. Громадські організації та благодійні фонди можуть створювати спеціальні програми допомоги ветеранам, збирати кошти на реалізацію цих програм та проводити різноманітні заходи для привернення уваги до проблем ветеранів [4].

Отже, підсумовуючи, варто встановити, що держава наділена широким колом повноважень і спроможна здійснювати багато функцій із забезпечення дотримання прав ветеранів війни та розвитку системи їх соціального захисту, а саме таких як: здійснення професійної адаптації, до якої варто віднести освіту, трудові гарантії та працевлаштування, перекваліфікація ветеранів, також охорона фізичного та ментального здоров'я, матеріальне забезпечення

та ряд інших, але для повноцінного їх здійснення органам, які забезпечують формування та реалізують державну політику у сфері соціального захисту ветеранів війни потрібно створити чітку систему підзаконних нормативно-правових актів, які не будуть дублюватися та будуть працювати на результат. У кінці кінців, пам'ять та повага до ветеранів війни мають залишатися не тільки символічним жестом, а й повинні мати практичне застосування у вигляді належного соціального захисту, допомоги та підтримки, яка є заслуженою нагородою за їхню службу та жертви в ім'я нашої країни [5].

Література

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254 %D0 %BA/96- %D0 %B2 %D1 %80#Text
2. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту: Закон України від 22.10.1993 № 3551-XII URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text
3. Офіційний веб-сайт Міністерства у справах ветеранів України. URL:https:// mva.gov.ua/ua
4. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади країни URL: https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/bezpeka-ta-oborona/reforma-pidtrimki-veteraniv
5. Аналіз системи соціального захисту ветеранів та військовослужбовців, 2022. 141с. URL: https://legal100.org.ua/wp-content/uploads/2022/08/2022-Bila-kniga.pdf.

Грицай Ю.Р.
Міжнародне право», 2 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.ю.н.,
доцент кафедри публічного та міжнародного права Павко Я.А.

РОЗВИТОК МЕДИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПОВОЄННІЙ УКРАЇНІ: ЮРИДИЧНІ АСПЕКТИ

Необхідно зазначити, що згідно зі ст. 49 Конституції України кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Охорона здоров'я забезпечується державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм. Зокрема, держава створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування. У державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно. Держава сприяє розвиткові лікувальних закладів усіх форм власності [1].

Україна має значні досягнення у науково-технічній сфері, особливо в медицині. Українські вчені освоюють нові технології та сприяють розвитку медичної науки в цілому. У Законі України "Про Загальнодержавну комплексну програму розвитку високих наукоємних технологій" від 9 квітня 2004 року під високими наукоємними технологіями розуміють технології, що створюються на підставі результатів наукових досліджень та науково- технічних розробок, забезпечують виготовлення високотехнологічної продукції, сприяють запровадженню високотехнологічного виробництва на підприємствах базових галузей промисловості [2].

За даними журналу Forbes Біонічна роборука компанії Esper Bionics перебуває у списку найкращих винаходів людства 2022 року. Для України ця нова технологічна розробка буде мати надзвичайно важливе значення в контексті повоєнної реабілітації військового та циві-

льного складу населення. Засновники українського стартапу Esper Bionic представили Esper Hand – роботизовану рухому кисть із 288 деталей, що являє собою протез, який керується набором від двох до 16 електроміографічних датчиків. Зауважимо, що у цьому випадку важливо враховувати особливості захисту прав інтелектуальної власності на такі інновації. Розробка та впровадження нових медичних технологій підпадає під правове регулювання об'єктів права інтелектуальної власності згідно з положеннями Цивільного кодексу України [3].

Отримання медичних послуг і розробка медичних технологій в Україні регулюються законодавством, що визначає права та обов'язки пацієнтів і медичних працівників, а також стандарти надання медичної допомоги. Впровадження новітніх технологій у повоєнній Україні є важливим окремим напрямком розвитку медичної галузі в цілому та забезпечення якості надання медичної допомоги населенню. Безумовно, він має бути законодавчо врегульований на належному рівні.

Зокрема, одним із ключових питань для обговорення є захист прав пацієнтів. Медичні технології повинні відповідати вимогам законодавства щодо медичної етики та безпеки. Це означає, що перед їх використанням необхідно забезпечити дотримання вимог нормативно-правових актів щодо зберігання, передачі та обробки медичної інформації, а також контролювати якість медичних послуг [4].

Відповідно до статті 2 Закону України "Про Загальнодержавну комплексну програму розвитку високих наукоємних технологій" Міністерство промислової політики України разом з Міністерством фінансів України, Міністерством економіки та з питань європейської інтеграції України сприяють розробці проєктів Державного бюджету та Державної програми економічного і соціального розвитку України з 2005 року, делегуючи видатки для виконання завдань, визначених Загальнодержавною комплексною програмою розвитку високих наукоємних технологій. Згідно з цим законом Кабінет Міністрів України (КМУ) визначає порядок відбору проєктів щодо розроблення високих наукоємних технологій та здійснює контроль за їх реалізацією. Зокрема, було висунуто проєкт щодо розробки та апробації нових медичних матеріалів і технологій спільно з науковими установами Національної академії наук (НАН України), що надало б можливість реабілітувати військових після важких фізичних травм [2].

Незважаючи на воєнний стан, уряд виділяє кошти на реформування медичної сфери. За даними Міністерства фінансів України на охорону здоров'я в 2023 році виділено 207 млрд гривень, з яких 142,7 млрд грн – на реалізацію програми медичних гарантій. Обсяг видатків дозволить забезпечити надання необхідних медичних послуг і сприяти розвитку саме реабілітаційних послуг, послуг психологічної підтримки, а також розширити програму реімбурсації лікарських засобів і медичних виробів [5].

Варто зазначити, що вагомий внесок у розвиток медицини здійснює НАН України. Після закінчення російсько-української війни вона стане провідним науковим центром, за допомогою якого будуть розроблятися сучасні медичні технології, які допоможуть військовим та цивільному населенню під час їх реабілітації.

Таким чином, від розвитку медичних технологій залежить забезпечення населення якісними та сучасними медичними послугами, особливо в умовах післявоєнної України. Безумовно, при впровадженні нових ліків або реабілітаційних методик з метою поліпшення здоров'я населення після війни варто врегулювати усі можливі проблемні питання на законодавчому рівні. Перед нашою державою стоїть нелегке завдання реформувати та адаптувати сферу охорони здоров'я відповідно до реалій сьогодення.

Література

1. Конституція України від від 28.06.1996 р. URL: https://zakon. rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2 %D1 %80#Text (дата звернення: 14.04.2023).

2. Про Загальнодержавну комплексну програму розвитку високих наукоємних технологій: Закон України від 09.04.2004 р. № 1676-IV. URL: Yhttps://zakon.rada. gov.ua/laws/show/1676-15#Text (дата звернення: 14.04.2023).

3. Цивільний кодекс України від 16.01.2023 р. № 435-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text (дата звернення: 14.04.2023).
4. Толокова Т. І., Білан О.Ю. Соціальний захист медичних працівників. Вісник медичних і біологічних досліджень. 2020. №3. С. 115–121. URL: https://ojs.tdmu.edu. ua/index.php/bmbr/article/view/11309/10940 (дата звернення: 14.04.2023).
5. Про Державний бюджет України на 2023 рік: Закон України від 03.11.2022 р. № 2710- IX . URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2710-20#Text (дата звернення: 14.04.2023).

Домачук А.В.
«Міжнародне комерційне право», 5 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.ю.н., професор,
професор кафедри публічного та міжнародного права Голубєва В.О.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ПИТАННЯ ВІДШКОДУВАННЯ ФІЗИЧНИМ ТА ЮРИДИЧНИМ ОСОБАМ УКРАЇНИ ЗБИТКІВ ЗАВДАНИХ ВІЙСЬКОВОЮ АГРЕСІЄЮ РФ

Повномасштабна військова агресія РФ проти України, що розпочалась 24.02.2022 р. і триває донині, завдала і продовжує завдавати як моральну, так і майнову шкоду фізичним і юридичним особам (далі відповідно – ФО, ЮО). Станом на квітень 2023 р. сума збитків завданих Україні становить 700 млрд дол. США, проте не відомо, чи враховано до цієї суми збитки ФО та ЮО [1]. Відповідно постає питання, як ФО та ЮО можуть притягнути до відповідальності державу-агресора за завдані збитки. Попри те, що агресія розпочалась ще у 2014 р., повноцінної судової практики розгляду справ про відшкодування збитків завданих внаслідок бойових дій та єдиного алгоритму розгляду таких справ так і не було сформовано.

Варто зазначити, що механізми відшкодування шкоди з 2014 р. та після 24.02.2022 р. є різними. У період 2014–2022 рр. ФО та ЮО, які постраждали, могли звернутись до суду із вимогою про відшкодування шкоди, де відповідачами виступала Україна в особі Кабінету Міністрів України і Державної казначейської служби України та РФ в особі посольства РФ в Україні. Зазвичай у таких справах позивач мав довести факт завданої шкоди терористичним актом (наприклад обстрілом), чи проведенням антитерористичної операції (АТО), а також причинно-наслідковий зв’язок між означеними подіями і завданою шкодою. Як правило, факт завданої шкоди доводився: актом обстеження пошкодженого або зруйнованого майна (житла) з відповідною фіксацією пошкоджень і їх причин; документами, що посвідчують право власності; висновком судово-будівельної експертизи; актом про непридатність житла для подальшої експлуатації тощо. Після повномасштабного вторгнення 24.02.2022 р. збільшилися масштаби завданої шкоди, і разом з цим і коло способів захисту порушених прав ФО та ЮО.

Розглядаючи питання відповідальності держави-агресора можемо звернутися до IV Конвенції про закони і звичаї війни на суходолі від 18.10.1907 р. і додатків до неї, а саме ст. 3, в якій зазначено, що: “Воююча сторона, яка порушує норми зазначеного Положення, підлягає відповідальності у формі відшкодування збитків, якщо для цього є підстави. Вона є відповідальною за всі дії, вчинені особами, які входять до складу її збройних сил” [2]. Варто також зазначити ст. 91 Додаткового протоколу від 08.06.1977 р. до Женевських конвенцій від 12.08.1949 р., що стосується захисту жертв міжнародних

збройних конфліктів, яка вказує що: “Сторона, що перебуває у конфлікті й порушує положення Конвенцій або цього Протоколу, повинна відшкодовувати завдані збитки, якщо для цього є підстави. Вона несе відповідальність за всі дії, що вчиняються особами, які входять до складу її збройних сил” [3].

Щодо національних нормативно-правових актів з теми дослідження, то в ч. 9 ст. 5 Закону України “Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України” від 15.04.2014 р. зазначено, що: “Відшкодування матеріальної та моральної шкоди, заподіяної внаслідок тимчасової окупації державі Україна, юридичним особам, громадським об’єднанням, громадянам України, іноземцям та особам без громадянства, у повному обсязі покладається на РФ як на державу, що здійснює окупацію. Держава Україна всіма можливими засобами сприяє відшкодуванню матеріальної та моральної шкоди РФ” [4]. Крім того, при Президенті України, для подолання наслідків військового вторгнення 21.04.2022 р. створено консультативно-дорадчий орган (Національну раду з відновлення України від наслідків війни), метою якого є подолання наслідків російсько- української війни, і який наразі перебуває на стадії формування. Однією з її функцій, відповідно до п. 4 Указу Президента є “участь у розробці проектів нормативно-правових актів щодо відновлення України від наслідків війни” [5].

Наразі, для відшкодування завданих ФО та ЮО збитків можна віднести такі способи:

звернення до ЄСПЛ; звернення до комітетів ООН; звернення до судових органів України. Розглянемо окремо кожен із зазначених способів.

Станом на квітень 2023 р., звернення до Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) має низку проблем, однією та головною з яких є дата скоєння порушення. ЄСПЛ може розглядати тільки ті порушення міжнародно-правових актів, які стались до 16.09.2022 р., з додаванням 4 місяців для подачі заяви, а саме до 16.01.2023 р. Крім того, одним з критеріїв подачі заяви до ЄСПЛ є вичерпаність національних засобів правового захисту, тобто звернення приймається до розгляду тільки після проходження всіх ланок національного судочинства. Однак, питання звернення до ЄСПЛ залишається відкритим, оскільки Росію виключили із складу Ради Європи, а це означає, що рішення ЄСПЛ, які вступають в силу після 16.03.2022 р. для РФ не мають юридичної сили.

Для захисту порушеного права ФО чи ЮО може звернутись до комітетів ООН, що складаються з незалежних експертів. Але потрібно звернути увагу на те, чи держави – сторони збройного конфлікту ратифікували відповідні міжнародні договори щодо юрисдикції певного комітету. Наприклад, з дев’яти існуючих комітетів ООН скаргу подати можна лише в чотири, а саме: Комітет з прав людини, Комітет проти катувань, Комітет з ліквідації дискримінації відносно жінок та Комітет із ліквідації расової дискримінації [6 – 9]. Звернення до перших двох комітетів, на думку автора, є ефективнішим у контексті теми дослідення. Строки звернення до Комітету з прав людини становлять “...п’ять років після вичерпання внутрішніх засобів правового захисту автором повідомлення або, у відповідних випадках, через три роки після завершення іншої процедури міжнародного розгляду або врегулювання, якщо не існує причин, що виправдовують затримку з урахуванням усіх обставин повідомлення” (Правило 99, п. c)) [10]. Для заяви в Комітет проти катувань і Комітет з ліквідації дискримінації відносно жінок офіційного терміну не існує (розумний строк), але скарга повинна бути подана якомога скоріше після вичерпання національних засобів правового захисту. Для звернення до Комітетів ООН потрібно заповнити спеціальний формуляр однією з п’яти офіційних мов ООН, з урахуванням певних умов прийнятності, зокрема: повідомлення не повинно бути анонімним; наявність належної держави-відповідача; особа, що звертається є жертвою порушення; заявлено та обґрунтовано порушення прав за Пактом або відповідною Конвенцією; повідомлення не є зловживанням правом на його подання, включаючи термін звернення; предмет звернення не розглядається відповідно до іншої міжнародної процедури; та за умови вичерпання національних засобів захисту або адміністративної практики (у

розумінні ЄСПЛ, а саме: доступність, можливість виправити порушення, отримати відшкодування).

У разі звернення до національних судових органів для відшкодування завданих збитків, варто врахувати «наявність судового імунітету іноземної держави». Верховний Суд постановою від 14.04.2022 р. у справі № 308/9708/19 виказав позицію щодо судового імунітету РФ. А саме: у справі, де відповідачем виступає РФ, українські суди мають право ігнорувати імунітет цієї країни та розглядати справи про відшкодування шкоди, завданої ФО в результаті збройної агресії РФ, за позовом, поданим саме до цієї іноземної країни, спираючись на положення п. 1 ст. 79 Закону України "Про міжнародне приватне право", в якому зазначено, що "судовий імунітет, відповідно до якого пред'явлення позову до іноземної держави, залучення іноземної держави до участі у справі як відповідача або третьої особи, накладення арешту на майно, яке належить іноземній державі та знаходиться на території України, застосування щодо такого майна інших засобів забезпечення позову і звернення стягнення на таке майно можуть бути допущені лише за згодою компетентних органів відповідної держави, якщо інше не передбачено міжнародним договором України або законом України". П. 4 ст. 79 вказує на те, що "у тих випадках, коли в порушення норм міжнародного права Україні, її майну або представникам в іноземній державі не забезпечується такий же судовий імунітет, який згідно з ч. 1 та ч. 2 ст. 79 забезпечується іноземним державам, їх майну та представникам в Україні, Кабінетом Міністрів України може бути вжито до цієї держави, її майна відповідних заходів, дозволених міжнародним правом, якщо тільки заходів дипломатичного характеру не достатньо для врегулювання наслідків зазначеного порушення норм міжнародного права" [11]. Також, Верховний Суд посилався на рішення ЄСПЛ, які стосувались обмеження імунітету держави: від 14.03.2013 р. у справі "Олєйніков проти Росії" та від 23.03.2010 р. у справі "Цудак проти Литви". Верховний Суд також посилається на ст. 11 Європейської конвенції про імунітет держав 1972 р. [12] та ст. 12 Конвенції ООН про юрисдикційні імунітети держав та їх власності 2004 р. [13], які передбачають, що: "Договірна держава не може посилатися на імунітет від юрисдикції при розгляді справи в суді іншої Договірної держави, який зазвичай має компетенцію розглядати справи, які стосуються грошової компенсації (відшкодування) у разі смерті чи заподіяння тілесного ушкодження особі чи заподіяння шкоди майну або його втрати в результаті дій чи бездіяльності держави, якщо така дія чи бездіяльність мали місце повністю або частково на території держави суду" [14].

Виникає питання, до якого суду варто звертатись ФО та ЮО для відшкодування збитків завданих військовою агресією РФ? Відповідь можна знайти в Цивільному процесуальному кодексі України, відповідно до ч. 3 ст. 28 якого, позови про відшкодування шкоди, заподіяної каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю ФО, чи шкоди, заподіяної внаслідок вчинення кримінального правопорушення, можуть пред'являтися також за зареєстрованим місцем проживання чи перебування позивача або за місцем заподіяння шкоди [15]. У ч. 6 ст. 28 закріплено, що: "Позови про відшкодування шкоди, заподіяної майну ФО або ЮО, можуть пред'являтися також за місцем заподіяння шкоди", а ч. 17 ст. 28: "Позови про захист порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів ФО (у т.ч. про відшкодування шкоди, завданої внаслідок … його знищення, пошкодження) у зв'язку із збройною агресією РФ, збройним конфліктом, тимчасовою окупацією території України, … можуть пред'являтися також за місцем проживання чи перебування позивача" [15].

Отже, якщо брати до уваги все вищезазначене та обставини, що склалися, можна дійти висновку, що оскільки нинішня влада РФ не збирається добровільно виконувати будь-які рішення, тому єдиним вірним шляхом для відшкодування завданих ФО та ЮО збитків є конфіскація активів держави-агресора, які знаходяться поза її межами, в т.ч. на території України. Варто наголосити, що всі ухвалені рішення з цього закладають своєрідний фу-

ндамент на майбутнє і пов'язані із розробленням та впровадженням Україною та міжнародною спільнотою відповідних міжнародних чи національних компенсаційних норм, метою яких є виконання рішень як національних, так і міжнародних інституцій. Насамкінець слід зауважити, що врегулювання питань, пов'язаних з відшкодуванням збитків ФО та ЮО завданих державою-агресором можливе перш за все шляхом внесення змін до національного процесуального законодавства, а саме чіткого визначення і розмежування предметної та територіальної юрисдикції українських та іноземних судів при вирішенні таких справ та законодавчого закріплення відсутності судового імунітету РФ при розгляді справ у судах України.

Література

1. Шмигаль озвучив, яких збитків РФ завдала Україні. *УНІАН*. 03.01.2023. URL: https://www.unian.ua/economics/finance/zbitki-ukrajini-vnaslidok-viyni-rozv-yazanoji-rosiyeyu- syagnuli-ponad-700-milyardiv-dolariv-12098634.html (дата звернення 30.03.2023).
2. IV Конвенція про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї: Положення про закони і звичаї війни на суходолі від 18.10.1907. URL: https://zakon.rada.gov. ua/laws/show/995_222 (дата звернення 30.03.2023).
3. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I) від 08.06.1977. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199 (дата звернення 30.03.2023).
4. Закон України "Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України" від 15.04.2014 № 1207-VII (у ред. від 31.03.2023). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18 (дата звернення 01.04.2023).
5. Указ Президента України про питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни від 21.04.2022 № 266/2022. URL: https://www.president.gov.ua/documents/ 2662022-42225 (дата звернення 02.04.2023).
6. Human Rights Committee (CCPR). URL: https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/ccpr (дата звернення 02.04.2023).
7. Committee against Torture (CAT). URL: https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/cat (дата звернення 02.04.2023).
8. Committee on the Elimination of Discrimination against Women (CEDAW). URL: https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/cedaw (дата звернення 02.04.2023).
9. Committee on the Elimination of Racial Discrimination (CERD). URL: https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/cerd (дата звернення 02.04.2023).
10. Rules of procedure of the Human Rights Committee. 04.01.2021. URL: https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d %2FPPRiCAqhKb7yhspSfz oplnqcaRnZEWMKfe1tSjisL%2BhNIzkeCc5cIygMh1XamAcX%2BzhX5iH9rw32CjJiNv 7NZevX mcJHbSF9HqoP2I2PqizeiyBsQn1AWny5i (дата звернення 02.04.2023).
11. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005 № 2709-IV (в ред. від 23.12.2022). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15 (дата звернення 02.04.2023).
12. Європейська конвенція про імунітет держав від 16.05.1972. URL: https://ips.ligazakon.net/document/MU72014 (дата звернення 02.04.2023).
13. Конвенція ООН про юрисдикційні імунітети держав та їх власності від 02.12.2004. URL: https://ips.ligazakon.net/document/MU04277 (дата звернення 02.04.2023).
14. Постанова КЦС ВС від 14.04.2022 р. Справа № 308/9708/19. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/104086064 (дата звернення 02.04.2023).
15. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV (у ред. від 01.04.2023). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15/conv#Text (дата звернення 02.04.2023).

Зінов'єв Д. М.
«Міжнародне право», 2 курс
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – доктор філософії,
старший викладач кафедри публічного та міжнародного права Цятковська А.М.

ВІДНОВЛЕННЯ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

Останні події в Україні після повномасштабного вторгнення російської федерації створили нові виклики у відновленні інфраструктури країни. Війна та окупація територій нашої держави призвели до непоправної шкоди та руйнувань у всіх сферах життя людей та економіки країни.

За рік війни, станом на лютий 2023-р., в Україні зруйновано чи пошкоджено понад 153 тисячі житлових об'єктів. Ворог також зруйнував 630 адмінбудівель, більше 1200 закладів охорони здоров'я, повністю знищив понад 900 навчальних закладів і ще майже 2200 пошкодив. Колосальних збитків зазнали дорожня інфраструктура (спаплюжено 25 тисяч кілометрів доріг і зруйновано 344 мости) і промисловість (пошкоджено чи повністю знищено

426 великих і середніх підприємств). Сума збитків, яких російські агресори завдали українській інфраструктурі, а також житловим і нежитловим об'єктам, перевищує $143 мільярди. Такі дані навів під час онлайн-форуму «FIT for Ukraine: Construction Materials», присвяченого поточним і післявоєнним потребам України у будівельних матеріалах, виконавчий директор урядового офісу із залучення та підтримки інвестицій UkraineInvest Сергій Цівкач. Зрозуміло, що для відбудови зруйнованого, окрім значного фінансового ресурсу, знадобиться й величезна кількість сучасних матеріалів [1].

Тому одним із важливих аспектів відновлення інфраструктури є залучення як іноземних, так і внутрішніх інвестицій, що може значно сприяти забезпеченню фінансових ресурсів для відновлення інфраструктури та розвитку економіки країни в цілому. Для досягнення цієї мети необхідно створити сприятливі умови для інвесторів та забезпечити стабільність та надійність відновлюваної інфраструктури.

Один з прикладів країни, яка успішно пройшла процес післявоєнної відбудови, – це Німеччина. Після Другої світової війни, Німеччина була в руїнах і стояла перед викликом повного відновлення своєї економіки та інфраструктури. Проте, завдяки плану Маршалла, фінансовій допомозі з боку США та активній роботі німецьких лідерів, країна почала відновлюватися. В 1948 році, Німеччина запустила план відновлення, який включав широкомасштабні реформи, що покращили ситуацію з економікою та безпекою в країні. Уряд підтримував підприємництво та розвиток виробництва, що сприяло створенню нових робочих місць. Зокрема, започатковано нову програму житлового будівництва, що допомогла тисячам людей отримати житло. За наступні десятиліття, Німеччина відновила свою економіку та стала однією з провідних економічних сил у світі. Сьогодні, країна відома своїми технологіями, автомобільною промисловістю та сильною позицією на світових ринках. У результаті, Німеччина може бути прикладом успішної післявоєнної відбудови та економічного розвитку [5, с. 90 – 92].

Україна може запозичити досвід Німеччини та використати програму плану Маршалла для відбудови економіки в сучасних умовах. Основна ідея Плану Маршалла полягала у наданні технічної та економічної допомоги Європі, яка не обмежувалась підтримкою, а й була спрямована на відновлення економіки після Другої світової війни. Адаптувавши цю програму до потреб України, ми зможемо ефективно відновити нашу економіку та забезпечити її стабільний розвиток.

Однією із головних цілей у відновленні нашої держави є енергетична. Вторгнення рф та їх злочини під час окупації ЧАЕС і ЗАЕС, а також обстріли критичної інфраструктури, ТЕЦ і розподільчих мереж, спричинили значну кількість руйнувань і пошкоджень, що послугувало при-

чиною для відключення електропостачання на території нашої держави. Відновлення енергетичної інфраструктури є необхідним етапом для забезпечення належних умов для життя громадян та стабільного розвитку економіки. Іншою необхідною сферою є транспортна інфраструктура, яка забезпечує переміщення людей та товарів. Наразі унаслідок бойових дій 23 тис. кілометрів доріг є зруйнованими [7], або недоступними для їх використання. Тому вже зараз на деокупованій території України здійснюється відбудова мостів, залізничних шляхів, аеропортів, що посприяє зміцненню економіки та налагодженню експорту та імпорту товарів. Також варто зазначити, що потребуючою відновлення інфраструктури є сфера охорони здоров'я та освіти, а саме будівництво нових лікарень і шкіл, що поліпшать якість життя на деокупованих територіях і забезпечить належний рівень медичної допомоги та освіти їх мешканцям. Крім того, ворогом було зруйновано багато будинків та інших житлових приміщень, які потребують ремонту або повної відбудови. Відновлення житлового фонду сприятиме розвитку будівельної галузі, поліпшить умови життя людей та створить нові робочі місця для населення.

21 квітня 2022 року указом Президента України було створено Національну раду з відновлення України від наслідків війни. Це консультативно-дорадчий орган, на який покладений обов'язок розробки плану відновлення інфраструктури [6]. Станом на 5 вересня 2022 року загальна сума прямих збитків інфраструктури сягає $114,5 млрд. Ця оцінка є результатом спільної роботи KSE Institute, урядових органів за лідерства Мінреінтеграції, Мінрегіону та Мінінфраструктури у співпраці з іншими міністерства та партнерськими організаціями в рамках діяльності Національної ради з відновлення України від наслідків війни [8].

23 лютого 2023 року Парламент ухвалив Закон № 2923-IX «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією російської федерації» [3]. Цим законом передбачено декілька видів компенсації, а саме: надання грошових коштів шляхом їх перерахування на поточний рахунок отримувача компенсації зі спеціальним режимом використання для фінансування будівництва будинку садибного типу, садового або дачного будинку; фінансування придбання квартири, іншого житлового приміщення, будинку садибного типу, садового або дачного будинку (у тому числі фінансування придбання такого приміщення/будинку, що буде споруджений у майбутньому, або інвестування/фінансування його будівництва) з використанням житлового сертифіката; компенсація за пошкоджений об'єкт нерухомого майна надається шляхом виконання робіт, пов'язаних з будівництвом, на пошкодженому об'єкті нерухомого майна з метою його відновлення (у тому числі розроблення проектної документації на будівництво, проведення її експертизи, виконання будівельних робіт) та/або надання будівельної продукції для виконання таких робіт [9]. Цей закон сприятиме вирішенню проблеми пов'язаної з пошкодженням приватного майна а також відновленню інфраструктури держави.

Підсумовуючи, можу сказати, що у післявоєнний період відновлення інфраструктури України є складним завданням, яке потребує відповідальності та співпраці всіх верств населення та й усього суспільства загалом. Це можливо лише шляхом розробки та впровадження цілісної державної стратегії відновлення інфраструктури країни, яка враховуватиме потреби різних галузей і регіонів та забезпечуватиме сталість і ефективність використання ресурсів.

Література

1. Повоєнна відбудова: Україна презентувала інвестиційні можливості в галузі будіндустрії. В Східний Варіант. 2023. URL: https://v-variant.com.ua/povoienna-vidbudova- ukraina-prezentuvala-investytsiyni-mozhlyvosti-v-haluzi-budindustrii/ (дата звернення: 13.04.2023).
2. Бабіхіна О. Постати з попелу: як у Києві відновлюють постраждалі під час війни багатоповерхівки. Наш Київ. 2022. URL: http://nashkiev.ua (дата звернення: 13.04.2023).
3. Обух В. Повоєнне відновлення: шанс для розвитку будіндустрії. Укрінформ. 2023. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-vidbudova/3690313-povoenne-vidnovlenna-sans-dla-rozvitku-budindustrii.html (дата звернення: 13.04.2023).

4. Гришанова Н. Рада підтримала Закон про механізм компенсації за зруйноване під час війни житло. Юрліга. 2023. URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/217682_rada-pdtrimala- zakon-pro-mekhanzm-kompensats-za-zruynovane-pd-chas-vyni-zhitlo (дата звернення: 13.04.2023).
5. Tony J. Postwar: A History of Europe Since 1945. New York : Penguin Books, 2005. 960 p.
6. Пилипенко Я. Відбудова України після війни: хто, як і за чиї гроші. Економічна правда. 2022. URL: https://www.epravda.com.ua/columns/2022/05/19/687200/index.amp (дата звернення: 13.04.2023).
7. Abd R. В Україні через бойові дії зруйновано понад 20 тисяч кілометрів доріг. Українська правда. 2022. URL: https://www.epravda.com.ua/news/2022/04/3/685143/ (дата звернення: 13.04.2023).
8. Загальна сума прямих збитків інфраструктури зросла до $114.5 млрд. Kyiv school of economics. 2022. URL: https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-pryamih-zbitkiv- infrastrukturi-zrosla-do-114-5-mlrd/ (дата звернення: 13.04.2023).
9. Слободянюк О. Компенсація вже незабаром: кому і як відшкодують втрати за зруйноване житло. Nota group. 2023. URL: https://notagroup.com.ua/ru/news/kompensatsiya- vzhe-nezabarom-komu-i-yak-vidshkoduyut-vtraty-za-zrujnovane-zhytlo/ (дата звернення: 13.04.2023).

Кармаліт В.В.
«Правознавство», 3 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – д.ю.н,
професор кафедри публічного та міжнародного права Цвіркун Ю.І.

ЗЛОВЖИННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИМИ ПРАВАМИ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Ефективна діяльність адміністративних судів є основою для реалізації безпосередніх завдань, покладених на адміністративне судочинство. Водночас судова практика зазнає багато перешкод при здійсненні правозастосування. Так, наприклад, особи можуть користуватись своїми процесуальними правами недобросовісно. Цілком логічно, що такі дії тягнуть за собою негативні наслідки як для конкретної судової справи, так і для всього адміністративного судочинства в цілому. Це може мати вияв у ненаданні до суду доказів, спеціальному затягуванні справи, перешкоджанні здійснення судом своїх повноважень тощо. Тож ефективна діяльність суду повинна бути визначена не тільки декларативно, а й чітко забезпечена гарантіями, закріпленими у відповідних нормативно-правових актах задля упередження таких випадків та/або встановлення відповідальності за таке недобросовісне користування процесуальними правами. Крім цього, є підстави вважати необхідним введення додаткової або посиленої відповідальності за такі дії.

Статтею 45 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – Кодекс) закріплено, що учасники судового процесу та їхні представники повинні добросовісно користуватися процесуальними правами. Зловживання процесуальними правами не допускається. Суд визнає зловживанням процесуальними правами, зокрема, такі дії:

подання скарги на судове рішення, яке не підлягає оскарженню, не є чинним або дія якого закінчилася (вичерпана), подання клопотання (заяви) для вирішення питання, яке вже вирішено судом, за відсутності інших підстав або нових обставин, заявлення завідомо безпідставного відводу або вчинення інших аналогічних дій, які спрямовані на безпідставне затягування чи перешкоджання розгляду справи чи виконання судового рішення;

подання декількох позовів до одного й того самого відповідача (відповідачів) з тим самим предметом і з тих самих підстав, або подання декількох позовів з аналогічним предметом і з аналогічних підстав, або вчинення інших дій, метою яких є маніпуляція автоматизованим розподілом справ між суддями;

подання завідомо безпідставного позову, позову за відсутності предмета спору або у спорі, який має очевидно штучний характер;

необґрунтоване або штучне об'єднання позовних вимог з метою зміни підсудності справи, або завідомо безпідставне залучення особи як відповідача (співвідповідача) з тією самою метою;

узгодження умов примирення, спрямованих на шкоду правам третіх осіб, умисне неповідомлення про осіб, які мають бути залучені до участі у справі [1].

До того ж, Кодекс встановлює відповідальність за вчинення таких дій. Наприклад, частина 8 статті 139 Кодексу передбачає, що у випадку зловживання стороною чи її представником процесуальними правами або якщо спір виник внаслідок неправильних дій сторони суд має право покласти на таку сторону судові витрати повністю або частково незалежно від результатів вирішення спору [1].

Проте аналіз статті 45 Кодексу та велика кількість доктринальних робіт по даній нормі вказує, що положення даної статті не є досконалими та повинні бути доопрацьовані.

Насамперед, варто вказати, що закріплення легального визначення зловживання процесуальними правами та добросовісності у Кодексі відсутнє. Так, положення статті 45 Кодексу містять перелік видів зловживань процесуальними правами, проте у ній відсутнє правове визначення даної категорії, а тому це ускладнює подальше розуміння та трактування даної статті.

Зловживання процесуальними правами слід вважати підвидом зловживання правом у цілому.

А. Заєць визначає зловживання правом як соціально шкідливу поведінку, вчинену суб'єктом права формально в рамках правових приписів [2; с. 354]. С. Бостан під зловживанням правом розуміє особливий вид правової поведінки, що полягає у використанні суб'єктом права своїх прав у недозволені способи, що суперечать соціальному призначенню права, внаслідок чого завдаються збитки (шкоду) окремій особі, суспільству та державі [3; с. 232].

Отож, головними ознаками зловживанням правом є їхня формальна законність, шкода суспільству та державі, використання права всупереч його легітимної мети.

Тож, враховуючи зазначене, можна зробити висновок: зловживанням процесуальними правами в адміністративному процесі є дії, метою яких є формально законне використання процесуальних прав всупереч легітимній меті адміністративного судочинства тобто швидкого, повного та правильного вирішення справи.

Добросовісність є складною категорією, адже в повній мірі дане поняття однозначно зрозуміти вкрай складно, тому законодавцю необхідно на законодавчому рівні роз'яснити його значення для встановлення певного стандарту розуміння.

Поліщук В. пропонує закріпити наступне визначення: добросовісне використання процесуальних прав – це сумлінна усвідомлена діяльність учасників адміністративного процесу, що здійснюється згідно з принципами адміністративного судочинства, сприяє правильному і своєчасному розгляду справи у визначених законодавством формах, у визначений спосіб та час з метою реалізації своїх процесуальних прав, наслідком якої є задоволення особистих інтересів у межах, визначених законом [4, с. 163–164].

Смокович М. пропонує визначити добросовісне використання (учасниками) процесуальних прав як достатнє, раціональне, обгрунтоване і щире вчинення ними процесуальних дій, передбачених нормами адміністративного судочинства. Добросовісне використання учасниками адміністративної справи (процесуальних прав) передбачає досягнення ними легального і раціонального результату, передбаченого КАС України [5, с. 171–172].

Також стаття 45 Кодексу, на нашу думку, має неповний перелік зловживань процесуальними правами, що мають місце на практиці. Зокрема, погоджуємось з думками науковців щодо пропозиції залучення в 3 ч. 2 ст. 45 Кодексу в її перелік такого поняття як сутяжництво.

За словником, поняття сутяжництво означає заняття позовами з корисливих міркувань, пристрасть до позовів [6]. Фактично, це означає подання позовів або скарг, за якою вся процедура розгляду справи є не виправданою та не обгрунтованою, особа подає такі позови з метою, яка не співпадає з метою захисту прав. На практиці це проявляється використанням

суду в цілому для піар майданчику окремих осіб чи груп, тобто на меті стоїть навіть не затягування окремих справ, а можливість висвітлення самого факту звернення до суду для надання резонансу певним подіям. Суд у даному випадку є об'єктом для піару «сутяжників», досить часто особи, які займаються сутяжництвом, навіть не слідкують далі за ходом справи, адже кінцева мета, яку вони намагалися отримати була пов'язана не з судочинством, а з фактом висвітлення даних подій в ЗМІ, набранням соціальних рейтингів для себе або ж опустити довіру до своїх опонентів тощо [4; с. 87–88].

Не можна залишити без уваги і проблеми, які створені через недосконале тлумачення вже існуючих норм щодо видів зловживання процесуальними правами. Пункт 3 частини 2 статті 45 Кодексу вказує, що зловживанням процесуальним правом є подання завідомо безпідставного позову, позову за відсутності предмета спору або у спорі, який має очевидно штучний характер. Чіткого механізму визначення такої штучності або безпідставності немає, тож дане визначення лягає на суд. Законодавець наділив суд можливістю визначити штучні або безпідставні позови, проте варто було б врахувати, що це може призвести до зловживання

суддями своїми повноваженнями, адже таке визначення здійснюється суто на підставі внутрішнього переконання [4; с. 93–94].

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що в адміністративному судочинстві передбачений механізм протидії зловживанню процесуальними правами, який реалізується через встановлення видів зловживаннями процесуальними правами та встановлення відповідальності за такі дії. Однак зловживання процесуальними правами є складною категорією, яка неповною мірою відображена належним чином в існуючих положеннях адміністративного судочинства. Тож законодавцю слід і далі удосконалювати положення статей щодо такого зловживання для його ефективного запобігання та протидії. Крім цього, в цілому необхідний подальший науковий аналіз даних правових категорій.

Література

1. Кодекс адміністративного судочинства України : Кодекс України від 06.07.2005 р. № 2747-IV: станом на 1 квіт. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text (дата звернення: 07.04.2023).
2. Бостан С., Кельман М. Теорія держави та права. Київ : Освіта України, 2017. 320 с.
3. Заєць А., Зайчук О. Загальна теорія держави і права. Харків : Право, 2009. 584 с.
4. Поліщук В. Ю. Зловживання процесуальними правами в адміністративному судочинстві : дис. канд. юр. наук / Поліщук Ю. В. – Запоріжжя, 2021. – 206 с.
5. Смокович М.І., Бевзенко В.М. Адміністративний процес: теорія, практика : підручник / заг. ред. Київ : ВД «Дакор», 2021. 1204 с.
6. Академічний тлумачний словник української мови. Академічний тлумачний словник української мови. URL: http://sum.in.ua/s/sutjazhnyctvo (дата звернення: 13.04.2023).

Кравченко В. А.
«Правознавство», 3 курс
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.ю.н., доцент кафедри публічного
та міжнародного права Павловська Н. В.

ПУБЛІЧНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЮРИДИЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УКРАЇНІ

Всі ми живемо в час глобалізації і технологій, а сучасний етап розвитку суспільних відносин вирізняється стрімкою активізацією цифрових технологій. Інтенсивний поступ науки ії технологічний прогрес стали основними ознаками новітнього суспільства. Використання

цифрових технологій дало поштовх процесам перетворень у суспільстві – інформаційній трансформації суспільних відносин, що виражено в застосуванні сучасних цифрових технологій у різноманітних сферах діяльності людини.

18 лютого 2023 року міністр цифрової трансформації України Михайло Федоров повідомив про те, що новий чат-бот ChatGPT, розробки компанії штучного інтелекту OpenAI, доступний для користувачів в Україні. Вказаний інструмент штучного інтелекту викликав жваве обговорення у суспільстві, неоднозначно він був сприйнятий й представниками

юридичної спільноти. Тож тема штучного інтелекту та його нормативно-правового закріплення як ніколи актуальна.

Звернемося до поняття штучного інтелекту. За допомогою поняття «штучний інтелект» (англ. Artificial Intelligence) описуються інтелектуальні можливості комп'ютерів під час прийняття ними рішень. Історично першим тлумаченням поняття «штучний інтелект» є визначення, сформульоване Дж. Маккарті 1956 року в межах роботи Дартмутської конференції: штучний інтелект – це наука й техніка створення інтелектуальних машин, особливо інтелектуальних комп'ютерних програм [1, с. 19].

Так, Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 02 грудня 2020 р. № 1556-р було схвалено Концепцію розвитку штучного інтелекту в Україні (далі – «Концепція»). Відповідно до Концепції, штучний інтелект – організована сукупність інформаційних технологій, із застосуванням якої можливо виконувати складні комплексні завдання шляхом використання системи наукових методів досліджень і алгоритмів обробки інформації, отриманої або самостійно створеної під час роботи, а також створювати та використовувати власні бази знань, моделі прийняття рішень, алгоритми роботи з інформацією та визначати способи досягнення поставлених завдань [2].

У Державному стандарті України ДСТУ 2938-94 («Системи оброблення інформації») штучний інтелект визначається як: здатність систем оброблення даних виконувати функції, що асоціюються з інтелектом людини – логічне мислення, навчання та самовдосконалення [3, с. 105].

У Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні називаються серед першочергових проблем, що потребують розв'язання у розгляданій сфері, і проблеми, що стосуються публічного адміністрування відповідної галузі, а саме: відсутність або недосконаліть правового регулювання штучного інтелекту (в тому числі у сферах освіти, економіки, публічного управління, кібербезпеки, оборони), а також недосконаліть законодавства про захист персональних даних; недосконаліть механізмів прийняття управлінських рішень у публічній сфері, забюрократизованість системи надання адміністративних послуг, обмеженість доступу до інформації та її низька якість, недостатній рівень впровадження електронного документообігу між державними органами, а також низький ступінь оцифрованості даних, що перебувають у власності державних органів [2].

Крім того, у проекті Національної стратегії розвитку штучного інтелекту в Україні зазначається, що наша держава повинна мати власну стратегію розвитку штучного інтелекту, яка б регламентувала відповідні дослідження та розробки, підготовку необхідної кількості фахівців з визначеними компетенціями, обсяг і напрями фінансування галузі, формування керівних і наглядових органів для регулювання впровадження імпортованих технологій, етичного контролю тощо [4].

Сучасні науковці зауважують, що при виникненні питання щодо доцільності прийняття стратегії, якщо вже прийнято концепцію. Проте, концепції виражають лише розуміння певної проблеми та не є керівництвом до дії, а стратегії передбачають глибше осмислення об'єкта розробки, ніж концепції, і завжди зорієнтовані на досягнення конкретної мети [5].

Стратегія розвитку штучного інтелекту в Україні буде інститутом національного рівня та загальнодержавного значення, який визначатиме пріоритетні напрями здійснення фундаментальних, прикладних та експериментальних досліджень, завдання і заходи щодо впровадження вітчизняних і світових технологій штучного інтелекту в інтересах національної без-

пеки та оборони, економічного й соціального розвитку України [6, с. 80]. Цей імператив стане основою для підготовки державних програм і нормативно-правових актів, які стосуються розвитку штучного інтелекту в Україні [7, с. 96].

Також, для покращення нормативно-правового регулювання штучного інтелекту в Україні в період 2021–2030 рр. пропонується створити нормативно-правову базу, яка передбачає забезпечення захисту даних, отриманих при здійсненні економічної та наукової діяльності.

Отже, необхідно прийняти Закон України «Про штучний інтелект» і відповідні постанови органів виконавчої влади, приєднатися до вже наявних міжнародних договорів і конвенцій, скликати міжнародні конференції для вирішення питання кодифікації штучного інтелекту. До 2030 року повинна функціонувати гнучка система нормативно-правового та етичного регулювання в галузі штучного інтелекту, яка, зокрема, гарантує безпеку населення і спрямована на стимулювання розвитку технологій і систем штучного інтелекту.

Також слід враховувати, що впровадження технологій штучного інтелекту має відбуватись у багатьох галузях суспільного життя в Україні, а саме в: промисловості, економіці, транспорті та інфраструктурі, науковій діяльності, медицині, сільському господарстві, екології, оборонній промисловості тощо. А у Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні визначатися пріоритетні сфери, в яких реалізуються завдання державної політики розвитку галузі штучного інтелекту, є: освіта і професійне навчання, наука, економіка, кібербезпека, інформаційна безпека, оборона, публічне управління, правове регулювання та етика, правосуддя тощо.

Науковці зазначають, що до системи нормативних актів, що регламентують владно- організаційну діяльність у галузі створення, впровадження та використання штучного інтелекту в Україні мають входити:

1) профільний закон, що визначатиме правовий статус штучного інтелекту та загальні засади державної політики у галузі створення, впровадження та використання його технологій;

2) нормативні акти, що регламентують функціонування штучного інтелекту в публічному адмініструванні різних галузей суспільних відносин (будівництво, господарська діяльність, державне управління, енергетика, землеустрій, медицина, місцеве самоврядування, наука і освіта, надання адміністративних послуг, національна безпека і оборона, правоохоронна діяльність, промислове виробництво, сільське господарство, спорт, транспорт, фінанси тощо);

3) нормативні акти щодо порядку ліцензування технологій штучного інтелекту;

4) нормативні акти, що регламентують правовий статус суб'єктів правового регулювання у галузі створення, впровадження та використання штучного інтелекту;

5) нормативні акти щодо державного контролю та нагляду за діяльністю зі створення, впровадження та використання штучного інтелекту;

6) нормативні акти, що визначають стратегії розвитку та удосконалення діяльності у галузі створення, впровадження та використання штучного інтелекту [8].

Важливим кроком у забезпеченні належного правового регулювання розвитку та використання штучного інтелекту в Україні є створення Робочої групи з питань правового регулювання штучного інтелекту (AI) та напрацювання рекомендацій до національного законодавства у цій сфері. Серед головних завдань Робочої групи є забезпечення доступу до даних, що використовуються для навчання та функціонування систем штучного інтелекту; захист авторських прав і власності на дані, що використовуються для створення систем штучного інтелекту; визначення правил щодо забезпечення безпеки систем штучного інтелекту з метою захисту від можливих кібератак та інших загроз, та визначення етичних принципів та правил, якими мають керуватися розробники систем штучного інтелекту. Робоча група також буде займатися визначенням меж використання систем штучного інтелекту в різних галузях, захистом персональних даних, зібраних системами штучного інтелекту, визначенням правил щодо їх збереження та використання, та сприянням розвитку навичок та освіти у галузі штучного інтелекту.

На підставі зазначеного, зрозуміло, що правове регулювання окремого інституту «штучного інтелекту» є дуже актуальним і таким, що потребує законодавчого закріплення та удо-

сконалення всіх суспільних відносин, що з ним пов'язані. Нове вітчизняне законодавство має бути побудоване з використанням сучасних досягнень законодавчої техніки, що сприятиме підвищенню доступності його для сприйняття та розуміння населенням що істотно знизить можливості помилок чи зловживань у процесі його реалізації різними суб'єктами права.

Література

1. Баранов О.А. Інтернет речей і штучний інтелект: витоки проблеми правового регулювання. ІТ-право: проблеми та перспективи розвитку в Україні: збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 17 листопада 2017 р.). Львів: Львівська політехніка, 2017. С. 18–42.
2. Волков В. Ю. Адміністративно-правове регулювання в галузі стандартизації та сертифікації : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07; Нац. ун.-т. «Одеська юридична академія». Одеса, 2013. 20 с.
3. Наказ від 28 грудня 1994 р. № 338. URL: http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=77434
4. Національна стратегія розвитку штучного інтелекту в Україні 2021–2030: проект. URL:https://wp.oecd.ai/app/uploads/2021/12/Ukraine_National_Strategy_for_Development_of_Artificial_Intelligence_in_Ukraine_2021-2030.pdf
5. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні» від 02.12. 2020 р. № 1556-р URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020- %D1 %80#Text .
6. Судово-юридична газета в Україні. URL: https://sud.ua/uk/news/ukraine/264065-glava- naau-sozdala-rabochuyu-gruppu-po-voprosam-pravovogo-regulirovaniya-iskusstvennogo-intellekta-ai
7. Тюря Ю. І. Деякі аспекти побудови нормативної бази адміністративно-правового регулювання діяльності зі створення, впровадження та використання штучного інтелекту в Україні. *Juris Europensis Scientia.* Випуск 5, 2022. С. 22 – 23.
8. Щодо проекту стратегії розвитку штучного інтелекту в Україні на 2022–2030 рр. URL: https://www.slyusar.kiev.ua/AI_2022-1-1_ua.pdf

Лученко Є.О.
"Міжнародне право", 2 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – доктор філософії,
старший викладач кафедри публічного та міжнародного права Цятковська А.М.

ОСВІТА В ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

Останніми роками Російська Федерація веде збройну агресію проти України, включаючи окупацію території Автономної Республіки Крим, територій на півдні та сході України, повномасштабне вторгнення та інші дії. У зв'язку з цим особливу увагу приділяють проблемам, пов'язаним із забезпеченням життєдіяльності громадян в умовах негативної ситуації та відновленням усіх сфер життя. Держава, задля забезпечення нормального рівня життя громадян, розвитку та відбудови держави, розглядає та запроваджує інноваційні проєкти для розвитку країни.

Метою даної тези є огляд та аналіз можливостей для освіти, у тому числі інноваційних проєктів, які можна реалізувати для підтримки реконструкції та розвитку системи освіти в Україні.

Війна, яка триває в Україні, має значний вплив на систему освіти в країні. Школи пошкоджені або зруйновані, вчителі та учні вимушені покинути свої домівки. Для підтримки після-

воєнної відбудови та розвитку освіти в Україні потрібні інноваційні проєкти. На нашу думку, однією з найважливіших потреб післявоєнної освіти є розвиток платформ цифрової освіти. Ці платформи можуть надавати доступ до навчальних матеріалів, інтерактивних курсів і онлайн-служб підтримки. Вони можуть підтримувати дистанційне навчання, особливо в регіонах, де доступ до традиційної освіти обмежений. Платформа цифрової освіти також може надати централізоване сховище освітніх ресурсів, доступ до яких мають студенти та викладачі з усієї країни.

Реконструкція освітньої інфраструктури має вирішальне значення для забезпечення учням безпечного та захищеного середовища навчання. Тому ще одним важливим проєктом є підтримка відновлення шкіл та іншої освітньої інфраструктури, пошкодженої під час війни. Для ефективного відновлення пошкоджених будівель, модернізації технологій та обладнання та забезпечення необхідних освітніх ресурсів необхідне додаткове залучення ресурсів.

Також варто розглянути можливість розробки програм, які сприяють підприємництву та інноваціям в освіті. Інкубатори стартапів, програми наставництва та конкурси можуть заохотити студентів розробляти інноваційні рішення соціальних та економічних проблем. Програми підприємництва також можуть підтримувати розвиток місцевої економіки шляхом сприяння інноваціям і створенню робочих місць.

Особливу увагу варто звернути на освіту в галузі охорони здоров'я. Розробка освітніх програм у сфері охорони здоров'я, які пропагують здоровий спосіб життя та запобігають захворюванням, також, на мою думку, є інноваційним проектом. Медична освіта в школах, підготовка медичних працівників і програми інформаційно-роз'яснювальної роботи з громадою – все це може сприяти просуванню санітарної освіти. Медична освіта може допомогти учням виробити здорові звички, які сприятимуть їх довгостроковому здоров'ю та благополуччю.

4 липня 2022 року під час Міжнародної конференції в Лугано (Швейцарія) Прем'єр-міністр Денис Шмигаль презентував План відновлення України. Як зазначав Сергій Шкарлет: «План містить окремий розділ щодо відновлення сфери освіти і науки. Над запропонованими проєктами та заходами спільно працювали представники МОН, Офісу Президента, Комітету ВРУ з питань освіти, науки та інновацій, понад 170 українських, а також близько 80 іноземних експертів і партнерів». За його словами: «Завдяки підтримці ЄС на політичному, експертному та інституційному рівні, маємо можливість отримати допомогу як для забезпечення стійкості українських освіти та науки під час війни, так і відбудови в повоєнний період» [1].

Іншим прикладом інноваційного проєкту є STEM-освіта: розробка програм, які сприяють розвитку науки, технологій, інженерії та математики (STEM) в Україні. Це можна зробити через створення STEM-шкіл, програм наставництва та програм підготовки вчителів. 17 березня 2023 року за ініціативи Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» та благодійної організації «Благодійний фонд «Фонд освітніх ініціатив» відбулась нарада-семінар з обговорення реалізації І (організаційно-підготовчого) етапу інноваційного освітнього проєкту за темою «Організаційні та науково-методичні умови створення STEM- центрів» Під час наради-семінару освітяни разом із науковим керівником Проєкту Юрієм Завалевським підкреслили актуальність теми наради, широке коло піднятих на ній питань, звернули увагу на важливість відкриття на Полтавщині першої в Україні освітньої програми магістерського рівня «Освітня робототехніка», проведення методичного проєкту «STEAM-Inclusion» для дітей з особливими освітніми потребами, обговорили проблеми, досягнення й особливості створення та функціонування STEM-центрів, STEM-хабів, STEM-лабораторій, STEM-класів, STEM-майстерень в областях, згадали про втрачене обладнання STEM-центрів, яке було знищене внаслідок бойових дій в Україні, зруйновані приміщення STEM-центрів [2, 3, 5].

В якості інноваційного проекту в освітньому процесі можна зазначити використання програми доповненої реальності в ході навчання. Наприклад, програму Sandbox AR продемонстрували на Bett 2022 як спосіб використання доповненої реальності у класі. Ця платформа виходить за межі переведення учнів у інший віртуальний світ. І фактично дозволяє їм створювати власний віртуальний світ для ще більш захопливого досвіду. Це може означати подорож у просторі та часі. Наприклад, створити стародавнє римське місто просто у шкільному спортзалі. Викладачі можуть будувати або використовувати попередньо створені світи [4].

Варто також розглянути варіант використання штучного інтелекту в ході навчання. Наприклад, Робот Бадді, який також був продемонстрований на Bett 2022 як емоційний штучно інтелектуальний робот, створений для роботи з дітьми в освіті. Він може працювати в багатьох ролях: від помічника вчителя чи компаньйона в навчанні до інструмента для навчання програмуванню. Він використовує штучний інтелект для поєднання зору, обробки мови та керування жестами, щоб Бадді міг взаємодіяти з дітьми природним чином. Зараз Бадді використовується в лікарнях, оскільки його закупило Міністерство освіти Франції. Там ці пристрої допомагають дітям в ізоляторах навчатися дистанційно, а також залишатися на зв'язку з родиною та друзями [4].

Підсумовуючи, зазначені проекти мають важливе значення для підтримки післявоєнної відбудови та розвитку освіти в Україні. Платформи цифрової освіти, центри професійної підготовки, програми підприємництва, освітня інфраструктура та програми медичної освіти є критично важливими для трансформації України в «світовий центр розвитку культури, сучасної освіти і науки» [6]. Вони можуть надати студентам навички та знання, необхідні для досягнення успіху у світі, що постійно та швидко змінюється, і підтримати розвиток місцевої економіки. Реалізація цих проектів є важливою для підтримки відновлення системи освіти в Україні.

Література

1. План відновлення України: освіта та наука, як фундамент розвитку людського потенціалу. URL: https://mon.gov.ua/ua/news/plan-vidnovlennya-ukrayini-osvita-ta-nauka-yak- fundament-rozvitku-lyudskogo-potencialu
2. Актуальні питання реалізації інноваційного освітнього проєкту за темою «Організаційні та науково-методичні умови створення STEM-центрів» URL: https://imzo.gov.ua/2023/03/23/aktual-ni-pytannia-realizatsii-innovatsiynoho-osvitn-oho-proiektu-za-temoiu-orhanizatsiyni-ta-naukovo-metodychni-umovy-stvorennia-stem-tsentriv-obhovoryly-pid- chas-seminar-narady/
3. Наказ Міністерства освіти і науки України від 10.08.2022 № 741 «Про реалізацію інноваційного освітнього проєкту за темою «Організаційні та науково-методичні умови створення STEM-центрів» у червні 2022 – травні 2027 років»; URL: https://drive.google.com/file/d/1OKTztgKYAvcUUrQouMcOThsDH9LPYD2B/view
4. Емоційний робот, школа-музей та доповнена реальність у класі: Топ-7 інновацій 2022 року. URL: https://osvitoria.media/experience/emotsijnyj-robot-shkola-muzej-ta-dopovnena- realnist-u-klasi-top-7-innovatsij-2022-roku/
5. Наказ Міністерства освіти і науки України від 31.01.2023 № 103 «Про розширення бази реалізації інноваційного освітнього проєкту за темою «Організаційні та науково- методичні умови створення STEM-центрів» у червні 2022 – травні 2027 років» та внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 10.08.2022 № 741; URL: https://drive.google.com/file/d/1Vn_dMT9oDoapiNJ3FYRFdlpk3vyOQwog/view
6. Україна майбутнього – погляд з 2030 року. Якою може стати Україна до 2030 року і що для цього потрібно зробити? URL: https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/24/684560/

Нікітенко Д.А.
«Правознавство», 3 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – д.ю.н.,
професор кафедри публічного та міжнародного права Цвіркун Ю.І.

ЕЛЕКТРОННЕ АДМІНІСТРАТИВНЕ СУДОЧИНСТВО: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Відповідно до статті 55 Конституції України, кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб. Також відповідно до статті 64 Основного Закону, в умовах воєнного або надзвичайного стану вищезазначене право не може обмежуватися [1]. Але сучасні реалії, такі як пандемія хвороби COVID-19 і повномасштабне вторгнення на територію України, вносять певні корективи у можливість реалізації цього фундаментального права. На нашу думку, перед законотворцем постало завдання – розробити ефективний, сучасний і дієвий механізм доступу осіб до судочинства, зокрема адміністративного, незважаючи на сучасні умови. Таким механізмом може бути електронне адміністративне судочинство, новела українського правосуддя, яка вже давно активно використовується у зарубіжних країнах.

К. Янішевська констатує, що першими кроками України до втілення окремих елементів системи електронного адміністративного судочинства було впровадження пілотних проєктів для деяких судів. Наказом Вищого адміністративного суду України від 20.01.2015 р. № 3 «Про реалізацію проєкту щодо обміну електронними документами між судом та учасниками судового процесу» було узгоджено порядок надсилання електронних документів між судом та учасниками судового процесу, окремо щодо надсилання судом таким учасникам процесуальних документів в електронному та паперовому (паралельно) вигляді. Але слід наголосити, що не тільки вказаний наказ встановлює певні засади «електронного суду», адже наприклад стаття 152 Закону України « Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 р. № 1402-VIII містить норму, якою вказано на повноваження державної судової адміністрації України щодо впровадження електронного суду; здійснення заходів щодо організації обміну електронними документами між судами та іншими державними органами і установами. Також стаття 2 Закону України « Про доступ до судових рішень» від 22 грудня 2005 р. № 3262-VI запроваджує обов'язкове відкрите оприлюднення в електронній формі всіх судових рішень [2, с. 423]. Зазначимо, що частина 8 статті 18 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – Кодексу), яка регламентує діяльність єдиної судової інформаційно-телекомунікаційна системи, встановлює, що Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система відповідно до закону забезпечує обмін документами (надсилання та отримання документів) в електронній формі між судами, між судом та учасниками судового процесу, а також фіксування судового процесу і участь учасників судового процесу у судовому засіданні в режимі відеоконференції. Згідно з частиною 8 статті 18 Кодексу, особи, які зареєстрували офіційні електронні адреси в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі, подають процесуальні та інші документи, письмові та електронні докази, вчиняють інші процесуальні дії в електронній формі виключно за допомогою Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, з використанням власного електронного цифрового підпису, прирівняного до власноручного підпису відповідно до Закону України "Про електронний цифровий підпис» [3].

На даний момент веб-сайт Судової влади України містить розділ «Електронний суд», де існує можливість увійти до особистого кабінету за допомогою різних систем авторизації. На даний момент через дану систему можливо сплатити судовий збору онлайн, отримати інформацію щодо стадій розгляду судових справ. Також там міститься інформація про надсилан-

ня процесуальних документів електронною поштою та повістки у вигляді SMS- повідомлень учасникам судового процесу [4]. На нашу думку, наявність можливості переглянути онлайн трансляцію судових засідань з можливістю вибору суду, з якого особа має бажання переглянути відео, є також своєрідним кроком у впровадженні електронного адміністративного судочинства.

М. Вербицька в своєму дослідженні наводить велику кількість переваг впровадження адміністративного судочинства. На її думку, перш за все ця система дає змогу економити час, оскільки подання документів у паперовому вигляді потребує значних кадрових, матеріальних, а також часових витрат [5, с. 3]. Можна навести простий приклад, коли для подачі документів чи ознайомлення з матеріалами учасникам справи доводиться неодноразово відвідувати приміщення суду, що може знаходиться в іншій області. В такому випадку система електронного судочинства істотно зменшує шанс пропустити певні процесуальні строки подачі документів, адже фактично подати документи через електронну систему можна й в останню хвилину. Також авторка зазначає, що така система дозволить уникнути ситуації, коли учаснику процесу терміново необхідно одержати доступ до певного документа, що перебуває в матеріалах справи. Зараз для цього необхідно подавати клопотання про ознайомлення з матеріалами справи, вистояти в черзі до канцелярії для його подання, а також узгодити дату можливого ознайомлення, яку часто можуть відкласти на декілька днів. Із застосуванням електронної системи це можна зробити шляхом простої авторизації учасника справи. В загальному вигляді, затягнення судового процесу зменшиться, оскільки електронна система дасть змогу суддям швидко одержувати доступ до матеріалів справи, що перебувають в іншому суді, а сторонам та іншим учасникам процесу знайомитися з матеріалами справи онлайн, що має посприяти зменшенню підстав для перенесення судового засідання [5, с. 3].

На думку Н. Хлібороб, електронне судочинство має забезпечувати: 1) відкриття провадження за допомогою електронних засобів; 2) здійснення подальших процесуальних дій у межах провадження у середовищі електронного документообігу; 3) одержання відомостей про хід справи шляхом доступу до судової інформаційної системи; 4) одержання інформації про результати провадження в електронній формі. Але сучасний стан електронного адміністративного судочинства такий – законодавчі зміни спрямовувалися здебільшого на спрощення роботи працівників апарату суду, оптимізацію документообігу [6, с. 105–107]. Але ми натомість зазначимо, що учасники адміністративного процесу також мають можливість скористатися такою опцією, як отримання судових SMS-повісток, що на нашу думку вже є величезним прогресом в епоху цифрових технологій. Також авторка вважає, що про високий рівень запровадження електронного судочинства можна буде говорити тоді, коли буде реалізовано можливість вчинення в електронному форматі усіх процесуальних дій під час розгляду адміністративних справ. Важливим, на її думку, є створення можливості подання електронного адміністративного позову особами, права, свободи та інтереси яких порушені суб'єктом владних повноважень у публічно-правових відносинах.

Існує цікава та найвірогідніша наукова пропозиція подачі електронних адміністративних позовів. Оскільки частиною 3 статті 160 Кодексу встановлена можливість складання позовної заяви шляхом заповнення бланка позову, наданого судом, то доцільно було б передбачити можливість, за якої особа може заповнити спеціальну електронну позовну форму, наприклад, на порталі Судової влади України (через особистий кабінет) чи за допомогою Єдиної системи. На думку науковців, така можливість мала б бути надана особі після проведення нею встановлених законодавцем процедур реєстрації й автентифікації та з наступним скріпленням документа електронним цифровим підписом [6, с. 108–110].

Особлива необхідність у подальшому впровадженні та доопрацюванні системи електронного адміністративного правосуддя постала у зв'язку зі встановленням правового режиму військового стану. Упровадження елементів електронного урядування краще забезпечує діяльність адміністративної юрисдикції, оскільки при належній авторизації учасників процесу, дає змогу проведення судового засідання в режимі відеоконференції. Також покращенню

доступу до адміністративного судочинства сприяє забезпечення електронного документообігу, зокрема оформлення матеріалів справи в електронному форматі, що допускається чинним Кодексом [7, с. 220].

Отже, виходячи зі сказаного, можна зробити висновок, що електронне адміністративне судочинство в Україні вже почалось впроваджуватись. Працює Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система та зручний сайт Судової влади України, за допомогою яких відбувається електронний обіг процесуальних документів. Також судові засідання в адміністративних судах можуть проводитися в режимі відеоконференції, що допоможе громадянам реалізувати своєї конституційні права в нелегкий період. Але слід сказати, що електронне адміністративне судочинство в Україні ще потребує удосконалення та чіткої правової регламентації.

Література

1. Конституція України від 18.06.1996 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws /show/254 %D0 %BA/96- %D0 %B2 %D1 %80#Text (дата звернення: 29.03.2023).
2. Янішевська К.Л. Правове регулювання електронного адміністративного судочинства в Україні та за кордоном: порівняльний аспект. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2021. № 4. С. 422–424.
3. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України 06.07.2005 № 2747-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#n12675 (дата звернення: 30.03.2023).
4. Веб-сайт Судової влади України. URL: https://court.gov.ua/ (дата звернення:30.03.2023)
5. Вербицька М. Деякі аспекти запровадження електронного суду в адміністративному судочинстві. *Актуальні проблеми правознавства*. 2020. № 1. С. 52–57.
6. Хлібороб Н. Запровадження електронного адміністративного судочинства в Україні: інновації та перспективи. *Право України*. 2018. № 2. С. 102–117.
7. Завидняк А.В. Доступ до адміністративного правосуддя в умовах воєнного стану. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство».* 2022. С. 218–222.

Ніштенко В.О.
«Правознавство», 5 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.ю.н.,
доцент кафедри публічного та міжнародного права Богдан Б.В.

ПУБЛІЧНІ ФІНАНСИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ

Умови воєнного стану включають складні виклики для держави та її економіки. Одним із ключових аспектів управління державою в таких умовах є ефективне управління публічними фінансами. Воєнний стан зазвичай вимагає додаткових ресурсів для фінансування оборонних потреб, реагування на кризові ситуації та забезпечення добробуту населення. У зв'язку з цим, управління публічними фінансами в умовах воєнного стану має свої особливості, які потребують особливої уваги та дослідження.

Дослідження управління публічними фінансами в умовах воєнного стану вже має свій значний обсяг у науковій літературі. Вчені А.Ю. Бережна, О.М. Філонич, Н.Л. Губерська, Л.М. Чуприна, Л.С. Захаркіна, Р.Ю. Чухно, Є.В. Веремієнко досліджували різні аспекти цієї

проблеми, такі як механізми фінансування воєнних витрат, вплив воєнного стану на економіку країни, а також соціальні наслідки воєнного стану на населення [3; 5]. Проте, питання управління публічними фінансами в умовах воєнного стану залишається актуальним і потребує детальнішого вивчення.

Воєнний стан потребує значних фінансових ресурсів для забезпечення оборонних потреб. Управління цими ресурсами вимагає від держави вживання спеціальних заходів, таких як збільшення податків, впровадження воєнного збору, емісія державних цінних паперів та інші заходи залежно від економічних можливостей країни [7]. Однак, умови воєнного стану можуть вплинути на фінансові ринки, знизити доступність кредитів, тощо. Управління фінансуванням воєнних витрат вимагає ретельного аналізу та планування, зокрема врахування можливостей міжнародного фінансування, розроблення альтернативних джерел фінансування та врахування довгострокових наслідків таких заходів.

Управління публічними фінансами в умовах воєнного стану також вимагає особливого підходу до бюджетування. Бюджетування в умовах воєнного стану має бути гнучким і враховувати зміни у фінансових пріоритетах та обсягах видатків.

Так, урядом України 11 березня 2022 р. було ухвалено Постанову "Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану" № 252, у якій визначено особливості формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану [2].

Зокрема, необхідно ретельно аналізувати витрати на оборону, соціальний захист населення, медичну допомогу, інфраструктуру та інші напрями фінансування, враховуючи обмежені ресурси в умовах воєнного стану. Також важливо враховувати можливості оптимізації видатків та забезпечення ефективного використання бюджетних коштів.

Варто також акцентувати увагу і на монетарній політиці, яка в умовах воєнного стану може включати заходи для забезпечення стабільності валюти, контролю за інфляцією та фінансовою стабільністю.

Одним з важливих аспектів управління публічними фінансами в умовах воєнного станує можливість отримання зовнішньої фінансової допомоги від міжнародних партнерів. Це може включати кредити, допомогу від міжнародних фінансових організацій тощо [4]. Управління міжнародним фінансуванням вимагає ретельного аналізу економічних потреб країни, розроблення стратегій погашення боргу, встановлення умов та термінів позикових угод, а також забезпечення контролю за використанням наданих фінансових ресурсів відповідно до встановлених умов [6].

На період дії воєнного стану в Україні залучення позик від іноземних держав, іноземних фінансових установ і міжнародних фінансових організацій на підставі міжнародних договорів України, а також внесення змін до відповідних укладених міжнародних договорів України здійснюється Міністром фінансів України за рішенням Кабінету Міністрів України. Зазначені міжнародні договори України можуть включати, зокрема, положення щодо відмови від суверенного імунітету України в можливих спорах щодо таких зобов’язань та не потребують ратифікації Верховною Радою України [1].

Для ефективного управління публічними фінансами в умовах воєнного періоду в Україні можна ввести кілька інноваційних підходів, які допоможуть забезпечити ефективне використання ресурсів та забезпечити фінансову стійкість держави. Ось кілька можливих ідей, які я міг би запропонувати:

Впровадження цифрових технологій та електронного управління фінансами. Використання цифрових рішень, таких як електронні системи планування, бюджетування, моніторингу та звітності, може забезпечити більшу прозорість, швидкість і точність у управлінні публічними фінансами під час воєнного стану. Можливості електронного управління фінансами можуть включати онлайн-моніторинг витрат, автоматизовані процеси звітності, а також використання аналітики даних для більш ефективного планування ресурсів.

Використання розумних контрактів та блокчейн технологій. «Розумні» контракти на основі блокчейн можуть забезпечити автоматизацію процесів контролю та відповідальності в

управлінні фінансами. Вони можуть допомогти відстежувати витрати, контролювати виконання фінансових зобов'язань, а також уникати корупції та маніпуляцій з бюджетними коштами.

Застосування принципів ресурсного бюджетування. Ресурсне бюджетування – це підхід, де ресурси розглядаються як основний елемент бюджетного процесу, а видатки плануються на основі доступних ресурсів, з урахуванням стратегічних пріоритетів держави. Воєнний період може суттєво змінити фінансову ситуацію держави, тому застосування

ресурсного бюджетування може допомогти забезпечити раціональне використання обмежених ресурсів та відповідність фінансових зобов'язань можливостям країни.

Підвищення фінансової грамотності та свідомості громадськості. Важливим елементом ефективного управління публічними фінансами є свідоме та відповідальне сприйняття громадськістю фінансових питань. Насамперед це можливо зробити завдяки проведенню просвітницьких заходів серед населення: організації безкоштовних семінарів, тренінгів на яких експерти зможуть надавати актуальну інформацію та відповідати на запитання громадян, які бажають дізнатися нового для себе; створити веб-сайти, додатки на яких публікуватимуться новини, корисні поради; проводити лекції в університетах, школах, які націлені на практичну підготовку громадян до різноманітних труднощів у галузі фінансів та методів виходу з них.

Отже, управління публічними фінансами в умовах воєнного стану є складним завданням, що вимагає особливої уваги до ефективного використання публічних ресурсів і забезпечення фінансової стійкості держави. Основні принципи такого управління включають планування та призначення ресурсів, контроль і відповідальність, прозорість звітність, а також гнучкість та адаптацію до змін в умовах воєнного стану.

Для успішного управління публічними фінансами в умовах воєнного стану необхідно враховувати особливості такої ситуації, такі як високий рівень невизначеності, нестабільність економічної та фінансової ситуації, а також зростання витрат на оборону. Необхідно ретельно планувати та призначати ресурси, враховуючи пріоритети, встановлені в умовах воєнного стану, та забезпечувати їх ефективне використання.

Література

1. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану: Закон України від 03.03.2022 р. №2118-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118- 20#Text
2. Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 11.03.2022 №252. URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-formuvannya-ta-vikonannya-miscevih-byudzhetiv- u-period-voyennogostanu-252 (дата звернення: 14.04.2023).
3. Бережна А. Ю., Філонич О. М. Значення діджиталізації в забезпеченні прозорості в управлінні публічними фінансами. *Економіка і регіон*. Вид. 1(76), 2020. С. 74–85. URL: http://journals.nupp.edu.ua/eir/article/view/1920
4. Вінокуров Я. Що з державними фінансами та чи вистачить Україні грошей: роз'яснення. *Економічна правда*. 2022. URL: https://www.epravda.com.ua/publications/2022/04/ 5/685230/
5. Губерська Н. Л., Чуприна Л. М. Загальнотеоретична характеристика публічних фінансів в Україні та актуальні питання їх правового регулювання. *Юридичний бюлетень*. Вид: 22-ге, 2021. С.76–84. URL: http://www.lawbulletin.oduvs.od.ua/v22-2021
6. Захаркіна Л. С., Чухно Р. Ю., Веремієнко Є. В. Транспарентність публічних фінансів як фактор забезпечення фінансової безпеки держави. *Вісник СумДУ*. Серія "Економічна", Вид. 4-те, 2021. С. 122–130. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/ 123456789/86453
7. Клімова С. Оптимізація інформаційно-правового забезпечення управління публічними фінансами. Адміністративне право і процес: навч. посіб. Вид. 32-ге, 2018. С. 85–92. URL: http://pd.onu.edu.ua/article/view/149516

Плаван А.Р.
«Правознавство», 3 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.ю.н.,
доцент кафедри публічного та міжнародного права Уложенко В.М.

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

Вступ. Повномасштабне вторгнення російської федерації на територію нашої держави стало переломним моментом для всіх сфер суспільного життя. Фінансовий сектор України також відчув на собі тяжкі наслідки війни. Банківська система є важливою складовою фінансового сектору, ефективність функціонування якого є запорукою розвитку національної економіки. Зміцнення банківського сектору матиме надзвичайно важливе значення у післявоєнній відбудові нашої країни. Саме тому питання правового регулювання національної банківської системи в період післявоєнної відбудови має неабияку актуальність.

Метою дослідження є комплексний аналіз особливостей правового регулювання банківської системи України в післявоєнний період.

Методологічну основу дослідження склали загальнонаукові методи наукового пізнання (індукція, аналіз та моделювання) та спеціально-юридичні методи (зокрема, формально-юридичний).

Огляд фахової літератури. Наразі, у вітчизняній науковій літературі досить мало напрацювань на дану тематику, оскільки ця проблема є досить новою. Проте, доцільно відмітити роботи Іонан В., Клименко В., Ральф де Хаас, Пивоварського О. та інших [1; 2; 4]. Таким чином, ґрунтуючись на думках зазначених учених, спробуємо проаналізувати проблему правового регулювання банківської системи України в післявоєнний період.

Результати дослідження. За даними НБУ, у 2022 році для банківської системи України постало багато випробувань, основним із яких було подолання операційних викликів, проте банки успішно пройшли цей період ізмогли пристосуватися до таких умов [3, с. 2]. Також дане джерело зазначає, що наразі головним завданням банківської сфери є відновлення кредитування та підтримка бізнес-моделей в умовах тривалої війни [3, с. 2].

Як зазначає Клименко В., у післявоєнний період банківська система України потребує перебудови [2]. Важко не погодитися з твердженням, що одним із головних завдань банків у післявоєнний час стане видача кредитів для бізнесу під низький відсоток [2]. На думку вченого, в огляді даного питання доцільно звернути увагу на важливість імплементації норм Європейського Союзу, а саме Директиви Європейського Союзу. Пункт 613 Плану заходів щодо виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом вказує на необхідність імплементації в Україні Директиви ЄС 2014/59 для вдосконалення процедур оздоровлення та виведення банків із ринку, що дозволяє банкам після погашення своїх заборгованостей і повернення ліквідності, продовжувати займатися фінансовою діяльністю.

Тобто, видача даних кредитів буде запорукою для стабілізації та підвищення економіки нашої держави у період післявоєнної відбудови, оскільки підприємництво відіграє важливу роль у функціонуванні економічного сектору України. Це обґрунтовується даними урядового порталу: малий і середній бізнес відіграє ключову роль в економіці України, забезпечуючи близько 64 % доданої вартості, 81,5 % зайнятих працівників у суб'єктів господарювання та 37 % податкових надходжень [1]. Також досвід Німеччини, Великої Британії, Японії, Грузії

вказує на доцільність надання фінансової підтримки розвитку підприємництва задля підвищення економіки у післявоєнний період [1].

Слід зазначити, що у післявоєнний період постануть такі проблеми, як рекапіталізація банківського сектору, розробка планів приватизації деяких великих державних банків, розробка ефективних процесів для вирішення питання непрацюючих кредитів, які будуть спадщиною війни [4]. Саме тому питання післявоєнної відбудови банківського сектору України слід розглянути у контексті чітких кроків, які мають бути закріплені як реформа. Пріоритетами даної реформи мають бути:

- врегулювання питання непрацюючих кредитів. Позики, які втратили вартість через війну, можуть бути повернуті шляхом висування претензій Україною щодо заморожених у третіх країнах російських активів і централізовані у спеціалізоване агентство;
- комерціалізація банківського сектору. Вирішення даного питання потребує приватизації більшості головних державних банків України;
- імплементація норм Європейського Союзу. Тобто узгодження європейських норм щодо регулювання банківського сектору із законодавством України;
- посилення розвитку ринків грошей та цінних паперів;
- підтримка малого та середнього бізнесу шляхом зменшення відсоткової ставки при наданні кредитів і запровадження податкових стимулів.
- забезпечення передбачуваності надходжень від країн-партнерів і прийняття комерційних рішень для створення ринку фінансового капіталу після періоду відбудови.

На нашу думку, буде необхідним урегулювати та закріпити дані питання на законодавчому рівні у вигляді реформи або стратегії післявоєнної відбудови та стабілізації банківського сектору України, що стане фундаментом для подальшого ефективного функціонування економіки нашої держави.

Висновки. Отже, проаналізувавши наведені положення, можна зробити висновок, що зміцнення банківського сектору матиме надзвичайно важливе значення у післявоєнній відбудові нашої країни, оскільки банківська система є важливою складовою фінансового сектору, ефективність функціонування якого є запорукою розвитку національної економіки. У 2022 році для банківської системи України постало багато викликів, проте банки успішно пройшли цей період і змогли пристосуватися до таких умов. Питання післявоєнної відбудови банківського сектору України слід розглядати у контексті чітких кроків, які мають бути закріплені як реформа. Також буде необхідним врегулювати та закріпити на законодавчому рівні вирішення таких проблем, як комерціалізація банківського сектору, імплементація норм Європейського Союзу, врегулювання питання непрацюючих кредитів, посилення розвитку ринків грошей і цінних паперів, підтримка малого та середнього бізнесу, мобілізація зовнішнього фінансування. Це стане фундаментом для стабілізації банківського сектору України та подальшого ефективного функціонування економіки нашої держави.

Література

1. Іонан В. Роль підтримки МСП у відновленні післявоєнної економіки країн світу. *Українська правда*. 2022. URL:https://www.epravda.com.ua/columns/2022/11/22/694090/index. amp (дата звернення 08.04.2023).
2. Клименко В. Ключові виклики до банківської сфери України після війни. Інформаційне агентство «Інтерфакс-Україна». 2022. URL: https://interfax.com.ua/news /blog/ 822005-amp.html (дата звернення 08.04.2023).
3. Огляд банківського сектору. НБУ. 2023. URL: https://bank.gov.ua/admin_ uploads/article/Banking_Sector_Review_2023-02.pdf?v=4 (дата звернення 08.04.2023).
4. Ральф де Хаас, Пивоварський О. Майбутнє фінансового сектору в післявоєнній Україні. *Українська правда*. 2023. URL: https://www.epravda.com.ua/columns/2023/01/5/695722/ (дата звернення 08.04.2023).

Савчук Н.О.
«Правознавство», 3 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.ю.н., доцент,
професор кафедри публічного та міжнародного права Гусар О.А.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЩОДО ФІКСАЦІЇ РУЙНУВАНЬ ДЛЯ ЛІКВІДАЦІЇ НАСЛІДКІВ БОЙОВИХ ДІЙ ТА ВІДНОВЛЕННЯ ІНФРАСТРУКТУРИ

24 лютого 2022 року Україна опинилась на передовій боротьби за свою територіальну цілісність, через збройну агресію Російської Федерації. Цей акт агресії призвів до значних руйнувань на території України. У цій складній ситуації, де війна перетворилась на повсякденну реальність, правове регулювання щодо фіксації руйнувань стає надзвичайно важливим для ліквідації наслідків бойових дій та відновлення інфраструктури.

Звертаючись до статистики, варто зауважити, що станом на 13 червня 2022 року загальна сума прямих задокументованих збитків житловій і нежитловій нерухомості, іншій інфраструктурі складали понад $95,5 млрд або приблизно 2,6 трлн гривень. Найбільша частка у загальному обсязі прямих втрат належить житловим будівлям (39 % або $36,8 млрд) та інфраструктурі (33 % або $31,3 млрд) [1].

Найпостраждалішими є області України, в яких безпосередньо велись бойові дії: Донецька (25 % усіх пошкоджень і руйнувань у грошовому вираженні), Харківська (18 % усіх пошкоджень і руйнувань), Луганська (понад 13 % усіх пошкоджень і руйнувань), Миколаївська (9 %), Запорізька (7 %), Київська (7 %) та Чернігівська (6 %) області.

За попередніми даними обласних військових адміністрацій, станом на 13 червня 2022 р., загальна кількість зруйнованих або пошкоджених об’єктів житлового фонду становить близько 121 тис. будівель, з них 107,8 тис. – приватних будинків; 13,1 тис. – багатоквартирних будинків; 0,1 тис. – гуртожитків [1].

Статистика дає змогу зрозуміти: завдання щодо ліквідації наслідків бойових дій і відновлення інфраструктури є нагальними. Задля цього, перш за все, необхідно здійснити фіксацію пошкоджених і знищених об’єктів із метою їх подальшого відновлення або компенсації.

Відповідно до «Порядку виконання невідкладних робіт щодо ліквідації «Порядку виконання невідкладних робіт щодо ліквідації наслідків збройної агресії Російської Федерації,

пов’язаних із пошкодженням будівель та споруд» наслідків збройної агресії Російської Федерації, пов’язаних із пошкодженням будівель та споруд» для належної фіксації проводиться процедура обстеження стану майна. Саме тому, можна припустити, що фіксація пошкоджень і руйнувань є результатом обстеженням [2].

Тобто, результатом обстеження є фіксування стану того чи того об’єкту та прийняття рішення щодо подальших дій відносно нього. Так, згідно з п. 7 Порядку обстеження об’єкта включає комплекс заходів, спрямованих на визначення і проведення оцінки фактичних значень параметрів технічного стану будівельних конструкцій, характеристик основи фундаментів, інженерних мереж і систем (крім технологічного устаткування), що характеризують експлуатаційну надійність об’єкта (в тому числі забезпечення доступу осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення до реконструйованих або збудованих об’єктів житлового та громадського призначення) [2].

Важливо зазначити, що проведення обстеження об’єкта виключно за фотографіями, відеозаписами, кресленнями без візуального обстеження не допускається. Але до акта комісійного обстеження обов’язково додаються результати фотофіксації об’єкта, що свідчать про характер та обсяг руйнувань [2].

Важливо визначити коло суб’єктів: а) які мають право ініціювати обстеження об’єктів і б) на яких покладається обов’язок щодо здійснення фіксації пошкоджень або забезпечення

здійснення такої фіксації. Обстеження може проводиться за рішенням власника або управителя об'єкта; пошкоджених об'єктів може проводитися за рішенням уповноважених органів. Тобто є щонайменше декілька суб'єктів, за чиїм рішенням може та має розпочатися процедура обстеження пошкоджених об'єктів (перелічені вище).

Відповідно до «Порядку виконання невідкладних робіт щодо ліквідації «Порядку виконання невідкладних робіт щодо ліквідації наслідків збройної агресії Російської Федерації, пов'язаних із пошкодженням будівель та споруд» суб'єктами, на яких покладається обов'язок щодо здійснення фіксації пошкоджень або забезпечення здійснення такої фіксації є виконавчі органи сільських, селищних, міських рад, військові адміністрації, центральні органи виконавчої влади, органи управління та сили цивільного захисту [3].

Із цього, можна зробити висновок, що уповноважений орган виступає важливою ланкою у процесі фіксації та ліквідації наслідків збройної агресії, оскільки така діяльність здійснюється у межах територіальної одиниці, на які поширюється компетенція уповноваженого суб'єкта, що дає можливість швидше та оперативніше сприяти відновленню інфраструктури на місцях. Також, саме за його рішенням здійснюється обстеження пошкоджених об'єктів, затверджується план робіт, а також встановлюються важливі деталі обстеження, а саме: вид обстеження (комісійне або технічне), а також черговість і строки виконання робіт [2].

У даному процесі важливо зазначити доцільність діяльності регіональної комісії з питань техногенно-екологічної безпеки і надзвичайних ситуацій, яка розглядає з урахуванням інформації від правоохоронних органів та схвалює переліки об'єктів: потенційно аварійно небезпечних об'єктів, які потребують невідкладних робіт щодо часткового демонтажу частин об'єкта або його окремих конструкцій; аварійно небезпечних об'єктів, які підлягають демонтажу, ліквідації.

З аналізу, можна зробити висновок, що за результатами попереднього огляду визначається категорія пошкоджень об'єкта. Таким чином, об'єкт може бути визнаними як зруйнований, значно пошкоджений, незначно пошкоджений і такий, що може бути відновлений шляхом поточного ремонту. Подальші дії щодо різних категорій пошкоджень

будуть різними. Для об'єктів з незначними пошкодженнями механізм проведення комісійних оглядів встановлено «Правилами утримання жилих будинків та прибудинкових територій» затвердженими наказом Держбуду України від 17 травня 2005 №76 [3].

Отже, українська інфраструктура та житловий фонд серйозно постраждали внаслідок бойових дій, саме тому для ліквідації наслідків цих руйнувань необхідно проводити фіксацію пошкоджених і знищених об'єктів із метою їх подальшого відновлення або компенсації. Правове регулювання механізму фіксації в Україні потребує подальшого вдосконалення та розвитку, враховуючи невелику нормативну-правову базу для вирішення даного питання.

Література

1. Відмова від відповідальності: звіт «Швидка оцінка завданої шкоди та потреб на відновлення – серпень 2022», 31 с. URL: http://iceg.com.ua/wp-content/uploads/2022/09/ SHvidka- otsinka.pdf
2. Про затвердження Порядку виконання невідкладних робіт щодо ліквідації наслідків збройної агресії Російської Федерації, пов'язаних із пошкодженням будівель та споруд : Постанова Каб. Міністрів України від 19.04.2022 р. № 473 : станом на 1 жовт. 2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/473-2022-п#Text (дата звернення: 13.04.2023).
3. Про затвердження Правил утримання жилих будинків та прибудинкових територій : Наказ Держ. ком. України з питань житлово-комун. госп-ва від 17.05.2005 р. № 76. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0927-05#Text (дата звернення: 13.04.2023).

Савчук Н.І.
«Правознавство», 1 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – д.ю.н., доцент,
професор кафедри публічного та міжнародного права Міхневич Л.В

ПЕРЕХІД УКРАЇНИ ДО ЦИФРОВОЇ ДЕРЖАВИ: ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Перехід України до цифрової держави включає впровадження цифрових технологій і електронних сервісів у діяльність уряду, публічних органів, бізнесу та громадян. Цей процес не можливо реалізувати без забезпечення правового регулювання у напрямку використання цифрових технологій, захисту прав і свобод громадян, а також забезпеченні захисту даних. Важливим напрямом правової реформи в галузі формування цифрової держави є її інституціональна складова. Усвідомлення того, що змінювані інститути держави є ключем до розуміння інституційної складової правової реформи у галузі цифровізації держави, є вагомим елементом осмислення її характеру [1].

Для переходу до цифрової держави основоположним фактором є електронна ідентифікація та підпис, саме вони забезпечують юридичну вірогідність електронних документів і транзакцій. Проте, реалізуючи даний напрямок, важливо подбати про захист даних громадян, встановлення чітко визначених правил збору, обробки та зберігання персональних даних в електронному середовищі. «Питання передачі персональних даних третім особам одне з ключових у законодавстві про захист персональних даних, бо зазвичай найсерйозніші порушення Закону трапляються саме внаслідок неправомірної передачі. Тож передача чи оприлюднення чутливої чи іншої інформації про особу може завдати найбільшої шкоди її правам. Це порушення, як уже зазначено, може за певних умов передбачати притягнення до відповідальності» [2, с. 124–132].

Сьогодні діє Закон України «Про захист персональних даних» та у КУпАП статті 188-39 передбачена відповідальність за неналежний захист персональних даних, проте, як показує судова практика, у сферу дії вказаної статті потрапляє здебільшого незаконна передача персональних даних. У законодавстві немає не лише означення понять «захист персональних даних» і «порядок захисту персональних даних», а й будь-яких вимог щодо того, яким критеріям повинен відповідати такий захист, що є також значною проблемою. У першу чергу, це стосується аспектів пов’язаних із забезпеченням кіберзахисту державних інформаційних систем, по-друге, розробка та впровадження правил технічного захисту, криптографії, резервного копіювання, усі ці заходи спрямовані на забезпечення кібербезпеки в цифровому середовищі. Кіберзахист повинен застосовувати превентивні заходи з метою недопущення втрати даних з державних інформаційних систем. Це питання особливо актуальне під час війни коли агресор шляхом постійних кібератак намагається отримати дані про забезпечення війська та персональні дані військовослужбовців з метою тиску на їх сім’ї. Необхідно забезпечити створення нових захищених систем зберігання для збереження інформації, котрі будуть належати Україні та будуть знаходитись на державному утриманні, оскільки на сьогодні частину серверів для функціонування державних сервісів ми орендуємо, і це не може гарантувати захист даних для громадян і підприємств.

Для переходу до цифрової держави Україні необхідно продовжувати розробляти та впроваджувати законодавство щодо електронного урядування, електронного документообігу, автоматизованих послуг і цифрової взаємодії між державними органами та громадянами, що є надзвичайно важливим, говорячи у контексті відбудови, оскільки це спрощує надання державних послуг з оформлення ФОП та отримання або відновлення необхідних документів.

«Щодо перспектив запровадження е-урядування в Україні, то необхідно зазначити, що деякі елементи е-урядування вже функціонують. Однак доцільно зауважити, що запровадження е-урядування – це масштабний і довгостроковий проект. Створення інформаційної

мережної інфраструктури держави повинно супроводжуватися “реінжинірингом” (тобто інформаційною перебудовою) усієї системи управлінських процесів, що, насправді, означає подолання стереотипів бюрократичної культури» [3].

Не менш важливим для держави та народу є й регулювання віртуальних активів, оскільки це дає захист інвесторам. Електронні активи, такі як криптовалюти, токени та інші цифрові активи можуть бути вкрай мінливими та вразливими до шахрайства, маніпуляцій та інших шкідливих дій. Регулювання може встановлювати правила й норми. Вони допомагають захистити інвестори, забезпечити прозорість ринків, регулювати діяльність бірж і платформ обміну та забезпечувати дотримання прав споживачів. Також це допоможе у запобіганні використанню електронних активів для злочинної діяльності. Віртуальні активи можуть бути використані для незаконної діяльності, такої як відмивання грошей, фінансування тероризму, наркоторгівлі та іншої злочинної діяльності через анонімність і швидкість транзакцій. Регулювання ж може встановлювати правила та механізми контролю, щоб запобігти використанню електронних активів для злочинних цілей, що дасть можливість забезпечувати стабільність фінансової системи. Тож електронні активи можуть мати позитивний вплив на фінансову систему, особливо в разі масового використання та прийняття їх в економіці. Правове регулювання може встановлювати правила щодо капіталів. Адже багато електронних активів, можуть бути пов’язані з реальними активами або валютами, і їх використання впливає на ліквідність та кредитні ризики. Регулювання може встановлювати правила щодо емісії,

обігу, зберігання та використання таких електронних активів з метою забезпечення стабільності фінансової системи. В кінцевому результаті це забезпечить захист прав споживачів, включаючи право на захист персональних даних і право на безпеку.

Електронні активи можуть мати складні технічні аспекти, що вимагають від користувачів високої технічної компетенції, тому регулювання може встановлювати правила щодо інформаційної прозорості, захисту особистих даних, стандартів безпеки та інших умов, які стосуються прав споживачів. Це буде сприяти стимулюванню інновацій, забезпечуючи стабільну та прозору правову основу для розвитку нових фінансових продуктів і послуг. Адекватне регулювання може сприяти довірі до електронних активів, забезпечуючи правову впевненість та заохочуючи більше компаній та інвесторів йти на цей ринок. На жаль, сьогодні Закон України «Про віртуальні активи» ветований Президентом України з мотивів недоцільності створення нового органу і запропонував віднести це питання до Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку. Проте, на нашу думку, його доцільність очевидна, оскільки це буде потужним підсиленням для української економіки для її стабілізації у критичні моменти під час війни та повоєнної відбудови.

Ці правові аспекти є важливими для успішного переходу України до цифрової держави. Вони мають забезпечувати відкритість, доступність, захист прав громадян, цифрову безпеку державних органів і захист від кіберзагроз, регулювати використання електронного цифрового підпису та електронної ідентифікації, забезпечувати цифрову грамотність населення та доступ до цифрових технологій для всіх громадян. Перехід України до цифрової держави є складним завданням, яке вимагає гармонізації законодавства з міжнародними стандартами, розробки нових нормативних актів та ефективної реалізації законодавчих змін. Правильна регуляторна база дозволить забезпечити розвиток цифрових технологій, захист прав громадян і державних інтересів, а також сприятиме ефективному функціонуванню цифрової держави в Україні, що сприятиме відновленню та розвитку нашої країни після війни.

Література

1. Наджафлі Е. Цифрова держава в контексті правової реформи в Україні: Теоретико- правовий аспект. URL: https://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/14614

2. Бем М., Городиський І. Захист персональних даних: Правове регулювання та практичні аспекти. URL: https://rm.coe.int/handbook-pers-data-protect-2021-web/1680a37a69

3. Соломко Ю. Електронне урядування: поняття, сутність, принципи та напрями розвитку. URL: https://epa.nltu.edu.ua/index.php/journal/article/download/221/218

Смалюк Х.В.
«Правознавство», 4 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.ю.н., доцент,
доцент кафедри публічного та міжнародного права Беспаль О.Л.

ВІДНОВЛЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ В ПОВОЄННІЙ УКРАЇНІ

Відновлення енергетичної безпеки завжди було актуальною темою. Проте зважаючи на війну в Україні має місце катастрофа, яка впливає на всі екосистеми. Збройна агресія

російської федерації проти України наносить втрати мирному населенню, громадській та економічній (промисловій) інфраструктурі [6, с. 198].

Варто вказати, що воєнні дії вплинули негативно на енергетику України. Об'єкти енергетичної інфраструктури дуже часто виступали цілями масованих ракетних ударів у зв'язку з їх економічним та геополітичним значенням.

Важливим при цьому залишається аналіз стану енергетичної безпеки України, вплив війни на це, а також дослідження правового регулювання її відновлення в повоєнній Україні. Разом з тим важливим є визначення керівних напрямків удосконалення правового регулювання даної сфери.

З початку війни безпека виступила ключовим завданням для українського суспільства. Важливо вказати, що енергетична сфера виступає важливим напрямком захисту безпеки населення та інтересів держави та оборони держави. Саме тому гостро стоїть питання енергетичної політики в Україні під час війни. 30 березня 2022 р. Кабінетом Міністрів України були сформовані напрями розвитку України в умовах повномасштабної війни, серед яких чільне місце займає енергетична сфера [1, с. 340].

Варто виділити напрямки відновлення та забезпечення енергетичної безпеки в умовах війни:

- впровадження правої регламентації громадського контролю за діяльністю суб'єктів системи управління енергетичним сектором;
- забезпечення належного правового регулювання залучення іноземних інвестицій в енергетичну сферу;
- удосконалення нормативно-правового регулювання відновлюваних джерел енергії, розвиток сучасних технологій;
- необхідність обговорення нормативних актів із залученням заінтересованих сторін та узгодження із загальними пріоритетами забезпечення національної безпеки;
- визначення критичних об'єктів енергетичного сектору, що потребують оновлення;
- чітке визначення повноважень та взаємодії суб'єктів системи управління енергетичним сектором;
- формування чіткого механізму фінансування енергетичного сектору [2].

Що стосується фінансування енергетичної сфери, то логічним видається отримання державними банками іноземних кредитів, за допомогою яких буде здійснюватися кредитування суб'єктів господарювання для виконання проєктів у сфері енергетики [4, с. 285]. При цьому роль держави полягає у формування напрямків діяльності державних енергетичних компаній.

Першим кроком до реалізації вищевказаних напрямків відбудови енергетичної безпеки став План відновлення України на десятирічний період (далі – План) [5], який включає відновлення України після війни у різних сферах. План був офіційно представлений 4–5 липня 2022 року в Швейцарії на конференції Ukraine Recovery Conference [7].

Даний документ має унікальний характер, оскільки окрім врегулювання питання відшкодування збитків, які були завданні воєнними діями, він визначає напрямки прискореного

економічного зростання та підвищення якості життя в Україні. План передбачає низку програм, які необхідно виконати до 2032 року. В контексті аналізу відбудови енергетичної безпеки варто звернути увагу на дві Національні програми –№ 4 та №10.

Перша включає підтримку переходу ЄС до енергетики з нульовим викидом вуглецю та підвищення стійкості інтегрованої енергетичної системи . Що стосується Національної програми №10, то вона покликана модернізувати регіони та житлове будівництво.

Певні питання енергетичної безпеки також мають місце у Національних програмах № 2, 3, 8, які присвячені довкіллю та сталому розвитку, інтеграції в ЄС і розвитку секторів економіки з доданою вартістю відповідно. Всі програми містять також додатки з відповідними проєктами, які мають на меті реалізацію кожної з програм.

При цьому щодо темпоральних обмежень реалізації Програм, то вони відрізняються між собою. Зокрема, за часовим обмеженням можна виділити такі види програм:

- програми, присвячені воєнній економіці необхідно виконати до кінця 2022 року;
- програми, присвячені післявоєнній відбудові слід завершити протягом 2023–2025 років;
- програми, присвячені «новій економіці» варто здійснити в межах 2026–2032 років.

Що стосується прогнозування фінансового забезпечення Плану, то це становить 750 млрд доларів. При цьому дві третини від даної суми передбачається отримати від партнерів у вигляді позик, грантів та інвестицій. План також має на меті щорічне підвищення ВВП на 7 %, що повинно через десять років удвічі збільшити сьогоднішній кількісний показник. При цьому за всю історію незалежності України такі темпи розвитку ВВП відзначалися лише п’ять років: 2001, 2003, 2004, 2006, 2007 роки [3, с. 33].

Проте деякі науковці відзначають проблеми Національної програми №4, серед яких:

- низький рівень пропрацювання підвищення енергоефективності;
- недосконаліть розробки механізмів забезпечення енергоресурсами індивідуально-побутового сектору країни;
- відсутність регулювання використання місцевих видів палива;
- недосконале регулювання муніципальної енергетики (наприклад, функціонування котелень);
- не розглянуто питання застосування інформаційних технологій у теплоенергетиці;
- відсутність вироблення шляхів поводження з відходами [3, с. 26].

Отже, війна російської федерації проти України нанесла непоправних збитків для України. При цьому вона також виступає точкою відліку для відбудови України, з огляду на сучасний стан усіх сфер життя. Зважаючи на ракетні удари на об’єкти енергетики, важливим є розвиток енергетичної безпеки та відновлення енергетичного сектору економіки. Це все вказує про необхідність перегляду напрямків розвитку енергетики під час війни та в післявоєнний період. Також видається необхідним аналіз варіантів розвитку енергетики та взаємодія фахівців у різних галузях, зокрема правознавців, економістів, енергетиків, екологів тощо.

Література

1. Бредіхіна В.Л., Вертегел Є.П., Куртіш Л.А. Правове забезпечення відновлення природних ресурсів України під час війни та в післявоєнний період. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. №10. С. 336–342.
2. Відбудова України: принципи та політика. URL: https://cepr.org/system/files/2022-12/reconstruction %20book_Ukrainian_0.pdf
3. Кириленко О. В., Снєжкін Ю. Ф., Басок, Б. І., Базєєв, Є. Т. Енергетика України: ймовірні сценарії відновлення та розвитку. *Вісник НАН України*. 2022. №(9). С. 22–37.
4. Пащенко О.М. Проблеми правового забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 1-2. С. 283–291.
5. План відновлення України. URL: https://recovery.gov.ua/

6. Чорній В. Вплив війни на енергетичну систему України. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. № 2. Том 2. С. 196–202.
7. Outcome Document of the Ukraine Recovery Conference URC2022: 'Lugano Declaration' (Lugano, 4–5 July, 2022). URL: https://reliefweb.int/report/ukraine/outcome-document-ukraine- recovery-conference-urc2022-lugano-declaration-lugano-4-5-july-2022

Спориш А.М.
«Правознавство», 5 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н., доцент,
доцент кафедри публічного та міжнародного права Фукс Н.А.

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ІНСАЙДЕРСЬКОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УКРАЇНІ

Суттєві зміни ринкових цін та доходів впродовж певного часу та дуже низька ліквідність інвестиційного ринку України, на даний час є факторами, які сповільнюють інвестиційний ринок, фінансовий ринок, що, в свою чергу, зменшує інтерес як вітчизняних інвесторів, так і іноземних. Однією з причин такого положення є повномасштабне вторгнення росії на територію України, але й не слід виключати з уваги і таку причину, як використання інсайдерської інформації при здійсненні тих чи інших операцій. Слід зазначити, що ефективне правове упорядкування відносин щодо інсайдерської інформації в Україні саме в період воєнного стану та в період повоєнного відновлення та розвиток повоєнної України й обумовлює актуальність даного дослідження.

Від самого початку стає зрозуміло, що той, хто володіє інсайдерської інформацією, має набагато більші шанси на отримання більших прибутків від будь-якої операції особливо, якщо такий суб'єкт нехтує певними морально-етичними нормами. Ні для кого не секрет, що

«інсайдери» зазвичай не зупиняються навіть перед повним розоренням конкурентів та інвесторів, яких обманюють з допомогою зловживань інсайдерською інформацією. Виходячи з цього, можемо стверджувати, що останніми роками стрімко збільшилась кількість справ, де власники великих компаній, підприємств звинувачувались у використанні інсайдерської інформації з метою отримання прибутку.

Розглядаючи питання правового режиму інсайдерської інформації слід зазначити, що проблема захисту даної інформації від несанкціонованого розголошення чи використання, на нашу думку, досліджена недостатньо у вітчизняній правовій науці в порівнянні із зарубіжною правовою доктриною, де цій проблематиці приділяється пильна увага.

Необхідно відмітити, що на сьогоднішній день існує все більше можливостей отримання інформації, не є виключенням і інформація з обмеженим доступом, витік якої може завдати великої шкоди її власнику. З'являється все більше загроз витоку даних, а з швидким розвитком новітніх технологій способи їх отримання постійно вдосконалюються. Зокрема науковець І. Мігус зазначає, що захоплюючись технічними можливостями витоку та захисту

від витоку інформації, багато керівників забувають, що загроза витоку інформації може бути пов'язана з їхнім власним персоналом, тобто з інсайдерами [3]. Саме тому правове регулювання і правовий захист інсайдерської інформації в Україні є досить актуальним.

Інсайдерська інформація – неоприлюднена інформація про емітента, його цінні папери та похідні (деривативи), що перебувають в обігу на фондовій біржі, або правочини щодо них, у разі якщо оприлюднення такої інформації може істотно вплинути на вартість цінних паперів і похідних (деривативів), та яка підлягає оприлюдненню відповідно до вимог, встановлених законом. Це поняття було вперше згадане і набуло юридичної сили в Законі Україні «Про цінні папери та фондовий ринок» від 23.02.2006 року. Також необхідно відмітити, що нині

згідно даного закону в новій редакції під назвою Закон України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки», особі, яка володіє даною інформацією забороняється (розділ XII, ст. 146):

- вчиняти з використанням інсайдерської інформації на власну користь або на користь інших осіб правочини щодо фінансових інструментів, яких стосується інсайдерська інформація, до моменту оприлюднення такої інформації;
- передавати інсайдерську інформацію або надавати доступ до неї іншим особам, крім розкриття інформації в межах виконання професійних, трудових або службових обов'язків і в інших випадках, передбачених законодавством;
- надавати будь-якій особі рекомендації стосовно фінансових інструментів, щодо яких вона володіє інсайдерською інформацією, до моменту оприлюднення такої інформації [1].

Тоді ж, у 2006 р. у порядку реалізації відсильної норми ч. 4 ст. 45 зазначеного Закону України до Кримінального кодексу України було включено ст. 232-1, яка встановила кримінальну відповідальність за розголошення та протиправне використання інсайдерської інформації [5].

Як зазначає науковиця А. Нашинець-Наумова, інсайдерська інформація, як особливий вид інформації обмеженого доступу тривалий період часу в нашій країні була тільки предметом численних обговорень із позиції закордонного досвіду захисту і можливостей впровадження даного інституту в Україні. Саме тому, на нашу думку, необхідність захисту інсайдерської інформації від несанкціонованого розголошення потребує чіткого впровадження правого режиму на державному рівні [4].

Варто відмітити, що 22 квітня 2011 року четвертий Президент України підписав Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо інсайдерської інформації» [2], який забороняє використання інсайдерської інформації, а також передбачає впровадження змін у Кодекс України про адміністративні правопорушення, а саме внесені зміни до ст. 163-9 КпАП України, які чітко встановлюють підстави та коло суб'єктів адміністративної відповідальності за незаконне використання інсайдерської інформації, адже минула редакція мала суто описовий характер, і тому на практиці ця норма була не діючою.

В адміністративно-правовому сенсі дефініцію інсайдерська інформація слід розуміти як інформацію, яка є неопублікованою або неоприлюдненою, що, в свою чергу, доводить, що вона є невідомою колу потенційних інвесторів. З цього приводу слушно стверджує В.В. Саєнко, що оприлюдненою інформація вважається тоді, коли вона відома необмеженому колу осіб. Причому не обов'язково, щоб кожен суб'єкт господарювання мав цю інформацію або щоб вона була оприлюднена у засобах масової інформації. Достатньо, щоб вона була доступною через інформаційні системи широкого користування [4].

Внесені зміни до ст. 232-1 Кримінального кодексу України розширюють і конкретизують перелік дій, які підпадають під ознаки злочину за незаконне використання

інсайдерської інформації. Також варто зазначити, що на відміну від минулої редакції, новою редакцією ст. 232-1 Кримінального кодексу України передбачена диференціація кримінальної відповідальності залежно від суб'єктів злочину. Закони України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» та «Про цінні папери та фондовий ринок» у новій редакції – «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» та «Про державне регулювання ринків капіталу та організованих товарних ринків» так само зазнали відповідних змін, скерованих на попередження фактів використання на фондовому ринку інсайдерської інформації. Необхідно відмітити, що розглянуті зміни в законодавстві були внесені з метою підвищення дієвості норм, які передбачають кримінальну, адміністративну відповідальність та санкції до юридичних осіб, що незаконно використовують інсайдерську інформацію.

Інсайдерська інформація, яка має чітко затверджені правові норми, – це один з найнадійніших і найдієвіших механізмів залучення інвестицій, бо гарантує вихід національних компаній на міжнародні ринки капіталу. Саме тому, Україна, незважаючи на продовження ши-

рокомасштабної військової агресії, продовжує планувати розвиток свого життя та будувати плани на майбутнє, відбудовувати інфраструктуру та покращувати економічне життя.

Враховуючи зазначене, можемо зробити висновок, що питання правового регулювання, які спрямовані на забезпечення нормального функціонування інсайдерської інформації, повинні підійматися все частіше як в юридичному середовищі, так і на законодавчому рівні.

Література

1. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки: Закон України від 23 лютого 2006 року № 3480-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text (дата звернення 08.04.2023 р.).
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо інсайдерської інформації від 22 квітня 2011 р. № 3306-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3306- 17#Text (дата звернення 06.04.2023 р.).
3. Мігус І. П. Розголошення інсайдерської інформації як загроза економічній безпеці акціонерних товариств. Інвестиції: практика та досвід № 3/2012. С. 20–23.

Тернавська Є.І.
«Право громадської та політичної діяльності», 3 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.ю.н.,
доцент кафедри публічного та міжнародного права Павловська Н.В.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТРАХУВАННЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Правове регулювання страхування під час воєнного стану на даний момент є важливою та актуальною темою, яка потребує уваги та дослідження. Воєнний стан є складною ситуацією, яка може суттєво вплинути на страховий ринок і права страхувальників. Однак, існують різні підходи до правового регулювання страхування в умовах воєнного стану.

Основним нормативно-правовим актом, який регулює відносини у сфері страхування, є Закон України «Про страхування» (надалі – Закон).

Ст. 1 цього Закону дає визначення поняттю «страхування», а саме: страхування – це вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів фізичних осіб та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати фізичними особами та юридичними особами страхових платежів (страхових внесків, страхових премій) і доходів від розміщення коштів цих фондів [1].

Відповідно до ч. 2 ст. 8 Закону, страховим випадком є подія, передбачена договором страхування або законодавством, яка відбулася і з настанням якої виникає обов'язок страховика здійснити виплату страхової суми (страхового відшкодування) страхувальнику, застрахованій або іншій третій особі [1].

Під час воєнного стану страхування може мати різні аспекти. Основні з них – це страхування майна та страхування життя. Страхування майна може бути важливим для тих, хто перебуває на території, яка знаходиться під воєнним станом. Наприклад, страхування будівель, транспортних засобів, товарів на складах та інше. Страхування життя може бути важливим для військовослужбовців і їх родин. У разі загибелі військовослужбовця під час воєнних дій страхова компанія виплачує компенсацію його родині.

Зокрема стаття 7 Закону наводить перелік видів обов'язкового страхування. Пунктом 52 цієї ж статті законодавець доповнив відповідно до Закону № 2382-IX від 08.07.2022 до цього переліку страхування життя і здоров'я журналістів та інших працівників медіа на період їх відрядження в райони ведення воєнних (бойових) дій та/або на тимчасово окуповані території України [2].

Якщо страховий випадок стався в період дії воєнного стану (або до введення воєнного стану але страхова виплата не була здійснена), то сам по собі воєнний стан не є підставою для звільнення від виконання страховою компанією своїх зобов'язань, однак є підставою для застосування інституту форс-мажору [3].

Торгово-промислова палата України у своєму Повідомленні від 28.02.2022 № 2024/02.0-7.1 засвідчила форс-мажорні обставини (обставини непереборної сили): військову агресію Російської Федерації проти України [4].

Частина п. 1 ст. 617 Цивільного кодексу України визначає, що особа, яка порушила зобов'язання, звільняється від відповідальності за порушення зобов'язання, якщо вона доведе, що це порушення сталося внаслідок випадку або непереборної сили [5]. Тобто форс-мажор звільняє від відповідальності за невиконання зобов'язання (мається на увазі, зокрема, сплата неустойки та відшкодування збитків), а не від виконання самого зобов'язання (тобто обов'язок виконати свої зобов'язання у сторін залишається).

Таким чином, настання форс-мажорних обставин може бути підставою для звільнення страхової компанії від відповідальності за невиплату страхового відшкодування за умови, якщо між форс-мажором і невиконанням зобов'язання страховика є причинно-наслідковий зв'язок. Страхова компанія не може відмовити у здійсненні страхової виплати посилаючись виключно на те, що в Україні введено воєнний стан [3].

Ч. 1 ст. 991 Цивільного кодексута ч. 1 ст. 26 Закону «Про страхування» передбачає низку випадків, коли страховик має право відмовитися від здійснення страхової виплати. При цьому цей перелік не є вичерпним, а договором можуть бути передбачені і інші підстави для відмови здійснити страхову виплату, якщо це не суперечить закону.

На практиці страховики включають до правил страхування додаткові підстави для відмови у здійсненні страхової виплати, зокрема, пов'язані із війною. Так, страховики наперед відмовляються покривати ризики спричинення збитків внаслідок бойових дій – наприклад, якщо застраховане майно було пошкоджено чи знищено через бойові дії (влучанням куль, снарядів тощо) така шкода не покривається страховиком [6].

Правове регулювання страхування під час воєнного стану має свої особливості та реалії. Зазвичай, у такі періоди страхові компанії зменшують обсяги страхового покриття, або зовсім припиняють страхування на певний час. Це пов'язано з ризиком військових дій і можливістю виникнення значних збитків.

Воєнний стан може вплинути на умови дії страхових полісів, зокрема, на терміни та порядок виплати страхових виплат. У разі виникнення страхового випадку під час воєнного стану, страхова компанія може затримати виплату або відмовитися від неї, якщо це не передбачено умовами договору. Також важливо зазначити, що під час воєнного стану можуть змінюватися правила та законодавство щодо страхування, що може вплинути на права та обов'язки сторін укладеного договору страхування.

Перспективи страхування під час воєнного стану залежать від багатьох факторів, таких як тривалість конфлікту, його інтенсивність і масштаби. У разі тривалого та інтенсивного конфлікту страхові компанії можуть зменшувати обсяги страхового покриття, або навіть повністю відмовлятися від страхування певних ризиків. Однак, у випадку короткочасного та обмеженого конфлікту, страхування може залишатися доступним та ефективним інструментом захисту від можливих ризиків.

Зокрема, військові страхування можуть включати покриття ризиків, пов'язаних з травмами та смертю внаслідок бойових дій, а також покриття збитку та шкоди, заподіяної внаслідок військових дій. У таких випадках страхувальником може бути держава або приватні страхові компанії.

Однак, важливо зазначити, що воєнний стан може призвести до значного зростання ризиків і небезпек для життя та майна людей, тому страхування може не забезпечити повного захисту від можливих наслідків воєнного конфлікту. Тому важливо бути обережним і уважним при виборі страхової компанії та укладанні договору страхування.

Отже, отримання страхового відшкодування залежить від того, чи визнається договором чи законодавством певна подія страховим випадком. За законодавством воєнний стан не є підставою для звільнення від виконання страховою компанією своїх зобов'язань, однак є підставою для застосування інституту форс-мажору. Але настання форс-мажорних обставин може бути підставою для звільнення страхової компанії від відповідальності за невиплату страхового відшкодування за умови, якщо між форс-мажором і невиконанням зобов'язання страховика є причинно-наслідковий зв'язок.

Література

1. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96- %D0 %B2 %D1 %80#Text
2. Про внесення змін до деяких законів України щодо надання додаткових гарантій захисту працівникам засобів масової інформації, які працюють у районах ведення воєнних (бойових) дій та/або на тимчасово окупованих територіях України: Закон України від 08.07.2022 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2382-20#Text
3. Страхування під час воєнного стану: чи є шанси на відшкодування. URL: https://biz.ligazakon.net/analitycs/210301_strakhuvannya-pd-chas-vonnogo-stanu-chi--shansi-na-vdshkoduvannya
4. Щодо засвідчення форс-мажорних обставин (обставин непереборної сили): Повідомлення від 28.02.2022 URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/MUS36779?an=1
5. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text

Фільченкова С.Ю.
"Право громадської і політичної діяльності", 3 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.ю.н.,
доцент кафедри публічного та міжнародного права Гусар О.А.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЩОДО ВІДНОВЛЕННЯ ЗАБРУДНЕНИХ ТЕРИТОРІЙ ТА ЗАХИСТ ДОВКІЛЛЯ ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ ПІСЛЯ ВОЄННИХ ДІЙ ТА ПОДАЛЬШЕ ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ

Близько четвертої години ранку 24 лютого 2022 року Російська Федерація вторглася на територію України. Лише кілька хвилин після цього оголошення, Росія запустила крилаті та балістичні ракети на аеродроми, військові штаби та склади по всій території України. Військові дії завдали серйозної шкоди та втрат серед цивільного населення, масштабних і серйозних руйнувань житлових будинків, підприємств і соціальних закладів, частково відбулося припинення виробничої та господарської діяльності, а також порушено функціонування таких важливих секторів, як: торгівля і промисловість, банківська діяльність, енергетика та видобування корисних копалин, водопостачання та водовідведення, охороні довкілля та природокористування.

У Звіті, що спільно підготовлений Світовим банком, Урядом України та Європейською Комісією, вже зафіксовано численні випадки забруднення повітря та потенційно серйозне забруднення підземних і поверхневих вод та ґрунту, а довгострокові наслідки війни можуть бути ще шкідливішими, не тільки для здоров'я та безпеки населення, але й для екосистем і біорізноманіття. Більшість екологічних ризиків пов'язані з пошкодженням промислових об'єктів і житлових будинків (викид азбесту), енергетичної інфраструктури (електростанції, нафтосховища, нафтопереробні заводи, бурові платформи, об'єкти газопостачання і розподільні трубопроводи) і екосистем (лісові пожежі та наземні міни) [1].

Відновлення забруднених територій після воєнних дій є складною і довгостроковою задачею. Державна політика в цьому напрямку передбачає комплексний підхід до розв'язання проблем, пов'язаних з екологічними наслідками війни.

Одним із перших кроків у відновленні забруднених територій є оцінка масштабів забруднення та встановлення переліку заходів щодо їх ліквідації. Для цього проводяться наукові дослідження та оцінка стану забруднення повітря, води, ґрунту та рослинного покриву. Після чого виконуються роботи з очищення забруднених територій, які можуть включати в себе знешкодження небезпечних відходів, демінування територій, відновлення ландшафту та біорізноманіття. При цьому важливо дотримуватися вимог щодо охорони праці, здоров'я населення та охорони довкілля.

Після проведення робіт з очищення територій можуть бути відновлені промислові підприємства, забудовані житлові будинки та інфраструктура. При цьому важливо дотримуватися вимог щодо охорони довкілля та здоров'я населення.

Державна політика також передбачає створення сприятливих умов для інвестицій в екологічні проекти та розвитку "зеленої" економіки на забруднених територіях. Важливим етапом після відновлення забруднених територій є їх подальше використання. Державна політика в цьому напрямку передбачає створення сприятливих умов для розвитку сільського господарства, лісового господарства, туризму, рекреації та інших видів господарської діяльності на забруднених територіях [2].

Один із головних завдань після відновлення забруднених територій полягає у забезпеченні безпеки людей і навколишнього середовища. Відновлення територій повинно проводитись з урахуванням вимог екологічної безпеки та збереження природних ресурсів.

Для розвитку сільського господарства на забруднених територіях державна політика передбачає створення умов для землекористування, внесення необхідних добрив і засобів захисту рослин, підвищення родючості грунту та інші заходи, що сприяють підвищенню продуктивності земель. Надання безпосередньої підтримки сільськогосподарським підприємствам через поєднання безповоротних грантів і пільгових кредитних ліній з метою відновлення виробничої діяльності, а також підвищення ліквідності банківської системи для повернення попередніх проблемних позик (що виникли через війну) та стимулювання нового кредитування у сільськогосподарській галузі.

Сільськогосподарська галузь є одним із рушієм загального економічного відродження та джерела гідних доходів для сільськогосподарських виробників, тому одним із дієвих заходів буде збільшення інвестицій у державні сільськогосподарські установи для надання сільськогосподарських послуг (санітарні та фітосанітарні заходи, безпека харчових продуктів, моніторинг і реєстрація земельних ресурсів, тестування ґрунту для точного землеробства, дослідження та послуги поширення передового досвіду в сільському господарстві, навчання та перепідготовка фермерів і працівників інших агропромислових підприємств тощо) з метою забезпечення ефективнішої підтримки відновлення сільськогосподарського сектору цими установами.

Війна мала значний вплив на лісовий сектор. Для лісового господарства на забруднених територіях передбачаються заходи щодо відновлення лісових масивів, збільшення їх площі, впровадження нових технологій лісокультурного вирощування. Для прикладу, зі звітної інформації [1] станом на 1 червня 2022 року приблизно 3 % було втрачено через лісові пожежі,

а 38 % недоступні через мінування. Завдана шкода лісовим насадженням, дорогам, будівлям і обладнанню становить майже 2,5 млрд доларів США. Вартість втрачених екосистемних послуг внаслідок мінування – що робить ліси недоступними – оцінюється в 0,7 млрд доларів США протягом 21 місяця з березня 2022 року. Однак темпи відновлення лісового господарства повільні, і такі збитки можуть значно перевищити цей період. Секторальні потреби на відновлення та відбудову, з урахуванням посилення потенціалу установ, покращення обладнання та продуктивності розсадників, оцінюються в 1,2 млрд доларів США з 0,4 млрд доларів США, необхідних у нагальній / короткостроковій перспективі [1].

Одним із найважливіших завдань після війни є відновлення дикої природи на забруднених територіях. Для цього необхідно провести оцінку екологічного стану території, визначити характер забруднення та обсяги токсичних речовин, а також зрозуміти, які рослини та тварини можуть існувати в цих умовах. Таким чином, увагу суспільства, політиків і спеціалістів у сфері екології привертає насамперед загроза безпосереднього впливу військових дій на стан довкілля, зокрема хімічного забруднення [2].

Нагальною потребою вбачається розробка плану по відновленню природного середовища, який може включати такі заходи, як очищення ґрунту та водних джерел, висадження нових дерев і рослин, захист від ерозії та забруднення, забезпечення сприятливих умов для повернення дикої флори та фауни.

Однак, важливо пам’ятати, що природні процеси потребують часу, тому відновлення дикої природи є довготривалим процесом, який може зайняти десятиліття. Необхідно планувати та реалізовувати заходи з урахуванням екологічних ризиків і збалансованого розвитку території.

Крім того, важливо проводити постійний моніторинг та аналіз екологічного стану відновлюваних територій, щоб вчасно виявляти та усувати проблеми, які можуть перешкоджати поверненню дикої природи та екологічній стабільності.

Також буде необхідно максимально спростити процедури землевпорядкування та містобудівні дії, а також прискорити відновлення після військових дій та ліквідації наслідків збройної агресії. Це включає створення нового виду землевпорядної документації для відновлення землекористування та розміщення земельних і природних ресурсів, а також майнових об’єктів та інфраструктури, які були пошкоджені під час воєнного стану. До цього також входить оцінка техногенного забруднення землі та інших природних ресурсів, оцінка антропогенних порушень, детальна ідентифікація прав власності на землю та майно[4].

Державна політика спрямована на розвиток туризму та рекреації на забруднених територіях. Заходи передбачають створення туристичної інфраструктури, яка б забезпечувала безпеку відвідувачів та дотримання екологічних стандартів.

Таким чином, державна політика щодо відновлення забруднених територій після воєнних дій передбачає не лише їх очищення, але й подальший розвиток та використання з метою забезпечення безпеки, екологічної безпеки та створення сприятливих умов для господарської діяльності та туризму.

Тож, така державна політика є важливою для забезпечення сталого розвитку та збереження природних ресурсів. Після війни забруднені території можуть стати потенційним джерелом загроз для здоров’я та життя людей, тому важливо вживати заходів щодо їх очищення та відновлення природного середовища. Подальше використання забруднених територій для господарської діяльності та туризму може допомогти відновити економіку регіону та підвищити його соціальний розвиток [3].

Важливою звернути увагу на ще одну із небезпек для населення і держави – це радіоактивні відходи (РАВ), які виникають у результаті роботи ядерних установок, ядерних підприємств та інших джерел. Оскільки радіоактивність є небезпечною для життя та здоров’я людей, важливим етапом відновлення забруднених територій є реставрація інфраструктури поводження з РАВ та її подальший розвиток.

Державна політика в цьому напрямку передбачає створення спеціалізованих підприємств і лабораторій, які займаються збором, транспортуванням, зберіганням та переробкою радіоактивних відходів. Також важливим елементом є забезпечення безпеки при поводженні з РАВ та здійснення контролю за їх розташуванням та переміщенням.

Подальший розвиток інфраструктури поводження з РАВ передбачає вдосконалення технологій переробки та зниження обсягів відходів, а також поступове відмовлення від використання ядерної енергетики на користь альтернативних джерел енергії. Окрім цього, розвиток інфраструктури поводження з РАВ може стимулювати розвиток науково-технічного потенціалу та інноваційної галузі в країні.

У сфері захисту довкілля та природних ресурсів формування та реалізацію державної політики покладено на Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України (Міндовкілля), а саме у таких сферах: контроль забруднення навколишнього природного середовища; стале використання водних і викопних природних ресурсів; кліматична політика; екологічна і (в межах повноважень, передбачених законом) радіаційна, біологічна і генетична безпека; рибне господарство і рибна промисловість, охорона, використання і відтворення водних біологічних ресурсів; охорона біорізноманіття, лісове господарство і полювання. На обласному рівні Департаменти екології та природних ресурсів при кожній обласній адміністрації також підзвітні Міндовкілля. Ці департаменти забезпечують реалізацію екологічної політики на обласному рівні.

Література

1. Відмова від відповідальності: звіт «Швидка оцінка завданої шкоди та потреб на відновлення – серпень 2022». 31 с. URL: http://iceg.com.ua/wp-content/uploads/2022 /09/SHvidka - otsinka.pdf
2. Відновлення забруднених боєприпасами земель: техніко-економічні та екологічні аспекти / О. Чумаченко, Є. Кривов'яз, І. Колганова // Економіка природокористування і сталий розвиток. К.: ДУ ІЕПСР НАН України, 2020. № 8 (27). С. 79–86.
3. Кірін Р., Трегуб О. Еколого-правові проблеми сталого розвитку міст і регіонів в умовах повоєнного відновлення. International Science Journal of Jurisprudence & Philosophy, 1(2), 74–94. Retrieved from.URL: https://isg-journal.com/isjjp/article/view/68
4. Сучасні тенденції розвитку геодезії, землеустрою та природокористування: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 15–16 червня 2022 р.). ОДАУ, Факультет геодезії, землеустрою та агроінженерії. Одеса, 2022. 240 с.

Абаровська Б.В.
«Економіка підприємства», 2 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.ю.н.,
доцент кафедри публічного та міжнародного права Сагайдак Ю.В.

ОПТИМІЗАЦІЯ ОПОДАТКУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Економіка країни напряму залежить від регулювання умов, створених для діяльності суб'єктів господарювання. Давно відомо, що економічну активність країни, перш за все, індикує малий та середній бізнес, бо саме він є тією динамічною складовою, яка першою реагує на економічну політику держави. Податки, що сплачують підприємства – це левова частка бюджетних коштів. Проте і вони мають бути впорядкованими, аби бути спрямованими на реальні повоєнні потреби. Податкове питання було надзвичайно актуальною темою і до війни, а після війни воно ще більш загостриться. Тому вже сьогодні треба виробляти необхідні економіко-правові механізми в сфері оптимізації оподаткування для малого та середнього бізнесу, аби дати можливість працювати і суб'єктам підприємництва, і, разом із тим, наповнювати державний бюджет, в якому буде дуже гостра потреба перші 5 років, особливо у соціальному секторі, який постраждав найбільше від військового вторгнення РФ в Україну. Констатуючи економіко-правову ситуацію із врегулюванням системи оподаткування в Україні, маємо зазначити, що податкова система України створена таким чином, що малому та середньому бізнесу потрібно або уходити в тінь, або працювати собі у збиток. За даними Мінекономіки рівень тіньової економіки у 2021 році становив 32 % від обсягу офіційного ВВП [4]. Можна передбачити, що в часи повоєнної відбудови це питання ще більш загостриться, оскільки загальний ВВП знизиться, а рівень доходів суттєво зменшиться, зважаючи на інфляційні процеси та зменшення купівельної здатності населення. Умови, що склалися зараз у системі оподаткування мають стати тією зоною росту, тим поштовхом до змін у податковому законодавстві, що призведе до оптимізації системи оподаткування у малому та середньому секторі економіки.

Виходячи із окресленої проблеми та спираючись на практичний досвід і аналіз законодавства у сфері оподаткування, можна запропонувати такі економіко-правові механізми подолання економічної кризи у повоєнний період шляхом оптимізації національної системи оподаткування.

1. Вирішення проблеми подвійного оподаткування. Оскільки, відповідно до Договору про співпрацю з Європейським Союзом, Україна долучається до базових правил Aquis communitaire, що проголошують 4 принципи свободи європейського ринку: свободу пересування капіталів, робочої сили, товарів і послуг, питання подвійного оподаткування стає дійсно актуальним. Отже, на сьогодні існує декілька видів подвійного оподаткування:

– внутрішнє, коли в рамках однієї країни той самий податок стягується на рівні різних адміністративно-територіальних одиниць. В свою чергу воно поділяється на вертикальне – однаковий податок сплачується на місцевому і державному рівнях; горизонтальне – оподаткування на одному адміністративному рівні за рахунок розходжень у визначенні об'єкта оподаткування;

– зовнішнє або міжнародне, коли визначення об'єкта оподаткування або платника податку схоже трактуються в національних законодавствах, внаслідок чого виникає дво- або багаторазовість його оподаткування.

Можна дослідити два варіанта способів усунення подвійного оподаткування – шляхом зміни національного податкового законодавства (при внутрішній формі) та на основі складання міжнародних угод, шляхом приведення в певну відповідність національних податкових законодавств (при зовнішній формі). Проблема усунення подвійного оподаткування в більшості випадків вирішується складанням міжнародних угод. Особливо актуальним це стане в світлі євроінтеграційних процесів, що активізувалися із початком збройної агресії РФ в Україні [1].

2. Оптимізація та прозорість системи оподаткування не лише у час воєнного стану, а й у повоєнний період, можливо, із запровадженням податкових канікул, мінімум на 1 звітний рік. Уряд повинен спростити систему оподаткування та зменшити кількість податків і зборів, які підприємства повинні сплачувати, хоча би тимчасово, на період першого року після закінчення воєнних дій. Це сприятиме відновленню підприємницької діяльності, зменшить ризик корупції та зробить систему оподаткування більш прозорою.

3. Запровадження складнішого механізму застосування податкових ставок для окремих категорій бізнесу, наприклад, для сфері ІТ, будівництва, інженерних технологій тощо, з урахуванням їх важливості для відбудови України. В окремих секторах економіки варто переглянути податкові ставки у бік зменшення, щоб зменшити податковий тягар на важливі для економіки суб'єкти підприємництва. Це може стати стимулом для збільшення інвестицій у зазначені сегменти ринку. Так, відомий український бізнесмен Олександр Слобоженко та володілець ІТ-компанії, під час запису прямого ефіру зізнався, що його бізнес просто фізичко не може сплачувати податки на тому законодавчому рівні, на якому вони зараз встановлені. Така неефективна податкова політика робить ІТ-бізнес в Україні збитковим і нераціональним. Тому компанію, що приносить мільйонні прибутки, вимушено було зареєстровано як фізичну особу – підприємця [2] Така правова практика не робить бізнес прозорим і соціально виправданим.

4. Разом із переглядом податкових ставок для окремих видів бізнесу та запровадження податкових канікул, законодавець має потурбуватися і про зміцнення засобів фінансового моніторингу, аби боротися із недооподаткованістю та необґрунтованою втратою фондів-коштів. Для цього можна використовувати електронні засоби моніторингу, електронні чеки та жорсткіші санкції за порушення податкового законодавства, які можуть стимулювати суб'єктів підприємництва дотримуватися фінансової дисципліни та податкового законодавства.

5. Створити ефективнішу та прозорішу систему перерозподілу бюджетних коштів. Уряд повинен збільшити ефективність витрачання бюджетних коштів, щоб забезпечити сталість державних фінансів і стабільність національної грошової одиниці після війни. Необхідно приділити увагу більш вразливим секторам народного господарства, таким як охорона здоров'я, освіта, наука та інновації, і, в тому числі, підтримка малого та середнього бізнесу. Для цього потрібно запровадити багатофункціональну систему відслідковування перерозподілу бюджетних коштів [3].

6. Також, на нашу думку, варто виховувати у громадянському суспільстві податкову культуру та правосвідомість, результатом чого має стати корисно платити податки, а не уникати їх сплати. З огляду на це, не останнім є викорінення культури захоплення злочинними авторитетами, натомість важливим кроком у навчання молоді має стати патріотичне виховання, яке має бути започатковане на всіх освітніх рівнях. Оскільки діти змалечку спостерігають за життям авторитетних людей і хочуть наслідувати такий приклад. Так, наприклад, у Сполучених Штатах Америки соромно не платити податки, адже податки це можливості для розвитку держави [5].

Виходячи із означеного, можна стверджувати, що поточна ситуація із правовим становищем малого та середнього бізнесу є критичною та потребує подальшого врегулювання і ре-

форм. Як приклад такої кричущої ситуації із публічним адмініструванням у сфері оподаткування малого та середнього бізнесу можемо навести сумно-відомі в Україні протести руху #SaveФОП. До того ж вона ускладнюється воєнними реаліями. З початком військової агресії, сфера малого та середнього бізнесу ще більше постраждала і потребує державної підтримки та злагоджених дій. То ж система оподаткування це саме те, що може як стимулювати розвиток українського бізнесу, так і нівелювати його. То ж оптимізація оподаткування в повоєнній Україні має бути однією із пріоритетних задач юристів та економістів.

Література

1. Вебінар Online Law School. URL: https://www.youtube.com/watch?v=wYY9MQ2 yMBY (дата звернення 20.03.2023).
2. Сайт BIG MONEY UNIVERSITY.URL:https://bigmoneyuniversity.com/bmu_ a/?utm_ source=google&utm_medium=cpc&utm_campaign= BMu_search_ua_brand&gclid =CjwKCAjw ihBhADEiwAXEazJthwWxKc3lPz9WNzgpjZWq0Tim0ZRif5s7ZxjcGFF _GtT ymr C1 uuuho CvVQQAvD_BwE (дата звернення 29.03.2023).
3. Сайт «Радіо Свобода». URL: https://www.radiosvoboda.org/a/news-skhemy-tupytskyy-prokomentuvav-obvynuvachennya/31872828.html (дата звернення 16.04.2023).
4. Сайт Центру економічної стратегії. URL: https://ces.org.ua/
5. Стаття центру Дніпрянського. URL: https://dc.org.ua/news/tax-system (дата звернення 16.04.2023).

Блохіна А.М.
«Правознавство», 3 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.ю.н.,
доцент кафедри публічного та міжнародного права Павловська Н. В.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ЗОН У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД В УКРАЇНІ

Для відновлення та розвитку економіки регіонів і держави у післявоєниий час актуальною стане потреба в стимулюючих регуляторних режимах, які покращать потенціал територій України та сформують умови для залучення інвестицій у різні сфери людської життєдіяльності. У цьому випадку варто говорити про створення та функціонування вільних (спеціальних) економічних зон (СЕЗ), за яких передбачаються сприятливіші, ніж загальновстановлені, умови для здійснення інвестиційної і господарської діяльності, тобто фактично відбувається пом'якшення державного контролю на різні сфери суспільного життя: політику, економіку та право.

Проблема полягає в тому, що на разі на законодавчому рівні відсутнє правове регулювання вільних економічних зон у післявоєнний період. У 2005 році пільгові митні та податкові режими, визначені Законом України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» було скасовано. Причиною стала неефективність їх дії. За роки свого функціонування спеціальні економічні зони принесли в економіку України 7 млрд дол. США, замість очікуваних 48 [1, с. 56–57]. Тобто, можна зробити висновок, що фактично ефективність роботи цих зон була недостатньою, а цілі, які ставилися на початку, не були досягнуті. У 2022 році зазначений Закон втратив чинність через свою недієвість, натомість був прийнятий Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій»,

який, на нашу думку, не відповідатиме належним чином викликам, які виникнуть в Україні після скасування правового режиму воєнного стану. Наприклад, у Паризькому звіті «Відбудова України: принципи та політика» йдеться про те, що «у слабкому інституційному середовищі податкові пільги є в найкращому випадку неефективними, а в гіршому – сприяють корупції, а отже, подібну практику слід обмежити, особливо під час відбудови, а якщо ж уряд все-таки вирішить підтримати певні регіони чи галузі, субсидії мають бути прозорими та повинні бути включені до бюджетного процесу». Також існує твердження, що «не потрібно створювати спеціальні економічні зони, які дехто підтримує. Адже йдеться не про сприяння переходу від планової економіки до ринкової, що було підставою для створення спеціальних економічних зон у Китаї. Загалом в Україні радше потрібно покращити бізнес-середовище з особливим фокусом на вирішенні породжених війною нових викликів» [2, с. 100, 117].

Хоча, наприклад, у Німеччині колишній Міністр економіки Людвіг Ерхард, який увійшов в історію як батько «німецького економічного дива», у післявоєнний період розробляв та втілював у життя економічні реформи саме шляхом переходу до соціальної ринкової економіки, що дозволило йому підвищити економічний потенціал своєї держави [3]. Історія відродження Німеччини після Другої світової війни є одним з прикладів успішної реалізації ідей лібералізації економіки за збалансованої участі держави в економічному житті [4, с. 80]. З огляду на це, економічний стрибок в Україні буде неможливим без ринкових підходів, економічної свободи та вільної конкуренції, справедливої соціальної політики та нової концепції державного управління [3]. Досвід Японії свідчить про те, що на етапі відновлення інвестиції мають стати основним пріоритетом. Грузії також вдалося покращити свою економіку, зокрема, шляхом боротьби з корупцією, спрощення адміністрування податків [4, с. 81–82].

Повертаючись до питання дискусійності щодо створення СЕЗ, варто зазначити, що науковці вважають, що поява різноманітних форм злочинності у таких зонах свідчить про ризиковість і недоцільність їх функціонування. Дослідження Міжнародної митної організації визначає такі форми злочинності, як: імпорт та експорт заборонених або контрольованих товарів; ухилення від митних платежів у разі незаконного ввезення товарів намитну територію країни за межами СЕЗ; ухилення від оподаткування та відмивання коштів [5].Крім того, існує думка, що головною причиною скасування СЕЗ стало те, що вони завдали більших збитків для економіки держави, ніж переваг, ставши так званими «чорними дірами державного бюджету». Загальна сума недоотриманих податків і вкладених ресурсів значно перевищувала отримані «прибутки» від функціювання зон зі спеціальним правовим режимом.Така ситуація склалась через те, що, з одного боку, був порушений сам принцип, закладений в ідею створення спеціальних зон, а з іншого – не було створено необхідних умов для їх функціювання та розвитку. Непрямим підтвердженням цього висновку в українських реаліях є опитування, проведене серед інвесторів, щодо головних перешкод на шляху залучення інвестицій в Україну. Найвищу оцінку з максимальних 10 балів отримали такі бар'єри, як: широке розповсюдження корупції (8,5 балу), недовіра до судової системи (7,5 балу), непередбачуваний валютний курс, нестабільна фінансова система (по 6 балів), обмеження на рух капіталу та валютне регулювання (5,5 балу), а от високі податкові ставки посіли останнє місце (2,9 балу) [6, с. 26–27].

За дослідженням деяких науковців за 2022 рік, а й відповідно подальші роки збройної агресії рф проти України, «показник оцінки інвестиційної діяльності був і буде меншим, ніж за попередні роки, адже в країні у зв'язку із війною нестабільна економічна ситуація» та інвестори не матимуть бажання вкладати гроші в діяльність, коли немає гарантій того, що бізнес буде приносити прибуток [7, с. 346]. Однак, це не завжди так працює. Тут варто звернути увагу на те, що багатьом країнам у складних економічних ситуаціях і після збройних конфліктів допомогло створення вільних економічних зон, і, як наслідок сприяло економічному зростанню таких держав, зокрема ідеться про: Грузію.

Нам імпонує думка Гія Гецадзе, колишнього заступника Міністра юстиції України, який висунув ідею щодо ефективного та швидкого відновлення регіонів України саме завдяки створенню вільних економічних зон. Він вважає, що в порядку внесення змін до законодав-

ства України необхідно зосередитися на двох напрямках: загальному національному та щодо регіонів, які через російську агресію зазнають особливого спустошення, задля того, щоб стимулювати інвесторів долучитися до повоєнної відбудови України. «Що стосується загальнодержавного законодавства, то він переконаний в необхідності радикального змінення Податкового кодексу України, ідеться про його спрощення для того, щоб він був зрозумілим для інвесторів. Також потрібно знизити податкове навантаження до 12 %. А головне, варто зменшити кількість регуляторів і регуляцій, адже коли в виникає проблема, створюють орган, але потрібно робити кардинально навпаки. На його переконня, треба демонтувати соціалістичну економіку. Що ж стосується таких регіонів, як Маріуполь, Миколаїв, Херсон, Гія Гецадзе вважає, що в цих регіонах необхідно запровадити вільні економічні зони, крім того, він пропонує, щоб у таких економічних зонах податок був на рівні 2–3 %, не більше. А якщо виникатиме питання, як же наповнювати державний бюджет, то це якраз і є гроші в бюджет, адже вони ляжуть у кишені громадян від прямих інвестицій. Це означає, що банки отримають прямі інвестиції, а люди отримають роботу та витрачатимуть гроші в Україні [8].

Як висновок, можна сказати те, що створення спеціальної (вільної) економічної зони є дієвим засобом державного стимулювання економічного розвитку окремих територій. Щоб збільшити інвестиційну діяльність, нашій країні потрібно зменшити корупційність системи та монополізацію ринку; прийняти нові та реформувати старі закони про функціонування спеціальних економічних зон, внести зміни та доповнення до Податкового та Митного кодексів України. Неоднозначний і суперечливий вітчизняний досвід створення та функціювання спеціальних економічних зон повинен стати інформацією для аналізу та виправлення зроблених помилок; а відтак, необхідно здійснити зміни організаційно-правової системи створення таких зон, розробити ефективний економічний механізм надання пільг і преференцій, що дасть змогу використовувати СЕЗ як мотиваційний інструмент залучення інвестицій, створивши так фундамент для економічного й інноваційного розвитку регіонів та країни в цілому; крім того, варто вводити лише окремі податкові та/або митні пільги з урахуванням особливостей та потреб розвитку кожної конкретної зони; надати функцію фінанасового моніторингу банкам, а не державним органам; розробити та затвердити Методику визначення ефективності СЕЗ.

Література

1. Сова О. Ю. Розробка комплементарних змін економічного повоєнного середовища України. Шляхи трансформації фінансово-економічної системи в умовах невизначеності: збірник матеріалів круглого столу ВНЗ «Київський університет ринкових відносин». *Наукова столиця.* Київ. 2022. С. 56–58.
2. Відбудова України: принципи та політика. Паризький звіт / за ред. Ю. Городніченка, І. Сологуб, Беатріс Ведер ді Мауро. *Centre for economic policy research.* 2022. 508 с.
3. Від руїн до світового лідерства в економіці. *Економічна правда.* 2022. URL: https://www.epravda.com.ua/columns/2022/06/27/688588/
4. Іванов С. В. Економічне відновлення і розвиток країн після збройних конфліктів та воєн: невтрачені можливості для України. *Економіка України.* № 1. 2019. С. 75–89.
5. Вільні економічні зони і злочинність: світові уроки для України. *Економічна правда.* 2021. URL: https://www.epravda.com.ua/columns/2021/05/26/674236/
6. Вороніна О. О. Досвід функціонування вільних економічних зон в Україні та перспективи їх подальшого розвитку. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». «Економіка».* Вид-во НаУОА. 2018. № 11. С. 24–29.
7. Бойчук А. С., Кузьма Х. В. Особливості спеціальних вільних економічних зон в Україні. Проблеми та перспективи розвитку бізнесу в Україні: матеріали ІІІ Міжнар. наук.- практ. конф. молодих вчених і студентів. *Львівський торговельно-економічний університет.* Львів. 2023. С. 346–348.
8. Гецадзе Г. Створення вільних економічних зон дасть можливість швидко та ефективно відновити життя на зруйнованих і деокупованих територіях. PRAVO.UA. *Юридична практика.* 2023. URL: https://pravo.ua/stvorennia-vilnykh-ekonomichnykh-zon-v- ukraini-dast-mozhlyvist-shvydko-ta-efektyvno-vidnovyty-zhyttia-na-zruinovanykh-i- deokupovanykh-terytoriiakh-hiia-hetsadze-zastupnyk-ministra-iustytsii-ukrainy-u/

Буздиган І.В.
«Правознавство», 5 курс
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Сидорець В. П.
«Правоохоронна діяльність», 5 курс
Одеська юридична академія
Науковий керівник – к.е.н., доцент,
доцент кафедри публічного та міжнародного права Нечипоренко О.Ю.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ПОДОЛАННЯ ВОЄННОЇ АГРЕСІЇ З БОКУ РОСІЇ

Постановка проблеми. 24 лютого 2022 року Президентом України на території нашої держави було оголошено воєнний стан [1]. В даних умовах неможливе нормальне функціонування економіки держави. З огляду на це, в різних сферах економіки законодавцем було запроваджено певні заходи стабілізації економічної діяльності. Однією з таких сфер стала сфера валютного регулювання. В Україні застосовувались різні заходи валютного регулювання як у період економічного спаду, так і в умовах позитивних тенденцій та економічного зростання. Однак, в разі введення воєнного стану, регулятори повинні діяти особливим чином, а суб'єкти підприємництва – відреагувати на ці заходи відповідним чином.

На жаль, в умовах воєнного стану деякі фізичні та юридичні особи намагаються обходити встановлені обмеження, що негативно впливає на економіку нашої держави. Сьогодні важливо аналізувати актуальні проблеми валютного регулювання в Україні для подолання воєнної агресії з боку росії через регулювання економіки. Економіка є важливою складовою у боротьбі з ворогом, оскільки дає можливість забезпечувати наших військових необхідними інструментами боротьби.

Метою роботи є висвітлення актуальних питань удосконалення валютного регулювання в Україні в умовах воєнного стану.

Актуальним питанням валютного регулювання з введенням воєнного стану стало забезпечення нормальної діяльності валютної системи України, основним шляхом досягнення чого стало введення валютних обмежень.

Ухвалена на 24 лютого 2022 року Постанова № 18 Національного банку України(далі – Постанова № 18) стосується заходів, спрямованих на забезпечення фінансової стабільності держави та регулювання фінансового сектору в умовах введення в дію режиму воєнного стану [2]. Так, одним з видів обмежень стали обмеження при обміні валюти. Національний банк України посилив вимоги до не банківських установ з метою мінімізації спекуляцій на валютному ринку в умовах війни, а саме зменшення штучного підвищення курсу в готівковому сегменті валютного ринку, адже офіційний курс долара США було зафіксовано з початком війни (спочатку 29,25 грн за 1 долар США, а з 21 липня – 36,56 грн за 1 долар США) задля того, щоб забезпечити стабільну роботу фінансової системи [2]. Отже, з'явилася заборона на розміщення інформації про курси купівлі та продажу іноземних валют поза межами кас установ та привернення до них надмірної уваги будь-якими символами, а також в пунктах купівлі та продажу іноземних валют процес обміну валют повинен здійснюватися із обов'язковим веденням відеоспостереженням [4]. Окрім того, конвертація долар/євро можлива лише у безготівковій формі. Продати іноземну валюту можна у відчинених відділеннях банків, операторів поштового зв'язку та у обмінниках і через онлайн-банкінг.

Такі обмеження були також застосовані і реалізовані всіма банківськими установами на території України. Однак, на сьогодні є дуже простий спосіб обходження даної норми, що здійснюється за допомогою банку з ліцензією Литви «Revolut». Відкрити рахунок у такому банку можна за декілька хвилин за наявності паспорта чи будь-якого іншого документа, що

підтверджує особу. Банк відкриває рахунки українцям і поповнити рахунок такого банку можна з будь-якого відділення банку. Після зарахування коштів, вони конвертуються у валюту, обрану особою і залишаються на рахунку. Надіслати ці кошти можливо у додатку «Revolut» безпосередньо на валютну картку України.

Окрім того, даною Постановою № 18 було застосоване обмеження щодо переказу коштів за кордон. Уповноваженим установам забороняється здійснювати транскордонний переказ валютних цінностей з України / переказ коштів на кореспондентські рахунки банків– нерезидентів у гривнях / іноземній валюті**,** відкриті в банках–резидентах, включаючи перекази, що здійснюються за дорученням клієнтів. Однак, ця норма має велику кількість виключень, що дозволяє багатьом українцям її з легкістю обходити. Так, наприклад, фізичні особи, котрі займаються волонтерською діяльністю, мають змогу купувати валюту та переказувати її за кордон у межах щомісячного ліміту 400 тисяч гривень в еквіваленті, або ж без обмежень використовувати гривневі платіжні картки для придбання товарів, які підвищують обороноздатність України, а саме військової та тактичної форми, касок, бронежилетів, тепловізорів тощо [6].

Волонтерські організації сьогодні стали осередком допомоги і обходу законів одночасно. Сумлінні волонтерські організації дійсно є тилом нашої держави у боротьбі з агресором, тоді як недобросовісні – інструментом легалізації коштів, обходу валютних обмежень тощо. Так, під прикриттям волонтерських організацій відбувається великий відтік грошей за кордон. Згідно з Постановою № 18, банк має право відхилити обмеження в 100 000 гривень на оплату товарів (продукції), куплених волонтерами за кордоном, якщо таке рішення передбачене в його внутрішніх правилах (абзац перший пункту 145). Волонтери можуть придбати рації, бронежилети, каски, шоломи, військову та тактичну форму, взуття, захисний одяг, оптичні прилади для стеження, безпілотні літальні апарати, спальні мішки, каремати та засоби для надання домедичної допомоги [2].

Загалом, для волонтерів застосовується велика кількість виключень у межах встановлених валютних обмежень, що сприяє зловживанню ними таким становищем. Окрім того, на нашу думку, волонтерська діяльністю контролюється не дуже якісно, що дозволяє недобросовісним волонтерам користуватися такими обмеженнями. Вважаємо, що для підвищення ефективності валютних обмежень у сфері волонтерської діяльності необхідно утворити спеціальну комісію, яка буде контролювати діяльність волонтерських організацій та окремих волонтерів щодо здійснення ними операцій, які є предметом валютного регулювання.

Варто звернути увагу і на валютні обмеження для бізнесу, адже велика кількість українських юридичних осіб співпрацювати з іноземними юридичними особами, в тому числі, укладали зовнішньоекономічні договору, за якими мають сплачувати борги у іноземній валюті.

29 вересня 2022 року Національний банк України дозволив з певними обмеженнями здійснювати переказ коштів юридичною особою-резидентом на рахунки власних філій, представництв та інших відокремлених підрозділів, відкритих за кордоном. Зберігаються обмеження на купівлю валюти та транскордонні перекази для імпорту послуг, але бізнес може оплачувати лише ті послуги, роботи, права інтелектуальної власності та інші немайнові права, які включені до переліку, затвердженого Постановою КМУ від 07.07.2022 р. № 761 [3]. Якщо суб'єкт господарювання має кошти в іноземній валюті на поточних і депозитних рахунках, то розрахунок з іноземними контрагентами повинен здійснюватися за рахунок цих коштів, оскільки банк не має права купувати іноземну валюту за дорученням такого клієнта. Таким чином, клієнт може виконувати зобов'язання в іноземній валюті за рахунок наявних у нього коштів в іноземній валюті [7].

Ще одним актуальним питанням валютного регулювання є особливості банківського нагляду під час воєнного стану. Відповідно до Постанови № 18 банки здійснюють валютний нагляд за валютними операціями, що дозволені, в спрощеному вигляді без проведення додаткового аналізу документів (інформації) про валютні операції, джерела походження коштів, що використовуються для їх проведення тощо. На нашу думку, такий захід був слушним на початку воєнного стану в умовах незрозумілості подальших дій органів банківської сфери. Однак на даному етапі, що характеризується великою кількістю правопорушень у сфері ва-

лютного регулювання, банки мають якісніше контролювати дотримання фізичними та юридичними особами валютного законодавства України.

Висновки. Таким чином, від початку війни в Україні було застосовано низку валютних обмежень, серед яких: кредитні обмеження, обмеження щодо обміну іноземної валюти, переказів коштів за кордон, експортних та імпортних операцій. Дані обмеження стосувались не лише на фізичних осіб, а й на юридичних осіб, оскільки вони були вимушені укладати нові договори із партнерами, що можуть змінити порядок імпорту та оплати послуг чи товарів. Варто зазначити, що не всі валютні обмеження є ефективними через людський фактор. Українці шукають можливі шляхи обходу валютних обмежень через різні сучасні інструменти. На нашу думку, валютні обмеження, які були внесені на початку війни, є допустимими та необхідними. Однак необхідно посилити рівень контролю за їх дотриманням.

Література

1. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/64/2022.
2. Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану : Постанова НБУ від 24.02.2022 р. № 18. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/v0018500-22.
3. Деякі питання реалізації положень Закону України "Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію" щодо бронювання військовозобов'язаних на період мобілізації та на воєнний час : Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок, Форма типового документа, Список, Довідка, Витяг, Звіт, Повідомлення, Критерії, Перелік від 27.01.2023 р. № 76. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/76-2023- %D0 %BF
4. Антонюк О. Р. Особливості валютного регулювання під час дії воєнного стану в Україні: вплив на положення контролю. *Вісник НУВГП*. 2022. №4. С. 3–14.
5. Баранова О. Операції з іноземною валютою під час воєнного стану в Україні – Нацбанк. ЛІГА: ЗАКОН. URL: https://biz.ligazakon.net/news/210361_operats-z-nozemnoyu- valyutoyu-pd-chas-vonnogo-stanu-v-ukran-natsbank
6. Шокало А., Лобач О. Здійснення валютних операцій: обмеження для фізичних осіб в умовах воєнного стану. *Право в умовах війни.* URL: https://law-in-war.org/zdijsnennya- valyutnyh-operaczij-obmezhennya-dlya-fizychnyh-osib-v-umovah-voyennogo-stanu/.
7. Карпенко О. Валютні обмеження для людей та бізнесів під час війни: що можна і що заборонено. Ain. 2022. URL: https://ain.ua/2022/11/29/valyutni-obmezhennya-dlya-lyudej-ta- biznesiv-pid-chas-vijny-shho-mozhna-i-shho-zaboroneno/.
8. Офіційний сайт НБУ. 2022. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank- utochnyuye-nizku-valyutnih-obmejen.

Комаровська Е.Е.
«Правознавство», 2 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.ю.н,
доцент кафедри публічного та міжнародного права Сагайдак Ю.В.

ПОВОЄННА ВІДБУДОВА УКРАЇНИ – ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ

За оцінками Світового банку та вітчизняного Міністерства економіки, для повоєнного відновлення Україні знадобиться щонайменше $411 мільярдів. Пріоритетними напрямками будуть – відбудова критичної інфраструктури, житла та важливих соціальних і транспортних об'єктів. Україні слід розробити фінансові стратегії для найважливіших секторів економіки.

Варто почати з того, що логістика з початку війни була утруднена; морські порти стояли заблоковані довгий час; дорожнє полотно в жахливому стані через постійні бойові дії на те-

риторії країни; транспортні шляхи не можуть бути поновлені на тимчасово окупованих територіях. Як наслідок, було порушено постачання сировини та товарів не тільки по Україні, а й по всьому світу. Війна в Україні призвела до масштабної інфляції, тому це питання настільки актуальне на сьогоднішній день.

Варто проаналізувати, яким чином має відбуватися повоєнна відбудова в Україні. По- перше, треба визначити пріоритетні галузі в економіці на основі даних щодо постраждалих громадян, робочої сили, капіталу, виробничих потужностей та можливостей, експорту, імпорту, частки ВВП країни.

По друге, має бути проведена оціночна діяльність стосовно збитків через проведення бойових дій на території України у найважливіших секторах економіки. Ключовими секторами є інфраструктура, житловий фонд, медицина, енергетика, торгівля, сільське господарство, освіта.

По-третє, Україна має також задіяти досвід інших країн у повоєнній відбудові, виокремити для себе чіткі плюси й мінуси. Аналізуючи дане питання, маємо окремо виділити міжнародні організації, що виділять фінансову та гуманітарну допомогу.

Наразі Україна представила власний План відновлення України. Візія Відновлення України: «Сильна Європейська країна – магніт для іноземних інвестицій». План, спрямований на прискорення стійкого економічного зростання та в його рамках визначено перелік Національних програм для досягнення ключових результатів. Цей План Відновлення України базується на п’яти Основних принципах: Негайний початок і поступовий розвиток, Нарощення справедливого добробуту, Інтеграція в ЄС; Відбудова кращого, ніж було, в національному та регіональному масштабах; Стимулювання приватних інвестицій.

Навіщо Україні інтеграція до ЄС?

Для одного із найважливіших кроків в історії незалежної України ми маємо гармонізувати національне законодавство до європейського зразка, щоб створити правову державу у дійсності, а не на папері. Одним із викликів для України є прозорість судочинства. Суди в Україні повинні спрямовувати свою діяльність безпосередньо на захист прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, приймати справедливі судові рішення згідно чинного законодавства. Звернемо увагу на те, що за Європейськими стандартами держава-член зобов’язана створити умови для підготовки високопрофесійних суддів, які будуть виконувати роль не лише виконавців, що чітко додержуються букви закону, але й наділити їх критичним мисленням, розумінням духу та принципів закону. Ми маємо поглиблювати політичні та економічні зв’язки з Європейським Союзом завдяки переговорному процесу. Україна вже застосовує на практиці положення Угоди про асоціацію з ЄС, що є провідним кроком на шляху до Євроінтеграції. Важливим аспектом є «реалізація передвступної економічної програми», тому що економіка ЄС дуже стійка, вона посідає друге місце в світі та спільна для країн-членів ЄС. Європейський Союз зі свого боку сприяє підтримці Україні в оборонній, економічній, політичній, гуманітарній, фінансовій сферах. Для України вступ до ЄС – це стрімкий економічний розвиток: відкриття ринків; експорт та імпорт товарів; нарощення власного виробництва, підвищення конкуренції; ріст ВВП. Варто також зазначити, що зі вступом до ЄС відбудеться реформування української освіти. Таким чином, стане доступнішим закордонне навчання, і система буде тягнутися до стандартів ЄС.

Стимулювання приватних інвестицій.

Бізнес може існувати та розвиватися лише при правильній законній роботі судових органів та стабільній стійкій економіці держави. Приватні інвестиції – це потужний інструмент у повоєнній відбудові України. Держава розроблює стратегію щодо

«Впровадження політики закупівель товарів, робіт і послуг з відновлення, у тому числі за кошти донорів, через систему Prozzoro». Також ефективно буде працювати заохочення та «Запуск програм зі стимулювання відкриття нового бізнесу». Україна має сприяти здоровій конкуренції ринків, забезпечувати державний захист конкуренції підприємницької діяльності; вимагати від суб’єктів господарювання, об’єднань, органів влади, органів місцевого само-

врядування інформацію, необхідну для дослідження ринків, а також інформацію про реалізацію конкурентної політики. В Україні очікують приватні інвестиції в оборону, сільське господарство, інфраструктуру, розвиток логістичних шляхів. Міністр економіки Юлія Свириденко наголошує: «Зі свого боку Україна пропонує об'єкти для забудови, які можна розмістити в індустріальних парках, податкові пільги, страхування воєнних ризиків від MIGA та DFC, що покриває до 90 % потенційних збитків, кредитування від міжнародних фінансових організацій та покриття кредитних ризиків». Варто зазначити, що вже є розроблений міжнародний проект, який має назву «Advantage Ukraine» щодо інвестиційних проектів, розроблених для подальшої відбудови України на суму майже 9 млрд доларів США.

Проаналізувавши дане питання, слід зазначити, що повоєнна відбудова має бути заснована на комплексному підході. Державно-владні інституції, бізнес має спрямувати всі зусилля на реформування застарілих принципів своєї діяльності. Україна досягне європейського рівня розвитку, якщо кожен громадянин буде націлений на перемогу на економічному фронті.

Література

1. «Advantage Ukraine». URL: https://www.medair.org/ukraine-emergency- response/? gclid =CjwKCAjw8-OhBhB5EiwADyoY1f2SE2o_dAAY2OyjdvTaN1pgruDsWNC s2lHddfQ 7wxqh NuOw8NFKBoCKnUQAvD_BwE
2. https://www.kmu.gov.ua/news/vidbudova-ukrainy-vidkryvaie-novi-mozhlyvosti-dlia- zaluchennia-inozemnykh-investytsii-u-pryvatnyi-sektor
3. План Відновлення України. URL: https://recovery.gov.ua/
4. https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/526637_plan_vidnovlennya_ukraini_silni.html

Лісецька М. О.
«Міжнародне право», 2 курс,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.ю.н.,
доцент кафедри публічного та міжнародного права Павко Я.А.

ПЛАН МАРШАЛЛА ДЛЯ УКРАЇНИ: СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ

З часів Другої світової війни Європа не була свідком подій, які зараз відбуваються в Україні. Збройна агресія Росії проти нашої держави, що має руйнівні наслідки, викликала хвилю активних закликів до розробки Плану Маршалла для України, починаючи від звичайних громадян до голів держав і світових організацій.

План Маршалла й досі залишається однією з найважливіших програм післявоєнної економічної допомоги європейським державам. В умовах російсько-української війни виникла потреба у подібній ініціативі задля відбудови та відродження економіки нашої країни. Після її закінчення міжнародна спільнота буде мати можливість звернутися знову до Плану Маршалла.

Ця тема є надзвичайно актуальною для розуміння потенційних шляхів вирішення економічних проблем, з якими може зіткнутися Україна після завершення війни. Перед нашою державою стоїть складне завдання щодо здійснення післявоєнної відбудови та відновлення.

На весняному форумі (The World Economic Forum) в Давосі, який відбувся минулого року, про план Маршалла згадували неодноразово:

- Президент України Володимир Зеленський запозичив для свого спеціального звернення слова, які були використані для ініціювання плану три чверті століття тому [2];

- декілька місяців тому на Давоському форумі–2023 канцлер Німеччини посилив історичну аналогію;
- Президент Європейського банку реконструкції та розвитку згадав про нього під час ще однієї сесії.

Насправді, План Маршалла вже давно слугує орієнтиром для практичного застосування багатосторонньої перебудови. Його брали за основу практично до всього – починаючи від боротьби з кліматичною кризою [4] до підвищення добробуту в Африці [5]. Однак, коли мова йде саме про Україну, порівняння не є доречним. Адже реалізація Плану Маршалла для України може мати глобальні масштаби, закликаючи світ до співпраці.

За оцінками представника Світового банку, повне відновлення України коштуватиме щонайменше 540 млрд доларів США [6], на відміну від Плану Маршалла 1948 року, який в сучасному грошовому еквіваленті коштував менше третини цієї суми. Також він фінансувався однією країною за рахунок її платників податків і в ньому перевага надавалася державному(публічному), а не приватному сектору економіки [3].

Такий підхід, ймовірно, не буде втілений в життя після закінчення російсько- української війни. Дійсно, в окремих аспектах відбудова України здається набагато складнішою справою. На відміну від Плану Маршалла, який розпочався через багато років після закінчення війни, допомога для нашої держави від провідних держав світу надходить навіть зараз, коли тривають запеклі бої. У зв'язку з цим, залучення приватних грошей є наразі майже неможливим. На сьогоднішній день іноземні інвестиції в Україні становлять ледве 1 % від показника 2021 року. В умовах, коли війна скорочує податкові надходження, а половина державного бюджету витрачається на армію, Україна потребує $3,5–5 млрд допомоги щомісяця лише для того, щоб покрити дефіцит бюджету. Зауважимо, що фінансові ресурси відповідно до Плану Маршалла надходили з Америки. В Україні допомога надходить переважно з Америки, а також від ЄС, окремих європейських та азійських країн і цілої низки багатосторонніх інституцій – Світового банку, МВФ, Європейського банку реконструкції та розвитку, Європейського інвестиційного банку та інших. Протягом перших восьми місяців війни обіцянки щодо надання допомоги надходили спорадично. Лише зараз основні донори почали планувати проведення регулярних зустрічей для координації їх спільних дій.

Противники плану відновлення України зазначають, що такі кошти не принесли великої користі у зруйнованих війною Афганістані та Іраку, а також на Гаїті. Донори в цих країнах не сприяли створенню функціональних держав. Крім того, значну частину їхніх коштів було розкрадено. Це викликає велике занепокоєння в Україні, яка вже давно є однією з найкорумпованіших країн Європи. Але вона зовсім не схожа на Афганістан або Ірак. Там, де «донори» намагалися нав'язати абсолютно нову систему правління, чимало місцевих жителів чинили опір [1].

Отже, План Маршалла – яскравий приклад повоєнного відновлення Європи. Він доводить, що величезні проєкти щодо надання допомоги дійсно можуть стати в нагоді для відбудови та економічного зміцнення країн. Але доцільно пам'ятати, що вони можуть мати не тільки позитивні, але й негативні наслідки. Не оминув план Маршалла й політичні аспекти. У 1947 році Америка намагалася схилити на свій бік європейців у боротьбі проти комунізму. У цьому зв'язку зазначимо, що, на думку М. Макміллана, історія дає корисні уроки. Незважаючи на те, що зараз план Маршалла згадують як успішний, тоді його було дуже складно реалізувати.

Література

1. A new Marshall Plan? The Economist. The Trump effect. From the November 12th 2022 edition. URL: https://www.economist.com/international/2022/11/08/donors-are-already- mulling-a-marshall-plan-for-ukraine?utm_medium=cpc.adword.pd&utm_source= google&pp ccam paignID=18151738051&ppcad ID=&utm_campaign=a.22brand_pmax&utm_content =conversion. direct-response.anonymous&gclid=EAIaIQobChMI4PHp38Sc _gIVdAWiAx 1JJw9JEAAYASAAE gKyu_D_BwE&gclsrc=aw.ds.

2. Giles C., Seddon M.. Volodymyr Zelensky calls for global plan to rebuild Ukraine after war. Financial Times. 2022. URL: https://www.ft.com/content/f625893a-4377-44f1-b100- 47ee07b794ef.

3. Tarnoff C. The Marshall Plan: Design, Accomplishments, and Significance. Specialist in Foreign Affairs. Congressional Research Service. January 18, 2018. URL: https://sgp.fas.org/crs/row/R45079.pdf.

4. Kharas H. A Global Sustainability Program: Lessons from the Marshall Plan for addressing climate change. Global Economy and Development, Center for Sustainable Development. 2022. URL: https://www.brookings.edu/research/a-global-sustainability-program-lessons-from-the- marshall-plan-for-addressing-climate-change/.

5. Omar I. We need a Marshall plan for Africa. 2022. URL: https://www.theguardian.com/commentisfree/2022/oct/21/we-need-a-marshall-plan-for-africa.

6. Zirm J. Ukraine: "Die Entwicklung von 15 Jahren ist ausgelöscht". Die Presse. 2022. URL: https://www.diepresse.com/6223189/ukraine-die-entwicklung-von-15-jahren-ist-ausgeloescht.

Лісніковська Н.В.
«Правознавство», 5 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.ю.н.,
доцент кафедри публічного та міжнародного права Богдан Б.В.

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В Україні правові та економічні засади здійснення закупівель товарів, робіт і послуг для забезпечення потреб держави, територіальних громад та об'єднаних територіальних громад визначає Закон України «Про публічні закупівлі» [1]. Однак сьогодні відповідно до Указу Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» в Україні введено воєнний стан. В таких умовах здійснювати закупівлі відповідно до вимог Закону України «Про публічні закупівлі» стало неможливим, оскільки з початком повномасштабної війни пріоритетним напрямом стало забезпечення швидкості придбання необхідних товарів, робіт і послуг та конфіденційності інформації. Тому відбулось спрощення здійснення публічних закупівель з метою забезпечення ефективного регулювання [1, 2].

З моменту російського вторгнення в Україну відбулось різке збільшення витрат на оборону та соціальну підтримку, що вимагали оперативного врегулювання. Для надання можливості державі закривати потреби оборонної і публічної закупівлі електронна система закупівель не припинила свою роботу та здійснює опосередкований вплив на стабілізацію економічної ситуації в Україні.

Кабінетом Міністрів України 28.02.2022 р. було прийнято Постанову № 169 «Деякі питання здійснення оборонних та публічних закупівель товарів, робіт і послуг в умовах воєнного стану», відповідно до якої в умовах воєнного стану здійснюються закупівлі товарів, робіт і послуг [3]. Відповідно до зазначеної Постанови було скасовано процедури закупівель і спрощених закупівель для оборонних та публічних закупівель товарів, робіт і послуг в умовах воєнного стану, з врахуванням переліку та обсягів відповідних закупівель, що визначаються рішеннями замовників/державних замовників.

Що стосується проведення закупівель, розпочатих до введення правового режиму воєнного стану, то порядок їх здійснення деталізується Листом Міністерства економіки України щодо здійснення закупівель у період воєнного стану [5]. У Листі вказано, що такі процедури закупівель та спрощені закупівлі завершуються у порядку, визначеному Законом України «Про публічні закупівлі».

Згодом була прийнята Постанова від 12 жовтня 2022 року № 1178 Кабінету Міністрів України, якою було затверджено особливості здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України «Про публічні закупівлі», на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування [4]. Особливості встановлюють порядок та умови здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України «Про публічні закупівлі», із забезпеченням захищеності таких замовників від воєнних загроз на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування.

На думку К. Бєлякової, слід зазначити кілька основних аспектів у сфері закупівель під час війни [6]:

- довгострокові закупівлі неможливі в умовах воєнного стану. Наприклад, якщо потрібен бензин, замовник не може придбати його до кінця року. Потреба повинна бути розрахована тільки на період війни. Під час воєнного стану не можна робити довгострокові прогнози – незрозуміло, чи зможе постачальник довго виконувати умови контракту і які обсяги знадобляться. У результаті замовники можуть мати кілька контрактів з одним постачальником;
- головне призначення під час війни публічних закупівель – забезпечення життєздатності (а не розвитку) організації. Тому закупівлі, здійснені замовником відповідно до Закону, необхідно «відфільтрувати» за поточними потребами. Якщо вони не потрібні, їх треба відкласти до припинення або скасування війни. Під час війни держава в основному закуповує медикаменти та медичні вироби; питну воду; харчування; енергоносії; ритуальні послуги (зазвичай перевезення померлих, послуги з поховання); комунальні послуги, охорону комунальних послуг; вивезення сміття; послуги з ремонту паливно-мастильних матеріалів тощо.

Також існує можливість укладання прямих договорів. Пункт 13 Постанови № 1178 передбачає, які товари та послуги (крім послуг з поточного ремонту), вартість яких становить або перевищує порогові значення, можуть закупатись шляхом укладення прямого договору [4]. Також можливість укладати прямі договори передбачена п. 9 Постанови № 1178.

Важливо зазначити також і публічні закупівлі для ліквідації наслідків бойових дій в умовах воєнного стану відповідно до розпоряджень Кабінету Міністрів України про виділення коштів з резервного фонду державного бюджету підприємствам оборонно-промислового комплексу, якщо замовник не має можливості дотриматися строку для проведення відкритих торгів або закупівлі за електронним каталогом [4, 7].

Щодо звітності, то звітність про договір про закупівлю, укладений без використання електронної системи закупівель, договір про закупівлю (додатками і змінами) оприлюднюються замовником протягом 90 днів з дня припинення або скасування правового режиму воєнного стану в Україні. У разі закупівлі на відкритих торгах або шляхом використання електронного каталогу замовник оприлюднює договір про закупівлю (з додатками) та звіт про результати проведення закупівлі. Можна не оприлюднювати звіт про договір, укладений без використання електронної системи, якщо вартість закупівлі менша 50 тис. грн.

Отже, наразі замовники вимушені пристосовуватися до умов воєнного стану та невизначеності, оскільки незалежно від ситуації державні замовники повинні забезпечувати функціонування установ та організацій та підтримувати економіку України.

У зв’язку з частими та динамічними змінами в сфері закупівель необхідно розвивати та поліпшувати їх правове регулювання. Один зі способів – залучення громадськості до законодавчих ініціатив та забезпечення відкритості та прозорості. Це може включати співпрацю влади, громадськості та бізнесу. В інших країнах уже діє практика відкритого доступу до інформації про потреби замовників, що дає учасникам можливість готуватися до закупівлі та забезпечити належну якість своєї продукції. Це може дати гарантії учасникам, що їх продукцію буде замовлено, що зможе позитивно вплинути на якість та підготовку до виконання контракту.

Таким чином, варто зазначити, що сьогодні в складних умовах воєнного стану в Україні відбувається активне реформування економіки, де одну з головних ролей відіграють публічні

закупівлі. Незважаючи на важкі та вимушені зміни механізм проведення процедур закупівель спрямований на мінімізацію затрат часу, результативність співпраці і оптимізацію закупівлі.

Література

1. Про публічні закупівлі : Закон України від 25.12.2015 р. № 922-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/922-19 (дата звернення: 10.04.2023).
2. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/64/2022 (дата звернення: 10.04.2023).
3. Деякі питання здійснення оборонних закупівель товарів, робіт і послуг в умовах воєнного стану. Постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2022 р. № 169. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/169-2022-%D0%BF#Text (дата звернення: 10.04.2023).
4. Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України "Про публічні закупівлі", на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування : Постанова Кабінету Міністрів України від 12.10.2022 р. № 1178. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/1178-2022- %D0 %BF (дата звернення: 10.04.2023).
5. Лист Міністерства економіки України «Щодо здійснення закупівель у період воєнного стану» від 04.03.2022 р. №3304-04/9225-06. – URL: https://radnuk.com.ua/pravo vabaza/yst-minekonomiky-shchodo-zdijsnennia-zakupivel-u-period-voiennoho-stanu/ (дата звернення: 10.04.2023).
6. Бєлякова К. Ділимося досвідом України щодо організації публічних закупівель в умовах війни. *Радник у сфері публічних закупівель*. 2022. URL:https:// radnuk.com.ua/voiennyj- stan/dilymosia-dosvidom-ukrainy-shchodo-orhanizatsii-publichnykh-zakupivel-v-umovakh- vijny/(дата звернення: 10.04.2023).
7. Фефелов О. Особливості здійснення публічних закупівель під час війни: на що звернутиувагу. *Юридична Газета*. 2023. URL: https://yur-gazeta.com/publications /practice/antimonopolne-konkurentne-pravo/osoblivosti-zdiysnennya-publichnih-zakupivel-pid-chas-viyni-na-shcho-zvernuti-uvagu.html (дата звернення: 11.04.2023).

Мерзлюк А.О.
«Правознавство», 3 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н.,
доцент, доцент кафедри публічного та міжнародного права Фукс Н.А.

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА БАНКІВ ЯК ОДИН ЗІ СКЛАДНИКІВ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Від початку повномасштабної російської збройної агресії економіка України зазнала руйнівних втрат у матеріальних, трудових, фінансових ресурсах, структурних перетворень у галузях виробництва та руйнування і спаду виробництва. Водночас в умовах правовогорежиму воєнного стану зазнала значних потрясінь вітчизняна банківська система, яка функціонує в режимі стресу і невизначеності. При цьому банки продовжують свою діяльність,намагаються виконувати свої зобов'язання та дотримуватися нормативів. Проте очевидним є те, що в банківському секторі відбуваються певні трансформації. Банківська система вимушена оперативно підлаштовуватися до функціонування в умовах воєнного стану. Фінансова безпека банків є насамперед складовою фінансової безпеки держави, а питання фінансової безпеки держави нині набувають особливого значення, оскільки оборона країни, армія, функціонування органів оборони та захисту потребують достатнього та стабільного фінансового забезпечення. Наявні фінансові ресурси, можливість їх акумулювання та стабільного використання на цілі, що забезпечують перемогу над ворогом, усунення загроз державної цілісності Україні та її

національних інтересів, захищеність громадян країни складають елементи фінансової безпеки держави та потребують правового врегулювання.

Окремі аспекти досліджуваного питання у своїх наукових роботах висвітлювали О.І. Барановський, С.М. Побережний, О.Ю. Литовченко, І.М. Крупка та інші. Однак, незважаючи на значну кількість наукових доробок у цій сфері, на сьогодні актуальними є питання забезпечення фінансової безпеки банків в умовах правового режиму воєнного стану.

Перш за все, з'ясуємо сутність фінансової безпеки банку. О.І. Хитрін пропонує визначати фінансову безпеку банку як динамічний стан, за якого банк: юридично і технічно здатний виконувати та реально виконує властиві йому функції; забезпечує стійкий захист важливих соціально-економічних інтересів його клієнтів від негативного впливу внутрішніх і зовнішніх загроз; володіє потенціалом як для кількісного, так і для якісного зростання і має в своєму розпорядженні механізми для реалізації даного потенціалу [3, с. 60]. Говорячи про сучасний стан банківської безпеки України, необхідно відзначити, що політична та військова нестабільність, значна інфляція та загальна економічна дестабілізація негативно вплинули на банківський сектор, зокрема, ведуть до зменшення кількості банків в країні.

Варто зазначити, що в банківський сфері правове регулювання грошового обігу здійснюється на підставі «Основних засад грошово-кредитної політики на період воєнного стану», що визначають потребу збереження власної інституційної, фінансової та операційної незалежності для належного виконання своїх функцій, шляхом надання прав НБУ: тимчасово не використовувати ринкові монетарні інструменти, зокрема ключову (облікову) ставку, як основний інструмент грошово-кредитної (монетарної) політики, а використовувати валютні інтервенції та інші інструменти, що забезпечують стабільний грошовий обіг та надійність фінансової системи. Ціллю монетарної політики є підтримка інфляції на рівні 5 %; підтримка державного бюджету шляхом купівлі цінних паперів Уряду України на первинному ринку (Сумарна вартість облігацій, які дозволено придбати НБУ, – 400 млрд грн. Вже НБУ купив ОВДП на 20 млрд грн); тісна взаємодія з урядом для сприяння залученню необхідного зовнішнього фінансування від міжнародних організацій та країн-партнерів. Така монетарна політика націлена на обмеження інфляції, спрямування фінансів на потребу оборонної галузі [2].

Не менш важливе значення набуває Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року, яка введена в дію рішенням Ради національної безпеки і оборони України від 11.08.2021 р. Так, у контексті фінансової безпеки визначено реалізацію таких завдань, як: стимулювання банківського сектору спрямовувати кредитні кошти, насамперед, на розвиток реального сектору економіки, малого та середнього підприємництва; створення умов для збільшення залучення довгострокового фондування і розширення довгострокового та інвестиційного кредитування; активізація розвитку національного фондового ринку для забезпечення його ефективності та конкурентоспроможності; убезпечення національної фінансової системи від легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення; мінімізація ризиків інвестора шляхом забезпечення ефективного захисту прав інвесторів на фондовому ринку; забезпечення зниження вартості позикових коштів для потреб держави (шляхом оптимального узгодження грошово-кредитної та боргової політики); зменшення рівня непрацюючих кредитів і підвищення стійкості банківської системи; збереження інституційної незалежності НБУ [1].

Крім того, НБУ адаптував правила роботи банківської системи в умовах воєнного стану. Регулятор передбачив, що відділення банків мали продовжити безперебійну роботу, де це було безпечно, забезпечити клієнтам доступ до сейфів і підкріплення банкоматів готівкою. На безготівкові платежі не було запроваджено жодних обмежень. Водночас були введені заборони на: 1) зняття клієнтами готівки обсягом понад 100 тис. грн на день. Ці обмеження не стосувалися підприємств, які діяли за дорученням уряду або виконували мобілізаційні плани, а також мешканців територій, яким загрожувала окупація: вони можуть знімати кошти без обмежень як в національній, так і в іноземній валюті за умови їх наявності у відділенні банку; банки-емітенти електронних грошей мали припинити їх випуск і розповсюдження;

3) розподіл капіталу, крім спрямування прибутку на збільшення статутного капіталу, формування загальних резервів і фондів основного капіталу та покриття збитків; 4) виплати дивідендів, окрім як за привілейованими акціями; 5) надання та продовження кредитів пов'язаним особам банку та дострокове повернення таким особам депозитів; 6) дострокове погашення банками кредитів, які вони отримали від нерезидентів; 7) переказ коштів за кордон, окрім власних операцій банків і видачу кредитів іноземним фінансовим установам; 8) надання юридичним особам кредитів у гривні для погашення кредитів в іноземній валюті; 9) змінювати валюту кредиту з іноземної на гривню для юридичних осіб, крім банків [4].

Безсумнівно, динамічний розвиток інформаційних технологій обумовлює чимало можливостей у сфері фінансових послуг. Однак на сьогодні все ще виникають ризики для фінансової безпеки банків від численних кібернетичних атак країни-агресора. Для масованих DDoS-атак на банки України ворог використовував вебкамери спостереження, опубліковані в інтернеті, що були завчасно «зламані» ворогом і заражені зловмисним кодом. Хоча наша держава і вживає відповідні заходи у сфері забезпечення фінансової безпеки банків від кібернетичних атак, але засоби кіберзахисту не можуть вберегти сервери, на яких зберігається банківська інформація, від ракетних ударів. Росіяни не жаліють ракет на руйнування інфраструктури, тому банки задумалися про додатковий захист обладнання. Найнадійнішим способом захиститися від можливих ракетних ударів по обчислювальних центрах стало перенесення всіх електронних процесів банків у хмарні сервіси за межами країни. Дозвіл на проведення таких операцій після 24 лютого надав НБУ. Завдяки цьому банки в разі руйнування фізичної інфраструктури зможуть швидко відновити штатне функціонування і зберегти всю інформацію. По-перше, це дозволяє вберегти дані клієнтів і фінансові операції від атак росіян. По-друге, перебування банківських систем у «хмарних» сервісах за кордоном дозволяє банку не залежати від перебоїв з електроенергією [5].

Отже, підсумовуючи зазначене, можна дійти висновку, що з першого дня повномасштабного вторгнення рф банки України спрямували зусилля на подолання панічних настроїв серед населення, збереження довіри до банківської системи та стабільності у фінансовій сфері. На нашу думку, існує потреба у розробці нової парадигми фінансової безпеки банківського сектору економіки України, яка б ґрунтувалася на вирішенні таких питань, як: урегулювання нормативно-правового засад фінансової безпеки; деталізація загроз, які виникли під час воєнної агресії рф; перегляд методичних підходів щодо оцінювання фінансової безпеки банків за складовими (ресурсної, валютної, кредитно-інвестиційної, безпеки ліквідності та прибутковості); розробка програм мінімізації ризиків, пов'язаних із цифровізацією банківського бізнесу; інфраструктурна перебудова самого банківського сектору. Тому забезпечення фінансової безпеки банків в умовах правового режиму воєнного стану потребує подальшого визначення правових засад стабільного функціонування банківської системи, що у кінцевому підсумку впливає на фінансову безпеку держави загалом.

Література

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2021 року «Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року»: Указ Президента України від 11.08.2021 р. № 347/2021. URL: https://zakon.rada.gov. ua/laws/ card/347/2021 (дата звернення: 04.04.2023).
2. Про основні засади грошово-кредитної політики на період воєнного стану: Рішення Ради Національного банку України від 15.04.2022. № 4рд. URL: https://ips.ligazakon.net/ document/PB22087 (дата звернення: 02.04.2023).
3. Хитрін О.І. Фінансова безпека комерційних банків. *Фінанси України*. 2014. № 11. С. 78.
4. Офіційний сайт Національного банку України. URL:https://bank.gov.ua/ua/ news/all/pro-robotu-bankivskoyi-sistemi-ta-valyutnogo-rinku-z-24-lyutogo- 2022-roku-za-umovi-voyennogo-stanu-po-vsiy-teritoriyi-ukrayini
5. «Вдарити по центру банківських операцій». Чи можуть російські терористи «покласти» банки? // Офіційний ресурс Економічної правди. 2022. URL: https://www. epravda.com.ua/ publications/2022/12/15/695046

Нікітенко Д. А.
«Правознавство», 3 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – д.ю.н., професор,
професор кафедри публічного та міжнародного права Дмитренко Е.С.

РОЛЬ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПОДАТКОВИХ ВІДНОСИН У ПОВОЄННІЙ ВІДБУДОВІ І СТАЛОМУ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

В російсько-українській війні однією з головних військових цілей країни-агресора є, зокрема, економічне знищення України. Відповідно до статистичних даних, наданих Київською школою економіки (KSE Institute), станом на лютий 2023 року сума збитків, завдана інфраструктурі України через повномасштабне вторгнення рф, становить $143,8 млрд [1]. Зазначене свідчить, що Україна для післявоєнного відновлення потребуватиме значних обсягів фінансування, в тому числі й міжнародної фінансової допомогти. Зауважимо, що і зараз така допомога надається – станом на кінець лютого 2023 року її обсяги перевищили $38 млрд [2]. Але, на нашу думку, для успішної повоєнної відбудови нашої країни необхідно розробляти та вдосконалювати власні механізми збільшення доходів до бюджетів, а не розраховувати тільки на міжнародну фінансову допомогу. Одним з таких механізмів є оновлена система правового регулювання податкових відносин у воєнний і повоєнний періоди.

З початком повномасштабного вторгнення Верховною Радою України вже був розроблений певний механізм своєрідного заохочення платників податків для сумлінного виконання свого конституційного обов'язку щодо сплати податків. Одним із результатів його реалізації стало впровадження системи податкових пільг на початку дії воєнного стану. Головні зміни до податкового законодавства, що були внесені Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану» від 03.03.2022 р. № 2118-IX та Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» від 15.03.2022 р. № 2120-IX, передбачали запровадження ставки єдиного податку у розмірі 2 % та можливості переходу на сплату єдиного податку осіб, у яких річний дохід не перевищує 10 мдрд грн, застосування нульової ставки акцизного податку та ставки ПДВ у розмірі 7 % на пальне, звільнення від сплати митних платежів при ввезенні автотранспортних засобів на митну територію України. Також прийнятими змінами до законодавства було передбачене право платників податків не подавати податкову звітність і не виконувати податкові зобов'язання у випадку об'єктивної неможливості здійснити такі дії [3; 4].

Безумовно, впровадження пільгового оподаткування (що приймалося із розрахунку щодо швидкого закінчення війни) допомогло багатьом платникам податків подолати перші шоки війни, продовжити свою діяльність, а, отже, зберегти робочі місця та можливість сплачувати податки. Водночас тривалі затяжні воєнні дії вимагали збільшення видатків на фінансування сфери оборони – насамперед за рахунок податкових надходжень. Але обсяги останніх через податкові пільги, які на той час діяли, зменшувалися, і, як наслідок, – збільшувався дефіцит Державного бюджету України. На це було звернено увагу Міжнародного валютного фонду як на одну із ключових умов продовження співпраці з Україною.

За таких умов та з метою наповнення бюджетів було внесено зміни до Податкового кодексу України, якими з 01.01.2023 р. змінено розміри деяких ставок податків, порядок нарахування окремих податкових зобов'язань, зупинено дію норм про деякі податкові пільги. Звіти про діяльність Державної податкової служби України засвідчують ефективність прийнятих змін у правовому регулюванні податкових відносин. Так, у січні – лютому 2023 р. приріст

порівняно з відповідним періодом минулого року з податку на доходи фізичних осіб становив 10,8 % (+2,4 млрд грн), а надходження від акцизного податку з вироблених і ввезених товарів (продукції) збільшилися в 1,4 разу (+3,6 млрд грн) [5].

Окрім того, Кабінетом Міністрів України було розроблено проєкт Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану» № 8401 від 31.01.2023 р. та подано його до Верховної Ради України. Цим проєктом пропонується з 01.07.2023 р. скасувати низку податкових пільг, які були запроваджені на період дії воєнного стану. Йдеться насамперед про втрату чинності норм, якими надавалася можливість для фізичних осіб-підприємців та юридичних осіб бути платниками єдиного податку 3 групи із застосуванням ставки у 2 % від доходу, а для фізичних осіб-підприємців 1 і 2 груп взагалі не сплачувати єдиний податок. Також запропоновано зняти мораторій на проведення документальних перевірок. Серед інших важливих положень проєкту – повернути відповідальність у вигляді штрафних санкцій за порушення податкового законодавства, за порушення правильності нарахування, обчислення та сплати єдиного соціального внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування і за невикористання касових апаратів (реєстраторів розрахункових операцій) [6].

Як бачимо, із прийняттям зазначеного законопроєкту Україна повернеться до довоєнної моделі оподаткування, що сприятиме відновленню податкових надходжень на довоєнному рівні. А це одна із вимог для надання Україні $15,6 млрд розширеного фінансування у межах нової чотирирічної програми МВФ для України (рішення про таку програму було прийнято 21.03.2023 року і Україна уже отримала перший транш фінансової допомоги від МВФ (еквівалент $2,7 млрд)). Однією з особливостей програми є її поділ на два етапи (воєнний і післявоєнний), кожен з яких матиме різні завдання і вимоги. Якщо під час першого етапу (триватиме 12–18 місяців) основним завданням буде підтримка фіскальної, цінової та фінансової стабільності і максимальна мобілізація податкових надходжень, то другий етап (триватиме 30–36 місяців) передбачає проведення структурних реформ, в тому числі й у сфері оподаткування [7]. Важливо, що кошти програми МВФ будуть спрямовані на покриття дефіциту Державного бюджету України та на фінансування пріоритетних соціальних видатків.

Експерти вважають, що для забезпечення успіху повоєнного відновлення Україні потрібна загальна податкова реформа. У наукових джерелах наводять приклад випадків внутрішніх конфліктів або зовнішньої агресії проти країн, яким вдалося за короткий час відбудувати економіку – Кіпру, Єгипту та Кувейту. Досвід цих «низькоподаткових» економік має стати прикладом для формування моделі післявоєнного відновлення України, а перш за все – довести, що процес податкового реформування в нашій державі має розпочатися заздалегідь. На думку експертів, оптимальним варіантом для України може стати проєкт антикорупційної податкової реформи, який передбачає зниження ставок всіх основних податків до рівня в 10 %. Навіть пропонується така радикальна зміна, як скасування сплати єдиного соціального внеску, мінімальна ставка якого наразі складає 22 % [8]. На нашу думку, це питання є дискусійним і потребує ретельного опрацювання щодо його позитивного чи негативного впливу на збільшення податкових надходжень, на зупинення відтоку кадрів за кордон та збільшення інвестиційної привабливості України, а загалом – на повоєнне відновлення України.

Отже, з урахуванням усього зазначеного можна стверджувати, що роль правового регулювання податкових відносин у повоєнній відбудові є дуже суттєвою, оскільки на початку повномасштабного вторгнення законотворцем були запроваджені певні податкові пільги, які допомогли платникам податків відновитися або переїхати до безпечнішого місця для продовження діяльності. Зараз ситуація вимагає збільшення податкових надходжень, а, отже,

– скасування окремих податкових пільг і норм щодо податкових перевірок і відповідальності за порушення податкового законодавства, які були прийняті на початку дії воєнного стану. Це дозволить відновити податкові надходження на довоєнному рівні, і як наслідок, збільшити кількість коштів, які допоможуть у повоєнному відновленню України.

Література

1. Рік повномасштабної війни: РФ завдала збитків інфраструктурі України на $144 мільярди. URL: https://www.epravda.com.ua/news/2023/03/23/698344/ (дата звернення: 30.03.2023).
2. За рік війни Україна отримала міжнародну допомогу на понад 38 млрд доларів. URL: https://lb.ua/economics/2023/03/07/548143_rik_viyni_ukraina_otrimala.html (дата звернення: 31.03.2023).
3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану: Закон України від 03.03.2022 р. № 2118-IX. URL: https://zakon.rada.gov. ua/laws/show/2118- IX#Text (дата звернення: 01.04.2023).
4. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 р. № 2120-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text (дата звернення: 01.04.2023).
5. У січні – лютому 2023 року до зведеного бюджету надійшло 149,9 млрд гривень. URL: https://evp.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/658262.html (дата звернення: 01.04.2023).
6. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану: Проєкт Закону України від 31.01.2023 № 8401. URL: https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/41268 (дата звернення: 03.04.2023).
7. Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду. URL: https://www.imf.org/en/About (дата звернення: 03.04.2023).
8. Для забезпечення успіху повоєнного відновлення Україні потрібна податкова реформа. URL: https://interfax.com.ua/news/general/883723.html (дата звернення: 05.03.2023).

Ніштенко В.О.
«Правознавство», 5 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.ю.н.,
доцент кафедри публічного та міжнародного права Уложенко В.М.

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗМІЩЕННЯ ОВДП «ВІЙСЬКОВІ ОБЛІГАЦІЇ»

В умовах широкомасштабної війни на території України питання економічної спроможності є особливо актуальним, адже держава потребує коштів для забезпечення оборони, фінансування армії, відновлення критичної інфраструктури, яка постраждала від терористичних дій. Випуск облігацій внутрішньої державної позики (далі – ОВДП) дозволяє акумулювати кошти для забезпечення потреб Збройних Сил України та стабілізації економіки в умовах воєнного стану.

Метою роботи є виділення основних особливостей правового регулювання розміщення ОВДП «Військові облігації» в умовах воєнного стану та пошук шляхів подальшого вдосконалення даної сфери.

Відповідно до ч. 3 ст. 16 Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» ОВДП – це цінні папери, що розміщуються виключно на внутрішніх ринках капіталу і підтверджують зобов'язання України щодо відшкодування пред'явникам цих облігацій їхньої номінальної вартості з виплатою доходу відповідно до умов розміщення облігацій. Номінальна вартість облігацій внутрішньої державної позики України може бути визначена в іноземній валюті [1].

Слід зазначити, що на законодавчому рівні тлумачення поняття «військові ОВДП», як і віднесення їх до різновиду ОВДП, на сьогодні відсутні. На мою думку, така прогалина у законодавстві має бути усунена якнайближчим часом, оскільки нормативне закріплення понят-

тя «військові ОВДП» або «військові облігації» є необхідним для уникнення його множинного трактування та правильного розуміння, оскільки даний термін часто вживається у законодавчих актах, проте не має прямого визначення.

Чому ж облігації внутрішньої державної позики мають назву саме «військові»? Назва «військові» облігації виникла на початку XX століття в російській імперії, коли вперше були випущені облігації такого типу. Ці облігації були призначені для залучення коштів на фінансування потреб армії, зокрема, на придбання зброї та військової техніки. З наведеного випливає, що іменування «військові» обумовлено саме метою випуску таких облігації.

Варто зазначити, що можливість придбати військові ОВДП за спрощеною процедурою та, що важливо, дистанційно (онлайн), надзвичайно актуальна в умовах сьогодення, особливо для громадян України, які постійно проживають або тимчасово перебувають поза межами території України. Так, низка банків – первинних дилерів, як і ліцензованих брокерів, надають можливість придбати військові ОВДП через мобільний додаток.

Однак, варто додати, що покупцями військових облігацій є не лише зазначені вище суб'єкти, а також і сам НБУ, що є ще однією новацією в правовому регулюванні обігу ОВДП. Згідно з Постановою Правління НБУ «Про здійснення купівлі облігацій внутрішньої державної позики «Військові облігації» у період дії воєнного стану» № 43 НБУ за зверненням Мінфіну може здійснювати купівлю військових ОВДП. Обсяги купівлі погоджуються Правлінням НБУ з урахуванням ситуації на фінансовому ринку та стану державних фінансів [7]. Тобто, до закінчення воєнного стану на території України НБУ може надавати кредити державі шляхом купівлі таких облігацій. Зважаючи на це, парламент вніс відповідні зміни до законодавства, а саме про тимчасове припинення дії ст. 54 Закону України «Про Національний банк України» щодо заборони надавати кредити державі [2].

Як і в інших країнах, військові облігації в Україні підпадають під спеціальне правове регулювання. Деякі можливі інновації, які можна ввести в правове регулювання військових облігацій в Україні, можуть включати:

1) впровадження електронної системи емісії та обігу військових облігацій. Це може сприяти більш ефективному та транспарентному процесу емісії, обігу та розрахунків військових облігацій, спрощенню процедур та зниженню витрат;

2) встановлення спеціальних правил для захисту прав власників військових облігацій. Це може включати вдосконалення процедур реєстрації, передачі та обліку військових облігацій, а також механізмів врегулювання спорів між власниками військових облігацій та емітентом;

3) розширення можливостей використання військових облігацій як інструменту фінансування. Це може включати допуск військових облігацій до обігу на фондовому ринку, використання їх в операціях репо, а також введення податкових пільг для власників військових облігацій;

4) встановлення механізмів стимулювання інвестицій в військові облігації. Це може включати введення спеціальних програм державної підтримки, таких як гарантії часткового покриття ризиків, залучення професійних управляючих компаній для управління портфелями військових облігацій та ін.;

5) введення механізмів соціальної відповідальності для емітента військових облігацій. Це може включати вимоги щодо звітування про використання коштів, залучених за допомогою військових облігацій, на військові потреби, а також націлення на соціальні програми та проєкти, спрямовані на підтримку ветеранів і військовослужбовців;

6) впровадження механізмів контролю за діяльністю емітента військових облігацій. Це може включати засади відкритості, прозорості та відповідальності в діяльності емітента, встановлення механізмів моніторингу та аудиту використання коштів, залучених за допомогою військових облігацій, а також введення санкцій за порушення вимог;

7) вдосконалення процедур виплати процентів та погашення військових облігацій. Сюди можемо віднести розробку ефективних механізмів виплати відсотків та погашення військових облігацій, враховуючи інтереси власників та фінансову стабільність емітента;

8) забезпечення відповідного рівня захисту інвесторів військових облігацій. Наприклад, введення механізмів забезпечення прав інвесторів, включаючи право на інформацію, захист від шахрайства та маніпуляцій на ринку, а також механізмів розгляду спорів між інвесторами та емітентом.

Отже, особливості правового регулювання розміщення ОВДП «Військові облігації» виявляються в низці важливих аспектів. Перш за все, розміщення цих облігацій підпорядковується відповідному законодавству країни, де вони емітуються, і може бути обмежене низкою правил і регуляцій. Одна з головних особливостей полягає в тому, що військові облігації є фінансовими інструментами, які використовуються для залучення коштів на потреби військової сфери, такі як фінансування оборонної промисловості, виготовлення зброї та іншої продукції, військових досліджень і розробок. Це може мати свої особливості в правовому регулюванні, зокрема, вимагати спеціальних дозволів, ліцензій, контролю та звітності. Крім того, розміщення ОВДП «Військові облігації» може бути пов'язане з питаннями безпеки та конфіденційності, оскільки воєнні технології та військові розробки можуть бути об'єктом військової та комерційної таємниці. Тому правове регулювання може передбачати обмеження доступу до інформації, контроль за експортом військових технологій та інші заходи, що мають на меті захистити інтереси держави.

Література

1. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки: Закон України від 23.02.2006 р. № 3480-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 31. Ст. 268.
2. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 р. № 679XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 29. Ст. 238 (зі змінами).
3. Про розміщення (емісію) облігацій внутрішніх державних позик: Постанова Кабінету Міністрів України від 31.01.2001 р. № 80. URL: https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/80- 2001- %D0 %BF#Text (дата звернення: 01.04.2022).
4. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.202р. № 64/2022. URL: https://www.president.gov.ua/documents/ 642022-41397 (дата звернення: 01.04.2022).
5. Про випуск облігацій внутрішньої державної позики «Військові облігації»: Постанова Кабінету Міністрів України від 25.02.2022 р. № 156. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/KP220 156?an=1 (дата звернення: 01.04.2022).
6. Про особливості виконання окремих вимог законодавства у сфері фінансового моніторингу, валютного нагляду, нагляду з питань реалізації і моніторингу ефективності персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) протягом дії воєнного стану: Постанова Правління НБУ від 23.03.2022 р. № 60. URL: https://cutt.ly/sD4BRyO (дата звернення: 01.04.2022).
7. Про здійснення купівлі облігацій внутрішньої державної позики «Військові облігації» у період дії воєнного стану: Постанова Правління НБУ від 08.03.2022 р. № 43. URL: https://cutt.ly/0D40tlv (дата звернення: 02.04.2022).

Онищенко М. С.
«Правознавство», 3 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.ю.н.,
доцент кафедри публічного та міжнародного права Богдан Б.В.

РЕПАРАЦІЇ ЯК ЕЛЕМЕНТ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

Військові дії завжди мають негативні наслідки. У 21 сторіччі людство ще й досі не слідує настанові предків: «Ніколи знову…». Звідси і багато необґрунтованих людських втрат і матеріальних збитків. Людська історія неодноразово доводила необхідність відповідальності порушників за скоєні злочинні діяння. І завдяки цій історії з'явилось таке поняття, як «репа-

рації». На сьогодні відомо про декілька країн, які перебувають у стані війни, однією з яких є Україна. Для нас, українців, питання репарацій є надзвичайно актуальним.

Дослідженням питань, пов'язаних з репараціями, займались вчені І. А. Гамула [6], І. Г. Вєтров [6], О. В. Капліна [7], С. О. Кравцов [8] та інші, однак ще й досі залишаються проблемні аспекти, які потребують подальшого аналізу та висвітлення.

Репарації – повне або часткове відшкодування державою завданих нею збитків іншій або іншим державам у грошовій чи іншій формах [5, с. 27]. Важливим аспектом є те, що репарації можна стягнути лише після закінчення війни, за допомогою встановленого правового механізму та міжнародного визнання. За загальним правилом, країна-агресор зобов'язана відшкодувати завдану шкоду, компенсувати втрачену вигоду, відновити пошкоджену, зруйновану інфраструктуру, відбудувати промисловість та сплатити грошову компенсацію постраждалим.

Згідно з думкою І. А. Гамула та І. Г. Вєтрова: «Існує чималий досвід стягнення репарацій. При цьому застосовується кілька способів і механізмів реалізації таких претензій та програм. За існуючою практикою обсяги репарацій визначають два основні фактори: економічний потенціал і платоспроможність переможеної країни та здатність переможця стягнути репараційні виплати. Важливим чинником вважається спроможність держави- переможниці адаптувати відповідні фінансові та економічні механізми для отримання репарацій та «освоїти» ці надходження. Прийнято вважати, що економічні збитки охоплюють матеріальні витрати на ведення війни, зокрема вартість товарів та послуг, від яких відмовляються з військових інтересів, а також капітальні руйнування, спричинені діями переможеної сторони. До соціальних втрат відносять витрати, пов'язані з дезорганізацією соціального життя та загибеллю людей» [6, с. 15–16]. Таке право країни на відшкодування завданої шкоди закріплено міжнародним правом [4] та має свої історичні приклади, що означає те, що державу-порушницю все ж таки можливо притягнути до відповідальності. До прикладу, одна із найвідоміших подій – Перша світова війна. Німеччина була зобов'язана міжнародним договором [3] сплатити репарації країнам-переможницям. Сума була настільки великою, що останній платіж був внесений у 2010 році.

14 листопада 2022 року постійний представник України при ООН Сергій Кислиця на засіданні одинадцятої надзвичайної спеціальної сесії Генеральної Асамблеї ООН представив проєкт резолюції щодо створення механізму компенсації Україні збитків, спричинених розв'язаною Росією війною [9]. Того ж дня, Генеральна Асамблея ООН більшістю голосів («за» 94 країни, «утрималося» – 74 країни, «проти» – 13 країн) ухвалила резолюцію «Забезпечення засобів правового захисту та репарацій у зв'язку з агресією проти України», що підготовлена українською стороною у співавторстві з багатьма країнами. Цей міжнародний документ є важливим визнанням і підтримкою нашого прагнення до покарання країни-агресора за свої злочинні діяння, уособленням важливості впровадження міжнародного механізму відшкодування збитків і шкоди фізичним, юридичним особам та державі Україна.

Якщо говорити про національні правові механізми, то Кабінетом Міністрів України на виконання Указу Президента України «Про визначення збитків, завданих Україні внаслідок війни» [1] у 2022 році було утворено урядову Комісію з аудиту збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії російської федерації. Основним її завданням є розробка методів відновлення завданої шкоди, які в подальшому будуть використовуватися державою спільно з міжнародними партнерами для примусу рф до репарацій на користь України. Також Указом Президента України «Про робочу групу з розробки та впровадження міжнародно-правових механізмів відшкодування шкоди, завданої Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації» [2] визначається, що робоча група має розробити та внести пропозиції щодо засобів та правових інструментів відшкодування шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії російської федерації, у тому числі репарації, конфіскації, контрибуції, а також кроків щодо їх упровадження з урахуванням міжнародно-правових механізмів, міжнародного досвіду та судової практики. Так, на початку вересня 2022 року, прем'єр-міністр України Денис Шмигаль зазначив грошову оцінку прямій фізичній шкоді, що завдала країна-агресор, у сумі 326 млрд доларів [10], також, аби відновити пошкоджену, зруйновану

інфраструктуру необхідно 105 млрд доларів, що станом на 2023 рік лише зростає з кожним днем.

Важко не погодитись із думкою вітчизняних спеціалістів про те, що Україна має достатньо причин, аби висувати вимоги про репарації за всіма видами матеріальних збитків, яких зазнали фізичні, юридичні особи та держава. Однак, незалежно від того, наскільки сильно наша держава виборює свободу, доводить злочинність діянь країни-агресора, пропонує та намагається впровадити механізми притягнення до відповідальності порушника – все одно залишаються певні фактори, завдяки яким почати цей процес неможливо. По-перше, необхідно, аби закінчилась війна, тому що активні дії заважають повному та всебічному розкриттю, документуванню та підрахунку збитків. По-друге, за одним із варіантів, встановлення розміру, видів відшкодування можливе за рахунок ухвалення мирної угоди між країнами. Так як до цього жодна із сторін не прагне, і росія добровільно не захоче сплачувати репарації, – цей варіант наразі не розглядається. По-третє, іншим варіантом виступає нормативно-правове рішення Ради Безпеки ООН щодо репарацій, проте проблемою виступає постійне членство росії в цьому органі із можливістю накласти «вето» (заборону) на таке рішення.

Абсолютної підтримки заслуговує думка І. А. Гамула та І. Г. Вєтрова, які зазначили: «Однією з найважливіших проблем для стягнення репарацій з Білорусі та Російської Федерації на користь України є створення міжнародних гарантій та дійових механізмів для судових позовів та виконання їхніх ухвал. Необхідною умовою успішної реалізації цих намірів є політична воля світової спільноти і провідних держав задля відновлення історичної справедливості за рахунок держав агресорів» [6, с. 17].

Не дивлячись на всі перешкоди, що виникають, Україна разом із партнерами шукають спільні рішення та шляхи подолання «заборон», впроваджуючи санкції, конфіскуючи російські активи та майно із подальшою перспективою їх передачі на користь України. Разом з ними, ми визначимо міжнародно-правовий механізм відповідальності за всі скоєні діяння росії та обов'язково зобов'яжемо її відшкодувати шкоду.

Література

1. Про визначення збитків, завданих Україні внаслідок війни : Указ Президента України від 17.05.2022 р. № 345/2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ 345/2022#Text (дата звернення: 10.04.2023).
2. Про робочу групу з розробки та впровадження міжнародно-правових механізмів відшкодування шкоди, завданої Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації : Указ Президента України від 18.05.2022 р. №346/2022.URL: https://www.president.gov.ua/documents/3462022-42577 (дата звернення 10.04.2023).
3. Частина XIII Версальського мирного договору: *Офіційний вісник Міжнародного бюро праці.* Том I. Женева, 1923. С. 332-345. URL:https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/-dgreports/-jur/documents/genericdocument/ wcms_441862.pdf (дата звернення 10.04.2023).
4. Справа про військову та воєнізовану діяльність у Нікарагуа та проти Нікарагуа (Нікарагуа проти Сполучених Штатів Америки) (по суті), рішення Міжнародного Суду ООН, 1986 р., п. 139. URL:https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/70/6505.pdf (дата звернення 10.04.2023).
5. Всесвітня історія (рівень стандарту) : підруч. для 10 кл. закл. загал. серед. освіти / О. В. Гісем, О. О. Мартинюк. Харків : Вид-во «Ранок», 2018. 176 с.
6. Вєтров І., Гамула І. Формування репараційних претензій до країн-агресорів у ході війни за незалежність України. *Післявоєнний світ: люди, проблеми, цінності*: зб. матеріалів міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. Київ, 15 квітня 2022 р. / Редколегія: В. П. Андрущенко (голова), І. Г. Вєтров (заст. голови, відп. ред.), Г. М. Торбін (заст. голови), О. В. Потильчак (упорядн.). Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2022. 157 с.
7. Капліна О. Відшкодування шкоди, завданої громадянинові внаслідок збройної агресії: кримінальний процесуальний аспект. *Проблематика документального оформлення, визначення шкоди та відшкодування збитків, завданих Україні та її громадянам внаслідок збройної агресії Російської Федерації* : тези наук.-практ. конф. (м. Харків, 22 червня 2022 р.). Харків : НЮУ імені Ярослава Мудрого, 2022. 184 с.

8. Кравцов С. Міжнародно-правові аспекти відшкодування шкоди, заподіяної військовою агресією російської федерації. *Проблематика документального оформлення, визначення шкоди та відшкодування збитків, завданих Україні та її громадянам внаслідок збройної агресії Російської Федерації* : тези наук.-практ. конф. (м. Харків, 22 червня 2022 р.). Харків : НЮУ імені Ярослава Мудрого, 2022. 184 с.

9. Репарації України за агресію рф: Кислиця представив на Генасамблеї ООН проєкт резолюції. *Укрінформ*. URL:https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3614224-reparacii-ukraini- za-agresiu-rf-kislica-predstaviv-na-genasamblei-oon-proekt-rezolucii.html (дата звернення 10.04.2023).

10. Жарикова А. Шмигаль розповів, яку суму становить пряма шкода, завдана агресією Росії. *Економічна правда.* URL:https://www.epravda.com.ua/news/2022/09/5/691140/ (дата звернення 10.04.2023).

Плаван А.Р.
«Правознавство», 3 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.ю.н.,
доцент кафедри публічного та міжнародного права Павловська Н. В.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ СПЛАТИ ПОДАТКІВ: СКЛАДНІСТЬ РЕАЛІЙ ТА ПРАВОВІ НАСЛІДКИ

Податкова система є важливим елементом забезпечення економічної стабільності кожної держави. Надходження до державного бюджету у вигляді сплати податків є фінансовим підґрунтям існування держави, її становища в майбутньому. Дане питання має актуальність, оскільки наразі Україна переживає складні часи – умови воєнного стану, в яких сфера економіки відіграє досить важливу роль. Проблеми наповнення державного бюджету є на часі, оскільки майбутнє нашої держави залежить від стану економіки та її стабільності.

З початком повномасштабного вторгнення на територію нашої держави Верховна Рада України ухвалила зміни, які передбачають послаблення оподаткування. Це було вимушеним заходом для підтримки бізнесу та уникнення кризового стану економіки всієї країни. Такими заходами були:

- рентні платежі під час продажу природного газу та сплата акцизу виробниками електричної енергії після отримання коштів за поставлену енергію;
- зниження податкового навантаження на фізичних осіб-підприємців;
- зупинення строків для платників податків та зупинення податкових перевірок;
- зниження податків на пальне;
- звільнення від сплати екологічного податку (у випадках знаходження об’єкту оподаткування на тимчасово окупованій території) та податку на землю;
- податкові пільги для індустріальних парків;
- передбачення податкових пільг для організацій, які надають благодійну та/або гуманітарну допомогу [1].

Така податкова реформа мала давати можливість розвитку бізнесу в умовах воєнного стану, проте постало питання скорочення надходження фінансів у державний бюджет, що значно знижує економічний потенціал нашої країни в умовах довготривалої війни. Слід зазначити, що за даними опитування Європейської Бізнес Асоціації, податковий індекс за 2022 рік погіршився до 2,97 балу з п’яти можливих порівняно з 3,01 балу 2021-го [2]. Тобто, можна стверджувати, що реакція бізнесу на дані нововведення була невтішною. Це підтверджується даними опитування Європейської Бізнес Асоціації, 49 % опитаних компаній вважають дані

зміни у регулюванні сплати податків несвоєчасними та недієвими, в цей же час лише 18 % переконані, що зазначені вище трансформації були повними та дієвими [3].

На думку О. Бетлій та А. Гришко, деякі нововведення до податкового законодавства необхідно змінити, а саме – це повернути звичайну систему оподаткування для підприємців, а залишити зниження оподаткування лише для фізичних осіб-підприємців першої та другої груп, тому що це є підтримкою розвитку малого бізнесу, та скасувати пільги для технопарків і наукових установ [4], оскільки спрощена система оподаткування послаблює економічний стан держави. У такому разі, вирішенням даної проблеми стане середньострокове пільгове боргове фінансування та фінансова допомога від держав-партнерів у вигляді грантів. Тобто, в даному випадку існуватиме розрив між доходами та видатками держави, оскільки держава не може покрити всі видатки за рахунок державного бюджету.

Слід зазначити, що зростання частки зовнішнього фінансування розпочалося із кінця червня минулого року (сукупно його обсяг з 15 червня до 25 серпня 2022 року склав $ 10,3 млрд).

Також досить цікавим є питання щодо пропозиції зниження податків (модель «10-10-10»). Дана модель передбачає зниження ставок податку на прибуток та доходи фізичних осіб із 18 % до 10 %, ПДВ – із нинішніх 20 % до 10 %, у цей час єдиний соціальний податок до Пенсійного фонду та виплат лікарняних і по безробіттю пропонується скасувати. Дана концепція передбачає збільшення бази оподаткування, проте дане питання залишається досить спірним, оскільки в нинішніх реаліях зниження ставок не призведе до такого збільшення та економічного поштовху, а навпаки збільшить неспроможність держави фінансувати критично необхідні видатки [4].

Отже, проаналізувавши наведені положення, можна зробити висновок, що податкова система є важливим елементом забезпечення економічної стабільності держави, а надходження до державного бюджету у вигляді сплати податків є фінансовим підґрунтям її існування. З початком повномасштабного вторгнення на територію нашої держави Верховна Рада України ухвалила зміни, які передбачають послаблення оподаткування, що було вимушеним заходом для підтримки бізнесу та уникнення кризового стану економіки всієї країни. Дані нововведення мали давати можливість розвитку бізнесу в умовах воєнного стану, проте існує проблема скорочення надходження фінансів у державний бюджет. Слід зазначити, що спрощена система оподаткування послаблює економічний стан держави. Сучасні проблеми оподаткування є основою розриву між доходами та видатками держави та можуть спричинити неспроможність держави фінансувати критично необхідні видатки. Дані питання потребують негайного вирішення та врегулювання на законодавчому рівні.

Література

1. Гришко А., Бетлій О. Податкові послаблення для парків, ФОПів та інших під час війни. Що залишити, а що переглянути? *Українська правда*. 2022. URL: https://www.epravda.com.ua/publications/2022/10/18/692753/
2. Крамар О. Яких змін потребує податкова система України? *Український тиждень*. 2022. URL: https://tyzhden.ua/iakykh-zmin-potrebuie-podatkova-systema-ukrainy/
3. Марчак Д. Податки воєнного часу. Чого слід очікувати від змін у податковій системі, ухвалених з початку війни? / Маркуц Ю., Маршалок Т. // Вокс Україна. 2022. URL: https://voxukraine.org/podatky-voyennogo-chasu-chogo-slid-ochikuvaty-vid-zmin-u-podatkovij- systemi-uhvalenyh-z-pochatku-vijny
4. Шапран А. Податкова політика влади у 2022 році не виправдала надій бізнесу. GMK Center. 2023. URL: https://gmk.center/ua/posts/podatkova-polityka-vlady-u-2022-rotsi-ne- vypravdala-nadij-biznesu/

Рачинський І.О.
«Міжнародне право», 2 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.ю.н.,
доцент кафедри публічного та міжнародного права Павко.Я.А

ПРАВОВІ ПИТАННЯ ВИПЛАТИ РЕПАРАЦІЙ В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ

На сьогоднішній день одним із актуальних питань, яке викликає безліч наукових дискусій, є виплата повоєнних репарацій росією Україні. З правової точки зору, зобов'язання держав здійснювати відшкодування за порушення міжнародного права є основним принципом міжнародного права, який Постійна палата міжнародного правосуддя встановила у справі про Фабрику Хожув, і який міжнародні суди продовжують визнавати сьогодні. Але досі не зрозуміло, яким чином ці зобов'язання мають бути виконані після закінчення війни, особливо у зв'язку з відсутністю послідовної та однозначної міждержавної практики виплати репарацій упродовж останніх кількох десятиліть [1].

Багатостороння модель заходів щодо репарацій Інституту «New Lines» (БМЗР) передбачає створення Фонду та Комісії з компенсацій за зразком Компенсаційної комісії ООН (ККООН). Оскільки накладення вето Росії в Раді Безпеки ООН є неминучим, у проєкті дієвої системи репарацій та компенсації Україні передбачено, що Фонд і Комісія мають бути створені на основі міжнародного договору або подібного інструменту, укладеного державами, які бажатимуть долучитися. Такий документ може бути укладено та представлено Генеральній Асамблеї ООН для можливого прийняття у формі резолюції Генеральної Асамблеї, а потім відкрито для підписання або прийняття на окремій дипломатичній конференції. Держави-підписанти зобов'язуються конфіскувати російські активи в межах своєї юрисдикції відповідно до своїх національних і конституційних вимог і передати їх до Фонду для подальшого розподілу Компенсаційною комісією. Враховуючи, що збройна агресія проти України почалася в лютому 2014 року, позови, отримані від української держави та українців, будуть мати відношення до подій, починаючи з лютого 2014 року. Так само, як і у випадку з ККООН, Українська міжнародна компенсаційна комісія могла б діяти за принципом, відповідно до якого питання щодо відповідальності росії, держави-порушника, вже вирішено. Жоден аспект відповідальності не буде оскарженим перед нею. Комісія працюватиме винятково як форум для задоволення позовів. Україна, українські громадяни та українські приватні та державні установи надаватимуть докази щодо збитків. Вона зможе провести оцінку доказів. Перевіривши докази, Комісія наддасть оцінку щодо суми компенсації та санкціонує платіж [2, с.7].

Уряд Нідерландів дав принципову згоду на пропозицію України про створення в Гаазі офісу міжнародної організації для ведення міжнародного реєстру збитків, завданих Україні російською агресією. Планується створення комплексного механізму. На першому етапі він включатиме фіксування претензій щодо збитків, на другому – створення компенсаційної комісії та фонду, який наповнюватиметься шляхом конфіскації російських активів. У 2022 році

Генеральна асамблея ООН ухвалила резолюцію про необхідність створення міжнародного реєстру збитків та компенсаційного механізму для виплати росією репарацій у зв'язку з агресією проти України. Парламентська асамблея НАТО та Європарламент закликали створити механізм стягнення репарацій і трибунал для притягнення вищого політичного та військового керівництва росії й білорусі до відповідальності за злочини проти України. Багато країн визнали російський режим терористичним. Створення міжнародного реєстру збитків – це попередній етап перед заснуванням міжнародної компенсаційної комісії для відшкодування збитків, завданих російською агресією. До міжнародного реєстру буде інтегровано

український реєстр пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій нерухомого майна. Документ, який би визначав порядок роботи та наповнення реєстру, поки ще не прийнято. Однак відомо, що формат механізму розробляла українська сторона з огляду на досвід роботи структур з компенсації збитків після вторгнення Іраку в Кувейт та будівництва стіни на окупованій палестинській території [3].

Також можливим варіантом може бути запровадження так званих ескроу-рахунків, де мають накопичуватися відповідні кошти від продажу російською федерацією таких товарів, як газ, нафта, нікель, алмази тощо. Це буде подібно до іранської програми "Нафта в обмін на продовольство". Сам факт ухвалення такого рішення щодо надання рекомендацій зі створення подібного механізму за участі України (що особливо важливо!) варто вважати великою перемогою на міжнародній арені. Разом з тим, створення та запровадження цього механізму й отримання реальних фінансових ресурсів є складним і довготривалим процесом. Варто зазначити, що запровадження відповідного компенсаційного механізму повинне відповідати нормам міжнародного публічного права, ґрунтуватися на принципах верховенства права та захисту прав людини, які гарантовані Загальною декларацією з прав людини, прийнятою Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 року [4].

Резолюції Ради Безпеки ООН № 674 (1990) (параграф 8), № 686 (1991) (параграф 2(b))10, № 687 (1991) (параграфи 16–19)11 і № 692 (1991) (параграфи 3–912) є правовою основою для позовів про повоєнні репарації. Відповідно до їх положень відповідальність за будь-яку шкоду, завдану як постраждалій від міжнародного протиправного діяння державі (включно з негативними наслідками для навколишнього середовища та природних ресурсів), так і її корпораціям та цивільним особам, настає на основі міжнародного права. Саме тому, не потрібно будь-якого додаткового договірного зобов'язання держави-порушниці для притягнення її до міжнародної відповідальності. Крім того, того згідно з пунктом 17 Резолюції № 687 будь-яка відмова від виконання зобов'язань щодо відшкодування збитків не має юридичної сили [5].

Репарації зазвичай виплачувалися за згодою переможеної держави, закріпленою, наприклад, у мирному договорі. Питання щодо визначення джерел фінансування вирішувались або цією державою самостійно, або за її активної участі. Згоди росії на виконання рішення МС ООН за позовом України очевидно не буде. Примушення росії до виплати репарації в обмін на зняття принаймні частини західних санкцій може зайняти багато часу, адже є держави, що живуть під санкціями десятиліттями і не бажають поступатися. Необхідно розглянути й інші варіанти наповнення умовного "репараційного фонду" без згоди рф. Найможливіший – за рахунок російського майна за межами РФ. Найцікавіше з нього – це $600 млрд резервів російського центробанку, приблизно половина з яких заморожена через санкції. Окрім суверенного майна, є й активи підсанкційних російських юридичних і фізичних осіб, пов'язаних з режимом Путіна чи війною проти України. Незважаючи на гучні заяви деяких українських посадовців про те, що ці активи будуть використані для виплати Україні репарацій, дістатися і перших, і других поки неможливо. Суверенні активи захищені імунітетом, а несуверенні формально належать підсанкційним особам, і готових підстав для їх конфіскації та подальшої передачі будь-кому немає. Для цього необхідно створити нові національні чи міжнародні механізми [6].

Таким чином, розробка та втілення у життя репараційного механізму для України відповідно до норм і принципів міжнародного права є надзвичайно складним завданням, виконання якого залежить, насамперед, від підтримки провідних держав світу та їх бажання допомогти нашій державі відновити справедливість.

Література

1. Воєнні репарації для України: ключові питання. Just Security. URL: https://www.justsecurity.org/81343/war-reparations-for-ukraine-key-issues-ua/ (дата звернення: 06.04.2023).

2. Багатостороння модель заходів щодо репарацій. Проєкт дієвої системи репарацій та компенсації Україні та українцям шкоди, завданої Російською Федерацією : звіт / Т. Грант та ін. New Lines Institute for Strategy and Policy, 2022. 52 с.

3. Шаповалова К. Міжнародний реєстр збитків – крок до виплати репарацій. Економічна правда. URL: https://www.epravda.com.ua/columns/2023/02/28/697502/ (дата звернення: 06.04.2023).

4. Сидорович Р. Чому не варто переоцінювати резолюцію Генасамблеї ООН про репарації для України. Українська правда. URL: https://www.pravda.com.ua/columns/ 2022/11/25/7377960/ (дата звернення: 06.04.2023).

5. Рашевська К. Є. Моделі та механізми виплати репарацій: міжнародний досвід та ідеї для України. URL: http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view /237/6348/13384- 1 (дата звернення: 06.04.2023).

6. Відплата для РФ: що мають зробити Україна та союзники, щоб запустити механізм репарацій. Європейська правда. URL: https://www.eurointegration.com. ua/articles/2022/ 05/31/7140344/ (дата звернення: 06.04.2023).

Сергеєвська К.П.
«Правознавство», 3 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівни к– к.ю.н.,
доцент кафедри публічного та міжнародного права Уложенко В.М.

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

У сучасному світі, де швидкість і доступність інформації є ключовим фактором у конкурентній боротьбі, банківська сфера також намагається використовувати цифрові технології для поліпшення своєї діяльності та збільшення клієнтської бази. Однак, використання цифрових технологій у банківській сфері вимагає відповідних правових засад, щоб допомогли уникнути ризиків та забезпечили безпеку та конфіденційність інформації.

Які нові цифрові технології використовуються банками для покращення якості своїх послуг? Відповідь на це питання полягає в тому, що банки використовують різні цифрові технології, такі як штучний інтелект, блокчейн (це децентралізований розподілений реєстр, який відстежує операції з цифровими активами. Ними може бути що завгодно – нерухомість, гроші, земля або нематеріальні блага. Наприклад, патенти, авторські права, брендинг [4]), обробка мовлення та інші, щоб автоматизувати процеси та поліпшити якість своїх послуг. Деякі банки використовують штучний інтелект для розпізнавання обличчя та інших біометричних даних клієнтів для забезпечення безпеки входу в онлайн-банкінг. Інші банки використовують блокчейн для забезпечення безпеки та конфіденційності даних клієнтів. Цифрові технології дозволяють банкам працювати швидше та ефективніше та забезпечують кращу якість обслуговування для клієнтів.

Однією з основних правових засад цифрової трансформації банківської діяльності є Закон України «Про електронні довірчі послуги» [1], який визначає правовий статус електронного підпису та встановлює його використання у різних сферах, у тому числі в банківській діяльності. Відповідно до цього закону, електронний підпис має той же юридичний статус, що і підпис на папері, тобто він може бути використаний для підписання різних документів та угод.

Крім того, банки мають дотримуватися Закону України «Про захист персональних даних» [2], який регулює збір, зберігання та використання персональних даних клієнтів банків. Зокрема, банки повинні забезпечити безпеку та конфіденційність персональних даних, а також отримувати згоду клієнтів на їх збір та використання.

Правові засади також передбачають використання цифрових технологій для відкриття та обслуговування банківських рахунків. Зокрема, Закон України «Про банки та банківську діяльність» [3] встановлює вимоги до відкриття банківських рахунків, зокрема, щодо ідентифікації клієнтів та зберігання їх персональних даних.

Загалом, правові засади цифрової трансформації банківської діяльності в Україні передбачають забезпечення безпеки та конфіденційності інформації, що обробляється за допомогою цифрових технологій, а також дотримання вимог щодо ідентифікації клієнтів і зберігання їх персональних даних.

Слід додати, що проблемним аспектом зростання кількості цифрових транзакцій є збільшення можливостей для кібератак та інших видів шахрайства. Банки повинні дотримуватися високих стандартів безпеки, щоб захистити своїх клієнтів від таких ризиків. Для зменшення цих ризиків банки повинні використовувати різні заходи безпеки, такі як двофакторна автентифікація (автентифікація – це процес підтвердження особи для доступу до комп'ютерної системи або онлайн облікового запису; двофакторна автентифікація – це додатковий рівень безпеки, окрім пароля або PIN-коду [5]), шифрування даних та інші.

Потрібно змінити існуючі правові норми і встановити нові, що регулюють цифрову безпеку та захист персональних даних. Необхідним є розроблення нормативно-правового акту, який встановлюватиме стандарти, правила, та принципи діяльності штучного інтелекту; який буде забезпечувати цифрову безпеку, захищатиме права та особисту інформацію користувачів мобільних банків, які мають штучні інтелекти; а також який встановлюватиме відповідальність за порушення таких норм. Наприклад, в Україні діє Закон «Про захист персональних даних», який вимагає від банків дотримуватися певних вимог щодо зберігання та обробки персональних даних клієнтів [2]. Однак, існуючі правові норми можуть бути недостатніми для захисту від нових загроз, таких як хакерські атаки або крадіжки даних, тому потрібно змінити норми та вимоги у відповідності до нових викликів. Крім того, потрібно розробити нові правові норми, які регулюватимуть використання штучного інтелекту та машинного навчання у банківській сфері. Використання цих технологій може значно полегшити та прискорити банківські операції, але водночас може стати джерелом нових ризиків. Наприклад, алгоритми штучного інтелекту можуть бути вразливі до кібератак або можуть бути неправильно налаштовані, що може призвести до помилок і втрат.

Отже, цифрова трансформація в банківській галузі в Україні потребує вдосконалення правових засад. Нові цифрові технології, такі як мобільний банкінг, інтернет-банкінг, блокчейн тощо, дозволяють банкам покращити якість своїх послуг і зробити їх зручнішими та доступнішими для клієнтів. Однак, зростання кількості цифрових транзакцій створює новіризики та виклики, пов'язані з безпекою даних клієнтів і захистом їх від кіберзлочинців.

Для забезпечення безпеки даних і зменшення ризиків, пов'язаних з цифровою трансформацією банківської системи в Україні, необхідно внести зміни до правових норм і регуляторних вимог. Це повинно включати розробку нових правил щодо збереження та обробки цифрової інформації клієнтів банків, використання блокчейн-технологій для забезпечення безпеки операцій, регулювання використання штучного інтелекту та інших інноваційних технологій шляхом створення нового закону або ж внесення до Закону України «Про банки та банківську діяльність» нової глави, наприклад, «Регулювання використання штучного інтелекту в банківській сфері», у якій можна було б закріпити нормативне регулювання принципів діяльності штучного інтелекту; правила діяльності штучного інтелекту у мобільних банках; визначення санкцій за розкриття конференційної інформації клієнтів та інше.

Література

1. Про електронні довірчі послуги: Закон України від 05.10.2017 р. № 2155-VIII. *Відомості Верховної Ради України.* 2017. № 45. Ст. 400.

2. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010 р. № 2297-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 34. Ст. 481.

3. Про банки та банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-ІІІ. *Відомості Верховної Ради України.* 2001. № 5-6. Ст. 30.

4. Блокчейн і fintech: як змінюється сфера фінансів. 2021 р. URL: https://www. epravda.com.ua/columns/2021/04/14/672973/

5. Що таке двофакторна автентифікація або 2FA? URL : https://experience.dropbox. com/uk-ua/resources/what-is- 2fa#:~:text=Інакше %20кажучи %2C %20двофакторна %20автен ти фікація %20–%20це,вже %20знаєте %2C %20що %20таке %202FA.

Спориш А.М.
«Правознавство», 5 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.ю.н,.
доцент кафедри публічного та міжнародного права Богдан Б.В.

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ТА ПРИНЦИПИ ВІДНОВЛЕННЯ ПОВОЄННОЇ УКРАЇНИ

В умовах повномасштабного воєнного вторгнення росії на територію України 24 лютого 2022 року перед органами влади постали нові виклики та завдання. Зрозуміло що в умовах війни важко мати впевненість у будь яких прогнозах, але країні потрібно мати чіткий план розвитку.

Попередні підрахунки збитків свідчать про їх катастрофічний характер. За даними

«Київської школи економіки» загальна сума збитків, завдана інфраструктурі України через повномасштабне вторгнення росії станом на лютий 2023 року збільшилася ще на $ 6 млрд. і складає $143,8 млрд [3]. За інформацією державних структур план відновлення України уже зараз оцінюється у 750 млрд доларів, а ключовим джерелом відбудови держави мають бути конфісковані активи росії і російських олігархів. Як зазначає прем'єр-міністр України, Шмигаль Д.А., за різними оцінками заморожені активи росії складають від 300 до 500 мільярдів доларів.

Саме тому, Україна, незважаючи на продовження широкомасштабного військового вторгнення країни агресора продовжує планувати розвиток свого життя та будувати плани на майбутнє. Ми вважаємо, що таким планом має бути стратегія розвитку повоєнної відбудови України, яка повинна стати основою для нормативно-правових актів. Слід зазначити, що відбудова та розвиток повоєнної України й обумовлює актуальність даного дослідження.

Президентом України було підписано Указ, яким затверджено Положення про Національну раду з відновлення України від наслідків війни, 21 квітня 2022 року № 266/2022 [1], в якому чітко зазначено формування і напрацювання пропозицій щодо пріоритетних реформ, стратегічних ініціатив, відповідної нормативної бази. Виходячи з даної інформації можемо стверджувати, що стратегія розвитку має визначити способи й засоби побудови нової країни у повоєнний період, що дозволить посилити вплив міжнародних проєктів відновлення на національний економічний та соціальний розвиток.

Варто відмітити, що повоєнне відновлення України після досягнення перемоги над російською агресію потребує застосування ефективної стратегії, яка ґрунтуватиметься на економічному відновленні, технічному та технологічному потенціалі вітчизняних підприємств, не виключаючи орієнтири на передовий зарубіжний досвід із залученням ресурсів із зовні. Необхідно зазначити, що експерти сходяться на думці, що головними рушіями післявоєнного стратегічного розвитку мають стати відновлення інфраструктури та розвиток військово-промислового комплексу. Як стверджують науковці Охріменко О., Попов Р., саме така стратегія має передбачати тісну взаємодію між владними та бізнес структурами країн-партнерів на принципах солідарності та партнерства [4].

Не можемо не погодитись з думкою Охріменко О., що солідарність як єдність інтересів, цілей, стандартів і взаєморозуміння країн союзників і партнерів України дозволила: застосувати санкції проти російських фінансових установ, підприємств та суверенного боргу; обмежили доступ до ринків міжнародних капіталів росії та білорусі; заборонили імпорт технологій і високотехнологічної продукції; обмежили політичну та бізнес-еліту країни-агресора у використанні приватних активів.

Ще одним потужним джерелом відбудови повоєнної України повинні стати репарації з боку країни-агресора. Зважаючи на те, що росія не признаватиме цю вимогу, Генеральна асамблея ООН голосами 94 країн проголосувала «за» резолюцію L.6/2022 «Подальший захист та відшкодування збитків за агресію проти України», якою затверджені питання щодо створення міжнародного механізму, спрямованого на відшкодування завданих збитків. Саме дана резолюція передбачає створення законної міжнародної інфраструктури, яка направлена на ліквідацію наслідків воєнної агресії та фіксує всі докази таких збитків.

Проаналізувавши інформацію Національного інституту стратегічних досліджень, можемо виокремити найважливіші складові, які повинні бути використані в стратегії післявоєнної відбудови України, а саме:

- забезпечення обороноздатності та національної стійкості;
- забезпечення безпеки в коротко-, середньо- та довгостроковому періодах;
- відбудова національної економіки;
- утвердження правових засад розвитку національної економіки;
- відновлення та реструктуризація транспортної інфраструктури;
- розширення відкритості для міжнародних потоків товарів і фінансових ресурсів;
- збереження соціальної згуртованості, зміцнення стійкості, посилення солідарної відповідальності суспільства за відбудову країни [2].

Розглядаючи питання стратегії розвитку повоєнної відбудови України, маємо відмітити, що вона повинна представляти собою потенційну синергію на шляху до інтеграції в ЄС, адже 23 червня 2022 року Україна нарешті отримала бажаний статус кандидата, що є одним із позитивних аспектів.

З цього приводу науковець Софій О. слушно стверджує, що нашій державі слід активніше застосовувати поширену в ЄС практику поєднання стратегій розвитку регіонів з транскордонними й секторальними стратегіями. До того ж кожна з таких стратегій має спиратися на відповідне бюджетне фінансування та співфінансування за різними міжнародними та європейськими програмами, доступ до яких поступово покращуватиметься після отримання Україною статусу кандидата на вступ до ЄС [6].

На конференції у швейцарському Лугано 5 липня 2022 р. представники понад 40 країн світу і близько 20 міжнародних організацій ухвалили Декларацію, яка визначає принципи повоєнного відновлення України. Основа Декларації – це 7 принципів. Як зазначає президент Швейцарії Ігнаціо Кассіс, принципи визначають процеси відновлення України, визначають критерії та методи відновлення. Вони підтверджують, що Україна буде стояти на чолі процесу та об'єднують реформи і відновлення, і висловлюють широке зобов'язання міжнародних партнерів у підтримці України на шляху до стійкого відновлення.

«Принципи Лугано», схвалені на конференції, передбачають:

- партнерство – процес відновлення очолюється та здійснюється під керівництвом України та проводиться у партнерстві з її міжнародними партнерами;
- спрямованість на реформи – процес відновлення повинен сприяти прискоренню, поглибленню, розширенню та досягненню зусиль України щодо впровадження реформ і їх стійкості відповідно до європейського шляху України;
- прозорість, підзвітність і верховенство права – процес відновлення має бути прозорим і підзвітним українському народу. Усі види фінансування відновлення мають бути справедливими та прозорими;
- демократична участь – процес відновлення має бути цілісним зусиллям усього суспільства, спрямованим на демократичну участь населення місцеве самоврядування та ефективну децентралізацію;

- залучення багатьох стейкхолдерів – процес відновлення має сприяти співпраці міжнаціональними та міжнародними учасниками, включно з приватним сектором, громадянським суспільством, науковими колами та місцевими органами влади;
- гендерна рівність та інклюзія – процес відновлення має бути інклюзивним та забезпечувати гендерну рівність та повагу до прав людини, включаючи її економічні, соціальні та культурні права;
- сталий розвиток – процес відновлення має забезпечити сталу перебудову України, яка узгоджується з Порядком денним сталого розвитку до 2030 року та Паризькою угодою [5].

Таким чином, Стратегію розвитку повоєнного відновлення України можна охарактеризувати як всеохоплюючий і детальний документ, який відображає основні напрями відновлення зруйнованої після війни економіки, інфраструктури, освітньої та медичної галузі, розвиток військово-промислового комплексу, і який, у свою чергу, повинен чітко розділяти кожний напрямок і комплекс ініціатив по ньому, а також містити супроводжувальні заходи, включно із законодавчими змінами.

Також варто відмітити, що затверджені принципи на міжнародній конференції в Лугано задають стійкий напрямок процесу відновлення України.

Література

1. Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни: Указ Президента України від 21 квітня 2022 р. № 266/2022 URL: https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/266/2022#Text (дата звернення: 10.04.2023).
2. Концепція стратегії повоєнного відновлення та розвитку України. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-05/stratvidnovlennya-koncept-v2.pdf (дата звернення: 10.04.2023).
3. Михайлов Д. За рік війни інфраструктурі України завдано збитків майже на $144 млрд. – KSE. Суспільне новини інтернет – ЗМІ. 2023. URL:https://suspilne.media/422019-za- rik-vijni-infrastrukturi-ukraini-zavdano-zbitkiv-majze-na-144-mlrd-kse/ (дата звернення: 09.04.2023).
4. Охріменко О., Попов Р. Повоєнна відбудова України: Потенціал та стратегія перетворень. *Економіка та суспільство*. 2022. № 45. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1913 (дата звернення: 12.04.2023).
5. Підсумковий документ Міжнародної конференції з питань відновлення України (URC 2022) «Декларація Лугано» Лугано, 4–5 липня 2022 року. URL: https://uploads-ssl.webflow.com/625d81ec8313622a52e2f031/62cd2e0ba5613c953a9b52d4 _Lugano %20Declaration_UA.pdf (дата звернення: 10.04.2023).
6. Софій О. Стратегія «Європа-2020»: у центрі – людина. Європейський діалог. URL: http://dialog.lviv.ua/strategiya-yevropa-2020-u-tsentri-lyudina/ (дата звернення: 11.04.2023).

Статкевич Д. І.
«Правознавство», 3 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н., доцент,
доцент кафедри публічного та міжнародного права Фукс Н. А.

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАЛУЧЕННЯ ДЕРЖАВНИХ БАНКІВ ДО ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

Україна починаючи з 24.02.2022 року внаслідок повномасштабної російської агресії зазнала колосальних втрат. Станом на 13 червня 2022 року за спільними оцінками Мінекономіки та KSE загальні збитки економіки України коливаються від $564 млрд до $600 млрд [1, с. 6].

За словами Прем'єр-міністра України Дениса Шмигаля, сума збитків, завданих росією Україні, станом на 1 січня може зрости до 600–750 млрд доларів [2]. Відновити власними силами свою економіку Україна невзмозі. Для відновлення та модернізації української економіки безумовно потрібно залучати іноземний елемент, однак не варто забувати і про кошти в середині країни. За даними НБУ наразі в Україні існує 65 банків [3]. Станом на 4 квартал 2022 року загальна сума активів всього банківського сектору складає 2,8 трлн гривень, більше половини з них, а саме 50,6 %, складають активи саме державних банків [4, с. 3]. Особливістю державних банків є те, що 100 % статутного капіталу належить державі [5], тобто такі банки є власністю держави.

Враховуючи необхідність залучення великих коштів для відновлення України, потрібно скористатися вже наявною базою для акумулювання та використання внутрішньодержавних коштів. З цим завданням допоможе впоратися банківський сектор, а оскільки більше половини його займають державні банки, то саме їм варто приділити особливу увагу.

Однак відбудова України має відбуватися за певним планом і мати комплексний характер. З метою розробки такого плану та виконання інших функцій 21 квітня 2022 року Президентом України було видано Указ № 266/2022, яким передбачено утворення Національної ради з відновлення України від наслідків війни. Відповідно до покладених на Раду завдань вона здійснює напрацювання пропозицій щодо плану заходів з післявоєнного відновлення та розвитку України; бере участь у розробленні проєктів нормативно-правових актів щодо відновлення України від наслідків війни [4]. При Раді утворюються робочі групи. Розглянемо пропозиції деяких з них щодо залучення державних банків до післявоєнної відбудови України.

Одним з перших і, на мою думку, найважливіших є план робочої групи по відновленню зруйнованої інфраструктури. Дана група пропонує залучати державні банки для надання авіакомпаніям, аеропортам та ДП «Украероруx» довгострокових кредитів під мінімальний відсоток [5 с. 33]. Дане залучення пропонується у середньостроковій перспективі, тобто 2023–2025 або 2024–2026 роки. При цьому слід зауважити, що видача таких кредитів є цілком обґрунтованою, адже швидке відновлення інфраструктури позитивно вплине не тільки на якість життя, а й пришвидшить відновлення всіх інших сфер суспільного життя. Щодо цього плану, то пропонуємо покласти тягар виплати кредитних зобов'язань на державу. Це дозволить авіаінфраструктурі швидше відновитися, адже всі кошти будуть залишатися в компаніях і вони зможуть направляти їх на відновлення інфраструктури, на яку не вистачило кредитних коштів, модернізацію старої та розширення наявної. Таким чином, це дозволить швидше відновити та модернізувати авіаінфраструктуру, однак мінусом є покладення саме на державу додаткового тягаря у вигляді кредитних зобов'язань.

Наступним розглянемо план робочої групи «відновлення та розвитку економіки». Вона пропонує Створення Національного фонду структурної трансформації економіки (Національного банку розвитку) для фінансово-кредитної підтримки створення нових високопродуктивних виробництв / модернізації існуючих виробництв в обробному секторі промисловості [6, с. 20, 43, 62, 63]. З цією метою пропонується розробити спеціальний закон, пов'язаний з фондом, внести зміни до Бюджетного кодексу України та Закону України «Про банки і банківську діяльність». Фонд (Банк) буде надавати безвідсоткові кредити для розвитку підприємств; компенсувати відсоткові ставки за інвестиційними кредитами тощо. Наразі ще не визначено, в якій формі буде відбуватися виконання відповідних функцій чи у формі фонду чи у формі державного банку.

Далі розглянемо групу, що розробляє план у сфері функціонування фінансової системи, її реформування та розвитку. Дана група приділила значну увагу банківському сектору, його розвитку та ролі у відновленні країни. Розглянемо лише деякі з їх пропозицій. Так, дана група пропонує залучати державні банки для приймання зобов'язань та іншого майна неплатоспроможного банку шляхом, наприклад, збільшення їх капіталу за рахунок ОВДП, у певній пропорції від суми недостатності активів [7, с. 291]. Згідно з планом до кінця 2022 року державні банки мали інтегрувати інформаційні системи з державними реєстрами та в першу чергу ДПС. Для цього пропонувалося внести зміни до Податкового кодексу України; поряд-

ку від 03.09.2018 р. № 733; положення про ДПС [7, с. 305–306]. Однак, проаналізувавши дані акти, відповідних змін не було помічено. Це дозволяє зробити висновок про невиконання цього пункту плану.

Отже, як ми бачимо з цього плану роль державних банків у післявоєнній відбудові України є значною. У зазначених планах пропонується широке залучення державних банків для відбудови інфраструктури, покращення інформаційних систем. Пропонується створення фонду (банку) розвитку та багато іншого. Однак через необов'язковість плану існує великий ризик його невиконання, як наприклад щодо комунікаційних систем. Проте маємо надію, що план буде виконуватися, адже в ньому наявні дійсно цікаві та новаторські ідеї, зокрема, фонд (банк) реконструкції.

Література

1. Звіт про прямі збитки інфраструктури, непрямі втрати економіки від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України, та попередня оцінка потреб України у фінансуванні відновлення – URL: https://kse.ua/wp- content/uploads/2022/07/NRC_CLEAN_ Final_Jul1_Losses- and-Needs-Report.pdf.
2. Богданьок О., Коломієць Д. Шмигаль назвав орієнтовну суму збитків, завданих РФ, станом на 1 січня. URL: https://suspilne.media/402893-smigal-nazvav-orientovnu-sumu-zbitkiv- zavdanih-rf-stanom-na-1sicna/
3. Довідник Національного банку України URL: https://bank.gov.ua/ua/supervision/ institutions?page=1&perPage=5&search=&status=1&type %5B%5D=1&uid=&suid= &date _from= &date_to=&fb_date_from=&fb_date_to=
4. Національний банк України. Огляд банківського сектору. Лютий 2023 року. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2023-02.pdf?v=4
5. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-II URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text
6. Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни: Указ Президента України від 21 квітня 2022 року № 266/2022. URL: https://zakon.rada. gov.ua/laws/show/266/2022#Text
7. Проєкт Плану відновлення України. Матеріали робочої групи «Відновлення та розбудова інфраструктури». URL:https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ ua/restoration-and-development-of- infrastructure.pdf
8. Проєкт Плану відновлення України. Матеріали робочої групи «Відновлення та hозвиток економіки». URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/ recoveryrada/ ua/economi c-recovery-and-development.pdf
9. Проєкт Плану відновлення України. Матеріали робочої групи «Функціонування фінансової системи, її реформування та розвиток» URL: https://www.kmu.gov.ua/storage /app/sites/1/ recoveryrada/ua/functioning-of-the-financial- system.pdf

Тернавська Є.І.
«Правознавство», 3 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.ю.н.,
доцент кафедри публічного та міжнародного права Уложенко В.М.

ПРАВОВІ АСПЕКТИ УЧАСТІ БАНКІВ У ПІСЛЯВОЄННІЙ ВІДБУДОВІ УКРАЇНИ

Неправомірне рішення РФ почати повномасштабне вторгнення на територію України спричинило хвилю змін в економіці нашої держави. Військова агресія РФ проти України зруйнувала та продовжує руйнувати українську економіку, соціальну, транспортну та енергетичну інфраструктуру та життя людей, руйнує цілі міста, села, знищуючи український на-

род та цілі екосистеми України. У результаті повномасштабної війни, розв'язаної РФ проти України, українська економіка скоротилася більш ніж на 35 % [1]. Масштаб руйнування активів вже оцінюється у $143,8 млрд (за даними Київської школи економіки), а обсяг непрямих втрат економіки за різними оцінками складає $750 млрд, що є безпрецедентною сумою руйнувань та втрат з часів Другої світової війни [2; 3].

На даний момент існують ризики, пов'язані безпосередньо з достовірністю документування фактів і обсягів руйнувань, правильністю визначення розміру збитків за кожним фактом. Тому держава працює над нормативним забезпеченням оцінки збитків. 20 березня 2022 р. постановою № 326 Уряд затвердив Порядок визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії РФ. 26 березня 2022 р. Уряд затвердив постанову

№ 380 «Про збір, обробку та облік інформації про пошкоджене та знищене нерухоме майно внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією РФ». 23 лютого 2023 р. Верховна Рада України прийняла Закон № 2923-IX «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України».

Для відновлення зруйнованих об'єктів і виплати компенсацій Українська держава розраховує на різні джерела, у тому числі стягнення грошей із РФ і допомогу донорів (США, ЄС, Світового Банку, приватні пожертви тощо) [3].

Досвід участі банків у післявоєнній відбудові країн є досить різноманітним. Зазвичай, банки відіграють важливу роль у фінансуванні проєктів з відновлення інфраструктури, будівництва житла, розвитку підприємництва та інших секторів економіки.

Один з найвідоміших прикладів – це Маршалліський план, який був запроваджений після Другої світової війни для відновлення європейської економіки. У рамках цього плану банки надавали фінансування на реконструкцію інфраструктури та інші проєкти з відновлення економіки. Інший приклад – це відновлення економіки Південної Кореї після Корейської війни. У цьому процесі банки грали важливу роль у фінансуванні проєктів з відновлення інфраструктури та підприємництва.

Ефективність віднови за планом Маршалла та Південної Кореї досі вважається предметом палких дискусій у колах науковців-економістів. Але сам факт такої допомоги спонукав до відновлення довіри як між контрагентами, тобто воюючими країнами, що мали відновити стосунки після війни, так і довірі до спроможності держави виконувати свої зобов'язання [4].

На даний момент банківське законодавство в Україні не сформовано для того, щоб банківські установи приймали участь у післявоєнній відбудові країни. Тому, безумовно, потрібно буде внести зміни до чинного банківського законодавства для того, щоб банки могли брати участь у післявоєнній відбудові. Зокрема, можуть бути потрібні зміни щодо регулювання кредитування підприємств, які займаються відновленням інфраструктури та інших об'єктів, що постраждали від війни.

Також хочемо висвітлити одну з програм відновлення України, яку було презентовано 4 липня 2022 року. Програма, яку нескромно охрестили українським «планом Маршалла», передбачає залучення на відбудову та розвиток у наступні десять років понад 750 млрд дол. Одним з її пунктів є створення в Україні Банку розвитку (далі – БР). Така установа може стати не просто одним з елементів побудови повоєнної економіки, а й важливим інструментом фінансування цієї відбудови [5].

Аналіз міжнародного досвіду, проведений Національним інститутом стратегічних досліджень [6, с. 4], свідчить, що більшість національних спеціалізованих БР мають формально закріплений особливий правовий статус. На відміну від приватних та не спеціалізованих державних банків, діяльність яких регулюється загальним банківським законодавством, БР в переважній більшості випадків створюються відповідно до окремого спеціального закону або нормативного акту. На такі банки, як на інститути, законодавчо покладаються функції фінан-

сування та/або кредитування проєктів, які створюють вагомі економічні, соціальні й екологічні переваги.

У разі створення БР держава могла б швидше вибудувати бізнес-процеси. Для установи можна було б прописати специфічне законодавство і навіть застосувати спеціальні нормативи. Такого підходу не виключають у Нацбанку [5].

Мінфін України повідомив про намір нашої держави залучити із цільового фонду Світового банку грант розміром у 2,5 мільярди доларів. Уряд схвалив проєкт розпорядження Президента України про делегацію України для участі в переговорах з Міжнародним банком реконструкції та розвитку щодо укладення другої угоди про грант Цільового фонду багатьох донорів. У рамках досягнутих домовленостей Україна зможе отримати грант обсягом 2,5 млрд доларів США [2].

Участь банків у післявоєнній відбудові України є дуже важливим елементом економічного розвитку країни. Банки можуть допомогти відбудові економіки, надаючи кредити підприємствам та інвесторам, які займаються розвитком інфраструктури, будівництвом нових об'єктів та розвитком бізнесу. Банки також можуть залучати інвестиції з- за кордону, щоб забезпечити фінансування великих проєктів. Для цього важливо, щоб банки мали стабільну фінансову базу та дотримувалися прозорих та ефективних методів кредитування. Банки також можуть надавати фінансову підтримку малим і середнім підприємствам, що є важливим для створення нових робочих місць і зміцнення економіки країни.

Окрім надання кредитів, банки повинні дотримуватися низки правових аспектів під час участі в післявоєнній відбудові України. Зокрема, вони повинні дотримуватися законодавства, що регулює фінансову діяльність, а також законодавства, що стосується будівництва та реконструкції об'єктів інфраструктури. Банки повинні враховувати ризики, пов'язані з наданням кредитів на післявоєнну відбудову, та вживати заходів задля мінімізації цих ризиків. Також вони повинні дотримуватися принципів відкритості та прозорості у відносинах з клієнтами та іншими зацікавленими сторонами. Крім того, банки повинні дотримуватися екологічних та соціальних стандартів при фінансуванні проєктів післявоєнної відбудови.

Отже, банки можуть відігравати важливу роль у відновленні економіки після війни, надаючи фінансування на різні проєкти та ініціативи. Однак, для цього необхідно створити ефективну систему кредитування та залучення інвестицій, а також забезпечити стабільність і безпеку в країні. Участь банків у післявоєнній відбудові України має низку правових аспектів, які повинні бути враховані для забезпечення ефективної та відповідальної діяльності. Зокрема, якщо буде втілена в життя програма, яка передбачає створення БР в Україні, законодавцеві потрібно буде внести зміни до чинного банківського законодавства або ж прийняти новий закон, який би регулював правовий статус такої установи.

Література

1. Війна знищила 35 % економіки України – ООН. https://www.unian.ua/economics/ finance/viyna-znishchila-35-ekonomiki-ukrajini-oon- 12122658.html
2. Україна залучить грант від Світового банку на $2,5 млрд. Куди підуть гроші. URL: https://suspilne.media/428316-ukraina-zalucit-grant-vid-svitovogo-banku-na-25-mlrd-kudi-pidut- grosi/
3. Повоєнне відновлення України. Нові ринки та цифрові рішення. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2022/09/Digital-instruments-in-Ukrainian-recovery.pdf
4. Шапран О. Маркетингове обґрунтування заходів щодо стабілізації економічної системи України у післявоєнний період на основі шерінгової економіки/О. Шапран // *Вісник Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут" (економічні науки)*. 2022. № 1. С. 3–7.
5. Сотні мільярдів доларів на відбудову через одну установу. Що таке банк розвитку України і навіщо він?. URL: https://www.epravda.com.ua/publications/ 2022/07/20/689370/
6. Покришка Д. Щодо створення спеціалізованої фінансово-кредитної установи державного інвестування інноваційного розвитку. Аналітична записка / Національний інститут стратегічних досліджень. Київ. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020- 09/bank-rozvytku1_ 0.pdf

Чечко А.С.
«Міжнародне право», 2 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.ю.н.,
доцент кафедри публічного та міжнародного права Павко Я.А.

ПІСЛЯВОЄННЕ ВІДНОВЛЕННЯ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Повномасштабне вторгнення російської федерації на територію України не тільки вплинуло на життя звичайних громадян, але й на розвиток бізнесу в нашій державі. Підприємці були змушені адаптуватися до нових умов ведення своєї справи, оскільки майже всі з них зазнали великих збитків або втратили все. Найкатастрофічнішими на початку війни були проблеми, пов'язані з логістикою, перебоями зі зв'язком та інтернетом, а також з нестачею кваліфікованих співробітників, так як у 88 % компаній їх мобілізували [1].

На сьогоднішній день, незважаючи на кризову ситуацію, яка склалася на початку російсько-української війни, бізнес знайшов вихід і продовжує розвиватися. Так, наприклад, багато підприємців перенесли своє виробництво в інші регіони нашої держави або за кордон. До того ж, частина з них зробила повну переорієнтацію на воєнні потреби країни, а інша −змінила сферу діяльності [4]. Саме тому питання післявоєнного покращення або навіть повного відновлення бізнес-середовища України не втрачає своєї актуальності.

У нашому післявоєнному відродженні фахівці очікують, що бізнес зіткнеться з новими викликами, до яких слід віднести, насамперед, недостатність знань і технологій, дефіцит кадрів та отримання недостатнього фінансування для відновлення у сучасних реаліях. Крім того, ще однією проблемою для підприємців стане зростання конкуренції та відсутність платоспроможних клієнтів [1].

На нашу думку, можна запропонувати чотири шляхи врегулювання фінансових труднощів на шляху до відродження українського бізнесу. По-перше, це залучення заморожених коштів золотовалютних резервів центрального банку рф, які налічують більше 400 млрд доларів. По-друге, це отримання десятків мільярдів доларів в якості підтримки від провідних держав світу та таких міжнародних фінансових організацій, як МВФ і Світовий банк. По-третє, це забезпечення фінансування шляхом мотивування населення інвестувати для вітчизняного або міжнародного бізнесу. По-четверте, це бюджетні кошти або кошти населення [2]. Однак, щодо останнього пункту існують деякі сумніви, оскільки немає чітких гарантій, що держава зможе виділяти значні суми з бюджету для покращення бізнес-середовища. Наприклад, за статистикою на цей рік Україна не обіцяла виділити жодних коштів у цій сфері. Безумовно, ми не можемо стверджувати, що держава взагалі не намагається допомогти підприємцям, які зазнали значних втрат під час війни. Так, 20 березня 2022 року було прийнято Закон України «Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації», який встановлює процедуру визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації, починаючи з 19 лютого 2014 року. Також було розроблено проєкт Закону України «Про компенсацію за майно, втрачене, пошкоджене та знищене внаслідок збройної агресії Російської Федерації, та справедливий розподіл репарацій», який, на жаль, не було ще прийнято. Вони могли б стати потужним базисом для позасудового відшкодування спричинених війною збитків та отримання якої-небудь допомоги від нашої держави для малих і середніх підприємств.

Бізнес уже має думати про вживання заходів, спрямованих на подолання усіх викликів. У цьому йому повинен допомогти уряд. Підприємства все ще підпадають під дію великої кількості регуляцій, тому важливою метою має бути полегшення адміністрування та обмеження корупції. Традиційними проблемами як для великих, так і для малих і середніх компаній є

судова система та слабкий захист прав власності, а також брак кваліфікованого людського капіталу. Крім того, руйнування інфраструктури, зниження попиту на товари та

послуги, брак фінансування оборотного капіталу та логістичні проблеми є тим, від чого потерпають підприємства в сучасних умовах. Саме уряд повинен зосередити увагу на вирішенні цих питань [6].

Якщо розглядати післявоєнне відновлення бізнесу з позитивної точки зору, то можна прослідкувати, що підприємці вже почали роботу над цим. Більшість підприємців розширюють діапазон свого виробництва, наприклад, змінюючи або розширюючи його, що дає їм можливість застрахувати себе від майбутньої нестабільності після закінчення війни. Також відбувається поступовий розвиток діджитал-технологій та інтернет-торгівлі [5]. Щодо першого, то компанії починають застосовувати штучний інтелект, чат-боти та інші засоби зв'язку для спілкування з клієнтами. За допомогою інтернет-торгівлі, у свою чергу, вдається не ставити під загрозу небезпеки життя робітників та бізнесу в цілому. Це дозволить, зокрема, у перспективі відкрити офлайн-точки торгівлі після війни.

Іншою умовою відродження бізнесу у післявоєнний період є саме готовність відповідати міжнародним стандартам, оскільки, як зазначив один із підприємців: «Європейці дуже вибірково ставляться до обрання партнерів. Тож закріпитися в міжнародному бізнес- середовищі зможуть лише ті компанії, що відповідають стандартам і мають гарну репутацію в країні походження. Для українського бізнесу це є нагодою не тільки експансіювати ринок, а й перейняти бізнес-традиції. Безумовно, це вплине і на культуру ведення бізнесу всередині держави [5].

Наприклад, відновлення бізнес-середовища відбувається в аграрному секторі економіки. Оскільки майже 50 % українських земель постраждали від наслідків війни, на мою думку, післявоєнне відновлення буде здійснюватися в таких напрямках: 1) забезпечення експорту для покращення економіки та постачання продовольства на світовий ринок; 2) створення резервного парку техніки (трактори, комбайни тощо) та створення системи швидкої заміни знищеної або пошкодженої техніки і 3) зміна вирощувальних культур на продуктивніші (соя та ін).

Аналізуючи ІТ-сектор, до найбільших викликів у цій сфері варто віднести: брак спеціалістів, відсутність доступу до іноземних інвестиційних ринків, недостатній правовий захист інтелектуальної власності та порушення кібербезпеки. На підставі вказаного подолати ці проблеми після закінчення війни можна буде за допомогою фінансової підтримки від держави та отриманні доступу до іноземних інвестицій, а також шляхом удосконалення законодавства в сфері захисту права власності [6].

Отже, з початком повномасштабного вторгнення рф в Україну економіка нашої держави дала тріщину. Бізнес опинився під загрозою знищення. Усі виклики для бізнес-середовища можна поділити на три групи: виклики, з якими зіткнулися підприємці на початку війни; сучасні виклики, з якими підприємці справляються в умовах війни; майбутні виклики, з якими компанії зіткнуться після закінчення війни. Але, незважаючи на це, бізнес на території України продовжує робити усе можливе для свого повноцінного функціонування шляхом опанування нових напрямків для його розвитку.

Література

1. Час для роботи: як відновлювався та адаптувався український бізнес за рік війни. 22.02.2023. URL: https://www.unian.ua/economics/finance/chas-dlya-roboti-yak-vidnovlyuvavsya- ta-adaptuvavsya-ukrajinskiy-biznes-za-rik-viyni-12154170.html (дата звернення: 06.04.2023).
2. Післявоєнне відновлення. Де взяти кошти? 13.03.2022. URL: https://lb.ua/blog/vasyl_furman/509324_pislyavoienne_vidnovlennya_de_vzyati.html (дата звернення: 06.04.2023).
3. Повоєнне відновлення бізнесу та відшкодування збитків: що підприємці повинні робити вже зараз. 02.05.2022. URL: https://delo.ua/uk/business/pislyavojenne-vidnovlennya- biznesu-ta-vidskoduvannya-zbitkiv-shho-pidprijemci-povinni-robiti-vze-zaraz-396819/ (дата звернення: 06.04.2023).

4. Малий і середній бізнес: Скільки часу знадобиться на відновлення після війни в Україні – дослідження Mastercard. 10.08.2022. URL: https://biz.nv.ua/ukr/markets/skilki-chasu- treba-dlya-vidnovlennya-biznesu-v-ukrajii-pislya-viyni-mastercard-50261211.html (дата звернення: 06.04.2023).

5. Як український бізнес готується до відновлення після війни. 05.04.2023. URL: https://mind.ua/openmind/20255407-yak-ukrayinskij-biznes-gotuetsya-do-vidnovlennya-pislya- vijni (дата звернення: 06.04.2023).

6. Як після війни Україна має відновлювати економіку та бізнес. Велике дослідження. 15.12.2022. URL: https://forbes.ua/money/yak-pisslya-viyni-ukraina-mae-vidnovlyuvati- ekonomiku-ta-biznes-velike-doslidzhennya-deloitte-15122022-10501 (дата звернення: 06.04.2023).

7. Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації: Закон України від 20.03.2022 р. № 326. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022- %D0 %BF#Text (дата звернення: 07.04.2023).

Гузій Є.М.
«Правознавство» 1 курс
Київський національно економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – д.ю н.,
доцент кафедри публічного та міжнародного права Міхневич Л.В.

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СУДОВІЙ ТА ПРАВООХОРОННІЙ СИСТЕМАХ УКРАЇНИ: МОЖЛИВОСТІ ТА РИЗИКИ

За сучасними технологіями майбутнє! І це ні для кого не секрет. Комп'ютеризація та розвиток технологій охоплює все більше сфер нашого життя і судові та правоохоронні органи не є вийнятком. На шляху Євроінтеграції країна має вдосконалити правоохоронну та судову системи, які повинні відповідати стандартам ЄС. На даний момент країна на шляху судової реформи і для отримання успішного процесу важливо забезпечити ефективне спілкування з громадянським суспільством і діловими спільнотами як остаточними споживачами судових послуг. У даний час відсутність ефективних комунікаційних стратегій є найбільшою проблемою в процесі реформ. Тому запровадження та оновлення сучасних технологій є однією із запорук успіху.

Можливості: Новітні технології допомагають у зборі та аналізі доказів, підвищуючи ефективність розслідувань і судових процесів. Одним із найефективніших засобів є криміналістична техніка. Це включає використання наукових методів для збору та аналізу речових доказів. Наприклад, аналіз ДНК може допомогти ідентифікувати злочинців або виключити підозрюваних зі списків потенційних правопорушників [1]. Інші технології, такі як відеоспостереження та аналіз даних, можуть допомогти відстежувати пересування та діяльність підозрюваних і надавати додаткові докази для розслідування. Крім того, сучасні інформаційні технології допомагають збирати та зберігати електронні докази, такі як електронні листи, повідомлення та записи телефонних розмов, які можна використовувати в суді. Загалом, використання сучасних технологій у кримінальних справах допомагає отримати більш точні та повні докази, підвищуючи шанси на успішне розслідування та суд. Однак важливо, щоб ці технології використовувалися таким чином, щоб поважати та зберігати конфіденційність особи.

Використання технологій, таких як штучний інтелект та машинне навчання, може допомогти знизити кількість помилок у прийнятті рішень у правоохоронних органах. Однією з основних переваг застосування штучного інтелекту є можливість обробки великих обсягів даних швидко та ефективно. Наприклад, системи штучного інтелекту можуть автоматично аналізувати дані з відеоспостереження та виявляти підозрілу активність, таку як рухи, що можуть допомогти виявити злочини та ідентифікувати злочинців, можуть використовуватися для прогнозування кримінальної активності в певних районах та виявлення небезпечних ситуацій. Однак важливо зазначити, що використання штучного інтелекту та методів машинного навчання вимагає розгляду етичних і правових питань, таких як конфіденційність і дискримінація. Ці аспекти необхідно враховувати та використовувати в розумних межах, щоб отримати максимальну користь від застосування цих технологій у правоохоронних органах [2].

Сучасні технології можуть підвищити продуктивність та зменшити терміни розгляду справ. Наприклад, використання електронних систем для реєстрації справ та електронного документообігу може допомогти зменшити час, необхідний для обробки справ та забезпечити швидший доступ до юридичної інформації. Також інтернет-платформи для вирішення

конфліктів інтересів можуть бути використані для швидкого та доступного вирішення деяких справ.

Інші технології, такі як віртуальні конференції та відеозв'язок, можуть знизити необхідність у фізичній присутності в суді та допомогти підвищити доступність правосуддя для тих, хто не може дозволити собі витрати на подорожі або відсутній на території країни. Однак важливо зазначити, що використання технологій у правосудді має бути обмежено відповідно до закону та поважати принципи справедливості та рівності перед законом.

Відкритість і прозорість у використанні сучасних технологій у судовій та правоохоронній системах має вирішальне значення для забезпечення суспільної довіри та підтримки їх використання. Перш за все, ми повинні забезпечити відкритість у виборі технологій і процесах їх впровадження, а також у зборі та використанні даних. Громадськість повинна мати можливість бачити, які технології використовуються, які дані збираються та як вони використовуються для прийняття рішень. Це підвищує довіру до судової системи та дозволяє уникнути недовіри та непорозумінь щодо того, як працює судова система. Також ми повинні забезпечити прозорість у використанні технологій у процесі прийняття рішень. Наприклад, використання алгоритмів машинного машинного навчання повинно бути явним і зрозумілим для всіх сторін, які беруть участь у судовому процесі. Також повинні бути встановлені чіткі процедури для виявлення та виправлення помилок у використанні технологій. При використанні технологій, які збирають та обробляють персональні дані, повинні бути встановлені чіткі правила та процедури для забезпечення їх безпеки та конфіденційності [3].

Взагалі, відкритість і прозорість у використанні сучасних технологій у судовій та правоохоронній системах можуть допомогти зберегти довіру громадськості до системи правосуддя та забезпечити її легітимність та ефективність. Це також допомагає зменшити ймовірність помилок і неправильних рішень, які можуть мати серйозні наслідки для учасників судових процесів. Наприклад, використання алгоритмів машинного навчання може допомогти зменшити вплив людського фактору на прийняття рішень і забезпечити доступ до більш об'єктивної та неупередженої системи правосуддя.

Щодо судової справи судовий процес повинен фіксуватися відеозйомкою, матеріали мають бути у вільному доступі. По-перше, відео- та аудіозаписи дозволяють зберегти точні копії судових процесів для використання в майбутньому як докази. По-друге, це допомагає уникнути спотворень інформації під час транскрибування або перекладу судових протоколів.

Ризики:

Недоліки у технічному забезпеченні можуть призвести до помилок та інцидентів, що можуть мати серйозні наслідки для учасників судового процесу та впливати на довіру до системи правосуддя. Тому, забезпечення достатньої кількості кваліфікованих фахівців та проведення регулярного технічного огляду техніки є дуже важливим. Кваліфіковані спеціалісти забезпечують правильне функціонування технічних систем та вчасне виявлення можливих дефектів. Регулярний технічний огляд техніки допомагає виявити та усунути їх.

Крім того, важливо розробляти та виконувати плани аварійного відновлення технічних систем, що можуть бути необхідні у разі технічних проблем. Це допомагає забезпечити швидке відновлення роботи систем і зменшити вплив технічних проблем на процес правосуддя.

Діджиталювання також пов'язане з певними ризиками. Наприклад, збільшення обсягів цифрових даних може призвести до збільшення кількості кібератак на судові та правоохоронні системи. Крім того, якщо особиста інформація громадянина використовується без дозволу або за неприйнятних обставин, конфіденційність громадянина може бути порушена, а особа скомпрометована.

Інший ризик полягає в тому, що залежність від технологій може зробити людський фактор менш важливим у процесах прийняття рішень і управління. Це може призвести до помилок із потенційно серйозними наслідками. Діджиталізація також може призвести до появи нових форм злочинності та порушення правил, наприклад тих, що стосуються кібербезпеки та кібершпигунства.

Отже, цифровізація судових і правоохоронних органів може значно підвищити ефективність і точність прийняття рішень і дій. Застосування таких методів, як машинне навчання, штучний інтелект і криміналістичні методи, може значно спростити та прискорити процес збору, обробки та аналізу доказів, зменшивши ризик помилки та підвищивши надійність результатів. Однак, використання цих технологій також може мати певні ризики.

Література

1. Рижкова С.А. Використання чат-ботів в діяльності Національної поліції як інструмент побудови партнерських відносин з населенням. *Використання сучасних інформаційних технологій в діяльності Національної поліції України:* матеріали Всеукр. наук.-практ. семінару (м. Дніпро, 28 листоп. 2019 р.). Дніпро: ДДУВС, 2019. С. 59–62.
2. Гайдамака М.С., Онищенко Ю.М. Використання інформаційних технологій і технічних засобів у протидії кіберзлочинності URL: .http://dspace.univd.edu.ua/ xmlui/handle/123456789/13516_(дата звернення 18.5.2021)
3. Використання технологій у судовому процесі та альтернативне вирішення спорів. URL: https://www.lawctopus.com/academike/use-technology-judicial-process- alternative-dispute-resolution/ (дата звернення 13.11.2015)

Дмитрук І. В.
«Правознавство», 2 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.ю.н.,
доцент кафедри публічного та міжнародного права Беспаль О.Л.

ПРОБЛЕМА ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Тема насильства і агресії стала однією з найактуальніших, починаючи з кінця двадцятого століття. В українському суспільстві дане явище існує давно, проте лише останнім часом на цю проблему почали активно звертати увагу. Одним із основних принципів правової держави є забезпечення охорони здоров'я кожного члена суспільства, його честі, гідності та особистої недоторканності. В Україні, як і в багатьох країнах світу, проблема домашнього насильства не зникла, а скоріше навпаки – простежуються тенденції до збільшення випадків насильницьких дій у сім'ях. На даний момент дослідження домашнього насильства в умовах воєнного стану є важливим для розуміння та розробки ефективних стратегій його запобігання та протидії.

Питаннями домашнього насильства та його протидії під час воєнного стану у своїх наукових дослідженнях займалися науковці Т. П. Панюк, Н. В. Сметаніна, Н. О. Палій, А.Л. Ковчі, Т.В. Чабайовський, А. В. Боровик, І. Г. Богатирьов та інші.

Домашнє насильство під час війни – поширене явище, яке стає ще небезпечнішим, ніж у мирний час. Війна – це події суспільного значення, після яких залишаються комплексні, тривалі за часом наслідки. Крім матеріальних і людських втрат, варто згадати про фізичне, економічне, психологічне домашнє насильство, пам'ять про яке ті, хто вижили, несуть з собою все життя. Ці наслідки значною мірою ускладнюють життя людини, її залученість в суспільні процеси та продуктивність життя [3].

Насильство в сім'ї є однією з найрозповсюдженіших форм порушення прав людини. Повномасштабна війна, яка триває в Україні, не зупиняє вчинення даного правопорушення, а лише загострює ситуацію [1, с. 130]. У зв'язку з тим, що держава має ряд завдань, які спрямовані, щоб протистояти ворогу, таке явище як домашнє насильство стає менш помітним,

адже під час ведення війни повну картину злочинності неможливо охопити, водночас потерпілі залишаються незахищеними [2, с. 17]. Домашнє насильство може проявлятись в різних формах, з різним ступенем інтенсивності та сталості, однак, які б форми воно не приймало, завжди констатуємо факт порушення однією людиною прав іншої, демонстрацію нездатності насильника будь-якими іншими шляхами врегулювати свої стосунки з іншою людиною та прагнення її контролювати.

За інформацією Національної соціальної сервісної служби України, до органів поліції та соціального захисту протягом 2022 року надійшло 251 829 звернень щодо домашнього насильства, що на 11 % менше порівняно з аналогічним періодом минулого року. Протягом 2022 року зареєстровано 244 381 заява і повідомлення про кримінальні правопорушення та інші події, пов'язані з домашнім насильством, що на 25 % менше, ніж протягом 2021 року (325 599 заяв і повідомлень). З метою негайного припинення домашнього насильства органами Національної поліції протягом 2022 року винесено 43 341 терміновий заборонний припис стосовно кривдників [4, с. 136].

Можна зробити висновок, що наведена статистика не свідчить, що у зв'язку з війною домашнє насильство вчиняється рідше, а навпаки дозволяє припустити, що люди не звертаються по юридичну допомогу через бар'єри, зумовлені війною.

У процесі моніторингу, який проводив аналітичний центр ЮрФем, також було виявлено, що в 66,3 % справ кривдниками виступали чоловіки щодо дружин. Лише в 1,3 % випадках жінка виступала кривдницею щодо свого чоловіка, а 1,3 % справ – дід/баба щодо онуки. Натомість у 15 % син/донька – щодо батька/матері, а у 2,5 % – батько щодо сина/доньки. Окрім цього, у 13,8 % кривдниками виступали інші особи, які в розрізі сімейних відносин були, до прикладу, невісткою щодо сестри, зятем щодо тещі, братом щодо сестри, братом щодо брата, дядьком щодо племінниці, вітчимом щодо прийомної доньки тощо [5, с. 20].

З наведених даних можна сказати, що чоловіки переважно є особами, які вчиняють домашнє насильство незалежно від того, в яких сімейних/родинних відносинах він/вона перебувають із постраждалою особою. Виявлена тенденція, коли кривдники виправдовують вчинення домашнього насильства щодо дружини/колишньої дружини наявністю спору щодо виконання батьківських обов'язків, спором щодо користування спільним майном тощо.

Шляхами вирішення даної проблеми є: запровадження системного реагування на насильство, де кожен випадок отримує належну увагу суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі; забезпечення постраждалим особам незалежно від віку та стану здоров'я доступності до комплексних послуг, орієнтованих на їх потреби, та отримання таких послуг; надання доступних якісних соціальних послуг постраждалим особам; належне розслідування фактів домашнього насильства, притягнення кривдників до передбаченої законом відповідальності та зміна їх поведінки на ненасильницьку; розширення доступу до соціальних служб та інших програм підтримки сімей військовослужбовців. Дієвим інструментом реагування на випадки домашнього насильства є Національна гаряча лінія з попередження домашнього насильства, торгівлі людьми та ґендерної дискримінації.

В суспільстві існує хибна думка, що домашнє насильство – звичне явище і говорити та реагувати на нього зараз не на часі і нібито цю проблему можна вирішити й після перемоги. Будь-яке насильство, а домашнє насамперед – недопустимі у цивілізованій країні.

Отже, у теперішній час важливо забезпечити, щоб випадки домашнього насильства були розглянуті, навіть в умовах воєнного стану. Запобігання та протидія домашньому насильству є важливим кроком до створення безпечного та стабільного суспільства. Сьогодні війна несе загрозу зростання випадків насильства у майбутньому, тому зараз держава має надати всі інструменти та підтримки, щоб захистити найбільш вразливі категорії громадян.

Література

1. Сметаніна Н.В. Проблемні питання запобігання домашньому насильству в умовах воєнного стану в Україні. *Нова архітектура безпекового середовища України:* зб. тез наук.-практ. конф. Харків, 2022. С.128–131.
2. Панюк Т. П. Проблема домашнього насильства в умовах військового стану. *Запобігання та протидія домашньому насильству та насильству за ознаками статі: проблемні питання в умовах російської агресії* : матеріали Міжнародного круглого столу (12 жовтня 2022 року) / МЕГУ імені академіка Степана Дем'янчука. Одеса : Видавн. дім

«Гельветика», 2022. С. 16–18.

3. Домашнє насильство як наслідок війни – тренінг для психологів та працівників соціальних служб НКО, які працюють з проблемами насильства в родині. *Подолаємо наслідки війни разом*. 2022. URL:https://kriegsfolgen-ueberwinden.de/uk/materialien-der-kleinprojekte-ua/ (дата звернення: 15.04.2023).
4. Щорічна доповідь про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні в 2022 році: офіційний сайт Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини 2022. URL:https://ombudsman.gov.ua/report-2022/images/documents/annual- report-2022.pdf (дата звернення: 15.04.2023).
5. Звіт «Домашнє насильство в Україні: реагування в умовах війни (І півріччя 2022 року)». Аналітичний Центр ЮрФем, 2022. 35 с. URL: https://jurfem.com.ua/domashne- nasylstvo-reahuvannya-v-umovakh-viyny/ (дата звернення: 15.04.2023).

Кліщ В.В.
«Право громадської та політичної діяльності», 2 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.ю.н., доцент,
доцентка кафедри публічного та міжнародного права Чугаєвська А.В.

ВСТАНОВЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗАПЕРЕЧЕННЯ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Перехід війни рф проти України в агресивну стадію змусив законодавців адаптувати національне законодавство під сучасні реалії. Так, вагомою складовою стала гібридна інформаційна війна, а тому і особливої важливості набули проблеми інформаційної безпеки. Це й зумовило внесення змін до чинного до КК України щодо криміналізації певних діянь, посилення відповідальності, тощо. Закон №2110-IX [1] який доповнив КК України статтею 436-2 [2] та запровадив кримінальну відповідальність за «виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії РФ проти України та глорифікації її учасників», яка набрала чинності 16 березня 2022 року. Варто відмітити, що Проєкт Закону (№5102) був зареєстрований у ВР України ще 18 лютого 2021 року і протягом понад року перебував у стані

«надано для ознайомлення».

Варто зазначити, що особливість дії закону в часі полягає в тому, що він не має зворотньої сили у випадку встановлення кримінальної відповідальності, посилення покарання або у випадку погіршення становища засудженого. Тому особи, які вчинили дії, перераховані у статті 436-2 КК України до 16 березня 2022 року, не можуть бути притягнутими до кримінальної відповідальності за цей злочин. Це також стосується вчинених за межами України дій іноземців або осіб без громадянства, які не постійно проживають в Україні. Особа може бути притягнута до кримінальної відповідальності лише у випадку, якщо такі дії були вчинені службовою особою, організованою групою, повторно або з використанням засобів масової інформації, згідно з положеннями статті 8 КК України.

Аналізуючи положення норми статті 436-2 КК України М.І Хавронюк виділяє такі десять форм об'єктивної сторони злочину: 1) представлення збройної агресії РФ проти України як внутрішнього громадянського конфлікту; 2) виправдовування збройної агресії РФ проти України; 3) визнання правомірною цієї агресії; 4) заперечення зазначеної агресії; 5) виправдовування тимчасової окупації частини території України; 6) визнання правомірною цієї окупації; 7) заперечення зазначеної окупації; 8) глорифікація осіб, які здійснювали збройну агресію проти України та інших осіб, пов'язаних з окупацією; 9) виготовлення та поширення матеріалів з виправданням зазначених злочинів; 10) вчинення зазначених дій службовою особою, організованою групою або з використанням засобів масової інформаціїв [3]. Ці форми слід розуміти як дії, які загрожують національній безпеці України та міжнародній стабільності. Поряд з цим варто зазначити, що дана норма стосується не лише поширення пропаганди, а й може бути застосована до інших дій, які загрожують національній безпеці України.

Деякі науковці підтримують криміналізацію дій, що передбачені статтею 436-2 КК України, та включення до чинного законодавства норми про заперечення збройної агресії РФ проти України. На їх думку це є край необхідним для відстоювання державної незалежності та територіальної цілісності України в умовах воєнного стану та запобігання інформаційній війні рф. Адже дії осіб, які здійснюють агресивні напади на Україну, не можуть бути виправдані зовнішніми причинами, такими як відбиття збройного нападу терористичної держави, і є частиною злочину агресії з боку представників інших країн. Відмова військово- політичного керівництва РФ визнати факт ведення нею агресивної війни проти України є передумовою для підтримки стратегічної національної єдності України [4, с. 112–113].

Варто зазначити, що ст. 436-2 КК України вперше криміналізувала дії, що полягають у "виправдовуванні", "визнанні правомірним" та "глорифікації", які раніше не були врегульовані на законодавчому рівні. Науковці пропонують тлумачати ці терміни таким чином: "виправдовування" – спроба показати, що власні дії були правильними, "визнання правомірною" – спроба зробити свої дії законними, не зважаючи на їх агресивний характер, "заперечення" – відмова від прийняття факту наявності агресії (окупації), а "глорифікація" – похвала та просування певної ідеї, спрямована на звеличення певних подій чи осіб. Загалом, стаття 436-2 КК України визначає кримінальну відповідальність за такі дії, які можуть становити загрозу для національної безпеки та порушення прав людини і громадянина [3].

Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення, передбаченого статтею 436-2 КК України, характеризується прямим умислом: винні особи усвідомлюють суспільно небезпечний характер своїх діянь, передбачають можливість настання суспільно небезпечних наслідків і бажають нав'язати певну думку певній групі осіб. При цьому, самі виконавці не обов'язково вважають, наприклад, що російський напад або окупація є законними, а можуть діяти з корисливих мотивів або для виконання певної місії.

Цікавим є факт, що особи, які вчинили нетяжкий злочин, передбачений частинами 1 і 2 ст. 436-2 КК, можуть бути звільнені від кримінальної відповідальності на підставі ст. 47 КК України (з передачею особи на поруки) або ст. 48 КК України (узв'язку із зміною обстановки).

Окремим питанням є проблеми відмежування даного кримінального правопорушення від суміжних. Так, найбільшу складність становить визначення ознак, які відрізняють це кримінальне правопорушення від, наприклад, колабораційної діяльності у формі публічного заперечення громадянином України здійснення збройної агресії проти України, встановлення та утвердження тимчасової окупації частин території України, відповідно до ч. 1 ст. 111-1 КК України [5, с. 234]. Так, науковці пропонують кваліфікувати заперечення збройної агресії РФ проти України, в тому числі публічно, за ст. 436-2 КК України [6].

Отже, враховуючи викладене, варто зазначити, що криміналізація дій, пов'язаних з виправданням і підтриманням агресії проти України, а також запереченням факту її окупації, є обґрунтованою потребою у протидії зовнішнім чинникам, що загрожують державності та територіальній цілісності України та інформаційній безпеці, проте, як показує проведений аналіз, потребує подальшого наукового дослідження з метою вдосконалення положень.

Література

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення кримінальної відповідальності за виготовлення та поширення забороненої інформаційної продукції: Закон України від 3 бер. 2022 р. № 2110-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2110-20#Text (дата звернення 14.04.2023).
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III : станом на 15 квіт. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text (дата звернення: 15.04.2023).
3. Хавронюк М. І. За виправдовування збройної агресії РФ проти України – кримінальна правова відповідальність. URL: https://pravo.org.ua/blogs/vypravdovuvannya- zbrojnoyi-agresiyi-rf-proty-ukrayiny-kryminalna-vidpovidalnist/. (дата звернення: 15.04.2023).
4. Д. О. Олєйников, А. Ю. Сердечна. Науково-практичний аналіз використаних в диспозиції ст. 436-2 КК України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. Т.2. №74, 2022. С. 110–118. URL: http://visnyk- pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/273505/268882 (дата звернення: 15.04.2023).
5. Новели кримінального законодавства України, прийняті в умовах воєнного стану: наук.-практ. комент./ А.А. Вознюк, О.О.Дудоров, Р.О.Мовчан. Київ: Норма права, 2022. С. 229–231.
6. Стефанів Н. С., Орлеан А. М., Берднік І. В. Коментар щодо розмежування складів кримінальних правопорушень, передбачених ч. 1 ст. 111-1 та ст. 436-2 КК України. URL:drive.google.com/file/d/1rONpTVnBtxuuWrMpFkPFuwf9uU9gzMrm/view? fbclid=IwAR 30y90bbbT-DzZAVi5Kt7bPToVzlHBHx_IeL28vFcV4GWdx-DiqDNU8orM.

Комаровська Е.Е.
«Правознавство», 2 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник- к.ю.н, доцент,
професор кафедри публічного та міжнародного права Рощина І.О.

КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

24 лютого 2022 року почалося повномасштабне вторгнення Росії в Україну, яке триває і нині. Національне законодавство потребувало рішучих жорстких змін, особливо Кримінальний Кодекс України, а саме: розділ Розділ І Особливої частини «Злочини проти основ національної безпеки України». На думку журналістки Альони Берези: «злочини проти основ національної безпеки є найбільш небезпечними посяганнями на суспільні відносини, які передбачають державну безпеку, обороноздатність, незалежність держави та її конституційний лад» [6]. Лозинська К. дає таке визначення, що злочини проти основ національної безпеки України – це суспільно небезпечні, протиправні, винні та карані діяння, які заподіюють шкоду або створюють загрозу заподіяння такої шкоди зовнішній і внутрішній безпеці держави, вчинені суб'єктом злочину» [8]. Варто зазначити, що у період правового режиму воєнного стану в Україні Верховна Рада України 3 березня 2022 року внесла деякі зміни у Кримінальний Кодекс України із посиленням кримінально-правової відповідальності за пособництво Російській Федерації згідно Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України в умовах дії режиму воєнного стану» та Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність» [2; 3].

Маємо зазначити, що 15 березня 2022 року набрав чинності Закон України від 3.03.2022 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колаборацію діяльність». Як наслідок, Верховна Рада України постановила внести зміни до Кримінального Кодексу України. Його було доповнено статтею 111-1 “Колаборацію діяльність» [1]. Дане поняття є повністю новим для національного законодавства, тому я хочу акцентувати увагу саме на склад злочину, передбачений цією статтею. На мою думку, колаборацію нізм характеризується вимушеною або добровільною співпрацею із ворожою владою для задоволення власних потреб або потреб окупантів. Законом передбачено покарання за колаборацію діяльність у вигляді штрафу, виправних робіт чи позбавлення волі. Така діяльність громадян є насамперед зрадою своїй державі, особливо набуває особливої суспільної небезпечності у період воєнного стану, тому що загрожує територіальній цілісності, суверенітету та національній безпеці України.

Як приклад, розглянемо Справу від 10.04.2023 року №176/694/23, в якій зазначено, що громадянин України, уродженець міста Жовті Води Дніпропетровської області, реалізуючи свій злочинний умисел, спрямований на публічне заперечення здійснення збройної агресії проти України, 03 листопада 2022 року, о 11:19 перебуваючи в приміщенні своєї житлової квартири, використовуючи ноутбук, а також наявне на вказаному технічному засобі програмне забезпечення, призначене для входу до мережі Інтернет, зокрема до соціальної мережі

«Вконтакте» розмістив коментар до публікації, яка починається зі слів «Американская авианосная ударная группа во главе с атомным авианосцем USS Gerald Ford в середине ноября прибудет в Портсмут (Англия), – сообщает UK Defence Journal» такого змісту: «Нет никакой войны, и Россия, по факту, не нападала на Украину! Нато и Украина сами начали расширяться, а теперь ноют....», в якому, відповідно до висновку експерта за результатами проведення судової експертизи писемного мовлення, міститься публічне заперечення здійснення збройної агресії проти України. Суд ухвалив визнати його винним у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 111-1 КК України та призначити покарання у виді позбавленням права обіймати посади в органах державної влади та місцевого самоврядування на строк десять років [4].

Таким чином, уже зафіксовано десятки вироків суду щодо колаборацію ної діяльності громадян, тому Парламент дуже вчасно прийняв відповідні зміни на користь державі, її незалежності, недоторканості й національної безпеки. Варто звернути увагу на те, що найчастіше суд обирає таке покарання як – «позбавлення права займати посади в держорганах на десять років, інколи з додатковими санкціями, наприклад, конфіскацією майна». «Наразі «виникає питання щодо пропорційності відповідальності, адже є випадки, коли аналогічні покарання отримують і ті, хто займав посади в окупаційних органах, і ті, хто публічно лише схвалював їх дії. Водночас, деякі вироки демонструють ще одну проблему: мешканці окупованих територій чітко не усвідомлюють, що таке колаборацію на діяльність**.** У правовій площині для України колаборацію на діяльність – нове явище, яке з’явилася в КК України лише після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну» [7]. Адвокат Регіонального центру прав людини Андрій Яковлєв зазначає: “Колаборацію на діяльність походить із такого кримінального правопорушення, як державна зрада (ст. 111 ККУ). Злочин державної зради належить до злочинів проти основ національної безпеки та має три ключові складові: перехід на бік ворога в період збройного конфлікту; шпигунство; надання іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги в проведенні підривної діяльності проти України. Останнє і стало підґрунтям для появи статей “колаборацію на діяльність” і “пособництво державі-агресору”, що полягає у співпраці з ворогом” [7]. Я повністю погоджуюся із цим твердженням, тому що колаборацію на діяльнасть характеризуються саме добровільній усвідомленій співраці з ворогом, яка можлива тільки на окупованих територіях і приносить шкоду державі і її громадянам.

Юрист Миколи Кіккаса дає кримінально-правову оцінку ч. 2 статті 111-1 ККУ: “Такі випадки наводять на думку, що ч. 2 статті сформульована не дуже вдало, оскільки містить формальний підхід. Тобто особі достатньо обіймати посаду (причому не керівну і не пов’язану з

організаційно-розподільчими та адміністративно-господарчими функціями) для обвинувачення. До того ж не має враховуватись та доводитись шкода, яку особа спричинила суспільству та державі. Діяння, перелічені вироком, або несуть мінімальну шкоду (наприклад, повідомлення про збори) або взагалі є суспільно-корисними (наприклад, допомога обмежено дієздатним)» [6]. Я також погоджуюся із цієї думкою, тому що законодавча влада не враховує випадків, що на окупованих територіях мають працювати медичні та освітні заклади, громадяни повинні заробляти гроші та продовжувати жити своїм життям.

Актуальність застосування статті111-1 ККУ пояснюється складними умовами життя громадян на окупованих територіях, безробіттям, інфляцією, корупційними схемами та застоєм в економічних секторах держави. Я вважаю, що Україні слід посилити кримінально- правову відповідальність за колабораційну діяльність: внести додатковий вид покарання – виправні роботи та розширити строки такої відповідальності. Також необхідністю є розмежування чітких її видів у Кримінальному Кодексі України. Законодавець має враховувати, що громадяни на окупованих територіях мають продовжувати своє життя, навіть працюючи на окупаційну владу не за власним бажанням і внести правки у ч. 2 ст. 111-1, і не ототожнювати дії громадян щодо суспільної користі: працевлаштування у лікарні, школі чи дитячому садочку із злочинною колабораційною діяльністю.

Література

1. Кримінальний Кодекс України від 15.04.2023 № 2341-III URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text
2. Про національну безпеку України: Закон України від 31.03.2023 р. №2469-VIII URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність: Закон України від 03.03.2022 р. № 2108-IX URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20#Text
4. Вирок Жовтоводського міського суду Дніпропетровської обл. від 10.04.2023. у справі №176/694/23 URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/110107356
5. Береза А. «Колаборанти та злочини проти основ національної безпеки на Хмельниччині» URL: https://imi.org.ua/blogs/kolaboranty-ta-zlochyny-proty-osnov-natsionalnoyi- bezpeky-na-hmelnychchyni-i49496
6. Пріхно А. «За що судять колаборантів: вісім вироків очима юристів» URL: https://mipl.org.ua/za-shho-sudyat-kolaborantiv-visim-vyrokiv-ochyma-yurystiv/
7. Лозинська К «Злочини проти основ національної безпеки України у вимірі кримінального права» URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/34369/1/202.pdf

Курінська Я.С.
«Правознавство», 3 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий курівник – к.ю.н.,
доцент кафедри публічного та міжнародного права Ілікчієва К.І.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ОКРЕМИХ ПРАВ ПРЕДСТАВНИКІВ ЛГБТ СПІЛЬНОТИ

В останні роки все більшого розголосу у світі набуває питання легалізації одностатевих шлюбів. Питання, яке з 1994-го року на законодавчому рівні врегульовано в Ізраїлі, 2001-го – в Нідерландах, 2003-го – в Бельгії [9], в Україні особливо гострий резонанс почало викликати тільки в другій половині 2010-х. І до сьогодні це питання відкрите, не дивлячись на анти-

дискримінаційне законодавство, що діє в Україні. Зокрема, ст. 24 Конституції [1] закріплює рівність усіх громадян незалежно від будь-яких ознак. Також ст. 161 Кримінального кодексу України (надалі КК України) [4] передбачає кримінальну відповідальність за пряме чи непряме обмеження прав або встановлення прямих чи не прямих привілеїв громадян за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, інвалідності, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками. Тим не менше, окремі положення законодавства в інших сферах містять такі обмеження.

У період повномасштабного вторгнення, відсутність законодавчого регулювання шлюбів представників ЛГБТ-спільноти загострили питання про порушення їх прав у певних сферах. Зокрема, право на спадкування, на безперешкодні відвідини важкохворої особи у лікарні чи навіть право забирати тіло померлого з території ведення активних бойових дій. Такими правами наділене обмежене коло осіб. Це особи, що є членами сім'ї, близькими родичами або ж ті уповноважені особи, на яких державою чи особистою волею суб'єкта було покладено такий обов'язок. Що ж до одностатевого партнера – станом на 18.04.2023 року законодавством України не передбачено надання можливості їй/йому піклуватися про партнера на рівні із її/його родичами.

Ч. 1 ст. 287 Цивільного кодексу України (надалі ЦК України) визначає, що фізична особа, яка перебуває на стаціонарному лікуванні у закладі охорони здоров'я, має право на допуск до неї інших медичних працівників, членів сім'ї, опікуна, піклувальника, нотаріуса та адвоката [2]. Отже, перелік осіб, яким надано право відвідувати хворого у лікарні є вичерпним. Проблема загострюється у випадках перебування особи у реанімації.

Ст. 11 Закону України «Про поховання та похоронну справу» визначає, що поховання померлого покладається на виконавця волевиявлення померлого. Якщо у волевиявленні померлого немає вказівки на виконання волевиявлення чи в разі відмови виконавця від виконання волевиявлення померлого поховання померлого здійснюється чоловіком (дружиною), батьками (усиновителями), дітьми, сестрою, братом, дідом або бабою, онуком (правнуком), іншою особою, яка зобов'язалася поховати померлого [6]. Наразі в законі не представлено жодної детермінації «одностатевого партнера/ки», що є прямим свідченням відсутності нормативного закріплення належних прав меншин.

Означені проблемні питання походять з дискримінаційної норми ст. 51 Конституції України, що шлюб це союз жінки і чоловіка [1]. Подібне розуміння норми подається і у ст. 3 Сімейному кодексі України (надалі СК України): сім'єю є особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки, а також подружжя (дружина і чоловік), що у зв'язку з навчанням, роботою, лікуванням, необхідністю догляду за батьками, дітьми та з інших поважних причин не проживають спільно [3].

Тлумачення терміну «члени сім'ї» знаходимо у п. 1 ч. 1 ст. 3 Кримінально процесуального кодексу України (надалі КПК України). Це, зокрема, чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний брат, рідна сестра, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням, а також особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом і мають взаємні права та обов'язки, у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі [5].

Отже законодавець України не визначає чіткого переліку осіб, яких можна назвати сім'єю, натомість зазначає конкретні критерії, за якими їх можна охарактеризувати (пов'язані спільним побутом і мають взаємні права та обов'язки), відповідно, одностатеві пари, навіть без офіційної реєстрації стосунків, на законодавчому рівні вважаються сім'єю.

У той же час, ст. 11 Закону України «Про поховання та похоронну справу» не містить поняття «члени сім'ї», а отже, якщо один із партнерів помре або загине не лишивши при цьому заповіту, інший, згідно закону, не матиме змоги належним чином його поховати, оскільки у своїх правах не є прирівняним до чоловіка/дружини померлого.

Щодо відвідин особи, яка перебуває на стаціонарному лікуванні у закладі охорони здоров'я, незважаючи на те, що до хворого можуть бути допущені члени сім'ї, на практиці, через юридичну необізнаність партнера та персоналу закладу, останні, у зв'язку із власними упередженими переконаннями, можуть не допустити першого/у до палати гомосексуального пацієнта. А це вже склад правопорушення передбаченого ст. 161 КК України.

Повномасштабне вторгнення актуалізувало питання дискримінації у сімейних правах (зокрема, право розпоряджатися тілом покійного, право на поховання) за сексуальною орієнтацією, оскільки в лавах Збройних Сил за незалежність України воює ЛГБТ батальйон.

У відповідь на цей виклик, 13.03.2023 року у Верховній Раді України було зареєстровано законопроект «Про інститут реєстрованих партнерств», який наразі перебуває на ознайомленні в комітеті. З-поміж інших, положення ст. 9 законопроекту, визначає права реєстрованого партнера (як одностатевого так і партнера іншої статі) у разі смерті чи зникнення безвісти іншого з реєстрованих партнерів. Зокрема, реєстрований партнер визнається членом сім'ї першого ступеня споріднення, а також ставить його в один ряд із близькими родичами [8].

Таким чином, у разі прийняття цього законопроекту одностатеві партнери будуть прирівняні у своїх правах до гетеросексуальних пар, що дасть їм змогу, поміж іншого, безперешкодно відвідувати один одного у лікувальних закладах, а також за законом переймати обов'язок поховання у разі смерті одного з партнерів. Такий тип державного визнання стосунків між партнерами дозволить у правовому полі максимально наблизити реєстроване партнерство до шлюбу та частково виключити елемент прямої та непрямої дискримінації ЛГБТ у законодавстві України.

Література

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254 %D0 %BA/96- %D0 %B2 %D1 %80#Text
2. Цивільний кодекс України Кодекс України; Закон, Кодекс від 16.01.2003 № 435- IV URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text
3. Сімейний кодекс України Кодекс України; Кодекс, Закон від 10.01.2002 № 2947- III URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text
4. Кримінальний кодекс України Кодекс України; Кодекс, Закон від 05.04.2001 № 2341-III URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text
5. Кримінальний процесуальний кодекс України Кодекс України; Закон, Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text
6. Про поховання та похоронну справу Закон України від 10.07.2003 № 1102-IV URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1102-15#n115
7. Порядок передачі та репатріації тіл (останків) осіб, загиблих (померлих) у зв'язку із збройною агресією проти України затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 17 червня 2022 р. № 698 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/698-2022- %D0 %BF#Text
8. Проект Закону про інститут реєстрованих партнерств № 9103 від 13.03.2023 URL: https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1681894
9. Електронне джерело: URL: https://www.slovoidilo.ua/2021/09/29/infografika/svit/yakyx-krayinax-dozvoleni- odnostatevi-shlyuby-ta-soyuzy
10. Абдель Фатах Анна Станіславівна *Одностатеві шлюби та цивільне партнерство: порівняльно-правовий аналіз* Recht und völkerrecht Abschnitt vii. Zürich, Schweizerische Eidgenossenschaf 31. März, 2023

Лісова С.О.
«Правознавство», 2 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник – к.ю.н.,
професор кафедри публічного та міжнародного права Рощина І.О.

СЕКСУАЛЬНЕ НАСИЛЬСТВО ЯК ТАКТИКА ВЕДЕННЯ ЖОРСТОКОЇ ВІЙНИ

Сексуальне насильство стало однією з тактик ведення жорстокої війни, яке використовується для підкорення населення, знищення його культури та насильницького зміцнення контролю над територією. Жертвами сексуального насильства під час війни переважно стають жінки та дівчата, але також можуть бути атаковані і чоловіки. На жаль, такий формат війни у сучасному суспільстві стає все дедалі розповсюджений, а жертви цих злочинів закриваються у собі та надають перевагу замовчуванню отриманих як фізичних, так і моральних травм.

Метою нашого дослідження є аналіз сексуального насильства як тактику ведення жорстокої війни у двох аспектах: теоретичному – збір правового регулювання зазначеного злочину у міжнародному законодавстві, а також практичному – аналіз випадків сексуального насильства під час війн різних часових проміжків і різних країн.

Отже, задля детального розгляду питання сексуального насильства під час війни, ми пропонуємо звернутися до фундаментальних документів, що його регулюють, та проаналізувати їх.

Варто зазначити, що такі жахливі події відбуваються і на території України у ході жорстокої війни зі сторони країни-агресора. Окрім того, що російські окупанти порушують усі можливі норми міжнародного гуманітарного права та міжнародного права про права людини, використовуючи заборонену зброю, вони застосовують усі можливі форми знущання та насильства над цивільним населення, починаючи від малюків та закінчуючи літніми людьми. Проте вирахувати всю кількість таких злочинів, які були вчинені російськими окупантами, буде доволі складно.

За даними Моніторингової місії ООН з прав людини в Україні, з 24 лютого 2022 року станом на 31 січня цього року було зафіксовано 133 жертви: 85 чоловіків, 45 жінок і троє дівчаток; 109 випадків, ймовірно, було скоєно російськими окупантами [11].

Окрім цього, у письмовому звіті Генеральної Асамблеї ООН про воєнні злочини російської армії, скоєні наприкінці лютого та в березні в Україні, комісія повідомляє про дві справи зґвалтування жінок похилого віку; в одному з сіл Чернігівської області у березні командир підрозділу неодноразово здійснював сексуальне насильство над 16-річною дівчиною і погрожував убивством іншим членам сім'ї, які намагалися її захистити. У кількох інцидентах, задокументованих комісією, російські окупанти вчиняли сексуальне насильство проти чоловіків і жінок, які були незаконно ув'язнені [12].

Одним з основних документів міжнародного гуманітарного права є Женевські конвенції 1949 року та їхні додаткові протоколи 1977 року. Ці документи містять норми, які регулюють захист цивільних і військовополонених осіб під час війни, а також встановлюють заборону на сексуальне насильство, зокрема на зґвалтування, примусову проституцію та будь-яку іншу форму сексуального насильства [1; 2; 5].

Одним з найважливіших міжнародних документів щодо захисту прав жінок та боротьби із сексуальним насильством під час війни є Резолюція Ради Безпеки ООН № 1325 "Жінки, мир та безпека". Ця резолюція закликає всі сторони конфлікту дотримуватися міжнародного гу-

манітарного права, захищати жінок і дівчат від сексуального насильства та включати їх у процес миротворення та переходу до миру [4].

Стамбульська конвенція про запобігання та боротьбу з насильством щодо жінок і домашнього насильства визнає сексуальне насильство під час конфлікту як злочин війни та злочин проти людства, а також наголошує на тому, що жінки та дівчата є особливо вразливими до такого насильства. Конвенція Істанбул також включає зобов'язання держав-учасниць забезпечувати доступ жертв до необхідної допомоги та підтримки [6].

Резолюція 1820 Ради Безпеки ООН чітко визнала сексуальне насильство як тактику ведення війни з метою приниження, домінування, насадження страху, розосередження та/або примусового переселення цивільних членів певної громади або етнічної групи. Окрім цього, даний документ засуджує використання сексуального насильства як зброї війни та закликає до його запобігання і, в майбутньому, покарання винних [3].

Сексуальне насильство під час війни включає широкий спектр злочинів, таких як зґвалтування, сексуальне рабство, примушення до проституції, примусова вагітність, примусова стерилізація чи будь-яка інша подібна за тяжкістю форма сексуального насильства. Дане положення визначається п. g ч. 1 ст. 7 Римського Статуту Міжнародного Кримінального Суду [7].

На сьогоднішній день міжнародний досвід має велику кількість судових прецедентів, котрі засуджують суб'єктів вчинення сексуального насильства під час війни. Деякі з них ми можемо проаналізувати.

Міжнародний трибунал для колишньої Югославії (МТКЮ) розглядав справу щодо злочинів, які були вчинені під час конфлікту в Боснії та Герцеговині в 1990-х роках. Серед цих злочинів були випадки сексуального насильства проти жінок і дівчат.

Під час розгляду справи проти Анто Фурунджії, були представлені свідчення про те, що він віддавав накази своїм підлеглим про здійснення сексуальних нападів на мусульманських жінок, а також про те, що сам Фурунджія брав участь у таких нападах. У 2003 році Фурунджія був засуджений за керівництво злочинним загоном, а також за безпосередню участь у військових злочинах, зокрема у випадках сексуального насильства [9].

Це був перший випадок, коли МТКЮ засудив військового командира за злочини сексуального насильства. Рішення відносно Фурунджії було важливим кроком у забезпеченні відповідальності за сексуальне насильство, яке було вчинене в рамках збройного конфлікту.

У липні 1998 року МТКЮ пред'явив звинувачення проти Кунараца, Ковача та Вуковича у вчиненні масового насильства, зокрема сексуального насильства, проти бошнякських жінок і дівчат у літньому таборі в Коніці.

У 2001 році Кунаратсу, Ковачу та Вуковичу було засуджено МТКЮ за звинувачення у злочинах проти людства, включаючи сексуальне насильство. Кожен з них отримав пожиттєве ув'язнення за вчинення злочинів, які були встановлені судом. Це також був один з перших випадків, коли МТКЮ визнав сексуальне насильство як злочин проти людства, що заслуговує на найсуворішу кримінальну відповідальність [10].

Міжнародний трибунал щодо Руанди (МТР) був створений ООН у 1994 році з метою розслідування та переслідування злочинів проти людства, які були скоєні під час громадянської війни в Руанді.

Одним з основних обвинувачених на МТР був колишній мер міста Табаре, Жан-Поль Акаєсу. Акаєсу було засуджено МТР у 1998 році за злочини проти людства, зокрема за вчинення сексуального насильства, проти туци над племенем хути у Табаре в 1994 році. Він був засуджений до пожиттєвого ув'язнення, яке він відбуває у наш час [8].

Отже, міжнародне співтовариство приділяє все більше уваги проблемі сексуального насильства під час війни та захисту прав жертв цього насильства. Було прийнято ряд міжнародних документів та ініціатив з метою запобігання та боротьби з цим явищем, включаючи захист прав жінок і дівчат, які є найуразливішими до сексуального насильства під час війни. Більшість цих фундаментальних документів чітко визнає та засуджує використання сексуального насильства як зброї чи тактики ведення жорстокої війни.

Література

1. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року (укр/рос) : Протокол Орг. Об'єдн. Націй від 08.06.1977 р.: станом на 8 груд. 2005 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text (дата звернення: 08.04.2023).
2. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими (укр/рос): Конвенція Орг. Об'єдн. Націй від 12.08.1949 р.: станом на 8 лют. 2006 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text (дата звернення: 08.04.2023).
3. Жінки, мир, безпека: Резолюція від 19.06.2008 р. № 1820. URL: https://www.msp.gov.ua/documents/6269.html?PrintVersion (дата звернення: 08.04.2023).
4. Жінки, мир, безпека : Резолюція від 31.10.2000 р. № 1325. URL: https://www.dls.gov.ua/print-article/?pa=12628 (дата звернення: 08.04.2023).
5. Конвенція про захист цивільного населення під час війни (укр/рос): Конвенція Орг. Об'єдн. Націй від 12.08.1949 р.: станом на 8 лют. 2006 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text (дата звернення: 08.04.2023).
6. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція): Конвенція, Міжнар. докумен від 11.05.2011 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11#Text (дата звернення: 08.04.2023).
7. Римський статут міжнародного кримінального суду: Статут Міжнар. судів від 17.07.1998 р. : станом на 16 січ. 2002 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text (дата звернення: 08.04.2023).
8. Judgement of International Criminal Tribunal for Rwanda (ICTR) of 02.09.1998 in no. ICTR-96-4-T. URL: https://www.refworld.org/cases,ICTR,40278fbb4.html (дата звернення: 08.04.2023).
9. Judgement of International Tribunal for the Former Yugoslavia of 10.12.1998 in no. IT-95-17/1-T. URL: https://www.icty.org/x/cases/furundzija/tjug/en/fur-tj981210e.pdf (дата звернення: 08.04.2023).
10. Judgment of International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY) of 22.02.2001 in no. IT-96-23-T& IT-96-23/1-T. URL: https://www.refworld.org/cases,ICTY, 3ae6b7560.html (дата звернення: 08.04.2023).
11. В ООН розповіли про випадки сексуального насильства під час війни рф проти України. Східний варіант. URL: https://v-variant.com.ua/v-oon-rozpovily-pro-vypadky- seksualnoho-nasylstva-pid-chas-viyny-rf-proty-ukrainy/ (дата звернення: 12.04.2023).
12. Сексуальні злочини під час війни: чи реально покарати ґвалтівників. Новини України – останні новини України сьогодні – УНІАН. URL: https://www.unian.ua/war/seksualni- zlochini-pid-chas-viyni-chi-realno-pokarati-gvaltivnikiv-12026517.html (дата звернення: 12.04.2023).

Пойденко А.С.
«Правознавство», 1 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – д.ю.н., доцент,
професор кафедри публічного та міжнародного права Міхневич Л.В.

НАСЛІДКИ РОСІЙСЬКОЇ ПАСПОРТИЗАЦІЇ НА ЗВІЛЬНЕНИХ ТЕРИТОРІЯХ УКРАЇНИ

На момент написання тез близько 20 % України залишається окупованою рф. На цих територіях проживає значна частина українців і їхній правовий стан украй хиткий. Як зазначає мер Мелітополя Іван Федоров, 50 % населення міста планується видати російські паспорти вже до кінця весни 2023 року. Ситуація в інших регіонах не краща. Зокрема, речник Генерального Штабу Збройних Сил України Олександр Штупун, доповідав 6 січня 2023 р. про ско-

рочення термінів для отримання російського паспорта на території Донеччини з 30 до 10 діб [3]. Відтак, така масова та прискорена російська паспортизація може створити неабиякі проблеми для України на реінтегрованих територіях. Відповідно, в цій роботі будуть розглянуті наслідки таких дій.

Зауважимо, що дана тема майже не представлена в наукових дослідження, вочевидь саме через гостроту конфлікту Україно-російської війни. Втім є дослідження, присвячені примусовій паспортизації на Донбасі та АРК (Марина Рабінович, Тетяна Дракохруст та інші). І очевидно, що детальний аналіз питання паспортизації буде проводитися після закінчення війни, хоча вже можна і потрібно розпочинати вирішення проблеми, враховуючи звільнення Харківської і частину Херсонської областей.

Наразі в Україні діє закон про колабораційну діяльність [1], хоча він, на думку спеціалістів, є досить суперечливим, утім встановлює серйозну кримінальну відповідальність за отримання російського паспорту. Водночас, у жовтні 2022 р., Постановою Кабінету Міністрів України внесено зміни до порядку оформлення документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України, що полегшують процедуру отримання паспорту [2]. Окрім цього дієвою залишається нормативно-правова база, напрацьовано за часів гібридної війни з росією 2014–2022. Але у зв'язку із повномасштабним вторгненням та незаконними «референдумами» осені 2022 року, актуальна вона здебільшого для Криму зі всіма особливостями місцевої паспортизації. Тоді як нашу зацікавленість становлять саме звільненні території та наслідки окупації цих територій.

Також, варто зазначити, що ситуація на окупованих територіях неоднакова. Так, на території Криму діють тільки російські паспорти. В той час, в окупованих Донецькій та Луганській областях окрім них є і паспорти місцевих квазіреспублік. Вони цінуються більше, ніж українські паспорти, але все одно є нижчими від російських.

І хоча через гарячий стан війни пріоритетним є забезпечення армії, а юридичні деталі відходять на другий план, на даний момент вже йде розробка нормативно-правової бази. Зокрема Ірина Верещук, Віце прем'єр-міністр – Міністр з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України, заявила про розробку законопроекту про правовий режим деокупованих територій, де щільне місце має посісти і питання паспорту [5].

Зауважимо, що подібна проблема не нова, але водночас досі не має шляхів вирішення. У 2008 році, після вторгнення росії у Абхазію та Південну Осетію, Грузія апелювала до міжнародної спільноти щодо незаконної видачі паспортів громадянам окупованих територій. Проте юридично в цьому не було жодних проблем. Міжнародне право залишає за державою право вирішувати відповідно до своїх внутрішніх правил, кому і як видавати паспорти. Відповідно, можна сказати, що росія не порушує напряму норми міжнародного права у цьому питанні [5].

Однак, розглядаючи проблему детальніше, можна виділити як опосередковане порушення міжнародного права, так і виокремити один з наслідків російської паспортизації.

Після отримання паспорта, людина стає на військовий облік і може буде мобілізована згідно законів рф. А це веде до порушення статті 51 Конвенції про захист цивільного населення під час війни. Окрім цього, складається ситуація, коли ЗСУ повинні воювати не тільки з безпосередніми громадянами росії, але і з вихідцями із Херсонщини, Запоріжжя тощо.

Також паспортизація відкриває шлях до можливості депортувати та переселяти населення окупованих територій, що порушує статтю 49 Конвенції про захист цивільного населення під час війни. Можна зробити висновок, що міжнародне право хоч і має прогалини в цьому питанні, але значно обмежує права держави-окупанта на використання похідних можливостей від цього.

Звертає на себе увагу і те, що ворог використовує не тільки примусові, але й заохочувальні методи. Паспорт – не просто документ, що підтверджує приналежність до тієї чи іншої держави, але й ключ до соціального ліфту. Так, мешканці Донеччини та Луганщини відмовлялися від українських документів, щоб отримати доступ вести торгівлю на території росії.

Також, наявність російського паспорту сприяла кар'єрі у місцевих органах влади та силових структурах. І тут варто зауважити, що саме за таке добровільне набуття російського громадянства та отримання паспорта держави-агресора державними посадовими особами чи представниками місцевого самоврядування за відсутності ознак державної зради, а також осіб, які сприяли паспортизації (пропаганда, публічні заклики, примус до отримання паспорта та громадянства) встановлюється відповідальність.

Інша справа, коли на людей тиснуть або створюють умови, коли без паспорта агресора не обійтись. Водночас тут важливо розділяти тиск і створення певних незручностей. Наприклад, важко порівнювати, наприклад, незручності людини, яка без російського паспорта піддається постійним перевіркам, обшукам та ін., або особа, яка щойно досягла повноліття може повністю залишитися без документів, а виїхати на підконтрольну Україні територію за легальними документами не може, з незручностями пенсіонерів, які бажають отримувати дві пенсії. Хоча, Міністерство соціальної політики пристосувалося до важких умов війни і зробило систему отримання українських пенсій гнучкішою [5].

Питання паспорту є фундаментальним, оскільки це основний документ, що посвідчує особу. І відповідно без нього неможливо виконати жодну правову угоду.

Тож, підбиваючи підсумки, зазначимо деякі наслідки російської паспортизації:

1) складнощі при поверненні українського паспорту;
2) втрата людського ресурсу;
3) проблема визначення приналежності майна;
4) ускладнення отримання соціальної допомоги;
5) підстава для вирішення прогалини у міжнародному праві.

Як бачимо, російська паспортизація призводить до значних наслідків, що необхідно виправляти вже на звільнених територіях. Щось із цього має невідворотний характер, як втрата людського ресурсу, а інше може бути вирішено вдалим нормативно-правовим забезпеченням та грамотним управлінням. У будь-якому випадку, справою національної правової системи є вирішення цих питань та нівелювання наслідків російської паспортизації незалежно від складності реалізації цієї проблеми.

Література

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність: Закон України від 03.03.2022 року № 2108-IX URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20#Text (дата звернення 17.04.2023)
2. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо оформлення документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України. Постанова Каб. Міністрів України від 28.10.2022 р. № 1220 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1220-2022- %D0 %BF#Text (дата звернення 17.04.2023).
3. Оперативна інформація станом на 06.00 05.01.2023 щодо російського вторгнення: URL:https://www.facebook.com/GeneralStaff.ua/posts/pfbid02rw13fgCb7efK1Cr257uV9EJgSxw yYA7TP7MGPEdsAUxzNj4JBhEsHiBCTwZnsyyxl
4. Vincent M. Artman. Passport Politics: Passportization and Territoriality in the De Facto States of Georgia. 2011. Presented to the Department of Geography and the Graduate School of the University of Oregon June 2011. P. 108–114.
5. Мінреінтеграції розробляє законопроєкт про правовий режим деокупованих територій. URL: https://minre.gov.ua/2023/03/28/minreintegracziyi-rozroblyaye-zakonoproyekt- pro-pravovyj-rezhym-deokupovanyh-terytorij/
6. Про особливості нарахування та виплати грошових допомог, пільг та житлових субсидій на період дії воєнного стану. Постанова Каб. Міністрів України від 07.03.2022 року № 215. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/215-2022- %D0 %BF#Text (дата звернення 17.04.2023).

Притула К.С.
«Правознавство», 2 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.ю.н.,
доцент кафедри публічного та міжнародного права Беспаль О.Л.

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ТА ДЕЯКИХ ЗАРУБІЖНИХ ДЕРЖАВ

Незважаючи на те, що чи не найголовнішою проблемою в Україні сьогодні є війна, проблема домашнього насильства залишається надзвичайно актуальною в суспільстві. Безпека

це те, що людина повинна відчувати повсякчас, проте вчинення домашнього або сімейного насильства, яке застосовується одним членом сім'ї щодо іншого, прямо порушує відчуття безпеки, права і свободи останнього. Така протиправна поведінка значно знецінює поняття інституту сім'ї та потребує особливої уваги зі сторони законодавця.

Актуальність дослідження даного питання також пояснюється тим, що, відповідно до кримінальної статистики, яка оприлюднена на сайті Офісу Генерального прокурора, за останній період (січень-березень 2023 року) вже зареєстровано 662 випадки домашнього насильства, тоді як минулого року в цей період було зареєстровано 573 таких випадки. Тобто бачимо тенденцію до приросту вчинення домашнього насильства цьогоріч (+13 %), і це ще раз доводить, що війна не скасовує потребу протидіяти домашньому насильству. Найбільше від домашнього насильства страждають жінки (84 % від загальної кількості потерпілих) та діти (10 %) [6].

У масовій свідомості утвердилася думка, що насильство в сім'ї зводиться лише до фізичного насильства. Насправді, насильство в сім'ї – це багатогранне криміногенне явище,

яке має різні види і форми прояву [3, с. 150]. Формами насильства в сім'ї, відповідно до ст.1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» є: фізичне, психологічне, економічне та сексуальне насильства.

На рівні національного законодавства кримінальна відповідальність за домашнє насильство закріплена у ст.126-1 Розділу ІІ Особливої частини «Кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи» КК України [1]. Диспозиція закріплює визначення правопорушення як умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи. Ця стаття є новелою для КК України й закріплена відносно нещодавно, з 2019 року. Зазначене визначення комплексно осягає всі можливі способи впливу на особу, які підпадають під кваліфікацію домашнього насильства [4, с. 32].

Та, задля глибшого розуміння важливості дослідження питання кримінальної відповідальності за домашнє насильство, вважаємо доречним звернутися до законодавства деяких зарубіжних країн. Право на сім'ю, безпеку практично у всіх країнах світу відносяться до одних із пріоритетних «природних» прав людини.

У Кримінальному кодексі Франції передбачена відповідальність за застосування насильства, як до малолітньої дитини, так і до неповнолітньої. Законодавець у Франції по- різному оцінює ступінь небезпеки домашнього насильства по відношенню до дітей різного віку. Так, за здійснення законним, природним або приймальним родичем по висхідній лінії або будь-якою іншою особою, що здійснює відносно неповнолітнього батьківські права або що має законні права відносно неповнолітньої особи у віці до п'ятнадцяти років, діяння, що виразилося в позбавленні неповнолітнього їжі або піклування і що представляє небезпеку для його

здоров'я, передбачена відповідальність у виді семи років ув'язнення і штрафом у розмірі 700 000 франків (ст. 227-15 КК Франції). Якщо такі дії стосуються неповнолітнього покарання призначається у виді двох років ув'язнення і штрафом у розмірі 200 000 франків.У разі смерті малолітньої дитини від такого насильства покарання складає тридцять років кримінального ув'язнення (ст. 227-16 КК Франції) [3, с. 151].

Стаття 227-17 КК Франції передбачає, що ухилення природного, законного або приймального батька або матері без законної на те підстави від виконання своїх, встановлених законом, обов'язків, що представляє небезпеку для здоров'я, безпеки, моральності або виховання їх неповнолітньої дитини, карається двома роками ув'язнення і штрафом у розмірі 200 000 франків [3, с. 151].

Особливим є регулювання кримінальної відповідальності за Кримінальним кодексом Італії 1930 р., в якому виділений окремо розділ, що стосується правопорушень проти сім'ї. Зокрема, стаття 564 КК Італії закріплює відповідальність за інцест, в якій зазначено, що той, хто вчиняє кровозмішення щодо родича по низхідній або висхідній лінії, або з однорідним по прямій лінії, або з сестрою чи братом, карається позбавленням волі від одного до п'яти років. Санкція статті передбачає такі обтяжуючі обставини: у випадках, передбачених попередніми положеннями, якщо інцест вчинений старшою особою з особою молодшою вісімнадцяти років – штраф посилюється у вигляді позбавлення волі від двох до восьми років; також якщо це буде вчинено батьками, або законними представниками щодо дитини – передбачає втрату батьківських прав або прав на правову опіку дитини [2].

Кримінальний кодекс Грузії під домашнім насильством визнає насильство одного члена сім'ї по відношенню до інших членів сім'ї, систематичну зневагу, шантаж, приниження,що спричинили фізичний біль або страждання і не спричинили наслідків, передбачених статтями 117, 118 або 120 КК Грузії. Такі дії караються суспільно корисною працею на строк від сорока до ста п'ятдесяти годин. За наявності кваліфікуючих ознак: вчинення домашнього насильства щодо вагітної жінки, неповнолітнього або особи, що знаходиться у безпорадному стані; у присутності неповнолітнього відносно члена сім'ї винного; відносно двох або більше за осіб; групою осіб; неодноразово, вчинене карається суспільно корисною працею на строк від ста до двохсот годин, обмеженням свободи на строк до одного року або позбавленням воліна строк до одного року [5, с. 297].

Певні особливості кримінально-правового регулювання відповідальності за домашнє насильство притаманні законодавству Польщі. Кримінальний кодекс Польщі передбачає окремі розділи «Злочини проти сексуальної свободи і моральності» та «Злочини проти сім'ї та опіки». Сексуальне насильство вчинене з родичем по висхідній і низхідній лінії, усиновленим, усиновлювачем, братом або сестрою, підлягає покаранню позбавленням волі настрок від 3 місяців до 5 років. У ст. 207 КК Польщі передбачено покарання за завдання фізичних або психічних страждань найближчій особі або іншій особі, яка перебуває у постійній або тимчасовій залежності від злочинця, або малолітньому, або особі, яка є безпомічною з точки зору свого психічного або фізичного стану у виді позбавлення волі на строк від 3 місяців до 5 років. Якщо ж ці дії вчиняються з особливою жорстокістю, відповідно до ч. 2 ст. 207 КК Польщі, покарання призначається в межах від 1 до 10 років позбавлення волі. Якщо в наслідок цих дій потерпілий здійснить замах на власне життя, винний підлягатиме покаранню на строк від 2 до 12 років позбавлення волі (ч. 3 ст. 207 КК Польщі) [3, с. 152].

Таким чином, дослідження та аналіз кримінального законодавства щодо відповідальності за домашнє насильство дає змогу нам виділити окремі аспекти, на які вітчизняному законодавцю слід звернути увагу та із впровадженням яких може спостерігатися позитивна тенденція до зниження рівня злочинності у цій сфері. Зокрема, на наш погляд, враховуючи досвід зарубіжних країн, законодавець має збільшити міру покарання за домашнє насильство. Для того, щоб забезпечити ефективний захист прав жертв, необхідно передбачити суворіші санкції за домашнє насильство, а також за випадки, коли таке насильство призводить до тяжких наслідків для жертви (доповнити статтю обтяжуючими обставинами, такими як: відносно двох або більше осіб; вчинене групою осіб).

Література

1. Кримінальний кодекс України: від 05.04.2001 року № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001, № 25-26, ст.131.
2. Кримінальний кодекс Італії (*Codice Penale REGIO DECRETO 19 ottobre 1930 , n. 1398*). URL: https://www.gazzettaufficiale.it/sommario/codici/codicePenale (дата звернення: 04.04.2023)
3. Садонцева Л.К. Кримінальна відповідальність за домашнє насильство в Україні та зарубіжному праві: порівняльний аналіз. *Молодий вчений. Юридичні науки*. 2019. № 4 (68). С. 149-153.
4. Ландіна А. Протидія насильству в сім'ї: зарубіжний досвід. Електронний депозитарій НАВС. 2020. С. 31–33. URL: http://elar.naiau.kiev.ua/jspui/handle/ 123456789/17891
5. Продан Т.В. Протидія домашньому насильству: досвід зарубіжних країн. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 8. С. 296–298.
6. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування: Статистична інформація за січень-березень 2023–2021 рр. / Офіційний сайт Офісу Генерального прокурора. URL: https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni- pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2

Сабецька К.О.
«Право громадської і політичної діяльності», 2 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.ю.н., доцент,
доцентка кафедри публічного та міжнародного права Чугаєвська А.В.

ВСТАНОВЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОСОБНИЦТВО ДЕРЖАВІ-АГРЕСОРУ

За час збройної агресії рф проти України докорінно змінилося життя кожного українця. Ми показали всьому світу, що Україна – це країна сильної та незламної духом нації, яка до останнього буде боротися за свою територіальну цілісність і недоторканість, честь і гідність, та найголовніше – безпеку життя. Але, на жаль, злочинність як об'єктивне явище, що притаманне будь-якому суспільству, нікуди не зникло. Прикро зауважувати, але певний відсоток громадян України визначили для себе, що дія на території нашої держави воєнного стану та складного протистояння діям агресора, є сприятливими умовами для вчинення кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки, з одного боку, а з іншого – сам факт збройної агресії створив необхідність криміналізації діянь, які посягають на територіальну цілісність, недоторканість, суверенітет України.

14. 04. 2022 року ВР України прийняла Закон «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність та особливості застосування запобіжних заходів за вчинення злочинів проти основ національної та громадської безпеки» № 2198-IX, який набрав чинності 23. 04. 2022 р. Кримінальний кодекс України було доповнено статтею 111-2 «Пособництво державі-агресору».

Пособництвом законодавець визначає умисні дії, спрямовані на допомогу державі- агресору, збройним формуванням, окупаційній адміністрації держави-агресора, вчинені громадянином України, іноземцем чи особою без громадянства, за винятком громадян держави-агресора, з метою завдання шкоди Україні шляхом реалізації чи підтримки рішень, дій держави-агресора, збройних формувань, окупаційної адміністрації держави-агресора, добровільного збору, підготовки та/або передачі матеріальних ресурсів чи інших активів представникам держави-агресора, її збройним формуванням, окупаційній адміністрації держави-

агресора. За такі дії КК України встановлює відповідальність у вигляді позбавлення волі на строк від 10 до 12 років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від 10 до 15 років та з конфіскацією майна або без такої.

Із зазначеного вбачається, що ст. 111-2 охоплює склад злочину, передбаченого ст. 111-1 КК України, але встановлює інше за тяжкістю покарання, що неправильно з точки зору нормотворення та може спричинити складнощі з юридичною кваліфікацією.

Об'єктом кримінальних правопорушень, передбачених ст. 111-2 КК є основи національної безпеки України. Положення цієї статті охороняють незалежність, суверенітет, територіальну цілісність та основи конституційного ладу нашої держави [3, с. 213]. Об'єктивна сторона може бути виражена лише у формі умисних дій, вчинених шляхом реалізації чи підтримки рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора; добровільного збору, підготовки та/або передачі матеріальних ресурсів чи інших активів представникам держави-агресора, її збройним формуванням та/або окупаційній адміністрації держави-агресора. Крім того, у диспозиції статті наявна спеціальна мета вчинення злочину – завдання шкоди Україні [4, с. 98].

Так, Герус Т.С. зазначає, що пособник – це особа, яка не вчиняє злочинів, але будь-яким чином допомагає виконавцю його вчинити. При цьому відповідно до ч. 2 ст. 29 КК пособник несе відповідальність у сукупності за ч. 5 ст. 27 та тією статтею (частиною статті). Особливої частини КК, яка передбачає кримінальне правопорушення, вчинене виконавцем. Натомість об'єктивна сторона складів злочинів, передбачених ст. 111-2 КК, полягає у пособництві, при цьому, саме пособник вважається основним виконавцем цих злочинів. Кваліфікація дій пособника державі-агресору у таких випадках здійснюється безпосередньо за ст. 111-2 КК. Кодекс до появи цієї статті таких складів не містив, таким чином, вживанням терміну «пособництво» у ст. 111-2 КК по суті об'єднано пособника із виконавцем в одній особі [3, с. 212].

Разом з тим, Дудоров О.О. та Мовчан Р.О. окреслюють коло дій, передбачених ст. 111-2 КК. Ними є: реалізація рішень або дій держави-агресора, збройних формувань чи окупаційної адміністрації держави-агресора; підтримка таких рішень або дій; добровільний збір матеріальних ресурсів чи інших активів для представників держави-агресора, її збройних формувань або окупаційної адміністрації держави-агресора; добровільна підготовка або добровільна передача відповідних активів. Слід також зауважити те, що: 1) за ст. 111-2 КК караються лише ті перераховані вище дії, які вчиняються з метою завдання шкоди Україні; 2) суб'єктом розглядуваного злочину виступають не тільки громадяни України, а й іноземці та особи без громадянства, за винятком громадян держави-агресора. За цією ознакою пособництво державі-агресору частково відмежовується від державної зради (ст. 111 КК) і деяких форм колабораціонізму (частини 1, 2, 3, 5, 7 ст. 111-1 КК), за вчинення яких спроможні нести кримінальну відповідальність лише громадяни України [4, с. 97].

Поряд з цим, на думку вчених Геруса Т.С. та Кришевич О.В., щодо першої форми необхідно відзначити використання законодавцем оціночного поняття – підтримка, наприклад і щодо відмежування від складу, передбаченого ч. 1 ст. 111-1 КК (публічні заклики до підтримки). При цьому склад, передбачений ч. 1 ст. 111-1 КК (публічні заклики до підтримки) є проступком, а склад, передбачений ст. 111-2 КК (підтримка), – є особливо тяжким злочином. Що ж до другої форми, важливо звернути увагу на реципієнтів, адже тут злочин необхідно відмежовувати від передбаченого ч. 4 ст. 111-1 КК (передача матеріальних ресурсів незаконним збройним чи воєнізованим формуванням, створеним на тимчасово окупованій території, та/або збройним чи воєнізованим формуванням держави-агресора). Таким чином, в обох складах зазначено про передачу ресурсів збройним чи воєнізованим формуванням держави-агресора, тобто має місце колізія норм (яку практично неможливо однозначно вирішити). За ч. 4 ст. 111-1 є ще й інші реципієнти – збройні чи воєнізовані формування, створені на тимчасово окупованій території; у разі передачі ресурсів цим отримувачам, діяння належить кваліфікувати за цією нормою [3, с. 213].

В ознаках складу цього кримінального правопорушення досить цікаво визначений спеціальний суб'єкт, адже суб'єктом можуть бути громадяни України, іноземці чи особи без громадянства, за винятком громадян держави-агресора.

Підбиваючи підсумки, можна зробити висновок, що незважаючи на певні складнощі, які виникають у процесі правозастосування, криміналізація пособництва країні-агресору є необхідною та обґрунтованою. Сподіваємось, що наукові дослідження та майбутня судова практика застосування допоможе удосконалити цю норму, оскільки на сьогодні вона є важливим і виправданим кроком законодавця для запобігання посяганням на національну безпеку України.

Література

1. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III : станом на 15 квіт. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text (дата звернення: 13.04.2023).
2. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність та особливостей застосування запобіжних заходів за вчинення злочинів проти основ національної та громадської безпеки : Закон України від 14.04.2022 р. № 2198-IX.URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2198-20#Text (дата звернення: 13.04.2023).
3. Герус Т.С., Кришевич О. В. Кримінально-правова класифікація пособництва державі- агресору. *Актуальні проблеми кримінального права*: матеріали XIII Всеукраїнської науково- теоретичної конференції (Київ, 30 лист. 2022 р.) Київ: НАВС, 2022. С. 212–214. URL : http://surl.li/glosz
4. Дудоров О.О., Мовчан Р.О. Відповідальність за пособництво державі-агресору: проблеми кваліфікації та вдосконалення кримінального закону. *Вісник Асоціації кримінального права України.* 2022. Том 2. №18. С. 95–114. URL: https://doi.org/10.21564/2311- 9640.2022.18.266927 (дата звернення 13.04. 2023).
5. Лихова С.Я., Сисоєва В.П. Колабораційна діяльність і пособництво державі- агресору: аналіз новел кримінального законодавства. *Проблеми кваліфікації та розслідування кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану.* 2022. С. 142–146 URL : http://elar.naiau.kiev.ua/jspui/handle/ 123456789/21496 (дата звернення 13.04. 2023).

Стрижевський Г.І.
«Правознавство», 2 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.ю.н.,
професор кафедри публічного та міжнародного права Рощина І.О.

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НЕЗАКОННЕ ВИКОРИСТАННЯ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ, БЛАГОДІЙНИХ ПОЖЕРТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Гуманітарна та благодійна допомога є одним із важливих інструментів підтримки населення, що постраждало від збройного конфлікту на сході України. згідно з даними ООН, з 2014 року до України було надано гуманітарної допомоги на суму понад 252 мільйони доларів через фонди, що керуються ОСНА, включаючи 192 мільйони доларів з UHF та 60 мільйонів доларів з Центрального фонду реагування на надзвичайні ситуації (CERF)[1], яка спрямовувалася на задоволення потреб у сферах охорони здоров'я, освіти, безпеки, соціального захисту та інших. Однак разом із зростанням обсягів та каналів доставки гуманітарної допомоги збільшується й ризик її незаконного використання або розк-

радання. З метою забезпечення доставки такої допомоги до потребуючих під час воєнного стану були внесені зміни до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України.

Закон України "Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо відповідальності за використання гуманітарної допомоги" був прийнятий 24 березня 2022 року [2]. На підставі цього Закону КК України було доповнено статтею 201-2 "Незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги". Ця норма передбачає кримінальну відповідальність за продаж товарів гуманітарної допомоги або використання благодійних пожертв, безоплатної допомоги або укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном, з метою отримання прибутку, вчинені у значному розмірі. Це злочин проти майнових прав інших осіб, який завдає шкоди інтересам держави та суспільства [3]. Так, наприклад у вироку Залізничного районного суду м. Львова від 01.12.2022 року у справі № 462/6187/22, (кримінальне провадження № 1-кп/462/554/22) за обвинуваченням суб'єкта у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 статі 201-2 КК України, діючи в групі з не встановленими на даний час досудовим розслідуванням особами, матеріали стосовно яких виділено в окреме провадження, з прямим умислом, переслідуючи корисливі мотиви з метою отримання прибутку для власного збагачення, перебуваючи на території м. Львова, здійснив продаж чотирьох автомобілів, які призначались для Збройних сил України та перетнули державний кордон України, як гуманітарна допомога. У результаті вказаних протиправних дій суб'єкт, спільно з невстановленими особами, отримав прибуток на загальну суму 517725 гривень [4].

За період з моменту набрання чинності статті 201-2 ККУ і по березень 2023 року було порушено 140 кримінальних проваджень [5], з яких 109 кримінальних правопорушень на кінець звітного періоду рішення не прийняли. Така мала кількість проваджень може бути пов'язана з рядом причин, таких як корупція, бездіяльність органів досудового розслідування, недосконаліть законодавства, складність виявлення правопорушення у зв'язку з військовим станом.

Аналізуючи ряд цих факторів, мною було звернено увагу на диспозицію, яка передбачена як у межах основного складу ч.1 ст. 201-2 ККУ, так і в межах кваліфікованого складу ч. 2 і 3 ст. 201-2 ККУ. Норма прямо передбачає відповідальність лише за дії вчиненні з метою отримання прибутку, у значному розмір (ч. 1 ст. 201-2 ККУ), у великому розмірі (ч. 2 ст. 201-2 ККУ) та у особливо великому розмірі (ч. 3 ст. 201-2 ККУ). Це здається дивним, адже сам законодавець, у пояснювальній записці, вказує, що реалізація проекту посилить відповідальність за використання товарів гуманітарної допомоги не за цільовим призначенням шляхом встановлення кримінальної відповідальності за такі дії, і усвідомлюючи важливість кожного факту передачі гуманітарної опомоги, ставить такі високі рамки для притягнення суб'єкта до відповідальності(отримання прибутку, у значному, великому або особливо великому розмірі). Так, відповідно до частини 2 примітки статті 201-2 ККУ, нижня межа наявності відповідного складу становить 350 неоподаткованих мінімумів, що станом на 2023 рік дорівнює 469 700 грн. Про це зазначає і О.К. Марин у своїй роботі та вважає, що у зв'язку із досить високою нижньою межою виникає проблема кримінально-правової оцінки продажу товарів (предметів) гуманітарної допомоги або використання благодійних пожертв, безоплатної допомоги або укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном, з метою отримання прибутку, вчинені у розмірі, який не досягає рівня значного (меншому від 350 неоподатковуваних мінімуму доходів громадян) [6].

Свою думку для вирішення зазначеної проблеми висловив М.І. Хавронюк. Правознавець-кримінолог запропонував використовувати відоме правило – у разі відсутності ознак спеціальної норми, застосовується норма загальна. На думку вченого, «продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги або використання благодійних пожертв, або укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном, вчинені у розмірі, який не досягає значного роз-

міру або становить його, не залежно від наявності мети отримання прибутку, слід кваліфікувати, залежно від суб'єкта: а) за ч. 1 ст. 191 ККУ – як розтрату майна, яке було ввірене особі чи перебувало у її віданні (вчинену в умовах воєнного стану – за ч. 4 ст. 191 ККУ), або б) за частинами 2 або 3 ст. 191 ККУ – як розтрату чужого майна шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем (вчинену в умовах воєнного стану – за ч. 4 ст. 191 ККУ)» [7].

Але проблематика статті 201-2 ККУ полягає не лише в диспозиції. М.І. Ховранюк зазначив, що через помилку законодавця, фактично тяжчий злочин – розтрата в значних розмірах – має каратися м'якше (за ст. 201-2 ККУ), ніж розтрата в розмірах, які відповідно до ст. 201-2 ККУ не є значними (за ст. 191 ККУ) [7]. У випадку відсутності статті 201-2 КК України, дії, зазначені в цій нормі, які принесли б прибуток менше 469 700 грн, були б кваліфіковані за ч.1 ст. 191 ККУ, або за ч.2 ст. 191 КК України. У випадку вчиненні дії з метою тримання прибутку в розмірі більше 469 700 грн, кваліфікувались б, з урахуванням п. 3 примітки до статті 185 КК України, та виходячи з розміру прибутку за ч.4 або ч.5 ст. 191 КК України.

На мою думку, для усунення недоліків в законодавстві, передбачених статтею 201-2, я пропоную такі заходи:

- посилити санкції за статтею 201-2 КК України, передбачивши не тільки збільшення штрафів, але й позбавлення волі на строк більше 7 років.
- встановити чіткі критерії для визначення значного розміру майна, яке попадає під дію статті 201-2 КК України, та запровадити обов'язковий конфіскацію такого майна.
- посилити контроль за джерелами та напрямками гуманітарної та благодійної допомоги, забезпечивши прозорість та відкритість їх отримання та розподілу.
- залучати до співпраці громадські організацій та міжнародні інституції, які моніторять ситуацію з гуманітарною та благодійною допомогою.

Література

1. Савіано Абреу ОСНА Речник – керівник відділу комунікацій ООН. На офіційному сайті ООН URL: https://ukraine.un.org/en/212709-ukraine-humanitarian-coordinator-allocates-20- million-support-local-organizations-and
2. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги: Закон України від 24 березня 2022 року № 2155-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-20#Text
3. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III : станом на 27 січ. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text (дата звернення: 12.04.2023).
4. Вирок Залізничного районного суду м. Львова від 01.12.2022 року у справі №462/6187/22, (кримінальне провадження № 1-кп/462/554/22). URL: https://reyestr.court.gov. ua/Review/107611739
5. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування URL: https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya- ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2
6. Марін О.К. Проблеми кримінально-правової оцінки незаконного використання гуманітарної допомоги за КК України. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 6. С. 334–338 URL: http://www.lsej.org.ua/6_2022/74.pdf
7. Хавронюк М.І. За незаконне використання гуманітарної допомоги – кримінальна від- повідальність. URL: https://pravo.org.ua/blogs/za-nezakonne-vykorystannya-gumanitarnoyi-dopomogy-kryminalna-vidpovidalnist/ (дата звернення: 28.08.2022)

Шека Р.О.
«Право громадської та політичної діяльності», 2 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.ю.н., доцент,
доцентка кафедри публічного та міжнародного права Чугаєвська А.В.

ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КОЛАБОРАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

У зв'язку з розгортанням повномасштабної збройної агресії РФ проти України та переходом війни, що триває з 2014 року, в активну фазу, різкої актуалізації набула необхідність законодавчого врегулювання питання відповідальності за колабораційну діяльність. ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність» [1] вперше в історії кримінального законодавства запровадив кримінальну відповідальность за колабораційну діяльність – ст. 111-1 КК України [2], завданням якої є регулювання питання співпраці або взаємодії з ворогом (державою-агресором), яка вчиняється на шкоду інтересам нашої держави.

Основним безпосереднім об'єктом колабораційної діяльності є суспільні відносини у державній і воєнній сфері національної безпеки.

Об'єктивна сторона полягає у наступних формах колабораційної діяльності, які умовно можна поділити на 3 групи: 1) ідеологічний та культурно-освітній колабораціонізм; 2) адміністративний та воєнно-політичний колабораціонізм; 3) господарський (економічний) колаборациоініз [3, с. 83–84].

Суб'єктивна сторона характеризується виною у формі прямого умислу, а суб'єктом може бути або виключно громадянин України (ч.ч. 1-3, 5, 7 ст. 111-1 КК України) або загальний суб'єкт (ч.ч. 4, 6 ст. 111-1 КК України).

З огляду на різку актуалізацію зазначеного питання та обставин, що передували його врегулюванню, дана норма викликає багато проблемних питань, пов'язаних із правозастосуванням, що стали предметом обговорення у професійних колах.

Так, думку М.І. Хавронюка, однією з проблем даної норми є наявність у ст. 111-2 КК України частини її положень, які дублюють зміст ст. 111-1 КК України, а саме: умисні дії, спрямовані на допомогу державі-агресору; реалізація чи підтримка рішень, дій держави-агресора; добровільний збір, підготовка передачі матеріальних ресурсів чи інших активів представникам держави-агресора; Поряд з цим, на окрему увагу заслуговує питання покарання. Так, максимальний строк покарання становить 15 років у виді позбавлення волі, який передбачений у статті 111-1 КК України, на думку вченого, має бути змінений, адже у такому випадку покарання за колабораційну діяльність може співставлятися з покаранням за державну зраду. Різниця ж полягає у тому, що державна зрада є більш значущим діянням, оскільки вчиняється особою, яка давала присягу батьківщині, виходячи з чого, колабораціонізм, у свою чергу, є менш знащущим діянням. Крім того, наявна проблема і в самих положеннях статті 111-1, адже її частина 4 не містить уточнення, щодо того, яка саме сторона має виступати ініціатором передачі ресурсів. Більш того, положення ст. 111-1 КК України також не конкретизує якісні характеристики предмету, що можу призвести до ситуації, коли до колабораційної діяльності може бути прирівняна навіть передача окупаційним військам двох баранів [3].

Інші вчені також піддають критиці положення цієї норми. Так, у ч. 8 ст. 111-1 КК України зазначаються особливі кваліфікуючі ознаки частин 5–7 цієї статті. До них законодавець відніс: спричинення смерті людині або настання тяжких наслідків, визначення останніх міститься в пункті 4 примітки, згідно якої тяжкими наслідками вважається шкода, що в одну тисячу і більше разів перевищує неоподаткований мінімум доходів громадян. Автори вказу-

ють, шо очевидним недоліком є виділення законодавцем тільки одного виду фізичної шкоди – смерті людини, натомість заподіяння тяжкого тілесногоушкодження одній особі або середньої тяжкості тілесних ушкоджень багатьом особам, а так само – заподіяння шкоди по лінії основного безпосереднього об'єкта (наприклад, фактична окупація частини території ворогом) не згадується. З огляду на це пропонується власне формулювання тяжких наслідків у примітці статті 111-1 КК України, а саме: «тяжкими наслідками, якщо вони полягають у заподіянні матеріальної шкоди, є ...» [5, с. 133].

На підтримку позиції М.І. Хавронюка інші вчені зазначають, що окремі форми колабораціонізму потребують уточнення або навіть виключення, оскільки такі форми злочину, насамперед, дублюють форми державної зради. А така форма, як «... дії громадян України, спрямовані на впровадження освітніх стандартів держави-агресора у таких навчальних закладах» може бути розширено тлумачитися в судовій практиці, що може призвести або до вибіркового правосуддя, або до незастосування цієї форми взагалі. Разом з цим, зважаючи на те, що ч. 3 ст. 111 КК України передбачая можливість звільнення за державну зраду від кримінальної відповідальності, вчені пропонують доповнити статтю 111-1 КК України новою частиною 9, що мала б виступати заохочувальною нормою подібною до ч. 3 ст. 111 КК України. Адже не логічним видається факт того, що за менш тяжкий злочин винному не надається подібної можливості. Поряд з цим, існує пропозиція про необхідність передбачити в санкціях частин 1 та 2 ст. 111-1 КК України альтернативного основновного покарання та визначити громадянина України суб'єктом у всіх складах кримінальних правопорушень, передбачених частинами 1–7 ст. 111-1 КК України та виключити вказівку на «добровільність співпраці» в частинах 2, 5, 7 ст. 111-1 КК України та такі формі колабораційної діяльності, які передбачені у частині четвертій ст. 111-1 КК України, а також уточнити за рахунок опису конкретних наслідків для національної безпеки [6, с. 381–382].

Варто пам'ятати, як зазначає В. І. Борисов, що завдання законодавця полягає у формулюванні заборони в кримінальному законі таким чином, щоб кожен суб'єкт охоронюваних ним суспільних відносин, міг сприйняти цю заборону та дотримуватись у своїй поведінці правових приписів [7, с. 255].

Підсумовуючи зазначене, можна констатувати, що положення ст. 111-1 КК України, «колабораційна діяльність», потребує подальшого вдосконалення враховуючи наявність спірних моментів, з метою прийняття правосудних рішень і недопущення порушення прав та інтересів громадян, суспільства та держави.

Література

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність: Закон України від 3 берез. 2022 р. № 2108-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20#Text (дата звернення: 13.04.2023).
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14. (дата звернення: 14.04.2023).
3. Новели кримінального законодавства України, прийняті в умовах воєнного стану: наук.-практ. коментар / А.А. Вознюк, О.О. Дудоров, Р.О. Мовчан. Київ: Норма права, 2022. 278 с.
4. Хавронюк М. І. Колабораціонізм чи державна зрада: коментар Миколи Хавронюка – Центр політико-правових реформ. Центр політико-правових реформ. URL:https://pravo.org. ua/blogs/kolaboratsionizm-chy-derzhavna-zrada-komentar-mykoly- havronyuka/ (дата звернення: 14.04.2023).
5. Кузнецов В., Сийплокі М. Кримінальна відповідальність за колабораційну діяльність як новий виклик сьогодення.. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету.* Серія: Право.Ужгород, 2022 № 70. 2022. С. 381–382.
6. Яковюк І., Рубащенко М., Шульженко Н. Колабораційна діяльність (ст. 111-1 КК): загальний огляд та деякі законодавчі недоліки. *Деокупація. Юридичний фронт:* матеріали міжнар. експертного круглого столу (Київ, 18 березня 2022 року)./ упоряд. наук. ред. О. В. Кресін. Київ: Держ. торг.- екон. ун-т, 2022. С. 130–135.
7. Борисов В. І. Склад злочину як правова модель. *Вісник академії адвокатури України.* 2009. № 1. С. 254 –256.

Шульга В.В.
«Міжнародне право», 5 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.ю.н.,
доцент кафедри публічного та міжнародного права Павловська Н.В.

ДЕФІНІЦІЇ «ПРАВА ЖІНОК» ТА «ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ»: ТЕОРЕТИЧНИЙ ТА ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТИ

Проблема торгівлі людьми є однією з найпоширеніших і найнебезпечніших явищ усучасному світі, яке невід'ємно стосується порушення прав та свобод жінок. Торгівля людьми має транснаціональний характер, адже щорічно мільйони жінок у світі стають жертвами відкритої та прихованої торгівлі, яка загрожуючи їх безпеці, і полягає в посяганні на основні права людини, а саме: право на свободу та особисту недоторканність, свободу пересування, право на повагу та право життя. Одним із найбільш значущих і актуальних питань сьогодення є звільнення жінок і дітей із сексуального рабства. Всі ці фактори зумовлюють актуальність даної теми та потребують уваги як до глобальної світової проблеми XXI ст.

Для України проблема торгівлі людьми залишається актуальним і відкритим питанням, особливо, під час воєнного стану, вирішення якого забезпечить дотримання прав жінок, а також відновлення прав жінок які постраждали від торгівлі людьми.

З метою розвитку міжнародного співробітництва в сфері протидії торгівлі людьми та підвищення рівня ефективності боротьби з даним явищем, Україна приєдналась 4 лютого 2004 року до Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності та 21 вересня 2010 р. до Конвенції Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми [1].

У ст. 4 Конвенції Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми надається визначення такому феномену, зокрема: «торгівля людьми» означає найм, перевезення, передачу, приховування або одержання осіб шляхом погрози або застосування сили чи інших форм примусу, насильницького викрадення, шахрайства, обману, зловживання владою або безпорадним станом або наданням чи отриманням плати чи вигоди для досягнення згоди особи, яка має владу над іншою особою, для експлуатації. Експлуатація включає у себе, принаймні, експлуатацію проституції інших осіб чи інші форми сексуальної експлуатації, примусову працю чи послуги, рабство чи подібну до рабства практику, поневолення або вилучення органів. Відповідно до Конвенції «жертва» – будь-яка фізична особа, що є об'єктом торгівлі людьми [2].

Міжнародно-правові акти щодо протидії торгівлі людьми, учасницею яких стала Україна, вимагають імплементувати міжнародні дефініції у національне законодавство України. Виходячи із зазначеного, в Україні 20 вересня 2011 року було прийнято Закон

«Про протидію торгівлі людьми». Відповідно до цього Закону торгівля людьми – це здійснення не законної угоди, об'єктом якої є людина, а так само вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, у тому числі сексуальної, з використанням обману, шахрайства, шантажу, уразливого стану людини або із застосуванням чи погрозою застосування насильства, з використанням службового становища або матеріальної чи іншої залежності від іншої особи, що відповідно до Кримінального кодексу України визнаються злочином [3].

Також, вважаємо за необхідне, для даного дослідження розглянути досвід Швеції щодо боротьби з торгівлею людьми з метою сексуальної експлуатації. У Швеції в 1999 році був прийнятий закон, який забороняв отримувати сексуальні послуги за гроші. Цей закон

передбачає кримінально-правову відповідальність для сутенерів і клієнтів проституції, але в той же час закон звільняє від кримінально-правової відповідальності проституйованих осіб, а також пропонує їм необхідну допомогу: психологічну, юридичну та матеріальну.

Ми можемо стверджувати, що цей закон про криміналізацію придбання секс-послуг у Швеції є безпрецедентним. За цим законом жінка і чоловік можуть бути в одній ролі і як сутенер, і як потерпілий, і як клієнт. Проте, аналізуючи дану проблему, було з'ясовано, що на практиці ця модель протидії торгівлі людьми реалізує боротьбу з попитом на жінок, які експлуатуються в сексуальних цілях. Принципова відмінність і новизна шведської моделі в тому, що акцент у ній зміщується на клієнтів сексуальних послуг. За шведською системою злочинцями визнаються не жінки які займаються проституцією, а споживачі секс-послуг, які створюють попит, адже саме покупець сексуальних послуг робить торгівлю людьми можливою та прибутковою.

Шведська модель втілює сучасне бачення соціального явища «проституція» як системного гноблення жінок і поєднує ефективні механізми боротьби з цим явищем, а також надає підтримку постраждалим. За словами заступниці посла Швеції, першої секретарки посольства Луїз Морсінг, вже більше 20 років цей закон працює у Швеції, і за цей час вулична проституція знизилася більш ніж удвічі, а найголовніше, цей закон змінив думку шведів про проституцію: «Вже небагато залишилося шведів, які думають, що проституція – це нормальне явище». Морсінг наголосила, що проституція є несумісною з прийнятими на міжнародному рівні принципами прав людини [4].

Крім скорочення обсягів проституції і торгівлі людьми, шведська модель є прикладом дієвої концепції зменшення рівня насильства проти жінок. З 1999 року, більш ніж за 20 років, жодну проституйовану жінку у Швеції не вбив клієнт чи сутенер, тоді як за 30 років у Нідерландах, де проституцію легалізовано, вбито 127 жінок у проституції, у Німеччині 69 жінок убито і 28 зазнали замаху на вбивство лише за 13 років – з 2002-го до 2015-го тощо [5]. Проституція і торгівля людьми є актами несумісними з гідністю і цінністю людської особистості, що ставлять під загрозу добробут окремих осіб, сім'ї та суспільства. Жодна людина не повинна піддаватися випробуванням, примусовій праці і незаконному утриманню чи обмеженню таких свобод, як свобода на пересування, вираження та асоціацію з іншими.

В сучасному українському законодавстві немає дієвого механізму боротьби та протидії торгівлі людьми. Для України, на думку автора, питання імплементації шведської моделі є необхідним та існує нагальна потреба впровадження даної моделі в Україні для ефективного вирішення проблеми торгівлі людьми та дотримання прав жінок.

Література

1. Проти транснаціональної організованої злочинності: Конвенції Організації Об'єднаних Націй від 15 листопада 2000 р № 995_789 URL: https://zakon.rada. gov.ua/laws/show/995_789#Text
2. Про заходи щодо протидії торгівлі: Конвенції Ради Європи від 16.05.2005 р. № 994_858, URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_858#Text
3. Про протидію торгівлі людьми: Закон України від 20.09.2011 р. №3739-VI URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3739-17#Text
4. Протидія сексуальній експлуатації: представлення переваг Шведської моделі URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/2784299-protidia-seksualnij-ekspluatacii-predstavlenna- perevag-svedskoi-modeli.html
5. Шведська модель боротьби з проституцією: протидія, а не комфортизація URL: https://genderindetail.org.ua/season-topic/seksualnist/nordic-model.html

Барсегян А.А.
«Правознавство», 3 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – д.ю.н, доцент,
професор кафедри публічного та міжнародного права Замрига А.В.

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ НА ПРОЦЕСИ ВІДНОВЛЕННЯ ТА ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

Перш за все варто визначити актуальність теми, адже вона неодмінно пов'язана із подіями сьогодення. Так, 24 лютого 2022 року Російська Федерація розпочала повномасштабне військове вторгнення до України, чим було спричинено значну шкоду в соціальному, економічному та політичному секторі життя людини. Війна також відчутно вплинула на євроінтеграційні процеси, що за останні роки суттєво наблизились до завершення. Проте військові дії значно пригальмували процеси євроінтеграції. Але, незважаючи на це, рішучість українського народу вступити до Європейського Союзу стала тільки більшою, а готовність Європейського Союзу допомогти Україні – проявляється не словами, а ділом. Ми можемо прослідкувати всебічну допомогу з боку ЄС та гарантії післявоєнної відбудови країни. Насамперед варто визначити правову основу допомоги ЄС України в умовах відновлення та післявоєнної відбудови. Першочергово, ще в 2014 році Україна підписала Угоду про асоціацію між Україною та ЄС. Саме з цього моменту розпочалось посилення інтеграційних процесів [5].

Загалом адаптація українського законодавства до стандартів ЄС є важким і довгим процесом, проте за даними 2023 року, Україна виконала близько 70 % умов висунутих ЄС. Вагомий внесок було зроблено у гармонізації законодавства в рамках міжнародного приватного права, а саме аспектів, що стосуються питання права інтелектуальної власності. Проте ще певні умови залишаються невиконаними [3].

З початком війни, законотворчі та правозастосовні процеси суттєво уповільнились, проте, вже 28 лютого 2022 року Президент України подав заявку про вступ до Європейського Союзу. І зважаючи на ситуацію в цілому, 23 червня 2022 року Європейська Рада закріпила за Україною статус кандидата у члени ЄС [4, с. 30].

Для контролю за процесом та координації спільних дій,у м. Лугано було ухвалено сім принципів, які стануть рецептом відновлення України, частину якого фінансуватимуть міжнародні донори та партнери [6, с. 129].

Війна з РФ призвела до суттєвої стагнації та занепаду української економіки, що відобразилось на падінні ВВП, дефіциті певних товарів та зниженні доходів населення тощо. Також суттєво погіршилось питання безробіття [1, с. 140].

Саме тому, 4 липня 2022 року в м. Лугано пройшла міжнародна конференція, метою якої було вирішення деталей процесу реформування публічних структур України, проте з огляду на військові дії зі сторони рф провідним стало питання післявоєнної відбудови України. Так, було визначено три етапи відбудови: початковий етап – тобто заходи з відновлення найважливіших об'єктів критичної інфраструктури, що завершився в 2022 році. Даний етап охоплює відновлення бізнесу та житлових будинків 2) перехідний етап – реалізація програм з єдиного Плану протягом 2022–2032 років; 3) кінцевий етап – передбачає кінцеву гармонізацію законодавства та соціально-економічних аспектів під стандарти ЄС [4, с. 32].

В межах реалізації першого етапу було створено Національну раду з відновлення України – консультативно-дорадчий орган при Президентові України, метою якого є подолання наслідків війни РФ проти України [4, с. 32].

Також Україна стала учасником програми «Цифрова Європа» та приєднається до проєктів із фінансуванням на 6 млрд євро, що було здійснено також в рамках євроінтеграції. Дане фінансування спрямоване на розвиток штучного інтелекту, хмарних послуг, цифрових навичок і високопродуктивних комп'ютерів, а також фінансування для використання цифрових технологій в економіці й суспільстві. 12.05.2022 року Україна також підписала Взаєморозуміння високого рівня щодо оновлення карт Транс'європейської транспортної мережі (TEN-T) у межах політики Комісії з розповсюдження TEN-T на сусідні країни, що спрямовано на розвиток логістично-транспортної мережі [4, с. 35].

Загалом, за результатами конференції в м. Лугано було затверджено сім принципів, а саме: партнерство, згідно якого уряд України буде очолювати процес відновлення і втілювати його разом з міжнародними партнерами; спрямованість на реформи; прозорість і підзвітність, верховенство права; демократична участь; залучення нових стейкхолдерів; гендерна рівність та інклюзія, а також сталий розвиток [6, с. 132].

Також на цій конференції, було визначено 15 пріоритетних програм допомоги та фінансування Україні: макрофінансова допомога, бюджетна підтримка, позики, боргові папери, пожертви, реструктуризація зовнішнього боргу, гранти тощо [6, с. 132–133].

Розглядаючи підтримку ЄС у цілому, можна зазначити наступні вклади у відновлення України: від початку війни було виділено близько 50 млрд євро для допомоги України – 37,8 млрд євро на підтримку її загальної економічної, соціальної та фінансової життєздатності та близько 12 млрд євро на військову допомогу, наданих у рамках Європейського фонду миру й безпосередньо державами-членами. Також від 26 січня 2023 року було створено міжвідомчу Координаційну платформу донорів для підтримки відбудови, відновлення України. Платформа створює умови для тісної координації між міжнародними донорами та фінансовими організаціями чим надає послідовну, прозору й підзвітну підтримку [2].

Отже, підсумовуючи наведене, варто наголосити на вагомому внеску ЄС у підтримку та фінансування України в рамках євроінтеграційних процесів, що суттєво допомагає Україні протистояти загарбницькому нападу РФ і поступово відновлюватись. Так, з огляду на рішучість дій ЄС, вбачається можливість тісної співпраці і надалі в рамках євроінтеграції та отримання більшої допомоги у відбудові нашої країни.

Література

1. Буряк Є.В. Соціально-економічні аспекти сталого розвитку України в умовах війни (євроінтеграційні аспекти). *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна*. 2022. № 34. С. 135–143.
2. Відбудова України. URL: https://eu-solidarity-ukraine.ec.europa.eu/eu-assistance- ukraine/ reconstruction-ukraine_uk (дата звернення: 15.04.2023).
3. Грамацький Е.М. Євроінтеграційні процеси та міжнародне приватне право: окремі аспекти. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 1(3). С. 357-360.
4. Гришко В.І., Киричук Б.С. Євроінтеграція як запорука післявоєнного відновлення України: актуальні проблеми та перспективи розвитку. Проблеми становлення правової демократичної держави. *Південноукраїнський правничий часопис.* 2022. № 4. С. 30– 35.
5. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/ukrayina-otrimala-status-kandidata-na- chlenstvo-v-yes (дата звернення: 15.04.2023).
6. Шуплат О.М. Аспекти поліпшення інвестиційного клімату України в умовах євроінтеграції. *Науковий вісник Ужгородського Університету*. Серія Економіка. 2022. № 1 (59). С. 129–136.

Бойко С. В.
«Правознавство», 3 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – д.ю.н., доцент,
професор кафедри публічного та міжнародного права Замрига А.В.

СТАНДАРТИЗАЦІЯ ТА ГАРМОНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА В РАМКАХ ПРОЦЕСУ ВСТУПУ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: НЕДОЛІКИ ТА ПЕРЕВАГИ

Україна стоїть на шляху євроінтеграції вже не одне десятиліття: кропітка робота в удосконаленні економічного та соціального ладу поступовими, але впевненими кроками спрямовує на плідну співпрацю та подальший вступ до Європейського Союзу.

Процеси стандартизації та гармонізації українського законодавства до Європейських стандартів є вкрай необхідними для процесу правової інтеграції та формування загальноєвропейських підходів до праворозуміння, стандартів і принципів права та вступу нашої держави до Європейського Союзу. Насамперед, це визначено у Копенгагенських і Мадридських критеріях, щодо членства у ЄС [2]. Наближенням національного законодавства до вимог європейського створюється певний рубікон, що може перейти у порушення власних принципів розвитку та конституційного ладу, який варто не допустити.

Одним із недоліків і, фактично, перешкод, що стоять на шляху до гармонізації та стандартизації законодавства – відсутність чіткого розуміння необхідності цього у суспільстві. На жаль, навіть попри історичні аспекти розвитку прогресивного та відповідального соціуму, наявність частки людей, які схильні до правового нігілізму перекреслює всі попередні надбання. Так само, як і невпевненість малих, і навіть великих, підприємств у власній конкурентоспроможності на європейському ринку, що зумовлено відсутністю обізнаності механізму роботи гармонізованих законів на практиці та, якби прикро це не було, комплексом меншовартості, що прищеплювався впродовж декількох століть з впливом територіального роздроблення. Також, на мою думку, потрібно вдосконалити поширення інформації з аналітичними даними, що відображатимуть необхідність, користь і вплив самої процедури на законодавство, а тим самим на певні сфери життя – що нового, покращеного, зміненого, як працюватимуть механізми. Чим більше питань та відсутності інформації – тим ми провокуємо стагнації. Сподіваюсь, що саме завдяки поясненню доступною мовою для всіх стане поштовхом до переоцінка колишніх стандартів мислення та призведе до спроб розуміння, що правова держава і розвиток України починається з нас самих, як і її подальша участь у міжнародних організаціях тощо.

Наступне, на що я б хотіла звернути увагу, – важливість та ефективність даних дій: насамперед, те, що вже було зроблено у 2022–2023 роках. Реформа конституційного суду, якою передбачено, зокрема, залучення до процедури відбору кандидатур на посаду судді Конституційного Суду України нового спеціального органу – Дорадчої групи експертів, яка утворюється з метою сприяння органам, що призначають суддів Конституційного Суду, у оцінці моральних якостей і рівня компетентності в сфері права кандидатів на посаду судді Конституційного Суду. На даний час триває робота над пропозиціями щодо внесення змін до законодавства з урахуванням додаткових рекомендацій Венеціанської Комісії. Також, продовжується боротьба з корупцією, і окрім обрання нового голови НАБУ набув чинності

Закон України про засади Державної антикорупційної політики на 2021–2025 рр., а 4 березня 2023 р. Уряд затвердив Державну антикорупційну програму на 2023-2025 рр. [1].

Варто зазначити про впровадження антиолігархічного законодавства та внесення змін до нього: зокрема Закону України «Про запобігання загрозам національній безпеці, пов'язаним із надмірним впливом осіб, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархів)» на основі рекомендацій Венеціанської Комісії.

Розроблено низку законопроєктів щодо мінімізації потенційного олігархічного впливу на політичні партії, покращення державного фінансування партій; удосконалення порядку притягнення до відповідальності за адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією; забезпечення безпеки постачання електроенергії та природного газу. Також, були проведені зміни в сфері медіа, що знайшли своє законодавче закріплення з урахуванням пропозицій громадськості та європейських експертів у Законі України «Про медіа» (№2849), який набрав чинності 31 березня 2023 р. Закон України «Про медіа» гарантує незалежність медіа регулятора, запроваджує додаткові механізми захисту національного інформаційного простору, удосконалює застосування санкцій, визначає принципи функціонування онлайн- медіа й запроваджує на законодавчому рівні визначення поняття «медіа грамотність». Змін зазнала і правоохоронна система: 11 січня 2023 р. на засіданні МРГ під головуванням Генерального прокурора схвалено та передано на затвердження в Офіс Президента проєкт Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку [1].

Отже, маса позитивних змін відбувається завдяки гармонізації та стандартизації законодавства України до європейського. Головне завдання – повне усвідомлення доцільності даних процедур суспільством, що в комплексі дасть поштовх не тільки для розвитку законодавства, а й раціонального мислення щодо змін. Варто свідомо підходити до змін, що відбуваються в Україні, щоб побудувати справжню демократичну, правову державу, адже "будь-яка гармонізація законодавства має здійснюватися таким чином, щоб нове законодавство було не лише прийняте, а й діяло на практиці" – Р. Лукас [4].

Література

1. Звіти про виконання Угоди. *Євроінтеграційний портал. Євроінтеграційний портал.* URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/zvity-pro-vykonannia-uhody-pro-asotsiatsiiu (дата звернення: 09.04.2023).
2. Басенко Р., Шаравара Р., Аванесян Г. Теоретико-правові засади гармонізації законодавства України та Європейського Союзу. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2022. № 3. Розд. 9. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-3/55 (дата звернення: 10.04.2023).
3. Сьох К., Гультай М. Імплементація нормативно-правових актів Європейського Союзу у національне законодавство України. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2022. № 6. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-6/18 (дата звернення: 09.04.2023).
4. Трихліб К.О. Гармонізація законодавства України із правом ЄС: досвід країн ЄС. *Теорія та практика сучасної юриспруденції* : матеріали XVI Всеукр. наук. конф. : матеріали круглого столу, історія конституціоналізму в Україні та зарубіжних країнах (до 100-річчя Конституції УНР 1918 р.) : у 2-х т. Харків, 2018. Т. 1. С. 97–99. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/14945 (дата звернення: 09.04.2023).

Бондар Т.М.
«Міжнародне комерційне право», 5 курс
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.ю.н., доцент,
доцент кафедри публічного та міжнародного права Павловська Н.В.

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В ПІСЛЯВОЄННІЙ ПЕРІОД

Під час війни діє міжнародне гуманітарне право, норми якого обмежують сторони конфлікту у засобах і методах ведення війни. Такі обмеження можуть бути у використанні певних видів озброєнь, встановленні правила поводження з військовополоненими, у захисті цивільного населення і цивільних об'єкти тощо.

На жаль, ми бачимо жахливі приклади порушення цих норм російськими військовослужбовцями та політичним керівництвом. Зокрема, найбільше страждає культурна спадщина нашого народу. Агресивна війна Росії проти України, крім того, що забрала тисячі життів наших військових і мирних жителів, також спричинила гуманітарну катастрофу. Бомбардування російської армії позбавляють народ минулого, вони знищують пам'ятки культури. Вже було зафіксовано тисячі епізодів таких пошкоджень, серед яких*:* Успенський собор, бібліотека церкви святого Петра Могили, Георгіївська церква, Вознесенська церква, значна частина історичного центру в Харкові, і так само суттєвих руйнувань зазнали історичні пам'ятки в Чернігові, Маріуполі, Сумах та в інших містах України [1]. За їх межами є тисячі інших злочинів проти культурних цінностей. У тому числі приватної форми власності: родинних ікон, стародруків, картин.

Таким чином, захист культурної спадщини під час збройних конфліктів є актуальною та важливою сферою дослідження в контексті російсько-української війни та майбутньої післявоєнної відбудови країни.

Культурна спадщина – це сукупність об'єктів культурної спадщини, успадкованих людиною від попередніх поколінь, результатом духовної та матеріальної діяльності.

У ст. 1 Конвенції ЮНЕСКО «Про охорону всесвітньої культурної та природної спадщини» визначено, що «культурна спадщина» включає, зокрема: рухоме чи нерухоме майно, яке має велике значення для культурної спадщини кожного народу; інші предмети, що становлять художній, історичний або археологічний інтерес; а також будівлі, призначенням яких є збереження або демонстрація рухомих культурних цінностей (наприклад, музеї та бібліотеки) [2].

Крім того, ще виокремлюють «нематеріальну спадщину» про яку йдеться в ст. 2 Конвенції ЮНЕСКО «Про охорону нематеріальної культурної спадщини». Цей термін означає ті звичаї, форми показу та вираження, знання та навички, а також пов'язані з ними інструменти, предмети, артефакти й культурні простори, які визнані спільнотами, групами й у деяких випадках окремим особами як частина їхньої культурної спадщини [3].

На думку К. Йоганнот-Градіса, охорона спадщини не повинна обмежуватись котримсь із її компонентів, нематеріальним чи матеріальним [4, с. 72]. Проте, мені здається, що під час збройних конфліктів захисту потребують, у першу чергу, саме матеріальні цінності, які можуть пошкодити, в той час як духовні блага зброєю зруйнувати неможливо.

Міжнародне гуманітарне право охоплює правові акти, які передбачають охорону культурної спадщини. Так, у ст. 56 Положення про закони і звичаї війни на суходолі, яке є додатком до IV Конвенції про закони і звичаї війни на суходолі 1907 року передбачається, що будь-яке захоплення, знищення чи навмисне пошкодження релігійних, благодійних, освітніх, мистецьких і наукових установ, історичних пам'яток, творів мистецтва та науки забороняється та підлягають судовому переслідуванню [5].

Конвенція про захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту 1954 року створила комплексну правову основу для захисту культурних цінностей під час військових дій (передбачивши захист як під час міжнародних, та і під час не міжнародних збройних конфліктів), та під час окупації (ст. 8 та ст. 9). Крім того, документ також запроваджує унікальний логотип для позначення культурної спадщини: щитоподібний, загострений знизу, розділений на чотири кольори: синій і білий. Логотип використовується один-три рази у вигляді трикутника, що означає підвищений захист [6].

Загалом культурні цінності під час війни за нормами міжнародного гуманітарного права мають підвищений рівень захисту серед цивільних об'єктів. Усі сторони конфлікту зобов'язані поважати та захищати їх, забороняючи, попереджаючи та придушуючи будь-які форми крадіжок, грабунку чи незаконного привласнення культурних цінностей, а також будь- які акти вандалізму. Умисне знищення культурної спадщини кваліфікується Римським статутом 1998 року як воєнний злочин, що може стати предметом розгляду Міжнародного кримінального суду або окремо створеного трибуналу [7].

Незважаючи на це, держава-агресор продовжувала вчиняти військові злочини проти військовополонених, цивільного населення та цивільних об'єктів. Тому, слід зосередити увагу на основному виді міжнародно-правової відповідальності, що передбачений в ст. 34 Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН «Про відповідальність держав за міжнародно- протиправні діяння» – репарації, яка існує у вигляді реституції, компенсації та сатисфакції. Ці форми можуть бути застосовані як окремо, так і разом. Вони застосовуються вже після закінчення війни і регулюються мирними договорами між воюючими сторонами або рішеннями міжнародних судових органів [8].

Реституція передбачає повернення культурних цінностей або передачу замість них об'єктів подібної цінності, якщо вони були втрачені в результаті військових дій. Якщо реставрація та відновлення культурних цінностей не можуть бути забезпечені, одним із можливих варіантів є відшкодування втрати у грошовому еквіваленті, тобто компенсація. Але оскільки оцінити втрачену культурну спадщину важко, а часом і неможливо, основною формою відповідальності держави-агресора є реституція.

Після світових війн норми про репарації поширювалися на міжнародно-правові договори. Зокрема, ст. 245 «Версальського договору» передбачає, що протягом шести місяців після набрання чинності цим договором уряд Німеччини повинен повернути уряду Франції трофеї, архіви, історичні пам'ятники чи твори мистецтва, захоплені німецькою владою під час війни (1870–1871) на підставі списку, направленого Французьким урядом [9, с. 22-23].

Суть сатисфакції – визнання державою своєї провини в порушенні міжнародного права та вибачення [6]. На мою думку, вона більше потрібна для держави-агресора, аніж для України. Росія не матиме майбутнього в міжнародному співтоваристві без подальшого визнання провини.

Важливо розуміти, що основна робота з фактичного повернення та відновлення культурних цінностей буде відбуватися після війни. Однак навіть зараз, в активній фазі міжнародного збройного конфлікту, варто вжити необхідних заходів і створити відповідні інституції для підвищення спроможності України повернути культурні цінності та компенсувати втрати від знищеної Росією спадщини в післявоєнний період.

Україні має зосередити увагу на цифровізації. Тобто моніторинг і документування стану пошкодженої культурної спадщини, складання відповідних реєстрів та інвентаризацій, порушення кримінальних справ за фактами злочину – все це стане правовою базою для майбутніх претензій на рівні двосторонніх відносин і в міжнародних судах [7].

Наразі за ініціативи Офісу Президента України створюється єдиний реєстр пошкоджень, до якого вносяться відомості про всі пошкоджені об'єкти, зокрема житлові будинки та культурну спадщину. Крім того, за ініціативи Міністерства культури та інформаційної політики України ведеться електронна база даних знищеної культурної спадщини в Україні, до якої можуть надсилати відповідні фото- та відеодокази свідки знищеної культурної спадщини в усіх регіонах України [9, с. 23].

Важливим кроком у справі охорони культурних цінностей є співпраця з міжнародними організаціями, зокрема Комітетом ЮНЕСКО з охорони культурної спадщини під час збройних конфліктів. Наразі в рамках організації щотижня ведеться та оновлюється інвентаризація знищених або пошкоджених артефактів України.

Також, необхідно створити спеціалізоване відомство, яке займатиметься охороною культурних цінностей і подоланням наслідків бойових дій. Слід звернути увагу на досвід інших держав, коли під час та після Другої світової війни були створені спеціальні підрозділи та установи з розшуку та повернення культурних цінностей. Наприклад, підрозділи збройних сил США чи польське Бюро реституції та компенсацій, які діяли з 1944 по 1951 рік [7].

Таким чином, війна за своєю природою становить відповідний ризик для культурних цінностей. Основні загрози для культурної спадщини походять від умисних нападів, гра-

бежів, крадіжок і пошкодження чи вандалізму. Існує багато міжнародних правових актів щодо охорони культурної спадщини. На жаль, Російська Федерація порушила Гаазьку конвенцію 1954 року, додаткові протоколи до неї та інші міжнародні договори. Тому обов'язковим елементом повоєнної відбудови держави має стати відновлення та повернення культурних цінностей, адже дії агресора не можуть залишитися безкарними. Для цього Україна має скласти перелік культурного надбання, знищеного та вивезеного як докази порушення міжнародного гуманітарного права. У перспективі також слід звернути увагу на можливість створення спеціалізованого органу для вирішення питання повернення культурних цінностей в Україну.

Збереження нашої культурної спадщини в умовах воєнного стану є дуже важливим, тому що наша спадщина – це наша пам'ять, наша історія, без якої нам дуже важко довести світові, собі та нашим майбутнім поколінням, хто ми і що ми є. Людям важко захистити та зберегти свою самоідентичність, а також будувати плани на майбутнє втративши зв'язок з минулим.

Література

1. Конвенція ЮНЕСКО про охорону всесвітньої культурної та природної спадщини : Міжнародний документ від 16.11.1972. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_089 (дата звернення: 17.04.2023).
2. Конвенція ЮНЕСКО про охорону нематеріальної культурної спадщини : Міжнародний документ від 17.10.2003. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_d69#Text (дата звернення: 17.04.2023).
3. IV Конвенція про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї: Положення про закони і звичаї війни на суходолі : Міжнародний документ від 18.10.1907 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_222#Text (дата звернення: 17.04.2023).
4. Гаазька конвенція про захист культурних цінностей у разі збройного : Міжнародний документ від 14.05.1954. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_157#Text (дата звернення: 17.04.2023).
5. Римський Статут ООН Міжнародного Кримінального Суду : Міжнародний документ від 17.07.1998. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text (дата звернення: 17.04.2023).
6. Відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння : резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 12.12.2001. URL: https://digitallibrary.un.org/record/454412?ln=en (дата звернення: 17.04.2023).
7. Короткий Т., Савченко Я. Злочини проти культури: що каже міжнародне право про відповідальність Росії за знищену спадщину? *Дорослий погляд на світ: електронний журнал.* 29.07.2022. URL: https://lb.ua/culture/2022/07/29/524561_zlochini_proti_kulturi_shcho_kazhe. html (дата звернення: 17.04.2023).
8. Поплавська М. В. Сучасні дослідження міжнародно-правового захисту культурної спадщини під час збройного конфлікту. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти.* 2022. № 10. С. 69–84. URL: http://international-relations.knukim.edu.ua/article/ view/269479/265493 (дата звернення: 17.04.2023).
9. Юрко С., Миколенко В., Халявка Ю. Засоби відшкодування шкоди культурно- історичній спадщині України внаслідок російсько-української війни. Матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції *«Культурно-історична спадщина України: перспективи дослідження та традиції збереження».* 2022. С. 22–24. URL: https://er.chdtu.edu.ua/bitstream/ChSTU/4223/1/ %D0 %9C %D0 %B0 %D1 %82 %D0 %B5 %D1 %80

%D1 %96 %D0 %B0 %D0 %BB %D0 %B8 %20V %20 %D0 %BA %D0 %BE %D0 %BD %D1 %84 %20 % D0 %9A %D1 %83 %D0 %BB %D1 %8C %D1 %82 %D1 %96 %D1 %81 %D1 %82 %D0 %BE %D1 %80 % 20 %D1 %81 %D0 %BF %D0 %B0 %D0 %B4 %D1 %89 %D0 %B8 %D0 %BD %D0 %B0 %20 %D0 %BD

%D0 %B0 %20 %D0 %B4 %D1 %80 %D1 %83 %D0 %BA.pdf#page=22 (дата звернення: 17.04.2023).

Булах О.С.
«Міжнародне право», 3 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.ю.н., професор,
професор кафедри публічного та міжнародного права Голубєва В.О.

ІСТОРИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ СТВОРЕННЯ СПРИЯТЛИВИХ УМОВ ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ПОВОЄННІЙ УКРАЇНІ

Початок повномасштабних бойових дій на території України перервав майже 80-річну епоху миру в Європі. Більше року Україна продовжує залишатися об'єктом постійних обстрілів Російською Федерацією з використанням усього різноманіття доступних озброєнь, отримуючи катастрофічні руйнування, в тому числі цивільної та критичної інфраструктури. За заявою прем'єр-міністра України Дениса Шмигаля, загальні потреби України на відбудову станом на червень 2022 р. становлять 349 млрд дол. [9]. Відповідно, післявоєнна держава зіткнеться з чисельними викликами щодо післявоєнного відновлення, а одним з провідних джерел надходжень до економіки України і, опосередковано, до національного бюджету можуть бути іноземні інвестиції. Таким чином, досвід повоєнної Європи та аналіз інвестиційного клімату європейських держав другої половини XX ст. стане у нагоді.

Завершення Другої світової війни у Європі відкрило нову еру випробувань для економіки та суспільства. Подібні, навіть у деяких моментах серйозніші, труднощі чекають попереду і Україну, через це необхідно розглянути головні історичні аспекти формування сприятливих умов для іноземних інвестицій в повоєнній державі. Станом на 1946 р. країни Європи лежали в руїнах, а континент розділився «залізною завісою», тому, відповідно, стратегії відбудови повоєнних країн на Заході і Сході відрізнялася. Досвід відбудови Західної Європи з ринковою системою економіки буде актуальнішим, оскільки Україна братиме за приклад, у першу чергу, його.

Серед повоєнних країн можна розглянути приклад Франції, яка після п'яти років спустошливих бойових дій потребувала реконструкції. Основні джерела інвестування у французьку економіку після Другої світової війни складали: самофінансування компаній у розмірі майже 50 % усіх промислових інвестицій; спеціальні урядові фонди, частково отримані/сформовані на основі іноземної допомоги; інфляційне фінансування через переоблікові ставки Центрального банку Франції. У цих операціях національний ринок капіталу відіграв мінімальну роль. Це свідчить про те, що вирішальною змінною для економічного зростання був не загальний обсяг пропозиції капіталу, а механізм спрямування заощаджень у внутрішні інвестиції. Експорт капіталу був не стільки вирахуванням з пропозиції капіталу, доступного для промисловості, скільки засобом вилучення заощаджень, які промисловість не могла або не хотіла використовувати [1, с. 174]. Слід зазначити, що тогочасна французька економіка керувалася певною послідовністю національних планів, кожен з яких охоплював проміжок часу приблизно 4–5 років, ці плани були покликані вказати цілі економічного зростання та стратегії розвитку. Тим не менш, внутрішньоекономічне становище післявоєнної Четвертої Республіки було катастрофічним, саме тому без іноземного інвестування про відновлення економіки не могло йти і мови. У 1950 р. міністр закордонних справ Франції Роберт Шуман запропонував створити Європейське об'єднання вугілля і сталі, яке згодом допомогло інтегрувати Францію в Європейський Союз і залучити іноземні інвестиції з різних європейських держав [2]. Дійсно, Європейське об'єднання вугілля і сталі відіграло значну роль у формуванні післявоєнної економіки не лише Франції, а й Західної Європи в цілому. У результаті, виснажена французька економіка значно виграла, а нещодавно закляті вороги, Франція та Західна Німеччина, стали тісніше економічно пов'язаними між собою [3, с. 4]. Вагомий внесок у відновлення французької економіки внесли США, інвестиції яких сприяли підвищенню конкурентоспроможності національних компаній, залученню капіталів і технологій,

необхідних для модернізації та розширення їх діяльності. Причому французькі компанії активно шукали будь-яку можливість привабити американських інвесторів [4, с. 151]. Справжньою підтримкою став і план Маршала, завдяки якому Франція отримала у 1948–1949 рр. 1.215 млрд дол. США, саме ці кошти допомогли країні зробити перші кроки на шляху відбудови [4, с. 132]. Історичний досвід Франції свідчить, що тільки завдяки тісній співпраці і ефективним внутрішньоекономічним перетворенням можливо привабити іноземних інвесторів, навіть з урахуванням інвестиційного клімату післявоєнної і спустошеної країни, яка, до того ж, була під окупацією більше чотирьох років.

Важливо взяти до уваги і правовий аспект створення сприятливих умов для іноземного інвестування, який полягає у наявності досконалої нормативної бази. Насамперед доречно зазначити Закон України «Про режим іноземного інвестування» від 19.03.1996 р. [5], що закріплює державні гарантії захисту іноземних інвестицій, державну реєстрацію та контроль за здійсненням інвестицій, регламентує діяльності підприємств з іноземними інвестиціями та ін. Не можна обійти стороною Закони України «Про захист іноземних інвестицій на Україні» від 10.09.1991 р. [10] та «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 р. [11], які стали першими і основоположними документами незалежної України у сфері інвестиційних правовідносин. Особливо важливе значення у регулюванні інвестиційної діяльності належить Закону України «Про усунення дискримінації в оподаткуванні суб'єктів підприємницької діяльності, створених з використанням майна та коштів вітчизняного походження» від 17.12.2000 р. [6], норми, що містяться в ньому, призначені для захисту конкуренції між суб'єктами підприємницької діяльності, які створені з залученням іноземних інвестицій, незалежно від того, коли вони були залучені та зареєстровані.

Наприкінці 2020-го року було ухвалено Закон України «Про державну підтримку інвестиційних проєктів із значними інвестиціями в Україні» [7], який значно оновив інвестиційне законодавство і покращив інвестиційний клімат в Україні. Закон заклав підґрунтя для залучення в Україну внутрішніх і зовнішніх інвестицій, створення нових робочих місць, розвитку регіонів України та зростання конкурентоспроможності економіки. Однак новий виклик українському законодавству був кинутий 24.02.2022 р., а тому даний Закон потребував розширення і доповнення. У результаті, ВРУ було зареєстровано проєкт змін до Закону України «Про державну підтримку інвестиційних проєктів із значними інвестиціями в Україні» № 8138 [7], який розширює сфери реалізації інвестиційного проєкту.

Особливістю вітчизняного інвестиційного законодавства є те, що окремі аспекти цієї сфери регулюються нормами різних галузей права і, відповідно до цього, регулювання інвестиційної діяльності на національному рівні є нестабільним, а нормативно-правова база зазнає постійних змін. Серед них доцільно виокремити низку кодексів, прийняття яких посприяло початку позитивних зрушень у законотворчому процесі, це: Господарський, Цивільний, Податковий, Митний, Земельний і Бюджетний кодекси України, що, в умовах становлення національної самоідентичності, значно вплинули на підвищення рейтингу інвестиційної привабливості України [8, с. 53]. Загалом, слід підкреслити, що навіть в умовах повномасштабної війни процес вдосконалення національного законодавства продовжується, і не лише під умови сьогодення, а ще й під майбутні виклики, пов'язані з відбудовою державиі залученням для цього іноземних інвесторів.

Отже, насамперед слід зазначити, що Україні доведеться долати багато післявоєнних труднощів, які триватимуть десятиліттями. Історичний досвід Західної Європи після закінчення Другої світової війни зайвий раз доводить необхідність створення комфортної та надійної правової бази для привертання уваги іноземних інвестицій, які будуть працювати на відбудову зруйнованої країни. Минув рік страшної і спустошливої війни, українське законодавство трансформується і вдосконалюється відповідно до нових реалій існування в умовах воєнного стану, проте українські законотворці вже будують підґрунтя для майбутньої мирної країни, яка матиме великий тягар на своїх плечах, іноземні інвестиції для здолання якого стануть одними із ключових інструментів у руках повоєнної України.

Література

1. Kindleberger C. P. Historical economics: Art or science? Berkeley : University of California Press, 1990. 371 c.
2. Schuman Declaration May 1950. European Union. URL: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1945-59/schuman-declaration-may-1950_en (дата звернення: 14.04.2023).
3. Gagnon D. France and the Community of Six: The Schuman Declaration to the Treaties of Rome. Providence College. 2015. С. 32. URL: https://digitalcommons.providence.edu /cgi/viewcontent.cgi?article=1001&context=research_p rize (дата звернення: 14.04.2023).
4. Kuo L. Improving French Competitiveness through American Investment following World War II. Business History Review. 2017. Т. 91. № 1. С. 129–155. URL: https://doi.org/10.1017/s0007680517000605 (дата звернення: 14.04.2023).
5. Про режим іноземного інвестування : Закон України від 19.03.1996 р. № 93/96- ВР : станом на 17 серп. 2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-вр#Text (дата звернення: 14.04.2023).
6. Про усунення дискримінації в оподаткуванні суб'єктів господарювання, створених з використанням майна та коштів вітчизняного походження : Закон України від 17.02.2000 р. № 1457-III : станом на 25 черв. 2016 р. URL: https://zakon.rada.gov. ua/laws /show/1457-14#Text (дата звернення: 14.04.2023).
7. Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні : Закон України від 17.12.2020 р. № 1116-IX. URL: https://zakon.rada.gov. ua/laws/show/1116-20#Text (дата звернення: 14.04.2023).
8. Лащихіна І., Лащихіна В. Нормативно-правове забезпечення іноземного інвестування в Україні. *The scientific heritage.* 2022. Т. 4. № 83. С. 49–54. URL: http://www.scientific-heritage.com/wp-content/uploads/2022/02/The-scientific-heritage-No-83-83- 2022-Vol-4.pdf (дата звернення: 14.04.2023).
9. Денис Шмигаль: Нова оцінка збитків та потреб на відновлення України створює надійний базис для нашої відбудови. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/denys-shmyhal-nova- otsinka-zbytkiv-ta-potreb-na-vidnovlennia-ukrainy-stvoriuie-nadiinyi-bazys-dlia-nashoi-vidbudovy (дата звернення: 14.04.2023).
10. Про захист іноземних інвестицій на Україні : Закон України від 10.09.1991 р. № 1540а-XII : станом на 5 жовт. 1991 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1540a- 12#Text (дата звернення: 14.04.2023).
11. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 р. № 1560-XII : станом на 10 жовт. 2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text (дата звернення: 14.04.2023).

Васякіна А.К.
«Міжнародне право», 1 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.ю.н., доцент,
професор кафедри публічного та міжнародного права Ратушний С.М.

ПОВЕРНЕННЯ ВИМУШЕНИХ МІГРАНТІВ ТА ВКЛЮЧЕННЯ ЇХ ДО ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Росія протягом століть прагнула захопити наші землі та знищити українську націю, у зв'язку з цим українці зобов'язані залишити свій рідний край. Війна в Україні змусила покинути свої домівки близько 13 млн людей або третину довоєнного населення. За оцінками експертів, це найбільше переміщення людей у Європі з часів Другої світової війни. Зараз в Європі перебувають 7,8 млн українських біженців, з яких 4,8 млн отримали статус тимчасового захисту. Кількість внутрішньо переміщених осіб в Україні становить 6,5 млн. Основними

причинами еміграції є політична нестабільність, загроза життю, економічні складності та збройні конфлікти, що роблять неможливим проживання на прикордонних територіях [1].

Дослідження ЄБРР (Європейський Банк Реконструкції та Розвитку) показало, що в країнах, які постраждали від воєнних дій, втрати населення були відчутними навіть через 25 років після завершення війни. Населення є ключовим аспектом, задля розвитку держави, тому така велика кількість втрат відбивається на всіх сферах життя та впливає на майбутнє України, саме тому першочерговим завданням для української держави та міжнародної спільноти стане відбудова національної економіки та повернення українців на батьківщину. Насамперед, законодавство України визначає, що максимальний строк тимчасового захисту – три роки. По закінченню цього терміну, або раніше у випадку закінчення війни, громадяни мають повернутися на Батьківщину [2]. Коли країна стає безпечною для повернення, то європейські уряди запускають процес масового повернення мігрантів з тимчасовим захистом набагато швидше, ніж планують самі мігранти. У цьому контексті зацікавленість країн у поверненні мігрантів до країн їх походження, як правило, спонукає органи цих країн практикувати фінансові стимули для повернення і загрози примусової депортації [1].

Важливими цілями післявоєнної відбудови мають стати: швидке відновлення економічної діяльності в країні та формування засад для довготривалого стійкого економічного зростання; підтримка процесу повернення біженців, забезпечення їх реінтеграції та зайнятості в українській економіці. За рахунок розвитку економіки відбудеться створення нових робочих місць і генерування доходу – це спонукне українців повертатися на рідну землю. Аби процес повернення був стійким, а в українців не виникали мотиви для повторної еміграції, також украй важливо проводити ефективну політику їх реінтеграції. Успішна реінтеграція передбачає наявність безпекових умов, вільного доступу до освіти, охорони здоров′я, соціального забезпечення, наявність можливостей для працевлаштування та отримання житла на ринкових чи пільгових умовах. Важливо допомогти мігрантам у пошуку житла, бо не всі з них мають житло для повернення. На місцеві органи влади має бути покладена відповідальність щодо забезпечення тимчасовим житлом (терміном до шести місяців) мігрантів, які не мають інших альтернатив для проживання після прибуття в країну. У процесі розробки житлової політики слід дотримуватися такого принципу: репатріанти не повинні мати якихось виняткових чи пільгових умов (крім тимчасового житла) порівняно з іншими громадянами країни [3; 4].

Допомога з пошуку роботи і стимулювання зайнятості є ще однією важливою складовою політики реінтеграції українських вимушених мігрантів (у т.ч. біженців, внутрішньо-переміщених осіб). Така допомога повинна мати цільовий характер і будуватися на основі потреб місцевого ринку праці. У період пошуку роботи чи заснування власного бізнесу репатріанти повинні отримати право на допомогу з безробіття, навіть якщо їм бракує страхового стажу. Допомога має бути прив’язана до фактичного прожиткового мінімуму. Є багато варіантів з реалізації пошуку роботи: ярмарки вакансій, платформи з пошуку роботи, бази даних діаспори. Значну роль відіграють цифрові платформи, які допомагають працевлаштуватися як робітникам, так і висококваліфікованим фахівцям.

Отже, повернення вимушених мігрантів (у т.ч. біженців, внутрішньо-переміщених осіб) та їх включення до економічних процесів потребує доволі тривалого часу, але надзвичайно важливо відновити цілісність українського суспільства, аби прискорити відновлення економіки. Першочерговим держава має посприяти на реінтеграцію своїх громадян та створити відповідні умови в соціальній, фінансовій, економічній та політичній сферах.

Література

1. Богдан Т. Як повернути українських біженців додому після війни. *Економічна правда.* 28.12.2022. URL: https://www.epravda.com.ua/columns/2022/12/28/695503/ (дата звернення: 19.04.2023).

2. Роз’яснення щодо тимчасового захисту та отримання статусу біженця. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. URL: https://ombudsman.gov. ua/ news_ details/rozyasnennya-shchodo-timchasovogo-zahistu-ta- otrimannya-statusu-bizhencya (дата звернення: 19.04.2023).

3. Богдан Т. Відбудова економіки: напрямки, важелі, інститути. *Економічна правда.* 25.04.2022. URL: https://www.epravda.com.ua/columns/2022/04/25/686208/ (дата звернення: 19.04.2023).
4. Богдан Т. Як стимулювати повернення українців з-за кордону після війни. *Економічна правда.* 20.05.2022. URL: https://www.epravda.com.ua/columns/2022/05/20/687244/ (дата звернення: 19.04.2023).

Кальницька Я.В.
«Правознавство», 3 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.ю.н., доцент,
професор кафедри публічного та міжнародного права Гусар О.А.

ВІДНОВЛЕННЯ І МОДЕРНІЗАЦІЯ ЖИТЛА Й ІНФРАСТРУКТУРИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Відновлення та модернізація житла й інфраструктури регіонів України – це особливо важливе питання, адже зараз багато українців лишилися без дому, роботи та міст. У зв'язку з повномасштабним вторгненням росії в Україну, було знищену цілісну інфраструктуру цілих міст: будинки, школи, дороги та мости – усе це знищив ворог. Для того, щоб українці могли далі вільно жити, нам необхідно відновити міста та села. Також проблема полягає в тому, що багато регіонів України мають застарілі житлові будівлі та інфраструктуру, які потребують відновлення та модернізації. Недостатня увага до цих питань призводить до зниження якості життя мешканців і зниження економічного потенціалу регіонів. Для вирішення цієї проблеми необхідно ознайомитися з міжнародним досвідом у сфері відновлення та модернізації житла та інфраструктури, і врахувати його при розробці відповідних програм і проектів для покращення життєвого рівня мешканців регіонів України.

Вивчення міжнародного досвіду в сфері відновлення та модернізації житла та інфраструктури для розробки ефективних стратегій та програм покращення житлових та інфраструктурних умов в регіонах України, а також – виявлення найкращих практик та інноваційних рішень в галузі житлового будівництва та розвитку інфраструктури для можливості їх впровадження в умовах України.

У світі існує великий досвід у галузі відновлення та модернізації житла та інфраструктури, який може бути корисним для України. Вивчення цього досвіду дозволить уникнути помилок і позитивно вплине на ефективність розробки та реалізації програм покращення житлових та інфраструктурних умов в Україні. Також розвиток галузі житлового будівництва та інфраструктури є важливим завданням для держави, оскільки він створює робочі місця, сприяє розвитку інфраструктури та забезпеченню житлом населення.

Під час проведення були проаналізовані статті та підручники В. Плоского, М. Микитася, І. Устінової та О. Квасніцької.

За більше ніж рік російсько-української війни знищено сотні тисяч об'єктів житлової інфраструктури, цілі міста та села.

Указом Президента № 266/2022 від 21.04.2022 року «Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни» вже створено Національну раду з відновлення України та окреслені завдання, серед яких: 1) відновлення і розбудова транспортної, медичної, соціальної, комунальної, виробничої інфраструктури та житла, інфраструктури енергетики, зв'язку, військової інфраструктури і військово-промислового комплексу, структурна модернізація та перезапуск економіки, заходи з подолання безробіття, підтримка сімей з дітьми, вразливих верств населення, осіб, які опинилися у складних життєвих обставинах внаслідок

війни, відновлення та збереження об'єктів культурної спадщини; 2) визначення та напрацювання пропозицій щодо пріоритетних реформ, прийняття та реалізація яких є необхідними у воєнний і післявоєнний періоди; 3) підготовка стратегічних ініціатив, проектів нормативно-правових актів, прийняття і реалізація яких є необхідними для ефективної роботи та відновлення України у воєнний і післявоєнний періоди.

Втім українському законодавцю варто звертати увагу на європейський досвід, оскільки Україна знаходиться в інтеграційних умовах з Європою, а це є одна з невід'ємних складових державної регіональної політики.

Розвиток європейських міст підтверджується програмами та фінансуванням, наприклад, найбільша програма Європейського Союзу «HORIZON 2020», яка спрямована на дослідження та розробку розвитку міст, її бюджет на 7 років становить 80 млрд євро.

Схожі програми запускають європейські організації також на території України. До прикладу: Одна з програм – ремонт і реконструкція пошкодженої критичної інфраструктури в Київській області. На її реалізацію спрямовано 50 млн євро грантових коштів, виділених Європейським Союзом через NEFCO. Комплекс заходів передбачає відновлення інфраструктури, пов'язаної з водопостачанням, водовідведенням і теплопостачанням. Програму реалізовуватимуть у 12 містах і селищах міського типу Київської області: у Бородянській, Борщагівській, Ірпінській, Димерській, Іванківській, Калинівській, Немишаєвській, Пісківській, Славутицькій та Великодимерській тергромадах. Друга нова програма з фінансуванням від Євросоюзу передбачає будівництво житла для внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та відновлення звільнених міст в Україні. Ще одна програма, яку фінансує Євросоюз, стосується ремонту житла для ВПО, в її рамках NEFCO працює в 10 містах на заході України.

Залежно від масштабів руйнації, доцільно використовувати європейський досвід комплексної реконструкції. За оцінками фахівців з Естонії, Польщі, Німеччині реконструкція становить від 30 до 70 % собівартості нового житла, тобто є дешевшою за нове будівництво. Щодо проведення реконструктивних робіт, згідно із даними Польського інституту житлового господарства, «межу доцільності» визначає їх вартість у 70 % від собівартості нового будівництва.

Також до аналізу можна подивитися на цілі міста, які були відновленні після бойових дій: Берлін, Варшаву, Дрезден, Лондон та Роттердам. Наприклад, після Другої світової війни європейцям став в нагоду план Маршалла, який втілювався не одразу після війни. Потім, з 1944 по 1947 діяв інший план – американського міністра фінансів в адміністрації Рузвельта Ганса Моргентау. За планом, запропонованим держсекретарем США Джорджем Кетлеттом Маршаллом, понад 80 % допомоги надавалися європейським країнам, що зазнали руйнувань під час війни, безоплатно, решта – як кредити. При цьому гроші не йшли безпосередньо до бюджетів держав-реципієнтів. Передбачалося лише їх цільове надання на придбання промислових товарів (зокрема, пального й обладнання) та продовольства. Контролювали використання грошей спеціальні фонди, якими керували представники США та самих європейських країн.

У центрі уваги було промислове відновлення. Загалом у межах плану Маршалла 17 країн Європи отримали допомоги на $13 мільярдів (це понад $115 мільярдів за нинішнім курсом). Завдяки такому підходу з 1948 до 1952 року промисловість регіону зросла на 35 %, а рівень доходів населення до середини 70-х – на 20 %.

Приблизно 12 % наданих грошей пішло на відбудову Західної Німеччини. Окрім фінансової підтримки з-за океану, поміж причин успіху – доволі стрімкого відновлення зруйнованої війною німецької економіки – називають комплексні ліберальні реформи, які втілював повоєнний уряд ФРН. Мова, зокрема, про реформування земельних відносин та фінансової системи. Також у країні скасували державний контроль за цінами, швидко позбулися майже 90 % регуляторних обмежень для бізнесу, запровадили податкові пільги, які стимулювали експорт.

І головне: левову частку фінансового ресурсу спрямовували на розвиток підприємництва, на утримання державного апарату майже нічого не витрачали. Плюс – послідовне формування запобіжників від монополізації (у тому числі, й державою) окремих галузей економіки. А такі ризики в металургії, авто- і машинобудуванні та в деяких інших сферах були.

Також у країні змістили акцент із промислової "гігантоманії" на технологізацію процесів. У Німеччині уп'ятеро збільшили фінансування прикладної науки. Усі вдосконалення й винаходи одразу ж втілювали на практиці. Як наслідок – у 1962 році промислове виробництво у ФРН зросло втричі порівняно з довоєнними часами.

Конфлікт 90-х років завдав великі збитки Боснії і Герцеговині. Для відновлення балканських країн міжнародні партнери – передовсім Європейський Союз – розробили кілька спеціальних програм. У межах однієї з них – PHARE – для Боснії і Герцеговини започаткували окрему підпрограму, що передбачала постачання матеріалів та обладнання для 10 ключових секторів її національної економіки. Окремі програми втілювалися у сфері сільського господарства й підтримки життєдіяльності сіл і при відбудові інфраструктури й поверненні біженців.

У 1996-1999 роках БіГ, поміж іншого, отримала $5 млрд (це майже в 1,5 разу більше, ніж тодішній річний ВВП країни) безповоротної допомоги від Світового банку та ЄБРР. Загалом у перші роки післявоєнного відновлення обсяги міжнародної допомоги розвитку перевищували 20 % національного ВВП. У розрахунку на одного жителя країни, сума міжнародної підтримки в різні роки коливалася від $140 до $279. Такі вкладення допомогли швидко відновити базову інфраструктуру. Паралельно країна втілювала внутрішні реформи. Це і реструктуризація фінансового сектору, й місцевий розвиток і розбудова інститутів, включаючи державне управління.

Аналіз європейського досвіду комплексної реконструкції засвідчив, що він базується на двох взаємопов'язаних видах відновлення: реконструкції окремих будівель і реконструкції забудови кварталів й мікрорайонів.

Можна зробити висновок, що українському законодавцю слід враховувати європейський досвід при формуванні державної регіональної політики, оскільки Україна є країною, яка інтегрується з Європою. Врахування європейського досвіду може допомогти покращити дієвість і ефективність державної регіональної політики в Україні.

Література

1. Кузьменко О.М Концептуальні аспекти державної цільової програми «відновлення та розбудова миру (дата звернення: 17.04.2023).
2. Микитась М.В. Сталий розвиток міст: стан досліджень, міжнародний та український досвід. *Kyiv National University of Consruction and Architecture, Kyiv*. P. 173. URL: https://library.knuba.edu.ua/books/zbirniki/21/2017_9/31.pdf (дата звернення: 17.04.2023).
3. Устінова І. Урбіцид та повоєнне відновлення житлової забудови міст України: досвід та перспективи. *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»*. 2022. 1 груд. URL: https://archive.journal-grail.science/index.php/2710-3056/article/view/825 (дата звернення: 17.04.2023).
4. Квасніцька О.О. Відновлення України від наслідків війни в контексті реформування містобудівного законодавства. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/ 11300/20371/ %D0 %9A %D0 %B2 %D0 %B0 %D1 %81 % D0 %BD %D1 %96 %D1 %86 %D1 %8C %D0 %BA %D0 %B0 %20 %D0 %9E. %20 %D0 %9E. %20 %D0 %92 %D1 % 96 %D0 %B4 %D0 %BD %D0 %BE %D0 %B2 %D0 %BB %D0 %B5 %D0 %BD %D0 %BD % D1 %8F %20 %D0 %A3 %D0 %BA %D1 %80 %D0 %B0 %D1 %97 %D0 %BD %D0 %B8 %20 %D0 %B2 %D1 %96 %D0 %B4 %20 %D0 %BD %D0 %B0 %D1 %81 %D0 %BB %D1 %96 %D0 %B4 %D0 %BA %D 1 %96 %D0 %B2 %20 %D0 %B2 %D1 %96 %D0 %B9 %D0 %BD %D0 %B8 %20 %D0 %B2 %20 %D0 %B A %D0 %BE %D0 %BD %D1 %82 %D0 %B5 %D0 %BA %D1 %81 %D1 %82 %D1 %96 %20 %D1 %80 % D0 %B5 %D1 %84 %D0 %BE %D1 %80 %D0 %BC %D1 %83 %D0 %B2 %D0 %B0 %D0 %BD %D0 %BD %D1 %8F ...pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 17.04.2023).

Ковальчук Ю.В.
«Міжнародне право», 2 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.ю.н.,
доцент кафедри публічного та міжнародного права Павко Я.А.

ВИКОНАННЯ УКРАЇНОЮ «КОПЕНГАГЕНСЬКИХ КРИТЕРІЇВ» В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РФ ПРОТИ НЕЇ

Україна обрала шлях європейської інтеграції з метою наближення нашої держави до стандартів демократії, громадянського суспільства, верховенства права та забезпечення прав та свобод людини і громадянина. Метою стратегії економічного і соціального розвитку України є створення сприятливих та реальних умов для її вступу до Європейського Союзу (ЄС). У порівнянні з попередніми роками прослідковується значний прогрес у відносинах між Україною та ЄС. Вона поділяє європейські цінності та потребує кардинальних змін.

Необхідно зазначити, що 23 червня 2022 року Україна отримала офіційний статус кандидата в члени ЄС. Для того, щоб набути цього членства потрібно виконати ряд вимог, які мають назву «копенгагенські критерії». Копенгагенські критерії – це сукупність вимог, прийнятих на засіданні Ради Європи в 1993 році. Вони є базовими для членства в ЄС та передбачають виконання низки політичних, економічних та правових зобов'язань.

Усі ці критерії включають наступні вимоги: політичні – стабільність установ, що гарантують демократію, верховенство права, забезпечення прав людини, повагу і захист прав меншин; економічні – наявність діючої ринкової економіки та спроможність витримати тиск конкуренції та ринкових сил у межах ЄС; правові – спроможність взяти на себе зобов'язання, що впливають із членства в ЄС, включаючи визнання цілей політичного, економічного та валютного союзу [1].

Зауважимо, що збройна агресія рф проти нашої держави ускладнює виконання даних критеріїв і ставить під загрозу усі здобутки України в цьому напрямку. Всі подальші дії, спрямовані на членство в ЄС, будуть охоплювати питання післявоєнної відбудови для створення належного рівня умов життя та правового захисту українців відповідно до європейських стандартів.

Україна вже виконала значну частину рекомендацій, передбачених у Висновку Європейської Комісії щодо заявки України на членство в ЄС. У рамках візиту Колегії Європейської Комісії в Україну 2 лютого 2023 року Президентка Європейської Комісії Урсула фон дер Ляєн передала Президенту України Володимиру Зеленському Аналітичний звіт Європейської Комісії щодо відповідності законодавства України праву ЄС (acquis ЄС), в якому наша держава отримала оцінку «4» за виконання міжнародних зобов'язань по 4 розділахУгоди про асоціацію з ЄС («Енергетика», «Митний союз», «Зовнішні відносини», «Зовнішня, безпекова та оборонна політика») [2, с. 9–10].

У період воєнного стану з метою пришвидшення вступу до ЄС Україною було здійснено:

- ✓ реформування Конституційного Суду України (13 грудня 2022 року ВРУ було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення порядку відбору кандидатур на посаду судді Конституційного Суду України на конкурсних засадах» № 2846-IX, який передбачає, зокрема, залучення до процедури відбору кандидатур на посаду судді Конституційного Суду України нового спеціального органу – Дорадчої групи експертів);
- ✓ проведення судової реформи (завершення процедури реформування Вищої ради правосуддя та відновлення роботи Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, які проводяться Етичною радою та Конкурсною комісією);
- ✓ обрання 17 членів із 21 до Вищої ради правосуддя;

✓ проведення офіційного засідання щодо оголошення переможців конкурсу до Вищої кваліфікаційної комісії суддів України;

✓ вирішення нагальних питань у сфері боротьби з корупцією (Олександра Клименко було призначено керівником САП. 6 березня призначено директором НАБУ Семена Кривоноса. Набув чинності Закон України «Про засади Державної антикорупційної політики на 2021-2025 рр.» 4 березня 2023 р. Уряд затвердив Державну антикорупційну програму на 2023-2025 рр.);

✓ прийнято важливий нормативно-правовий акт у сфері боротьби з відмиванням грошей – Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо захисту фінансової системи України від дій держави, що здійснює збройну агресію проти України, та адаптації законодавства України до окремих стандартів Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) і вимог Директиви ЄС 2018/843» від 04 листопада 2022 року № 2736-IX, що набрав чинності 19 листопада 2022 року;

✓ реформування правоохоронного сектору (11 січня 2023 р. на засіданні МРГ під головуванням Генерального прокурора схвалено та передано на затвердження в Офіс Президента проєкт Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку);

✓ впровадження антиолігархічного законодавства (Триває робота над розробкою внесення змін до антиолігархічного законодавства, зокрема, Закону України «Про запобігання загрозам національній безпеці, пов'язаним із надмірним впливом осіб, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархів)» на основі рекомендацій Венеціанської Комісії. Створення та введення в дію Положення про реєстр олігархів затверджено РНБО. Національна рада з питань телебачення і радіомовлення затвердила Порядок перевірки ділової репутації при купівлі медіа. Створено перелік об'єктів критичної інфраструктури паливно-енергетичного комплексу);

✓ реформування медіа сфери (З урахуванням пропозицій громадськості та європейських експертів 13 грудня 2022 р. було прийнято Закон України «Про медіа» (№2849), який набирав чинності 31 березня 2023 р. Він гарантує незалежність медіа регулятора, запроваджує додаткові механізми захисту національного інформаційного простору, удосконалює механізми застосування санкцій, визначає принципи функціонування онлайн- медіа й запроваджує на законодавчому рівні визначення поняття «медіаграмотність»);

✓ реформування законодавчої бази щодо національних меншин (13 грудня 2022 року було прийнято Закон України «Про національні меншини (спільноти) в Україні», який набирає чинність 1 липня 2023 року. Закон уперше на законодавчому рівні закріплює повноваження центрального органу виконавчої влади щодо реалізації державної політики в сфері захисту прав та свобод осіб, які належать до національних меншин (спільнот). Наразі розробляються підзаконні нормативно-правові акти, спрямовані на реалізацію положень Закону, зокрема, проєкти Концепції державної національно-культурної цільової програми «Єдність у розмаїтті» та відповідної програми [2, с. 10–14].

З 2016 року Україна займається імплементацією Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, включно з Поглибленою та всеохопною зоною вільної торгівлі. Ці угоди вже охоплюють безпрецедентний обсяг acquis ЄС. Україна поступово наближається до суттєвих елементів acquis ЄС у багатьох розділах [2, с. 9].

Статус кандидата члена ЄС також надає Україні доступ до фінансової допомоги, спрямованої на трансформацію державних інститутів, правової системи, економіки та інших сфер суспільного життя в процесі вступу до ЄС.

Таким чином, збройна агресія рф проти України створює суттєві перешкоди на шляху виконання Україною вимог, необхідних для членства в ЄС. Незважаючи на усі складнощі, Україна залишається відданою основним європейським цінностям – демократії, повазі до прав людини та основних свобод, верховенству права, розвитку стабільної та конкурентоспроможної економіки та соціального захисту громадян. Наша держава намагається співпрацювати з міжнародними партнерами в цих сферах і продовжує проводити реформи, які сприятимуть досягненню європейських стандартів та покращенню якості життя громадян.

Література

1. Гоголь Х. «Маємо позбутися характеристик, які були раніше поширені», – експерт про вимоги ЄС до України. 2022. URL: https://tvoemisto.tv/news/shcho_potribno_ zrobyty_ukraini_shchob_staty_ chlenom_yes_134011.html (дата звернення: 08.04.2023).
2. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2022 рік. 101 с. URL: https://euua.kmu.gov.ua/sites/default/files/inline/files/ zvit_pro_vykonannya_ugody_pro_ asociaciyu_za_2022_rik.pdf (дата звернення: 08.04.2023).
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення порядку відбору кандидатур на посаду судді Конституційного Суду України на конкурсних засадах : Закон України від 13.12.2022 р. № 2846-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2846-20#Text (дата звернення: 09.04.2023).
4. Про внесення змін до деяких законів України щодо захисту фінансової системи України від дій держави, що здійснює збройну агресію проти України, та адаптації законодавства України до окремих стандартів Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) і вимог Директиви ЄС 2018/843 : Закон України від 04.11.2022 р. № 2736-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2736-20#Text (дата звернення: 09.04.2023).
5. Про запобігання загрозам національній безпеці, пов'язаним із надмірним впливом осіб, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархів)
: Закон України від 23.09.2021 р. № 1780-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1780-20#Text (дата звернення: 09.04.2023).
6. Про медіа : Закон України від 13.12.2022 р. № 2849-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/2849-20#Text (дата звернення: 09.04.2023).

Когтєв В.А.
"Міжнародне право", 2 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.ю.н., доцент,
професор кафедри публічного та міжнародного права Ратушний С.М.

ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИКИ М'ЯКОЇ СИЛИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Американський політолог Джозеф Най, який у 1980-х роках відкрив ефект «м'якої сили», у травні 2022-го написав велику статтю про фактор «м'якої сили» України в геополітиці [1]. Свою розповідь він традиційно почав із простого пояснення, що влада – це здатність впливати на інших, щоб отримати бажаний результат. Зробити це можна трьома способами: примусом, платою або залученням – горезвісні «батики, пряники та мед». Най зазначає, що у короткостроковій перспективі батога ефективніші, ніж мед, а жорстка сила перевершує м'яку.

«Якщо я захочу вкрасти ваші гроші за допомогою жорсткої сили, я можу погрожувати застрелити вас і забрати ваш гаманець. Не важливо, що ви думаєте, я одразу отримаю ваші гроші. Однак, щоб забрати гроші за допомогою м'якої сили, мені потрібно переконати вас віддати мені свої гроші. Це вимагає часу і не завжди працює.

Все залежить від того, що ви думаєте і якщо я зможу залучити вас, м'яка сила виявиться набагато менш затратним способом отримати гроші. У довгостроковій перспективі мед іноді перемагає батоги», – пише 86-річний Джозеф Най, наводячи паралелі з війною в Україні [2]. За його словами, у міжнародній політиці ефекти м'якої сили повільні та непрямі, а ефект бомб і куль ми можемо побачити відразу, тоді як тяжіння цінностей і культури може бути помітне лише у довгостроковій перспективи. Можете собі уявити скільки фільмів героїзую-

чих українців буде знято у наступні 20 років, скільки буде написано творів, скільки з'явиться пам'ятників і монументів у всьому світі. У той же час Най пише, що зараз росія і Китай втратили свою м'яку силу. «За кілька місяців до вторгнення дві країни зміцнили свою вісь авторитаризму, а Китай заявив, що східний вітер переважає західний вітер. Сьогодні ця ідея стала набагато менш привабливою» [1].

Інший авторитетний політолог Джонатан МакКлорі, який вивчає феномен «м'якоїсили» і створив Індекс «М'якої сили» (The Soft Power 30 Index), також високо оцінює успіхи, яких у цій справі досягла Україна. «Україна завоювала захоплення, повагу та любов усього західного світу. «Жорстка сила», яка дозволила Україні чинити опір нападу росії, змінила її репутацію у світі та репутацію її «м'якої сили»: Київ виграв інформаційну війну у Москви за рахунок повідомлень з фронту», – заявив МакКлорі в інтерв'ю [3].

У цьому контексті експерти також вирізняли ще одну найважливішу складову успіху: в України з'явився ідеальний «комунікатор» в особі президента Зеленського, здатний донести меседж будь-якої аудиторії по всьому світу. Лідер, який однаково добре вміє «достукатися» до людей як через Twitter, так і TikTok. Виступи президента України з відеозв'язку аплодували в Конгресі США, на сесіях ООН, ЄС і НАТО, на засіданнях парламентів багатьох країн, і навіть на відкритті кінофестивалю Каннах [4]. На цьому тлі путін сховався в «бункері», який рідко з'являється на публіці, фізично віддалений від співрозмовників за довгим столом путін з самого початку програвав свої позиції.

Також і жорстка, і м'яка сила мають значення. Хоча примус перемагає переконання в найближчій перспективі, м'яка сила може змінити ситуацію з часом. Розумна сила – це здатність поєднувати жорстку та м'яку силу, щоб вони посилювали, а не суперечили одна одній. Путіну це не вдалося. Жорстокість Росії в Україні викликала таке відраза, що Німеччина нарешті вирішила призупинити газопровід «Північний потік-2» – результат, якого тиск США протягом кількох років не досяг [5].

Саме тому Україна здобула, хоч і не остаточну, але дуже значну перемогу в інформаційній війні. Маючи обмежені інструменти, ми змогли донести до Заходу ідею необхідності підтримки України. Усі наші центри «м'якої сили» працювали над цим із самого 24 лютого: брати Кличка, Андрій Шевченко, Калуш на Євробаченні, пісня Андрія Хливнюка з Pink Floyd, пісня Тараса Тополі з Едом Шираном, виступи Зеленського на всіх доступних йому культурних заходах і наступні візити в Україну таких голлівудських зірок, як Анжеліна Джолі, Шан Пенн, Бен Стіллер, Джесіка Честейн, Жан-Клод ван Дамм та ін. Крім цього президент України робив звернення до парламентів кожної країни окремо, що ще більше поширювало тему війни в Україні через місцеву пресу. Такий значний підйом нашої держави в загальносвітовому порядку, природно спричинив те, що одне з опитування Групи «Рейтинг» показало: 80 % українців відчувають гордість, думаючи про Україну [6].

Зараз важливо спрямувати зусилля, щоб зберегти цю тенденцію та розвинути кооперацію з країнами Заходу, як можна у великих сферах: культура, спорт, торгівля тощо. Все це допоможе нашій країні як при відновленні, так і при подальшій інтеграції в такі бажані для нас політичні структури, як ЄС та НАТО.

Література

1. Soft Power After Ukraine. URL: https://www.project-syndicate.org/commentary/soft- power-after-russia-war-in-ukraine-by-joseph-s-nye-2022-05?barrier=accesspaylog (дата звернення: 14.04.2023).
2. What Caused the Ukraine War? URL: https://www.project- syndicate.org/commentary/what-caused-russia-ukraine-war-by-joseph-s-nye-2022-10?barrier =accesspaylog (дата звернення: 14.04.2023).
3. The soft power of Ukraine's blue and gold offers hope for victory. URL: https://asia.nikkei.com/Opinion/The-soft-power-of-Ukraine-s-blue-and-gold-offers-hope-for-victory (дата звернення: 14.04.2023).

4. How Zelenskyy emerged as the antithesis of Putin and proved you don't need to be a strongman to be a great leader. URL: https://theconversation.com/how-zelenskyy-emerged-as-the- antithesis-of-putin-and-proved-you-dont-need-to-be-a-strongman-to-be-a-great-leader-178485 (дата звернення: 14.04.2023).

5. Nord Stream 2 cost $11 billion to build. Now, the Russia-Europe gas pipeline is unused and abandoned. URL: https://www.cnbc.com/2022/03/31/the-nord-stream-2-pipeline-lies-abandoned- after-russia-invaded-ukraine.html (дата звернення: 14.04.2023).

6. Восьме загальнонаціональне опитування: Україна в умовах війни (6 квітня 2022). URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/vosmoy_obschenacionalnyy_opros_ukraina_v_ usloviyah_voyny_ 6_aprelya_2022.html (дата звернення: 14.04.2023).

Кривко В.В.
«Міжнародне право», 1 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – асистент
кафедри публічного та міжнародного права Падалка М.А.

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАЛУЧЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНУ В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Залучення інвестицій, у тому числі міжнародних, є важливим елементом розвитку будь-якої держави. Адже економічний розвиток будь-якої країни, вирішення численних завдань і заходів соціально-культурної системи, модернізації інфраструктури тощо неможливе без інвестицій. Інвестиції є надзвичайно важливим фактором для економічного зростання держави та вкрай необхідними для відновлення економіки після припинення військових дій.

І без того в непростих умовах сповільнення економічного розвитку, утруднення або й «паралізації» діяльності окремих секторів економіки, погіршення макроекономічних показників у різних державах через поширення COVID-19 на різних континентах зросла потреба, а відтак і загострилася конкуренція на світовому ринку капіталу. Не оговтавшись від наслідків поширення глобальної пандемії (до того ж, і досі поширюються нові штами вірусу), з початком повномасштабного вторгнення рф на територію України у 2022 році можемо констатувати, що наслідки цієї війни вже мають глобальний характер. Зрозуміло, що їх масштаби будуть залежати від термінів закінчення цієї війни. Уже зараз змінюється конфігурація міжнародної співпраці, у тому числі щодо інвестиційного співробітництва та міжнародного руху капіталів. Поставлені Україною завдання щодо трансформаційних перетворень, модернізації економіки обумовлювали потребу в значних обсягах інвестицій, а відновлення України внаслідок спричинених російським бомбардуванням атак потребуватиме масштабних фінансових ресурсів. Тому питання правових засад залучення міжнародних інвестицій є актуальним, цікавим і малодослідженим.

Безумовно, питання залучення іноземних інвестицій у вітчизняну економіку було наріжним каменем майже кожного українського уряду. Не стала винятком і нинішня влада. В умовах війни залучення додаткових коштів є питанням виживання самої держави. Нинішній прем'єр-міністр України Денис Шмигаль разом зі своїм Кабінетом Міністрів минулого року запропонував реалізувати Національну економічну стратегію-2030. Вона передбачала, що ВВП на душу населення зросте не менш як до 10 тисяч доларів з близько 5 тисяч за підсумками 2021 року, а чистий приплив прямих іноземних інвестицій в Україну з 2025 року складатиме не менш як 15 млрд доларів на рік. Також можна згадати, що Верховна Рада України два роки тому прийняла Закон України «Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні» (його ще називають законом про так званих «інвестиційних нянь», ініційований він був президентом України Володимиром Зеленським) [1, с. 52].

Стосовно перспектив залучення іноземних інвестицій у національну економіку під час дії правового режиму воєнного стану потрібно згадати і про те, що у листопаді 2022 року Міністерство економіки підписало меморандум про взаєморозуміння з однією з найбільших у світі інвестиційних компаній BlackRock. Спеціалісти цієї американської компанії будуть консультувати наших урядовців щодо створення дорожньої карти впровадження інвестиційної платформи, до якої будуть залучати перш за все приватний капітал.

Неоціненно важливим є те, що багато світових лідерів, меценатів, відомих особистостей культури, спорту висловлюють свою підтримку Україні. Висловлені запевнення світовими лідерами дають підстави стверджувати, що Україну буде відбудовано за глобальної участі. Йде обговорення «плану Маршалла для України». Ключовим та дуже очікуваним є якнайшвидша перемога України, відновлення територіальної цілісності та суверенітету України для подальшої реалізації можливостей цивілізованого розвитку, інноваційної модернізації усіх сфер економіки та життєдіяльності, залучення міжнародних інвестицій. Проте, для цього важливо також нівелювати/вирішити проблеми, які перешкоджають залученню міжнародних інвестицій (подолати корупцію, забезпечити рівні та прозорі умови ведення бізнесу тощо), які обумовлять інвестиційну привабливість України. Важливо забезпечити чесну роботу судової системи (в очищенні якої потрібно буде досягти критичної маси); чесну, ефективну та прозору роботу органів державної влади (у розпоряджанні державними видатками не можна буде допустити старих практик і непрозорості; в адмініструванні бізнесу має бути максимальне сприяння, прозорість та рівні умови). Довіра до України обумовить повернення людського капіталу та залучення міжнародних інвестицій в національну економіку [1, с. 56].

Також для залучення міжнародних інвестицій в Україну, нашій державі необхідно відповідати вимогам певних правових норм і стандартів, що стосуються захисту інвестицій та дотримання прав інвесторів. Основними правовими засадами залучення міжнародних інвестицій в Україну є:

❖ законодавство, яке передбачає захист прав інвесторів. Україна має закони , які регулюють відносини в сфері інвестицій, включаючи Закон України «Про інвестиційну діяльність» і Закон України «Про захист іноземних інвестицій на Україні». Зазначені Закони гарантують правовий захист інвесторів та надають їм можливість захищати свої права в суді.

Україна є учасником міжнародних угод, що гарантують захист інвестицій. Наприклад, Україна є стороною Конвенції про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами;

❖ інвестиційний клімат, який впливає на залучення міжнародних інвестицій в Україну. Україна повинна створити сприятливий інвестиційний клімат, що полягає в зниженні бюрократичних перешкод, захисті прав інвесторів та створенні стабільної політичної та економічної ситуації. Розвиток інфраструктури є головним елементом залучення інвестицій в Україну. Він включає розвиток транспортної інфраструктури, енергетичної інфраструктури, інформаційних технологій та інші сфери, які забезпечують комфортні умови для роботи та життя;

❖ вдосконалення податкової системи. Податкова система повинна бути прозорою та стимулювати інвестиційну діяльність. Наприклад, в Україні існує спеціальна податкова ставка для інвесторів, що здійснюють інвестиціїу певні галузі економіки. Податковий кодекс України передбачає можливість застосування пониженої податкової ставки на прибуток (податок на корпоративний прибуток) для підприємств, які здійснюють інвестиції у певні галузі економіки, такі як високотехнологічна, науково-дослідна, екологічна, соціальна сфери та інші. Ця пільга може бути надана на певний строк, залежно від регіону та виду діяльності;

❖ розвиток права на приватну власність. В Україні власність захищена законом, але бувають випадки коли жителі України зіштовхуються з проблемами щодо приватної власності. Розвиток права на приватну власність забезпечить збільшення інвестицій в Україну, тому що інвестори хочуть бути впевнені в тому, що їх інвестиції будуть захищені від можливих правових проблем;

❖ забезпечення прав людини. Забезпечення прав людини є важливим елементом інвестиційного клімату, оскільки інвестори шукають країни, де їхні права будуть захищені та їм будуть гарантовані умови для безпечного життя та бізнесу [3, с. 50–51].

Отже, правові засади залучення міжнародних інвестицій в Україну включають захист прав інвесторів, укладення міжнародних угод про захист інвестицій, створення сприятливого інвестиційного клімату, розвиток інфраструктури, вдосконалення податкової системи, розвиток права на приватну власність та забезпечення прав людини. Ці заходи сприятимуть залученню іноземних інвестицій в Україну, що дозволить розвивати економіку країни та створювати нові робочі місця. Проте, їх реалізація потребує значних зусиль і взаємодії державних органів, громадських організацій, підприємств та інших зацікавлених сторін. Тільки так можна забезпечити сталість та успішність інвестиційного клімату в Україні. Перспективи масштабних інвестицій в Україну уже здобуті «кров'ю» українців. Україна мужньо бореться не лише за свою свободу та незалежність, а й за права та свободу людей усього цивілізованого світу. Ключовим на сьогодні є якнайшвидша перемога України, відновлення територіальної цілісності та суверенітету України. Для забезпечення перспектив залучення прямих іноземних інвестицій також важливо вирішити проблеми, які перешкоджають залученню інвестицій, адже їх прояви будуть мати вкрай різке (агресивне) сприйняття суспільством, яке проходить важкі випробування в умовах війни; важливо забезпечити довіру до органів державної влади та судової системи, що обумовлять інвестиційну привабливість України.

Література

1. Ємець В.В. Економічний розвиток у повоєнний період в Україні: загальні аспекти. *Інвестиції: практика та досвід*. 2022. Вип. 7-8. С. 51–56. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/7-8_2022/11.pdf (дата звернення: 10.04.2023).
2. Пурій Г.М. Сучасний стан та основні тенденції залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 44. С. 199–203. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2020/44_2020_ukr/35.pdf (дата звернення: 10.04.2023).
3. Ричка М.А., Ільченко А.О. Аналіз іноземного інвестування України в глобалізаційних процесах. *Інфраструктура ринку*.2020. Вип. 42. С. 46–53. URL: http://market- infr.od.ua/journals/2020/42_ 2020_ukr/10.pdf (дата звернення: 10.04.2023).
4. Світлична Ю.О. Адміністративно-правові засади державного регулювання іноземного інвестування в Україні: автореф. дис д-ра юрид. наук: 12.00.07 / Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2017. 39 с.
5. Яценко А. Передумови та особливості формування інвестиційного клімату в Україні. *Економіка, фінанси, права*. 2005. № 7. С. 15–17.

Маценко М. В.
«Міжнародне право», 3 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – д.ю.н., доцент,
професор кафедри публічного та міжнародного права Міхневич Л.В.

ДЕПОРТАЦІЯ ДІТЕЙ З ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ: ПРАВОВІ ПИТАННЯ

Актуальність теми дослідження обумовлена тим, що через повномасштабне військове вторгнення російської федерації на територію України та окупацію її територій, тисячі дітей-громадян України були насильно вивезені за територію держави. Наразі місцезнаходження та стан більшості дітей невідомі. Депортація дітей з окупованих територій України є однією з найактуальніших і найгостріших проблем для України, яка потребує ретельного дослідження з правової точки зору, адже вона порушує права дітей на захист, на життя в родинному оточенні, на освіту та на збереження своєї ідентичності.

Станом на квітень 2023 року, з території України було депортовано більше 19000 дітей [2]. На підставі загострення цієї проблеми, Рада ООН з прав людини створила Незалежну міжнародну комісію з розслідування порушень в Україні (далі – Комісія) з метою розслідування всіх ймовірних порушень та утисків прав людини і порушень міжнародного гуманітарного права, а також пов'язаних із ними злочинів у контексті агресії російської федерації проти України [1]. У ході свого розслідування, Комісія виявила чисельні порушення норм міжнародного гуманітарного права, в тому числі і з питань депортації неповнолітніх. У своїй доповіді Комісія визначила три основні випадки, коли російська влада переміщувала українських дітей з одних районів, контрольованих російською владою в Україні, до інших таких районів, або до російської федерації, зокрема це діти, які:

- втратили батьків або тимчасово втратили зв'язок з ними під час військових дій;
- розділені з батьками, коли одного з батьків затримали у пунктах фільтрації;
- діти, які знаходилися в установах догляду [3].

Як зазначено в пункті 1 статті 78 Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів, жодна сторона, що перебуває в конфлікті, не вживає заходів щодо евакуації дітей, крім як своїх власних громадян в іноземну державу, за винятком випадків, коли йдеться про тимчасову евакуацію, необхідну з невідкладних причин, пов'язану зі станом здоров'я чи лікуванням дітей або, якщо вони не перебувають на окупованій території, з їх безпекою. У разі, коли можуть бути знайдені батьки чи законні опікуни, вимагається їхня письмова згода на таку евакуацію. Якщо такі особи не можуть бути знайдені, вимагається письмова згода на евакуацію від осіб, які за законом або звичаєм несуть головну відповідальність за опіку над дітьми. Будь-яка така евакуація проводиться під спостереженням Держави-покровительки за погодженням із заінтересованими сторонами, тобто стороною, що здійснює евакуацію, стороною, що приймає дітей, і будь-якими сторонами, громадяни яких евакуюються. У кожному випадку всі сторони, що перебувають у збройному конфлікті, вживають усіх практично можливих заходів обережності з метою уникнути створення загрози для евакуації [4]. Заборона депортації закріплюється і в частині першій статті 49 Конвенції про захист цивільного населення під час війни, де зазначено, що забороняється, незалежно від мотивів, здійснювати примусове індивідуальне чи масове переселення або депортацію осіб, що перебувають під захистом, з окупованої території на територію окупаційної держави або на територію будь-якої іншої держави, незалежно від того, окупована вона чи ні [5].

Також, варто відмітити, що згідно зі статтею 8 Конвенції про права дитини, держави- учасниці зобов'язуються поважати право дитини на збереження індивідуальності, включаючи громадянство, ім'я та сімейні зв'язки, як передбачається законом, не допускаючи протизаконного втручання [8]. Депортація дітей з їхніх рідних місць проживання може бути шкідливою для їхнього фізичного та психологічного здоров'я та добробуту, а також унеможливлює забезпечення права на збереження своєї національної і культурної ідентичності. В усіх ситуаціях, які розглядались Комісією, переміщення українських дітей не відповідало вимогам, що встановлені міжнародним гуманітарним правом. Переміщення не було виправдано міркуваннями безпеки або станом здоров'я. Було зроблено висновок, що дії країни-агресорки повністю порушують норми міжнародного гуманітарного права та становлять воєнні злочини.

Як зазначається в доповіді: «Ми засуджуємо дії російської федерації в Україні, включаючи, зокрема, примусову депортацію українських дітей, а також інші серйозні порушення щодо дітей, вчинені російськими військами в Україні. Жодна кількість дезінформації, яка поширюється рф, не може заперечити правдивість цього питання або захистити людей від відповідальності за ці злочини» [6]. Але якими б засудження не були, процес примусової депортації досі триває. Щоденно російські військові під салоганом «звільнення та порятунку» продовжують вивозити дітей на територію російської федерації, надавати своє громадянство та проводити русифікацію.

Також, занепокоєння викликає і той момент, що більшість із викрадених країною-агресором дітей, може ніколи не дізналися, що з ними сталося. Російська федерація блокує

доступ структурам ООН, Міжнародному Червоному Хресту до так званих «літніх таборів», де утримують українських дітей. Наразі, повернення незаконно депортованих дітей в Україну, залишається питанням найвищого пріоритету, і воно має вирішуватися спільними зусиллями, у тому числі за участю міжнародних організацій [7]. Весь цивілізований світ засуджує дії, які вчиняє росія на території незалежної та суверенної держави в самому центрі Європи. Але, як показує практика, одного лише засудження не вистачить для того щоб вплинути на агресора.

Позитивним сигналом можна вважати дію Міжнародного кримінального суду, який видав міжнародні ордери на арешт президента росії володимира путіна, а також уповноваженої з прав дитини марії львової-бєлової. Їх звинувачують у незаконній депортації населення та дітей з території України до росії. Не дивлячись на те, що процедура притягнення до відповідальності є досить складною, для України, рішення Міжнародного кримінального суду показує справжню позицію всього міжнародного суспільства. І хоча росія ніяким чином не визнає, ігнорує та продовжує порушувати норми міжнародного права, імперативність таких норм залишається і не скасовується в рамках правого поля всіх демократичних країн світу.

У висновку, варто зазначити, що депортація дітей з окупованих територій України на територію російської федерації порушує права дітей, зокрема право на життя та безпеку, право на сімейне життя, право на освіту, право на гідне поводження та право на захист від дискримінації. Це є порушенням міжнародного права та міжнародних стандартів, які захищають права дітей.

Для захисту прав дітей, у тому числі дітей, яких було депортовано з окупованих територій, важливо дотримуватись міжнародних стандартів і домовленостей, таких як Конвенція про права дитини та Женевських конвенцій. Але російська федерація продовжує порушувати всі можливі норми міжнародного права та відмовляється визнавати за собою скоєні військові злочини, які затверджені документально. Не дивлячись на це все, дії та реакція цивілізованої частини суспільства, їх підтримка та допомога додає впевненості в тому, що кожен, хто винен у злочинах, які вчинені на території України, понесе заслужене покарання, тим самим ознаменувавши імперативність міжнародного права над усіма без виключення.

Література

1. Situation of human rights in Ukraine stemming from the Russian aggression : resolution / adopted by the Human Rights Council on 4 March 2022. URL: https://digitallibrary.un.org/record/3963815/files/A_ HRC_RES_49_1-EN.pdf (дата звернення 09.03.2023).
2. Діти війни. URL: https://childrenofwar.gov.ua/ (дата звернення 09.03.2023).
3. Доповідь Незалежної міжнародної комісії з розслідування порушень в Україні. URL:https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/hrcouncil/coiukraine /A_HRC_52_ 62_ UA.pdf (дата звернення 09.03.2023).
4. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року : Протокол ООН від 08.06.1977 р. : станом на 8 груд. 2005 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text (дата звернення 09.03.2023).
5. Конвенція про захист цивільного населення під час війни (укр/рос) : Конвенція ООН від 12.08.1949 р. : станом на 8 лют. 2006 р. URL: https://zakon.rada.gov. ua/laws/show/995_154#Text (дата звернення 09.03.2023).
6. Країни-члени ООН засудили незаконну депортацію українських дітей до росії – Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України. Just a moment... URL: https://minre.gov.ua/2023/04/06/krayiny-chleny-oon-zasudyly-nezakonnu-deportacziyu- ukrayinskyh-ditej-do-rosiyi/ (дата звернення 09.03.2023).
7. Чому ордер на арешт Путіна видали саме за підозрою у депортації українських дітей. *BIN.ua.* URL: https://bin.ua/top/291560-chomu-order-na-aresht-putina-vidali-same-za.html (дата звернення 09.03.2023).
8. Конвенція про права дитини : Конвенція Орг. Об’єдн. Націй від 20.11.1989 р. : станом на 20 листоп. 2014 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення 09.03.2023).

Окунєв А.Ю
«Правознавство», 1 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – д. ю. н., доцент,
професор кафедри публічного та міжнародного права Міхневич Л.В.

ПРИТЯГНЕННЯ РФ ДО МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ: РЕАЛЬНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВА

24 лютого 2022 року Російська Федерація здійснила злочин агресії щодо України. Наразі відомо про кілька місць масових вбивств мирних жителів (зокрема Буча та Ірпінь), десятки обстріляних багатоповерхівок, зруйнованих дощенту міст тощо. РФ своїми діями порушила правила ведення війни, які закріплені у Женевській конвенції. Сотні відео- та фотофіксації наслідків злочинів РФ потребують відповідної реакції міжнародно-правової спільноти. Тому наразі гостро стоїть питання: яким саме чином і за що вище керівництво РФ буде відповідати перед світом як головні розпорядники та ініціатори міжнародних злочинів.

На сьогодні провідні юристи, вчені та політики розробили декілька механізмів притягнення РФ до міжнародно-правової відповідальності. Проаналізуємо їх та зробимо висновки їхньої ефективності.

Механізми ООН. «Використання цих механізмів дасть змогу більше проінформувати міжнародну спільноту про міжнародно-протиправні дії РФ, започаткувати не лише в основних, а й у допоміжних органах ООН розгляд питань, віднесених до їх компетенції у межах вказаного збройного конфлікту» [2]. Рада Безпеки ООН (далі – Радбез ООН), як майданчик для здійснення цього механізму, не буде дієвим для України з однієї лише причини. У Радбезі ООН існують п’ять постійних держав-членів, які мають право вето на будь-які рішення Радбезу (резолюції Радбезу ООН). Росія входить до цих п’яти держав і може блокувати резолюції Радбезу ООН. Статут ООН не передбачає механізму протидії зловживанням правом вето. Тому РФ у Радбезі ООН може блокувати резолюції, що стосуються України та початку розслідування воєнних злочинів.

Водночас існує спосіб обійти вето РФ у Радбезі ООН. Можна використати повноваження Генеральної Асамблеї ООН (далі – ГА ООН), а саме: використання закріпленого у резолюції ГА ООН від 03.11.1950 № 377 (V) механізму «Об’єднання заради миру» [2]. Скликається сесія ГА ООН, де більшість мають вирішити, чи був факт агресії чи порушення проти миру. Потім приймається резолюція ГА ООН, де вказані певні рекомендації запобіганню агресії чи порушення проти миру. ГА ООН є лише дорадчим органом, тому її рішення не зобов’язують держав-членів, а лише рекомендують. Щодо застосування військової сили, то ГА ООН може рекомендувати державам-членам прийти на допомогу жертві агресії. ГА ООН також може рекомендувати ненасильницькі заходи: розрив дипломатичних відносин, ембарго, санкції тощо. Наразі ГА ООН обмежилася резолюцією, де засуджує агресію та закликає вивести ЗС РФ з території України. Застосування такого механізму залежить від готовності союзників підтримати рекомендації ГА ООН щодо збройної допомоги Україні.

Ще одним механізмом є використання Ради ООН з прав людини як залучення висококваліфікованих спеціалістів. Їхні висновки на засіданнях можуть слугувати реальними підставами і доказами для судів міжнародних інстанцій. Проте, такий варіант є малоймовірним, адже РФ буде всіляко протидіяти спробам ООН запустити механізм покарання агресора.

Міжнародний кримінальний суд (індивідуальна міжнародна відповідальність). Такий Суд існує під егідою ООН, проте діє як самостійний суд останньої інстанції. РФ за Римським статутом Міжнародного кримінального суду (далі – МКС) може бути притягнута до відповідальності за трьома пунктами: воєнні злочини, злочини проти людяності, геноцид, злочин аг-

ресії. Якщо геноцид довести дуже важко, то перші два пункти можливо. «Щодо злочину агресії, то на рівні МКС притягнути до відповідальності вище політичне керівництво неможливо, адже РФ не ратифікувала Римський статут» [4]. Проте МКС притягає до відповідальності лише конкретних осіб, тобто вище політичне і військове керівництво РФ. Довести їхню вину буде непросто, адже бракує доказів щодо прямих вказівок вищого командного та політичного керівництва РФ. Строки розслідувань і судових розглядів будуть тривалими, адже кожна така справа розглядається окремо. Потрібно чітко вибудувати ланцюжок наказів. «Варто усвідомлювати, що всі процеси – справа не на один рік, що Путіна та його поплічників уже завтра на лаві підсудних ми не побачимо» [4]. Тому такий механізм нас не задовольнить у найближчій перспективі.

Існує інший механізм, який дозволить обійти непідписання Римського Статуту – Міжнародний трибунал. Є міжнародна практика таких трибуналів (Югославія 1993, Руанда 1994, Третій Рейх 1945). Це надає можливість МКС продовжити індивідуальне переслідування злочинців. За створення трибуналу потрібно більшість голосів у Радбезі ООН. На сьогодні Європарламент видав резолюцію про створення відповідного трибуналу. МКС вже діє відповідно до функцій трибуналу. Проте, на Міжнародному трибуналі РФ не може бути притягнута до відповідальності за сам факт здійснення агресії, оскільки Україна повноцінно не ратифікувала Римський Статут і МКС не може реалізувати свої функції щодо цьогозлочину.

«Знову ж таки, запобігти існуванню таких трибуналів може росія в Радбезі, використовуючи право вето» [4].

Є можливість переглянути Статут Міжнародного військового трибуналу (далі – МВТ) 1945 року і змінити положення відповідно до чинних норм міжнародного права.

«Переглянувши та доповнивши деякі положення Статуту МВТ, зокрема в частині відмови від смертної кари, щоб це узгоджувалось із положеннями протоколу № 6 від 28.02.1983 до Конвенції про захист прав і основних свобод людини, що стосується скасування смертної кари» [2]. Відповідно до такого Статуту, МВТ формується державами-переможцями. Цьому механізму РФ завадити не зможе, адже є агресором, який не бере участь у формуванні МВТ. Такий трибунал можливо створити для негайного притягнення індивідуальних осіб у РФ до міжнародної відповідальності. Проте такий механізм, якщо і буде застосований, то лише при поразці РФ і підписанні відповідних документів вищим керівництвом країни-агресора.

Проаналізувавши всі механізми, можна зробити висновки, що лише при комбінуванні всіх цих механізмів і процедур Україна має дійсно великий шанс на притягнення РФ та її вищого керівництва до міжнародно-правової відповідальності. Поки що йде збір інформації та розгляд окремих справ про притягнення до індивідуальної відповідальністю конкретних осіб. МКС активно співпрацює з національними органами прокуратури, а представники України в ООН кожен день працюють над доведенням злочинів РФ і застосовують усі доступні механізми.

Література

1. Римський Статут Міжнародного Кримінального Суду : Міжнародний документ ООН від 17.07.1998. URL https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text (дата звернення 17.04.2023).
2. Коваленко С. Механізми впливу на агресора: міжнародно-правова відповідальність РФ та Республіки Білорусь. URL: https://pravo.ua/mekhanizmy-vplyvu-na- ahresora-mizhnarodno-pravova-vidpovidalnist-rf-ta-respubliky-bilorus/ (дата звернення 10.04.2023).
3. Статут Міжнародного військового трибуналу : Міжнародний документ ООН від 08.08.1945 № 998/201. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/140950 140950 (дата звернення 17.04.2023).
4. Шевердін М. Відповідальність РФ за вчинені злочини: як і де Україна каратиме воєнних злочинців. URL: https://www.pravda.com.ua/columns/2022/04/26/7342170/ (дата звернення 10.04.2023).
5. Статут ООН : Міжнародний документ ООН від 26.06.1945.URL: https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN %20Charter_ Ukrainian.pdf (дата звернення 17.04.2023).

Плохотнюк Ю.Г.
«Правознавство», 3 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Наукова керівниця – к.ю.н,,
доцент кафедри публічного та міжнародного права Бондаренко Є.І.

ДОСВІД БАЛКАНСЬКИХ КРАЇН У ПОВОЄННОМУ ВІДНОВЛЕННІ ЕКОНОМІКИ ТА СПРОБА ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

Війна рф проти України ще триває, а українська влада, науковці та експерти вже обговорюють та розглядають найкращі моделі повоєнного відновлення нашої держави. І це стратегічно важливо, оскільки даний етап має бути чітко визначений, правильно сформований та спланований, аби в майбутньому його реалізація була ефективною для відновлення країни.

Безумовно, планування політики управління постконфліктними територіями більшою мірою залежить від форми завершення конфлікту. На даному етапі будь-яка діяльність з організації політики у цій сфері є тільки теоретичною основою процесу, який згодом відбуватиметься на практиці [2].

Метою даної роботи є аналіз моделей управління постконфліктними територіями, які можуть бути реалізовані в Україні за певних сценаріїв, зокрема, детально зупинимось на досліджені моделі управління Балканських країн і доцільності її застосування в Україні тощо.

Стан війни в Україні зумовлює зниження економічних показників. Проте підтримка країн-партнерів переконує, що Україна отримає допомогу, спрямовану на відновлення економіки після закінчення бойових дій. Нині на офіційному рівні в деяких європейських країнах лунають заклики до плану відновлення економічного потенціалу України. Історія має кілька прикладів реалізації схожих ідей.

Звичайно, найвідомішим проектом післявоєнної реконструкції є так званий “План Маршалла”. 5 червня 1947 р. виступ Джорджа Маршалла в Гарвардському університеті за перебудову європейських країн отримав підтримку, а 12 липня представники 16 країн Західної Європи зібралися в Парижі. На зустріч були також запрошені країни Східної Європи, але Радянський Союз заблокував Польщі та Чехословаччині приєднатися до плану Маршалла, мотивуючи це загрозою американської експансії.

Фактична реалізація плану Маршалла почалася 4 квітня 1948 р., а до грудня 1951 року США надали 13 країнам Європи допомогу у розмірі 13,3 млрд доларів, більшу частину яких отримали Велика Британія (2,8 млрд), Франція (2,5 млрд), Італія та Німеччина (по 1,3 млрд). Постачання із США були направлені на запобігання голоду (надавались у вигляді дотацій), розвиток промисловості (промислове устаткування) та споживання (промислові товари, сировина, мале машинобудування) [1]. «План Маршалла» виявився одним з найуспішніших економічних програм в історії – за короткий час була відновлена економіка і суттєво підвищена конкурентоспроможність європейського експорту.

Показовим для України є процес відновлення Балканських країн після воєнного конфлікту, що відбувався в 90-х роках. Події у Балканських країнах у 1996–2004 роках надають нам корисний досвід щодо залучення світового співтовариства до фінансування програми економічної відбудови, гармонізації розвитку країни з курсом європейської інтеграції, а також уникнення системних помилок при реалізації такої програми [5].

Цінним для України є досвід Західних Балкан, коли шість нинішніх країн Західних Балкан – Боснія та Герцеговина, Косово, Чорногорія, Македонія, Хорватія та Сербія – понесли значні людські та матеріальні втрати після розпаду Югославії. Найпостраждалішою серед цих країн була Боснія і Герцеговина (БіГ), яка втратила вбитими 100 тисяч громадян (2,3 % населення). У кінці війни рівень промислового виробництва становив лише

25 % від довоєнного рівня, а частка безробітних сягала 40 %. Сумарні збитки від воєнних дій для БіГ оцінюються на рівні $50–70 млрд, у той час як повоєнний ВВП у 1996 році становив $3,6 млрд [5].

З кінця 1990-х років основну роль у процесах підтримки миру та післявоєнної відбудови Балканських країн відігравав ЄС, який започаткував Процес Стабілізації та Асоціації з метою досягнення стійкого миру в регіоні та підготовки цих країн до членства в ЄС. Після завершення військових дій стало очевидним, що постраждалі країни потребують масштабного фінансування для інвестування в зруйновану та застарілу інфраструктуру, у ключові сфери виробництва, а також у модернізацію державного управління. Оскільки внутрішні ресурси у виснажених війною країнах були обмеженими, то такі потреби вимагали реакції світового співтовариства [5].

За підписанням Дейтонської угоди в листопаді 1995 року на Світовий банк і ЄБРР було покладено обов'язок із розробки програми реконструкції Боснії і Герцеговини, джерелом фінансування якої стала безвідшкодовна допомога міжнародних донорів в сумі $5 млрд на період 1996–1999 роки.

Для відновлення Балканських країн використовували низку програм, серед яких у контексті сільського господарства слід виділити SAPARD та OBNOVA. Перша – це програма ЄС для країн Східної і Центральної Європи, спрямована на розвиток сільського господарства і загалом сіл. Програма була спеціально адаптована для Боснії і Герцеговини як перехідний етап між гуманітарною допомогою і довгостроковими проектами відбудови, і передбачала, зокрема, постачання матеріалів та обладнання. Друга програма спрямована на відбудову інфраструктури та повернення біженців [4].

Паралельно країна втілювала внутрішні реформи. Це і реструктуризація фінансового сектору, й місцевий розвиток і розбудова інститутів, включаючи державне управління. Також важливими для майбутнього країни стали відносно успішні програми повернення біженців і тимчасово переміщених осіб, що допомогло бодай частково відновити людський потенціал. Безумовно, проблема повернення додому біженців від війни і трудових мігрантів буде однією з найактуальніших, та, видається, найскладніших для повоєнної України [4]. Серед помилок були зокрема названі недооцінка ролі промисловості в економічному відновленні країни, невикористання інструментів для відновлення та реструктуризації промислових підприємств, погане бізнес-середовище та відсутність імпульсу для внутрішніх інвестицій. Через це в країні тривалий час залишався високий рівень безробіття, а розвиток малого та середнього підприємництва відбувався вкрай повільно.

Цікавим є також досвід Хорватії у повоєнному відновленні країни. Під час збройних конфліктів кінця минулого століття на Балканах було окуповано приблизно 20 % хорватських територій, зруйновано майже 30 % хорватської економіки. Гроші на відбудову Хорватія збирала у формі податків з населення, яке не постраждало від війни. Поміж основних джерел фінансування відбудови житлових і господарських об'єктів також були кошти самих потерпілих фізичних і юридичних осіб. З одного боку, це дозволило зменшити бюджетні витрати, але через відсутність чіткої процедури відшкодування витрат – приватний сектор, переважно, робив ремонти власним коштом, так і не отримавши компенсації [4].

У перші роки відбудови Хорватію критикували за збереження надмірної зарегульованості та за відсутність дієвих заходів у боротьбі з корупцією. Утім поступово ситуацію вдалося виправити – не в останню чергу, завдяки наданню країні статусу кандидата в ЄС. Сподіватимемося, такий статус, отриманий у червні минулого року, стане й стимулом для повоєнної модернізації України [4].

Отже, Україна має брати безпосередню участь у підготовці та реалізації міжнародних заходів з відродження економіки, надавати іноземним партнерам унікальне бачення подальшого післявоєнного розвитку, засноване на міжнародному досвіді та з урахуванням ризиків.

Проте перед тим, як використовувати досвід іноземних країн у повоєнному відновлення економіки, потрібно ретельно аналізувати не тільки переваги їх політики управління постконфліктними територіями, а й досліджувати помилки: маємо вчитися на чужих помилках, щоб у подальшому не допустити їх у відновленні своєї країни.

Наприклад, як у випадку з БіГ, де країна занадто користувалась міжнародною допомогою. Такої помилки в Україні припускатись не можна, хоча і наші міжнародні партнери, зацікавлені в уникненні подібної ситуації. Бо, звертаючи увагу на різницю в масштабах країн і в чисельності населення, а також з огляду на нинішні кризові явища у світовій економіці, відповідного ресурсу наші міжнародні партнери не мають.

Тому після війни країна має акцентувати увагу не на прямій допомозі "в бюджет", а на вигідних інвестиціях – і, насамперед, з боку приватного бізнесу. Завдання держави – стимулювати такі капіталовкладення, а не виключно просити допомоги у світу [3].

Пріоритети та виклики повоєнної відбудови України мають йти пліч-о-пліч із викликами її інтеграції до ЄС. Наслідуючи приклад Балкан, Україна та ЄС мають узгодити плани післявоєнної реконструкції з мандатом на повноправне членство в ЄС та поширити на Україну європейські плани перед вступом.

Можливо, є потреба в створенні централізованого органу, який би забезпечував управління міжнародною допомогою. До функцій такого органу має бути віднесено взаємодію з донорами і погодження графіку надходження міжнародної допомоги, участь у формуванні програми реконструкції, практичні заходи з реалізації певних проєктів і видів діяльності. В Україні 21 квітня 2022 року Президент України ухвалив Указ, яким утворив Національну раду з відновлення України від наслідків війни. Нацрада є консультативно-дорадчим органом при Президентові України і поки жодними регуляторними функціями не наділена.

Відродження стратегічних галузей (металургія, нафтопереробка, машинобудування та ін.) та соціальної інфраструктури є основними завданнями відновлення української економіки. Наступний крок – пошук нових «драйверів» економічного розвитку, особливо в ІТ-секторі. Тому сьогодні актуальним є питання розробки та вдосконалення планів економічного відновлення України, особливо в напрямку розробки ефективних механізмів реконструкції окремих галузей економіки**.**

Література

1. Крупка А. Поствоєнне відновлення економіки України: загрози та перспективи. Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції *«Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах»* : зб. тез доповідей, 01-02 червня 2022 р. / за заг. ред. О.В. Панухник. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2022. 215 с. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/38550/2/FMZKPNES_2022_Krupka_A-Post_war_reconstruction_of_27-29.pdf (дата звернення: 05.04.2023).
2. Швець К.А. Світові моделі управління постконфліктними територіями. Досвід для України. *Політичне життя.* Наукові рефлексії війни. 2022. С. 61–68.
3. Міщенко Д.А., Міщенко Л.О. Післявоєнне відновлення сільського господарства в Україні: основні принципи та пріоритети. *Інвестиції: практика та досвід.* 2022. С. 87–90.
4. Обух В. Чим прислужиться Україні світовий досвід повоєнної відбудови. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-vidbudova/3690887-cim-prisluzitsa-ukraini-svitovij-dosvid- povoennoi-vidbudovi.html (дата звернення: 05.04.2023).
5. Богдан Т. Післявоєнна відбудова: уроки з досвіду Балкан. *Бізнес Цензор*. URL: https://biz.censor.net/columns/3330248/pislyavoyenna_vidbudova_uroky_z_dosvidu_balkan (дата звернення: 05.04.2023).

Понич А.А.
«Правознавство», 3 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Наукова керівниця – к.ю.н.,
доцент кафедри публічного та міжнародного права Бондаренко Є.І.

ЮРИДИЧНА СИЛА РІШЕННЬ ЄСПЛ ПРОТИ РФ ЗА ЗЛОЧИНИ ПРОТИ УКРАЇНИ ТА ПРОБЛЕМИ ЇХ ВИКОНАННЯ

З 24 лютого 2022 року у центрі Європи розпочався новий етап війни рф проти України та повномасштабна жорстока та цинічна війна рф зі всім цивілізованим світом. Наша держава нині фактично взяла на себе відповідальність за міжнародний мир і гідно бореться за свою державність і безпеку суспільства. Мобілізувались усі: і військові, і політики, і пересічні громадяни. Кожен виконує свої функції по різних фронтах.

Юридичний фронт теж тримає оборону і українські правники-міжнародники практично з перших днів війни розпочали активну роботу разом з правоохоронними органами по збору доказів вчинення російськими окупантами актів агресії, геноциду, військових злочинів і злочинів проти людяності. Крім цього, доволі швидко було ініційовано порушення справ в міжнародних судових установах, що стало першою сходинкою в процесі притягнення до відповідальності рф за військову агресію та інші злочини проти України.

Також, іде процес створення спеціального трибуналу для судового процесу над путіним і його оточенням, на кшталт Нюрнберзького військового трибуналу, створеного після ІІ світової війни для засудження дій військових злочинців фашистської Німеччини. Безумовно, ці питання нині є вкрай важливими і актуальними, як з практичної точки зору, так і в теоретичній площині в сенсі проведення ґрунтовних наукових досліджень.

26 лютого 2022 року Україна звернулась із позовом проти рф до Міжнародного суду ООН [1] щодо звинувачення в геноциді. Крім цього, 3 березня прокурор так званого Гаазького трибуналу (Міжнародного кримінального суду) Карім Хан розпочав розслідування злочинів щодо військової агресії рф проти України. Оскільки Україна і досі не ратифікувала Римський статут Міжнародного кримінального суду, то це відбулось за зверненням спочатку 39 держав- учасниць Статуту, надалі кількість держав збільшилась до 41 [2]. Також було і звернення до Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ).

28 лютого 2022 року ЄСПЛ отримав запит України про інформування уряду рф про прийняття термінових тимчасових (забезпечувальних) заходів згідно ст. 39 Регламенту Суду у зв'язку з «масовими порушеннями прав людини, які вчиняються російськими військовими в ході військової агресії проти суверенної території держави України». І вже 1 березня було винесено рішення про застосування таких заходів: ЄСПЛ наказав уряду рф «утримуватися від військових нападів на цивільне населення та цивільні об'єкти, у тому числі житлові приміщення, транспортні засоби швидкої допомоги й інші цивільні об'єкти, що перебувають під спеціальною охороною, зокрема школи та лікарні, а також негайно забезпечити безпеку закладів медичної допомоги, їх особового складу й автомобілів швидкої допомоги на території, яка піддається нападу або облозі російських військ» [3].

Напередодні Дня Незалежності України російські проксі повідомляли про намір проведення показового «суду» над українськими захисниками із Азовсталі як воєнними злочинцями. Як реакція на такі заяви, 23 серпня 2022 року Міністерство юстиції України подало терміновий запит до ЄСПЛ із вимогою зобов'язати рф (1) забезпечити права українських військовополонених, включаючи не проведення будь якого «трибуналу» (2) надати інформацію про умови та місце утримання українських захисників та забезпечити доступ до медичної допомоги. Незважаючи на те, що Суд фактично задовільнив такі вимоги України, рф вчергове проігнорувала рішення Суду [4].

Вбачається, що хоча обидва запити були задоволені Судом і є обов'язковими до виконання для рф, проте жодне з цих рішень рф не виконала. З часу виключення рф зі складу Ради Європи 16 березня 2022 року рф дотримується політики повного ігнорування міжнародних зобов'язань за Європейською конвенцією з прав людини. Отже, наразі постає багато питань щодо подальшого розгляду справ Європейським судом щодо збройного конфлікту в Україні, наслідків такого розгляду та чи дійсно тисячі громадян України, які стали жертвами російсько-української війни, досягнуть сатисфакції за завдані рф порушення. Варто зауважити, що ініціювання процесу притягнення рф до відповідальності шляхом звернення до ЄСПЛ, за захистом порушених прав громадян України, що постраждали внаслідок війни, було можливо лише до 16 січня 2023 та лише за ті правопорушення, що були вчинені до 16 вересня 2022 року (день коли рф перестала бути Високою Договірною стороною Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод).

Такий спосіб захисту свого порушеного права, як звернення громадян України, що постраждали від війни, до ЄСПЛ проти рф, часто використовувалася ще з 2014 року. Точна кількість таких поданих заяв наразі невідома, але станом на жовтень 2021 року за даними Суду на розгляді перебувало 8764 індивідуальних заяв щодо подій на Сході України та в Криму [5]. Таким чином, враховуючи, що масштаби порушень прав людини через агресію рф в Україні після 24 лютого 2022 року збільшилася в сотні разів, тому можна припустити що така кількість індивідуальних заяв також збільшиться в велику кількість разів.

Очевидно, що у зв'язку з такими обставинами Суд зіштовхнеться із рядом складнощів у процесі розгляду справ щодо збройного конфлікту в Україні: по-перше, величезне навантаження через наплив індивідуальних заяв; по-друге, виникають «юридичні» питання щодо майбутнього розгляду таких заяв, а саме, відмова участі рф як сторони, неучасть судді від рф у розгляді справ, невиконання рф рішень, які будуть у майбутньому винесені ЄСПЛ.

Щодо відмови рф від виконання рішень ЄСПЛ, то дана проблема є не новою, адже рф ще будучи членом Ради Європи, виконувала далеко не усі рішення ЄСПЛ. рф стала єдиною державою-членом Ради Європи, яка на рівні закону закріпила право на невиконання рішень ЄСПЛ. Ще у 2015 році рф постановила, що рішення, які на їх погляд, не відповідатимуть конституції рф є підставою для невиконання [6].

За статистикою Комітету Міністрів РЄ, на даний момент рф не виконала рішень у більш ніж 2000 справах, і це перше місце серед усіх держав – членів Ради Європи [6].У червні цього року рф пішла далі і прийняла зміни до законодавства щодо загальної відмови від виконання усіх рішень ЄСПЛ, які вступлять в силу після 15 березня 2022 року.

Цікавим виглядає, що оголошена дата – це не дата виключення рф з РЄ за невідповідність Статуту Ради Європи (16 березня 2022 р.), а саме 15 березня 2022 р., коли рф начебто оголосила про свій вихід з Ради Європи. Мабуть таким чином рф намагається продемонструвати, що вона самостійно пішла з Ради Європи. Безумовно, такі законодавчі впровадження рф порушують Європейську конвенції з прав людини, адже за статтею 46 держава зобов'язана виконати усі рішення, у яких вона є стороною [7].

Враховуючи такі обставини, постає питання, а чи був тоді сенс звертатися із заявами до ЄСПЛ, якщо вони ігноруються рф і не будуть виконані?

На нашу думку, безумовно важливими є звернення до ЄСПЛ із заявами проти рф. Рішення ЄСПЛ матимуть важливе юридичне значення: по-перше, визнання відповідальності рф за масові порушення прав людини на території України рішенням ЄСПЛ починаючи з 2014 року є встановлення важливих юридичних фактів міжнародної судовою установою, рішення якої може бути враховано при розгляді справ іншими міжнародними органами; по-друге, отримання заявниками грошової компенсації не завжди є ключовою сатисфакцією, тому навіть сам факт визнання порушення є складовим досягнення справедливості для жертв збройного конфлікту; по-третє, обов'язок виконання рішень ЄСПЛ не має строків, тому коли в майбутньому рано чи пізно рф виявить бажання повернутися до цивілізованого світу та до складу Ради Європи, тоді, імовірно, однією з ключових умов повернення має бути виконання усіх рішень ЄСПЛ, особливо за заявами українців.

Отже, фактично такою поведінкою, із чітко вибудуваною стратегію щодо захисту своїх інтересів на міжнародній арені Україна доводить свою цивілізованість і відданість демократичним цінностям, а не варварським способам вирішення спорів через війну та відповідно смерті абсолютно безневинних людей, як це робить рф, для якої пріоритетом є право сили. І хоч існує чимало проблем щодо виконання рішень міжнародних судових установ (так само, як і при розгляді справ!), все ж це єдиний шлях цивілізованого покарання рф за те зло, що вона чинить на теренах нашої держави.

Література

1. Україна подала позов проти РФ до Міжнародного суду ООН у Гаазі. *BBC News.* URL: https://www.bbc.com/ukrainian/news-60545890 (дата звернення 15.04.2023).
2. Кількість країн, які звернулися до МКС у зв'язку зі злочинами РФ в Україні, зросла до 42 – міністр. *Interfax-Україна.* URL: https://interfax.com.ua/news/general/818614. html (дата звернення 15.04.2023).
3. Юридичний фронт: кого і як Україна може притягти до відповідальності у міжнародних судах. URL: https://dejure.foundation/tpost/1u106gg0r1-yuridichnii-front-kogo-yak- ukrana-mozhe (дата звернення 15.04.2023).
4. Міністерство юстиції та Міністерство закордонних справ України в межах міждержавної справи «Україна проти росії (X)» подали низку нових термінових вимог до Європейського суду з прав людини щодо захисників Азовсталі. *Укрінформ.* URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3556564-ukraina-podala-do-espl-novi-terminovi-vimogi- proti-rosii-sodo-zahisnikiv-azovstali.html (дата звернення 15.04.2023).
5. Statistical Report on conflict-related applications. Steering committee for human rights (CDDH). URL: https://rm.coe.int/steering-committee-for-human-rights-cddh-statistical-report-on- conflic/1680a4968b (дата звернення 15.04.2023).
6. Українська гельсінська спілка з прав людини: Росія передумала виконувати рішення ЄСПЛ, ухвалені після 15 березня. Чому це чергове нехтування РФ принципами міжнародного права пояснює адвокат УГСПЛ. URL:https://www.helsinki.org.ua/articles/ rosiia-peredumala-vykonuvaty-rishennia-yespl-ukhvaleni-pislia-15-bereznia-chomu-tse-cherhove-nekhtuvannia-rf- pryntsypamy-mizhnarodnoho-prava-poiasniuie-advokat-uhspl/ (дата звернення 15.04.2023).
7. Українська гельсінська спілка з прав людини: Чому Європейський суд з прав людини залишається ключовою інституцією правосуддя для України щодо притягнення Росії до відповідальності. URL: https://www.helsinki.org.ua/articles/chomu-yevropeyskyy-sud-z-prav- liudyny-zalyshaietsia-kliuchovoiu-instytut-siieiu-pravosuddia-dlia-ukrainy-shchodo-prytiahnennia- rosii-do-vidpovidalnosti/ (дата звернення 15.04.2023).

Поляков Є.О.
«Міжнародне право», 1 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.ю.н., доцент,
професор кафедри публічного та міжнародного права Ратушний С.М.

ЗАВДАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ПІД ЧАС ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ: ВНУТРІШНЬОДЕРЖАВНІ ТА МІЖНАРОДНІ АСПЕКТИ

З моменту розпаду Радянського Союзу корупція є головною перешкодою на шляху до зростання, розквіту та розвитку України. Корупційні коріння сягають ще з комуністичної системи, а саме з незавершеного переходу до ринкової економіки,після розпаду СРСР. Роками корупція була постійною темою у переговорах між урядами України та міжнародними донорами, фінансовими інституціями та ЄС. МВФ включив антикорупційну політику та інституції до умов попередніх програм. У 2017 році МВФ писав: «Рівень корупції в Україні є

надзвичайно високим…» і «Що стосується еволюції корупції з плином часу, Україна не зазнала жодних покращень за останні 10 років» (IMF 2017) [2; 3; 4].

Її ключовим компонентом є загальна інституційна структура та установа, яка безпосередньо відповідатиме за координацію співпраці між донорами та українською владою [4]. Я вважаю, що ця установа має брати участь як у визначенні загальних пріоритетів, так і в прозорому моніторингу реалізації проектів. Це є важливим, бо ця установа дає змогу уможливити контроль української влади з боку донорів і громадян України та зміцнить довіру народу.

На мою думку, антикорупційна система має керуватися чотирма принципами: 1) зосереджуватися на моніторингу та прозорості; 2) усувати можливості для корупції та отримання ренти; 3) зробити інформацію та освіту невід'ємною частиною антикорупційних зусиль; 4) необхідно забезпечити функціонування та довіру до антикорупційних і правоохоронних інституцій [3].

Слід зазначити, що джерелами корупції у нашій державі були зокрема фінансові системи: державні закупівлі, державні підприємства, тіньова торгівля, ухилення від сплати податків і шахрайство. Крім того, найрозповсюдженіша корупція у нашій країні є дрібна корупція, що надають державні послуги.

Отже, із зазначеного вбачається, що одним із ключових компонентів антикорупційної політики під час відбудови України має стати прозора установа з якісним і чітким врядуванням, до складу якої входитимуть представники основних донорів та українського уряду, які як слід розподілятимуть гроші та проводитимуть моніторинг використання цих самих коштів. Також ця прозорість моніторингу допоможе залучити довіру громадян України та міжнародних донорів до боротьби з корупцією.

Наразі, після закінчення війни має пройти рекапіталізація банків, головною умовою має стати прозорість цього процесу, щоб не допустити велику корупцію та загалом скоротити зловживання державними грошима. Також державні підприємства потрібно реформувати в кілька етапів, щоб викорінити можливість для корупції. Крім того, це також стосується інших напрямків діяльності уряду, наприклад: регулювання ринків, податків, ліцензування та управління державними активами. Антикорупційні зусилля можна зміцнити за допомогою, сильної залученості громадянського суспільства, створення умов для роботи незалежних ЗМІ та забезпечення освіти на всіх рівнях. До того ж, вступ до ЄС може сприяти боротьбі з корупцією, але основну роботу має виконати власне Україна – від найвищого політичного рівня до громадянського суспільства та громадян. Згідно з планом, «зрештою, розв'язання проблеми корупції має бути одним із пріоритетів для українського суспільства, особливо на етапі відбудови держави» [4].

Mauro, який розглядає тему антикорупції описує, як проблеми з корупцією призводили до повалення урядів як у передових розвинених країнах, так і в країнах, що розвиваються. Mauro зазначає, що в країнах із перехідною економікою рух від планової до ринкової економічної системи відкрив можливості для привласнення ренти. Цей перехід був пов'язаний із поступом від добре організованих систем корупції до хаотичніших, оскільки до привласнення ренти постійно долучалися різноманітні нові актори. Ключовий принцип полягає в тому, що для існування корупції має існувати рента. У свою чергу, рента може створюватися або наявними ресурсами або через державне втручання та інші обмеження, які генерують надприбутки. Тож усунення ренти та можливостей для корупційних дій стає центральною темою політики, спрямованої на зниження рівня корупції [1; 4].

Високий рівень корупції знижує економічне зростання через зловживання ресурсами та зменшення інвестицій у різні райони антикорупційних дій, ухилення від сплати податків і недостатнього забезпечення суспільних благ, а також спрямування державних витрат на непрозорі сфери, що не є ефективним способом забезпечення зростання держави. Тому існують суттєві аргументи для підтримки необхідності викорінення корупції, щоб забезпечити ефективність та зростання держави.

Підбиваючи підсумки, проблема корупції в Україні вже зараз є центральною темою під час обговорень військової та фінансової підтримки країни. Вважаю, що необхідні для відно-

влення України антикорупційні реформи та заходи мають ґрунтуватися на таких ключових принципах: фокус на моніторингу та прозорості; усунення можливостей для корупції та отримання ренти; інформація та освіта мають бути невід'ємною частиною антикорупційних зусиль; необхідно забезпечити функціонування та довіру до антикорупційних і правоохоронних інституцій. Все зазначене стане базою створення міцної антикорупційної політики України в післявоєнний час.

Література

1. Mauro, Paulo. Corruption and Growth. *The Quarterly Journal of Economics*. 1995. Vol. 110. No. 3. P. 681–712.
2. Ukraine Selected Issues, *IMF Country Report.* 2017. No. 17/84.
3. Бекер Т., Милованов Т., Шаповал Н. Антикорупційна політика у відбудові України. *Вокс Україна*. 22 Лютого 2023. URL: https://voxukraine.org/antykoruptsijna-polityka-u- vidbudovi-ukrayiny/ (дата звернення: 19.04.2023).
4. Відбудова України: принципи та політика / За ред Городніченко Ю., Сологуб І., Ді Мауро. 2022. С. 77–103. URL : https://cepr.org/system/files/2022-12/reconstruction %20book_ Ukrainian_0.pdf (дата звернення: 19.04.2023).

Притула К.С.
«Правознавство», 2 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Наукова керівниця – к.ю.н.,
доцент кафедри публічного та міжнародного права Бондаренко Є.І.

ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ У ЗВ'ЯЗКУ ІЗ НАБУТТЯМ СТАТУСУ КАНДИДАТА НА ЧЛЕНСТВО У ЄС

Українське суспільство завжди демонструвало прагнення євроінтеграції та демократії, незважаючи на перешкоди з боку влади та втручання у формування внутрішньої та зовнішньої політики України сусідніми державами. Навіть сьогодні, у тих тяжких умовах, в яких перебувають всі українці, ми не зневірилися та не здалися, а продовжуємо і надалі відстоювати свою позицію, погляди і переконання.

Після Революції Гідності Україна підписала Угоду про Асоціацію з Європейським Союзом (Угода). Це був рішучий крок щодо збільшення економічної співпраці та впровадження низки реформ у судовій сфері, освіті, науці [1]. Щоб розуміти сучасний стан

виконання зобов'язань, які визначені Угодою звернемось до щорічного Звіту про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2022 рік, опублікованого 24 березня 2023 року [2]. Як зазначає Служба Віце-прем'єр-міністра України, Україна вже виконала 72 % усіх зобов'язань, передбачених Угодою, яка є важливим елементом інтеграції України до внутрішнього ринку Євросоюзу. Загальний прогрес виконання Угоди за 2022 рік збільшився на 9 %. Найбільший прогрес досягнутий у таких сферах: інтелектуальна власність, управління державними фінансами, статистика та обмін інформацією, юстиція, свобода, безпека, права людини, гуманітарна політика [3].

Як відомо, 23 червня 2022 р. лідери 27 країн-членів ЄС ухвалили рішення про надання Україні статусу кандидата на членство в ЄС, що, з одного боку, відкриває для України нові перспективні можливості, а з іншого – встановлює низку нових вимог. Отже, статус кандидата означає та передбачає таке:

- ЄС визнає та юридично закріплює європейське майбутнє України;
- підготовка до членства в ЄС передбачає наближення рівня життя, добробуту та правового захисту громадян України, як у країнах ЄС;
- Україні, як країні, яка готується до вступу в ЄС, будуть доступні різні види фінансової допомоги, зокрема гаранти, інвестиції або технічна допомога;
- у ході здійснення реформ Україна ставатиме привабливішою для інвесторів, які розглядатимуть інвестиції в Україну як інвестиції у зміцнення та зростання ЄС;
- Україна стане учасником програм та ініціатив ЄС, відкритих як для країн ЄС, так і країн зі статусом кандидата на членство (наприклад, різні програми стажувань до Європейського Парламенту студентами) [3].

Перебуваючи у статусі кандидата, Україна повинна виконати низку важливих вимог і реформ задля переходу на наступний етап євроінтеграції – початку переговорів про вступ до ЄС. У документі Єврокомісії окремо уточнюється перелік вимог до України [4, с. 21]. Серед них чільне місце займає, зокрема, проведення реформування судової системи. Ця реформа є стратегічно важливо, оскільки її метою є приведення судочинства України до загальноєвропейських стандартів, що сприятиме забезпеченню захисту прав, свобод і законних інтересів людини шляхом своєчасного, ефективного і справедливого вирішення правових спорів на засадах верховенства права.

Варто відзначити, що роботи для України чимало і, всі напрями, визначені Єврокомісією потребують системного узгодження та приведення у відповідність до стандартів ЄС. Проте є одна головна проблема, яка тягне за собою низку інших проблемних питань, це – війна. Наступні етапи на шляху до членства (переговори й прийняття рішення про приєднання держави до ЄС) більш формалізовані, їх неможливо оминути та складно пришвидшити за рахунок лише політичної волі держав – членів ЄС. Єдиний шлях до швидкого членства – це завершення війни, швидке проведення реформ в Україні одночасно з її повоєнною відбудовою [5, с. 52].

На окрему увагу заслуговують дослідження, проведені Українським центром економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова. У результаті досліджень, з поміж іншого, зазначається, що головними перепонами, які несе війна на шляху євроінтеграції, є уповільнення темпів соціально-економічного реформування в рамках реалізації Угоди про асоціацію Україна–ЄС, що тією чи іншою мірою ускладнило процес імплементації пакета рекомендацій Єврокомісії.

Крім того, у дослідженні зазначається, що попри ряд важливих ініціатив ЄС щодо лібералізації торгівлі з Україною і залучення її до внутрішнього європейського ринку, війна

об'єктивно знизила інтерес і активність європейських бізнес-партнерів до розвитку контактів з воюючою країною зі складною внутрішньополітичною ситуацією, яка містить ризики та небезпеки для перспективних інвестицій і ведення бізнесу [6, с. 11–12]. Це звичайно матиме прямий вплив на економіку України та темпи післявоєнної відбудови.

Важливо усвідомлювати, що війна не тільки перетворила Україну на довгострокового реципієнта міжнародної донорської допомоги, а через російську експансію і тривалі руйнівні бойові дії українська сторона має зосереджувати величезні політико-дипломатичні, фінансово-економічні, кадрові ресурси на протистоянні агресії кремля на різних напрямах [6, с. 11–12]. Тому це значною мірою вплине на тривалість імплементації європейських стандартів у національну систему та впровадження їх на практиці в майбутньому.

Підсумовуючи, варто зазначити, що незважаючи на всі проблеми і перешкоди, які сьогодні існують на шляху до повної євроінтеграції України, ми продовжуємо виконувати свої зобов'язання та забезпечувати ефективне впровадження acquis ЄС до всіх сфер життєдіяльності, щоб відповідати спільним демократичним та економічним цінностям ЄС. Варто зазначити, що колосальна підтримка надається окремими державами-членами та ЄС загалом. Це, по-перше, офіційне засудження дій РФ, впровадження санкцій проти агресора, воєнно-технічна, фінансово-економічна, гуманітарна допомоги. А по-друге, зважаючи на всі можливі ризики, ЄС демонструє готовність прийняти Україну на особливих, спеціальних умовах, як ніяку іншу державу.

Важливо усвідомлювати, що крім зазначених вимог, Україна має підготувати правове та культурне середовище для інтеграції у ЄС, сприяти підготовці та підвищенню кваліфікації фахівців у різних сферах, які б орієнтувалися у політиці ЄС і вміли працювати із правом ЄС. Це значною мірою прискорить темпи впровадження європейських стандартів і сприятиме ефективній їх реалізації, зокрема у сфері забезпечення прав людини і громадянина.

Література

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: від 21.03.2014 року № 984_011. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws /show/984_011#Text (дата звернення: 14.04.2023).
2. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2022 рік. URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/sites/default/files/inline/files/zvit_pro_ vykonannya_ugody_pro_ asociaciyu_za_2022_rik.pdf (дата звернення: 14.04.2023).
3. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: –https://www.kmu. gov.ua/news/opryliudneno-shchorichnyi-zvit-pro-vykonannia-uhody-pro-asotsiatsiiu-ukraina-ies (дата звернення: 14.04.2023).
4. Орєхова Т.В. Статус кандидата в ЄС для України: економічні перспективи. *Економіка і організація управління.* 2022. № 2 (46). С. 15–23.
5. Романюк Н., Нечипорук В. Перспективи членства України в ЄС у контексті Російської агресії. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії.* 2022. № 3 (14). С. 44–60.
6. Український центр економічних і політичних досліджень імені О. Разумкова. Україна на шляху до ЄС: реалії та перспективи. *Національна безпека і оборона*. 2022. № 1–2 (187–188). 131 с.

Розуменко М.Д.
«Правознавство», 2 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Наукова керівниця – к.ю.н.,
доцент кафедри публічного та міжнародного права Бондаренко Є.І.

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ДЖЕРЕЛ ПРАВА ЄС У НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВИКЛИКИ

Процес імплементації джерел права ЄС у національне законодавство України почався після підписання Україною Угоди про асоціацію з Європейським Союзом у 2014 році. Крім того, ще за десять років до ратифікації Угоди про асоціацію була прийнята «Загальнодержавна програма адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» та низка інших законодавчих актів, які мали на меті досягнення відповідності правової системи України acquis communautaire з урахуванням критеріїв, що висуваються Європейським Союзом до держав, які мають намір вступити до нього. Були внесені зміни і до основного закону держави – у 2019 році у Конституцію були внесені зміни, які закріпили курс України на членство в ЄС та НАТО, що робить адаптацію законодавства України до законодавства ЄС стратегічним напрямом української політики.

Аналізуючи наукові дослідження, слід зазначити, що імплементація – складний і тривалий процес, який вимагає цілеспрямованої організаційно-правової діяльності держави, яка проводиться індивідуально, колективно або в рамках міжнародних організацій з метою своєчасної, всебічної та повної реалізації прийнятих ними, відповідно до міжнародного права [1].

Коли мова йде про імплементацію джерел права ЄС у національне законодавство України, потрібно зважати, що джерела права ЄС – неоднорідні за своєю юридичною природою та

сферою застосування. Найпоширенішою класифікацію джерел права Європейського Союзу є такі чотири категорії: первинне і вторинне законодавство, практика Європейського Суду та міжнародні договори.

Первинне законодавство Європейського Союзу складається з правових актів, які приймаються на рівні Європейського Союзу та мають найвищу юридичну силу в системі права ЄС. Ці акти розробляються і приймаються органами ЄС, що мають право на законодавчу ініціативу, зокрема Європейською Комісією, Європейським Парламентом та Радою Європейського Союзу. Наприклад, Договір про функціонування Європейського Союзу та Хартія основних прав Європейського Союзу встановлюють правовий порядок у всьому Європейському Союзі, регулюють відносини між державами-членами та між ними та ЄС, а також визначають компетенції та повноваження європейських інституцій та органів.

Натомість вторинне законодавство, законодавчі акти, прийняті на основі первинного законодавства. До вторинного законодавства ЄС відносяться різноманітні правові акти, включаючи директиви, регламенти, рішення та рекомендації. Директиви мають на меті гармонізувати законодавство ЄС у різних країнах-членах, але вони залишають за державами відповідальність щодо їх виконання, у той час як регламенти є обов'язковими для всіх країн- членів ЄС і не потребують національного виконання. Рішення ЄС мають обмежену сферу застосування і стосуються конкретних ситуацій, а рекомендації не є обов'язковими для виконання країнами-членами, але можуть надавати важливі вказівки щодо розв'язання певних проблем.

Важливе місце у ієрархії джерел права ЄС, займає судова практика, а саме рішення Європейського Суду із заяв і позовів, що виникають у зв'язку з інтерпретацією та застосуванням законів ЄС. Питання імплементації рішень Європейського суду з прав людини у національну систему права постало перед Україною у 1997 році, коли було ратифіковано Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод [2]. Відповідно до ст. 46 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод «Високі Договірні Сторони зобов'язуються виконувати остаточні рішення Суду в будь-яких справах, у яких вони є сторонами» [3].

Не можна забувати і про міжнародні договори: договори, укладені Європейським Союзом з іншими державами або міжнародними організаціями, які визначають правила взаємодії між сторонами.

Говорячи про процес імплементації, варто зазначити, що він має чітко визначену національно-правову спрямованість, адже саме правотворча, правозастосовна діяльність національних органів влади держави забезпечує реальне впровадження міжнародних стандартів у національну правову систему. Отже, імплементація нормативно-правових актів ЄС у національне законодавство України реалізується через перенесення відповідних правових норм із європейського законодавства до національного за допомогою правових механізмів та засобів [1].

Імплементація джерел права ЄС у національне законодавство України є важливим для забезпечення відповідності українського законодавства стандартам і вимогам, які встановлені Європейським Союзом. Проте у процесі трансформації національного законодавства, на думку міжнародних експертів Україна може зіштовхнутися з декількома проблемами, зокрема це:

- розбіжності між національними та європейськими нормами, адже ЄС має свій власний набір норм і стандартів, які можуть відрізнятися від національних норм України, які потрібно вирішувати при імплементації джерел права ЄС [4];
- брак відповідних кадрів і ресурсів. Імплементація джерел права ЄС вимагає наявності відповідних кадрів і ресурсів. Недостатність таких ресурсів може стати на заваді ефективної імплементації європейських норм у національне законодавство України;
- відсутність необхідних змін у національному законодавстві. Деякі джерела права ЄС можуть вимагати значних змін у національному законодавстві України. Проте, введення таких змін може зайняти значний час і вимагати значних зусиль;
- невідповідність національних процедур вимогам ЄС. Імплементація джерел права ЄС може вимагати відповідності національних процедур вимогам ЄС. Проте, іноді національні процедури можуть відрізнятися від європейських вимог, що може створювати складнощі при імплементації європейських норм у національне законодавство [4].

Проте поряд з викликами, які постають перед Україною в процесі імплементації джерел права ЄС у національне законодавство України, можна виділити позитивні аспекти, пов'язані з цим є важливим процесом, що має на меті забезпечення відповідності національного законодавства України нормам та стандартам ЄС.

По-перше, успішний процес імплементації дозволить Україні збільшити свою конкурентоспроможність на міжнародному ринку, оскільки забезпечує відповідність її законодавства з міжнародними стандартами. По-друге, це сприяє зближенню законодавства України з законодавством країн – членів ЄС, що дозволяє Україні підвищити рівень співпраці з цими країнами. По-третє, імплементація джерел права ЄС у національне законодавство України допомагає забезпечити права та свободи громадян, що є однією з основних цілей державної політики України.

Враховуючи зазначене, потрібно відмітити, що процесу імплементації джерел права ЄС у національне законодавство України варто приділяти значну увагу, адже з огляду перспектив для країни він здатен допомогти і прискорити таке бажане всіма членство в Європейському Союзі. ЄС встановлює стандарти та правила, які регулюють багато галузей життя, такі як безпека продуктів, захист прав споживачів, охорона навколишнього середовища, права людини та громадянина, торгівля, транспорт, митна політика та багато інших. Для того, щоб включитися в європейський інтеграційний процес і дотримуватися європейських стандартів, Україна повинна реалізувати імплементацію джерел права ЄС у своє національне законодавство якнайшвидше, оскільки саме від цього залежать євроінтеграційні перспективи країни.

Література

1. Сьох К.Я., Гультай М.М. Імплементація нормативно-правових актів Європейського Союзу у національне законодавство України. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2022. № 6. С. 82–84 URL: https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-6/18 (дата звернення: 05.04.2023).
2. Турецький В.В. Практика Європейського суду з прав людини як джерело адміністративного права у вітчизняному правовому дискурсі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* 2021. № 68. URL: https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.68.34 (дата звернення: 05.04.2023).
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами): Рада Європи; Конвенція, Міжнародний документ, Протокол від 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#n476 (дата звернення: 12.04.2023).
4. Ukraine's EU Integration: A Long Way Home. URL:https://www.intereconomics.eu/contents/year/2022/number/4/article/ukraine-s-eu-integration-a-long-way-home.html (дата звернення: 05.04.2023).

Сергеєвська К.П.
«Право громадської та політичної діяльності», 3 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.ю.н., доцент,
доцент кафедри публічного та міжнародного права Павловська Н.В.

МІЖНАРОДНЕ ГУМАНІТАРНЕ ПРАВО ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ ВРЕГУЛЮВАННЯ ВІЙСЬКОВИХ КОНФЛІКТІВ

Міжнародне гуманітарне право (МГП) – це гілка міжнародного права, яка стосується захисту людей, що потерпають від воєнних конфліктів. Це право визнається міжнародним співтовариством і має на меті зменшення людського страждання від військових дій і захисту основних прав людини. Розглянемо, як МГП є інструментом для врегулювання військових конфліктів.

Військові конфлікти є однією з найсерйозніших проблем, з якими стикається міжнародне співтовариство. У більшості випадків вони супроводжуються масовими порушеннями прав людини та гуманітарного права. Міжнародне гуманітарне право є інструментом для зменшення людського страждання, що виникає під час військових конфліктів. Воно встановлює правила, які обмежують використання насильства та застосування зброї, що знижує ризики виникнення масових порушень прав людини. Також, таке право забезпечує захист цивільних осіб, які не беруть участі у конфлікті, а також поранених і військовополонених [1].

Основні принципи Міжнародного гуманітарного права (надалі – МГП) включають принципи відмови від насильства, необхідності воєнних дій, диференціації між бойовиками та цивільним населенням, поваги до прав людини. Основні стандарти МГП містяться в Гаазьких конвенціях 1907 року та Женевських конвенціях 1949 року. Крім того, у 1977 році було прийнято Протоколи Женевських конвенцій, які розширили захист, що надається цивільним особам і встановили стандарти для захисту жертв міжнародних конфліктів. Основними положеннями цих документів є вимога до обмеження насильства, невідкладна медична допомога пораненим і захист від сексуального насильства.

Після Другої світової війни Міжнародне гуманітарне право стало ще важливішим, оскільки світ зіткнувся з новими формами конфліктів, такими як громадянські війни, тероризм і військові операції, які відрізнялися від традиційних війн. У 1993 році було прийнято Римський статут Міжнародного кримінального суду, який визначив такі злочини, як вбивства, насильство стосовно цивільного населення, сексуальне насильство та голодування, як злочини проти людства [2].

МГП створює стандарти, які регулюють поведінку сторін військових конфліктів і забезпечують захист основних прав людини. Це стає можливим завдяки підписанню та ратифікації міжнародних документів, які встановлюють стандарти поведінки сторін конфлікту. Також, МГП має систему контролю та моніторингу, яка допомагає забезпечувати дотримання цих стандартів.

Вирішення військових конфліктів є надзвичайно важливою задачею для міжнародної спільноти, яка вимагає використання різних інструментів, зокрема міжнародного гуманітарного права. Воно є комплексом норм і правил, які регулюють поведінку сторін у збройних конфліктах, маючи на меті забезпечення захисту життя, здоров’я та гідності осіб, що перебувають під час конфлікту [3, с. 6].

Одним з головних шляхів вирішення військових конфліктів згідно міжнародного гуманітарного права є дотримання сторонами конфлікту правил і принципів, які містяться в Женевських конвенціях 1949 року та їх додаткових протоколах, які встановлюють мінімальні стандарти поведінки сторін у збройному конфлікті. Зокрема, ці документи встановлюють обов’язки сторін у стосунках з особами, які перебувають під їх контролем, забезпечуючи їм захист від насильства, жорстокості та тортур.

Іншим шляхом вирішення військових конфліктів є використання механізмів міжнародної юстиції, зокрема Міжнародного кримінального суду. Суд забезпечує каральну відповідальність за воєнні злочини, злочини проти людяності та злочини проти миру, що дозволяє підвищувати відповідальність сторін за порушення міжнародного гуманітарного права [4].

Також, важливим шляхом вирішення військових конфліктів є проведення переговорів і мирних домовлень між сторонами конфлікту з метою досягнення мирного врегулювання. Міжнародне гуманітарне право передбачає взаємну повагу сторін, виключення насильства та тортур, а також обов’язок сторін до пошуку мирних рішень конфлікту. При цьому, звернення до мирного врегулювання конфлікту не зводиться до простого підписання мирних домовлень, а передбачає розробку комплексних стратегій з урахуванням інтересів кожної з сторін.

Іншим важливим шляхом вирішення військових конфліктів є залучення до розв’язання проблем міжнародних і регіональних організацій, таких як ООН, Європейський союз, Африканський союз та інші. Ці організації можуть допомогти сторонам у забезпеченні гуманітарної допомоги, відновленні економіки та інфраструктури, а також використовувати свої політичні та дипломатичні інструменти для забезпечення мирного вирішення конфлікту.

Узагальнюючи, МГП є важливим інструментом для врегулювання військових конфліктів. Воно встановлює стандарти, які знижують ризики виникнення масових порушень прав людини та забезпечує захист цивільних осіб і військовополонених. Підписання та ратифікація міжнародних документів, які встановлюють стандарти міжнародного гуманітарного права, допомагає зміцнювати міжнародну правову систему та сприяє забезпеченню миру та стабільності в світі. Вирішення військових конфліктів згідно міжнародного гуманітарного права може здійснюватись шляхом дотримання правил і принципів, залучення до розв'язання проблем міжнародних і регіональних організацій, використання механізмів міжнародної юстиції, проведення мирних переговорів і розв'язання конфлікту шляхом розробки комплексних стратегій з урахуванням інтересів різних сторін.

Література

1. «About the Court». International Criminal Court. URL: https://www.icc-cpi.int/about (дата звернення: 17.04.2023).
2. The Geneva Conventions of 1949 and their Additional Protocols. International Committee of the Red Cross. URL: https://www.icrc.org/en/doc/war-and-law/treaties-customary- law/geneva-conventions// overview-geneva-conventions.htm (дата звернення: 17.04.2023).
3. Rome Statute of the International Criminal Court. International Criminal Court of 17.07.1998. URL: https://www.icc-cpi.int/resource-library/Documents/RS-Eng.pdf (дата звернення: 17.04.2023).
4. Міжнародне гуманітарне право. Довідник для журналістів / М.М. Гнатовський, Т.Р. Короткий, Н.В. Хендель. 2-ге вид., доповн. Одеса : Фенікс, 2015. 92 с. URL: https://redcross.org.ua/wp-content/uploads/2022/07/ %D0 %9C %D0 %93 %D0 %9F_ %D0 %94 %D0 % BE %D0 %B2 %D1 %96 %D0 %B4 %D0 %BD %D0 %B8 %D0 %BA- %D0 %B4 %D0 %BB %D1 %8F- % D0 %B6 %D1 %83 %D1 %80 %D0 %BD %D0 %B0 %D0 %BB %D1 %96 %D1 %81 %D1 %82 %D1 %96 % D0 %B2_2- %D0 %B3 %D0 %B5- %D0 %B2 %D0 %B8 %D0 %B4- %D1 %81 %D1 %82 %D0 %B8 %D1 %81 %D0 %BD %D1 % 83 %D1 %82 % D0 %BE.pdf (дата звернення: 17.04.2023).

Сопінський Ю.В.
«Публічне право», 5 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Наукова керівниця – к.ю.н.,
доцент кафедри публічного та міжнародного права Бондаренко Є.І.

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ НА НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ: ЗДОБУТКИ ТА ВИКЛИКИ

З набуттям статусу кандидата в члени Європейського Союзу (ЄС) 23 червня 2022 р. Україна отримала вектори розвитку держави, що зумовлюють необхідність змін національного законодавства [1]. Кожний з них передбачає створення нових нормативно-правових актів, або внесення змін до існуючих. Наразі реалізація потрібних змін у правовій площині України відповідно до цих векторів перебуває на різних стадіях.

Закон України "Про Національну безпеку України" визначає національну безпеку, як захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних і потенційних загроз [2]. Виходячи з даного визначення можна стверджувати, що кожний із вказаних векторів прямо впливає на нормативно-правове забезпечення національної безпеки. При цьому, під терміном загроза варто розуміти зовнішні та/або внутрішні фактори, які породжують загрози національним інтересам, чи зумовлюють потребу в протидії ним [3, ст. 85].

Досліджуючи вплив євроінтеграції на забезпечення національної безпеки, у даній науковій праці пропонуємо акцентувати увагу на судовій реформі та реформі правоохоронних органів.

Важливою складовою судової реформи, на якій акцентується влада є реформування Конституційного суду України (КСУ). Чинний Закон, який врегульовує питання, відбору кандидатів на посади суддів КСУ, не відповідає вимогам Венеційської комісії, що ставить нашу державу в невигідне становище перед міжнародними партнерами. При цьому, частина українського політикуму розглядає це як втручання іноземної втручання іноземної організації у внутрішні справи України та наголошує, що це може розцінюватися як потенційна загроза державному суверенітету України [4]. Проте, існує й інша позиція, що участь міжнародної спільноти при доборі кандидатів на посади суддів (участь представників міжнародних організацій) є ознакою прозорості та відкритості нової української влади. Варто зазначити, що саме ця законодавча ініціатива отримала підтримку українських парламентарів при голосуванні за законодавство щодо судової реформи.

Реформа правосуддя в процесі євроінтеграції розпочалася в 2016 р. і триває до сьогодні, ця реформа розпочалася як "блукання у пітьмі", оскільки Acquis ЄС визнає суверенітет держав у встановленні правил, за якими функціонують органи судової влади, проте при цьому якість правового регулювання має бути такою, щоб відповідати Копенгагенським критеріям і розділам 23 і 24 Acquis. При цьому конкретних вимог не було, оскільки виконання встановлених вимог суперечить ідеї збереження національного суверенітету. Одним із прикладних напрямків судової реформи може стати встановлення та деталізація процесуального порядку звернення Верховного Суду до ЄСПЛ із запитом щодо надання консультативних висновків з принципових питань, які стосуються тлумачення або застосування прав і свобод, визначених цією Конвенцією та протоколами до неї, що на практиці повинно зміцнити демократичний конституційний лад [5, с. 286].

Також постає питання про необхідність удосконалення процесуального законодавства та законодавства про виконання судових рішень щодо впровадження принципу верховенства права, удосконалення положень Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо правового статусу Вищих спеціалізованих судів, удосконалення положень Господарського процесуального кодексу щодо компетенції Вищого суду з питань інтелектуальної власності та процесу розгляду відповідних справ, законодавчого утвердження і розвитку інституту присяжних, законодавчого вдосконалення суддівського самоврядування, дані кроки допоможуть в реалізації такого національного інтересу України, як захист прав, свобод і законних інтересів громадян України [6, с. 561; 7].

Найбільше запитань викликає вектор реформування правоохоронних органів, оскільки жодних показників і методики оцінки даного кроку не було представлено з боку європейських партнерів.

Для досягнення поставленої мети за дорученням Президента Офісом Генерального Прокурора в кооперації з іншими правоохоронними органами було розроблено проєкт Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку, як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки, який передано на розгляд Офісу Президента України, наразі відомо лише про стратегічні пріоритети, але вони максимально загальні [8].

Серед перспектив реформування органів правопорядку є необхідність створення Військової поліції.

Про вадливість створення цього органу питання порушувалося ще до повномасштабного вторгнення, за основу був взятий проєкт закону України "Про Військову поліцію", який було піддано критиці і не підтримано Міністерством Оборони України та Міністерством фінансів України, та направлено на доопрацювання Державною прикордонною службою України. Наразі даний законопроєкт перебуває на опрацюванні в комітеті. Серед явних недоліків наголошується, що в даному вигляді законопроєкт концептуально не узгоджується із конституційними приписами стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору, оскільки не відповідає системним принципам побудови та функціонування військових правоохоронних

органів держав – членів НАТО та містить значні прогалини нормативно-правового регулювання та внутрішні неузгодженості, неузгодженості понятійного апарату, який використовується в інших законах, які регулюють проходження військової служби. Крім того, зазначається, що він дублює повноваження, прописані в Законі України "Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України", а також потребує значних додаткових видатків із державного бюджету, які не були прораховані [9].

Наразі, через велику завантаженість органів досудового слідства та прокуратури є необхідність вдосконалення чинного КПК і Закону України "Про прокуратуру" для того, щоб надати можливість прокурорам встановлювати пріоритетність кримінальних проваджень, що дозволить ефективніше здійснювати процесуальне керівництво та підтримання державного обвинувачення у суді.

Підсумовуючи, варто зазначити, що євроінтеграція безпосередньо впливає на нормативно-правове забезпечення національної безпеки України. У більшій мірі це позитивний вплив, але без адаптації вимог західних партнерів до особливостей національної системи та врахування правового режиму воєнного стану вона буде шкодити національній безпеці. Стосовно судової реформи потрібно відзначити низку здобутків України, наприклад, було прийнято Закон України "Про судоустрій і статус суддів", створено Вищий антикорупційний суд, проте є актуальними виклики у вигляді недотримання рекомендацій Венеційської комісії щодо реформування КСУ та необхідності завершення судової реформи.

Важливо розуміти, що реформування правоохоронних органів є життєвоюнеобхідністю в умовах правового режиму воєнного стану, оскільки саме від правоохоронних органів залежить внутрішня безпека держави. Перспективними напрямами на наше переконання є створення Військової поліції, а також вдосконалення чинного КПК і профільного Закону України "Про прокуратуру".

Література

1. Європейські перспективи України: наскільки нинішні реформи задовольняють вимоги Єврокомісії. *Юрист&Закон.* 2023. № 1. URL: https://uz.ligazakon. ua/ua/magazine_article/EA016317 (дата звернення: 05.04.2023).
2. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 р. № 2469 VIII : станом на 31 берез. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text (дата звернення: 07.04.2023).
3. Порока С. Г. Аналіз викликів і загроз національній безпеці України, стану їх теоретичного та практичного визначення. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Державне управління*. 2019. Вип. 2 (11). С. 82–93.
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення порядку відбору кандидатур на посаду судді Конституційного Суду України на конкурсних засадах : Закон України від 13.12.2022 р. № 2846-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2846-20#Text (дата звернення: 07.04.2023).
5. Базарник, М.В. Вплив євроінтеграційних процесів на судову реформу в Україні. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2022. № 32. С. 279-288.
6. Качурінер В. Пахлеванзаде А. Аналіз європейського досвіду та європейських стандартів щодо організації судової влади в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2022. № 9. С. 558–561.
7. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року "Про Стратегію національної безпеки України" : Указ Президента України від 14.09.2020 р. № 392/2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text (дата звернення: 15.04.2023).
8. Костін А. Головна мета органів правопорядку – щоб людина дійсно відчувала себе в безпеці та розраховувала на механізми відновлення справедливості. *Головна – Офіс Генерального прокурора*. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/posts/andrii-kostin-golovna-meta-organiv-pravoporyadku-shhob-lyudina-diisno-vidcuvala-sebe-v-bezpeci-ta-rozraxovuvala-na- mexanizmi-vidnovlennya-spravedlivosti (дата звернення: 05.04.2023).
9. Проект Закону про Військову поліцію. *Урядовий портал*. URL: ттhttps://www.kmu.gov.ua/bills/proekt-zakonu-pro-viyskovu-politsiyu (дата звернення: 06.04.2023).

Статкевич Д.І.
«Правознавство», 3 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – д.ю.н, доцент,
професор кафедри публічного та міжнародного права Замрига А.В.

ПРИНЦИП СВОБОДИ ДОГОВОРУ В МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

Договірні відносини супроводжують людство в тій чи тій формі весь час його культурного періоду розвитку. З появою держави як соціального інституту вона намагалася надати правове регулювання договірним правовідносинам. До прикладу параграфи 268–278 тощо Законів Хаммурапі [1], таблиця VI Законів Дванадцяти таблиць і тому подібне.

Однак навіть найдосконаліший закон на момент свого прийняття дуже швидко, якщо не відразу після прийняття, не відповідатиме тим вимогам, які до нього ставить цивільний обіг. Це, у свою чергу, змушує держави йти шляхом не повного законодавчого врегулювання договірних правовідносин, а через надання сторонам договірної свободи, що має межі.

Хоча спроби надати договірним відносинам чітку регламентацію були, приміром ЦК УРСР намагався шляхом імперативних норм врегулювати цивільний обіг, однак навіть у ньому були присутні елементи договірної свободи (наприклад, стаття 4 ЦК УРСР 1963 року передбачала виникнення цивільних прав та обов'язків з угод, передбачених законом, а також з угод, хоч і не передбачених законом, але таких, які йому не суперечать [2]).

Нормативним оформлення договірної свободи, що має межі є принцип свободи договору, що може застосовуватися як для прямого врегулювання відносин, так і для визначення змісту законодавства, що регулює такі договірні правовідносини.

У внутрішньодержавному праві України даний принцип міститься у цивільному, господарському та інших галузях права. Однак наявність іноземного елементу у деяких договірних правовідносинах потребує застосування норм міжнародного приватного права, адже саме воно регулює цивільні відносини з іноземним елементом.

Перш за все слід зазначити, в яких міжнародних актах закріплено принцип свободи договору або його елементи. До таких актів належать: Конвенція Організації Об'єднаних Націй про договори міжнародної купівлі-продажу товарів від 11 квітня 1980 року – далі Конвенція (статті 6, 9, 11, 55 і так далі) [3], Принципи міжнародних комерційних контрактів УНІДРУА –далі Принципи УНІДРУА (стаття 1.1, 1.2) [4, с. 1] тощо.

Проаналізувавши зміст статей Принципів УНІДРУА та Конвенції, що закріплюють принцип свободи договору, ми побачимо, що в даному акті виділяють три елементи змісту принципу свободи договору. Це свобода вступу в договірні відносини, можна розділити на свободу пропозиції укласти договір (оферту) і свободу прийняття пропозиції (акцепт); свобода визначення змісту договору: свобода у визначенні ціни, предмету, строків, валюти в якій буде сплачено договір тощо; свобода вибору форми договору, сторони можуть вирішити це питання на власний розсуд або підпорядкувавши себе праву однієї із сторін.

Розглянемо елементи принципу свободи договору на прикладі арбітражних рішень Наприклад, рішення по справі № 45 від 15 лютого 2015 року [5]. *Суть справи.* За договором купівлі-продажу позивач зобов'язувався продати, а відповідач прийняти та сплатити продукцію, номенклатура, якість, кількість конкретних партій, ціна, умови та терміни постачання якої визначено у відповідних специфікаціях, що є невід'ємною частиною договору. Загальна сума договору становить 75 000 000 євро.

Факт прийому-передачі права власності на продукцію за специфікацією підтверджується актом приймання-передачі продукції, який був підписаний після перетину продукцією митного кордону України.

Відповідно до контракту відповідач зобов'язався прийняти та сплатити відвантажену продукцію банківським переказом у євро згідно з кількістю, зазначеною у відвантажувальних документах, на підставі виписаного відповідно до них заводського інвойсу не пізніше 175 днів з дати складання вантажної експортної митної декларації.

Відповідач свої зобов'язання по оплаті не виконав, що стало підставою для звернення до МКАС при ТПП України. Спочатку відповідач вказував на те, що він не знав про контракт, підписи на контракті і документах, що є його невід'ємною частиною, підроблені, але одночасно з тим вказував, що за законодавством країни відповідача – Ліхтенштейн, при здійсненні арбітражної обмовки в контракті такий контракт підлягає нотаріальному посвідченню.

Позивач вказав на те, що сторони підпорядкували себе матеріальному праву України, а воно не закріплює складну письмову форму для договору, що має арбітражну обмовку. Також при розгляді справи суд зазначив, що відповідач не заперечував про справжність печаток на контракті. Також відповідач зазначав, що позивач не намагався домовитися з ним у добровільному порядку, однак суд зазначив, що це є правом сторін, а не обов'язком сторін. Згодом відповідач визнав позовні вимоги в повному обсязі. Проаналізувавши обставини справи суд задовольнив позов.

Проаналізувавши матеріали справи можна помітити, що принцип свободи договору проявляється в ній у різних аспектах. Найпомітніше це саме у визначені змісту договору (валюта, в якій буде здійснюватися оплата, форма оплати, предмет договору). Наприклад, у справі № 35 від 2 липня 2009 року визначено форму оплати як передплату, валюта в якій здійснюється оплата, – долар США, інший спосіб виконання та предмет [6]. Щодо форми договору то сторони підпорядкувавши себе матеріальному праву України фактично визначили форму договору як просту письмову, хоча законодавство України не забороняє їм використати складнішу форму.

Також питання щодо форми договору розглядалося в справі Sociedad Cooperativa Epis-Centre v. La Palentina, S.A. Рішення по цій справі було винесено Верховним Судом Іспанії 17 лютого 1998 року [7]. *Суть справи.* У цій справі покупець La Palentina, S.A. просив визнати недійсним рішення від 6 квітня 1995 р. по цій же справі. Покупець зазначав, що рішення винесено неправомірно і з багатьма помилками. Ще одним аргументом покупця було те, що між ним і продавцем Sociedad Cooperativa Epis-Centre не було укладено письмовий договір, це означає, що в ньому не було арбітражної обмовки. А арбітражне застереження, включене в договір, є недійсним, оскільки було включено в договір без відома покупця.

Суд, розглянувши матеріали справи, встановив, що намір покупця висловлений телефаксом є або прийняттям пропозиції, оскільки вона суттєво не змінила її умови, або зустрічну пропозицію, яка містить у собі інший контракт. Таким чином, арбітраж дійшов висновку, що договір між сторонами був укладений, навіть не дивлячись на те, що акцепт не було висловлено в письмовій формі, а у формі телефаксу.

Отже, проаналізувавши матеріали справ і виходячи з наведеного, можна дійти висновку, що принцип свободи договору у міжнародному приватному праві визначається можливістю сторін на власний розсуд визначати форму договору, його зміст тощо.

Цей принцип активно застосовується у міжнародному приватному праві або окремі його частини, або в цілому [8]. З цього можна зробити висновок, що принцип свободи договору займає одне з центральних місць у системі норм і принципів міжнародного приватного права.

Воно і не дивно, адже без цього принципу обіг продукції і товарів між суб'єктами права був би дуже обмеженим, що негативно вплинуло б на розвиток людства в цілому. Це розуміли навіть у радянській командно-плановій економіці, закріпивши в нормах радянського ЦК (на прикладі ЦК УРСР) окремі елементи принципу свободи договору. Тому принцип свободи договору є одним із основних правових засад не тільки міжнародного приватного права, а й права в цілому.

Література

1. Текст законів Хаммурапі. URL: http://thales2002.narod.ru/chammuratext. html (дата звернення 06.04.2023).
2. Цивільний кодекс Української РСР від 18.07.1963 р. № 1540-06. Дата оновлення 08.10.1999. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1540-06#o30 (дата звернення 06.04.2023).
3. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про договори міжнародної купівлі- продажу товарів від 11.04.1980 р. № 995_003. Дата оновлення 01.02.1991. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_003#Text (дата звернення 06.04.2023).
4. Білоус О.С. Переклад українською мовою Принципів УНІДРУА 2010. Принципи міжнародних комерційних договорів УНІДРУА 2010. 40 с. URL: https://www.unidroit.org/wp-content/uploads/2021/06/Unidroit-Principles-2010-Ukranian-bl.pdf (дата звернення 06.04.2023).
5. Рішення МКАС при ТПП України від 15 лютого 2010 року по справі № 45. URL: https://icac.org.ua/wp-content/uploads/Case-No.-45.pdf (дата звернення 06.04.2023).
6. Рішення МКАС при ТПП України від 2 липня 2009 року по справі № 35. URL: https://icac.org.ua/wp-content/uploads/Case-No.-35.pdf (дата звернення 06.04.2023).
7. Рішення Верховного Суду Іспанії по справі Sociedad Cooperativa Epis-Centre v. La Palentina, S.A. № 3587/1996 від 17 лютого 1998 року. URL: https://cisg- online.org/files/cases/7256/translationFile/1333_36302215.pdf (дата звернення 06.04.2023).
8. CISG-AC Opinion No. 17 'Limitation and Exclusion Clauses in CISG Contracts' (Rapporteur: Lauro Gama, Jr.), adopted by the CISG Advisory Council following its 21st meeting in Bogotá (Colombia) on 16 October 2015. URL: https://cisg- online.org/files/ac _op/CISG_Advisory_Council_Opinion_No_17.pdf (дата звернення 06.04.2023).

Чабан К.В
«Міжнародне право», 3 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.ю.н., професор,
професор кафедри публічного та міжнародного права Голубєва В.О.

МИРОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ООН І МІЖНАРОДНА БЕЗПЕКА

Миротворча діяльність ООН і міжнародна безпека залишається актуальною темою в сучасному світі через наявність низки глобальних викликів і загроз: загострення конфліктів, гуманітарна криза, загроза міжнародній безпеці, тобто тих, які потребують міжнародної координації та співпраці для підтримання безпеки, стабільності та захисту прав людини. Це закріплено в Статуті Організації Об'єднаних Націй, як одна з основних цілей ООН по збереженню миру та безпеки в світі. Найважливішими завданнями миротворчої діяльності ООН є забезпечення безпеки та стабільності у регіонах, попередження етнічних і релігійних конфліктів, забезпечення дотримання прав людини та виконання міжнародних договорів. Ці завдання миротворчої діяльності ООН закріплені в Статуті Організації Об'єднаних Нації, зокрема, у розділі VI «Мирне Розв'язання Спорів» та в розділі VII «Дії щодо загрози миру, порушень миру та актів агресії» [1].

Дійсно, миротворча діяльність ООН має значний вплив на забезпечення міжнародної безпеки, оскільки вона допомагає уникнути конфліктів і забезпечує мир та стабільність у різних країнах світу [2, с. 408]. Миротворча діяльність ООН здатна зменшити кількість військових конфліктів і знизити рівень насильства в регіонах, де вона здійснюється. За даним ООН на даний момент розгорнуто 12 миротворчих операцій, а з 1948 року загалом було здійснено 71

миротворчу операцію. У цих операціях брали участь більше 1 мільйона військовослужбовців і цивільних працівників з більш як 120 країн світу [3].

Україна, як і інші держави, має відповідальність за забезпечення міжнародної безпеки та мирного врегулювання конфліктів, і активно бере участь в миротворчих операціях під егідою ООН. Наша держава ретельно враховує свої зобов'язання як держави-члена ООН і розглядає свою участь у міжнародних миротворчих операціях як важливу складову своєї зовнішньої політики, виявляючи усвідомлення власної відповідальності у збереженні міжнародного миру та безпеки [4, с. 81]. Зокрема, Україна брала участь у 22 миротворчих місіях під егідою ООН, починаючи з 1992 року. Українські миротворці брали участь в місіях ООН в Ліберії, Західній Сахарі, Демократичній Республіці Конго, Судані, Гаїті, Центральноафриканській Республіці та інших країнах. Один з найуспішніших прикладів української миротворчої діяльності – це її участь у місії ООН з миротворення в Кот-д'Івуарі (UNOCI). З 2004 року близько 700 українських військових забезпечували збереження миру та безпеки в цій країні, сприяли відновленню інфраструктури та забезпеченню гуманітарної допомоги населенню. Також, українські миротворці брали участь у місії ООН у Косово, яка допомогла забезпечити безпеку під час проведення виборів і зберегти стабільність у регіоні. Незважаючи на успіхи, миротворча діяльність стикається з низкою проблем, які ускладнюють її операції [5, с. 26]. До сучасних проблем миротворчих операцій ООН можна віднести: геополітичні конфлікти, зокрема за участю різних військових, політичних та етнічних груп, втягнутих до них, що ускладнює можливості ООН здійснювати миротворчу діяльність та досягати мирних рішень; загрози безпеці миротворців, які стикаються з різними «ризиками безпеки», такими як напади з боку збройних груп, терористичні атаки, викрадення; іноді відсутність співпраці та координації між різними країнами щодо ролі та мандату миротворчих місій ООН, а також відмінність поглядів та інтересів, що ускладнює досягнення спільних цілей та мети миротворчої діяльності [6, с. 249].

Серед пропозицій щодо покращення ефективності миротворчої діяльності під егідою ООН слід погодитися з необхідністю: розширити мандат миротворчих місій ООН для забезпечення захисту населення вразливих регіонів, зокрема жінок, дітей і внутрішньо переміщених осіб; підвищити ефективність миротворчих операцій ООН шляхом вдосконалення планування, координації та реагування на конфлікти, включаючи раннє попередження та превентивні заходи; посилити взаємодію між ООН та регіональними організаціями, такими як Африканський союз, Європейський союз та Ліга арабських держав, з метою спільної реалізації миротворчих завдань; забезпечити більший фокус на розбудові миру та попередженні конфліктів шляхом розвитку ефективних механізмів врегулювання спорів, підтримки політичних переговорів та побудові стійкого миру після завершення воєнних дій [5, с. 28].

Миротворча діяльність ООН – це важлива складова міжнародної співпраці для збереження миру та зменшення конфліктів у світі. ООН має значний досвід і здібності у врегулюванні конфліктів, розвитку гуманітарної допомоги та сприянні демократизації та розвитку країн. Однак, миротворча діяльність ООН не є універсальним рішенням для всіх конфліктів і не завжди дає бажаний результат. Іноді ООН стикається зі складнощами, що пов'язані зі збройними конфліктами та складними політичними умовами. Також важливо відзначити, що ООН має обмежені ресурси та не може вирішити всі світові проблеми самостійно. Тому успішність миротворчої діяльності ООН залежить від співпраці з державами-членами, міжнародними організаціями та громадськістю. Отже, можна зробити висновок, що миротворча діяльність ООН має важливе значення у збереженні миру та стабільності в світі, але її успішність залежить від багатьох факторів і вимагає широкої співпраці та підтримки.

Література

1. Статут Організації Об'єднаних Націй: міжнародний договір від 26.06.1945. URL: https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN %20 Charter_ Ukrainian.pdf. (дата звернення: 16.04.2023).

2. Adebayo, A. UN Peacekeeping and the Maintenance of International Peace and Security. *Journal of Conflict and Security Law*. 2017. 22(3). P. 405–428.
3. Організація Об'єднаних Націй: Офіційний сайт URL: https://ukraine.un.org/uk. (дата звернення: 16.04.2023).
4. Комарова Л.В. Миротворчість як реалізація зовнішньополітичного курсу України. *Наука. Релігія. Суспільство.* 2009. № 4. С. 81–87.
5. Koops, J., McQueen, N., Tardy, T., & Williams, P. D. (Eds.). The Oxford Handbook of United Nations Peacekeeping Operations. Oxford University Press. 2015. P. 20–34.
6. De Coning, C., Aoi, C., Karlsrud, J. UN Peacekeeping Doctrine in a New Era: Adapting to Stabilisation, Protection and New Threats. 2017. P. 247–249.

Шевчук А.В.
«Міжнародне комерційне право», 5 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.ю.н., доцент,
доцент кафедри публічного та міжнародного права Павловська Н.В.

СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ЕНДАВМЕНТІВ ПІД ЧАС ПІСЛЯВОЄННОЇ РОЗБУДОВИ УКРАЇНИ

У зв'язку з наслідками війни Україна зазнала значних матеріальних руйнувань: знищено та пошкоджено багато об'єктів цивільної та критичної інфраструктури. Враховуючи цей факт, сьогодні як ніколи раніше, вагоме значення має дослідження правової основи діяльності благодійних фондів, скільки завдяки функціонуванням цих організацій відбувається накопичення коштів і в подальшому їх реалізація на різні проєкти післявоєнної розбудови.

На нашу думку, після завершення війни актуальним питанням має стати створення та розвиток такого різновиду інструменту благодійних фондів як ендавмент. Дефініція останнього походить від англ. «endowment» – внесок, пожертва. У національному законодавстві поняття закріплене у ст. 170.7.5. Податкового кодексу України, де вказано, що «ендавмент» – це сума коштів або цінних паперів, які вносяться благодійником у банк або небанківську фінансову установу, завдяки чому набувач благодійної допомоги отримує право на використання процентів або дивідендів, нарахованих на суму такого ендавменту [1].

Якщо характеризувати значення ендавментів, то можна виокреми ряд суттєвих переваг саме такої форми здійснення пожертви. По-перше, варто наголосити на довгостроковості надання допомоги, тому що набувач отримує дивіденди від вкладу. При цьому, доцільно вказати положення Закону України «Про вищу освіту», де встановлено, що ендавмент закладу вищої освіти призначається на строк не менше 36 місяців [2]. Зважаючи на це, можна розглядати даний вид благодійництва як дещо сталу підтримку діяльності некомерційних установ. Враховуючи цей аспект, ендавмент має переваги в порівнянні з одноразовими пожертвами.

По-друге, вагомим аспектом є те, що кошти або цінні папери надавача пожертви вкладаються у банк або нефінансову установу задля отримання дивідендів. На нашу думку, зважаючи на це, значення створення таких фондів носить подвійний характер, оскільки з однієї сторони, установи отримують довготривалу фінансову підтримку, а з іншої – пожертваслугує капіталом (інвестиціями) для розвитку економіки України. Тому під час післявоєнної розбудови України такий вид пожертви буде мати велике практичне значення.

Також перевагою такого виду благодійних фондів є те, що вони мають чітко визначену мету. Так, у Законі України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» вказано, що зміни цілей використання благодійного ендавменту можливі лише на підставі згоди благодійника або його правонаступників, а також за рішенням суду, якщо благодійний ендавмент створено на підставі заповіту [3].

З іншого погляду, капітал фонду можна використовувати як резерв для функціонування певної не комерційної установи. Вдало зауважили О.В. Тимошенко та О.Ю. Буцька, що фактично ендавмент є додатковим джерелом фінансового забезпечення статутних потреб некомерційних організацій у вигляді майнових активів, що вкладаються в реальні та фінансові інвестиції. Основною відмінністю ендавменту від благодійного внеску є те, що він не витрачається відразу, а є недоторканим, і являє собою інвестиції, що передаються в довірче управління з метою отримання регулярного довгострокового доходу. Саме доходи витрачаються на статутні цілі не комерційної організації [4, с. 18].

На жаль, створення цільових фондів в Україні не розвинуто, оскільки наявна проблема неповного правове регулювання: порядку створення, правового статусу сторін, процедури використання коштів тощо. З цього приводу доцільно зауважує Т.Ю. Горват: «вітчизняне законодавство щодо ендавменту потребує вдосконалення, що дозволить, у тому числі, окреслити осяжні перспективи його реального впровадження в Україні та актуалізувати подальший розвиток ендавменту в системі фінансового забезпечення благодійності» [5, с. 25]. У свою чергу, Ю.О. Гернего вважає, що проблемою застосування ендавментів в Україні є низький рівень поінформованості суспільства щодо такого «особливого» методу фінансової пожертви [6, с. 564].

Отже, аналізуючи зазначене, можна дійти висновку, що створення на території України цільових благодійних фондів – ендавментів матиме ряд переваг, серед яких можна виокремити: довгостроковість наданої фінансової підтримки, загалом розвиток інвестиційного потенціалу країни, потужну підтримку некомерційних установ, створення резервних фондів для установ-отримувачів. Усі вказані умови будуть стимулювати благодійництво, яке спрямоване на належне функціонування некомерційних установ. Порівнюючи зарубіжний досвід створення цільових фондів, в Україні даний інструмент досі не знайшов поширеної практики, однак саме в період післявоєнної розбудови держави, потрібно: по-перше, удосконалити їх правове регулювання (процедуру створення, принципи функціонування, чітко окреслити правовий статус сторін тощо); по-друге, активно займатисьпопуляризацією даного виду пожертви за допомогою ЗМІ.

Література

1. Податковий кодекс України : Закон України від 19.05.2011 р. № 3393- VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17 (дата звернення 17.04.2023).
2. Про вищу освіту : Закон України від 05.09.2016 р. № 2145-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18 (дата звернення 17.04.2023).
3. Про благодійну діяльність та благодійні організації : Закон України від 05.07.2012 № 5073- VI URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17 (дата звернення 17.04.2023).
4. Тимошенко О.В., Буцька О.Ю. Ендавмент як джерело фінансового забезпечення вищого навчального закладу. *Ефективна економіка.* 2017. № 12. С.18–19.
5. Горват Т.Ю. Ендавмент як джерело фінансування релігійних організацій (зарубіжний досвід). *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 4. С. 25–26.
6. Гернего Ю.О. Ендавмент фінансування освітньої складової інноваційної економіки в Україні. *Економіка і суспільство.* 2017. № 8. С. 563–567.

Шульга В.В.
«Міжнародне комерційне право», 5 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.ю.н., професор,
професор кафедри публічного та міжнародного права Голубєва В.О.

КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ: ДЕЯКІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНОГО І НАЦІОНАЛЬНОГО НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Конфлікт інтересів і засоби та методи його врегулювання є невід'ємним правовим інститутом будь-якої розвиненої держави. Запобігання суперечностей між приватними та службовими інтересами під час виконання службових обов'язків є актуальним питанням, яке виникає на міжнародному та національному рівні. Запобігання конфлікту інтересів на публічній службі є одним із важливих механізмів протидії корупції. Усунення наявності можливості конфлікту інтересів є необхідним елементом функціонування демократичної правової держави. В Україні спостерігається високий рівень корупції, що негативно сприймається суспільством і вимагає модернізації методів і засобів запобігання конфлікту інтересів. За результатними дослідження проведеного антикорупційною організацією

«Transparency International» було виявлено що загальний рівень сприйняття корупції в Україні залишається високим, а саме 116 місце серед 180 країн у 2022 р. [1].

Вади законодавства та недосконаліть механізмів виявлення конфлікту інтересів обмежують можливості мінімізації корупції за рахунок запобігання та врегулювання конфлікту інтересів. Закріплені у Законі України «Про запобігання корупції» визначення термінів, зокрема «потенційний конфлікт інтересів», «реальний конфлікт інтересів»,

«приватний інтерес» не мають достатньої чіткості і однозначності [9]. Цим зумовлена необхідність визначення поняття «конфлікт інтересів», а також з'ясування її обсягу і змісту. Це набуває особливого значення у світлі прагнення України стати рівноправним членом міжнародного, зокрема європейського, співтовариства у зв'язку з тим, що 23.06.2022 р. Україні надано статус кандидата на вступ до ЄС [2], а також у світлі реформування українського законодавства у сфері державної служби та запобігання корупції, зокрема в контексті його адаптації до стандартів Європейського Союзу у сфері боротьби з корупцією, закріплених у таких нормативно-правових актах, як: Конвенція ООН проти корупції [5], Резолюція (97) 24 Комітету міністрів Ради Європи «Про двадцять принципів боротьби з корупцією [13], Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт і конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму [14] тощо.

Удосконалення нормативно-правового врегулювання конфлікту інтересів зумовлене також і міжнародними зобов'язаннями України, які витікають із Конвенцій, які ратифікувала Україна. Першими міжнародними актами у сфері протидії корупції, які підписала та ратифікувала Україна, були Кримінальна конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією, ратифікована 18.10.2006 р. [3; 10], та Цивільна конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією, ратифікована 16.03.2005 р. [4; 11]. 18.10.2006 р. Україна ратифікувала положення Конвенції ООН проти корупції, а з 01.01.2010 р. як сторона Угоди взяла на себе зобов'язання щодо боротьби з корупцією та вжиття комплексу заходів з її попередження [5; 12].

Для формування чіткішого уявлення про засоби запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, необхідно з'ясувати визначення терміну «конфлікт інтересів». Відповідно до ст. 13 Модельного кодексу поведінки державних службовців «конфлікт інтересів виникає у ситуації, коли державний службовець має особистий інтерес, який впливає або може впливати на безсторонність та об'єктивність виконання ним службових обов'язків». Під особистим інтересом державного службовця маються на увазі будь-які переваги для нього чи неї, його чи її

сім'ї, близьких родичів, друзів або особи чи організації, з якими він чи вона мали бізнесові чи політичні стосунки» [6].

Наприклад, відповідно до п. 2 ст. 2 Хорватського «Закону про запобігання конфлікту інтересів під час здійснення публічно-владних повноважень» під поняттям «конфлікт інтересів» розуміється ситуація, в якій службовець має приватний інтерес, що суперечить публічному інтересу, або його приватний інтерес впливає чи може вплинути на його безсторонність у процесі здійснення службових повноважень [7]. Визначення «конфлікту інтересів» дається також у п. 5 ст. 1 Закону Латвії «Про запобігання конфлікту інтересів у діяльності посадових осіб», відповідно до якого «конфлікт інтересів – це ситуація, в якій у процесі виконання службових обов'язків службовець повинен прийняти рішення або взяти участь у прийнятті рішення чи вчинити інші дії, пов'язані з виконанням його повноважень по службі, які впливають або можуть вплинути на приватні та фінансові інтереси цього службовця, його родичів або сторін, пов'язаних із службовцем діловими відносинами» [8].

Законодавче визначення конфлікту інтересів в Україні закріплено в Законі України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р. Відповідно до зазначеного Закону «конфлікт інтересів» буває двох видів [9]: 1) потенційний конфлікт інтересів, тобто наявність в особи приватного інтересу у сфері, в якій вона виконує свої службові чи представницькі повноваження, що може вплинути на об'єктивність чи неупередженість прийняття нею рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень; 2) реальний конфлікт інтересів – суперечність між приватним інтересом особи та її службовими чи представницькими повноваженнями, що впливає на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень. При цьому під приватним інтересом в Законі розуміється будь-який майновий чи немайновий інтерес особи, в тому числі зумовлений особистими, сімейними, дружніми чи іншими позаслужбовими стосунками з фізичними чи юридичними особами, в тому числі ті, що виникають у зв'язку з членством або діяльністю в громадських, політичних, релігійних чи інших організаціях.

Дослідивши національну нормативно-правову базу у сфері запобігання корупції, можемо стверджувати що термін «конфлікт інтересів» має чітке визначення, закріплене в законодавстві України. Проте аналіз даного питання з практичної точки зору дає змогу виявити недостатність забезпечення врегулювання конфлікту інтересів, відсутність алгоритму дій у разі виникнення конфлікту інтересів. Зокрема, чинним законодавством практично не врегульовано питання забезпечення виключення впливу приватних інтересів публічних службовців на прийняття рішень або вчинення дій у процесі їхньої службової діяльності. Було з'ясовано, що не вироблений механізм обмеження або відмови від приватних інтересів, здатних призвести до конфлікту інтересів, а також не налагоджена система навчання державних і муніципальних службовців поведінки в умовах конфлікту інтересів. Неврегульованість зазначених питань на законодавчому рівні є однією з перешкод у забезпеченні об'єктивності та неупередженості діяльності публічних службовців, що не дозволяє ефективно запобігати проявам корупції.

Таким чином, можна зробити висновки, що для України є нагальна потреба в прийнятті спеціального Закону «Про запобігання конфлікту інтересів», зумовлена важливістю розробки системи організаційно-правових засобів, спрямованих на усунення причин та умов, що призводять до вчинення корупційних діянь і злочинів у сфері службової діяльності. Потреба ухвалення зазначеного нормативного акту також підтверджується позитивним досвідом країн Європи, зокрема Чехії, Латвії, Хорватії, Молдови та ін., що мають спеціалізовані закони у сфері врегулювання конфлікту інтересів. Отже, враховуючи досвід європейських країн і євро-прагнення України, вбачається доцільним прийняття окремого законодавчого акту з питання врегулювання конфлікту інтересів на публічній службі.

Література

1. Індекс сприйняття корупції – 2022. URL: https://cpi.ti-ukraine.org/#/ (дата звернення: 12.04.2023).
2. Резолюція Європейського Парламенту про статус кандидата для України, Республіки Молдова та Грузії (2022/2716 (RSP)) від 23.06.2022 № P9_TA(2022)0249. URL: https://ukraine.europarl.europa.eu/cmsdata/250614/0136_1259089_Resolution_on_granting_candidate_status.pdf (дата звернення: 12.04.2023).
3. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173) від 27.01.1999№ 994_101. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101#Text (дата звернення: 12.04.2023).
4. Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією від 04.11.1999 № 994_102. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_102#Text (дата звернення: 12.04.2023).
5. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31.10.2003 № 995_c16. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text (дата звернення: 12.04.2023).
6. Рекомендація № R (2000) 10 Комітету Міністрів державам–членам Ради Європи щодо кодексів поведінки державних службовців від 11.04.2000 р. URL:https://archives.gov.ua/wp–content/uploads/2019/11/Rekomend_poved_DS.pdf (дата звернення: 12.04.2023).
7. O sprjecavanju sukoba interesa: Zakon na snazi od 25.12.2021 № 43/21 URL: http://www.zakon.hr/z/423/Zakon–o–sprje %C4 %8Davanju–sukoba–interesa (дата звернення: 12.04.2023).
8. Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā: Likums pieņemts od 25.04.2002 № LV, 123 (5695) URL: https://likumi.lv/ta/id/61913-par-interesu-konflikta-noversanu- valsts-amatpersonu-darbiba
9. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700–VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700–18#Text (дата звернення: 12.04.2023).
10. Про ратифікацію Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією: Закон України від 18.10.2006 № 252-V. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/252-16#Text (дата звернення: 17.04.2023).
11. Про ратифікацію Цивільної конвенції про боротьбу з корупцією: Закон України від 16.03.2005 № 2476-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2476-15#Text (дата звернення: 17.04.2023).
12. Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції: Закон України від 18.10.2005 № 251-V. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/251-16#Text (дата звернення: 17.04.2023).
13. On the Twenty Guiding Principles for the Fight Against Corruption: Council of Europe Resolution (97) 24 adopted by the Committee of Ministers on 6 November 1997 at the 101st session of the Committee of Ministers. URL: https://polis.osce.org/council-europe-resolution-97-24-twenty- guiding-principles-fight-against-corruption (дата звернення: 17.04.2023).
14. Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму від 16.05.2005 № 994_948 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_948#top (дата звернення: 17.04.2023).

Кафедра приватного права

ПЛАТФОРМА ПРИВАТНОПРАВОВІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ ДЛЯ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Василець А.Ю.,
«Правознавство», 4 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – Марченко В.Б., к.ю.н.,
професор кафедри приватного права

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ДОКАЗИ І ДОКАЗУВАННЯ В ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ

Наукова спільнота по-різному тлумачить поняття «доказ» у господарському процесуальному праві, але більшість вчених є прихильниками одного з наведених нижче тлумачень. Так, адептами теорії про те, що доказами є лише факти, проте не відомості щодо них (фактичні дані) є А. Я. Вишинський і М. А. Чельцов. До іншої думки стосовно поняття «доказ» схиляється М. К. Треушніков, який розглядає подвійний зміст доказу: у якості факту об'єктивної реальності та джерела відомостей про цей факт при обов'язковій умові додержання процесуальної форми. Господарський процесуальний кодекс України у ст. 73 зазначає, що доказами є дані, за якими судом встановлюється наявність чи відсутність обставин (фактів), що обґрунтовують вимоги і заперечення учасників справи, інших обставин, які мають значення щодо вирішення справи. Дане твердження вказує на подвійний зміст доказу і свідчить про те, що фактичні відомості і джерело цих відомостей не є доказом окремо одне від одного і повинні розглядатись в сукупності.

Господарські суди України досліджують обставини справ через призму наданих сторонами документів. У документах викладені факти та обставини, на які сторони посилаються для обґрунтування своїх вимог і заперечень. Нормативно виділено три види доказів, що доступні сторонам в господарському процесі для підтвердження своєї позиції та спростування позиції опонента.

До них відносяться:

- письмові, речові і електронні докази;
- висновки експертів;
- показання свідків.

Проаналізувавши положення щодо обов'язку доказування і подання доказів (стаття 80 ГПК України), належності і допустимості доказів (статті 76, 77 ГПК України), звільнення від доказування (стаття 75 ГПК України), витребування доказів (стаття 81 ГПК України) можемо стверджувати, що доказування є саме діяльністю сторін та інших учасників процесу, метою якої є встановлення і повне з'ясування всіх дійсних обставин справи, які конкретизуються спірним предметом, суб'єктним складом сторін, а також тими правовідносинами, що мають місце між учасниками у відповідній справі [1]. Необхідність для кожної сторони в доказуванні своїх правових позицій є характерною особливістю господарського процесу на відміну від цивільного, адміністративного чи кримінального.

Однак найважливішим залишається заключний етап доказування, а саме оцінка доказів судом. Повна і всебічна оцінка господарськими судами доказів має вирішальне значення щодо винесення законних і обґрунтованих рішень у господарських справах. На думку деяких учених, оцінку судових доказів варто розглядати і логічною операцією, і складовим елементом усього процесу доказування, що певною мірою урегульований процесуально правовими нормами. Ряд учених зазначають, що в теорії оцінки доказів переплітаються власне юридичні питання із найскладнішими питаннями світогляду, теорії пізнання, логіки, психології й інших галузей [2].

Принципи оцінки доказів закріплені на законодавчому рівні. По-перше, суди оцінюють докази згідно із своїм внутрішнім переконанням, що обґрунтовуються всебічним, повним, об'єктивним і безпосереднім дослідженням наявних доказів по справі. По-друге, будь-які докази виключають можливість мати заздалегідь встановлену силу у суді. Суди оцінюють належність, допустимість, достовірність по кожному доказу окремо та достатність і взаємний зв'язок доказів у їх сукупності [1].

Література

1. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 редакція від 28.08.2018. Відомості Верховної Ради України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12.
2. Минюк О., Андросович В. Актуальні питання доказів та доказування у господарському процесуальному праві. Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика). Вип. 3–4 (12–13) 2018. URL: https://core.ac.uk/download/pdf/287302619.pdf

Кармаліт В.В.
«Правознавство», 3 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.ю.н.,
доцент кафедри приватного права Кулага Е.В.

ПРАВОВІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ОБОРОННО-ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ ПІСЛЯВОЄННОЇ УКРАЇНИ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ

Оборонно-промисловий комплекс відіграє важливу роль в існуванні держави, оскільки створює необхідні умови для забезпечення військових, які захищають країну, шляхом виробництва необхідної техніки та оснащення для потреб сил оборони. Аналіз подій сьогодення, випадки вагань і навіть відмови іноземних партнерів у питанні постачання Україні сучасної зброї дає розуміння, що нашій державі необхідно прагнути до максимальної автономізації та забезпечення України озброєнням власного виробництва.

24 лютого 2022 року рф розпочала широкомасштабну війну проти України. Українські сили оборони продовжують утримувати натиск ворога та звільняти наші землі. Водночас за період цієї війни українська влада та суспільство наочно побачили, що наявність в України техніки нового іноземного зразку є вирішальною силою на полі бою, адже вона є сучасною, технологічною та зручною для використання. Так, зрозумілим є той факт, що наразі через об'єктивні причини Україна не може налагодити широку військову промисловість, проте нашій державі необхідно вже розробляти правовий механізм по відбудові, покращенню та розширенню оборонно-промислового комплексу задля забезпечення безпеки держави.

Метою даної роботи є огляд законодавства щодо розвитку оборонно-промислового комплексу у післявоєнній Україні.

Перш за все, необхідно визначитись з поняттям оборонно-промислового комплексу. Відповідно до статті 1 Закону України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року оборонно-промисловий комплекс України – це сукупність органів державного управління, підприємств, установ і організацій промисловості та науки, що розробляють, виробляють, модернізують і утилізують продукцію військового призначення, надають послуги в інтересах оборони для оснащення та матеріального забезпечення сил безпеки і сил оборони, а також здійснюють постачання товарів військового призначення та подвійного використання, надання послуг військового призначення під час виконання заходів військово-технічного співробітництва України з іншими державами [1].

Для аналізу правової основи розвитку оборонно-промислового комплексу слід розглянути відповідні нормативно-правові акти, що вже реалізовуються або будуть впроваджуватись для післявоєнної відбудови.

Важливим нормативно-правовим актом, який стосується розвитку оборонно-промислового комплексу, є Указ Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 18 червня 2021 року "Про Стратегію розвитку оборонно-промислового комплексу України"». У стратегії серед основних цілей передбачено, зокрема, реформування і розвиток оборонно-промислового комплексу шляхом ліквідації підприємств – учасників Державного концерну «Укроборонпром» [2]. Для виконання даної стратегії був створений Закон України «Про особливості реформування підприємств оборонно-промислового комплексу державної форми власності» від 13 липня 2021 року. Даний закон передбачає встановлення особливостей правового, економічного та організаційного регулювання перетворення Державного концерну "Укроборонпром" в акціонерне товариство, державних унітарних підприємств, у тому числі казенних підприємств, що входять до складу Державного концерну "Укроборонпром" – у господарські товариства, управління і розпорядження їхнім майном і спрямований на забезпечення обороноздатності, економічної безпеки і захисту інтересів держави. Метою даного закону є запровадження корпоративного управління об’єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі України відповідно до рекомендацій з корпоративного управління суб’єктами господарювання організації економічного співробітництва та розвитку, формування передумов для підвищення конкурентоспроможності підприємств оборонно-промислового комплексу державної форми власності, створення умов для залучення інвестицій в оборонно-промисловий комплекс [3]. Фактично, даним законом було закладено правовий механізм реформування підприємств оборонно-промислової галузі.

Для реалізації вищезгаданого закону 21 березня 2023 року Кабінетом Міністрів України було прийнято Постанову «Про утворення акціонерного товариства “Українська оборонна промисловість“». Даною постановою було ухвалено перетворення державного концерну «Укроборонпром» на акціонерне товариство «Українська оборонна промисловість» з переходом 100 % акцій до держави. Було визначено статутний капітал товариства (237 млн грн) та затверджено статут акціонерного товариства та Положення про наглядову раду акціонерного товариства [4]. Станом на середину квітня 2023 року неможливо знайти дану постанову в публічному доступі. Секретаріат Кабінету Міністрів України повідомив, що постанова оформлюється відповідно до регламентних вимог. Загалом можна відмітити, що Уряд працює над даною Постановою вже 9 місяців, що відносно потреб сьогодення є досить повільним процесом, проте кроки щодо реалізації реформи вже розпочались.

Національна рада з відновлення України від наслідків війни в Проекті Плану відновлення України визначає, що одним із завдань для розвитку оборонно-промислового комплексу є необхідність вдосконалення законодавства у сфері залучення і захисту внутріш-

ніх та іноземних інвестицій, як от потрібно зняти законодавчі обмеження на утворення спільних підприємств з іноземними компаніями та провадження спільної діяльності, забезпечити можливість використання інструментів страхування ризиків включаючи військові ризики при здійсненні інвестицій, розповсюдити дію Закону України «Про індустріальні парки» та інших інструментів стимулювання та підтримки інвестицій у сферу оборонно-промислового комплексу. Даний проект також визначає необхідним створення правових інструментів для ефективного функціонування державно-приватного партнерства та створення спільних підприємств, з урахуванням інтересів національної безпеки і оборони [5].

Необхідно згадати, що курс України щодо вступу в НАТО визначає необхідність здійснення відповідних кроків для вступу в дану організацію. Так, Україна починаючи з 2009 року для здійснення реформ у галузі оборонно-промислового комплексу виконує річні національні програми під егідою Комісії Україна–НАТО. У даних програмах протягом останніх років велика увага приділялася досягненню Україною відповідних необхідних критеріїв для вступу в НАТО, зокрема й приведенню сектора оборонно-промислової промисловості до цих стандартів [6]. Зокрема, у програмі 2021 року було передбачено необхідність удосконалювати нормативно-правову базу та впроваджувати механізми для здійснення закупівель товарів, робіт і послуг для потреб оборони, у тому числі за імпортом, з урахуванням міжнародних практик, принципів, процедур і стандартів [7]. Дані програми є правовою базою, яку необхідно впроваджувати для вступу в НАТО, що зокрема стосується й удосконалення законодавства у сфері оборонно-промислового комплексу. Станом на 2022 та 2023 роки дані програми не були затверджені через неможливість їх реалізації у зв'язку з війною, початою рф, проте Уряд зазначає, що повернеться до розроблення даних програм після скасування воєнного стану.

Отже, у даній роботі ми провели аналіз законодавства у сфері оборонно-промислового комплексу, визначили основні законодавчо встановлені цілі та пріоритети України щодо шляхів розвитку оборонно-промислового комплексу, що є важливою складовою стратегії національної безпеки і оборони країни.

Література

1. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII : станом на 31 берез. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text (дата звернення: 15.04.2023).
2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 18 червня 2021 року «Про Стратегію розвитку оборонно-промислового комплексу України» : Указ Президента України від 20.08.2021 р. № 372/2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/372/2021#Text (дата звернення: 15.04.2023).
3. Про особливості реформування підприємств оборонно-промислового комплексу державної форми власності : Закон України від 13.07.2021 р. № 1630-IX : станом на 1 січ. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1630-20#Text (дата звернення: 15.04.2023).
4. Про утворення акціонерного товариства "Українська оборонна промисловість» : Постанова Каб. Міністрів України від 21.03.2023 р.
5. Проект Плану відновлення України : Матеріали робоч. групи «Розвиток військово-пром. комплексу».
6. НАТО. Міністерство закордонних справ України. URL: (https://mfa.gov.ua/) (дата звернення: 15.04.2023).
7. Про Річну національну програму під егідою Комісії Україна – НАТО : Указ Президента України від 11.05.2021 р. URL: https://www.president.gov.ua/documents/1892021-38845 (дата звернення 15.04.2023).

Карунська А.О.
«Правознавство», 2 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.ю.н., доцент,
професор кафедри приватного права Богданець А.В.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОДАЖУ НЕРУХОМОГО МАЙНА ЗА УМОВ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Найпоширенішою правовою конструкцією, за допомогою якої здійснюється регламентація суспільних відносин, зокрема у сфері відчуження майна, є договір купівлі-продажу. Проте, з початком повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України, майже всі аспекти сучасного життя були змінені, що, в свою чергу, відобразилося на правовому регулюванні договірних відносин. Це стосується й процедури укладення договору купівлі-продажу, реєстрації прав на нерухомість, особливостей нотаріальних дій, роботи державних реєстрів та обмежень на розпорядження майном.

Відповідно до ч. 1 ст. 655 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), за договором купівлі-продажу одна сторона (продавець) передає або зобов'язується передати майно (товар) у власність другій стороні (покупцеві), а покупець приймає або зобов'язується прийняти майно (товар) і сплатити за нього певну грошову суму. Також, згідно з ч.1 ст.181 ЦК України, до нерухомих речей (нерухоме майно, нерухомість) належать земельні ділянки, а також об'єкти, розташовані на земельній ділянці, переміщення яких є неможливим без їх знецінення та зміни їх призначення [1].

Для забезпечення захисту даних і запобігання несанкціонованим діям з боку країни-агресора, робота реєстрів, які контролює Міністерство юстиції України, була тимчасово зупинена упродовж двох місяців. Також, відсутність доступу до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, в якому здійснюється реєстрація нерухомого майна, відповідно до Порядку ведення Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26 жовтня 2011 р. № 1141 (Порядок, 2011), перешкоджала укладенню угод щодо купівлі-продажу будь-якої нерухомості.

Головним нововведенням під час війни стали обмеження в роботі нотаріусів. Міністерство юстиції України визначило посвідчувати угоди у сфері нерухомості тільки тих нотаріусів, яким держава дала на це право. Так, 19 квітня 2022 року Кабінетом Міністрів України була прийнята постанова № 480 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо діяльності нотаріусів і функціонування єдиних і державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції, в умовах воєнного стану». Відповідно до п. 9 Постанови, купівля та продаж нерухомості здійснюються виключно нотаріусами, які відповідають спеціально визначеним критеріям і включені до Переліку нотаріусів, якими в умовах воєнного стану вчиняються дії щодо цінного майна [5]. Враховуючи зазначене, фахівцям, які не ввійшли до цього переліку, здійснювати нотаріальні посвідчення та продовжувати вести свою діяльність під час правового режиму воєнного стану заборонено.

Також, 29 червня 2022 року набрала чинності постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо нотаріату та державної реєстрації в умовах воєнного стану» від 24 червня 2022 року № 719. Згідно з постановою № 719, квартиру, яку купили, обміняли чи отримали у подарунок під час війни не можна відчужити упродовж місяця з дня, коли відбулася держреєстрація права власності на нього. Мораторій на швидкий перепродаж нерухомості триватиме до завершення воєнного стану в Україні. Дозволяється нотаріальне посвідчення договорів щодо відчуження нерухомого майна, на підставі довіреності, якщо з дня посвідчення нотаріусом довіреності до дня укла-

дення договору не сплинуло одного місяця [2]. Ще однією новизною стала державна реєстрація спеціального майнового права на об'єкт незавершеного будівництва, майбутній об'єкт нерухомості, адже законодавчі зміни, закріплені у ст. 13 Закону України «Про гарантування речових прав на об'єкти нерухомого майна, які будуть споруджені в майбутньому», сприяли значному поліпшенню становища для покупців (інвесторів), оскільки вони передбачають комплекс гарантій.

Варто зауважити, що згідно постанови Кабінету Міністрів України в редакції від 28.04.2022 року № 164 «Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану», нотаріальне посвідчення договору щодо відчуження нерухомого майна здійснювалось виключно за місцезнаходженням такого майна, з окремими особливостями відчуження майна, розташованого у м. Києві або Київській області, проте, постановою № 719 дані зміни було виключено, що дає змогу стверджувати: нотаріальне посвідчення таких договорів здійснюється за загальним правилом – за місцезнаходженням нерухомого майна або за місцезнаходженням/місцем реєстрації сторони договору, як це передбачено статтею 55 Закону України «Про нотаріат» [6].

У постанові Верховного Суду України від 06 квітня 2016 року у справі № 6-551цс16 зроблено висновок, що правочин може бути визнаний судом недійсним на підставі статті 233 ЦК, якщо його вчинено особою під впливом тяжкої для неї обставини і на вкрай невідних умовах, чим друга сторона правочину скористалася. Тяжкими обставинами можуть бути тяжка хвороба особи, членів її сім`ї чи родичів, смерть годувальника, загроза втратити житло чи загроза банкрутства та інші обставини, для усунення або зменшення яких необхідно укласти такий правочин. Особа (фізична чи юридична) має вчиняти такий правочин добровільно, без наявності насильства, обману чи помилки. Особа, яка оспорює правочин, має довести, що за відсутності тяжкої обставини правочин не було б вчинено взагалі або вчинено не на таких умовах [3].

Відповідно до зазначеного, у липні 2018 року ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до ОСОБА_2, третя особа – сільськогосподарський кооператив «Іскра» (далі – СК «Іскра»), про визнання договору емфітевзису недійсним. В обґрунтування позовних вимог зазначав, що він є власником земельної ділянки, площею 1,0140 га, кадастровий номер 5322483800:06:000:0070, розташованої на території Піщанської сільської ради Кременчуцького району Полтавської області, для ведення товарного сільськогосподарського виробництва, яка з 2012 року була в оренді СК «Іскра», кінцевим бенефіціарним власником якого є ОСОБА_2. Також вказував, що з урахуванням тяжких життєвих обставин, які вимагали від нього коштів на лікування, він звернувся до представника орендаря (СК «Іскра»), який запропонував йому виділити кошти у розмірі 30 000,00 грн взамін укладення нового договору оренди належної йому земельної ділянки, але вже на інший строк – 80 років, із чим він погодився. 15 серпня 2016 року ним було підписано договір про надання права користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис). Вважав, що указаний договір укладений під впливом тяжких обставин і на вкрай невигідних для нього умовах (стаття 233 ЦК України), оскільки отримані за договором емфітевзису кошти є значно менші, аніж якщо він би передав свою земельну ділянку за звичайним договором оренди зі щорічною оплатою. За відсутності гострої потреби у грошах він його ніколи б не укладав. Рішенням Кременчуцького районного суду Полтавської області року в задоволенні позову ОСОБА_1 відмовлено. Рішення суду першої інстанції мотивовано тим, що позивачем не доведено належними та допустимими доказами підстав, передбачених статтею 233 ЦК України, для визнання недійсним договору емфітевзису, зокрема, укладання оспорюваного правочину під впливом тяжких обставин і на вкрай невигідних для нього умовах. Адже, посилаючись на існування тяжких обставин, ОСОБА_1 надав виписки з медичної картки його дружини – ОСОБА_3 (за шість місяців до й сім місяців після укладення оспорюваного правочину), які не містять ані обставин тяжкості лікування, ані його проведення, а отже самі по собі не є підтвердженням наявності таких обставин [4].

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що в умовах воєнного стану, продаж житлової або комерційної нерухомості є можливим, проте лише з чітким дотриманням онов-

лених законодавчих вимог щодо оформлення правочинів купівлі-продажу нерухомого майна. Чинне правове регулювання є сприятливим для поступового відновлення функціонування ринку нерухомості за умов правового режиму воєнного стану. Натомість, деякі обмеження, які були введені, допоможуть у запобіганні шахрайським схемам у сфері договірних відносин, забезпечать безпеку операцій з купівлі-продажу нерухомого майна впродовж війни, а також гарантують принцип верховенства права і доброчесності, що проявляється у діяльності лише кваліфікованих нотаріусів.

Література

1. Цивільний кодекс України: закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40–44. Ст. 356. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15. (дата звернення: 27.03.2023)
2. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо діяльності нотаріусів та функціонування єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції, в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 19 квітня 2022 р. № 480. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/480-2022-п#Text. (дата звернення: 27.03.2023)
3. Постанова Верховного Суду України від 06 квітня 2016 року у справі № 6-551цс16. URL: http://reyestr.court.gov.ua/Review/57102501 (дата звернення: 30.03.2023);
4. Постанова Верховного Суду України від 20 травня 2022 року у справі 61-16329ск21. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/104392867 (дата звернення: 30.03.2023)
5. Маріц Д. О., Грачова О. Особливості укладання договору купівлі-продажу нерухомого майна в умовах воєнного стану в Україні. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*. 2022. Випуск 4 (56). URL: http://visnyk-psp.kpi.ua/article/ view/269614/265064. (дата звернення: 27.03.2023)
6. Руда О. А., Бондарєва М. В. Особливості нотаріального посвідчення договорів щодо відчуження нерухомого майна в умовах воєнного стану. *Актуальні проблеми приватного права в умовах євроінтеграційних процесів в Україні*. 2022. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/ 1234567890/5085/1/ %D0 %97 %D0 %B1 %D1 %96 %D1 %80 %D0 %BD %D0 %B8 %D0 %BA %20 %D0 %A6 %D0 %9F %D0 %94 %20 %D1 %96 %20 %D0 %93 %D0 %9F %D0 %94.2022.pdf#page=185. (дата звернення: 27.03.2023)

Ковальчук Ю. В.
«Міжнародне право», 2 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – доктор філософії,
доцент кафедри приватного права Назарчук О.М.

ПРАВОВІ ПИТАННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Тема домашнього насильства має першочергове значення в сучасному світі, оскільки є серйозною соціальною проблемою, яка становить загрозу здоров'ю, життю та благополуччю мільйонів людей у всьому світі. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, 1 з 3 жінок у світі стикаються з домашнім насильством під час свого життя, а також більше 5 млн дітей щороку стають жертвами домашнього насильства [3].

Основна мета теми – підвищити обізнаність щодо правового захисту від домашнього насильства та забезпечити безпеку і благополуччя жертв цієї соціальної проблеми. Крім того, доповідь на цю тему також має на меті підкреслити необхідність ефективного вирішення питань, пов'язаних із захистом прав та інтересів постраждалих від домашнього насильства, зокрема вдосконалення законодавства та практики його застосування. Оскільки насильство в сім'ї зачіпає не лише окремих людей, а й суспільство, мета теми також розглянути можли-

вість розробки стратегій і підходів до вирішення цієї соціальної проблеми, включаючи превентивні заходи та освіту [2].

В Україні домашнє насильство регулюється відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», який визначає, що домашнє насильство – діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь (ст.1 ч.1 п.3) [1].

Окрім згаданого закону дефініція домашнього насильства також містить і в Кримінальному Кодексі України, який відповідно до статті 126[1] визначає, що домашнє насильство – умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи [2].

Якщо ж аналізувати дані за 2019–2021 роки, то за даними Національної поліції України у 2019 році надійшло 141 814 звернень, з них 113 403 від жінок. На противагу цьому вже у 2020 році до поліції надійшло 208 748 звернень, з яких 87 % – від представниць жіночої статі, що на 32 % більше отриманих звернень від жінок, ніж у попередньому році. А в 2021 році до органів поліції надійшло 144 394 звернень, що на 31 % менше, ніж у попередньому році [3].

Ми можемо спостерігати зменшення звернень через послаблення карантинних обмежень на відміну від минулого року, що посприяло меншому часу проведення вдома та наодинці, що й зменшує прояв агресії та невдоволення.

Проте з початком 2022 року, а саме повномасштабним вторгненням, проблеми домашнього насильства відійшли на другий план, але незважаючи на це домашнє насильство в Україні під час воєнного стану не втратило своєї актуальності, немає сумніву щодо поширеності цієї проблеми у суспільстві. За офіційними даними Національної поліції України, наданими у відповідь на запит, у 2022 році надійшло 244 381 звернення з приводу фактів домашнього насильства, що є на 40 % більше, ніж у попередньому році (144 394) та на 15 % більше, ніж у 2020 році (208 748) і на 41 % більше, ніж у 2019 році (141 814) [3].

Окрім Національної поліції статистичні дані також відображені у дослідженнях, проведених Асоціацією жінок-юристок України «ЮрФем» та Програма розвитку ООН. Рада Європи також працює над посиленням допомоги жертвам сексуального насильства, спричиненого війною в Україні.

За даними Програми розвитку ООН, близько 2 мільйонів людей в Україні зазнають домашнього насильства. Статистика показує, що у понад 80 % випадків це насильство чоловіків над жінками. Щорічно внаслідок домашнього насильства гине 600 українських жінок. Тому важливо пам'ятати, що люди не повинні мовчати на цю тему, а потерпілі мають звертатися за допомогою до поліції та інших компетентних органів [5].

Подібна статистика в середньому у 8–12 разів нижча, ніж в Україні, у країнах Заходу та Північної Європи, які є флагманами боротьби з домашнім насильством не лише на Африканському континенті, а й у всьому світі. У Німеччині, наприклад, правила не такі суворі, як у північних країнах: на деякі речі все одно закривають очі. Особливо, якщо насильство не фізичне чи сексуальне. Опитування показують, що 2–3 з 10 сімей застосовують м'які тілесні покарання, навіть якщо вони вважають це неправильним. Відповідно до німецького законодавства, жертви домашнього насильства мають три місяці, щоб повідомити про подію в поліцію. Якщо правоохоронців викликають безпосередньо на місце злочину, писати заяву не потрібно – справу відкриють без клопотання потерпілого. Подібним чином поліція на місці

події може встановити період безконтактності, порушення якого вже вважається злочином. Покарання за напад (без серйозних тілесних ушкоджень) може бути досить дорогим: тисячі доларів штрафу або до року в'язниці.

У Великій Британії, як і у Франції, незначні випадки домашнього насильства регулюються цивільним законодавством. Про факти домашнього насильства потерпілі можуть повідомити протягом двох років. Чоловік застосовує фізичне насильство до жінки, і, коротше кажучи, вона, швидше за все, отримає судову заборону на застосування фізичного насильства до неї. За порушення цієї вимоги може бути порушена кримінальна справа – до п'яти років позбавлення волі та штраф.

Також у Франції у випадках насильства над дітьми, суворість покарання визначається віком дитини. Якщо жертві менше 15 років, залежно від наслідків можна отримати від 5 до 20 років в'язниці. Якщо дитина старше 15 років, то покарання може визначається з 3 до 15 років [5].

Для прикладу справа «Бутуруга проти Румунії» від 11.02.2020 р. У справі йшлося про застосування домашнього насильства, але в іншій формі. У цій справі Європейський суд з прав людини вперше визнав кіберсталкінг кібербулінгом і формою домашнього насильства. Суд зазначив, що домашнє насильство не слід вважати просто фізичним насильством. Він може включати інші модальності, крім традиційних фізичних і психічних.

У цьому випадку колишній чоловік пані Бутуруги отримав доступ до її акаунтів у соціальних мережах, скопіював особисті документи, фотографії, прослуховував телефонні розмови тощо. Скаржниця намагалася захистити себе на державному рівні, але колишнього чоловіка покарали лише адміністративно. При цьому звинувачень йому так і не висунули. У результаті цього рішення ЄСПЛ присудив позивачу Бутуругі 10 тис. євро відшкодування моральної шкоди.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що тема домашнього насильства й надалі залишатиметься актуальною не тільки в Україні. В умовах воєнного стану кількість насильницьких випадків у нашій державі зросла порівняно з попередніми роками, що може бути пов'язано з кризовою ситуацією, у якій опинилась значна частина населення. Апатія та мовчання більше не є основою розвитку домашнього насильства в українському суспільстві. 71 % звернень до поліції саме від людей, які апелюють за інтереси потерпілих. Частково ми можемо пояснити цю тенденцію тим, що самі жертви самостійно знецінюють насильство та сприймають проблему як «застарілу».

Наразі, для України надзвичайно важливим є вдосконалення законодавства щодо відповідальності за вчинення насильства в сім'ї, удосконалення методики розслідування злочинів, пов'язаних із насильством у сім'ї, нюансів соціальної проблеми.

Література

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII: станом на 31 берез. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text (дата звернення: 28.04.2023).
2. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III : станом на 28 квіт. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text (дата звернення: 28.04.2023).
3. Змисла М. Чи втратило домашнє насильство свою актуальність в умовах воєнного стану? *Юридична газета online*. 2023. 14 березня. URL: https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/chi-vtratilo-domashne-nasilstvo-svoyu-aktualnist-v-umovah-voennogo-stanu-.html. (дата звернення: 27.04.2023).
4. Лубінець Д. Від домашнього насильства в Україні щороку гинуть 600 жінок. *Ukrinform*. URL: https://www.ukrinform.ua/amp/rubric-society/3621741-vid-domasnogo-nasilstva-v-ukraini-soroku-ginut-600-zinok-lubinec.html. (дата звернення: 26.04.2023).
5. Будник О. Злочин і кара: чому в Європі сімейне насильство під табу. *Ukrinform*. 2017. URL: https://www.ukrinform.ua/amp/rubric-world/2360665-zlocin-i-kara-comu-v-evropi-simejne-nasilstvo-pid-tabu.html. (дата звернення: 28.04.2023).

Кондратенко К.В.
«Правознавство», 1 курс магістерського рівня
Київський національний економічнийуніверситет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – доктор юридичних наук,
професор кафедри приватного права Мачуська І. Б.

СТРАХОВІ ВІДНОСИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ДІЯ ФОРС-МАЖОРНИХ ОБСТАВИН

Постановка проблеми. Воєнні ризики завжди були винятком при страхуванні громадян та їхнього майна. Традиційно такі причини страхових подій, як воєнні дії, а саме влучення снарядів, мін, куль, руйнування будівель, мінування територій, наслідки вибухів, пожеж тощо – належали до переліку винятків, що звільняло страховиків від виплати компенсацій потерпілим. Війна, розпочата російською федерацією проти України, вплинула на всі сфери взаємовідносин в тому числі і на ринок страхування. На сьогоднішній день купуючи страхове покриття страхувальники хочуть, щоб воєнні ризики були обов'язково внесені до переліку страхових подій, тому в законодавстві й на практиці, висвітлення зазначеного питання представляє великий науковий і практичний інтерес.

Аналіз останніх досліджень. Питання страхування в умовах воєнного стану активно обговорюються у правовій площині, адже руйнування та збитки є невідворотними наслідками війни. Окремі аспекти зазначеної проблематики висвітлюються у працях таких сучасних учених, як Внукова Н.М, Дума В. В., Кучерівська С.С., Міловська Н.В та інші.

Формування цілей статті (постановка завдання). Завданням доповіді є дослідження сучасного стану страхування в Україні та аналіз особливостей функціонування інституту страхування в період війни за умови дії форс-мажорних обставин.

Виклад основного матеріалу. 24.02.2022 року у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України Указом президента України № 64/2022 введено воєнний стан, наслідком якого є суттєве погіршення фінансового стану учасників ринку фінансових послуг, втрата страхових портфелів страховиків, відмова від діючих договорів через відсутність коштів у страхувальників, втрата активів (основних засобів, грошових коштів) через руйнування.

У січні-вересні 2022 року українські страхові компанії зібрали 28,4 млрд грн страхових премій і здійснили страхові виплати на 9,5 млрд грн – це відповідно на 25,4 % і 29,3 % менше, ніж за аналогічний період минулого року. З урахуванням раніше оприлюднених даних за півріччя Національним банком України, у третьому кварталі страхові премії склали близько 10,8 млрд грн, виплати – 3,6 млрд грн, що гірше за показники третього кварталу минулого року відповідно на 18,8 % і 24,5 % і свідчать про уповільнення темпів падіння ринку [1, с. 9].

Аналізуючи сучасний стан страхового ринку в Україні та наведені дані варто відзначити, що найбільшим викликом в умовах довготривалої війни є планування кроків розвитку ринку в майбутньому. Задля цього Національний банк постійно здійснює діалог з учасниками ринку та впроваджує ряд важливих змін.

Для спрощення процедури підтвердження страхового випадку, Національний Банк України надав роз'яснення від 27.02.2022 р., у якому рекомендує страховикам спростити процедуру врегулювання випадків, що мають ознаки страхових. Зокрема, максимально використовувати електронні документи, копії необхідних документів у разі неможливості чи ускладнення можливості отримання оригіналів документів, інші засоби дистанційного врегулювання страхових випадків. Адже це забезпечить страховий захист споживачів за спрощеною процедурою врегулювання страховиками подій за випадками, які мають ознаки страхових, за всіма видами страхування та всіма типами контрагентів [2, с. 3].

Що стосується післявоєнного відновлення економіки України, то планується залучення страховиків до убезпечення ризиків у пріоритетних напрямах розвитку економіки, а саме у

сферах будівництва, агросектору, енергетики, відновлення інфраструктури, логістики, вантажних перевезень, іпотечного кредитування, лізингових операцій, інформаційних технологій та інвестицій. Тобто, з упевненістю можна говорити про розширення обсягів страхового покриття, а також про зміни асортименту страхових послуг та включення до нього актуальних ризиків, зокрема воєнних [3, с. 164–165].

У межах аналізу особливостей функціонування інституту страхування в період війни за умови дії форс-мажорних обставин, хотіли б зазначити таке.

Форс-мажорними обставинами (обставинами непереборної сили) є надзвичайні та невідворотні обставини, що об'єктивно унеможливлюють виконання зобов'язань, передбачених умовами договору (контракту, угоди тощо), обов'язків згідно із законодавчими та іншими нормативними актами (п. 2 ст. 14^{-1} ЗУ «Про торгово-промислові палати в Україні»). Повідомленням № 2024/02.0-7.1 від 28.02.2022 р. (надалі – лист ТПП від 28.02.2022) Торгово-промислова палата України засвідчила форс-мажорні обставини, зокрема, військову агресію російської федерації проти України, що стало підставою для введення воєнного стану [4].

Виходячи із змісту статті 617 Цивільного кодексу України, наявність форс-мажору звільняє від юридичної відповідальності, що може виникати внаслідок порушення правових зобов'язань, за умови, що таке недотримання договору є наслідком подій, на які фізична чи юридична особа не мала впливу (форс-мажору) [5].

Таким чином, настання форс-мажорних обставин можна вважати підставою для звільнення страхової компанії від відповідальності за несплату страхових виплат, однак лише за умови прямих причинно-наслідкових зв'язків між обставинами та невиконанням страховиком своїх зобов'язань.

Відповідно до ст. 14-1 ЗУ «Про торгово-промислові палати в Україні», Торгово-промислова палата України та уповноважені нею регіональні торгово-промислові палати засвідчують форс-мажорні обставини (обставини непереборної сили) та видають сертифікат про такі обставини протягом семи днів з дня звернення суб'єкта господарської діяльності за собівартістю [6].

Наявність форс-мажору повинна бути належно засвідчена. Відсутність сертифіката, в свою чергу, свідчить про недоведеність зв'язку між форс-мажором та невиконанням зобов'язання стороною. Так, у рішенні у справі № 903/336/22 Господарський суд Волинської області, відмовляючи відповідачу у задоволенні його вимог, зауважив: «У матеріалах справи немає ані доказів письмового повідомлення відповідачем позивача про форс-мажорні обставини, ані доказів засвідчення Торгово-промисловою палатою України для ПП «Ефект» за його зверненням введення воєнного стану як форс-мажорної обставини, що об'єктивно унеможливлює виконання підприємством зобов'язань за договором на постачання природного газу».

Крім того, у постанові Верховного Суду від 25.01.2022 у справі № 904/3886/21 визначено, що «…належним підтвердженням існування форс-мажорних обставин (доказом існування обставин непереборної сили, які звільняють сторону від відповідальності за невиконання умов договору) є відповідний сертифікат».

Отож, лист ТПП від 28.02.2022 засвідчує лише наявність воєнного стану як форс-мажору в цілому, однак це не означає, що він стане непереборною обставиною для кожного. Сертифікат, який видається ТПП України або регіональною ТПП за особистою заявою сторони, засвідчує не лише наявність форс-мажорної обставини, а і її вплив на конкретне зобов'язання, що унеможливлює його виконання у термін, передбачений відповідним договором, контрактом, угодою.

Як зазначено у рішенні Господарського суду Кіровоградської області від 08.07.2022 у справі № 912/391/22: «Отже, форс-мажор не є автоматичною підставою для звільнення від виконання зобов'язань».

Висновки. Страхування спрямовано на захист майнових інтересів і безпеку як фізичних осіб, так і суб'єктів господарювання, тому його роль в умовах сучасного непередбачуваного економічного, соціального, технологічного та екологічного середовища постійно зростає.

Враховуючи все зазначене та підсумовуючи дане дослідження, можна зробити висновки, що повністю оцінити вплив війни на ринок страхування поки що неможливо, а тому існує висока необхідність у проведенні подальших досліджень, які будуть ґрунтуватися на аналізі та оцінці наслідків впровадження воєнного стану.

Вирішуючи питання страхування в період військового часу необхідно керуватися умовами укладеного договору та розглядати кожен випадок окремо, враховуючи причинно-наслідкові зв'язки, а також пам'ятати лист ТПП від 28.02.2022 засвідчує лише наявність воєнного стану як форс-мажору в цілому, однак це не означає, що він стане непереборною обставиною для кожного.

Література

1. Внукова Н.М. Сучасний стан та тенденції розвитку страхування в умовах воєнного стану. Страховий ринок України: виклики в період дії воєнного стану та перспективи подальшого розвитку»: матеріали доповідей міжнародного науково-практичного круглого столу. 17.11.2022 р. С. 9–10.
2. Кучерівська С.С., Калугарь А.В. Особливості взаємодії учасників страхування в період війни. Економіка та суспільство. Випуск # 46 / 2022. С. 1–4.
3. Дума В. В. Страхова діяльність в умовах російської агресії: правові підстави й практичні перспективи. Юридичний вісник 2 (63) 2022. С. 160–166.
4. Лист Торгово-промислової палати України від 28.02.2022 № 2024/02.0-7.1 URL: https://ucci.org.ua/uploads/files/621cba543cda9382669631.pdf (дата звернення: 19.02.2023).
5. Цивільний кодекс України від 16 січ. 2003 р. № 435-IV. Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text (дата звернення: 19.02.2023).
6. Про торгово-промислові палати в Україні: Закон України від 2 грудня 1997 року. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1998, № 13, ст.52 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671/97-%D0 %B2 %D1 %80#Text (дата звернення: 19.02.2023).

Крохмальний В.С.
«Правознавство», 4 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – Марченко В.Б., к.ю.н.,
професор кафедри приватного права

ІНСТИТУТ УЧАСНИКІВ ГОСПОДАРСЬКОЇ СУДОВОЇ СПРАВИ

Господарським процесуальним законодавством передбачено основні положення здійснення розгляду господарської справи у відповідній судовій установі. Такий розгляд передбачає в собі сукупність передбачених законом процесуальних дій, які вчиняються уповноваженими на те особами, які мають відповідні права та обов'язки, якими наділяються відповідно до процесуального закону.

Учасники господарської судової справи відповідно до господарського процесуального права становлять самостійний інститут. На жаль, чинний Господарський процесуальний кодекс України (далі – «ГПК України») не містить законодавчо закріпленої дефініції поняття «учасник господарського процесу». Варто зазначити, що інші процесуальні кодекси, наприклад Кримінальний процесуальний кодекс України, закріплюють в своєму змісті зазначене визначення, а тому ми вважаємо, що ГПК України потребує відповідних змін, які будуть полягати у офіційному тлумаченні цього вкрай важливого поняття господарського процесу, адже його відсутність зумовлює виникнення наукових дискусій щодо співвідношення понять «учасник» та «суб'єкт» процесу.

Звертаючись до доктринальних джерел варто зазначити, що правники висловлюють різні погляди щодо цього питання. Перша група науковців ототожнює ці два поняття. Так, у робо-

тах цих науковців можна зустріти тези, що суб'єкт правовідносин це реальний учасник цих відносин.

Друга група науковців розглядає поняття «суб'єкт» ширше. ніж поняття «учасник». Правники, які є прихильниками цієї теорії зазвичай визначають учасника через використання терміну «суб'єкт».

Третя група навпаки розглядає поняття «суб'єкт» вужчим ніж поняття «учасник». Прибічники цієї концепції дотримуються думки, що суб'єктами є особи, які можуть впливати на хід справи, а учасниками – усі хто беруть участь у такому процесі;

Четверта група дотримується думки щодо необхідності розмежування цих двох понять з огляду на онтологічну та гносеологічну природу походження досліджуваних категорій;

П'ята група не вважають дану проблематику актуальною, адже дотримуються думки, що доречніше вживати дефініцію «особи, які беруть участь у справі» [2, с. 87–90].

Глава 4 ГПК України врегульовує питання учасників судового процесу і включає в себе норми щодо учасників справи, представників та інших учасників судового процесу.

ГПК України в статті 41 окреслює склад учасників справи, до яких відносить:

- у позовному провадженні – сторін та третіх осіб;
- у наказному провадженні – заявника та боржника;
- у справах про оскарження рішення третейського суду та про видачу наказу на примусове виконання рішення третейського суду – учасники третейського розгляду, а також особи, які не брали участі у третейському розгляді, якщо третейський суд вирішив питання про їхні права та (або) обов'язки;
- у справах про банкрутство склад учасників не вказаний і наявна відсилочна норма до Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом", проте вказаний нормативно-правовий акт втратив чинність у зв'язку з прийняттям Кодексу України з процедур банкрутства. Вважаємо, що мають бути внесені відповідні зміни і до ГПК України щодо посилання на оновлений нормативно-правовий акт, яким врегульовано питання учасників у справах про банкрутство;
- у справах можуть також брати участь органи та особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб [1].

Стаття 58 ГПК України закріплює, що представником у суді може бути адвокат або законний представник, а стаття 62 ГПК України, що учасниками судового процесу, крім учасників справи та їх представників, є помічник судді, секретар судового засідання, судовий розпорядник, свідок, експерт, експерт з питань права, перекладач, спеціаліст [1]. Вказана вище глава містить вичерпний перелік прав та обов'язків зазначених учасників, а також нюанси їх процесуального статусу.

Отже, відповідно до чинного господарського процесуального законодавства учасниками господарської судової справи є особи (сторони, треті особи, прокурор, інші особи, які беруть участь у процесі у випадках, передбачених ГПК України, зокрема судові експерти, перекладачі, посадові особи чи інші працівники підприємств, установ, організацій, державних та інших органів, коли їх викликано для дачі пояснень з питань, що виникають під час розгляду справи), які здійснюють при вирішенні господарських спорів господарським судом передбачені законом процесуальні дії. Деякі науковці зауважують, що окрім передбаченого вище складу учасників господарської судової справи потрібно ще також враховувати суддю (колегію суддів), проте ГПК України розмежовує суд та учасників судового процесу, використовуючи конструкцій «суд та учасники судового процесу».

Література

1. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 № 1798-XII. *Офіційний сайт Верховної Ради України. Законодавство України*. URL: https://zakon.rada. gov.ua/laws/show/1798-12#Text

2. Степанова Т.В. Поняття учасника господарського процесу. *Національний юридичний журнал: теорія і практика*. 2016. С. 87–91

Курінська Я. С.
«Право», 3 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – старший викладач
кафедри приватного права Кравець Н. І.

ПИТАННЯ ВІДШКОДУВАННЯ ДЕРЖАВОЮ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ВНАСЛІДОК ВОЄННИХ ДІЙ

Військові дії завжди несуть за собою негативні наслідки, що виявляються у необґрунтованих людських втратах і надзвичайних матеріальних збитках, шкоді. Історії відомі випадки необхідності та можливості відшкодування завданих збитків на глобальному рівні – державою. Наразі відомо про декілька країн, які перебувають у стані війни, однією з яких є Україна. На жаль, з кожним днем шкоди від цієї війни стає дедалі більше. Тому для нас, українців, питання її відшкодування є надзвичайно актуальним.

Дослідженням питань, пов'язаних з відшкодуванням шкоди внаслідок воєнних дій, займались вчені С. В. Ярош, С. Р. Сулейманова, К. І. Шипоша, Н. Ю. Голубєва та інші, однак ще й досі залишаються питання, які потребують подальшого аналізу та висвітлення.

Варто почати з того, що з кожним днем пошкоджень інфраструктури, цивільних об'єктів стає дедалі більше. Руйнуються виробничі, офісні приміщення, житлові будинки громадян, шкода завдається об'єктам інфраструктури. Заступниця директора департаменту житлової політики та благоустрою Міністерства розвитку громад і територій Світлана Старцева повідомила, що внаслідок російської агресії в Україні зруйновано або пошкоджено 116 тисяч житлових будинків, у яких мешкали близько 3,5 млн громадян. За її словами, наразі активно обраховуються загальні збитки, заподіяні житловому фонду. Попередньо ця сума вже перебільшує 100 млрд гривень [7]. Жахливим є той факт, що, наразі, розмір шкоди лише збільшується.

Важливим є розмежування понять «компенсація» і «відшкодування шкоди» державою завданої внаслідок воєнних дій: компенсація виступає одним із різновидів державної грошової допомоги постраждалим, відшкодування шкоди – вирішується у судовому порядку, де сторонами, в даному випадку, виступає потерпіла особа та винна особа, якою є російська федерація. На сьогодні, нашою державою та міжнародними партнерами напрацьовуються механізми притягнення до відповідальності держави-порушниці із обов'язковою вимогою відшкодувати всю завдану шкоду і збитки.

Відповідно до статті 86 Кодексу цивільного захисту України: забезпечення житлом постраждалих, житло яких стало непридатним для проживання внаслідок надзвичайної ситуації, здійснюється шляхом надання житлових приміщень з фонду житла для тимчасового проживання, будівництва або закупівлі житлових будинків для постраждалих за рахунок державних коштів за умови добровільної передачі постраждалими зруйнованого або пошкодженого житла місцевим державним адміністраціям або органам місцевого самоврядування, суб'єктам господарювання. При цьому, постраждалі, яким виплачено грошову компенсацію за зруйновану або пошкоджену квартиру (житловий будинок), житлом за рахунок держави не забезпечуються [2]. На даний момент органами виконавчої влади розроблено низку нормативно-правових актів, зокрема Постанов Кабінету Міністрів України, однак вони регулюють лише певні аспекти процесу компенсації державою шкоди, а не процес загалом. Тож, окремого нормативно-правового акту, який би повністю розкривав правові положення процесу відшкодування державою шкоди завданої внаслідок воєнних дій, поки не прийнято. Однак, існує нормативно врегульований початковий етап відшкодування шкоди державою – фіксація, збір усіх фактів, доказів, документів знищення, пошкодження майна усіма можливими шляхами. Це, відповідно, стане фундаментом для підрахунку, визначення розміру шкоди та, як наслідок, виплата або інше відшкодування завданої шкоди.

Як вдало зазначає С. Р. Сулейманова, єдиний спосіб захистити право, порушене внаслідок збройної агресії Російської Федерації, та відшкодувати збитки, завдані внаслідок таких порушень, – звернутись до суду. Зокрема, питання відшкодування шкоди відноситься до компетенції національних судів України, Європейського суду з прав людини, а також Міжнародного кримінального суду [6, с. 69–70]. Так, відповідно до статті 16 Цивільного кодексу України: кожна особа має право звернутися до суду за захистом свого особистого немайнового або майнового права та інтересу [1]. Очевидно, що держава Україна не винна у шкоді, що спричинена українським громадянам внаслідок воєнних дій. Тому, у Постанові Верховного Суду України від 14 квітня 2022 року у справі №308/9708/19 зазначено, що українські суди можуть розглядати справи про відшкодування російською федерацією шкоди, завданої актами агресії фізичній особі-громадянину України. Згода російської федерації бути відповідачем у таких справах про відшкодування шкоди, як це вимагалось раніше, не потрібна [4]. Також, відповідно до статті 5 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян і правовий режим на тимчасово окупованій території України»: відшкодування майнової та моральної шкоди, заподіяної внаслідок тимчасової окупації держави Україна, юридичним особам, громадським об'єднанням, громадянам України, іноземцям та особам без громадянства, у повному обсязі покладається на російську федерацію як на державу, що здійснює окупацію [3].

Так як, українським законодавцем ще не прийнято нормативно-правовий акт, який би всебічно та загалом регулював порядок відшкодування державою шкоди завданої внаслідок воєнних дій, то можливим варіантом вирішення даної ситуації є пропозиція доктора Люка Моффетта: національна програма відшкодування збитків, яка б передбачала низку заходів з відшкодування збитків потерпілим. Вона буде складатися з трьох частин: основоположної правової бази; адміністративного органу з реєстром; та міжвідомчого координаційного органу. Орган має бути створений указом Президента або законодавчим актом, що надасть йому юридичні повноваження для отримання коштів на оплату праці персоналу, послуг та інших виплат потерпілим. Адміністративний орган, ймовірно, буде становити дирекцію з організаційною відповідальністю за процес розгляду заяв (заяви, перевірка, оцінка та реалізація), а також діятиме як реєстр для каталогізації заяв потерпілих і підтверджувальних доказів з іншими підтверджувальними даними, що містяться в урядових і публічних документах. Третя частина міжвідомчого координаційного органу діятиме як орган моніторингу, а також сприятиме доступу до даних і координуватиме реалізацію певних форм відшкодування, таких як медична реабілітація та забезпечення житлом. Національна дирекція з питань відшкодування збитків має на меті присудження жертвам індивідуальних та колективних відшкодувань, тобто як грошових виплат, так і низки послуг та символічних заходів, спрямованих на всебічне, наскільки це можливо, відшкодування завданої їм шкоди. Такі колективні заходи доповнюватимуть будь-яку індивідуальну одноразову компенсацію або пенсію жертвам, щоб максимізувати її переваги шляхом надання спеціалізованих послуг, яких потребують жертви, як-от житло, охорона здоров'я та повернення останків [5, с. 4]. Враховуючи нормативно ґрунтовний та логічний механізм відшкодування державою шкоди, що запропонований доктором Люком Моффеттом, з яким важко не погодитись, доцільно вважати це найбільшим можливим і вдалим варіантом вирішення питання відшкодування державою шкоди завданої внаслідок воєнних дій.

Література

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40. Ст. 356. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text (дата звернення: 03.05.2023).

2. Кодекс цивільного захисту України: Закон України від 02.10.2012 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 34-35. Ст. 458. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text (дата звернення: 03.05.2023).

3. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 15.04.2014 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 26. Ст. 892. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text (дата звернення: 03.05.2023).

4. Постанова Верховного Суду України від 14 квітня 2022 року у справі №308/9708/19 (провадження № 61-18782св21). *Єдиний державний реєстр судових рішень.* URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/104086064 (дата звернення: 03.05.2023).

5. Моффетт Л. Варіанти відшкодування збитків, завданих під час війни в Україні. *Королівський університет Белфаста*. 2022. 73 с.

6. Сулейманова С. Відшкодування шкоди за участю держави в умовах воєнного стану: процесуальні аспекти. *Цивільне судочинство та виконавче провадження в умовах воєнного стану* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. ім. Ю. С. Червоного (Одеса, 16 грудня 2022 р.) [Електронне видання] / за заг. ред. д.ю.н., проф. Н. Ю. Голубєвої. – Одеса : Фенікс, 2022. – 155 с.

7. Лотоцька Н. В Україні окупанти зруйнували або пошкодили 116 тисяч житлових будинків. *LB.ua.* URL: https://lb.ua/economics/2022/06/16/520202_ukraini_ okupanti_zruynuvali_abo.html (дата звернення: 03.05.2023).

Лісецька М. О.
«Міжнародне право», 2 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – доктор філософії,
доцент кафедри приватного права Назарчук О. М.

АЛІМЕНТНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ЩОДО УТРИМАННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ В АМЕРИКАНСЬКОМУ ПРАВІ

Пріоритетом будь-якої держави є захист інтересів дітей. Відповідно до статей 2, 6, 14, 16 Конвенції про права дитини 1989 року, кожній дитині гарантується право на життя, свободу, особисту недоторканність і захист гідності тощо. Конвенція об'єднує весь спектр прав людини – цивільних, політичних, економічних, соціальних і культурних прав, що стосуються дітей, в одному документі [15]. Досліджуючи питання охорони прав неповнолітніх, не можна обійти увагою і проблеми утримання дитини після розпаду сім'ї.

Тема аліментних зобов'язань щодо утримання неповнолітніх є надзвичайно актуальною в сучасному світі. З одного боку, це пов'язано зі зростанням числа розлучень і розпаду сімей, а з іншого боку – зі збільшенням кількості народжень дітей в неповних родинах. Розлучення, безумовно, травматична ситуація для дитини, і необхідно докласти чимало зусиль, щоб дитина не постраждала від прийнятого батьками рішення, адже воно неминуче позначається не тільки на психологічному, а й на матеріальному благополуччі дитини. Законодавство більшості країн стежить за тим, щоб батьки забезпечували дітей на рівні, що не гірше, ніж до розлучення. Необхідно зазначити, що ідеальної конструкції регламентації аліментних зобов'язань немає в жодній країні світу. Занадто багато чинників впливають на справедливість і обґрунтованість визначення розміру аліментів, ускладнюючи створення ідеальної моделі.

Більшість країн вважають за краще керуватися загальною пропорційною формулою визначення розміру аліментів від доходу платника аліментів. У зв'язку з цим безумовний інтерес представляє досвід США, у законодавстві яких встановлено і застосовують три базові моделі визначення розміру утримання на неповнолітню дитину. Правове регулювання зобов'язань батьків щодо утримання дітей належить у США до відання законодавчих органів штатів [3]. Однак, з огляду на особливу важливість інтересів, що охороняються, федеральне законодавство США так само забезпечує ухвалення на своєму рівні законодавчих актів, що регламентують найактуальніші питання благополуччя неповнолітніх. Наприклад, Уніфікований закон «Про

шлюб та розлучення», встановлює обов'язок під час визначення розміру утримання дитини враховувати не тільки рівень доходів батьків, а й попередній рівень життя дитини, і брати до уваги рівень добробуту дітей, який би вони мали, якби шлюб не розпався [14]. Закон «Про реформу процедури банкрутства», встановлює пріоритет стягнення аліментів перед будь-якими вимогами інших кредиторів [12], і Закон «Про повну довіру і повагу щодо утримання дітей», передбачає заборону судам штатів змінювати рішення суду щодо стягнення аліментів іншого штату на підставі регіонального законодавства, якщо тільки один із батьків, з яким проживає дитина, не надав на це згоду [8]. Поправки до Закону «Про управління малим бізнесом» встановлюють заборону на видачу неплатникам аліментів позик на розвиток бізнесу [2].

Розділ 228 глави 18, Федерального закону США «Про забезпечення прав дитини» містить заборону громадянину навмисно не виплачувати встановлені аліменти на дитину під загрозою кримінального переслідування [7]. Законодавство, спрямоване на збільшення збору аліментів, має на меті забезпечити виконання батьками своїх обов'язків щодо утримання дітей. Проте такі заходи виявилися неефективними, а тюремне ув'язнення платників аліментів може навпаки призвести до порушення прав дитини. Батько, перебуваючи у в'язниці, не може забезпечити свою неповнолітню дитину та брати участь у її житті. Після звільнення він зазвичай знаходить складнощі в пошуку роботи та знову не може матеріально допомогти утримувати свою дитину [6, с. 23].

Федеральне законодавство про аліментні зобов'язання сприяє уніфікації законодавства на рівні регіонів та забезпечує загальні стандарти для добробуту дітей. Різні штати використовують різні методики визначення розміру аліментів, що призводить до різних розмірів стягнутих сум. Національна конференція законодавчих зборів штатів (National Conference of State Legislatures) зазначає, що нині (також станом на 2023 рік) у США застосовують три базові методи визначення розміру утримання на дитину [4].

Відсоткова модель «Percentage of Income» застосовується в шести штатах (Аляска, Міссісіпі, Невада, Північна Дакота, Техас, Вісконсин). Ще 6 штатів використовують варіації на тему цієї моделі – Flat Percentage Model і the Varying Percentage Model. Відсоткова модель розрахунку аліментів є найбільш поширеною у світі. Вона проста і зрозуміла. Аліменти стягуються тільки у встановленому законодавством процентному співвідношенні від доходу. Доходи того з батьків, з яким проживає дитина, не впливають на визначений розмір утримання. Наприклад, у штаті Міссісіпі, відповідно до §43-19-101 Сімейного кодексу на одну дитину стягується 14 %, на двох – 20 %, на трьох – 22 %, на 4 – 24 %, на п'ятьох і більше – 26 % від доходу платника [4]. Після визначення відсотка, що підлягає стягненню, суд може встановити додаткові обов'язкові платежі на освіту, лікування, догляд.

Під час використання моделі прибуткових часток «Income Shares» враховується необхідність отримання дитиною тієї самої частки доходу, яку вона б отримувала в разі збереження сім'ї. Ця модель розрахунку найпопулярніша в США. Її застосовують суди більшості штатів, наприклад, Аризони, Колорадо, Коннектикуту, Флориди, Іллінойсу тощо [10]. При визначенні аліментів на утримання неповнолітніх, враховується загальний дохід батьків і встановлені федеральним урядом і штатами економічні показники про середні витрати домогосподарств, базові потреби дитини на догляд, виховання, освіту, охорону здоров'я та дозвілля, а також витрати для задоволення індивідуальних потреб дитини. Наприклад, якщо до розірвання шлюбу дитина відвідувала будь-які платні додаткові секції, заклади, то і після розірвання шлюбу вона повинна мати можливість їх відвідувати [1, с. 141]. Витрати на догляд за дитиною розподіляються пропорційно між батьками, при цьому той з батьків, з яким проживає дитина, не повинен виплачувати свою частку, бо, проживаючи з дитиною, він уже ці кошти безпосередньо витрачає на неї.

Найсправедливішою серед фахівців вважається модель «Melson Formula». Однак через складність вона рідко застосовується в США (тільки 3 штати: Монтана, Гаваї та Делавер). Цю модель названо на честь судді Елвуда Ф. Мелсона (Elwood F. Melson of the Delaware Family Court), її розкрив він у справі «Dalton v Clanton» [5]. У судовому рішенні встановлено

принципи розрахунку утримання дитини. Відповідно до цих принципів, підтримка дитини можлива лише за умови задоволення базових потреб платника. Рівень життя батьків не повинен підвищуватися, поки вони не задовольнять базові потреби своїх дітей пропорційно їхнім доходам. Якщо батьки отримують додаткові доходи, вони повинні поділитися своїми додатковими доходами зі своїми неповнолітніми дітьми. Поліпшення рівня життя одного з батьків має спричинити підвищення рівня благополуччя його дітей [13]. Необхідно зазначити, що розмір стягнутих аліментів за цією формулою є найбільшим. Однак розбіжність між різними моделями розрахунку, по суті, не перевищує 4–5 % [1, с. 140].

Отже, незважаючи на різноманітні моделі, що застосовуються під час розрахунку аліментів, можна відзначити загальні принципи, закріплені в регіональному законодавстві США. Визначення розміру утримання на дитину зазвичай ґрунтується на доходах платника аліментів, що дозволяє точніше визначити, скільки грошей потрібно для утримання дитини. Це забезпечує справедливіше розподіл фінансових зобов'язань між батьками, оскільки платник аліментів сплачує відсоток від свого доходу, а не фіксовану суму. Використання цього методу в Україні може зменшити випадки недобросовісної поведінки батьків, які намагаються ухилятися від сплати аліментів. Також воно може допомогти уникнути недоліків методу визначення розміру утримання на дитину на основі мінімальної заробітної плати, оскільки забезпечує збільшення розміру аліментів для тих, хто має вищі доходи. Безумовне перенесення норм американського законодавства практично неможливе. Однак вивчення зарубіжного досвіду може допомогти у покращенні законодавства щодо утримання дітей в Україні. Індивідуалізований підхід у визначенні утримання на дитину з урахуванням ролі платника в житті дитини, сприятиме більшій участі батьків в житті неповнолітнього, стимулюватиме їх до кращого виконання батьківських обов'язків.

Література

1. Artemyeva Y. A. Legal control of duty support for minor children in Russia and the USA. International Journal of Innovation, Creativity and Change. United Kingdon. Primrose Hall Publishing Group Journals. Pp. 137–152. 7/12. – 2019.
2. Bankruptcy ReformAct 1994 (PublicLaw 103-394). URL: https://www.congress.gov/103/statute/STATUTE-108/STATUTE-108-Pg4106.pdf (дата звернення: 11.04.2023 р.)
3. Burnham W. Introduction to the Law and Legal System of the United States. – 5th ed. – St. Paul, MN : West, 2011. 735 p.
4. Child Support Guideline Models. National Conference of State Legislatures. URL: https://www.ncsl.org/research/human-services/guideline-models-by-state.aspx (дата звернення: 11.04.2023 р.)
5. Dalton v. Clanton. Supreme Court of Delaware. Submitted: December 20, 1988. 559 A.2d 1197 (Del. 1989) URL: https://law.justia.com/cases/delaware/supreme-court/1989/559-a-2d-1197-5.html (дата звернення: 11.04.2023 р.)
6. Drew D. Hansen. The American Invention of Child Support: Dependency and Punishment in Early American Child Support Law, 108 Yale L. J. (1999) pp. 1123–1153.
7. Federal law on child support enforcement // United States Code U.S. Section 228 of Title 18. https://www.govinfo.gov/app/details/USCODE-2021-title18/USCODE-2021-title18-partI-chap11A-sec228 (дата звернення: 11.04.2023 р.)
8. Full Faith and Credit for Child Support Orders Act of 1994 (Public Law 103- 383). URL: https://www.childsupportanalysis.co.uk/information_and_explanation/world/history_usa.htm (дата звернення: 11.04.2023 р.)
9. How much is child support in your state. Custody X Change. URL: https://www.custodyxchange.com/maps/child-support-2019.php (дата звернення: 11.04.2023 р.)
10. L.W.Morgan and MarkC.Lino. A Comparison of Child Support Awards Calculated Under States' Child Support Guidelines with Expenditures on Children Calculated by the U.S. Department of Agriculture. Family Law Quarterly. Vol. 33, No 1, Child Support Symposium (Spring 1999), pp. 191–218.
11. R. Williams, Development of Guidelines for Child Support Orders: Advisory Panel Recommendations and Final Report, at II-67. US Dep`t of Health and Human Services, Office of Child Support Enforcement, 1987.

12. Social Security Act. URL: https://historyhub.history.gov/thread/3781 (дата звернення: 11.04.2023 р.)
13. The Family Court of the State of Delaware. Instructions for child support calculations (2018–2019). URL: https://courts.delaware.gov/forms/download.aspx?ID=269/ (дата звернення: 11.04.2023 р.)
14. Uniform Marriage and Divorce Act 1987. URL: https://legacy.lib.utexas.edu/taro/utlaw/00040/law-00040p136.html (дата звернення: 11.04.2023 р.)
15. Конвенція про права дитини: ООН; Конвенція, Міжнародний документ від 20.11.1989. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 11.04.2023 р.)

Нікітенко Д. А.
«Правознавство», 3 курс,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана,
Науковий керівник – к.ю.н., доцент,
доцент кафедри приватного права Шаталова Л.М.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Стаття 42 Конституції України закріплює право кожного на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом. За даними Державної служби статистики, загальна кількість активних підприємств в Україні станом на 1 листопада 2022 року становила 659 755 [2]. Але повномасштабне вторгнення рф на територію нашої країни вплинуло практично на всі сфери людської діяльності, і підприємництво не є виключенням. Така діяльність є одним з основних рушіїв економіки України, тому законодавцю необхідно створювати сприятливі умови для того, щоб вітчизняний бізнес не виїжджав за кордон, не припиняв своє існування, а навпаки – створювалися і активно розвивалися нові підприємства, які в подальшому вплинуть на повоєнне відновлення України.

Основним інструментом збереження українського підприємництва, що закріплений у Розпорядженні Кабінету Міністрів України від 25 березня 2022 року № 246-р., є тимчасове переміщення підприємств з постраждалих регіонів. Міністерство економіки України фактично встановлює першочергову мету релокації – відновлення економіки держави за рахунок переміщення підприємств з територій, що наближені або знаходяться у зоні бойових дій, в більш безпечні західні регіони України. Вищезгаданим розпорядженням встановлений механізм відповідної допомоги підприємствам. До програми може долучитися будь-яке підприємство, здійснивши повне або часткове переміщення своїх потужностей. Для того щоб доєднатися до ініціативи, необхідно заповнити та подати відповідну заявку. В заяві вказується спеціалізація підприємства, кількість працівників, можливості виробництва, потреби у виробничому приміщенні, сировині, розміщенні співробітників, а також спосіб транспортування. Строк розгляду заяви є розумним та оперативним – від 1 до 3 днів для підприємств, що мають першочергове значення для оборонного комплексу, життєдіяльності населення та підтримки економіки у воєнний час. Щодо інших підприємств приватного права (діяльність яких не має першочергового значення для держави) – заявки можуть розглядатися до 5 днів [3]. На нашу думку, позитивними чинниками вищезгаданого механізму є: 1) черговість розгляду заяв підприємств; 2) відсутність підстав для відтермінування розгляду чи відмови у допомозі; 3) можливість допомоги у перевезенні обладнання державними підприємствами АТ «Укрзалізниця» або АТ « Укрпошта».

Важливим засобом підтримки підприємництва є зміни оподаткування в період дії воєнного стану. Вагомість запровадження податкових пільг виражається в істотному впливі на здатність і мотивацію підприємців провадити свою діяльність в період війни. Певні преференції встановлені Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших

законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» від 15.03.2022 р. № 2120-IX. Серед них можна виділити звільнення юридичних осіб від податку на нерухомість за об'єкти житлової та нежитлової нерухомості, які розташовані на територіях, де або ведуться бойові дії, або ці території окуповані рф. Звісно, що час дії такої пільги буде обмежений – період до 31 грудня року, в якому буде скасовано дію воєнного стану. Також передбачено можливість перейти на систему єдиного податку III групи зі ставкою податку в розмірі 2 % від обороту. Звісно що зробити це може не кожне підприємство, а лише таке що відповідає встановленим критеріям: дохід за попередній рік не може перевищувати 10 млрд грн; види діяльності передбачають заборону заняття азартними іграми, торгівлею підакцизними товарами, ввезенням авто; обміном валют, корисними копалинами. При цьому винятками з означеного правила є фінансові установи, страхові компанії та нерезиденти – перехід на 2 % податок для них неможливий [1]. На нашу думку, надзвичайно сприятливим такий податковий режим є для юридичних осіб і підприємців III групи, які працюють за звичайних часів на умовах сплати єдиного податку за ставкою 5 % від обороту.

Таким чином, від початку повномасштабного вторгнення Кабінетом Міністрів України та Верховною Радою України було запроваджено низку механізмів допомоги підприємництву. В загальному вигляді, такі інструменти базуються на податкових пільгах іпереміщенні підприємств у більш безпечні області нашої країни. На нашу думку, запроваджені пільги фактично врятували український бізнес, допомогли адаптуватися до нових несприятливих умов. В подальшому українські підприємства доволі сильно вплинуть на відбудову країни. Деякі – своєю прямою діяльністю, а деякі – шляхом сплати податків до державного бюджету.

Література

1. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 р. № 2120-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text (дата звернення: 07.03. 2023).
2. Кількість активних підприємств за регіонами України та видами економічної діяльності. Вебсайт Державної служби статистики. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2014/kap/kap_u/arh_kap_u.html (дата звернення: 10.04.2023).
3. Програма релокації підприємств. Сайт Міністерства економіки України. URL: https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=3e766cf9-f3ca-4121-8679-e4853640a99a&title=ProgramaRelokatsiiPidprimstv (дата звернення: 06.04.2023).

Редько С.О.
«Правознавство», 4 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – Марченко В.Б., к.ю.н.,
професор кафедри приватного права

ВІДКРИТТЯ РОЗГЛЯДУ СПРАВИ ПО СУТІ ЯК СТАДІЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРОЦЕСУ

Господарський процесуальний кодекс України (далі – ГПК України), щоразу із новими обставинами світу, піддавався змінам у редакції, починаючи з 1993 року. Нова стратегія реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів спрямована на підвищення ефективності правосуддя та оптимізацію повноважень судів різних юрисдикцій.

Аналізуючи чинну редакцію ГПК України, науковці виділяють чотири стадії розгляду господарської справи у суді першої інстанції: відкриття провадження у справі; підготовче провадження; врегулювання спору за участю судді; розгляд справи по суті. Такий поділ прита-

манний загальному позовному провадженню, яке можна назвати основним в господарському судочинстві [3, с. 134].

Аналіз ГПК України дозволяє розширити коло стадій загального позовного провадження: стадія подання позову; стадія відкриття провадження в справі; стадія підготовчого провадження; стадія врегулювання спору за участю судді; стадія розгляду справи по суті; стадія апеляційного перегляду судового рішення; стадія касаційного перегляду судового рішення; стадія перегляду судового рішення за нововиявленими чи виключними обставинами; стадія виконання судового рішення.

Нас цікавить стадія розгляду справи по суті. Завданням розгляду справи по суті є розгляд і вирішення спору на підставі зібраних у підготовчому провадженні матеріалів і розподіл судових витрат (стаття 194 ГПК України). Розгляд справи відбувається у судовому засіданні, місце, дата проведення якого визначається судом і повідомляється учасникам справи. Ця стадія складається з декількох етапів: 1) відкриття судового засідання судом та оголошення справи, яка розглядатиметься (з оголошення головуючим судового засідання відкритим розпочинається розгляд справи по суті); 2) з'ясування обставин справи і дослідження доказів судом, який заслухавши вступні виступи учасників справи, з'ясовує обставини, якими учасники справи обґрунтовують свої вимоги і заперечення, і досліджує за порядком, визначеним в підготовчому засіданні по справі, докази, якими ці обставини обґрунтовуються.

Впродовж другого етапу суд має безпосередньо дослідити докази у справі: ознайомитися з письмовими і електронними доказами, висновками експертів, поясненнями учасників справи, викладеними у заявах по суті справи, показаннями свідків, оглянути речові докази. [4]

Порівняємо регулювання за чинним ГПК із відповідними положеннями ГПК у редакції від 03.08.2017, починаючи з загальних засад судочинства. У чинному ГПК, а саме в п.3 ст.2, вказано широкий перелік загальних засад, котрий включає в себе 12 пунктів, а от у положенні ГПК України редакцією від 03.08.2017 р. знайшли місце лише: рівність перед законом і судом; змагальність та гласність розгляду справи (відповідно до ст. 4-2; 4-3; 4-4).

Проаналізуємо зміст позовної заяви, яка подається до суду згідно із чинним ГПК України та ГПК України в редакції від 03.08.2017. Багато пунктів збігаються між собою, зокрема у чинному ГПК України слід додати такі особисті базові дані, як: поштовий індекс, ідентифікаційний код юридичної особи в Єдиному державному реєстрі підприємств і організацій України, реєстраційний номер облікової картки платника податків (для фізичних осіб) за його наявності чи номер і серію паспорта для фізичних осіб – громадян України, номери засобів зв'язку та адресу електронної пошти, за наявності. У попередній редакції ГПК – лише ідентифікаційні коди суб'єкта господарської діяльності за їх наявності (для юридичних осіб) чи реєстраційний номер облікової картки фізичної особи – платника податків за його наявності.

Що ж до строку розгляду справи по суті, то у чинному ГПК України строк становить 30 днів з дня відкриття розгляду справи по суті. Відповідно до ГПК України в редакції 03.08.2017. спір має бути вирішено господарським судом у строк не більше двох місяців від дня одержання позовної заяви.

Порівнюючи обставини, у разі залишення розгляду без справи, то чинний ГПК України відповідно до ч.1 ст.226 трактує 11 причин, у разі яких суд залишає позов без розгляду. ГПК України в редакції від 03.08.2017 відповідно до ст. 81 визначає 6 причин, але більшість із них також є в чинній редакції.

Отже, Господарський процесуальний кодекс дійсно зазнав значну кількість редакцій і вдосконалень нормативних положень. Є норми, які збігаються згідно до ГПК України (в редакції 03.08.2017.), але навіть вони мають інший вираз застосування правової норми, хоча й сенс трактують один і той самий. Саме тому нова редакція ГПК є досить необхідним явищем, оскільки нові зміни так чи так доповнили попередню редакцію, адаптували до умов сьогодення, закрили низку юридичних колізій і прогалин, котрі були допущені в попередніх редакціях, як на стадії розгляду справи по суту, так і на інших стадіях господарського процесу.

Література

1. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 № 1798-XII Редакція від 03.08.2017. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12/ed20170803/conv#n60
2. Господарський процесуальний кодекс України Кодекс України; від 06.11.1991 № 1798-XII Редакція від 01.01.2023. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12/conv#Text
3. Масловський С.В. Сутність розгляду справи судом першої інстанції у господарському судочинстві. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2018. Вип. 50. Т. 4. С. 133–137.
4. Соловйов О. Стадії загального позовного провадження в господарському судочинстві. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. С. 106–107

Розуменко М. Д.,
«Правознавство», 2 курс,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана,
Наукова керівниця – к.ю.н., доцент,
професор кафедри приватного права Богданець А.В.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОНАННЯ ДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ЗА УМОВ ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Виконання договірних зобов'язань за умов дії правового режиму воєнного стану є складним процесом, оскільки воєнний стан призводить до обмеження прав і свобод громадян, включаючи право на вільне підприємництво та укладання договорів. Одним з головних результатів введення воєнного стану є заборона на виконання певних договірних зобов'язань, зокрема зобов'язань, що стосуються збереження життя, здоров'я та безпеки людей. Додатково, воєнний стан може призводити до зміни умов договорів, наприклад, у зв'язку зі зміною економічних, соціальних і політичних умов.

Внаслідок воєнних дій, тимчасової окупації окремих територій України та інших обставин, пов'язаних з війною, виконання багатьох зобов'язань за цивільно-правовими договорами стало ускладненим або неможливим. Одним з спосіб нівелювання цієї проблеми, на нашу думку, є застосування в договірних правовідносинах форс-мажору.

Юридичне визначення форс-мажорних обставин міститься у ч. 2 ст. 14-1 ЗУ «Про торгово-промислові палати в Україні» від 02.12.1997 № 671/97-ВР. Так, форс-мажорними обставинами (обставинами непереборної сили) є надзвичайні та невідворотні обставини, що об'єктивно унеможливлюють виконання зобов'язань, передбачених умовами договору (контракту, угоди тощо), обов'язків згідно із законодавчими та іншими нормативними актами [1].

Верховний суд у своїй постанові від 25.01.2022 р. № 904/3886 виокремив декілька елементів форс-мажорних обставин, серед них: 1) вони не залежать від волі учасників цивільних (господарських) відносин; 2) мають надзвичайний характер; 3) є невідворотними; унеможливлюють виконання зобов'язань за даних умов здійснення господарської діяльності [2].

Згідно з чинним регламентом Торгово-промислової палати України (далі – ТПП) засвідчення форс-мажорних обставин здійснюють окремо за кожним договором шляхом оформлення сертифікатів. Проте 28 лютого 2022 року ТПП видала документ під № 2024/02.0-7.1, який адресувала всім, кого це стосується, і яким підтвердила існування форс-мажорної обставини військової агресії Російської Федерації проти України та введення воєнного стану в Україні. Однак, не слід забувати, що правовий зміст поняття форс-мажору не передбачає звільнення від самого виконання зобов'язання. Мова йде лише про можливість звільнення сторони договору від цивільно-правової відповідальності в разі невиконання або порушення

умов виконання зобов'язання. Якщо виконання зобов'язання в принципі можливе, то його потрібно виконувати. Судова практика приходить до того, що лише посилання на вищевказаний лист ТПП не може вважатись безумовним підтвердженням форс-мажорних обставин (обставин непереборної сили) та для доведення їх наявності, в якості доказу, необхідно надавати сертифікат ТПП [3].

Так, у рішенні Господарського суду Волинської області від 12.12.2022 року по справі № 903/783/22 зазначається, що форс-мажорні обставини (обставини непереборної сили) засвідчуються виключно сертифікатом ТПП про форс-мажорні обставини (обставини непереборної сили), а не шляхом розміщення на веб-сайті ТПП загального офіційного листа від 28.02.2022 № 2024/02.0-7.1 [4]. Тому, при настанні форс-мажорних обставин необхідно неухильно дотримуватися умов договору про повідомлення іншої сторони про їх настання (якщо відповідне передбачене умовами договору), підтвердити настання обставин шляхом отримання відповідного сертифікату ТПП та мати можливість довести їх надзвичайність та невідворотність, а також підтвердити причинно-наслідковий зв'язок між неможливістю виконання зобов'язання та обставинами непереборної сили.

Із введенням правового режиму воєнного стану зазнали значних змін відносини за договорами позики. 17.03.2022 р. набув чинності Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» № 2120-IX від 15 березня 2022 р.». Його положення внесли ряд нових змін з питань кредитування та іпотеки, встановлюючи нові правила, що підлягають застосуванню під час дії в Україні воєнного, надзвичайного стану та у тридцятиденний строк після його припинення або скасування [5]. Нововведення суттєво обмежує в правах кредитора, зокрема, він тепер не вправі:

- збільшувати відсоткову ставку (виняток – коли змінна відсоткова ставка закріплена договором);
- нараховувати штрафи, пені, 3 % річних, інфляційні втрати або накладати інші види відповідальності в разі прострочення внесення платежів;
- вимагати погашення боргу в повному обсязі або ще гірше – достроково (коли в договорі передбачені певні конкретні строки погашення);
- іпотекодержатель не може протягом цього періоду набути права власності на предмет іпотеки, продати відповідний об'єкт нерухомості, виселити з нього мешканців [3]. Згідно з положеннями нового п. 5 розділу VI «Прикінцеві положення» Закону України «Про іпотеку», у період дії в Україні воєнного, надзвичайного стану та у тридцятиденний строк після його припинення або скасування щодо нерухомого майна (нерухомості), що належить фізичним особам та перебуває в іпотеці за споживчими кредитами, зупиняється дія таких статей Закону України «Про іпотеку»: ст. 37 (у частині реалізації права іпотекодержателя на набуття права власності на предмет іпотеки); ст. 38 (у частині реалізації права іпотекодержателя на продаж предмета іпотеки); ст. 40 (у частині виселення мешканців із житлових будинків та приміщень, переданих в іпотеку, щодо яких є судове рішення про звернення стягнення на такі об'єкти); ст. 41 та ст. 47 (у частині реалізації предмета іпотеки на електронних торгах) [6].

Першим рішенням, на який суд послався на пункт 5-2 прикінцевих положень Закону України «Про іпотеку» та призупинив виконання рішення щодо звернення стягнення на предмет іпотеки на період дії в Україні воєнного, надзвичайного стану та у тридцятиденний строк після його припинення або скасування, стала Постанова колегії суддів Першої судової палати КЦС ВС від 22.06.2022 у справі № 296/7213/15. Судді акцентували увагу на тому, що норми права, які регулюють підстави і порядок звернення стягнення на предмет іпотеки, не втратили свою чинність, а спеціальним законом лише призупинили виконання цих правил на певний період. Надалі у разі припинення запровадження воєнного стану цих правил має відновиться без окремого рішення та закон. Необхідно розуміти, що подібне призупинення стягнення на предмет іп.отеки застосовне лише у випадках, коли йдеться про забезпечення у споживчих кредитах [7]

Отже, навіть у разі дії воєнного стану, контрагенти повинні враховувати відповідні правові норми та зобов'язання, що виникають з дії цього правового режиму. Вони повинні дотримуватися своїх зобов'язань у межах, які не суперечать вимогам правового режиму воєнного стану. У випадку, якщо воєнний стан призводить до зміни умов договору, сторони договору повинні знайти способи узгодження нових умов та укласти додаткові угоди для забезпечення виконання зобов'язань. Важливо пам'ятати, що воєнний стан є тимчасовим правовим режимом, і після його закінчення контрагенти повинні відновити виконання своїх зобов'язань в повному обсязі відповідно до умов договору.

Література

1. Про торгово-промислові палати в Україні: Закон України від 02 грудня 1997 року № 671/97-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671/97- %D0 %B2 %D1 %80#Text (дата звернення: 12.04.2023).
2. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 25 січня 2022 року № 904/3886/21. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/102797678
3. Радтке О. Договірні відносини у воєнний час. Що змінилося? *ТОВ «ЛІГА ЗАКОН»*. 2022. URL: https://uz.ligazakon.ua/magazine_article/EA015902
4. Рішення Господарського суду Волинської області від 12 грудня 2022 року у справі № 903/783/22. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/107902646
5. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Закон України від 15 березня 2022 року № 2120-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text (дата звернення: 12.04.2023)
6. Про іпотеку: Закон України від 05 червня 2003 року № 898-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-15#Text https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text (дата звернення: 12.04.2023)
7. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 22 червня 2022 року № 296/7213/15. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/105011832

Руденко О.О.
«Правознавство», 3 курс,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана,
Науковий керівник – к.ю.н., доцент,
доцент кафедри приватного права Шаталова Л.М.

ПРИМУСОВЕ ВИЛУЧЕННЯ МАЙНА ПІДПРИЄМСТВ – РЕЗИДЕНТІВ РФ В УКРАЇНІ: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗАКОНОДАВСТВА

Після початку збройної агресії Російської Федерації проти України, в суспільстві постало питання хто, коли і яким чином відверне наслідки ведення бойових дій на території України. Зважаючи на нестабільну внутрішню і зовнішню ситуацію України за останні 5 років, ми доходимо висновку, що Україна не здатна самостійно відтворити стан довоєнного держаного бюджету після війни. Тому фінансування України залежатиме здебільшого від надходження активів із-за кордону.

Згідно з 41 статтею Конституції України примусове відчуження об'єктів права приватної власності може бути застосоване лише як виняток з мотивів суспільної необхідності, на підставі і в порядку, встановлених законом, та за умови попереднього і повного відшкодування їх вартості. Примусове відчуження таких об'єктів з наступним повним відшкодуванням їх вар-

тості допускається лише в умовах воєнного чи надзвичайного стану. Тому примусове вилучення майна підприємств – резидентів Російської Федерації в Україні може бути вилучене або відчужене, або вилучене тільки під час правового режиму воєнного стану. В Конституції України вказано, що вартість такого майна має бути відшкодована, але положення «як виняток з мотивів суспільної необхідності, на підставі і в порядку, встановлених законом» дає можливість законодавцю встановити певний порядок для стаття 3 якого визначає, що одним зі способів відчуження або вилучення майна є вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану і здійснюється без відшкодування вартості такого майна [2]. Через місяць після початку повномасштабного вторгнення Верховна Рада України розробила та прийняла закон «Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів» [3]. У ч.1 ст.5 цього нормативного акту визначено, що примусово вилучені відповідно до Закону об'єкти права власності Російської Федерації та її резидентів (крім коштів та корпоративних прав держави у статутних капіталах банків, що перебувають у процедурі ліквідації відповідно до Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб", а також державних облігацій України та державних деривативів, такі об'єкти права власності відповідно до ч.6 Російської Федерації та її резидентів, відповідно до ч.6, підлягають подальшому продажу у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України. Кошти, отримані від такого продажу, зараховуються до Державного бюджету України та спрямовуються до фонду ліквідації наслідків збройної агресії) за рішенням Кабінету Міністрів України передаються: у господарське відання на тимчасовій основі спеціалізованим державним підприємствам, установам, організаціям та/або господарським товариствам, у статутному капіталі яких більше 50 відсотків акцій (часток) належать державі; в управління суб'єктам господарювання, 50 і більше відсотків акцій (часток) яких належать державі, шляхом укладення договору управління майном у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України. Відповідно до цих положень, ми можемо дійти висновку, що держава більше докладає зусиль на фінансування Державного бюджету для відновлення економіки, через підприємства з великою часткою активів, які належать державі. На нашу думку, держава централізує потік коштів і кількості підприємств, зареєстрованих на резидентів РФ, що дає більше можливостей для отримання майна підприємствам саме з часткою державного капіталу, це не дає можливості суб'єктам господарювання без державної частки в статутному капіталі такого підприємства отримати майно, вилученого уз підприємства резидента РФ.

Саме вилучення може бути здійснене у визначеному колі осіб, закріпленими у законопроєкті. Направленому на підпис Президенту України «Про внесення змін до Закону України «Про основні засади примусового вилучення в Україні об`єктів права власності Російської федерації та її резидентів» щодо уточнення окремих положень» [4], до яких відносяться фізичні особи – громадяни РФ, а також осіб, які не є громадянами Російської Федерації, але мають найісніший зв'язок з Російською Федерацією, зокрема, мають місце проживання або займаються основною діяльністю, юридичних осіб (їх філії, представництва), до діяльності чи управління якими в тому чи іншому вигляді мала причетність РФ або її представники, фізичні або юридичні особи (незалежно від громадянства, місця проживання, здійснення основної діяльності тощо), які постійно перебувають за межами України або на тимчасово окупованій території України та які публічно заперечують чи підтримують здійснення збройної агресії Російської Федерації проти України, встановлення та утвердження тимчасової окупації частини території тощо. Таким чином можна дійти висновку, що поняття «резиденти РФ» являє собою збірне поняття фізичних осіб з громадянством РФ, що мали частку в підприємств в Україні та громадян України, іноземців, підприємства яких так чи інакше співпрацювали/співпрацюють з РФ. При цьому визначальним фактором є факт публічного заперечення чи підтримування збройної агресії РФ проти України.

З викладеного можемо зробити висновок, що законодавець не порушує норми Конституції, вводячи поняття «вилучення» чи «відчуження» майна у резидентів РФ. Верховна Рада України, приймаючи в 2012 році Закон України «Про передачу, примусове відчуження або

вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану» створила правову основу для врегулювання питання щодо вилучення активів резидентів РФ після вторгнення. Але ми вважаємо, що законодавець має розширити список суб'єктів, до яких може переходити вилучене майно підприємств-резидентів РФ, наприклад для фізичних осіб-підприємців, для покращення становища їх господарства. Також на нашу думку, коло осіб, щодо яких буде застосовуватися такий вид санкцій згодом буде розширюватися шляхом з'ясування найменувань підприємств та обсягів їх допомоги РФ в фінансуванні війни.

Література

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ 254 %D0 %BA/96- %D0 %B2 %D1 %80
2. Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану: Закон України від 17.05.2012 № 4765-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4765-17#n12 (дата звернення: 27.04. 2023).
3. Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів: Закон України від 28.03.2023 № 2116-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/2116-20#Text (дата звернення: 27.04. 2023).
4. Про внесення змін до Закону України "Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів" щодо уточнення окремих положень: Проект Закону України від 15.03.2022 №7169. URL: https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39237 (дата звернення: 29.04. 2023).

Трегуб Д.
«Правознавство», 4 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – Марченко В.Б., к.ю.н.,
професор кафедри приватного права

ОКРЕМІ ВИДИ ДОКАЗІВ В ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ

У належному вирішенні господарських спорів провідне місце посідає дослідження доказів, що містять інформацію щодо обставин даних спорів. ГПК України зазнав істотних змін. Значною мірою ці зміни стосуються інституту доказування і доказів в господарському процесі. Зокрема, в чинній редакції ГПК України встановлено нові засоби доказування, а саме електронні докази і показання свідків, чітко регламентовано правила і часові межі подачі доказів, визначено порядок витребування доказів, встановлено дещо змінені норми щодо звільнення від доказування, закріплено можливість проведення судової експертизи за замовленням учасника справи тощо [2].

Також відкореговані засоби, якими встановлюються дані (докази). Зокрема, відповідно до ст.73 у порівнянні із попередньою редакцією: а) крім письмових і речових доказів , новим засобом стають електронні докази, б) замість висновків судових експертів – висновки експертів, в) замість пояснень сторін, посадових осіб, інших працівників – покази свідків [1].

Крім раніше зафіксованих у попередній редакції ГПК норм щодо належності і допустимості доказів, статтями нової редакції ГПК визначаються чотири положення:

– належність доказів (належними є докази, за якими можна встановити обставини, які входять до предмету доказування),

– допустимість доказів (обставини, які згідно із законодавством повинні бути підтверджені певними засобами доказування, заборонено підтверджувати іншими засобами доказування),

– достовірність доказів (достовірними є докази, за якими можна встановити дійсні обставини справи),

– достатність доказів (достатніми є докази, які у своїй сукупності дають змогу зробити висновок щодо наявності чи відсутності обставин справи, які охоплюються предметом доказування) [1].

Щодо обов'язку доказування і подання доказів стаття 74 ГПК зберігає одну із улюблених суддями і сторонами норму статті 33 попередньої редакції ГПК: кожна із сторін має доводити ті обставини, які ця сторона визначає підставою своїх вимог чи заперечень [1].

Однак, обов'язок доказування доповнено іншими правилами, що можуть мати істотне значення щодо цього. Зокрема, про те, що у разі посилання учасника справи відносно невчинення іншим учасником справи певних дій чи відсутності певної події, судом може бути примушено цього іншого учасника справи надати відповідні докази вчинення цих дій чи наявності певної події, і в разі ненадання цих доказів судом може бути визнана обставина невчинення відповідних дій чи відсутність події встановленою.

Стаття 74 ГПК України, розподіляючи обов'язки щодо доказування, встановлює, що кожна із сторін має доводити ті обставини, які ця сторона визначає підставою своїх вимог чи заперечень [1]. Відповідно до четвертої частини вказаної статті ГПК закріплює нові положення, згідно із якими судові заборонено збирати докази, визначені предметом доказування, з власної ініціативи, окрім випадку витребування доказів, коли суд має сумніви щодо добросовісного користування учасниками справи їхніми процесуальними правами і обов'язкми щодо доказів [1].

Постанова КГС ВС від 05.02.2019 (справа No 914/1131/18) каже, що «необхідність доводити обставини, якими учасник справи обґрунтовує свої вимоги і заперечення у господарському процесі є складовою обов'язку сприяти всебічному, повному і неупередженому встановленню усіх обставин справи, що передбачає, зокрема, подання належних доказів, тобто тих, що підтверджують обставини, що є предметом доказування в справі, із відповідним посиланням на обставини, які цей доказ підтверджує» [3]. Отже, подаючи докази, учасник справи має також вказати, які обставини підтверджує цей доказ.

Новим різновидом доказів у господарському процесі є показання свідків (ст. 87). Введення інституту показань свідків у господарський процес супроводжувалось тривалими науковими дискусіями і ставиться під сумнів доволі формалізованим характером господарських відносин [2].

На мою думку, поява цього різновиду доказів в ГПК України має позитивний вплив щодо процесу судового доказування, розширюючи перелік можливих засобів доказування. Неприйнятним є показання свідка, який неспроможний назвати джерела своєї обізнаності щодо певної обставини, чи ті, які він наводить за повідомленнями інших осіб (частина перша статті 87 ГПК України). Згідно із частиною другою статті 87 ГПК України показання свідків непридатні для встановлення обставин (фактів), які згідно із законодавством чи звичаями ділового обігу відображаються (обліковуються) відповідними документами. Законами можуть бути визначені інші обставини, які заборонено встановлювати показаннями свідків.

Наприклад, у постанові КГС ВС від 29.01.2019 по справі № 922/705/18 вказано: «КГС також погоджується з висновками судів попередніх інстанцій про те, що покази свідків, що ці свідки бачили підписи у протоколі, неспроможні підтверджувати обставини реєстрації учасника загальними зборами і обставини оригінальності, автентичності підписів учасників товариства зокрема позивача, в протоколі загальних зборів, тобто, цілком вірно зазначено судами, ці обставини неспроможні бути встановленими свідченнями свідків. Такі обставини можуть бути встановлені тільки письмовим доказом – документом, у якому міститься такий підпис» [4].

Я вважаю, що практичне застосування нової редакції ГПК виявить у подальшому слабкі місця та прогалини у правилах описаних у ній, робота над змінами в господарський процес очевидно буде продовжуватися й надалі. Звичайно, що певні недоліки в новій редакції ГПК суто технічні і їх можна буде позбутися шляхом застосування наявного інструментарію тлумачення законодавства.

Література

1. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 № 1798-XII Офіційний сайт Верховної Ради України. Законодавство України. URL: https://zakon. rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text.
2. Зятіна Д. В. Докази і доказування в господарському процесі: новітня практика Касаційного господарського суду. 2019 р. URL: http://www.pgp-journal.kiev. ua/archive/ 2019/6/15.pdf
3. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 05.02.2019 у справі No 914/1131/18. URL: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79718958.
4. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 29.01.2019 у справі No 922/705/18. URL: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79503228.

Чечко А.С.
«Міжнародне право», 2 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – доктор філософії,
доцент кафедри приватного права Назарчук О.М.

СУДОВА ПРАКТИКА УСИНОВЛЕННЯ ІНОЗЕМЦЕМ ДИТИНИ, ЯКА Є ГРОМАДЯНИНОМ УКРАЇНИ

Питання усиновлення дитини, як громадянином України, так і іноземним громадянином, уже багато років є єдиним інструментом для покращення умов життя, виховання та фізичного стану дітей-сиріт. На жаль, в Україні ще існує велика кількість дітей, які потребують опіки і піклування, оскільки більшість з цих дітей залишаються без батьківської опіки через різні причини, такі як смерть батьків, сімейні конфлікти, наркоманія або алкоголізм батьків. Більше того, у багатьох випадках українські сім'ї не мають можливості взяти на опіку дитину, через економічні труднощі або інші обставини, і у таких випадках усиновлення дитини іноземними громадянами може стати для дитини єдиною нагодою на краще життя.

Згідно Сімейного кодексу України (далі – СК України), усиновлення дитини, яка є громадянином України, іноземцем регулюється розділом 6, або якщо бути точнішими, то статтею 283 СК України. Згідно з основними положеннями цієї статті, «дитина, яка є громадянином України, може бути усиновлена іноземцем, якщо вона перебуває не менш як один рік на обліку в центральному органі виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері усиновлення та захисту прав дітей, і досягла п'яти років» [1] .

Переважне право на усиновлення дитини – громадянина України мають іноземці, які є: родичами дитини та громадянами держав, з якими Україна уклала договір про надання правової допомоги [1]. На практиці це можна побачити у таких країнах: Польща, Литва, Молдова, Великобританія, Канада, Естонія, Грузія, США, Чехія, Македонія, Бразилія, з якими Україна підписала відповідні догори щодо надання правової допомоги [2].

Тому й, аналізуючи всі загальні положення нашого законодавства, можна додати, що законодавство України у цьому питанні має значні перспективи свого розвитку у порівнянні з іншими країнами. Іноземцям надається можливість широкого вибору усиновлення малолітніх дітей до досягнення їхнього повноліття. Також, у порівнянні з іншими країнами термін усиновлення в Україні є значно швидким, оскільки може тривати лише декілька місяців, де, наприклад, у Китаї цей процес може тривати більше двох років [8]. Ще однією превагою може бути те, що у законодавстві України відсутній перелік обмежень щодо громадянства усиновлювачів, коли, наприклад, законодавство Італії встановлює, що особи повинні бути громадянами однієї з країн Європейського Союзу [9].

Однак, не беручи до уваги плюси нашого законодавства у цьому питанні, Україні все ще потрібно займатися його удосконаленням. Так, наприклад, беручи практику Італії, Україна

може запровадити усиновлення дітей від народження, а не з 5 років [9]. Крім цього, беручи до уваги законодавство Норвегії, Україна може запровадити можливість прийняття дітей на передумові довготривалого догляду, коли діти, які не можуть бути усиновлені, перебувають під доглядом усиновлювачів, які виконують функції прийомної родини [10].

Щодо судової практики, то типовою справою може бути справа від 14 березня 2019 року, розглянута Мукачівським міськрайонним судом Закарпатської області. До суду звернулися громадяни Канади з проханням усиновити двох дітей з дитячого будинку. Свою заяву подружжя мотивувало тим, що протягом двох років дітей ніхто не провідував ії не цікавився їхньою долею, а родичі не виявили бажання усиновлювати дітей. Окрім цього, подружжя отримало згоду на усиновлення від дошкільного навчального закладу (дитячий будинок) та самих дітей. Також, подружжя перебуває у шлюбі між собою, є здоровими та фінансово забезпеченими. Тому й, опираючись на пункти 1, 2, 4, 5 статті 224 СК України та частину 2 статті 283 СК України, суд вирішив задовольнити заяву подружжя та внести зміни до відділу державної реєстрації актів цивільного стану про батьків і прізвища дітей [3].

Іншою справою є справа від 10 лютого 2021 року розглянута Самарським районним судом міста Дніпропетровськ. Відповідно до цієї справи, громадянка США звернулася до суду про усиновлення двох дітей. В обґрунтування своєї заяви, жінка додала, що нині перебуває у шлюбі, але дітей не має; від першого шлюбу є четверо дітей, троє з яких проживають разом з нею; має добрий фізичний стан і має матеріальну можливість виховувати дітей. Тому жінка просить задовольнити її заяву. Тому й, керуючись вимогами статей СК України та ЦПК України, суд вирішив задовільнити заяву жінки [4].

Також, усиновлення іноземцями дитини, яка є громадянином України, можна прослідкувати на практиці, коли подружжя вже не в перший раз подають заяву на усиновлення та бажають знову усиновити дітей. Такою справою є справа від 21 грудня 2021 року, розглянута Білгород-Дністровським міськрайонним судом Одеської області. Подружжя з Канади звернулося до суду про усиновлення двох дітей-сирот з дитячого будинку змішаного типу для дітей дошкільного та шкільного віку. При розгляді справи було досліджено, що подружжя уже виховує 5 дітей, троє з яких є усиновленими і мають значні покращення у поведінці та стані здоров'я. Окрім цього, подружжя надало всю інформацію, що у них є можливість виховувати та забезпечувати ще двох дітей. Опираючись на ці факти та на СК України, а саме, найголовніші статті 222–224 та 283, суд вирішив задовольнити заяву подружжя та надати їм право на усиновлення дітей [5].

Однак, розглядаючи судову практику можна побачити, що остання розглянута судом справа датується 2021 роком. Це можна пояснити тим, що кількість усиновлень, які були здійснені іноземцями щодо українських дітей до війни та після війни, значно відрізняється. Так, наприклад, за статистичними даними Мінсоцполітики у 2019 року було усиновлено 378 дитини, за 2020 рік – 247 дитини, а за 2021 рік – 203 дитини. Однак, у період 2022–2023 років усиновлення дітей іноземними громадянами зовсім не відбувається і тому право усиновлення українських дітей мають лише особи з українським громадянством [7].

Окрім цього, слід взяти до уваги випадки, коли суд може відмовити у задоволенні на усиновлення. Насамперед, якщо усиновлювачі є обмеженими у своїй дієздатності або визнані повністю недієздатними, або навіть якщо особи є апатридами, то суд може відмовити в усиновленні дітей. Іншим випадком відмови може бути, коли особи перебувають на обліку у психоневрологічному чи наркотичному диспансері, вживають спиртні напої чи наркотичні засоби, не мають місця проживання та постійного заробітку та мають непогашену чи не зняту в установленому порядку судимість. Також, якщо при розгляді справи буде встановлено, шо усиновлювачі не перебувають в одному шлюбі або є особами однієї статі, то суд може не задовольнити заяву подружжя [6].

У підсумку можна додати, що хоч українське законодавство чітко визначає основні вимоги до усиновлення та необхідні документи потрібно для усиновлення, однак законодавство все ще має свої недоліки, які потрібно удосконалити. По-перше, найбільшою проблемою у

цьому питанні є корупція, оскільки, навіть якщо усиновлювачі дотрималися всіх вимог для усиновлення дитини, то у будь-якому випадку доведеться платити судді, для більш швидкого або ефективнішого рішення, або іншим українським посадовцями. По-друге, законодавство України є нестабільним, через що можуть змінюватися правила та процедури усиновлення, що може ускладнити процес усиновлення для іноземців. Останнім недоліком може бути те, що українське законодавство не передбачає контроль та перевірки за вихованням дитини після її усиновлення іноземцями, що може стати поштовхом для багатьох іноземних громадян усиновити дитину для майбутньої торгівлі та насильства над нею.

Література

1. Сімейний кодекс України від 19 лютого 2022 року № 2947-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text (дата звернення: 11.04.2023 р.).
2. Особливості усиновлення іноземцями українських дітей. URL: http://legalclinic.nlu.edu.ua/2023/03/05/osoblyvosti-usynovlennya-inozemczyamy-ukrayinskyh-ditej/ (дата звернення: 11.04.2023 р.).
3. Справа № 303/837/19. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/80430976 (дата звернення: 13.04.2023 р.).
4. Справа №206/134/21. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/95027224 (дата звернення: 13.04.2023 р.).
5. Справа № 495/9631/21. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/102686979 (дата звернення: 13.04.2023 р.).
6. Усиновлення іноземцями українських дітей: особливості процедури, статистика Інтерполу. URL: https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/usinovlennya-inozemcyami-ukrayinskih-ditey-osoblivosti-proceduri-statistika-interpolu.html (дата звернення 18.04.2023 р.).
7. Іноземці не можуть усиновлювати українських дітей під час війни. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3583016-inozemci-ne-mozut-usinovluvati-ukrainskih-ditej-pid-cas-vijni.html (дата звернення: 18.04.2023 р.).
8. Питання усиновлення, законодавчі аспекти. URL: https://www.mca. gov.cn/article/gk/fg/rtfl/201907/20190700018109.shtml (дата звернення: 18.04.2023 р.).
9. Codice Civile. URL: https://www.altalex.com/documents/codici-altalex/2015/01/02/ codice-civile (дата звернення: 18.04.2023 р.).
10. Lov om adopsjon (adopsjonsloven). URL: https://dinellalex.com/competenze-legali/diritto-di-famiglia-italiano/#1617948526791-a7891b12-a6ac (дата звернення: 18.04.2023 р.).
11. Цивільний процесуальний кодекс України від 15 квітня 2023 року № 1618-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text (дата звернення: 18.04.2023 р.).

Чубко А.В.
«Правознавство», 4 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – Марченко В.Б., к.ю.н.,
професор кафедри приватного права

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОКАЗІВ У ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ

У належному та правильному вирішенні господарського спору основне із основних місць займає забезпечення та дослідження доказів, що містять інформацію щодо обставин даного спору. Загальний алгоритм щодо представлення доказів у господарських спорах визначено ГПК України.

Насамперед пропонується з’ясувати саме явище доказів у господарському процесі, щоб у подальшому визначити, які саме особливості можуть бути при їх забезпеченні тощо. Так, ст. 73 ГПК України передбачено, що доказами є дані, на підставі яких судом встановлюється

наявність чи відсутність обставин (фактів), що обґрунтовують вимоги і заперечення учасників справи, і інших обставин, які мають значення щодо вирішення справи [1].

Розмірковуючи над семантикою законодавчої дефініції в юридичній літературі щодо доказів у господарському процесуальному праві виявлено відсутність єдиного тлумачення, оскільки кожен юрист, науковець своєрідно розуміє цей термін. Прихильники ототожнення доказів із явищами об'єктивної реальності (Вишинський, Чельцов) під доказами розуміють тільки факти, але не відомості щодо них (фактичні дані). Автори цього підходу аналізують судові докази з погляду відомих фактів, на основі яких можливе встановлення невідомих фактів. Інші автори вважають, що поняття доказу містить подвійний зміст: як явище об'єктивної реальності і джерело відомостей щодо цього явища за обов'язкової умови додержання процесуальної форми. Зокрема, М. Треушніков визначає судові докази поняттями, що містить дві взаємопов'язані складові: фактичні дані у якості змісту доказів і засоби доказування у якості процесуальної форму [2].

Під доказуванням розуміють пізнавальну і розумову діяльність суб'єктів, яка здійснюється в процесуальному порядку і спрямовується для встановлення дійсних обставин справи за допомогою підтвердження юридичних фактів, зазначення доказів, а також подання, прийняття, збору, витребування, дослідження і оцінки доказів.

Суд має встановити дійсні фактичні обставини справи. Виконання цього обов'язку також досягається активною діяльністю усіх інших суб'єктів доказування. Судове доказування є різновидом пізнання, що здійснюється як діяльністю суду, так і осіб, що беруть участь у справі. Процес встановлення істини у ході розгляду господарських спорів, виступаючи одним із різновидів загального процесу пізнання, виражає всі його істотні ознаки, має також і свої особливості, специфіку. Зокрема, доказування:

а) обмежене певними термінами, тобто неможливо нескінченно чи на невизначений строк пізнавати подію правопорушення, – процесуальне законодавство встановлює жорсткі і чіткі терміни, протягом яких має бути прийняте рішення у справі;

б) пізнається подія минулого, тобто предмет дослідження наділений ретроспективним характером;

в) поєднує пізнавальні і посвідчувальні властивості, оскільки результати пізнання у господарському процесі повинні мати встановлений законодавством процесуальний вираз;

г) обов'язково завершується прийняттям рішення, що має правові наслідки [3].

Частиною 3 статті 13 ГПК України та ч.1 статті 74 ГПК України зазначено, що сторони мають доводити ті обставини, якими вони обґрунтовують свої вимоги і заперечення; п.4 ч.2 ст.42 ГПК України – учасники справи зобов'язані подавати усі наявні у них докази в порядку та строки, встановлені законом або судом, не приховувати докази; ч. 2 ст.74 ГПК України – в разі посилання учасника справи щодо невчинення іншим учасником справи певних дій чи відсутності певної події, суддя може примусити цього іншого учасника справи надати відповідні докази вчинення цих дій чи наявності певної події [1].

Глава 8, статті 110 -112 ГПК визначають забезпечення доказів, при цьому етимологічно у вказаних дефініціях жодного разу не вживається слово чи синонім слова особливості, у тому числі в контексті забезпечення доказів. Звернення щодо забезпечення доказів може бути подано або напередодні, або після подання позову (ч. 3 ст. 110 ГПК).

Емпіричні дані отримані за результатами пошуку у Єдиному судовому реєстрі України за контекстом – «особливості забезпечення доказів» у господарській формі судочинства (з 01.01.2019), касаційна інстанція інформаційно-правова електронна база пропонує сім постанов суду та одну ухвалу а по першій інстанції тридцять дві ухвали відповідно.

Вивчення вказаних документів засвідчило відсутність правової проблематики на практиці, яка б оцінювалась з точки зору спору чи інших питань в напрямку особливостей забезпечення доказів. В окремих випадках судді посилаються на статтю 110 ГПК для зобов'язання сторін надати докази [4]. Етимологічно слово «особливості» в ГПК вжито 11 разів а словосполучення «особливості доказів» 1 раз.

Так, спеціаліст має право знати мету свого виклику до суду, відмовитися від участі у судовому процесі, якщо він не володіє відповідними знаннями та навичками, звертати увагу суду на характерні обставини чи особливості доказів (ч.4 ст.71 ГПК).

Частина 2 ст. 73 ГПК особливості визначення шкоди, завданої у результаті виведення банку з ринку або ліквідації банку. Частина 2 ст. 94 ГПК «зберігання речових доказів» передбачає, що речові докази повинні бути докладно описані у протоколі огляду і, за необхідності та можливості, їх суттєві особливості сфотографовані або зафіксовані у відеозапису, або в інший аналогічний спосіб, після чого вони підлягають опечатуванню. У параграфі 8 ГПК забезпечення доказів відсутні слова схожі зі словом особливості як фонетично та і семантично.

Таким чином, явище доказів у юридичній науці тлумачиться в різних контекстах, тому при їх забезпеченні можна вести мову про певні критерії (строки тощо). З часу зміни господарського процесуального законодавства пройшов досить нетривалий час (4 роки) як для формування практики з питань особливостей забезпечення доказів у господарському процесі. Формально змістовне вивчення диспозицій закону (параграф 8 ГПК щодо забезпечення доказів) свідчить про відсутність прямого визначення таких особливостей.

Література

1. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 № 1798-XII *Офіційний сайт Верховної Ради України. Законодавство України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/1798-12#Text

2. О.Ю. Минюк. Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика). Вип. 3–4 (12–13) 2018. – Режим доступу : http:// https://core.ac.uk/ download/pdf/287302619.pdf

3. Брус І.І., Козьяков І.М., Нецька Л.С., Свірін О.Ф., Турлова Ю.А., Чубко В.А. Новели господарського процесуального законодавства. Позовне провадження: навч. посіб./кол. авт. – Київ: Національна академія прокуратури України, 2019. – 188 с. – Режим доступу : http:// https://rd.ua/storage/lessons/190/690Новели %20господарського %20 %20процесуального %20законодавства. %20Позовне %20провадження..pdf

4. Єдиний державний судовий реєстр України – Режим доступу: https://reyestr.court.gov.ua/Page/1

Кафедра політичних технологій

ПЛАТФОРМА
СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ АСПЕКТИ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ: ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД, ВИКЛИКИ І МОЖЛИВОСТІ

Секція 1. Суспільно-політичні аспекти повоєнного відновлення України: історичний досвід, виклики і можливості

Лютенко М.С.
«Політичні технології та лідерство», 1 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – д. п. н., доц.,
завідувач кафедри політичних технологій Гапоненко В.А.

РОЛЬ ГРОМАДСЬКОЇ АКТИВНОСТІ У ПОВОЄННОМУ ВІДНОВЛЕННІ УКРАЇНИ

Формування демократичного суспільства сучасності залежить від багатьох факторів, але одним із найважливіших елементів є активність громадських організацій. Україна, як країна, яка вкотре переживає надскладний період своєї історії – війну, знається на важливості громадської активності для відновлення країни після кризових ситуацій. Але який саме вплив мають громадські організації на відновлення та розвиток держави?

Так як громадські організації – це важливий елемент у формуванні демократії, та у повоєнному відновленні України їх роль є не менш важливою, а можливо й провідною. Зважаючи на події, які спіткають нашу державу в останньому десятилітті, можна впевнено сказати, що громадянське суспільство стає дедалінезалежнішим і потужнішим чинником суспільного прогресу. Доречним прикладом є період демократичних перетворень у 2013 році. Інститути громадського суспільства тоді посприяли розгортанню масового патріотичного руху, що виявилось важливим чинником суспільно-політичної консолідації. Вважаємо, що у той час активність громадськості мала величезний вплив на перебіг подій і змогла внести свої корективи у плани тодішньої влади. І за цією аналогією можна спланувати дії громадських організацій, волонтерських рухів, різних спілок і взагалі активних громадських діячів, так, щоб більшість їхніх планів і задумів змогли впливати на формування і розвиток нової повоєнної України.

Розвиток партнерських відносин між державою і громадськими організаціями та їх участь у процесі вироблення суспільно важливих рішень є вагомим пріоритетом для становлення нашої держави в умовах європейського поступу як після війни, так і сьогодні. Взагалі, для повноцінного функціонування громадських організацій держава має бути відкритою для взаємодії з ними і повинна створювати умови для повноцінної участі громадського суспільства у процесі прийняття та виконання рішень. Створення громадянського суспільства, що допомагає забезпечувати активну участь громадян у суспільному житті та якісну взаємодію з владою, є важливим чинником для успішного європейського розвитку України, а також для швидкого відновлення після війни. Генерація нових смислових суспільних наративів через сприяння громадянської активності та якісної комунікації між владою та інститутами громадського суспільства є важливою частиною цієї візії [3].

Багато дослідників стверджують, що активна участь громадян є важливою під час реформування держави та на шляху до європейської інтеграції. Громадська активність може сприяти підвищенню рівня довіри між владою та громадянами, а також зміцненню демократичних інститутів. Дослідження показують, що найуспішніші демократичні системи у світі ґрунтуються на широкому залученні громадян до прийняття рішень, які стосуються їхнього життя та діяльності.

Одним із засобів, що можуть допомогти залучити громадськість до прийняття важливих рішень, – це проведення громадських обговорень і консультацій. Громадські організації можуть мати важливе значення в організації таких заходів і сприяти їх проведенню. Це дозволяє забезпечити максимальну участь громадськості у прийнятті рішень, збільшити рівень довіри між владою та громадянами, а також зміцнити демократичні процеси в країні.

Громадська активність відіграє важливу роль у мобілізації громадян на різних рівнях, з метою підтримки важливих ініціатив і реформу країні. Крім того, залучення громадськості до вирішення суспільних проблем може допомогти в розвитку соціальної відповідальності та підвищенні рівня соціальної свідомості. Мобілізація громадськості є ключовим інструментом для досягнення позитивних змін в країні та розвитку демократичних інститутів, особливо після війни.

Такі організації можуть сприяти вирішенню багатьох проблем, які виникають внаслідок бойових дій, таких як відновлення інфраструктури та будівництво нових об’єктів, соціальна підтримка та реабілітація постраждалих, економічне відновлення тощо. Громадські організації можуть взяти на себе важливі функції у цьому процесі. Вони можуть координувати та організовувати волонтерські роботи та благодійні акції, забезпечуючи необхідні матеріальні та фінансові ресурси для відновлення після війни. Крім того, громадські організації можуть відстоювати права та інтереси населення, а також контролювати дії влади. Вони можуть брати участь у процесі прийняття рішень та нагадувати владі про необхідність забезпечення соціальної справедливості та рівності перед законом [2].

Громадські організації відіграватимуть важливу роль у відновленні України після війни та продовженні її європейського курсу. Вони сприятимуть розвитку громадянського суспільства та активно залучатимуть громадськість до прийняття рішень та контролю за владою. Але варто не забувати, що для ефективного розвитку громадських організацій необхідна взаємодія та співпраця з державою, а також підвищення рівня освіти та інформаційної грамотності серед населення. Фінансування та залучення молоді до громадської діяльності також є важливими факторами для успішного розвитку громадянського суспільства в Україні після війни [1].

Висновок Важливо, щоб громадяни ставали активнішими та частіше брали участь у суспільному житті, особливо у відновленні країни після війни та реформуванні сфери економіки та соціальних послуг.

У цьому контексті важливо, щоб держава надавала підтримку громадським організаціям та ініціативам, щоб вони могли ефективно працювати на благо суспільства. Це може бути як фінансова підтримка, так і надання різних послуг і ресурсів для реалізації проектів.

Таким чином, громадська активність відіграє ключову роль у відновленні України після війни та у процесі її розвитку в цілому. Громадські ініціативи та організації можуть допомогти вирішувати важливі проблеми суспільства та створювати нові можливості для його розвитку. Для цього необхідна сприятлива атмосфера співпраці та підтримки з боку держави, щоб громадські організації могли працювати ефективно та досягти своїх цілей.

Література

1. Віннічук, О. В. Аналіз сучасних практик демократії участі (громадської активності): український досвід. *Регіональні студії.* 2022. № 58. URL: http://regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/28/10.pdf

2. Остапенко М. Громадянська активність як основа формування громадянського суспільства. *Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї*. 2011. Вип. 22. С. 135–143.

3. Рубан Д. Стан розвитку громадянського суспільства через призму діяльності інститутів громадянського суспільства. Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи. Том XII: Якісні дослідження для покращення життя людини. Конін – Ужгород – Перемишль: Посвіт, 2022. С. 170–171. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua /jspui/bitstream/lib/45100/1/Rozwoj_22.04.2022_zbirnyk.pdf#page=170

Голобля М.О., Свинар І.Б.
«Міжнародні економічні відносини», 1 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.п.н.,
доцент кафедри політичних технологій Бульбенюк С.С.

SOFT POWER УКРАЇНИ: ЛІТЕРАТУРА, ІСТОРІЯ, КІНЕМАТОГРАФ ЯК ПОТУЖНІ ВАЖЕЛІ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИХ ВПЛИВІВ

М'яка сила (англ. soft power – можна перекласти м'яка сила, м'яка влада, м'яка міць) – концепція, розвинена Джозефом Наєм-молодшим, професором Гарвардського інституту державного управління імені Джона Ф. Кеннеді після холодної війни. Під м'якою силою мається на увазі здатність держави домагатися своїх цілей за допомогою привабливості власної культури, суспільно-політичних цінностей – на противагу «жорсткій силі», ґрунтованій на військовому і економічному тиску. Як писав сам Най «soft power is the ability to get others to want the outcomes that you want', and more particularly 'the ability to achieve goals through attraction rather than coercion» тобто м'яка сила – це здатність змусити «інших бажати результатів, яких ти хочеш» і, зокрема, «здатність досягати цілей за допомогою залучення, а не примусу». Він також вказує на важливість стилю: оскільки м'яка сила є предметом спокушання, така поведінка, як зарозумілість, може бути контрпродуктивною та викликати відразу, а не привабливість. Нарешті Най визнає, що м'яка сила не завжди має добрі цілі, оскільки, наприклад, пропаганда є формою м'якої сили: «It is not necessarily better to twist minds than to twist arms» – «Не обов'язково краще викручувати уми, думки, ніж викручувати руки, тобто зброю». Також за Джозефом Наєм м'яка сила наголошує не на постійній можливості війни, а на можливості співпраці; не військовій силі, а силі ідей.

Точніше, м'яка сила стосується трьох рішень, які ліберали пропонують для вирішення проблеми війни. Перший полягає в тому, що демократії не будуть воювати проти інших демократій. Тому демократії схильніші використовувати м'яку силу, а не жорстку. Крім того, Най стверджує, що навіть у разі труднощів демократична держава не втратить своєї м'якої сили. Наприклад, «in democracy, the presence of dissent and self-criticism can be beneficial: it enhances the credibility of messages» – «у демократії наявність інакомислення та самокритики може бути корисною: це підвищує довіру до повідомлень». Таким чином, коли політику критикують, вона може створити певну м'яку силу, оскільки люди з інших країн можуть сприймати це як доказ автентичності та як ознаку свободи слова.

Другим вирішенням проблеми війни для прихильників лібералізму є економічна взаємозалежність. Той факт, що він змушує держави співпрацювати з іншими, здається радше примусом, ніж потягом, і тому це рішення буде ближче до жорсткої сили, ніж до м'якої. Праці Найя погоджуються з цим у тому сенсі, що держава зі значними економічними ресурсами, швидше за все, чинитиме тиск на інші економічно слабші держави та змінюватиме їх поведінку. Однак, «economic resources can also produce soft as well as hard power. They can be used to attract as well as coerce» – «економічні ресурси також можуть виробляти як м'яку, так і жорстку силу». Їх можна використовувати як для залучення, так і для примусу». Таким чином, економіка вільної торгівлі створюватиме м'яку силу, оскільки вона залучатиме інших до своєї моделі. Успішна ліберальна економіка може викликати в інших країнах бажання прийняти цю модель.

Міжнародні інституції є третім вирішенням проблеми війни, запропонованим лібералами. Сприяючи співпраці за допомогою спільних правил і норм, вони сприяють мирним відносинам. Крім того, Най стверджує, що «institutions can enhance a country's soft power» – «інституції можуть посилити м'яку силу країни». Дійсно, вони, швидше за все, просуватимуть цін-

ності, ідеї та політику країни як серед інших членів, так і серед країн за межами установи. Таким чином, м'яка сила, як її представив Джозеф Най, бере багато ліберальної теорії, зокрема неоліберального інституціоналізму.

У рейтингу Global Soft Power Україна увійшла до 20 найвпливовіших країн світу, це міжнародне дослідження сприйняття національних брендів, яке проводить Brand Finance, охоплює 100 тисяч респондентів. Для порівняння, у 2021 році Україна займала 61 позицію. Індекс показує здатність впливати на інших за допомогою привабливості та переконання, а не примусу та сили. Серед досліджуваних показників, зокрема, впливовість, впізнаваність та репутація країн. Завдяки успішному застосуванню дипломатичних інструментів Україна увійшла до 20 найвпливовіших країн світу. Минулого року Україна посідала 45 місце у рейтингу впливовості.

Повномасштабна війна триває уже більше року, століттями українці виборюють незалежність, волю та право на життя. Ми – міцний народ сталевої країни. І зараз як ніколи важливо слухати українське, читати українське та просувати все українське! Хочемо поділитись із вами нашими ідеями збагачення світу українським у сфері літератури, кіно та історії.

Література – крик душі, особливо поезія. Що, як не вірші передадуть усю глибину емоцій, почуттів, переживань, де ще можна знайти стільки правди? Саме тому ми вбачаємо літературу коректним методом просування України на міжнародну арену. мотивуючі вірші Шевченка, до болю правдиві й щирі творіння Ліни Костенко, неймовірні вірші про кохання і оди неньці -Україні Симоненка і нашого сучасника Жадана – надають мотивацію, віру в краще, навіть коли здається, що нічого вже не виправити і попереду чекає тільки крах і темрява.

На долю українців припало чимало бід, але ми вистояли, пережили та відновились, тому сумнівів, що ми переможемо росію у цій страшній війні немає. Потрібен лише час та сили, сили, щоб продовжувати боротися, воїнам – на фронті, а нам із вами – тут, у своїх домівках та на будь-яких досяжних для нас фронтах.

Історію України потрібно пам'ятати та часто говорити про неї. Адже чи зможе людина написати свою щасливу історію життя, не знаючи історії свого роду?

Влітку 1991 р. здійснилася споконвічна мрія багатьох поколінь українців – 24 серпня на політичній мапі світу постала Українська держава. А у грудні того ж року український народ на всеукраїнському референдумі підписав смертний вирок. Мине небагато часу, і президент росії володимир путін назве розпад радянської імперії «найбільшою геополітичною катастрофою XX століття». Згодом спробує реанімувати її, пішовши на Україну так званою гібридною війною. Наприкінці 80-х – початку 90-х, коли українці все наполегливіше виступали за створення власної держави, росіяни – у звичній для них манері щодо «молодших братів» зверхності, що межувала з пихатістю − насміхалися над прагненням українців створити, вірніше, відновити самостійну Україну, стверджуючи, що ми «зовсім з глузду з'їхали». Як пересічні росіяни, нога яких не ступала далі своєї «дєрєвні», і котрі не могли відшукати на мапі Українську РСР. Наприклад, один суперпопулярний на той час російський журналіст, який сьогодні перебуває у жорсткій опозиції до путіна, і щиро – хочеться в це вірити – підтримує нас у війні з московією, говорив у 1990 році: «Скажи мені – навіщо вам ця незалежність? Демократія, звісно, потрібна, верховенство закону також. Але навіщо розбігатись? Адже, як у вас кажуть, гуртом і батька легше бити». На зауваження, що українці вже мали державу – Українську Народну Республіку, яку росіяни втопили у крові, співрозмовник відповів: «Її вигадав ваш Рух…». Ми не знаємо, що сталося з цією людиною, які події перевернули її свідомість, але сьогодні в росії, мабуть, немає затятішого ворога путіна на інформаційному фронті. Для чого ми його тут згадали? Тому що подібних поглядів тоді дотримувалися багато росіян – від двірника до академіка, хоча, звісно, були винятки. Насамперед у середовищі творчих людей…

У свідомості росіян щодо України нічого не змінилося. Навіть війна, розв'язана їх фюрером, не вплинула на свідомість населення: назвати народом тих, хто розбомблені міста і села вважає постановочними картинками, закликають ґвалтувати українських жінок і дітей – язик

не повертається. Звідкіля тим московитам знати, що ще у листопаді 1917 року Універсалом Центральної Ради була проголошена Українська Народна Республіка. Але ні Тимчасовий уряд, ні тим більшовицький, і у страшному сні не бачили українців рівними серед рівних. Як, до речі, й інших народів, що населяли царську росію. Тому 22 січня 1918 року була проголошена «незалежна і самостійна Українська Народна Республіка». Проіснувала вона недовго: стараннями «старших братів» була знищена, а на її місці постала Українська РСР. Була спроба здобути державність і у 1941 році, коли до Львова увійшли передові частини вермахту. Очільники ОУН, сподіваючись на їхню підтримку, скликали цього ж дня Національні збори, на яких і проголосили «самостійну Україну». Але вона не була потрібна гітлерівцям: на початку липня Степан Бандера, Ярослав Стецько та найближче їх оточення були заарештовані й кинуті до німецького концтабору, який «славився» надзвичайно жорстокими умовами утримання. Разом з ним туди потрапили і його найближчі соратники. Нагадаю, що в цьому таборі Бандера пробув аж до серпня 1944 р. Якщо протягом десятиліть борці за державність України в московії вважалися наймитами гітлерівців, то віднедавна нас там називають наймитами «американосів». Що ж, часи змінюються, а ось люди…

«Не проголошення незалежності, а відновлення» – саме на такому визначенні наполягав покійний Левко Лук`яненко, коли український парламент 24 серпня 1991 року вирішував: бути Українській державі чи не бути. Та багатолітнього в'язня радянських концтаборів . Уперше у ХХ столітті незалежність України була проголошена 22 січня 1918 року текстом IV Універсалу. Ця держава проіснувала три роки. Уже тоді Україна мала всі ознаки держави: герб, територію, військо, грошову систему, дипломатичні відносини з іншими державами. Під час Української революції 1917–1921 років українцям вдалося відновити державу, яка кілька разів змінювала назву і форму.

Сьогодні є суверенна Українська держава, яку росіяни вкотре намагаються втопити у крові. Але на календарі не 20-ті роки, а 2022-й. Нашу державність боронять сини й доньки України, серед яких чимало її ровесників. Хочеться згадати слова Надзвичайного і Повноважного посла України, доктора юридичних наук Володимира Василенко: − Незалежна державність сучасної України − це закономірний результат віковічної боротьби української нації з московським імперіалізмом. Сьогодні ми є свідками останньої фази цієї боротьби, яка розпочалася наприкінці 1917 року й триває досі.

Наступним інструментом просування України на міжнародну арену, який би ми хотіли запропонувати це кіномистецтво.

«Кіборги», «Нескорені. Українські партизани» «Крути 1918», «Рік» – фільми про непереможних, нескорених і вільних українців, які варто переглянути кожному, хоча б для розуміння всього жаху, який переживають українці досі.

12 березня 2023 року премію Оскар вручають стрічці „Навальний» Режисер фільму Даніель Роер присвятив перемогу самому опальному російському опозиціонеру Олексію Навальному. В. Зеленському не дають виступити з промовою, так як вони «внє палітікі», у той же час жінка навального спокійно пропагандує хорошу росію та просить «атпустіть єйо льошеньку». Світ повен несправедливості та лицемірства, але опустити руки ми не можемо! Тому вкрай важливо підтримувати українське, адже спочатку ми, а потім і весь демократичний світ.

Сам процес реалізації просування варто провести в декілька етапів: масове поширення через мережу інтернет й українців, що живуть за кордоном ідею незламності, стійкості, мужності України через поезію(записи декламування віршів сучасниками і безпосередньо творцями, переклади цих творів на мови світу, покласти більше віршів на мелодію, зробити пісні рідною мовою і перекладені, що дасть змогу бути завжди на слуху, підключити геніїв айті технологій і зробити ці пісні "вірусними", вони потраплять у рейтинги і всі будуть їх пізнавати).

Наступним кроком буде впровадження історії: поширювати відео, матеріали, розповіді очевидців, постраждалих про страшні буремні часи здобуття нашою нянькою незалежності,

опору радянському режиму, опору росіянам нині, показати що нас нічого не зламало, ми стоїмо разом і ми вистоїмо!

У висновку до нашої роботи хочеться сказати, що існує багато варіантів просування нашої неньки на міжнародні терни: наша історія не залишить байдужим нікого, вона надихає на боротьбу і показує, що єдність − запорука перемоги; наше мистецтво вміє достукатися і донести правду такою, яка вона є насправді, не викривлену реальність чи видумку психічно хворого; а наша література підбирає такі слова, які дають зрозуміти – українці сильна нація, Україна – країна мужності, справедливості й доброти і це все є доказом того, що Україна буде відомою, перспективною, високорозвиненою країною, треба лиш постаратися поширити ці знання й інформацію у якнайбільше країн.

Отже, Україну повинні згадувати не тільки чуючи про війну! Світ повинен побачити українські фільми, почути українські пісні та зізнаватись в коханні віршами українських письменників. Безперечно, поширення займе багато часу та сил, але хіба воно того не варте? Доки там, на фронті, борються за незалежну Україну, ми повинні невпинно поширювати нашу культуру та ділитись нашою історією.

Література

1. Україна увійшла до 20 найвпливовіших країн світу за рейтингом впливовості // https://minre.gov.ua/2023/03/05/ukrayina-uvijshla-do-20-najvplyvovishyh-krayin-svitu-za-rejtyngom-vplyvovosti/
2. Soft power // https://en.wikipedia.org/wiki/Soft_power

Коваленко Є.М.,
Губін Д.Ю.
“Політичні технології та лідерство”, 3 курс
ДВНЗ “Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана”
Науковий керівник – к.і.н.,
професор кафедри політичних технологій Ніколаєва Т.М.

РОЛЬ ВІЙСЬКОВИХ В ПІСЛЯВОЄННИХ ПОЛІТИЧНИХ ІНСТИТУЦІЯХ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ ПЕРСПЕКТИВИ

Практична участь військових у політичних процесах, зокрема в органах влади та на посадах голів держав у різних країнах, сьогодні не викликає здивування у жодного представника соціальних наук. Однак, не менш однозначним для науковців і практиків залишається питання їх ролі та спроможності державного управління. Не всі погоджуються з можливістю військової еліти належним чином реагувати на соціальні, економічні, і, що більш важливо, політичні (особливо в актуальному для сучасності контексті захисту власного суверенітету та майбутнього відновлення) виклики, що постають перед демократичною державою.

Історична ретроспектива дає змогу побачити і здійснити дослідження хронології ефективності дій військових під час виконання ними функцій державця, шляхом порівняльно-історичного аналізу та політичної компаративістики.

Досить яскраво можна це побачити після ІІ світової війни на прикладах президента Французької республіки – Шарля де Голля (професійний військовий, генерал, національний герой французів), і президента США − Дуайта Ейзенхауера (генерал армії, головнокомандувач сил Антигітлерівської коаліції в Європі). Цікавим та вартим уваги є той факт, що попередник Ейзенхауера на цій посаді – Гаррі Трумен, також був військовим, проходячи у 1905−1911 році службу у Національній гвардії Міссурі, де отримав звання капрала [3]. Кожен з них мав

на меті вирішення важливого завдання повоєнної відбудови, а в подальшому − підтримання високого рівня життя та можливостей для суспільства у власній країні. Безсумнівним є визнання того, що вирішальним у процесі реалізації цього курсу, був багаторічний військовий досвід, який розвинув нові, і покращив вже наявні персональні організаторські та управлінські навички. Таким чином, на момент безпосереднього виконання своїх обов'язків, які стосуються державного керівництва, вище перелічені діячі мали неабияке розуміння стратегії подолання "слабких місць національної політики", як у сфері соціального забезпечення постраждалих від жахіть війни, так і у сфері зовнішньополітичного гарантування безпеки у майбутньому. Одразу по завершенню Другої світової війни Франція перебувала у складному матеріальному стані. Ситуація почала стрімко покращуватися завдяки запропонованому у 1947 році плану Маршалла – чималої американської фінансової допомоги для відновлення економіки покривджених війною країн. Однак, Четверта республіка виявилася не спроможною впоратись зі зростаючими політичними проблемами, і травнева криза 1958 року призвела до її занепаду. Відома промова тодішнього президента Франції − Рене Коті: "*Звертаючись до найвидатнішого з французів, до людини, яка в найтемніші роки нашої історії була нашим лідером у відвоюванні свободи і яка відмовилася від диктатури, щоб відновити Республіку. Я прошу генерала де Голля поспілкуватись з главою держави та обговорити з ним те, що в рамках республіканської законності необхідно для негайного формування уряду національної безпеки та що можна зробити за досить короткий час для глибокої реформи наших установ*" [2, с. 396]. Після листопадових виборів 21 грудня 1958 року Шарль де Голль був обраний президентом Франції колегією виборщиків з показником понад 78 % голосів. Почався нечуваний розвиток промисловості: літакобудування (турбореактивний літак Caravelle, надзвуковий пасажирський літак Concorde). Розробка й випуск проводилися спільно британськими і французькими авіабудівними компаніями. Розбудова гавані Марселя, і перших автомагістралей між Парижем і провінціями сприяли пожвавленню економічного життя в країні і міжнародній торгівлі. У напрямку захисту свого суверенітету, Франція спромоглася стати четвертою ядерною державою світу [4, с. 363]. Окрім того, генерал де Голль усвідомлював важливість гарних відносин з Німеччиною, розглядаючи Францію та Німеччину, як "ключових гравців" континентальної Європи, саме він врешті-решт підписав Єлисейський договір про дружбу [1, с. 422]. Франція, з початком перетворень, навіть випередила ВВП деяких інших передових країн [5, с. 248]. Франк став однією з конвертованих світових валют, а фінансова та соціальна стабілізація в країні була названа епохою "Славного тридцятиріччя".

Схожі події відбувались і по той бік океану. Коли Гаррі Трумен почав виконувати обов'язки президента після смерті Ф. Д. Рузвельта у квітні 1945 року, а вже в 1948 році був повноцінно обраний президентом США, маючи на той час великий досвід у ролі віцепрезидента та сенатора від штату Міссурі. Обійнявши нову посаду з новими, значно важчими питаннями, що потребували нагального вирішення. Важливим завданням у внутрішній політиці, була проблема з безробіттям і федеральними фінансами, які дали про себе знати після закінчення війни: біля двох мільйонів людей залишались без роботи [7, с. 490]. Але складнощі працевлаштування були частково вирішені законом про зайнятість 1946 року. Він створив Раду економічних радників і надав федеральному уряду країни, повноваження стимулювати незалежне конкурентоспроможне підприємництво та суспільний добробут [8]. Більше того, якщо станом на 1945 рік ВВП США складав 226 млрд доларів, а державний борг сягав близько 104 % від ВВП, то на кінець 1953 року (тобто останній рік президенства Трумена), ВВП вже складав 382 млрд доларів [9, табл. 1.2]. Державний борг у відсотковому відношенні від ВВП, знизився майже вдвічі, до 57 % [10, табл. 7.1]. Наступник Трумена в особі Ейзенхауера – переможець виборів 1952 року (55 % голосів), залишався консервативним до економічного відтворення, проте все ж з певними змінами: посиливши соціальну політику, якій приділяв велику увагу, остаточно сприяв усуненню наслідків війни. Значення добробуту суспільства можемо побачити у приватному листі Ейзенхауера, коли він відповідає на критику з боку свого брата юриста Едга-

ра, відстоюючи думку про те, що будь-яка спроба, будь-якої партії США, оскаржити роль соціальної політики для американців, буде рівносильно самознищенню цієї політичної партії [6, с. XII]. За 8 років президенства, йому вдалося підняти ВВП до небачених раніше 487 млрд доларів [11, с. 311]. Спираючись на досвід організації військових операцій (найбільш значною з яких була висадка військ у Нормандії в 1944 році), він зміг приборкати більшість гострих проблем американського соціуму. Найважливішою ж зміною стала система міжштатних автомобільних доріг схвалена Конгресом у 1956 році. Дивовижно, але інфраструктура налаштована Ейзенхауером, певним чином функціонує і досі.

Може скластись враження, що такі виборчі тенденції були притаманні лише для далеких часів і не відповідають обставинам сучасності. Однак, воно є помилковим. Актуальність питання політичної діяльності військових є навіть затребуваним, показовими тут є останні президентські вибори у Чехії у січні цього року. На них, після досить неоднозначного 10-річного правління Мілоша Земана, перемогу здобув колишній очільник Військового комітету НАТО, генерал у відставці Петр Павел, який є палким прихильником України [12]. За нього віддали свій голос понад 58 % виборців і він, як ніхто, розуміє нагальність технічної підтримки нашої держави. "*Солідарність має бути навіть ціною тимчасового зниження комфорту нашого життя. Війна в Україні – це і наша війна, бо стосується нас. Ми не є прямим учасником бойових дій, але це не означає, що ця війна не наша. Це війна за майбутнє міжнародних відносин, за майбутнє безпечної Європи*", − саме такі слова казав Павел під час дебатів перед другим туром виборів, годі й казати, що новоспечений чеський президент твердо відданий основоположному принципу НАТО: "Один за всіх – і всі за одного" [12]. Як центральний військовий блок Європи, а також, як один з головних військово-політичних союзів Північноатлантичний альянс з моменту свого створення був "щитом свободи". В альянсі перебуває 31 країна, станом на 2021 рік, їх сумарні витрати на оборону, лише за офіційними даними, сягають більше трильйона доларів США [13]. Для порівняння, бюджет Народно-визвольної армії КНР за 2022 рік, не перевищив 293 млрд доларів США [14]. Тому перемога Павела, в умовах наростаючої небезпеки з боку агресії рф, була над необхідною як для Чехії, так і для безпекової політики Європи та України.

Наразі Україна проходить етап збереження власної самостійності і недоторканості кордонів 1991 року. Коли відбудуться чергові вибори є невизначеним. Попри це, деяку підготовку до передвиборчих процесів з боку різних політичних сил ми маємо змогу спостерігати зараз. Абсолютно логічним з нашої сторони, буде можлива участь діючих кадрових офіцерів ЗСУ, враховуючи безпрецедентну суспільну довіру українського суспільства. Тому, вкрай важливо для прийдешніх часів підготувати правову можливість рівного політичного суперництва. Маємо нагадати, що до лав ЗСУ вступили, та продовжують вступати, найвідданіші національній ідеї люди, і вони довели свою повну готовність до зустрічі з будь-якими складнощами. Україна є демократичною, правовою державою, де право обирати і бути обраним є невід'ємною частиною загальнонаціональної свідомості. Українські військові володіють неперевершеним стратегічним баченням, прикладами слугують не одна військова перемога за перші 11 місяців повномасштабного вторгнення 2022 року.

Отже, світовий досвід надає непогану перспективу і для нашої військової еліти у майбутній політичній боротьбі. Аналізуючи досягнення колишніх військових у ролі світових лідерів, ми можемо засвідчити, що навряд чи ми б колись побачили такого рівня професіоналів, якби в них був присутній досвід управління в такій дисциплінованій структурі, як армія. Зважаючи на все вище сказане, ми з упевненістю відзначаємо лише позитивні сторони переходу військових до політичних ролей. Адже, при постійній загрозі сусідньої держави нам потрібне водночас як вмотивоване демократичне, так і мілітаризоване суспільство, готове до захисту свого суверенітету. Саме військові, на наш погляд, показавши успіх у протистоянні з ворогом, рішучість у подоланні складних завдань, та почуття відповідальності за всі сфери життєдіяльності армії, стануть вагомим джерелом для різнопланових державницьких та адміністративних посад на політичному фронті.

Література

1. Crawley Aidan. De Gaulle: A Biography. 1969. 510 c.
2. Fenby Jonathan. The General: Charles De Gaulle and the France He Saved. 2013. 736 c.
3. Gilwee William J. "Capt. Harry Truman, Artilleryman and Future President". Doughboy Center: The Story of the American Expeditionary Forces. 2000. URL: https://web.archive.org/web/20080614200949/ http://www.worldwar1.com/dbc/truman.htm (дата звернення: 22.03.2023).
4. Stanisław Zarychta: Broń jądrowa w kształtowaniu bezpieczeństwa 1945–2015. Warszawa: Bellona SA, 2016. 602 c.
5. Maddison Angus. L'économie mondiale 1820–1992: analyse et statistiques. 1995. 274 c.
6. Mayer Michael S. The Eisenhower Years. 2009. 1025 c.
7. McCoy Donald R. The Presidency of Harry S. Truman. University Press of Kansas. 1984. 351 c.
8. J. Bradford De Long, "Keynesianism, Pennsylvania Avenue Style: Some Economic Consequences of the Employment Act of 1946," Journal of Economic Perspectives. 1996. vol. 10, No 3. P. 41-53. URL: http://www-personal.umich.edu/~kathrynd/JEP.DeLong.pdf
9. "Historical Tables". White House. Office of Management and Budget. Table 1.2. URL: https://www.whitehouse.gov/omb/budget/historical-tables/ (дата звернення: 24.03.2023).
10. "Historical Tables". White House. Office of Management and Budget. Table 7.1. URL: https://www.whitehouse.gov/omb/budget/historical-tables/ (дата звернення: 24.03.2023).
11. Patterson James. Grand Expectations: The United States 1945–1974. Oxford University Press. 1996. 829 c.
12. «Великий друг України». Петр Павел переміг на виборах президента Чехії. Політичний портрет. URL: https://www.radiosvoboda.org/a/chekhiya-vybory-presydent-petr-pavel-ukrayina-portret/32242985.html (дата звернення: 29.03.2023).
13. "Defence Expenditure of NATO Countries (2014–2021)" URL: https://www.nato.int/nato_static_ fl2014/assets/pdf/2022/3/pdf/220331-def-exp-2021-en.PDF
14. Tian, Nan; Fleurant, Aude; Kuimova, Alexandra; Wezeman, Pieter D.; Wezeman, Siemon T. (24 April 2022). "Trends in World Military Expenditure, 2021". Stockholm International Peace Research Institute. URL: https://www.sipri.org/sites/default/files/2022-04/fs_2204_milex_2021_0.pdf

Сидоренко К.В.
«Політичні технології та лідерство», 2 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.і.н.,
доцент кафедри політичних технологій Погорєлова І.С.

МІЖНАРОДНА ПІДТРИМКА УКРАЇНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Тема міжнародної підтримки України в умовах російської агресії є актуальною, особливо після її повномасштабного вторгнення у 2022 р. Ще в 2014 р., коли Росія окупувала Крим і розпочала війну на сході України, наша країна зазнала значних втрат у людських життях, територіальній цілісності та економіці й, на жаль, на даний час ситуація є надскладною. У цій війні міжнародна підтримка для України є надзвичайно важливою, оскільки вона допомагає зменшити тиск на країну та підтримує український суверенітет і територіальну цілісність, піднімає моральний дух кожного українця. У перші місяці було не очікувано, що багато міжнародних партнерів докладуть стільки зусиль задля підтримки нашої держави. Українці відчувають цю суттєву допомогу й ми розуміємо, що не одні в цьому протистоянні, що нас підтримала значна частина світу, зокрема країни Європейського Союзу та НАТО.

Наша країна вимушена боротися за своє право на самовизначення та територіальну цілісність. Ще з 2014 р. розпочалася міжнародна допомога Україні й найголовніше − було прийнято рішення про введення санкцій проти Росії. У 2022−2023 рр. міжнародна підт-

римка України в умовах російської агресії залишається дуже важливою, вона має різні форми: економічна, дипломатична, військова та гуманітарна.

Щодо економічної підтримки, то міжнародні організації та країни надають фінансову допомогу Україні, щоб допомогти зменшити економічний тиск на країну, який виникає внаслідок війни та окупації. Україна отримала 23,93 млрд євро підтримки від ЄС, G7 та інших країн з 24 січня по 23 квітня 2022 року. З них понад 43 % (10,31 млрд євро) надала США. ЄС надав 12,77 млрд євро, включаючи двосторонні зобов'язання країн-членів ЄС та зобов'язання Європейської Комісії та Ради. Канада, Велика Британія та Японія надали багатосторонню підтримку в розмірі 4,32 млрд євро [1]. Допомога включала гранти, кредити, кредитні гарантії та валютні своп-лінії. Наприклад, Італія надала грант в розмірі 110 млн євро, Франція − кредит у розмірі 300 млн євро, а Японія − кредит у розмірі 100 млн доларів. Польща надала допомогу в розмірі 1 млрд доларів. Метою цієї допомоги є підтримка України у складний період її історії. Міністерство фінансів повідомило, що у 2022 р. Україна отримала біля 27,5 млрд доларів фінансової допомоги, але згідно з розрахунками Національного банку, на кінець року ця сума може збільшитися до 31 млрд доларів. Саме така підтримка може забезпечити необхідні ресурси для розбудови економіки та відновлення пошкоджених інфраструктурних об'єктів [2].

Міжнародні організації та країни надають і дипломатичну підтримку Україні – офіційно виступають за збереження її суверенітету та територіальної цілісності. Така підтримка може включати політичні заяви, декларації та резолюції, які підтримують права та інтереси України. Як приклад, сьогодні відомі політики висловлюють погляди щодо реформування Ради Безпеки ООН і виключення Росії з неї за порушення Статуту ООН. Наприклад, президент США Джо Байден заявляв про це. Є проект резолюції, внесений до Конгресу США, який доручає Держдепартаменту США зайнятися цим питанням [3].

Військова допомога нашій країні є дуже значною. За новинами попереднього тижня можна зазначити, що Парламент Швеції схвалив відправлення САУ Archer і танків Leopard 2 в Україну. Також, США вирішили надіслати танки Abrams зі своїх запасів. Фінляндія надасть Україні три танки Leopard 2, а Словаччина вже передала Україні чотири винищувачі МіГ-29. Крім того, українська армія використовує на війні одноразові картонні дрони з Австралії [4]. Також США виділяють новий пакет військової допомоги Україні на 350 млн дол. Він включатиме боєприпаси для HIMARS, снаряди для Bradley, ракети HARM, протитанкову зброю, а також катери.M1A1. Ці події свідчать про те, що країни світу докладають зусиль, щоб допомогти Україні у боротьбі проти агресії росії [5].

Щодо гуманітарної допомоги, то за даними Ukraine Support Tracker, Україна отримала підтримку від 40 країн-донорів. Зокрема, ЄС надав майже 52 млрд євро допомоги, а США − 48 млрд євро. Серед інших країн-донорів були Великобританія, Канада, Австралія, Нова Зеландія, Китай, Японія, Норвегія, Південна Корея, Швейцарія, Тайвань, Туреччина та Індія, які надали додатково 13 млрд євро міжнародної допомоги Україні [6].Також можна зазначити що за період від початку війни до 20 листопада 2022 р. США стали найбільшим донором гуманітарної допомоги для України, надавши 9,9 мільярда доларів. Ця сума перевищує загальний обсяг гуманітарної допомоги, яку надали інші країни та міжнародні організації [7].

Проте, необхідно зазначити, що міжнародна підтримка не є безмежною, тому Україні варто продовжувати робити все можливе для залучення підтримки світових лідерів у боротьбі з агресією Росії. Міжнародна допомога значно допомогла і допомагає Україні під час війни. Продовження економічних санкцій проти Росії є одним з найважливіших напрямків міжнародної підтримки, оскільки ці санкції сприяють зменшенню можливостей Росії фінансувати свою агресивну політику.

Література

1. Багатостороння підтримка міжнародних організацій щодо зміцнення економіки України в кінетичній протидії російській агресії https://niss.gov.ua/news/statti/bahatostoronnya-pidtrymka-mizhnarodnykh-orhanizatsiy-shchodo-zmitsnennya-ekonomiky

2. Допомога Україні під час війни: хто допомагає найбільше? https://gromada.group/news/statti/22149-dopomoga-ukrayini-pid-chas-vijni-hto-dopomagaye-najbilshe
3. «Узурпатор членства в ООН і статусу в Радбезі»: як позбавити Росію права вето або й членства в організації? https://www.radiosvoboda.org/a/rosiya-uzurpator-vyhnaty-oon-zlochyn-ahresiyi/32195268.html Військова допомога З
4. Україні https://zaxid .net/viyskova_dopomoga_tag52540/
5. США оголосили новий пакет військової допомоги Україні на $350 млн https://forbes.ua/news/ssha-ogolosili-noviy-paket-viyskovoi-dopomogi-ukraini-na-350-mln-20032023-12508
6. Європа скоротила військову допомогу Україні – Ukraine Support Tracker https://suspilne.media/272629-evropa-skorotila-vijskovu-dopomogu-ukraini-ukraine-support-tracker
7. З початку війни США надали Україні більше гуманітарної допомоги, ніж інші країни разом узяті https://www.epravda.com.ua/news/2023/01/18/696093/#:~:text= %D0 %97 %D0 %B0 %20 %D0 %BF %D0 %B5 %D1 %80 %D1 %96 %D0 %BE %D0 %B4 %20 %D0 %B7 %20 %D0 %BF %D0 %BE %D1 %87 %D0 %B0 %D1 %82 %D0 %BA %D1 %83 %20 %D0 %B2 %D0 %B5 %D0 %BB %D0 %B8 %D0 %BA %D0 %BE %D1 %97, %D0 %B2 %D1 %96 %D0 %B4 %20 %D1 %96 %D0 %BD %D1 %88 %D0 %B8 %D1 %85 %20 %D0 %BA %D1 %80 %D0 %B0 %D1 %97 %D0 %BD %20 %D1 %82 %D0 %B0 %20 %D0 %BE %D1 %80 %D0 %B3 %D0 %B0 %D0 %BD %D1 %96 %D0 %B7 %D0 %B0 %D1 %86 %D1 %96 %D0 %B9.

Нікітенко В.Р.,
Красновид Р.В.
«Економіка міста та урбаністика» 1 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к. політ. н.,
доцент кафедри політичних технологій Манелюк Ю.М.

РЕФОРМИ ДЛЯ ЗМІЦНЕННЯ ДЕМОКРАТІЇ ТА ГРОМАДСЬКОЇ УЧАСТІ В ПОВОЄННІЙ ВІДБУДОВІ УКРАЇНИ

У сучасному світі демократія та громадська участь є важливими складовими стабільного та розвинутого суспільства. Україна не є винятком, і після Революції гідності у 2014 році, було зроблено величезний крок до їх зміцнення. Однак, ще багато потрібно зробити для того, щоб громадяни України мали можливість брати участь у прийнятті рішень на різних рівнях влади та реалізовувати свої права і свободи. У цьому контексті ми хотіли б запропонувати кілька реформ, які, на нашу думку, можуть допомогти зміцнити демократію та громадську участь у повоєнній відбудові України.

Інтеграція учасників бойових дій (УБД) допоможе збільшити підтримку до тієї чи іншої політичної сили, оскільки після закінчення війни ми матимемо понад мільйон громадян, які були змушені тримати зброю в руках, і які хотітимуть мати представництво у Верховній Раді, Кабінеті міністрів, або навіть в Офісі Президента. Така інтеграція може сприяти боротьбі з корупцією, оскільки на війну добровільно пішла здебільшого активна частина населення, то дуже ймовірно, що ці люди не терпітимуть корупції у повоєнній Україні. Однак, інтеграція УБД може мати і негативні наслідки. Окрім того, на прикладі Афганської війни можна побачити, що люди повертаються з фронту “зламаними”. Тобто політик, який служив у ЗСУ, але не отримав необхідну психологічну допомогу може не завжди приймати зважені рішення. Також слід зазначити, що інтеграція УБД вимагає значних фінансових витрат, а також висококваліфікованих фахівців, які зможуть забезпечити ефективну роботу системи.

Боротьба з корупцією є надзвичайно важливою для України, оскільки вона впливає на всі сфери життя, знижує рівень довіри до влади та загрожує економічному розвитку країни. Зміцнення правової системи є ключовим елементом в боротьбі з корупцією. На даний момент

наше законодавство має десятки лазівок, які дозволяють політикам уникати відповідальності за свої помилки, великому бізнесу платити всього 2 % податку на дохід, а корупціонерам – продовжувати свою кар'єру. Тому першим кроком у боротьбі з корупцією має бути приведення законів до європейського зразка. Наступний крок має полягати у підвищенні ефективності таких антикорупційних структур, як САП, НАБУ та ВАКС, тому що на даний момент їх робота успішно блокується. Крім того, політична верхівка докладає зусиль для дискредитації цих органів. Тобто «Система» їх боїться і чинить опір неминучому.

Підвищення свідомості населення щодо наслідків корупції та забезпечення підтримки для журналістів та громадських організацій, які виявляють і досліджують випадки корупції. Це дуже недооцінений крок на шляху до успіху, оскільки у нашому суспільстві корупція проявляє себе у всіх своїх формах, а особливо – побутова. Тому всі ці реформи не мають жодного змісту, доки самі українці не захочуть змінитись. Але за китайською мудрістю, скільки ти штовхаєш камінь в один бік, стільки ти штовхатимеш його назад, щоб повернутись на початок. Тому треба бути готовим до боротьби з корупцією, яка триватиме не одне десятиліття, що її продовжуватимуть наші діти та онуки, оскільки з нею не справились наші батьки та дідусі.

Створення платформи для залучення громадськості до процесів прийняття рішень є важливим кроком для зміцнення демократії. Така платформа може допомогти уряду враховувати потреби та думки громадян під час прийняття рішень, що стосуються їхнього життя. Очевидним прикладом чогось подібного в Україні є «Дія» та «Київ Цифровий». Втім, вони поки що пропонують тільки проголосувати за раніше обговорені політиками варіанти, але не дають громадянам долучитись до дискусії. Така дискусія може бути здійснена, наприклад, через нові онлайн-платформи, де громадськість може висловлювати свої ідеї та пропозиції щодо питань, що стосуються їхнього життя та розвитку країни. Вони можуть бути реалізовані як великий форум, на якому люди зможуть висловлювати підтримку тому чи іншому аргументу співрозмовників. Важливо також забезпечити, врахування думок і пропозицій громадськості у процесі прийняття рішень, що може забезпечити їхню активну участь та довіру до владних структур. Тобто ці новостворені платформи мають бути в першу чергу мостом між владою та суспільством, а не просто ще одним «Твіттером» або «Фейсбуком», обговорення в яких ніяк не впливають на уряд.

Реформа місцевого самоврядування спрямована на зміцнення демократії та громадської участі в рішеннях, що стосуються розвитку місцевих громад. У нашій історії вже є досвід проведення таких змін, а саме – реформа 2014 року. Вона якісно покращила маленькі міста і села, і по праву вважається однією з кращих «Перебудов» команди Петра Порошенка. Тому подальший розвиток самостійності місцевої влади може призвести до експоненціального росту позитивних змін. Щоправда, центральна влада має бути готовою відмовитись від певних функцій і втратити доступ до перерозподілу грошей від деяких податків (як це було і в 2014 р.). Одним із ключових аспектів реформи є розширення повноважень місцевих органів влади та створення умов для більш ефективного управління місцевими ресурсами. Це може бути досягнуто шляхом децентралізації влади та передачі деяких повноважень з центрального на місцевий рівень. Зокрема, місцеві органи влади повинні мати можливість вирішувати питання, які стосуються розвитку інфраструктури, соціальної сфери, культури та освіти в межах своїх територій. Однак, реформа місцевого самоврядування не може бути успішною без громадської участі у прийнятті рішень. Тому, ще одним важливим аспектом реформи є забезпечення максимальної участі громадських організацій і місцевих жителів у прийнятті рішень, які стосуються розвитку їхньої громади.

Для забезпечення ефективності необхідно здійснити ряд заходів щодо підвищення кваліфікації місцевих чиновників, створення механізмів контролю за їх діяльністю та забезпечення їх відповідальності за прийняті рішення. Крім того, потрібно забезпечити фінансову підтримку місцевих органів влади та забезпечити доступ громадськості до інформації про їхню діяльність, їх рішення та виконання.

Враховуючи все сказане, можна зробити висновок, що Україна потенційно успішна і привабливa для інвесторів та звичайних людей країна. Але стане вона такою тільки після проведення вже згаданих реформ. Треба готуватись до того, що поле бою переміститься зі Сходу України у її серце – Верховну Раду, кабінети міністрів та суди. Ми маємо бути готовими вибороти своє право на успіх у старої еліти та, що важче, у власної свідомості, а також – відмовитись від свого комфорту заради країни та майбутніх поколінь. Але є дещо, від чого ми ніколи не відвернемось – це наша гідність. Саме вона змушує нас боротися за свободу сьогодні, вона манила за собою тисячі добровольців у 2014 р. та вивела на вулиці студентів у 2013 р. Тому гідність – не пусте слово для українців і, сподіваюсь, вона не дозволить нам після війни толерувати корупцію та інші гріхи нашого суспільства.

Література

1. Помаранчева революція [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/ %D0 %9F %D0 %BE %D0 %BC %D0 %B0 %D1 %80 %D0 %B0 %D0 %BD %D1 %87 %D0 %B5 %D0 %B2 %D0 %B0_ %D1 %80 %D0 %B5 %D0 %B2 %D0 %BE %D0 %BB %D1 %8E %D1 %86 %D1 %96 %D1 %8F

2. Революція Гідності [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/ %D0 %A0 %D0 %B5 %D0 %B2 %D0 %BE %D0 %BB %D1 %8E %D1 %86 %D1 %96 %D1 %8F_ %D0 %B3 %D1 %96 %D0 %B4 %D0 %BD %D0 %BE %D1 %81 %D1 %82 %D1 %96

3. Реформа децентралізації [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/efektivne-vryaduvannya/reforma-decentralizaciyi

Лебедь Д. О.
«Політологія», 2 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.п.н.,
доцент кафедри політичних технологій Науменко О. М.

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ПОЛІТИКИ ВІДБУДОВИ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ПІСЛЯ ЗАВЕРШЕННЯ ВОЄННИХ ДІЙ

Війна в Україні з росією стала причиною значних руйнувань і гуманітарних проблем для мільйонів людей. Вона спричинила загибель тисяч мирних жителів і військових, а також примусила приблизно 8 млн людей покинути свої домівки та переселитися в інші частини України чи за кордон [1], щодо вимушених переселенців, які були вивезені незаконно до рф минулого року, то їх кількість перевищила 5,4 млн осіб, серед них 744 тис. дітей за російськими даними, але за українськими ця кількість сягає приблизно 150 тисяч дітей [2]. Так як біженці продовжують мігрувати до ЄС, то на даний момент точна цифра відсутня.

Під час бойових дій, також, були зруйновані багато міст і населених пунктів, що призвело до значних гуманітарних проблем. Серед тих, хто залишив свої домівки, було багато літніх людей, дітей і людей з обмеженими можливостями, які стали жертвами війни та були змушені відчути її наслідки. Багато з них втратили свої основні речі, включаючи дім, майно та родину.

Російська агресія, також стала причиною серйозної економічної деградації як на сході, півдні та інших регіонах України. Багато людей втратили свої робочі місця, що призвело до значного погіршення їхнього матеріального стану. Крім того, конфлікт вплинув на функціонування соціальних і медичних служб на території зони бойових дій.

Масові ракетні обстріли країни агресора росії, призвели до зруйнування багатьох інфраструктурних об’єктів, включаючи заклади освіти, лікарні, електростанції, дороги та мости.

Це значно погіршило якість життя місцевого населення та ускладнило доступ до необхідних ресурсів, таких як вода та електроенергія. Усі ці наслідки кровопролиття в Україні з росією мають серйозний вплив на життя багатьох людей. Загалом, війна стала причиною величезного гуманітарної кризи в Україні та продовжує впливати на життя мільйонів людей в країні.

Велика кількість людей, які переселилися через збройні атаки росіян, залишились без домівок і не мають доступу до необхідних ресурсів, таких як їжа та вода. Багато з них також стали жертвами насильства та тортур.

Від початку війни кожен громадянин будь то наш захисник чи просто мирний житель України переніс величезний стрес та отримав пошкоджену психіку від того, що коється кожного дня у нас у країні. Після всіх звірств, що чинила та чинить держава агресор на нашій землі і з нашими людьми, військовими, містами, будинками, то майже всі новини, фото, відео, де гинуть наші люди, несуть руйнацію для душевного спокою всіх українців, бо ці жахіття не можуть не залишити негативного відбитку в житті цілого суспільства.

Населення пережило такі жахіття, як: життя під окупацією, загроза їхньому життю та безпеці, погіршення їхнього матеріального стану, відсутність доступу до основних ресурсів, таких як вода та електроенергія, порушення прав людини та міжнародного гуманітарного права, та погіршення міжетнічних відносин. У результаті, війна в Україні з росією нанесла негативний вплив на психіку нашого суспільства, а також на багато аспектів життя людей.

Навіть ті люди, що виїхали за кордон також мають психологічні проблеми, бо більшість вважає себе самозванцем, або в них виникає цей синдром, так як вони думають, що не заслуговують знаходитись у безпеці, коли в його країні гине ціла нація. Також, багато мирного населення в Україні має цей синдром і починає засуджувати себе за те, що вони мають змогу вільно ходити по вулиці, розважатися і жити в більш мирних умовах, ніж ті хто знаходяться на окупованих територіях або військові не мають такого як: тепло, нормальних умов проживання, їжу, спокою та іншого. З цього, вже починає формуватися думка, що я нічого не гідний, бо на даний момент маю захист, а інші ні. Для лікування цього синдрому можуть бути використані терапевтичні техніки, такі як когнітивно-поведінкова терапія, що допомагає людині реалістично оцінювати себе та ситуацію яка склалась.

Кожен злочин, пропаганда або воєнні дії скоєні громадянином рф відносно України і її громадян впливає не тільки на мирне населення, але й у першу чергу на наших захисниць і захисників. Наші янголи охоронці кожного дня боронять нас і нашу державу від ворога, роблять все для того щоб захистити нас та наші домівки, щоб ми не бачили та не жили в усіх тих жахіттях, які коїть на нашій землі ті варвари. Наші військові боронять нашу Україну, задля того, щоб ми могли прокинутись з мирним небом над головою і також, для збереження майбутньої української нації. Заради нашої свободи, вони жертвують своїм життям та психікою, тому на жаль повертаючись з війни вони будуть мати проблеми як з психологічним так і з ментальним здоров'ям, бо вони бачили, чули і робили те, що не може залишитися безслідним для нормальної людини.

Психологічна допомога військовим є надзвичайно важливою для їхнього фізичного та психічного здоров'я, а також для їхнього соціального та емоційного благополуччя. В більшості наших військових після війни буде психологічна травма, яка буде потребувати допомоги і лікування. Після отриманих травм їм важко заспокоїтися, адже в думках відтворюються усі жахи війни. З'являється тремтіння рук, порушується сон. Такі посттравматичні розлади – ніщо інше, як реакція організму на ненормальну ситуацію, тому в Україні після закінчення війни з росією треба розробити декілька програм та ініціатив для надання психологічної допомоги нашим захисникам.

Однією з діючих програм є «Психологічна підтримка військовослужбовців і членів їх родин» Міністерства оборони України. В рамках цієї програми психологи працюють з військовими та їхніми родинами, надаючи їм психологічну допомогу та консультування у важких життєвих ситуаціях. Крім того, Міноборони здійснює медичну та психологічну реабілітацію ветеранів війни, забезпечуючи їх медичним обстеженням та лікуванням [3].

Також існують ініціативи громадських організацій і благодійних фондів, які надають психологічну допомогу ветеранам війни та їхнім родинам. Наприклад, Благодійний фонд «Військові психологи» працює з ветеранами та надає їм психологічну допомогу та підтримку, а також проводить тренінги з самодопомоги та зміцнення психічного здоров'я [4].

Попри того, що зараз діють деякі благодійні фонди, держава повинна буде створити багато таких організацій для зцілення усього суспільства, так як це стосується усіх верст населення. Бо коли люди мають гарний психологічний стан у них з'являється мотивація, жага до життя та більша продуктивність у роботі, а це все підводить до того взаємозв'язку, що чим більше здорового та задоволеного населення, тим швидший та ефективний буде приріст економіки і додаткові гроші в казну.

Отож, треба вже зараз створювати ці організації для психологічної допомоги і розробляти нові методики для зцілення населення. Ці центри допомоги повинні бути безкоштовними, щоб кожен українець зміг прийти і розповісти про все, що його бентежить та обтяжує для того, щоб потім повноцінно жити. Також, у центрах окрім психологів повинні бути волонтери, які приходять за власним бажанням допомагати як військовим, так і цивільним людям. Ці організації повинні створюватись насамперед для підтримки та лікування нашого суспільства від того, що вони пережили за часів російської агресії.

Перш за все, для створення гарної психологічної підтримки, потрібно залучати до цієї справи кваліфікованих іноземних психологів і психіатрів, які мають великий стаж у цьому напрямку для допомоги в розробці нових методів для нашого суспільства. Разом з ними треба запроваджувати нову галузь терапії, яка діє в США, а саме робити анонімні зібрання, наприклад, такі як: «Анонімні алкоголіки, жертви насильства або військові в Афганістані». Отже, нам потрібно буде робити свої такі круги, де буде один психолог, а біля нього будуть сидіти ще декілька людей і розповідати про свої травми та проблеми, або це можуть бути індивідуальні заняття.

Важливою частиною цього всього є залучення наших громадян до цих спілок і поширення інформації через медіа та соціальні мережі. Найефективніше було б якби інформацію про ці клуби та центри допомоги розповсюджували державна влада та політики, задля того, щоб агітувати наших людей йти туди за допомогою. На превеликий жаль українці в нас не звикли до психологічної допомоги, тому що це не було розвинуто у нас у країні, так як звернення до психолога вважається зайвим, тому ми зобов'язані розвіювати цей міф який прийшов з СРСР. Через це нам треба придумувати гарні ролики та рекламу для стимулювання того, щоб громадяни України приходили за допомогою до спеціалістів.

Також, наші психологи повинні вже зараз розробляти нові методи зцілення психічного та ментального здоров'я для наших людей. На жаль, жодна існуюча модель, яка розроблена після безлічі воєн не може допомоги нам на всі 100 %, бо ще жодні держави не стискались з такою проблемою як в Україні. Отож, треба набиратися досвіду від іноземних спеціалістів для розробки ефективних методів зцілення для всіх українців.

Важливою складовою психологічної допомоги військовим є інтеграція їх у суспільство та розвиток їхньої соціальної підтримки. Для цього необхідно забезпечити доступ їм до безкоштовної освіти та надавати гарно оплачувану роботу, так як після повернення з війни вони не повинні працювати на середній ставці 35000 грн, бо після того як вони побували у запеклих точках їм повинні платити вдвічі більше та надаватися пільги і додаткова грошова допомога від держави за те, що вони боронили нашу державу та життя кожного з нас.

Отже, після всіх жахіть, що пережило наше суспільство, таке як життя під окупацією, загроза їхньому життю та безпеці, погіршення їхнього матеріального стану, відсутність доступу до основних ресурсів, таких як вода та електроенергія, порушення прав людини та міжнародного гуманітарного права, та погіршення міжетнічних відносин, необхідно розпочати відновлення нашої України, як в економічному, соціальному так і в психологічному аспекті. У результаті, війна в Україні з росією нанесла негативний вплив на психіку нашого суспільства, а також на багато аспектів життя людей.

Після перемоги над ворогом, нам і нашій державі, потрібно буде зосередити увагу не тільки на відбудові економіки, будівництва домівок та інфраструктури та інших важливих сферах, але тим не менш важливим аспектом є відновлення психологічного та ментального здоров'я суспільства в цілому та кожного громадянина нашої держави.

Література

1. Регулювання міграції: Прийом біженців з України. *Європейська комісія. [Електронний ресурс]*: веб-сайт. URL: https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/migration-management/migration-management-welcoming-refugees-ukraine_uk (дата звернення: 05.04.2023).
2. Кількість незаконно вивезених у росію українських дітей може сягати 150 тисяч. *Укрінформ. [Електронний ресурс]*: веб-сайт. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3671478-kilkist-nezakonno-vivezenih-u-rosiu-ukrainskih-ditej-moze-sagati-150-tisac.html (дата звернення: 03.04.2023).
3. Варчук Ю. Психологічна допомога військовим та їхнім родинам. *ГЛУЗД. [Електронний ресурс]*: веб-сайт. URL: https://gluzd.org.ua/articles/psykholohichna-dopomoha-viiskovym-ta-ikhnim-rodynam/ (дата звернення: 03.04.2023).
4. Фонд адаптації до мирного життя. *Mindy Foundation. [Електронний ресурс]*: веб-сайт. URL: https://mindyfoundation.com.ua (дата звернення: 03.04.2023).

Звєрєвич Ю.О.
"Публічне управління та адміністрування", 3 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – старший викладач Топчій О.С.

РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У ВИБОРЧИХ КАМПАНІЯХ В УКРАЇНІ У 2010-х РОКАХ

Цифрові технології відіграють дедалі важливішу роль у політиці. Сучасна політика вже не уявляється без використання цифрових інструментів, які допомагають громадянам та політикам взаємодіяти один з одним, збирати та аналізувати дані, спілкуватися та розповсюджувати інформацію. Одна з найважливіших ролей цифрових технологій у політиці – це забезпечення зручного та швидкого доступу до інформації про політичну ситуацію в країні. Завдяки Інтернету та соціальним мережам, люди можуть в режимі реального часу дізнаватися про новини та події, які відбуваються в країні та світі, та обговорювати їх з іншими користувачами [1].

Проте окрім обміну важливою інформацією між представниками публічної влади та громадянами, соціальні мережі також мають значний потенціал для прихованого інформаційного впливу на суспільну думку. І саме тому сьогодні це є ефективним інструментом для поширення передвиборної агітації та завоювання довіри і голосів виборців [2].

Соціальна мережі в Україні використовуються у виборчих кампаніях на всіх рівнях виборів і вивчаючи досвід їх використання, можна виділити низку цілей, які наслідують кандидати:

1) будівництво політичної присутності: кандидати та політичні партії використовують соціальні мережі для створення своєї політичної присутності в онлайн-середовищі. Це включає створення профілів на платформах, таких як Facebook, Instagram, Twitter, YouTube тощо, розміщення політичних повідомлень, відеороликів, фотографій, публікації виборчих програм та обіцянок;

2) залучення виборців: соціальні мережі використовуються для залучення виборців до виборчої кампанії. Це може бути в організації виборчих заходів, таких як мітинги, дебати, волонтерські акції, а також в мобілізації виборців до виходу на вибори та голосування;

3) проведення рекламної кампанії: соціальні мережі є ефективним інструментом для розміщення політичної реклами;

4) взаємодія з виборцями: соціальні мережі дозволяють кандидатам та політичним партіям взаємодіяти з виборцями, відповідати на їх запитання. Це може бути в формі відповідей на коментарі та повідомлення на соціальних мережах, проведення онлайн-консультацій, відкритих дебатів або обміну питаннями і відповідями з виборцями. Така взаємодія може сприяти підвищенню рівня довіри між кандидатами та виборцями, а також допомагати відповідати на конкретні питання або вислуховувати думки та побажання виборців;

5) вплив на громадську думку: соціальні мережі впливають на громадську думку та ставлення виборців. Політичні партії та кандидати використовують соціальні мережі для поширення своїх політичних поглядів, переконування виборців у своїй правоті, впливу на громадську думку щодо конкретних питань, а також для формування образу опонентів або конкурентів;

6) моніторинг та аналітика: соціальні мережі також використовуються для моніторингу та аналітики виборчих кампаній. Завдяки різноманітним інструментам аналітики, кандидати та політичні партії можуть відстежувати ефективність своїх виборчих стратегій, вимірювати рівень взаємодії з виборцями, відслідковувати реакцію на свої повідомлення, розуміти динаміку громадської думки, адаптувати свої виборчі стратегії на основі отриманих даних [3].

Початок повномасштабного вторгнення рф призвів до різкого зростання використання соціальних мереж як джерела новин, оскільки зросла потреба в отриманні оперативної інформації про ситуацію в країні та безпосередньо на фронті.

Аналізуючи роль соціальних мереж в обміні та поширенні інформації в умовах повномасштабного вторгнення, можна припускати як зміниться роль соцмереж і після перемоги та яке місце вони відіграватимуть у виборчому процесі на наступних президентських виборах України.

У першу чергу, зростання ролі соцмереж у виборчому процесі в порівнянні з довоєнним періодом можна аргументувати тим, що внаслідок війни зменшилася частка аполітичного населення, особливо серед молоді зростає кількість активних, свідомих громадяни, які як правило черпають інформацію саме завдяки інтернет-джерелам та соціальним мережам.

По-друге, війна може зробити людей обережнішими та критичнішими до інформації, яка поширюється в соціальних мережах. Люди можуть шукати більше достовірних джерел інформації та звертатись до відомих і довірених джерел з метою отримання об’єктивної інформації про політичну ситуацію в країні, що у свою чергу також матиме значний вплив на передвиборчий процес і вимагатиме удосконалення інструментів агітації зі сторони кандидатів.

Крім того, після перемоги війни, соціальні мережі можуть стати ще більш важливими для взаємодії громадян з владою. Наприклад, можуть створюватись спеціальні групи та сторінки, на яких люди зможуть обговорювати та висувати ідеї щодо відновлення економіки та інфраструктури країни, внесення змін у законодавство та боротьби з корупцією. Такі ініціативи можуть стати важливим інструментом побудови демократичного суспільства та підвищення рівня участі громадян у прийнятті рішень.

Якщо аналізувати проблему у розрізі конкретних соціальних мереж, то першочергово варто зауважити, що свідомі українці вже ніколи не повернуться до використання соціальних мереж, які створенні ворогом або з ним пов’язані, наприклад “ВКонтактє” чи “Одноклассніки”.

Згідно з дослідженням GlobalLogic серед 76,6 % громадян України, які використовують соціальні мережі як джерело інформації, 66 % обирають Telegram, 61 % −YouTube, 58 % − Facebook станом на липень 2022 року. Таким чином, очевидним є те, що і в ролі майданчиків для політичної агітації після війни будуть використовуватися найпопулярніші соціальні мережі, яким населення більше довіряє, з метою захоплення якомога ширшої частки цільової аудиторії [4].

Отже, вже на цьому етапі можемо зробити висновок, що соціальні мережі як інструмент цифрової політики, зокрема в якості простору для проведення передвиборчої реклами, після перемоги однозначно зростатимуть. Саме з цієї причини сучасним імайбутнім політичним діячам варто підлаштовуватися під умови сучасності та враховувати запити аудиторії.

Враховуючи той факт, що після війни український виборець очевидно буде значно відрізнятися від довоєнного, а саме війна може вплинути на політичні переконання та пріоритети громадян, а також українські виборці можуть стати обережнішими та критичнішими до політичних лідерів і партій, кандидатам необхідно вдосконалювати стратегію та інструментарій передвиборчої реклами. На нашу думку, для проведення успішної виборчої кампанії після перемоги необхідно дотримуватися таких кроків:

1. аналізувати потреби виборців: після війни виборці можуть мати змінені пріоритети та очікування від політиків. Тому, кандидати повинні аналізувати потреби та проблеми виборців, щоб зрозуміти їхні потреби та очікування від політичних лідерів;
2. створювати персоналізовану рекламу: персоналізована реклама може бути ефективнішою, ніж загальновідомі підходи. Вона дозволяє кандидатам налаштовувати свою рекламу під конкретного виборця, враховуючи його інтереси та потреби;
3. використовувати відеорекламу: з прикладу попередніх виборів, можемо стверджувати, що відеореклама є одним з найефективніших способів залучення уваги виборців. Вона може допомогти кандидатам передати свої ідеї та програму дій ефективніше;
4. контролювати інформаційний простір: кандидатам необхідно контролювати інформаційний простір та відстоювати свої позиції у випадку незаконного втручання в передвиборчий процес. Варто працювати, щоб вони мали достовірну та корисну інформацію, яку їм буде легко поширювати та яка буде корисна для виборців;
5. законність виборчого процесу: кандидатам варто дотримуватися законів та етичних норм поведінки. Вони повинні бути прозорими щодо джерел фінансування своєї кампанії та відкрито спілкуватися з виборцями про свої плани та програми. Також вони повинні підтримувати відкрите та конструктивне діалогове спілкування з виборцями, відповідати на запитання та враховувати думки громадян у своїх програмах і планах;
6. використання соцмереж: з метою захоплення ширшої аудиторії виборців кандидатам варто використовувати якомога більше соціальних мереж для поширення своїх ідей і програми.

Таким чином, при дотриманні зазначених рекомендацій кандидати у президенти зможуть зробити фективнішою та дієвішою передвиборчу кампанію на виборах після війни.

Крім того, в умовах сучасних викликів, необхідним є зміна системи державного регулювання виборчого процесу. Контроль за проведенням передвиборної агітації в соціальних мережах є складним завданням для будь-якої держави, оскільки соціальні мережі є глобальними платформами з великою кількістю користувачів і різноманітним контентом. Проте, при умові удосконалення деяких інструментів та запровадження нових, стає можливим покращення регулювання передвиборчих кампаній:

1. розроблення чітких правил: держава може розробити чіткі правила щодо проведення передвиборної агітації в соціальних мережах, які повинні бути дотримані усіма кандидатами. Ці правила повинні включати такі пункти, як обмеження на рекламу в соціальних мережах, заборону розповсюдження фейкових новин, а також вимоги щодо прозорості джерел інформації;
2. співпраця з соціальними мережами: держава може співпрацювати з соціальними мережами, щоб удосконалити контроль за проведенням передвиборної агітації. Соціальні мережі можуть використовувати свої технічні засоби, щоб виявляти та видаляти фейкові новини та іншу недостовірну інформацію. Крім того, держава може сприяти встановленню спеціальних комунікаційних каналів з представниками соціальних мереж, щоб оперативно вирішувати проблеми, які пов’язані з проведенням передвиборної агітації;
3. розвивати медіа грамотність: держава може підтримувати та фінансувати ініціативи з розвитку медіа грамотності серед населення, щоб люди могли критично ставитися до інформації, яку вони отримують у соціальних мережах. Це можна робити шляхом проведення тренінгів та семінарів, створення медіа освітніх програм, підтримки розвитку незалежних медіа та інших заходів;

4. залучати громадськість: держава може залучати громадськість до контролю за проведенням передвиборної агітації в соціальних мережах, наприклад, через співпрацю з громадськими організаціями та експертами. Також можна проводити різні консультації та громадські слухання з питань регулювання виборчого процесу в соціальних мережах [5].

Роль соціальних мереж у виборчому процесі є дуже важливою і не може бути недооціненою. Соціальні мережі надають кандидатам можливість безпосередньо спілкуватися з виборцями, просувати свої погляди та ідеї, а також залучати підтримку.

Проте, використання соціальних мереж також може створювати проблеми, які повинні бути вирішені, такі як незаконне втручання в передвиборчий процес, розповсюдження фейкової інформації, нечесний вплив на виборців.

Отже, кандидатам і політичним партіям важливо ретельно планувати свої стратегії в соціальних мережах, враховуючи високу конкуренцію і необхідність дотримуватися етичних та законних принципів ведення передвиборчої кампанії. Крім того, державі необхідно розробити ефективні механізми контролю за проведенням передвиборної агітації в соціальних мережах та забезпечити транспарентність виборчого процесу.

Література

1. Цифрова дипломатія України як елемент нової публічної дипломатії // chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/http://politicus.od.ua/3_2020/23.pdf
2. Боти, мережі сторінок та інші способи впливати на громадську думку в соцмережах // https://danivyboriv.net/archives/1827#more-1827
3. Особливості використання інтернет- технологій на президентських виборах 2019 року. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https:// dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/da848a8c-9237-48a2-a99d-aa5ed1c17ed7/content
4. Якими соцмережами користуються українці під час війни: статистика // https://speka.media/yakimi-socmerezami-koristuyutsya-ukrayinci-pid-cas-viini-doslidzennya-p22nyp
5. Перші повоєнні вибори: які законодавчі аспекти необхідно буде врегулювати // https://www.oporaua.org/news/vybory/24651-pershi-povoienni-vibori-iaki-zakonodavchi-aspekti-neobkhidno-bude-vreguliuvati

Кузюра М.Ю.
“Системний аналіз”, 1 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.і.н,
доцент кафедри політичних технологій Назарчук О.М.

РОЛЬ ВІЙНИ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНЦІВ ПІСЛЯ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Що ж для людей є показником їх належності до певної держави? Мова є одним з найважливіших проявів національної ідентичності. Мова є не лише засобом комунікації, але й символом історії, її культури та нації. Цінності, прагнення, світосприйняття формує саме вона. Однією з найголовніших цілей мови є об’єднання людей, оскільки кожна нація має свою мову, яка відображає історію та національну спадщину, вона дозволяє людям відчувати приналежність до певної нації. Крім того, надає можливість передавати її наступним поколінням. Під час Другої світової війни була заборонена українська мова, як і інші національні мови на території окупованої нацистами України. З метою повної асиміляції українців, нацисти розпочали активну кампанію знищення культури та мови. Повне пригнічення нашої нації та підпорядкування нацизму з розумінням українців, як низькорівневий народ рабів. Нацисти

намагалися знищити всі прояви української ідентичності, але чим вони будуть відрізнятися від радянської влади, яка продовжила політику заборони української мови запровадженою ще в 1930-ті роки? Правильно, нічим.

Пригнічення мови продовжувалося і після Другої світової війни, українська була заборонена на офіційному рівні, тобто вона не використовувалась в документах, оголошеннях, урядових засіданнях та інших офіційних заходах. Це призвело до того, що багато українців не могли отримувати освіту нашою мовою, оскільки навчальні програми та матеріали були тільки російською. Багато книг, журналів і газет також були публіковані тільки російською мовою, що призвело до зменшення кількості матеріалів українською. Наші поети боролися за право писати, творити, співати українською і що ж з ними було потім? Табори, в'язниці та навіть смертні кари – це все люди отримували лише за можливість просувати наше національне надбання. Проте, українці продовжували використовувати свою мову та культуру попри цю заборону, створювали та розповсюджували підпільні видання, які друкувалися українською. Вони також використовували українську у приватних розмовах і в домашньому оточенні, що надавало можливість просувати її наступникам.

Одним з провідних етапів формування національної ідентичності в українців був саме тоді, коли Україна опинилася під контролем Радянського Союзу, який продовжував політику розграбування та підпорядкування нашого народу. Згадуючи усю історію можна зрозуміти факт того, що українці дуже волелюбний народ, який попри все намагався вистоювати свою незалежність. В 1944 році було проведено масову депортацію національних меншин, у тому числі українців, з прикордонних областей на Сході України в різні частини СРСР, навіть попри це було збережено безліч листів, пісень, байок і щоденників написаних саме українською мовою. Люди продовжували переказувати дійсні події пов'язані з їх сім'ями в період війни та повоєнного часу. Найцікавіше, що знаходились не лише розповіді про поганих нацистів, але і про погану червону армію яка розграбовувала села, ґвалтувала дівчат та здійснювала безліч воєнних злочинів. Тоді постає питання чому не було розголосу цих справ? Відповідь проста, « У радянської влади все чудово та неймовірно, злочинців немає, усі рівні та щасливі», звучить як повна утопія, якою все і було. Можна ще розповісти про те як пропагандували думку "братських народів", пік цієї думки припадав саме на другу частину двадцятого століття. У 1950-х роках було проведено кампанію «посилення боротьби з націоналізмом», яка була спрямована проти української національної ідеології, літератури, мови та культури. У цей період було розпочато широкомасштабну кампанію «русифікації» України, під час якої насильно поширювалась російська мова і культура, зокрема у школах та установах.

Також, українці активно долучалися до національно-визвольних рухів, які мали на меті відновлення незалежності України. Один з найвідоміших національно-визвольних рухів 1950-х років був "Пласт", який був заснований ще у 1911 році і мав на меті виховання молоді в дусі національної свідомості та громадянської активності. Основні цінності Пласту – це любов до Батьківщини, виховання характеру, фізичний розвиток і самовдосконалення, самоорганізація, патріотизм і націоналізм. Пластова система виховання базується на трьох складових – фізична, духовна та інтелектуальна.

Пласт був заборонений в 1939 році після приєднання Західної України до СРСР, і робота організації стала таємною. Після Другої світової війни, українські емігранти, які залишили країну, продовжили діяльність Пласту за кордоном. Після отримання незалежності України в 1991 році, Пласт офіційно зареєстрували як громадську організацію. З тих пір Пласт розвивається в Україні та за її межами, залучаючи молодь до активної громадської діяльності, виховуючи громадянську свідомість та любов до своєї батьківщини.

Зараз ми можемо спостерігати ту саму картинку в XXI столітті. Люди змушені відстоювати свої права, незалежність та націю. За нами стоїть велика та серйозна задача, працювати та передавати нашим майбутнім поколінням мову, культуру та історію, щоб вони відчували себе українцями, борцями за волю, щоб вони пишалися та ушановували усіх хто ліг за цю можливість. У кінці хочу додати слова Тараса Шевченка: "І на оновленій землі врага не буде, супостата, а буде син, і буде мати, і будуть люде на землі".

Література

1. Грицак Я.Й. Нариси з історії України: формування української нації. – К.: Генеза, 2000. – 249 с.
2. Плохій С. Остання імперія. Занепад і крах Радянського Союзу / Сергій Плохій; пер. з англ. Я. Лебеденка, А. Сагана. – Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2019. – 512 с.
3. Субтельний О. Пласт Унікальна історія українського скаутського руху / Переклад з англ. На укр. Морозов В. – Торонто, Plast Publishing Inc. – Пластове Видавництво, 2019. – 440 с.

Луб'яницька К.Р.
«Міжнародна економіка», 3 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри політичних технологій Лисенко Ю.В.

ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ: ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Метою даної роботи є детальний розгляд особливостей функціонування, проблем, ролі, завдань і перспектив сучасного українського громадянського суспільства у період новітнього етапу російсько-української війни, що розпочався у 2014 році і триває по сьогоднішній день.

Розпочну з визначення поняття «громадянське суспільство». Енциклопедія сучасної України дає визначення громадянського суспільства як суспільства, в основі якого лежить розгалужена мережа незалежних від держави інституцій, об'єднань та організацій, створених самими громадянами для виявлення і здійснення різних громадських ініціатив, задоволення своїх суспільних потреб та обстоювання колективних інтересів. Разом з тим Енциклопедія сучасної України дає визначення поняття «громадянське суспільство» як певного рівня громадянської свідомості, активності громадян у створенні громадських організацій [1].

Українському громадянському суспільству притаманні відповідні ознаки, зокрема:

- відокремлена від держави структура суспільства, яка складається з громадян, їх добровільних асоціацій і об'єднань;
- цінування громадянських прав вище за державні закони;
- забезпечення прав і свобод особистості, можливостей реалізації її інтересів і прагнень, політичного, ідеологічного плюралізму;
- збереження традицій, культури;
- саморегуляція відносин між людьми, їх асоціаціями та добровільними об'єднаннями на основі соціальних і психічних норм регуляторів суспільного життя;
- багатство соціальних ініціатив тощо [2].

Окресливши визначення та головні ознаки українського громадянського суспільства, перейдемо до розгляду проблем українського громадянського суспільства в часи новітнього етапу російсько-української війни, що триває з 2014 року по сьогоднішній день.

Серед головних проблем українського громадянського суспільства можна виділити дві основні проблеми – це чисельність і свідомість українського громадянського суспільства. Важливо зазначити, що кожна з цих проблем спричинена діяльністю нашого головного ворога – росії, у всіх її історичних формах.

Проблема чисельності громадянського суспільства України полягає в тому, що століттями саме українське громадянське суспільство було для росії ціллю №1 для знищення. Немає лідерів думок, немає свідомих людей – немає свідомої нації. росія протягом всього свого існування робила ставку на знищення українців чисельно, застосовуючи найжорстокіші способи, вчиняючи численні геноциди. Найчастіше росія застосовувала практики загарбницьких війн, голоду та техногенних катастроф, щоб знищити українців і українське громадянське

суспільство, спричинити якомога більше смертей швидко. Ми можемо бачити це на власні очі сьогодні, коли росія веде кровожерливу війну на знищення проти України, краде українське зерно та кидає напризволяще людей на окупованих територіях, знищує українські об'єкти критичної інфраструктури, енергетику тощо. З історії України відомо про численні загарбницькі війни, розпочаті росією проти України, Голодомори-геноциди, що були спричинені виключно діяльністю нелюдів-ворогів, та техногенні катастрофи, наймасштабнішою з яких є аварія на Чорнобильській АЕС 26 квітня 1986 року, наслідки якої розповсюдились не тільки на Україну та найближчі країни, а й на всю Європу.

Проблема громадянської свідомості українського суспільства полягає у знищенні підґрунтя, що формує громадянську та національну свідомість. Це національна мова, національна історія та національна культура. росія прекрасно усвідомлює, що без знання власної історії, без використання власної мови та плекання власної культури нація перестає існувати. І саме на це росія століттями робила ставку, щоб поневолити, підкорити українців собі, а потім повільно та жорстоко знищувати український народ.

Звичайно, українське громадянське суспільство було першочерговою метою для росії, тому що саме українське громадянське суспільство в повній мірі усвідомлювало важливість національної мови, історії та культури. Будучи не таким чисельним, як народні маси, українське громадянське суспільство підпадало під величезний ризик бути ліквідованим. Сьогодні цілі росії не змінилися – винищення українських національних еліт залишається першочерговою ціллю. Проте сьогодні росія винищує цих людей відкрито, ведучи повномасштабну війну проти України, вбиваючи найкращих, найбільш ідейних та свідомих представників українського суспільства, особливо через пряме зіткнення на фронті, тому що більшість національно відомих людей сьогодні захищають Україну саме на фронті, віддаючи за нашу свободу, наше існування своє власне життя.

Окрім знищення основного підґрунтя національної свідомості українців, що складається зі знання національної мови, історії та культури, на послаблення національної свідомості впливає ворожа пропаганда, що робить із українців росіян, знищення національної інтеліґенції, насадження ворожої мови, інтерпретації історії, культури, відсутність належної національної освіти та елітарна політична культура, коли політичні еліти зловживають владою.

Як наслідок геноцидальної та загарбницької діяльності росіян проти українців на сьогоднішній день ми маємо відсутність свідомих політичних еліт та державних лідерів з глибокою національною свідомістю. Це є величезною проблемою для українського суспільства, так як відсутність людей, що прийматимуть рішення відповідно до національних інтересів громадян, є величезним ризиком для втрати державності та чергової спроби вести Україну будь-яким іншим шляхом, окрім національного, що є неприпустимим для України з огляду на національну історію.

Українське громадянське суспільство відіграє величезну роль у становленні українців як нації і має відповідні завдання. Перше – це захист української ідентичності, що здійснюється не тільки фізично через захист Вітчизни та фізичну боротьбу з ворогом, а й на рівні свідомості, через просвітницьку роботу свідомих громадян, груп та суспільних організацій. Друге – це піднесення громадянської свідомості, що провадиться шляхом громадянських закликів, підняття проблемних питань та здійснення просвітницької діяльності. Третє – це контроль влади та державних структур для запобігання зловживанню владою та повноваженнями, протиправних дій проти українського суспільства тощо.

Посилаючись на статтю 5 Конституції України, яка проголошує, що носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ [4], українське громадянське суспільство визначає свою роль і завдання тим, щоб бути активним учасником у процесах прийняття рішень на державному рівні та впливати на формування державної політики, керуючись національними інтересами.

Незважаючи на важку долю українського громадянського суспільства, сьогодні воно набуло нової сили, стало ще чисельнішим та національно свідомим та перспективним. До перспектив українського громадянського суспільства належить внесення вагомого вкладу у становлення української нації, повернення та усвідомлення української ідентичності, станов-

лення державних порядків в інтересах української нації, активна боротьба з беззаконням, порушенням прав людини та нації, боротьба з корупцією, підтримка розвитку громадських ініціатив та організацій, введення та залучення інновацій в державу тощо.

У зв'язку з діями росії під час повномасштабного вторгнення в Україну відбувається піднесення національної свідомості українських громадян, що в тому числі підтверджується статистично. Аналітичний центр Разумкова провів дослідження серед громадян, дізнавшись, що українці вважають перемогою у повномасштабній війні росії проти України [5]. Найбільша кількість опитаних громадян вважає перемогою вигнання російських військ з усієї території України та відновлення кордонів станом на січень 2014 року (тобто станом на 1991 рік). Проте особливо цікавим є те, що протягом серпня 2022 – лютого-березня 2023 року зростає кількість громадян, що вважають перемогою повне знищення російської армії та сприяння повстанню / розпаду всередині росії. У лютому-березні 2023 року частка опитаних громадян, що поділяють цю думку, становила рекордні 30,8 %, і можна прогнозувати, що кількість прихильників саме такого бачення перемоги зростатиме. Знищення російської армії та сприяння повстанню / розпаду всередині росії позиціонуються українським громадянським суспільством, а також державними військовими структурами, зокрема ГУР МОУ, як стратегічна перемога України. Зважаючи на те, що відсоток прихильників саме такого бачення перемоги України зростає, можна зробити висновок, що українське громадянське суспільство збільшується, піднімається національна свідомість та усвідомлення того, ким насправді є росія і які ризики несе її існування як міжнародного суб'єкту.

Отже, можна зробити декілька висновків щодо громадянського суспільства в сучасній Україні:

1. українське громадянське суспільство є та має бути головною рушійною силою у визначенні курсу політики держави, згідно із визначенням одного з найголовніших завдань українського громадянського суспільства;

2. українське громадянське суспільство має керуватися національними інтересами для побудови ефективної держави. Господарями в Україні є українці. Інтереси українців як нації мають стояти на першому місці як для громадянського суспільства, так і для чинної влади держави;

3. українське громадянське суспільство має бути активним учасником у процесах прийняття рішень на державному рівні згідно визначення головного завдання та ролі громадянського суспільства України;

4. українське громадянське суспільство має підтримувати високий рівень громадянської та національної свідомості населення, проводити просвітницьку діяльність задля піднесення свідомості населення та пробудження потенціалу громадян до активних дій та прийняття суспільно важливих рішень. Це надважливо для становлення свідомої української нації сьогодні та в майбутньому.

Ми маємо бути нацією, а не здаватися нацією. Слава Україні та Всім Її Героям.

Література

1. Рябчук М. Громадянське суспільство. *Енциклопедія сучасної України, Encyclopedia of modern Ukraine*. 2006. *URL:* https://esu.com.ua/article-31976. (Дата звернення: 26.04.2023)
2. Політологія, ознаки і функції громадянського суспільства. *URL:* https://osvita.ua/vnz/reports/politolog/15151/. (Дата звернення: 26.04.2023)
3. Щедрова Г.П., Барановський Ф.В., Новакова О.В., Пашина Н.П. Проблеми розвитку громадянського суспільства в сучасній Україні. *Основи політології: Навчальний посібник*. Луганськ: вид-во СНУ ім. В. Даля. 2005. *URL:* http://politics.ellib.org.ua/pages-3370.html. (Дата звернення: 26.04.2023)
4. Конституція України – Розділ І. Стаття 5. *Офіційне інтернет-представництво Президента України Володимира Зеленського. URL:* https://www.president.gov. ua/ua/documents/ constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-i. (Дата звернення: 26.04.2023)
5. Громадська думка про війну, перемогу та гарантії безпеки (лютий–березень 2023р.). *URL:* https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/gromadska-dumka-pro-viinu-peremogu-ta-garantii-bezpeky-liutyi-berezen-2023r. (Дата звернення: 26.04.2023)

Рахімов П.Є.
«Політичні технології та лідерство», 1 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – кандидат історичних, наук,
доцент кафедри політичних технологій Назарчук.О.М.

ПРОБЛЕМА КОРУПЦІЇ І ПІСЛЯВОЄННЕ ВІДНОВЛЕННЯ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА РЕАЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ

Корупція є серйозною проблемою в багатьох країнах, у тому числі і в Україні. Вона порушує принципи справедливості та рівності перед законом, сприяє нерівності та дискримінації. Якщо сказати коротко, то світовий досвід показує, що корупція впливає на всі сфери життя країни, знижує рівень довіри населення до державних інституцій та загрожує економічному розвитку. Це може затримати процес відновлення після війни та призвести до подальшого економічного занепаду.

Україна здійснює реформи та приймає законодавчі акти з метою боротьби з корупцією та покращення економічного становища країни. Однак, поки що результати ще не задовільні. Зокрема, згідно з даними Індексу сприйняття корупції за 2021 рік, Україна знаходиться на 117 місці серед 180 країн світу, що свідчить про те, що проблема корупції в Україні залишається досить серйозною, навіть для 23 року.

Для того, щоб вирішити проблему корупції та підтримати процес відновлення після війни, необхідно проводити комплексні реформи в різних сферах життя країни. Серед них можна виділити реформу судової системи, підвищення ефективності роботи правоохоронних органів, зменшення бюрократії, покращення бізнес-клімату та захисту прав інвесторів, а також створення умов для розвитку громадського сектору та залучення громадськості до прийняття рішень. Також важливо проводити ефективну антикорупційну політику та забезпечувати прозорість у використанні державних коштів. Для цього необхідно змінювати культуру влади та громадського середовища, сприяти відкритості та залученню громадських організацій, засобів масової інформації та інших зацікавлених сторін до контролю за діяльністю державних органів. Одна з ключових проблем полягає в тому, що корупційні правопорушення часто залишаються безкарними. Тому необхідно проводити реформи в судовій системі та поліції, забезпечуючи незалежність та ефективність роботи цих інституцій.

Крім того, необхідно змінити культуру сприйняття корупції в суспільстві. Це можна зробити через освіту та виховання громадян, змінюючи їхнє мислення та поведінку. Також важливо забезпечити прозорість і відкритість у діяльності державних інституцій та органів влади, а також ефективність механізмів контролю та звітності.

У цілому, боротьба з корупцією є складним та тривалим процесом, що потребує координації зусиль із боку держави, громадянського суспільства, міжнародної спільноти та інших зацікавлених сторін. Однак, лише пройшовши цей шлях, Україна зможе стати сильною, стабільною та процвітаючою державою.

Література

1. Андрійчук А. «Громадський контроль обмежений». Як війна впливає на рівень корупції в Україні URL: https://www.radiosvoboda.org/a/indeksiv-spryynyattya-koruptsiyi-ukrayina/32248930.html
2. Гус О., Койдель О. Чому боротьба з корупцією в Україні відбувається так повільно? URL:https://kse.ua/ua/community/stories/chomu-borotba-z-koruptsiyeyu-v-ukrayini-vidbuvayetsya-tak-povilno/
3. Устінова О. Матеріали по темі: З військомату на суд. Як колишні чиновники-корупціонери на роботу поновлюються URL: https://www.pravda.com.ua/tags/koruptsija/
4. Індекс сприйняття корупції – 2022 URL: https://cpi.ti-ukraine.org/
5. Журавський В. дослідив особливості корупції в Україні та шляхи її подолання URL: https://podil.kyivcity.gov.ua/content/vitaliy-zhuravskyy-doslidyv-osoblyvosti-korupcii-v-ukraini-ta-shlyahy-ii-podolannya.html

Кафедра іноземних мов юридичного інституту

ПЛАТФОРМА
RESTART UKRAINE: POST-WAR RECONSTRUCTION

Барсегян А.А.
«Право», 3 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – старший викладач
кафедри іноземних мов Овчіннікова О. Г.

ASPECTS OF EUROPEAN IMPACT ON RECOVERY OF POST-WAR UKRAINE

First of all, it is necessary to determine the relevance of the topic, because it is certainly connected with the events of the present. Thus, on February 24, 2022, the Russian Federation launched a full-scale military invasion of Ukraine, which caused essential damage in the social, economic, and political sectors of human life. The war also significantly influenced the European integration processes, which in recent years have come to an end. However, military actions hardly slowed down the processes of European integration. Even though the determination of the Ukrainian people to join the European Union has only become greater, the willingness of the European Union to help Ukraine is manifested not in words, but in deeds. We can trace the comprehensive assistance from the EU and the guarantees of the post-war reconstruction of the country.

First of all, it is necessary to determine the legal basis for the EU's assistance to Ukraine in the conditions of restoration and post-war reconstruction. First of all, back in 2014, Ukraine signed the Association Agreement between Ukraine and the EU. Since that moment the strengthening of integration processes began [5].

In general, the adaptation of Ukrainian legislation to EU standards is a difficult and long process, but according to 2023, Ukraine has fulfilled about 70 % of the conditions put forward by the EU. A significant contribution was made to the harmonization of legislation within the framework of private international law, namely aspects related to the issue of intellectual property law. However, certain conditions remain unfulfilled [3].

With the outbreak of war, legislative and law enforcement processes slowed down significantly, however, on February 28, 2022, the President of Ukraine applied for accession to the European Union. And taking into account the situation as a whole, on June 23, 2022, the European Council assigned Ukraine the status of a candidate for EU membership [4. c.30]. To control the process and coordinate joint actions, seven principles were adopted in Lugano, which will become a basis for restoring Ukraine, part of which will be financed by international donors and partners [6. c.129].

The war with the Russian Federation led to a significant stagnation and decline in the Ukrainian economy, which was reflected in the fall of GDP, the shortage of certain goods, and the decline in incomes, etc. Also significantly worsened the issue of unemployment [1. c.140].

That is why, on July 4, 2022, an international conference was held in Lugano, the purpose of which was to solve the details of the process of reforming the public structures of Ukraine, but given the military actions on the part of the Russian Federation, the main issue was the post-war reconstruction of Ukraine. Thus, three stages of reconstruction were identified: the initial stage – that is, measures to restore the most important objects of critical infrastructure, which was completed in 2022. This stage covers the restoration of business and residential buildings 2) a

transitional stage – the implementation of programs from a single Plan during 2022-2032; 3) the final stage – which provides for the final harmonization of legislation and socio-economic aspects under EU standards [4. c.32].

Within the framework of the implementation of the first stage, the National Council for the Restoration of Ukraine was created – an advisory body under the President of Ukraine, that is intended to overcome the consequences of the war of the Russian Federation against Ukraine [4. c. 32].

Ukraine also became a member of the Digital Europe program and will join projects with funding of 6 billion euros, which was also carried out as part of European integration. This funding is aimed at the development of artificial intelligence, cloud services, digital skills, and high-performance computers, as well as funding for the use of digital technologies in the economy and society. On 12.05.2022, Ukraine also signed a High-Level Understanding to Update Maps of the Trans-European Transport Network (TEN-T) within the framework of the Commission's policy to extend TEN-T to the nearest countries, aimed at developing the logistics and transport network [4. p.35].

In general, as a result of the conference in Lugano, seven principles were approved, namely: partnership, according to which the government of Ukraine will lead the process of restoration and implement it together with international partners; focus on reform; transparency and accountability, rule of law; democratic participation; attracting new stakeholders; gender equality and inclusion, as well as sustainable development [6. c.132].

Also at this conference, 15 priority programs of assistance and financing to Ukraine were identified: macro-financial assistance, budget support, loans, debt securities, donations, restructuring of external debt, grants, etc. [6. c.132-133].

Considering the support of the EU as a whole, we can note the following contributions to the restoration of Ukraine: since the beginning of the war, about 50 billion Euros have been allocated to help Ukraine – 37.8 billion Euros to support its overall economy, social and financial viability and about 12 billion Euros for military assistance provided within the framework of the European Peace Fund and directly by the Member States. Also, on January 26, 2023, an interdepartmental Donor Coordination Platform was created to support the reconstruction and restoration of Ukraine. The platform creates conditions for close coordination between international donors and financial institutions and provides consistent, transparent, and accountable support [2].

Taking everything into consideration, it is worth emphasizing the EU's significant contribution to the support and financing of Ukraine in the framework of European integration processes, which significantly helps Ukraine to resist the aggressive attack of the Russian Federation and gradually recover. Thus, given the determination of the EU's actions, there is an opportunity for close cooperation in the future within the framework of European integration and getting more help in rebuilding our country.

References

1. Buryak E.V. Socio-economic aspects of sustainable development of Ukraine in conditions of war (European integration aspects). Scientific notes of Lviv University of Business and Law. The series is economical.. 2022. №34. pp. 135−143.
2. Reconstruction of Ukraine – electronic resource, URL: https://eu-solidarity-ukraine.ec.europa.eu/eu-assistance-ukraine/reconstruction-ukraine_uk (date of application: 15.04.2022)
3. Gramatsky E.M. European integration processes and international private law: some aspects. Journal of Kyiv University of Law. 2020. № 1(3). pp. 357−360.
4. Grishko V.I., Kirichuk B.S. European integration as a guarantee of post-war restoration of Ukraine: actual problems and prospects of development. Problems of becoming a legal democratic state. South Ukrainian Legal Journal. 2022. №4. pp. 30−35.
5. Association Agreement – Government portal – electronic resource, URL: https://www.kmu.gov.ua/ news/ukrayina-otrimala-status-kandidata-na-chlenstvo-v-yes (date of application: 15.04.2022)
6. Shuplat O.M. Aspects of improving the investment climate of Ukraine in the context of European integration. Scientific Bulletin of Uzhgorod University. Series Economics. 2022. № 1 (59). pp. 129−136.

Бесплемянний Ю.М.
"Правознавство", 3 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – кандидат філологічних наук,
доцент Гуляр Т.Б.

REBUILDING UKRAINE AFTER THE WAR: PRIORITIES

The war, which has been going on for 9 years, has caused serious damage to infrastructure, the economy and other areas. The process of rebuilding Ukraine will be long and challenging, and it will require significant investments of resources, both financial and human. Although the war continues, it is already becoming clear that it is necessary to plan in advance preparations for the restoration of Ukraine after the significant destruction caused by Russia's brutal actions. After the war, it is important to consider the priorities for rebuilding Ukraine.

Creating infrastructure

One of the most pressing priorities for rebuilding Ukraine after the war is infrastructure. The first thing that needs to be done is to restore housing. Building residential infrastructure should follow best practices in urban planning. In addition, buildings damaged by the armed aggression of the Russian Federation need to be repaired. Due to the war's damage to critical infrastructure (electricity, heat, water, mobile communications, etc.), it is necessary to build new power generation facilities that utilize renewable energy (green energy). The next priority is to restore infrastructure for transport (new roads, bridges), as well as the humanitarian sphere (schools, hospitals, kindergartens). For Ukraine's economy to grow and for its citizens to live better, it is essential to rebuild this infrastructure.

Development of the economy

Economic development is another priority for rebuilding Ukraine after the war. During the war, many businesses and industries were disrupted or destroyed. To create new jobs and support business, government programs should be launched. Furthermore, it is crucial to attract foreign investments, develop new industries, and provide guarantees to commercial structures. In my opinion, war risk insurance for investment projects is a very important aspect for ,eco`nomic development, in my opinion. The economic development of Ukraine will be essential for its reconstruction and for providing a better future for its citizens.

After the war in Ukraine, lawyers will have a lot of work in restoring the legal system and providing legal assistance to affected individuals. The work of lawyers will be diverse and may include the following aspects:

- Legal assistance to the affected: Lawyers will provide consultations and support to affected individuals, which may include human rights violations, humanitarian issues, property loss, claims against authorities, and other similar matters.
- Restoring legality: Lawyers will work on restoring legality and maintaining law and order in the affected region. This may involve challenging illegal actions and decisions, protecting human rights, restoring violated legal norms, and other similar actions.
- Document legalization: During the years of occupation by the illegal Russian authorities, a large number of documents, including passports, property documents, permits, and others, were issued issued. Lawyers will have to verify and legalize these documents in accordance with Ukrainian legislation. This may involve registration procedures recognition, and restoration of the legal status of individuals who obtained such documents.

Here are some other important directions:

- Strengthening defense and security. (Reform and development of the defense-industrial complex, aviation industry, etc.);
- Development of the education system;

- Investment in education and innovation (Funding should be prioritized for universities, research institutions, and other educational programs, as well as encouraging innovation and entrepreneurship);
- Modernization of health care;
- Development of culture and sports systems;
- Ensure that social `policy is effective.

As a result, the war has severely damaged many aspects of our lives, but it has also accelerated the development of our country. We have a lot of work ahead of us, but Ukrainian society has already demonstrated hat it will not give up and will only go forward to victory.

References

1. Ukraine recovery plan. Retrieved from https://recovery.gov.ua/
2. The effect of the war on human capital in Ukraine and the path for rebuilding (2022) Retrieved. from https://cepr.org/system/files/publication-files/171200-policy_insight_117_the_ effect_of_ the_ war_on_ human_capital_in_ukraine_and_the_path_for_rebuilding.pdf

Бойко С.В.
"Правознавство," 3 курс,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – викладач
кафедри іноземних мов Юридичного інституту Недільченко С.Б.

STANDARDIZATION AND HARMONIZATION OF UKRAINIAN LEGISLATION WITHIN THE PROCESS OF JOINING THE EUROPEAN UNION: DISADVANTAGES AND ADVANTAGES

Ukraine has been on the path of European integration for decades: painstaking work in improving the economic and social order by gradual but confident steps directs our country to fruitful cooperation and further accession to the European Union.

The processes of standardization and harmonization of Ukrainian legislation to European standards are extremely necessary for the process of legal integration and the formation of pan-European approaches to legal understanding, standards and principles of law and the entry of our state into the European Union. First of all, it is defined in the Copenhagen and Madrid criteria for EU membership [2]. The approximation of national legislation to the requirements of the European ones creates a certain rubicon, which can go into violation of its own principles of development and the constitutional order, which should not be allowed.

One of the disadvantages and, in fact, obstacles that stand in the way of harmonization and standardization of legislation is the lack of a clear understanding of the need for this transformation in society. Unfortunately, even despite the historical aspects of the development of a progressive and responsible society, the presence of a share of people who are prone to legal nihilism negates all previous achievements. As well as the uncertainty of small, and even large, enterprises in their own competitiveness in the European market, which is due to the lack of awareness of the mechanism of work of harmonized laws in practice and, if it were not sad, a complex of inferiority, instilled for several centuries with the influence of territorial fragmentation. Also, in my opinion, it is necessary to improve the dissemination of information with analytical data that will reflect the need, benefit and impact of the procedure itself on legislation, and thereby on certain areas of life – what is new, improved, changed, how the mechanisms will work. The more questions and lack of information – so we provoke stagnation. I hope that it is due to the explanation in an accessible language for all

that it will be an impetus to reevaluate the previous standards of thinking and lead to attempts to understand that the rule of law and the development of Ukraine begins with ourselves, as well as its further participation in international organizations, etc.

The next thing I would like to draw attention to is the importance and effectiveness of these actions: first of all, what has already been done in 2022-2023. Reform of the Constitutional Court, which provides, in particular, for the involvement in the selection procedure of candidates for the post of judge of the Constitutional Court of Ukraine of a new special body – the Advisory Group of Experts, which is formed to assist the bodies appointing judges of the Constitutional Court in assessing the moral qualities and level of competence in the field of law of candidates for the post of judge of the Constitutional Court. Currently, work is ongoing on proposals to amend the legislation, taking into account additional recommendations of the Venice Commission. Also, the fight against corruption continues, and in addition to the election of a new head of NABU, the Law of Ukraine on the principles of the State Anti-Corruption Policy for 2021-2025 came into force, and on March 4, 2023 the government approved the State Anti-Corruption Program for 2023-2025 [1].

It is worth noting the introduction of anti-oligarchic legislation and amendments to it: in particular, the Law of Ukraine "On the Prevention of Threats to National Security Related to the Excessive Influence of Persons with Significant Economic and Political Weight in Public Life (Oligarchs)" based on the recommendations of the Venice Commission.

A number of bills have been developed to minimize potential oligarchic influence on political parties, improve state financing of parties; improving the procedure for bringing to justice for administrative offenses related to corruption; ensuring security of electricity and natural gas supply. Also, changes were made in the field of media, which found their legislative consolidation, taking into account the proposals of the public and European experts in the Law of Ukraine "On Media" (No. 2849), which entered into force on March 31, 2023. The Law of Ukraine "On Media" guarantees the independence of the media regulator, introduces additional mechanisms for protecting the national information space, improves the application of sanctions, defines the principles of the functioning of online media and introduces at the legislative level the definition of the concept of "media literacy." The law enforcement system has also undergone changes: January 11, 2023 at the IWG meeting, chaired by the Prosecutor General, the draft of the Comprehensive Strategic Plan for Reforming Law Enforcement Agencies was approved and submitted to the President's Office for approval [1].

So, a lot of positive changes occur due to the harmonization and standardization of Ukrainian legislation to the European one. The main task is the full awareness of the expediency of these procedures by society, which in the complex will give impetus not only to the development of legislation, but also to rational thinking about changes. It is necessary to consciously approach the changes taking place in Ukraine in order to build a true democratic, legal state, because "Any harmonization of legislation should be carried out in such a way that the new legislation was not only adopted, but also acted in practice" – R. Lukas [4].

References

1. Reports on the implementation of the Agreement | European integration portal. European integration portal. URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/zvity-pro-vykonannia-uhody-pro-asotsiatsiiu (contact date: 09.04.2023).

2. Basenko R., Sharavara R., Avanesyan G. Theoretical and legal principles of harmonization of legislation of Ukraine and the European Union. Legal scientific electronic journal. Sec. 9. No 3/2022. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-3/55 (contact date: 10.04.2023).

3. Sekh K., Hultai M. Implementation of regulatory legal acts of the European Union in the national legislation of Ukraine. Legal scientific electronic journal. No 6/2022. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-6/18 (contact date: 09.04.2023).

4. Trichlib K.O. Harmonization of Ukrainian legislation with EU law: experience of EU countries/K.O. Trichlib//Theory and practice of modern jurisprudence: materials of the XVI All-Ukrainian Law. science. conf.: roundtable materials, history of constitutionalism in Ukraine and foreign countries (to the 100th anniversary of the UPR Constitution of 1918): in 2 vols. – Kharkov, 2018. – T. 1. – P. 97-99. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/14945 (contact date: 09.04.2023).

Булах О.С.
«Міжнародне право», 3 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н.,
завідувач кафедри іноземних мов Юридичного інституту;
доцент кафедри міжнародного менеджменту ФМЕіМ Тітова О.С.

EFFECTIVE POSTWAR INVESTMENT INTO THE UKRAINIAN ECONOMY (HISTORICAL AND LEGAL ASPECTS)

The outbreak of full-scale aggression on the territory of Ukraine interrupted the almost 80-year era of peace in Europe. For more than a year, Ukraine has been the target of constant shelling by the Russian Federation using the full range of available weapons, causing catastrophic damage, including to civilian and critical infrastructure.

According to the Prime Minister of Ukraine Denys Shmyhal, Ukraine's total reconstruction needs as of June 2022 amount to 349 billion dollars [9]. Accordingly, the post-war state will face numerous challenges in terms of post-war reconstruction, and foreign investment may be one of the leading sources of revenue for Ukraine's economy and, indirectly, for the national budget. Thus, the experience of postwar Europe and the analysis of the investment climate of European countries in the second half of the twentieth century will be useful.

The end of World War II in Europe opened a new era of challenges for the economy and society. Ukraine is facing similar, and in some respects more serious, challenges, and it is therefore necessary to consider the main historical aspects of creating favorable conditions for foreign investment in the postwar state. As of 1946, the countries of Europe were in ruins and the continent was divided by the Iron Curtain, so the strategies for rebuilding postwar countries in the West and East differed accordingly. The experience of rebuilding Western Europe with a market economy will be more relevant, as Ukraine will take it as an example, first of all.

Among the postwar countries, we can take the example of France, which, after five years of devastating hostilities, needed reconstruction. The main sources of investment in the French economy after World War II were: – self-financing of companies in the amount of almost 50 % of all industrial investments; – special government funds, partially received/formed on the basis of foreign aid; – inflationary financing through the re-pricing of the Central Bank of France. The national capital market played a minimal role in these operations. This suggests that the decisive variable for economic growth was not the total supply of capital, but the mechanism for channeling savings into domestic investment. Capital exports were not so much a deduction from the supply of capital available to industry as a means of extracting savings that industry could not or did not want to use [1, p. 174]. It should be noted that the French economy of that time was guided by a certain sequence of national plans, each of which covered a period of about 4-5 years, these plans were intended to indicate the goals of economic growth and development strategies. Nevertheless, the domestic economic situation of the postwar Fourth Republic was catastrophic, which is why economic recovery was out of the question without foreign investment.

In 1950, French Foreign Minister Robert Schuman proposed the creation of the European Coal and Steel Community, which later helped integrate France into the European Union and attract foreign investment from various European countries [2]. Indeed, the European Coal and Steel Community played a significant role in shaping the postwar economy of not only France, but Western Europe as a whole. As a result, the depleted French economy benefited significantly, and the recently sworn enemies, France and West Germany, became more closely economically interconnected [3, p. 4]. A significant contribution to the recovery of the French economy was made by the United States, whose investments contributed to the competitiveness

of national companies, attracting capital and technology needed to modernize and expand their activities. Moreover, French companies were actively looking for any opportunity to attract American investors [4, p. 151]. The Marshall Plan was also a real support, thanks to which France received 1.215 billion US dollars in 1948-1949. These funds helped the country take the first steps towards reconstruction [4, p. 132]. The historical experience of France shows that only through close cooperation and effective domestic economic reforms is it possible to attract foreign investors, even taking into account the investment climate of a post-war and devastated country, which, moreover, was under occupation for more than four years.

It is important to take into account the legal aspect of creating favorable conditions for foreign investment, which is the existence of a perfect regulatory framework. First of all, it is appropriate to mention the Law of Ukraine "On the Regime of Foreign Investment" of 19.03.1996 [5], which establishes state guarantees for the protection of foreign investment, state registration and control over the implementation of investments, regulates the activities of enterprises with foreign investments, etc. The Laws of Ukraine "On Protection of Foreign Investments in Ukraine" of 10.09.1991 [10] and "On Investment Activity" of 18.09.1991 [11], which became the first and fundamental documents of independent Ukraine in the field of investment relations, cannot be ignored. The Law of Ukraine "On Elimination of Discrimination in Taxation of Business Entities Established with the Use of Property and Funds of Domestic Origin" of 17.12.2000 [6] is particularly important in regulating investment activity, the provisions contained therein are intended to protect competition between business entities established with the involvement of foreign investment, regardless of when they were attracted and registered.

At the end of 2020, the Law of Ukraine "On State Support for Investment Projects with Significant Investments in Ukraine" [7] was adopted, which significantly updated investment legislation and improved the investment climate in Ukraine. The law laid the groundwork for attracting domestic and foreign investment to Ukraine, creating new jobs, developing Ukraine’s regions, and increasing the competitiveness of the economy. However, a new challenge to Ukrainian legislation was posed on 24.02.2022, and therefore this Law needed to be expanded and supplemented. As a result, the Verkhovna Rada registered draft amendments to the Law of Ukraine "On State Support for Investment Projects with Significant Investments in Ukraine" No. 8138 [7], which expands the scope of investment project implementation.

The feature of the national investment legislation is that certain aspects of this area are regulated by the norms of different branches of law and, accordingly, the regulation of investment activity at the national level is unstable, and the regulatory framework is subject to constant changes. Among them, it is advisable to single out a number of codes, the adoption of which contributed to the beginning of positive changes in the legislative process, including: Economic, Civil, Tax, Customs, Land and Budget Codes of Ukraine, which, in the context of the formation of national identity, significantly influenced the increase in the rating of investment attractiveness of Ukraine [8, p. 53]. In general, it should be emphasized that even in the context of a full-scale war, the process of improving national legislation continues, and not only to meet the current conditions, but also to meet the future challenges associated with the reconstruction of the state and the attraction of foreign investors.

So, first of all, it should be noted that Ukraine will have to overcome many post-war difficulties that will be faced for decades. The historical experience of Western Europe after the end of the Second World War once again proves the need to create a comfortable and reliable legal framework to attract foreign investment that will work to rebuild the destroyed country. A year after a terrible and devastating war, Ukrainian legislation is being transformed and improved in accordance with the new realities of martial law, but Ukrainian lawmakers are already building the foundation for a future peaceful country that will have a heavy burden on its shoulders, and foreign investment will be one of the key tools in the hands of post-war Ukraine to overcome it.

Literature

1. Kindleberger C. P. Historical economics: Art or science? Berkeley : University of California Press, 1990. 371 P.
2. Schuman Declaration May 1950. European Union. URL: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1945-59/schuman-declaration-may-1950_en (date of access: 14.04.2023).
3. Gagnon D. France and the Community of Six: The Schuman Declaration to the Treaties of Rome. Providence College. 2015. P. 32. URL: https://digitalcommons.providence.edu/ cgi/viewcontent.cgi?article= 1001&context=research_prize (date of access: 14.04.2023).
4. Kuo L. Improving French Competitiveness through American Investment following World War II. Business History Review. 2017. Vol. 91. № 1. P. 129–155. URL: https://doi.org/10.1017/s0007680517000 605 (date of access: 14.04.2023).
5. Про режим іноземного інвестування : Закон України від 19.03.1996 р. № 93/96-ВР : станом на 17 серп. 2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-вр#Text (date of access: 14.04.2023).
6. Про усунення дискримінації в оподаткуванні суб'єктів господарювання, створених з використанням майна та коштів вітчизняного походження : Закон України від 17.02.2000 р. № 1457-III : станом на 25 черв. 2016 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1457-14#Text (date of access: 14.04.2023).
7. Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні : Закон України від 17.12.2020 р. № 1116-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1116-20#Text (date of access: 14.04.2023).
8. Лащихіна І., Лащихіна В. Нормативно-правове забезпечення іноземного інвестування в Україні. *The scientific heritage.* 2022. Vol. 4. № 83. P. 49–54. URL: http://www.scientific-heritage.com/wp-content/uploads/2022/02/The-scientific-heritage-No-83-83-2022-Vol-4.pdf (date of access: 14.04.2023).
9. Денис Шмигаль: Нова оцінка збитків та потреб на відновлення України створює надійний базис для нашої відбудови. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/denys-shmyhal-nova-otsinka-zbytkiv-ta-potreb-na-vidnovlennia-ukrainy-stvoriuie-nadiinyi-bazys-dlia-nashoi-vidbudovy (date of access: 14.04.2023).
10. Про захист іноземних інвестицій на Україні : Закон України від 10.09.1991 р. № 1540а-XII : станом на 5 жовт. 1991 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1540a-12#Text (date of access: 14.04.2023).
11. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 р. № 1560-XII : станом на 10 жовт. 2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text (date of access: 14.04.2023).

Колодійчик І.В.
"Правознавство", 1 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.ф.н,доцент, Гуляр Т.Б.

POST-WAR RECONSTRUCTION OF UKRAINE

The eight-year war of the russian invasion of Ukraine has resulted in devastating damage to the country's physical, economic, and human infrastructure, caused great damage to our population. The process of rebuilding our Ukraine will be long, expensive, and difficult, but the reconstruction of Ukraine offers a unique opportunity to rebuild the country in a modern, secure, and Eurocentric manner.[1]

After the war a lot of work will be for us, lawyers. All those who destroyed, killed marauders, stole humanitarian aid from allies, and collaborated with the enemy should stand trial and be held accountable. It is our very first priority after the war to establish the rule of law in our country.

This challenge is already being prepared at the global level by The Hague.

Unfortunately, our legal system and structure are far from perfect. Corruption in this area of government is constantly pointed out to us by our partners, and our ability to join the European Union depends on how we solve this problem. To date, the Verkhovna Rada has adopted a law regulating the conduct of restoration work to eliminate the consequences of the armed russian aggression. It has already been signed by the President and entered into force on March 21. But we still have a lot to do in this area.

Simultaneously with putting things in order in legislation and jurisprudence, we should restore the country.

We need large financial and humanitarian investments (construction materials, construction workers). But first of all, we need to plan, to make the design and requirements for these reconstruction efforts and restoration of all the destroyed areas. The world has experiences with post-war reconstruction. Examples are – the reconstruction of Iraq and Afghanistan, as well as reconstruction following severe natural disasters. Already now we should learn the experience of previous accidents. The road to peace and stability is filled with challenges, the level of economic development, proximity to the EU, and a strong sense of common purpose and unity within Ukraine provides cautious cause for optimism. [2]

President of Ukraine Volodymyr Zelensky emphasized the importance of a large-scale plan to rebuild the country after the end of the war with russia. For this, according to him, "a strategic international support plan for Ukraine is needed, which will be a modern analogue of the historical Marshall Plan." German Finance Minister Christian Lindner has proposed an international program to rebuild Ukraine after the end of the russian invasion.

Highly important for us is the restoration of infrastructure: houses, power facilities, water supply facilities, roads, bridges and much more. Our people need homes where to live, children must go to schools, all of us need work, to earn for living. All these will appear after restoration of the economy.

Sure, we need investments. And our partners, practically the best part of the world, are ready to help us.

As for the economy, the first thing we need to do is to build factories and create more jobs. Attract investors from all countries to build many industrial and business enterprises, because Ukraine has fertile land and minerals and all this needs to be used in the right way.

Other not less important measures:

1. Security and defence measures.

It is necessary to build plants and factories that will produce weapons, to conduct regular training for the military, and to improve their skills.

2. Development of the education system (opening of schools, kindergartens, universities, ideally, free education for Ukrainian citizens and better quality than now)

3. Modernization of the health care system (procurement of necessary medicines and devices)

4. Development of the culture and sports system (to create training facilities for our athletes to compete around the world in the future)

As a conclusion, I can say that the war has caused great damage to all spheres of life, but it will be a push for us to build a Eurocentric country in which the LAW rules. We have many challenges and a lot of work ahead of us, but Ukrainians have shown the world that we will never give up and will only go forward and try to do our best.

References

1. Russian-Ukrainian war https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/rosiysko-ukrayinska-viyna-istorychnyy-kontekst

2. Support of Ukraine during the war https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine/brief/peace

Левицький М.О.
"Правознавство", 4 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – викладач
кафедри іноземних мов Юридичного інституту Бурлій В.В.

LEGAL AND PSYCHOLOGICAL APPROACHES FOR POST-WAR REINTEGRATION OF PEOPLE FROM OCCUPIED TERRITORIES

The aftermath of a war can has significant impacts on individuals and communities, particularly those who have been forced to flee their homes or have been occupied by an opposing force. As such, the reintegration of people from occupied territories is a complex and multifaceted process that requires careful consideration and planning. In this context Ukrainian case is quite actual due to long-term war against russian federation since 2014. However, it doesn`t provide us with clear and undisputable answers on question "How to reintegrate people from occupied territories successfully?". Moreover, different Ukrainian governments have been employed different approaches to facilitate the post-war reintegration of individuals and communities affected by conflict recently, but they still haven`t found "perfect solution".

There have been several prominent scientists and researchers such as H. Osypchuk, A. Suslov, Y. Smelyanskyi, Zasiekina, L., Zasiekin, S., & Kuperman O., Bogomolets and others, who have conducted studies on the topic of different approaches for post-war reintegration of people from occupied territories, particularly in the context of the conflict in Ukraine. It also proves the actuality of chosen topic and opens the room for more profound research.

In addition to these researchers, numerous organizations and institutions have conducted studies and implemented programs to promote the post-war reintegration of individuals and communities affected by the war in Ukraine. These include the United Nations Development Program (UNDP), the International Organization for Migration (IOM), and the Red Cross.

Firstly, we should define the peculiarities of current Ukrainian legal policy in this field. The Verkhovna Rada of Ukraine adopted numerous acts regulating IDP`s legal status and provides them with special rights. Adopting of the Law “On Ensuring the rights and freedoms of internally displaced persons” at 20th of October, 2014, is opened a settlement of legal basis of existing for internally displaced persons. The Law contains provisions on the protection of the rights and interests of internally displaced persons, as well as their socio-economic recovery and integration [1]. Furthermore, the Cabinet of Ministers of Ukraine adopted The Strategies of reintegration of occupied territories, which not only declared, but established procedures and algorithms for successful reintegration. In 2016, Ministry of Reintegration of Temporarily Occupied Territories was established as central government agency in managing occupied parts of Ukraine. As H. Osypchuk, A. Suslov mentioned in their study, since 2014, the Ukrainian authorities have done a lot of work in the area of reintegration. On the one hand, its institutional foundations have been laid: a robust legal framework has been developed (from strategic documents to procedures and regulations), and the work of critical responsible bodies (from the relevant ministry to a particular unit in the Office of the Prosecutor General) has been established. On the other hand, we have achieved results in supporting internally displaced persons: they were allowed to vote in local elections, housing purchase programs were created, preferential conditions for admission to higher education institutions, etc [2]. It shows the right general design of policy, but it takes so much time to get relevant results, and is considered a problem. Searching for the best solution may take much time, but we consider that IDPs legislation should be structured in an easier way. For instance, the adoption of an IDPs integration Code may help to transform procedures and formal regulations in a relevant way, especially due to rise in the number of IDPs in Ukraine as a russian aggression.

Besides the legal aspect, psychological isn`t less important. In this field, problem is more profound due to obstacles created by russian propaganda resources. Through state-controlled media and social, russia has spread misinformation and manipulated public opinion to support its aggression in Ukraine. russian propaganda often portrays Ukraine as a fascist state, denies russia's involvement in the conflict, and presents a false narrative of events to justify its actions. This propaganda has created a hostile environment for pro-Ukrainian sentiment in the occupied territories, making it difficult for people to access accurate information. As a result, many people in the occupied territories have been influenced by russian propaganda and have developed a negative perception of Ukraine and its people. There are so many cases of spreading fake information about Ukraine in the occupied territories, not only through social media but in history books for students. As Suspilne reported on March 28, 2023, the russian ministry of culture allocated 200 million rubles (about 96 million hryvnias) to purchase and distribute russian books to replace all of Ukrainian literature [3]. This kind of aggression is absolutely devastating in relation to the scale of hardships, that Ukraine will face upon reintegration of these people.

The consequences of russian policy in occupied territories are not only shown in hate rising to Ukraine because russian aggression harms people in another way by bringing them some mental diseases. There is one example, studied Zasiekina, L., Zasiekin, S., & Kuperman O. In a study on the psychosocial well-being of individuals affected by the conflict in Ukraine, Zasiekina, L., Zasiekin, S., & Kuperman O. found that individuals from occupied territories reported significantly higher levels of psychological distress and lower levels of social support compared to those who remained in government-controlled areas. They also noted the importance of psychosocial support programs in addressing the mental health needs of those affected by conflict [4].

The study has shown that the war has had a profound impact on the mental health and well-being of those affected, with high rates of depression, anxiety, and post-traumatic stress disorder (PTSD) reported among individuals from occupied territories. At the same time, the legal framework for addressing the needs of these individuals and facilitating their reintegration has been a subject of debate.

Finally, the contribution of government, scientists, and organizations highlights the importance of interdisciplinary approaches to addressing the complex challenges of post-war reintegration. It is difficult to provide IDPs with an "ideal solution" to their problem and formate and perform the best policy in this field. From our point of view, there is a key aspect that must be considered in state and local policies, and that is cultural and psychological support to all of these people. We hope it is a reachable aim to reopen Ukraine and Ukrainian national traditions and culture for everybody who decided to stay in. For this goal, state organizations must not only declare but create new policies, which will help to reach out to everybody from occupied territories.

References

1. Audit of legislation of Ukraine about AR Crimea and occupied territories in Donbas region (2014-2020) [Final Report]. (2021). Ukrainian Catholic University. Retrieved from https://ac.ucu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/11/Final_Report_DLK_2014-2020-1.pdf
2. The Report (2021). Reintegration policies of the temporarily occupied territories: models, scenarios, discussions, experience. Edu.Ua. https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/ bitstreams/2aad6460-7b37-43f4-9498-6d3dce9149af/content
3. Suspilne. (2022). Росіяни витрачають мільйони рублів, щоб знищити українські книжки на тимчасово окупованих територіях [Russians spend millions of rubles to destroy Ukrainian books in temporarily occupied territories]. Suspilne. https://suspilne.media/429099-rosiani-vitracaut-miljoni-rubliv-sob-znisiti-ukrainski-knizki-na-timcasovo-okupovanih-teritoriah/
4. Zasiekina, L., Zasiekin, S., & Kuperman, V. Post-traumatic Stress Disorder and Moral Injury Among Ukrainian Civilians During the Ongoing War. *Journal of Community Health*, 1-9. https://doi.org/10.1007/s10900-023-01225-5

Лугош Р. Ю.
«Правознавство», 2 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.п.н, професор,
доцент кафедри іноземних мов юридичного інституту Тітова В.М.

STRATEGIES OF RECOVERY AND DEVELOPMENT OF POST-WAR UKRAINE

As a part of our research, we analysed the strategies of Ukraine's recovery in the postwar period. The means of assessing the country's recovery strategies have been studied, and the general characteristics of the post war needs have been reviewed. The existing means of analysis are mostly based on analytical approaches. The methods of analysis make it possible to create more flexible means of assessing the specifics of the recovery of industries in Ukraine, as well as to identify their problems and place under martial law. The methods used for the analysis of the research topic, reflect the results in a qualitative form.

On February 24, 2022, Russia's unprovoked military aggression against Ukraine began. In the hostilities, Russia is using the full range of conventional weapons available to the parties, which leads to significant destruction of civilian infrastructure, including housing, administrative buildings, medical, transport, energy infrastructure, state-owned enterprises, private businesses, etc.

To rebuild Ukraine properly, we need to take into account many components: prioritization, security, financing, innovation and energy efficiency of buildings. However, we are not the first to go down this path – the world was being rebuilt after World War II and other wars. The reconstruction of Europe after World War II began three years after the end of the war. Until that point, the viability of the postwar Western European economy had been supported by imports from North America, loans and subsidies from the United States and Canada. To be sure, the Marshall Plan has become synonymous with the postwar reconstruction programs, so much so that the idea has already been discussed at the International Monetary Fund and the World Bank in early April 2022. using a definition that is significant in European history [5].

In Ukraine, the issue of economic and infrastructure recovery was already discussed at the legislative level in April 2022. On April 21, the President of Ukraine signed a decree establishing the National Council for the Restoration of Ukraine from the Consequences of the War [1]. The main tasks of this advisory body are: to develop an action plan for the post-war recovery and development of Ukraine's infrastructure and economy; to prepare proposals for priority reforms needed during the war and post-war periods; to prepare strategic plans, draft regulations, the implementation of which will contribute to the recovery of Ukraine in the post-war period [2]. On May 2, 2022, this advisory body developed a plan for the post-war reconstruction of Ukraine, which included the following principles: Full access to the EU and G7 markets; Obtaining candidate status and subsequent full membership in the EU; Building an economy based on the principles of deregulation and liberalization; Establishing logistics routes to the west; Shifting from exporting raw materials to processing in the industries that generate the largest export revenues; Developing the domestic military-industrial complex; Energy self-sufficiency is achieved by increasing domestic gas production and expanding nuclear power; Climate modernization; Localization of at least of 60 %.

Europe is actively contributing to the accumulation of funds for Ukraine's reconstruction. To this end, the Energy Community for Ukraine has created the Fund for the Restoration of Energy Infrastructure Destroyed by the Russian War, with donors mainly from the EU. Ukraine primarily hopes to replenish these funds with the help of the partner countries and international institutions, including the World Bank, the International Monetary Fund, the European Investment Bank, and the European Bank for Reconstruction and Development. A separate area is the support of large international companies and charitable foundations [2].

Since the beginning of the Russian aggression, the EU and its member states, as well as European financial institutions, have provided up to 50 billion euros in financial, humanitarian, emergency, budgetary and military assistance: €37.8 billion to support their overall economic and social assistance. and financial stability. This includes an unprecedented financial support package of up to €18 billion until the end of 2023. Around €12 billion in military aid has also been provided through the European Peace Facility and directly by member states [3].

On January 26, 2023, an interagency donor coordination platform was launched to support the process of recovery, rehabilitation and reconstruction in Ukraine. The platform ensures close coordination between international donors and financial organizations and provides consistent, transparent and accountable support. The goal is to ensure better coordination between all key actors providing both short-term financial support and long-term assistance during the reconstruction phase.

After 2014, the voice of civil society became louder and began to influence public policy. Ukraine has created an anti-corruption system architecture that meets both the demands of society and the expectations of international partners. Ukraine has created a system of special bodies to fight corruption – NAPC, NABU, SAP, HACC, SIB, BES [5].

On June 20, 2022, the Verkhovna Rada of Ukraine adopted the Anti-Corruption Strategy of Ukraine for 2021-2025. This strategy aims to strengthen the fight against corruption in Ukraine, which is critical for the country at a time of reconstruction.

The main principles of the strategy are:

– Optimization of state functions;

– Digital transformation;

– Creating new legal ways to meet the needs of individuals and legal entities;

– Strengthening legal liability: ensure inevitable legal liability for corruption and corruption-related offenses;

– Formation of public intolerance to corruption;

– Promote a culture of integrity and respect for the rule of law;

– Further establishment of a coordination working group on anti-corruption policy at the NACP;

– It will be headed by the NACP Head and a Minister of the Cabinet of Ministers. The composition of the working group will be approved by the Government [5].

Provided the government follows the optimal scenario and reduces security risks in the first half of 2023, it can achieve the following essential results from reforms in the period 2023-2025:

- Stopping the decline in the production of goods and services, increasing the production of goods (mainly manufacturing) and services, creating new innovative companies, and increasing the knowledge intensity of production;

- Restoring broken supply chains, expanding logistics capabilities;

- Controlling inflationary processes;

- Reconstruction, modernization of fully or partially destroyed production/infrastructure facilities;

- Simplification, more transparent mechanisms of the regulatory environment and thereby increased foreign investment;

- Preservation of jobs, employment growth and legalization of labor relations through the development of digital control over the labor market;

- Transparency and openness of the procurement process for donor funds for reconstruction projects;

- Fulfillment of all economic conditions for the opening of the four freedoms for Ukraine regarding the free movement of goods, services, capital and labor and signing of the EU-Ukraine accession agreement.

Thus, with proper planning, Ukraine can change its focus and turn its disadvantages into opportunities. Ukrainian policymakers should emphasize productivity growth – and use the

aftermath of the war as an opportunity to modernize the economy and the state apparatus, including the introduction of low-carbon production, increasing the energy intensity of the economy, and using information technology to improve public services. Cooperation in developing the best strategy and tactics for post-war economic recovery remains a priority for the Ukrainian government and business.

References

1. Decree of the President of Ukraine "Issues of the National Council for the Restoration of Ukraine from the Consequences of War". URL: https://www.president.gov.ua/documents/2662022-42225 (accessed March 17, 2023).
2. Reconstruction of Ukraine after the war. URL: https://ti-ukraine.org/en/blogs/reconstruction-of-ukraine-after-the-war/ (accessed March 20, 2023).
3. Statistical information. State Statistics Service of Ukraine. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/ (accessed September 15, 2022).
4. The total amount of bilateral aid commitments to Ukraine in the period from January 24, 2022 to January 15, 2023 by type and country or organization. URL: https://www.statista.com/statistics/ 1303432/total-bilateral-aid-to- ukraine/ (accessed March 18, 2023).
5. Zveriakov M.I. Formation of the model of economic development in new historical realities. Ekonomika Ukrayiny. 2022. № 8. C. 03-19. DOI: https://doi.org/10.15407/ economyukr.2022.08.003.

Мерзлюк А.О.
«Правознавство», 3 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – викладач
кафедри іноземних мов Юридичного інституту Овчіннікова О.Г.

HUMAN RIGHT TO FREE CHOICE OF PLACE OF RESIDENCE IN THE TEMPORARILY OCCUPIED TERRITORY (ON THE EXPERIENCE OF UKRAINE)

Humanity has gone through a thorny path on the way to asserting human rights, fighting step by step for the principle of the inviolability of their rights and freedoms. Establishing new opportunities for individuals became the beginning of large-scale changes in the social and political life of a country, a new understanding of the importance of a person in his relations with society and the state. Undoubtedly, in the list of basic human rights, a special place is occupied by the right of a person to freely choice of his place of residence, declared in Article 33 of the Constitution of Ukraine. Ensuring human rights is one of the eternal, global topics of every social, legal, democratic state. Since the beginning of the full-scale war of the Russian Federation against Ukraine, there have been known cases when representatives of the occupying state, under the pretext of "evacuation", forcibly moved Ukrainian citizens who were temporarily occupied by the enemy to their own territory. Therefore, today in our country, the study of the human right to freely choice of a place of residence in the temporarily occupied territory, as well as the creation of effective methods of their provision and protection guarantees, is relevant.

Separate aspects of the investigated issue were covered in their scientific works by: P.M. Rabinovych, I.I. Golubka, O.F. Dynko, N.M. Parkhomenko and others. However, despite a significant amount of scientific developments in this field, today there are still questions about ensuring the human right to freely choice of a place of residence in the temporarily occupied territory.

Therefore, it will be appropriate to analyze the norms of the current national legislation and the norms of international law in the sphere of realization of the human right to freely choice of the place of residence.

On February 24, 2022, Russia launched a full-scale invasion of the territory of Ukraine. During the Russian armed aggression against Ukraine, cases occurred in the territories of Kharkiv Region, Kherson Region, Donetsk and Luhansk Regions, in particular in the city of Mariupol, when the occupation authorities deported several thousand local residents to the territory of the Russian Federation. These local residents, mostly women and children, hid from the bombings in bomb shelters from where they were first taken to filtration camps in Donetsk, Novoazovsk, where citizens are divided into benevolent and unbeneficial ones. Subsequently, some of the citizens are transported further to remote cities on the territory of Russia. In addition, passports are taken from our citizens, and in return they issue a document that obliges a person to stay in a certain city, effectively depriving them of the right to leave that city for two years with the obligation to get a job at a certain place of work [7]. Thus, people have no other choice but to leave for the territory of the aggressor's country. It is obvious that the forced transfer of Ukrainian citizens outside the territory of Ukraine is an arbitrary act on the part of the occupiers, which does not pursue legitimate goals.

First of all, it is necessary to clarify the concept of "place of residence". According to Part 5 of Article 3 of the Law of Ukraine "On Freedom of Movement and Free Choice of Residence in Ukraine", the place of residence is a dwelling with an address assigned in accordance with the procedure established by law, in which a person lives, as well as an institution for homeless people, another provider of social services with residence, inpatient social and medical institution and other institutions of social support (care) in which a person receives social services [2].

As already mentioned, the Constitution of Ukraine declares that everyone who is legally present in the territory of Ukraine is guaranteed freedom of movement, free choice of place of residence, the right to freely leaving the territory of Ukraine, with the exception of restrictions established by law. In addition, a citizen of Ukraine cannot be deprived of the right to return to Ukraine at any time [1].

Equally important are the norms of international law, which guarantee the observance of human rights and their protection. However, Russia continues to defiantly ignore its international legal obligations under the Geneva Convention. For example, the specified illegal actions of Russia are a violation of Article 49 of the Geneva Convention (IV) on the Treatment of Civilian Population of 1949 and Article 85 of the Additional Protocol (I) to the Convention of 1977, which prohibit, regardless of the motives, to carry out forced individual or mass resettlement or deportation of protected persons from the occupied territory to the territory of the occupying state [3].

Also, the forcible displacement of the population or deportation by the occupation authorities of the Russian Federation can be qualified as a crime against humanity or a war crime in accordance with the Rome Statute of the International Criminal Court. However, the term "forcible" as used in the Rome Statute is not limited to the use of force and may include the threat of force or coercion caused by, for example, fear of violence, brute force, detention, psychological pressure or abuse of power against such person or persons, or using a situation characterized by coercion [6].

It should be noted that the illegal actions of our enemy constitute a violation, in particular, of Article 3 and Article 8 of the Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, which guarantee the right not to be subjected to inhuman and degrading treatment and the right to respect private and family life, as well as Art. 2 of Protocol No. 4 to the Convention, which guarantees the right to move freely and freely choice of a place of residence on the territory of any state, the right to leave the country and the prohibition of deportation from the territory of which a person is a citizen [4].

So, summing up all the above, we can come to the conclusion that the occupying power forcibly deports the local population to the territory of another state. Failure of the occupying power to comply with the norms of international law entails political, moral and material sanctions for crimes that are particularly dangerous, including the criminal liability of specific officials or ordinary

citizens. Such responsibility may arise in case of violation by the occupying power or its representatives of the laws and customs of war and for crimes against peace, humanity, human security and international legal order. In our opinion, an available mechanism for influencing the process of protecting the human right to freely choice of a place of residence in the temporarily occupied territory is the exercise of constant political pressure on the aggressor. It is also necessary to form an international coalition to protect fundamental human rights and mediate between Ukraine and Russia in humanitarian issues.

References

1. Constitution of Ukraine: Law of Ukraine dated June 28, 1996. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254 %D0 %BA/96- %D0 %B2 %D1 %80
2. On freedom of movement and free choice of place of residence in Ukraine: Law of Ukraine dated 11.12.2003 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1382-15
3. Convention on the Protection of the Civilian Population in Time of War (Ukrainian/Russian): International document dated August 12, 1949. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154
4. Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (with protocols): International document dated November 4, 1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004
5. Additional protocol to the Geneva Conventions dated August 12, 1949, relating to the protection of victims of international armed conflicts (Protocol I), dated June 8, 1977 (Ukrainian/Russian): International document dated June 8, 1977. URL: https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199
6. Rome Statute of the International Criminal Court: International document dated July 17, 1998. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588
7. Official website of Ukrinform. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3434747-u-mariupolciv-vidbiraut-ukrainski-pasporti-i-vivozat-do-rosii-ta-ordlo.html

Plavan A. R
«The Public and Political activity», 3rd year
Kyiv National Economic University
named after Vadym Hetman
Research advisor – Senior Lecturer, Department of Foreign Languages, Law Institute Arhatiuk I.V.

PECULIARITIES OF LEGAL REGULATION OF THE BANKING SYSTEM OF UKRAINE IN THE POST-WAR PERIOD

The full-scale invasion of the territory of our country has become a turning point for all spheres of public life. The financial sector of Ukraine has also felt the grave consequences of the war. The banking system is an important component of the financial sector, and its efficient functioning is the key to the development of the national economy. Strengthening the banking sector will be of the utmost importance in the post-war reconstruction of our country. That is why the issue of legal regulation of the national banking system in the period of post-war reconstruction is of great relevance.

According to the NBU, in 2022, the banking system of Ukraine faced many challenges, the main of which was overcoming operational challenges, but banks successfully passed this period and were able to adapt to such conditions.

According to V. Klymenko, in the postwar period, the banking system of Ukraine needs to be restructured. It is difficult to disagree with the opinion that one of the main tasks of banks in the postwar period will be to issue low-interest loans to businesses. In reviewing this issue, it is advisable to pay attention to the importance of implementation of the EU norms, namely the EU Directive.

It should be noted that in the postwar period, the following problems will arise recapitalization of the banking sector, development of plans for privatization of some large state-owned banks,

development of effective processes to address the issue of non-performing loans that will be the legacy of the war. That is why the issue of post-war reconstruction of Ukraine's banking sector should be considered in the context of clear steps that should be enshrined as a reform. The priorities of this reform should be:

- Resolving the issue of NPLs. Loans that have lost their value due to the war can be repaid by Ukraine's claiming Russian assets frozen in third countries and centralized in a specialized agency.
- Commercialization of the banking sector. The solution to this issue requires privatization of most of the major state-owned banks in Ukraine.
- Implementation of EU norms. That is, the harmonization of European standards for regulating the banking sector with Ukrainian legislation.
- Strengthening the development of money, securities and bond markets.
- Support small and medium-sized businesses by reducing interest rates on loans and introducing rates on loans and introducing tax incentives.
- Ensuring predictability of revenues from partner countries and making commercial decisions to create a financial capital market after the reconstruction period.

In our opinion, it will be necessary to regulate and consolidate these issues at the legislative level in the form of a reform or strategy for post-war reconstruction and stabilization of the banking sector of Ukraine, which will become the basis for further effective functioning of our country's economy.

Thus, having analyzed all of the above, we can conclude that strengthening the banking sector will be extremely important in the postwar reconstruction of our country, as the banking system is an important component of the financial sector, the efficiency of which is the key to the development of the national economy.

Julia Plokhotniuk
"Law", 3rd year of study
Kyiv National Economic University
named after Vadym Hetman
Supervisor – Candidate of Philosophy, Associate Professor, Tetiana Gulyar

POSR-WAR ECONOMIC RECOVERY OF UKRAINE: IDEAS AND PROSPECTS

The Russian Federation's war against Ukraine is still ongoing, and the Ukrainian authorities, scientists and experts are already discussing and considering the best models for the post-war recovery of our country. And this is strategically important, since this stage must be clearly defined, properly formed and planned, so that in the future its implementation is effective for the recovery of the country.

The state of war in Ukraine led to a drop in economic indicators. However, the support of the partner countries guarantees that Ukraine will receive aid aimed at restoring the economy after the end of hostilities. Now, at the official level, some European countries are calling for plans to restore Ukraine's economic potential.

By the way, there are many examples of implementation of similar ideas in history. For example, everyone knows the "Marshall Plan". The actual implementation of the Marshall Plan began on April 4, 1948, and by December 1951, the United States provided 13 European countries with aid in the amount of 13.3 billion dollars, most of which was received by Great Britain (2.8 billion), France (2.5 billion), Italy and Germany (1.3 billion each) [1]. Therefore, the "Marshall Plan" turned out to be one of the most successful economic programs in history – in a short time, the economy was restored and the competitiveness of European exports was significantly increased.

Also, as an example, we can cite the process of restoration of the Balkan countries after the military conflict that took place in the 90s. The events in the Balkan countries in 1996-2004 provide

us with useful experience regarding the involvement of the international community in the financing of the economic reconstruction program, the harmonization of the country's development with the course of European integration, as well as the avoidance of systemic errors in the implementation of such a program [5].

Croatia's experience in the post-war reconstruction of the country is also interesting. During the armed conflicts of the end of the last century in the Balkans, approximately 20 % of Croatian territories were occupied, almost 30 % of the Croatian economy was destroyed. Croatia collected money for reconstruction in the form of taxes from the population that was not affected by the war. Among the main sources of financing for the reconstruction of residential and commercial facilities were also the funds of the affected individuals and legal entities. On the one hand, this made it possible to reduce budget costs, but due to the lack of a clear procedure for reimbursement of costs, the private sector mostly made repairs at its own expense, without receiving compensation [4].

Analyzing these examples, it must be said that Ukraine should take a direct part in the preparation and implementation of international measures to revive the economy, provide foreign partners with a unique vision of further post-war development, based on international experience and taking risks into account.

However, before using the experience of foreign countries in post-war economic recovery, it is necessary to carefully analyze not only the advantages of their policy of managing post-conflict territories, but also examine the mistakes.

Therefore, after the war, the country should focus not on direct aid "to the budget", but on profitable investments – and, first of all, on the part of private business. The task of the state is to stimulate such capital investments, and not exclusively to ask for help from the world.

The priorities and challenges of Ukraine's post-war reconstruction must go hand in hand with the challenges of its integration into the EU. Following the example of the Balkans, Ukraine and the EU should align post-war reconstruction plans with a mandate for full EU membership and extend European plans to Ukraine before accession.

Lawyers, economists, construction workers and energy workers will still have the most tasks and work.

Lawyers must be ready for new challenges, because there are many people who suffered during the war and the rights of most of them were violated in some way, accordingly, they must be protected. In addition, everyone who in some way helped this war and was involved in the deaths of hundreds of thousands of people, who robbed and destroyed must be punished. And here you can't do without lawyers.

As for economists, they are tasked with determining the sources of Ukraine's recovery, developing ideas for attracting private capital from foreign countries, strategic planning of the distribution of costs for the country's post-war reconstruction, and making proposals on control models for the use of funds for the country's modernization. All this is very important and necessary, so economists will also have a hard time.

Builders, energy workers and people who will directly and literally assemble the country piece by piece have the most important mission. The reconstruction of houses, factories, entire villages and cities is the most important task in the period of post-war reconstruction. After all, it is necessary to finally return people a roof over their heads, light and warmth, so that they feel at home again.

References

1. A. Krupka. Post-war economic recovery of Ukraine: threats and prospects. Materials of the VIII International scientific and practical conference "Formation of the mechanism of strengthening the competitive positions of national economic systems in global, regional and local dimensions": coll. abstracts of reports, June 01-02, 2022 / for general ed. O.V. Panukhnyk Ternopil: FOP Palyanytsia V.A., 2022. 215 p. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/38550/2/FMZKPNES_2022_Krupka_A-Post_war_reconst-ruction_of_27-29.pdf

2. Shvets K.A. World models of management of post-conflict territories. Experience for Ukraine. Political life. Scientific reflections on the war. 2022. (61-68).

3. Mishchenko D.A., Mishchenko L.O. Post-war reconstruction of agriculture in Ukraine: main principles and priorities. Investments: practice and experience. 2022. P. 87–90.
4. Obukh V. How will the world experience of post-war reconstruction help Ukraine. website URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-vidbudova/3690887-cim-prisluzitsa-ukraini-svitovij-dosvid-povoennoi-vidbudovi.html
5. Bohdan T. Post-war reconstruction: lessons from the experience of the Balkans. Business Censor. website URL: https://biz.censor.net/columns/3330248/pislyavoyenna_ vidbudova_uroky_z_dosvidu_balkan

Савчук Н.О.
«Правознавство», 3 курс
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана.
Науковий керівник – викладач
кафедри іноземних мов Юридичного інституту Овчіннікова О.Г.

LEGAL REGULATION REGARDING THE FIXATION OF DESTRUCTION FOR THE ELIMINATION OF THE CONSEQUENCES OF HOSTILITIES AND THE RESTORATION OF INFRASTRUCTURE IN POST-WAR UKRAINE

On February 24, 2022, Ukraine found itself at the forefront of the struggle for its territorial integrity, due to the armed aggression of the Russian Federation. This act of aggression led to significant destruction on the territory of Ukraine. In this complex situation, where war has turned into an everyday reality, legal regulation on the fixation of destruction becomes extremely important for the elimination of the consequences of hostilities and the restoration of infrastructure.

Turning to statistics, the total amount of direct documented losses to residential and non-residential real estate, other infrastructure amounted to more than $95.5 billion, or approximately 2.6 trillion hryvnias. The largest share in the total volume of direct losses belongs to residential buildings (39 % or $36.8) and infrastructure (33 % or $31.3 billion). [1]

The most affected are the regions of Ukraine in which hostilities were directly fought: Donetsk (25 % of all damage and destruction in monetary terms), Kharkiv (18 % of all damage and destruction), Luhansk (more than 13 % of all damage and destruction), Mykolaiv (9 %), Zaporizhia (7 %), Kyiv (7 %) and Chernihiv (6 %) regions.

According to preliminary data of the regional military administrations, as of June 13, 2022, the total number of destroyed or damaged housing stock is about 121,000 buildings, of which 107,800 are private houses; 13.1 thousand – multi-apartment buildings; 0.1 thousand – dormitories.[1]

Statistics make it clear: the tasks of eliminating the consequences of hostilities and rebuilding infrastructure are urgent. For this, first of all, it is necessary to fix the damaged and destroyed objects with the aim of their further restoration or compensation.

In accordance with the "Procedure for the implementation of urgent works for the liquidation of the consequences of the armed aggression of the Russian Federation, related to the damage to buildings and structures" for proper fixation is carried out property condition survey procedure. That is why it can be assumed that the fixation of damage and destruction is the result of the survey. [2]

That is, the result of the survey is the fixation of the state of this or that object and the decision on further actions regarding it. Thus, according to Clause 7 of the Procedure for the inspection of the object, it includes a set of measures aimed at determining and assessing the actual values of the parameters of the technical condition of building structures, the characteristics of the foundations, engineering networks and systems (except for technological equipment) that characterize the operational reliability of the object.(including provision of access for persons with disabilities and other groups with limited mobility to reconstructed or built residential and public objects).[2]

It is important to note that it is not allowed to carry out an inspection of the object based solely on photographs, video recordings, drawings without a visual inspection. However, the results of photographing the object, which testify to the nature and extent of the destruction, must be attached to the report of the commission survey.[2]

It is important to define the circle of subjects: a) who have the right to initiate the inspection of objects and b) who are responsible for fixing the damage or ensuring that it is fixed. The inspection can be carried out at the decision of the owner or manager of the object; or damaged objects can be carried out according to the decision of the authorized bodies

That is, there are at least several subjects, by whose decision the procedure for inspecting damaged objects (listed above) can and should be initiated.

According to the "Procedure for the implementation of urgent works on the liquidation of the consequences of the armed aggression of the Russian Federation, related to the damage to buildings and structures" by subjects who are responsible for fixing the damage or ensuring that such fixing is carried out there are executive bodies of village, settlement, city councils, military administrations, central executive bodies, management bodies and civil defense forces.[3]

From this, it can be concluded that the authorized body acts as an important link in the process of fixing and liquidating the consequences of armed aggression, since such activity is carried out within the territorial unit, which is covered by the competence of the authorized subject, which makes it possible to contribute to the restoration of infrastructure faster and more efficiently. Also, according to his decision, the survey of damaged objects is carried out, the work plan is approved, and important details of the survey are established, namely: the type of survey (commission or technical), as well as the sequence and terms of work performance.[2]

In this process, it is important to note the expediency of the activities of the regional commission on technogenic and environmental safety and emergency situations, which considers, taking into account information from law enforcement agencies, and approves lists of objects: potentially accident-hazardous objects that require immediate certain works related to the partial dismantling of parts of the object or its individual structures; hazardous objects that are subject to dismantling and liquidation.

From the analysis, it can be concluded that the category of damage to the object is determined based on the results of the preliminary inspection. Thus, the object can be recognized as destroyed, significantly damaged, slightly damaged and as such that can be restored through ongoing repairs. Follow-up for different damage categories will be different. For objects with minor damage, the mechanism for conducting commission inspections is established by the "Rules for the maintenance of residential buildings and adjacent territories" approved by the order of the State Building of Ukraine dated May 17, 2005 No. 76. [3]

Consequently, the Ukrainian infrastructure and housing stock were seriously damaged as a result of hostilities, which is why, in order to eliminate the consequences of these destructions, it is necessary to record the damaged and destroyed objects with the aim of their further restoration or compensation. The legal regulation of the fixation mechanism in Ukraine needs further improvement and development, taking into account the small regulatory and legal framework for solving this issue.

References

1. "Rapid assessment of the damage caused and the need for recovery of Ukraine" 2022. 31 p.

2. On the approval of the Procedure for the execution of urgent works regarding the liquidation of the consequences of the armed aggression of the Russian Federation, related to the damage to buildings and structures: Resolution of the Kab. of the Ministers of Ukraine dated April 19, 2022 No. 473: as of October 1 2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/473-2022-п#Text (date of application: 04/13/2023).

3. On the approval of the Rules for the maintenance of residential buildings and adjacent territories: State Order. com. of Ukraine on housing and communal issues. Gosp-va dated 05/17/2005 No. 76. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0927-05#Text (date of application: 04/13/2023).

Ternavska E.I.
«The right of public and political activity», 3rd year
Kyiv National Economic University
named after Vadym Hetman
Research advisor – Senior Lecturer,
Department of Foreign Languages, Law Institute Arhatiuk I.V.

LEGAL ASPECTS OF PARTICIPATION OF BANKS IN POST-WAR RECONSTRUCTION OF UKRAINE

Russia's unlawful decision to launch a full-scale invasion of Ukraine caused a wave of changes in the economy of our state. Russia's military aggression against Ukraine has destroyed and continues to destroy the Ukrainian economy, social, transport and energy infrastructure and people's lives, destroying entire cities, villages, destroying the Ukrainian people and entire ecosystems of Ukraine. As a result of a full-scale war unleashed by Russia against Ukraine, the Ukrainian economy shrank by more than 35 % [1]. The scale of destruction of assets is already estimated at $143.8 billion (according to the Kyiv School of Economics), and the volume of indirect losses of the economy, according to various estimates, is $750 billion, which is an unprecedented amount of destruction and losses during the Second World War [2; 3].

At the moment, there are risks directly related to the reliability of documenting the fact and volume of destruction, and the correctness of determining the amount of damage for each fact. Therefore, the state is working on regulatory support for the assessment of losses. At the moment there are several normative legal acts.

To restore the destroyed objects and pay compensation, the Ukrainian state counts on various sources, including the recovery of money from the Russian Federation and the assistance of donors (the USA, the EU, the World Bank, private donations, etc.) [3].

We would like to note that many different measures are needed to rebuild the Ukrainian economy after the war. The main ones are:

1. Infrastructure:
2. Construction of new facilities:
3. Business development:
4. Development of education and science:

Banks usually play an important role in financing projects to restore infrastructure, build housing, develop entrepreneurship and other sectors of the economy.

One of the most famous examples is the Marshall Plan, which was introduced after World War II to restore the European economy. As part of this plan, banks provided funding for infrastructure reconstruction and other economic recovery projects. Another example is South Korea's economic recovery after the Korean War. In this process, banks played an important role in financing projects to restore infrastructure and entrepreneurship.

At the moment, banking legislation in Ukraine is not formed for banking institutions to participate in the post-war reconstruction of Ukraine. Therefore, it will certainly be necessary to amend the current banking legislation so that banks can participate in the post-war reconstruction. In particular, changes may be required to regulate lending to enterprises engaged in the restoration of infrastructure and other objects affected by the war.

The Ministry of Finance of Ukraine announced the intention of our state to attract a grant of $2.5 billion from the World Bank trust fund. The Government approved the draft order of the President of Ukraine on the delegation of Ukraine to participate in negotiations with the International Bank for Reconstruction and Development on the conclusion of the second grant agreement of the Trust Fund of many donors [2].

Ukraine is also implementing a joint investment project with the International Bank for Reconstruction and Development and the International Development Association "Support for

Public Expenditures to Ensure Sustainable Public Administration in Ukraine," the total amount of which today is 14.9 billion US dollars and 1.4 billion euros [2].

The participation of banks in the post-war reconstruction of Ukraine is a very important element of the country's economic development. Banks can help rebuild the economy by providing loans to enterprises and investors involved in infrastructure development, construction of new facilities and business development. Banks can also attract investments from abroad to provide financing for large projects. It is important that banks have a stable financial base and adhere to transparent and effective lending methods. Banks can also provide financial support to small and medium-sized enterprises, which is important for creating new jobs and strengthening the country's economy.

In addition to providing loans, banks must adhere to a number of legal aspects when participating in the post-war reconstruction of Ukraine. In particular, they must comply with legislation governing financial activities, as well as legislation relating to the construction and reconstruction of infrastructure facilities. Banks should take into account the risks associated with providing loans for post-war reconstruction, and take measures to minimize these risks.

Consequently, banks can play an important role in economic recovery after the war by providing funding for various projects and initiatives. The participation of banks in the post-war reconstruction of Ukraine has a number of legal aspects that must be taken into account to ensure effective and responsible activities. In particular, if a program is implemented that involves the creation of a BR in Ukraine, the legislator will need to amend the current banking legislation or create a new law that would regulate the legal status of such an institution.

Чабан К.В.
«Міжнародне право», 3 курс
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – к.е.н., завідувач кафедри іноземних мов Юридичного інституту;
доцент кафедри міжнародного менеджменту ФМЕіМ Тітова О.С.

UN PEACEKEEPERS AS A PART OF POSTWAR SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN UKRAINE: PROS AND CONS

The topic of UN peacekeepers' participation in sustainable post-war development in Ukraine is important as it raises significant questions about the role of the UN in preserving international peace and security, as well as the challenges and opportunities associated with post-conflict reconstruction and development. This can help improve understanding of how the UN can be effective in conflict management and peacekeeping after the war, and what measures are necessary to ensure sustainable development in such situations.Furthermore, the topic of UN peacekeepers' involvement in Ukraine is relevant today because the conflict in different parts of Ukraine continue to have a negative impact on the lives of local residents and the country's economy as a whole.

Peacekeeping has proven to be one of the most effective tools available to the UN to assist host countries navigate the difficult path from conflict to peace[1]. UN peacekeepers play a crucial role in providing security, protecting civilians, and facilitating the delivery of humanitarian assistance.Peacekeepers are soldiers, police officers, and civilian personnel from UN member states who are deployed to areas of conflict around the world to help maintain peace and security. The primary objective of UN peacekeeping missions is to support the implementation of peace agreements and promote sustainable development in the host country.The composition of a peacekeeping mission varies depending on the nature and scope of the conflict, but typically includes military, police, and civilian personnel. Military personnel are responsible for providing security and protecting civilians, while police officers assist in maintaining law and order. Civilian

personnel are involved in tasks such as human rights monitoring, electoral support, and economic development. UN peacekeepers are carefully selected and trained to carry out their duties impartially, with the utmost professionalism, and in accordance with international norms and standards. They operate under the powers that outlines their objectives, rules of engagement, and limitations[3, c. 28].

Overall, since the beginning of peacekeeping missions that have been ongoing since 1948, the UN has conducted 71 peacekeeping operations more than 1 million military and civilian personnel from over 120 countries worldwide have participated in these operations. Currently, the UN conducts 14 peacekeeping operations in support of peace in the Democratic Republic of Congo, the Central African Republic, Western Sahara, Syria, Cyprus, Lebanon, Kosovo, India and Pakistan, as well as in the Middle East[1].

Ukraine, like other states, has a responsibility to ensure international security and peaceful conflict resolution, and actively participates in peacekeeping operations under the auspices of the UN. Our country carefully considers its obligations as a UN member state and views its participation in international peacekeeping operations as an important component of its foreign policy, demonstrating an understanding of its responsibility in preserving international peace and security[2, c. 81]. The country has participated in 22 UN peacekeeping missions since 1992, with its peacekeepers being deployed in various conflict zones around the world, such as Liberia, Western Sahara, the Democratic Republic of Congo, Sudan, Haiti, the Central African Republic, Kosovo, and others. Notably, Ukrainian peacekeepers have played a crucial role in the UN peacekeeping mission in Cote d'Ivoire, where they helped maintain peace and security, restore infrastructure, and provide humanitarian aid to the population.

However, as a country that has been in a state of conflict since 2014,Ukraine may consider the presence of peacekeepers on its territory as necessary. Such presence can have both positive and negative consequences for the country[4, c. 249].

Positive consequences of the presence of peacekeepers in Ukraine include:human rights protection, it means that peacekeepers can protect human rights and prevent possible violations of the rights of conflict participants. They can also ensure the safety of other peaceful residents who are not involved in the conflict. The next, assistance in peaceful conflict resolution general peacekeepers can contribute to peaceful conflict resolution, which will reduce the number of people who suffer from violence. This can give the parties to the conflict the opportunity to find a compromise and solve the problem without violent means.And support for international peace and security namely Ukraine, as a member state of the UN, has a responsibility to ensure international peace and security. Participation in peacekeeping missions can be an important component of the country's foreign policy, demonstrating its ability to cooperate with other countries in ensuring peace and security.

The presence of peacekeepers in Ukraine can also have negative consequences: interference from other countries: with the presence of peacekeepers in Ukraine, there may be a sense of interference in the country's internal affairs and excessive dependence on other countries, which can undermine the country's sovereignty. Some Ukrainians may perceive the presence of peacekeepers as unnecessary interference from other countries in Ukraine's internal affairs. The next negative consequence is ignoring national traditions and culture: peacekeepers may have their own approaches to resolving conflicts, which do not always correspond to national traditions and culture of Ukraine. This can cause conflicts between peacekeepers and local residents and violate their right to self-determination. The last negative consequence is risk of terrorist attacks: the presence of peacekeepers may increase the risk of terrorist attacks on peacekeeping missions, which can lead to the death of peacekeepers and exacerbate the conflict. The risk of such attacks may be higher if peacekeepers are perceived as interfering in the internal affairs of the country.

UN Peacekeepers play an important role in maintaining peace and ensuring security worldwide. They help prevent conflicts, reduce violence, ensure citizen safety, and contribute to the restoration of damaged infrastructure and socio-economic development in conflict zones.UN Peacekeepers

carry out their missions in different parts of the world where armed conflicts and threats to peace and security arise. They provide humanitarian assistance, monitor compliance with ceasefires, carry out actions to collect weapons and disarm explosive devices.Among others, UN Peacekeepers are important for Ukraine due to the ongoing armed conflict in all parts of the country. Sending UN Peacekeepers can be an important step in this direction, but before that, the advantages and disadvantages of this decision should be carefully considered.One of the main advantages of UN Peacekeepers in Ukraine is the possibility of reducing tension in the region and ensuring safety for the population. Peacekeepers can provide support in maintaining ceasefires and monitoring compliance with agreements between conflict parties. In addition, their presence can provide support for democracy, statehood, and development of Ukraine as a whole. Nevertheless, there are also some disadvantages of UN Peacekeepers, particularly regarding their effectiveness and results. History shows that peacekeeping missions can have limited results if necessary resources and support from conflict parties are not provided. In addition, peacekeepers may sometimes be subject to attacks and other dangers that can lead to loss of life and threats to their safety.

Literature

1. Official site United Nations Peacekeeping. URL: https://peacekeeping.un.org/en/our-peacekeepers
2. Комарова Л.В. Миротворчість як реалізація зовнішньополітичного курсу України. *Наука. Релігія. Суспільство.* 2009. № 4. С. 81-87.
3. Koops, J., McQueen, N., Tardy, T., & Williams, P. D. (Eds.). The Oxford Handbook of United Nations Peacekeeping Operations. Oxford University Press. 2015. P. 20-34.
4. De Coning, C., Aoi, C., Karlsrud, J. UN Peacekeeping Doctrine in a New Era: Adapting to Stabilisation, Protection and New Threats. 2017. P. 247-249.

GENDER AND CRIME

Цей розділ збірника містить наукові дослідження слухачок і слухачів інтенсив-курсу “Gender and Crime”. Курс був створений в рамках імплементації спільного проекту «Ukraine Digital» Університету Констанц, Німеччина та Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана.

Курс включив шість лекцій від провідних спеціалістів з Німеччини, Польщі, Угорщини та України. Лекції були присвячені законодавчому регулюванню гендерної рівності та кримінальної відповідальності за різні види та форми гендерного зумовленого насильства. Фінальним завдання для учасниць та учасників інтенсиву було провести власне наукове дослідження з найактуальніших питань кримінальної відповідальності за гендерно зумовлене насильство.

Роботи, що представлені у даному розділі, звертають увагу на такі проблеми сучасності як торгівля людьми, кібернасильству, заборони абортів, доступу до правосуддя, постраждалих від гендерно зумовленого насильства, гендерно зумовленому насильству щодо чоловіків, гендерно зумовленому насильству, як інструменту російсько-української війни та багатьом іншим.

Керівниця проекту від КНЕУ,
к.ю.н., доцентка,
радниця з рівних можливостей,
К. Ілікчієва
різноманіття та інклюзії,
доцентка кафедри публічного та
міжнародного права

Anastasiia Blokhina,
«Law», 3rd year of study,
Kyiv National Economic University
named after Vadym Hetman
The supervisor is candidate of legal sciences,
associate professor of the Department of Public and International Law
Kateryna Ilikchieva

THE PROHIBITION ON ABORTION AS THE VIOLENCE AGAINST WOMEN

Introduction. Women are currently particularly vulnerable in matters related to abortion and childbirth. In many countries, abortion is considered immoral, illegal, anti-religious and reprehensible by society, but no one thinks about the fact that a woman, like any other person, is free and equal in her rights, including the reproductive right. In accordance with Art. 1 of the Universal Declaration of Human Rights «all human beings are born free and equal in dignity and rights».[1]

So, the right to abortion is one of a woman’s reproductive rights. It is protected by numerous international human rights treaties and other regulations at the national level around the world. The European Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms is the main

[1] Universal Declaration of Human Rights: Declaration UN from 10.12.1948.

international act that establishes and guarantees the observance of fundamental human rights. The Convention does not contain a direct reference to the right of a woman to independently decide on the issue of termination of pregnancy, however, Art. 8 guarantees the right to respect for private and family life, which is interpreted in the practice of the European Court of Human Rights broadly and includes the right to decide whether or not to have children.[2]

The right of women to freely and responsibly decide on the number of children and the time intervals between their births and to have access to information, education, as well as means that allow them to exercise this right, enshrined in part 1 of Art. 16 of the UN Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women.[3] This act is often called the «Women's Bill of Rights».

However, only 59 % of women worldwide have access to this right. Others, 41 % of women, are denied access to safe and legal abortion. Such restrictions force women to circumvent the law, looking for illegal ways to terminate a pregnancy. [4]

Therefore, the question arises, why in some parts of the world women still cannot choose to give birth to child or not? In this context it is worth understanding that, women's rights are human rights and that violence against women is a violation of human rights.

The answer to this question is that the society is still actively discussing the moral, religious and legal status of abortion. It distinguishes two main groups: «Pro-choice» (for the right of women to choose, to have a child or not) and «Pro-life» (for the right of the fetus to life from conception). Each group seeks to influence public opinion and legislators to gain legal support for its position.

From my point of view, a woman still has the right to decide whether she wants to give birth to a child or not, the appearance of a new life should not take away another (meaning, when a pregnancy threatens the life or health of a woman, then the priority should be given to the life of the woman or if the pregnancy was caused by rape, does this not exclude the possibility that the woman will not be able to deal with it and in the future will be able to cause physical or moral suffering to such a child – in this case, will it be positive for the child – obviously not).

In the report of United Nations Human Rights is stated that:[5]

– 25 million unsafe abortions take place each year;

– every year about 7.9 % of maternal deaths can be attributed to unsafe abortion, and the most affected are women and girls living in poverty and/or belonging to marginalized groups;

– almost all deaths from unsafe abortion occur in countries where abortion is severely restricted in law and/or in practice;

– deaths due to unsafe abortion are entirely preventable;

– countries with less restrictive abortion laws generally had lower abortion rates than countries with highly restrictive abortion laws.

According to the World Health Organization, about 40-50 million abortions are performed in the world every year. This is approximately 125 thousand per day. According to a WHO study, almost half of all abortions are unsafe, i.e. performed by untrained people using dangerous methods – introduction of foreign objects, use of herbal decoctions, etc.[6]

The European Court of Human Rights, the Committee Against Torture, and the Human Rights Committee have all recognized that denying women access to abortion or obstructing their access to

---

[2] Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (European Convention on Human Rights): Convention from 04. 10. 1950.

[3] United Nations Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women: Convention from 18.12. 1979.

[4] The right to abortion as one of a woman's reproductive rights: introduction to the problem. *Jurfem.* 2019. URL: https://jurfem.com.ua/en/?s=THE+RIGHT+TO+ABORTION+AS+ONE+OF+A+WOMAN'S+REPRODUCTIVE+RIGHTS:+INTRODUCTION+TO+THE+PROBLEM.

[5] Information series on sexual and reproductive health and rights. *United Nations Human Rights. Office of the High Commissioner.* 2020.

[6] The right to choose: key facts about abortion in Ukraine and the world. *Respect.* 2021. URL: https://povaha.org.ua/pravo-na-vybir-klyuchovi-fakty-pro-aborty-v-ukrayini-ta-sviti/

abortion-related services can in certain circumstances amount to cruel, inhuman, or degrading treatment (CIDT) under international law.

The human rights bodies have recognized that denial of abortion may amount to CIDT: first, when women are harassed, obstructed, and denied access to services when attempting to obtain an abortion that is legally permitted under the State's domestic law and second, when restrictive abortion laws themselves compel women to continue with pregnancies that would have serious and often irrevocable consequences for the women's physical or mental health.[7]

In a number of decisions, the ECHR came to the conclusion that establishing a complete ban on abortion may violate the right to life, which is guaranteed by Art. 2 of the Convention, as well as the right to respect for private and family life, guaranteed by Art. 8 of the Convention.

Legal regulation of abortions.

Depending on legislative regulation of women's rights to abortion, countries world can be conditionally divided into the following groups:[8]

1. Countries that allow abortions for social, economic, or directly at the woman's request without explaining the reasons before the 12th week of pregnancy. 59 % of women live in these countries (Ukraine, Turkey, Germany, Canada, France, Azerbaijan and others).
2. Countries that allow abortion from a medical point of view (the life and health of a woman or child is at risk). 36 % women live in these countries (Argentina, Bolivia, Afghanistan, Northern Ireland, Republic of Korea and others).
3. Countries in which abortion is prohibited under any circumstances, even when a woman's life or health is threatened. 5 % of women live in these countries (Egypt,

Andorra, Philippines, Madagascar, Congo and others).

Main part. An abortion is a medical procedure that ends a pregnancy.[9] According to the World Health Organization definition, abortion is the spontaneous expulsion or extraction of an embryo/fetus weighing up to 500 g, corresponding to a gestational age of < 22 weeks. In other words, abortion is the termination of pregnancy during its first 22 weeks.

Gestational limits determine the moment when termination of pregnancy is still permissible. Such limits are often set depending on the legal framework, including the circumstances under which termination of pregnancy is permitted. In countries that allow abortion on demand, the most common gestational age is 12 weeks. However, these countries often allow abortions under certain circumstances after this limit has passed.

The Center for reproductive rights identifies the following grounds for termination of pregnancy:

- threat to a woman's life or health;
- social or economic reasons;
- on request;
- rape and/or cases of incest;
- viability and congenital malformations of the fetus.

A threat to a woman's life.

Almost 90 % of the world's countries allow abortions, at least when a woman's life is in danger. For example, in the case of cancer, heart disease, certain infectious and parasitic diseases, or other diseases where a woman needs medical treatment that may threaten the survival of the fetus, she has the right to request access to a safe abortion.

In the article «Safe Abortion: Technical and Policy Guidance for Health Systems» the World Health Organization recognizes that States should broadly apply the interpretation of threats to a

[7] Zureick Alyson. (En) gendering suffering: Denial of abortion as a form of cruel, inhuman, or degrading treatment. *Fordham Int'l LJ*. 2015. Vol. 38:99. P. 99-140.

[8] Mernyk A. M., V. O. Lysikova. The right to abortion as a woman's reproductive right. *Legal scientific electronic journal.* 2022. № 4. P. 45-49.

[9] Abortion is a human right. *Amnesty International.* URL: https://www.amnesty.org/en/what-we-do/sexual-and-reproductive-rights/abortion-facts/

woman's life, recognizing that both medical and social conditions may constitute a threat to life.[10] Examples of such social conditions include cases where pregnancy involves an «infringement» on so-called family «honor», such as when an out-of-wedlock pregnancy can lead to physical violence against the woman or her death. In addition, WHO emphasizes the importance of access to abortion without delay in cases where the pregnancy has become life-threatening. The vast majority of countries that allow abortion when the woman's life is at risk also allow abortion on other grounds, such as when the pregnancy poses a risk to the woman's health, and in cases of rape or incest.

A threat to a woman's health.

Legislation in countries that allow abortions based on health status usually refers to a woman's physical health. However, a threat to a woman's mental health should be included here.

World medical standards have long contained an expanded definition of «health», which goes beyond the understanding of the latter only as physical health, and also includes mental and social well-being. The Constitution of the World Health Organization defines health as «a state of complete physical, mental and social well-being and not merely the absence of disease».[11]

Also, the courts of some countries have reached decisions in which it is determined that abortions should be allowed if the pregnancy poses a risk to the mental health of the woman. For example, in 2006, the Constitutional Court of Colombia issued a ground-breaking decision that recognizes the right to abortion when the pregnancy poses a risk to the physical or mental health of the woman, as well as on several other grounds. In making this decision, the Court recognized that mental health is protected as part of the right to health under domestic and international law.

As a rule, countries do not set gestational limits for termination of pregnancy when there is a threat to the life and health of the woman. This reflects the reality that various health risks may arise throughout pregnancy that require medical intervention.

Social or economic reasons.

Countries that allow abortions on social or economic grounds usually provide examples of circumstances that should be taken into account when making decisions about termination of pregnancy.

For example, the Icelandic law (Act on Counseling and Education regarding Sex and Childbirth and on Abortion and Sterilization Procedures 1975, № 25/1975) allows abortions «when the woman and her immediate family may not be able to cope with the pregnancy and birth child due to social circumstances beyond their control». The law sets out a number of circumstances that should be taken into account when making such an assessment: how long has it been since the last birth of a child, whether the woman's economic situation is affected by the number of children or the ill health of anyone in the household, and whether the woman's age and maturity, in particular, will affect her the ability to raise a child.

Abortion on demand.

Countries that allow abortion on demand generally allow women and girls to decide whether to continue or terminate their pregnancy within a specified gestational period (mostly up to 12 weeks of pregnancy). In order to have an abortion, a woman does not need to specify any of the above reasons, it is enough only for the woman to contact the relevant health care institution. However, after the end of this 12-week period, abortions can be allowed up to the 22nd week of pregnancy only on certain grounds (threat to the life and/or health of the woman, rape and cases of incest, etc.).

In 2016, the Working Group on Discrimination against Women recommended that states «recognize the right of women to be free from unwanted pregnancy and to ensure access to affordable and effective family planning services. Given the fact that many countries where women have the right to abortion on demand, supported by affordable and effective family planning services, have the lowest abortion rates in the world, states should allow women to terminate

[10] Safe Abortion: Technical and Policy Guidance for Health Systems. World Health Organization. 92 (2d ed. 2012).

[11] Constitution of the World Health Organization from 22.07.1946. URL: https://apps.who.int/gb/bd/PDF/bd47/EN/constitution-en.pdf?ua=1

pregnancies on demand during the first trimester or later... « (Human Rights Council, Report of the Working Group on the issues of discrimination against women in law and in practice).

Rape and/or incest cases.

Most countries around the world allow abortion in cases of rape and/or incest. However, in this case, there is a problem of access to abortion, which is related to the burden of proof that the pregnancy occurred precisely because of rape or as a result of incest. WHO recognizes that these requirements can lead to delays that allow women to miss legal gestational limits, thereby preventing them from accessing abortions in the first place.

Therefore, the WHO calls on states to ensure that women can obtain prompt access to abortion in cases of rape or incest «on the basis of the woman's complaint, and not by requiring judicial evidence or expertise».

The decision of the European Court of Human Rights in the case «P. and S. v. Poland», in which the Court held Poland responsible for failing to guarantee access to legal abortion services to a teenager who became pregnant as a result of rape. The ECHR has recognized that preventing access to legal abortion services when pregnancy results from rape may constitute cruel, inhuman or degrading treatment.[12]

Viability and congenital malformations of the fetus.

Abortion is also allowed when the fetus has certain disorders, so-called congenital malformations (for example, the congenital absence of a certain organ, fusion or fusion of organs, or even whole organisms, the presence of tissues, cells or whole organs in areas where they should not be, and other).

In the case «KL v. Peru» (K. L. v. Peru, Human Rights Committee, № 1153/2003, U.N. Doc. CCPR/C/85/D/1153/2003 (2005) a 17-year-old girl was denied abortion and she had to give birth to a child with a defect in embryonic development, expressed in the complete or partial absence of the large hemispheres of the brain, bones of the skull and soft tissues.She had to give birth to the child and breastfeed it for four days while the child was alive. The Human Rights Committee determined that forcing K. L. to live with a non-viable fetus violated her right to be free from cruel, inhuman and degrading treatment and her right to privacy.[13]

The problem is that, in countries with such restrictions, the law typically allows for what are known as narrow exceptions to the legislation criminalizing abortion. These exceptions might be when pregnancy results from rape or incest, in cases of severe and fatal fetal impairment, or when there is risk to the life or health of the pregnant person. Only a small percentage of abortions are due to these reasons, meaning the majority of women and girls living under these laws might be forced to seek unsafe abortions and put their health and lives at risk.

Key facts on abortion.

Even taking into account the fact that some countries prohibit abortion, termination of pregnancy is still practiced, but how safe it is in such cases is already a question. That's why, people have abortions all the time, regardless of what the law says. Therefore, in a situation when governments restrict access to abortions, people are compelled to resort to clandestine, unsafe abortions, particularly those who cannot afford to travel or seek private care.[14]

The next fact is that criminalising abortion does not stop abortions, it just makes abortion less safe. Preventing women and girls from accessing an abortion does not mean they stop needing one. That's why, attempts to ban or restrict abortions do nothing to reduce the number of abortions, it only forces people to seek out unsafe abortions. Unsafe abortions are defined by the World Health Organisation as «a procedure for terminating an unintended pregnancy carried out either by persons

---

[12] Case «P. and S. v. Poland». European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/fre#{ %22itemid %22:[%22002-7226 %22]}

[13] K. L. v. Peru, CCPR/C/85/D/1153/2003, Communication № 1153/2003. ESCR-Net. URL: https://www.escr-net.org/caselaw/2016/kl-v-peru-ccprc85d11532003-communication-no-11532003

[14] Abortion is a human right. *Amnesty International.* URL: https://www.amnesty.org/en/what-we-do/sexual-and-reproductive-rights/abortion-facts/

lacking the necessary skills or in an environment that does not conform to minimal medical standards, or both». In contrast to a legal abortion that is carried out by a trained medical provider, unsafe abortions can have fatal consequences. So much so that unsafe abortions are the third leading cause of maternal deaths worldwide and lead to an additional five million largely preventable disabilities, according to the WHO.[15]

The next point consists in this: criminalisation and restrictive laws on abortion prevent health-care providers from doing their job properly and from providing the best care options for their patients, in line with good medical practice and their professional ethical responsibilities.

Criminalisation of abortion results in a «chilling effect», whereby medical professionals may not understand the bounds of the law or may apply the restrictions in a narrower way than required by the law. This may be because of a number of reasons, including personal beliefs, stigma about abortion, negative stereotypes about women and girls, or the fear of criminal liability.

It also deters women and girls from seeking post-abortion care for complications due to unsafe abortion or other pregnancy related complications.

Claire Malone, a young woman from Ireland, who already had two children, shared her harrowing testimony with Amnesty International Ireland of how her right to health was undermined by not being able to access an abortion due to the country's strict abortion laws.

Claire has a number of complex and life-threatening health conditions, including pulmonary atresia and pulmonary hypertension and had her lung removed in 2014. If women with pulmonary hypertension become pregnant, they are at high risk of becoming even more gravely ill or dying in pregnancy. Claire knows this, which is what led her to seek a termination, a request that was denied by her doctors because the law prevented them from doing so.[16]

In addition, criminalising abortion is a form of discrimination, which further fuels stigma.

Firstly, the denial of medical services, including reproductive health services that only certain individuals need is a form of discrimination. The committee for the United Nations Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW, or the Treaty for the Rights of Women), has consistently stated that restrictive abortion laws constitute discrimination against women.

Secondly, stigma around abortion and gender stereotyping is closely linked to the criminalisation of abortion and other restrictive abortion laws and policies. The mere perception that abortion is unlawful or immoral leads to the stigmatization of women and girls by health care staff, family members, and the judiciary, among others. Consequently, women and girls seeking abortion risk discrimination and harassment. Some women have reported being abused and shamed by health care providers when seeking abortion services or post-abortion care.

Moreover, access to safe abortion is a matter of human rights. Access to safe abortion services is a human right. Under international human rights law, everyone has a right to life, a right to health, and a right to be free from violence, discrimination, and torture or cruel, inhuman and degrading treatment. Human rights law clearly spells out that decisions about your body are yours alone.

Forcing someone to carry on an unwanted pregnancy, or forcing them to seek out an unsafe abortion, is a violation of their human rights, including the rights to privacy and bodily autonomy. In many circumstances, those who have no choice but to resort to unsafe abortions also risk prosecution and punishment, including imprisonment, and can face cruel, inhuman and degrading treatment and discrimination in, and exclusion from, vital post-abortion health care.

Access to abortion is therefore fundamentally linked to protecting and upholding the human rights of women, girls and others who can become pregnant, and thus for achieving social and gender justice.

---

[15] Induced Abortion Worldwide. Guttmacher Institute. URL: https://www.guttmacher.org/fact-sheet/induced-abortion-worldwide-2018

[16] Amnesty presents powerful first-hand testimony showing the Eighth Amendment harms pregnant women's health - Amnesty International Ireland. *Amnesty International Ireland*. URL: https://www.amnesty.ie/amnesty-presents-powerful-first-hand-testimony-showing-eighth-amendment-harms-pregnant-womens-health/

All these statements suggest why the ban on abortion has no right to exist in the civilized world, because such prohibitions and restrictions only worsen the situation with a procedure that ends a pregnancy.

Karim Lahidji, former President of FIDH comments on this situation as follows: «These are violent, even deadly laws. Not only do they control women's bodies but they force women to seek clandestine, unsafe abortions, with serious risks for the woman's health, sometimes putting her life in danger. For girls, carrying a pregnancy to term can cause lasting damage to their bodies, as well as compromising their futures».[17]

The WHO has noted that one of the first steps toward avoiding maternal deaths and injuries is for states to ensure that people have access to sex education, are able to use effective contraception, have safe and legal abortion, and are given timely care for complications.

Evidence shows that abortion rates are higher in countries where there is limited access to contraception. Abortion rates are lower where people, including adolescents have information about and can access modern contraceptive methods and where comprehensive sexuality education is available and there is access to safe and legal abortion on broad grounds.[18]

In the world there is also a practice of protecting clinicians and institutions, as well as other individuals and entities, from adverse consequences that might arise as a result of their conscientious refusal to participate in abortion. This is a situation where a doctor can refuse to perform an abortion due to his ethical, moral or religious beliefs. And such action on the part of the doctor will not be punitive.

However, in my opinion, this is not a reason to reject a woman in general. Because under such circumstances, in most cases, the doctor who refused must find another medical worker who can provide the woman with the necessary medical care.

CONCLUSION

For the time being, throughout the world, legal, political and other barriers continue to undermine access to abortion care. Restrictive abortion laws and other barriers push abortion underground, increase rates of unsafe abortion, and delay access to essential and time-sensitive care. By disproportionately harming low-income and marginalized communities, these laws and policies exacerbate social inequality.

Medicine itself has already developed enough to provide women with proper care. And if the governments of countries with certain conservative attitudes were more sympathetic to women's rights, then of course the number of female deaths would be lower. Despite the fact that medicine provides every time new opportunities for women to control their bodies, to control pregnancy, the governments of countries very often take steps back, choose a more conservative position and prohibit women from using their right to abortion.

It can also be stated that denial of access to abortion has been identified as a form of gender-based violence against women, which can amount to torture and/or cruel, inhuman and degrading treatment.

It is essential that laws relating to abortion respect, protect and fulfil the human rights of pregnant persons and not force them to seek out unsafe abortions.

It is worth noting that the European Court of Human Rights recognizes the right of each sovereign state to autonomously regulate the issue of abortion.

At the same time, the practice of the ECtHR establishes several important principles that must be taken into account by the States parties to the Convention:

– recognizes the right of a woman to independently decide on the issue of abortion in the context of the right to respect for private and family life, guaranteed by Art. 8 of the Convention;

[17] The prohibition on abortion constitutes violence against women. *International Federation for Human Rights.* 2014. URL: https://www.fidh.org/en/issues/women-s-rights/16526-the-prohibition-on-abortion-constitutes-violence-against-women

[18] Abortion. *World Health Organization (WHO).* 2021. URL: https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/abortion

– does not consider abortion as a crime against life and the killing of an unborn child.

And compliance with these requirements is mandatory for all countries in the issue of abortion regulation.

States have obligations to respect, protect and fulfil women's rights related to abortion services.

Democratic countries of the world should remove legal provisions, including criminal laws, which penalize women who have undergone abortion or medical practitioners who offer these services.

Also, they must organize their health system to ensure that women are not prevented from accessing health services by health professionals' exercise of conscientious objection. For example, where abortion is legal, if a doctor refuses to perform it, the health system must refer women to an alternative health care provider.

Moreover, they must take steps to ensure access to appropriate health-care services for women and "to eliminate such barriers to the provision of abortion services and that lead women to resort to unsafe abortions, including eliminating unacceptable delays in providing medical attention.

So, states must ensure access, availability, acceptability and quality of abortion services.

References

1. Abortion is a human right. *Amnesty International.* URL: https://www.amnesty.org/en/what-we-do/sexual-and-reproductive-rights/abortion-facts/
2. Abortion. *World Health Organization (WHO)*. 2021. URL: https://www.who. int/news- room/fact-sheets/detail/abortion
3. Amnesty presents powerful first-hand testimony showing the Eighth Amendment harms pregnant women's health. *Amnesty International Ireland*. URL: https:// www.amnesty.ie/amnesty-presents-powerful-first-hand-testimony-showing-eighth-amendment-harms-pregnant-womens-health/
4. Case «P. and S. v. Poland». European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/fre#{ %22itemid %22:[%22002-7226 %22]}
5. Constitution of the World Health Organization from 22.07.1946. URL: https://apps.who.int/gb/bd/PDF/bd47/EN/constitution-en.pdf?ua=1
6. Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (European Convention on Human Rights): Convention from 04. 10. 1950.
7. Induced Abortion Worldwide. *Guttmacher Institute.* 2018. URL: https://www.guttmacher.org/fact-sheet/induced-abortion-worldwide-2018
8. Information series on sexual and reproductive health and rights. *United Nations Human Rights. Office of the High Commissioner.* 2020.
9. K. L. v. Peru, CCPR/C/85/D/1153/2003, Communication № 1153/2003. ESCR-Net. URL: https://www.escr-net.org/caselaw/2016/kl-v-peru-ccprc85d11532003-communication-no-11532003
10. Mernyk A. M., V. O. Lysikova. The right to abortion as a woman's reproductive right. Legal scientific electronic journal. 2022. № 4. P. 45-49.
11. Safe Abortion: Technical and Policy Guidance for Health Systems. World Health Organization. 92 (2d ed. 2012).
12. The prohibition on abortion constitutes violence against women. *International Federation for Human Rights.* 2014. URL: https://www.fidh.org/en/issues/women-s-rights/16526-the-prohibition-on-abortion-constitutes-violence-against-women
13. The right to abortion as one of a woman's reproductive rights: introduction to the problem. *Jurfem.* 2019. URL: https://jurfem.com.ua/en/?s=THE+RIGHT+TO+ABORTION+AS+ONE+OF+A+WOMAN'S+REPRODUCTIVE+RIGHTS:+INTRODUCTION+TO+THE+PROBLEM.
14. The right to choose: key facts about abortion in Ukraine and the world. *Respect.* 2021. URL: https://povaha.org.ua/pravo-na-vybir-klyuchovi-fakty-pro-aborty-v-ukrayini-ta-sviti/
15. United Nations Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women: Convention from 18.12. 1979.
16. Universal Declaration of Human Rights: Declaration UN from 10.12.1948.
17. Zureick Alyson. (En) gendering suffering: Denial of abortion as a form of cruel, inhuman, or degrading treatment. Fordham Int'l LJ. 2015. Vol. 38:99. P. 99-140.

Anastasiia Blokhina,
«Law», 3rd year of study,
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman
The supervisor is candidate of legal sciences,
associate professor of the Department of Public and International Law
Kateryna Ilikchieva

THE PROHIBITION ON ABORTION AS THE VIOLENCE AGAINST WOMEN

Introduction. Women are currently particularly vulnerable in matters related to abortion and childbirth. In many countries, abortion is considered immoral, illegal, anti-religious and reprehensible by society, but no one thinks about the fact that a woman, like any other person, is free and equal in her rights, including the reproductive right. In accordance with Art. 1 of the Universal Declaration of Human Rights «all human beings are born free and equal in dignity and rights». [19]

So, the right to abortion is one of a woman's reproductive rights. It is protected by numerous international human rights treaties and other regulations at the national level around the world. The European Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms is the main international act that establishes and guarantees the observance of fundamental human rights. The Convention does not contain a direct reference to the right of a woman to independently decide on the issue of termination of pregnancy, however, Art. 8 guarantees the right to respect for private and family life, which is interpreted in the practice of the European Court of Human Rights broadly and includes the right to decide whether or not to have children.[20]

The right of women to freely and responsibly decide on the number of children and the time intervals between their births and to have access to information, education, as well as means that allow them to exercise this right, enshrined in part 1 of Art. 16 of the UN Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women. [21] This act is often called the «Women's Bill of Rights».

However, only 59 % of women worldwide have access to this right. Others, 41 % of women, are denied access to safe and legal abortion. Such restrictions force women to circumvent the law, looking for illegal ways to terminate a pregnancy. [22]

Therefore, the question arises, why in some parts of the world women still cannot choose to give birth to child or not? In this context it is worth understanding that, women's rights are human rights and that violence against women is a violation of human rights.

The answer to this question is that the society is still actively discussing the moral, religious and legal status of abortion. It distinguishes two main groups: «Pro-choice» (for the right of women to choose, to have a child or not) and «Pro-life» (for the right of the fetus to life from conception). Each group seeks to influence public opinion and legislators to gain legal support for its position.

From my point of view, a woman still has the right to decide whether she wants to give birth to a child or not, the appearance of a new life should not take away another (meaning, when a pregnancy threatens the life or health of a woman, then the priority should be given to the life of the woman or if the pregnancy was caused by rape, does this not exclude the possibility that the woman will not be able to deal with it and in the future will be able to cause physical or moral suffering to such a child – in this case, will it be positive for the child – obviously not).

---

[19] Universal Declaration of Human Rights: Declaration UN from 10.12.1948.

[20] Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (European Convention on Human Rights): Convention from 04. 10. 1950.

[21] United Nations Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women: Convention from 18.12. 1979.

[22] The right to abortion as one of a woman's reproductive rights: introduction to the problem. *Jurfem*. 2019. URL: https://jurfem.com.ua/en/?s=THE+RIGHT+TO+ABORTION+AS+ONE+OF+A+WOMAN'S+REPRODUCTIVE+RIGHTS:+INTRODUCTION+TO+THE+PROBLEM.

In the report of United Nations Human Rights is stated that:[23]

– 25 million unsafe abortions take place each year;

– every year about 7.9 % of maternal deaths can be attributed to unsafe abortion, and the most affected are women and girls living in poverty and/or belonging to marginalized groups;

– almost all deaths from unsafe abortion occur in countries where abortion is severely restricted in law and/or in practice;

– deaths due to unsafe abortion are entirely preventable;

– countries with less restrictive abortion laws generally had lower abortion rates than countries with highly restrictive abortion laws.

According to the World Health Organization, about 40-50 million abortions are performed in the world every year. This is approximately 125 thousand per day. According to a WHO study, almost half of all abortions are unsafe, i.e. performed by untrained people using dangerous methods – introduction of foreign objects, use of herbal decoctions, etc.[24]

The European Court of Human Rights, the Committee Against Torture, and the Human Rights Committee have all recognized that denying women access to abortion or obstructing their access to abortion-related services can in certain circumstances amount to

cruel, inhuman, or degrading treatment (CIDT) under international law.

The human rights bodies have recognized that denial of abortion may amount to CIDT: first, when women are harassed, obstructed, and denied access to services when attempting to obtain an abortion that is legally permitted under the State's domestic law and second, when restrictive abortion laws themselves compel women to continue with pregnancies that would have serious and often irrevocable consequences for the women's physical or mental health.[25]

In a number of decisions, the ECHR came to the conclusion that establishing a complete ban on abortion may violate the right to life, which is guaranteed by Art. 2 of the Convention, as well as the right to respect for private and family life, guaranteed by Art. 8 of the Convention.

Legal regulation of abortions.

Depending on legislative regulation of women's rights to abortion, countries world can be conditionally divided into the following groups:[26]

4. Countries that allow abortions for social, economic, or directly at the woman's request without explaining the reasons before the 12th week of pregnancy. 59 % of women live in these countries (Ukraine, Turkey, Germany, Canada, France, Azerbaijan and others).

5. Countries that allow abortion from a medical point of view (the life and health of a woman or child is at risk). 36 % women live in these countries (Argentina, Bolivia, Afghanistan, Northern Ireland, Republic of Korea and others).

6. Countries in which abortion is prohibited under any circumstances, even when a woman's life or health is threatened. 5 % of women live in these countries (Egypt,

Andorra, Philippines, Madagascar, Congo and others).

Main part. An abortion is a medical procedure that ends a pregnancy.[27] According to the World Health Organization definition, abortion is the spontaneous expulsion or extraction of an embryo/fetus weighing up to 500 g, corresponding to a gestational age of < 22 weeks. In other words, abortion is the termination of pregnancy during its first 22 weeks.

---

[23] Information series on sexual and reproductive health and rights. *United Nations Human Rights. Office of the High Commissioner.* 2020.

[24] The right to choose: key facts about abortion in Ukraine and the world. *Respect.* 2021. URL: https://povaha.org.ua/pravo-na-vybir-klyuchovi-fakty-pro-aborty-v-ukrayini-ta-sviti/

[25] Zureick Alyson. (En) gendering suffering: Denial of abortion as a form of cruel, inhuman, or degrading treatment. *Fordham Int'l LJ*. 2015. Vol. 38:99. P. 99-140.

[26] Mernyk A. M., V. O. Lysikova. The right to abortion as a woman's reproductive right. *Legal scientific electronic journal.* 2022. № 4. P. 45-49.

[27] Abortion is a human right. *Amnesty International.* URL: https://www.amnesty.org/en/what-we-do/sexual-and-reproductive-rights/abortion-facts/

Gestational limits determine the moment when termination of pregnancy is still permissible. Such limits are often set depending on the legal framework, including the circumstances under which termination of pregnancy is permitted. In countries that allow abortion on demand, the most common gestational age is 12 weeks. However, these countries often allow abortions under certain circumstances after this limit has passed.

The Center for reproductive rights identifies the following grounds for termination of pregnancy:

- threat to a woman's life or health;
- social or economic reasons;
- on request;
- rape and/or cases of incest;
- viability and congenital malformations of the fetus.

A threat to a woman's life.

Almost 90 % of the world's countries allow abortions, at least when a woman's life is in danger. For example, in the case of cancer, heart disease, certain infectious and parasitic diseases, or other diseases where a woman needs medical treatment that may threaten the survival of the fetus, she has the right to request access to a safe abortion.

In the article «Safe Abortion: Technical and Policy Guidance for Health Systems» the World Health Organization recognizes that States should broadly apply the interpretation of threats to a woman's life, recognizing that both medical and social conditions may constitute a threat to life.[28] Examples of such social conditions include cases where pregnancy involves an «infringement» on so-called family «honor», such as when an out-of-wedlock pregnancy can lead to physical violence against the woman or her death. In addition, WHO emphasizes the importance of access to abortion without delay in cases where the pregnancy has become life-threatening. The vast majority of countries that allow abortion when the woman's life is at risk also allow abortion on other grounds, such as when the pregnancy poses a risk to the woman's health, and in cases of rape or incest.

A threat to a woman's health.

Legislation in countries that allow abortions based on health status usually refers to a woman's physical health. However, a threat to a woman's mental health should be included here.

World medical standards have long contained an expanded definition of «health», which goes beyond the understanding of the latter only as physical health, and also includes mental and social well-being. The Constitution of the World Health Organization defines health as «a state of complete physical, mental and social well-being and not merely the absence of disease».[29]

Also, the courts of some countries have reached decisions in which it is determined that abortions should be allowed if the pregnancy poses a risk to the mental health of the woman. For example, in 2006, the Constitutional Court of Colombia issued a ground-breaking decision that recognizes the right to abortion when the pregnancy poses a risk to the physical or mental health of the woman, as well as on several other grounds. In making this decision, the Court recognized that mental health is protected as part of the right to health under domestic and international law.

As a rule, countries do not set gestational limits for termination of pregnancy when there is a threat to the life and health of the woman. This reflects the reality that various health risks may arise throughout pregnancy that require medical intervention.

Social or economic reasons.

Countries that allow abortions on social or economic grounds usually provide examples of circumstances that should be taken into account when making decisions about termination of pregnancy.

---

[28] Safe Abortion: Technical and Policy Guidance for Health Systems. World Health Organization. 92 (2d ed. 2012).

[29] Constitution of the World Health Organization from 22.07.1946. URL: https://apps.who.int/gb/bd/PDF/bd47/EN/constitution-en.pdf?ua=1

For example, the Icelandic law (Act on Counseling and Education regarding Sex and Childbirth and on Abortion and Sterilization Procedures 1975, № 25/1975) allows abortions «when the woman and her immediate family may not be able to cope with the pregnancy and birth child due to social circumstances beyond their control». The law sets out a number of circumstances that should be taken into account when making such an assessment: how long has it been since the last birth of a child, whether the woman's economic situation is affected by the number of children or the ill health of anyone in the household, and whether the woman's age and maturity, in particular, will affect her the ability to raise a child.

Abortion on demand.

Countries that allow abortion on demand generally allow women and girls to decide whether to continue or terminate their pregnancy within a specified gestational period (mostly up to 12 weeks of pregnancy). In order to have an abortion, a woman does not need to specify any of the above reasons, it is enough only for the woman to contact the relevant health care institution. However, after the end of this 12-week period, abortions can be allowed up to the 22nd week of pregnancy only on certain grounds (threat to the life and/or health of the woman, rape and cases of incest, etc.).

In 2016, the Working Group on Discrimination against Women recommended that states «recognize the right of women to be free from unwanted pregnancy and to ensure access to affordable and effective family planning services. Given the fact that many countries where women have the right to abortion on demand, supported by affordable and effective family planning services, have the lowest abortion rates in the world, states should allow women to terminate pregnancies on demand during the first trimester or later... « (Human Rights Council, Report of the Working Group on the issues of discrimination against women in law and in practice).

Rape and/or incest cases.

Most countries around the world allow abortion in cases of rape and/or incest. However, in this case, there is a problem of access to abortion, which is related to the burden of proof that the pregnancy occurred precisely because of rape or as a result of incest. WHO recognizes that these requirements can lead to delays that allow women to miss legal gestational limits, thereby preventing them from accessing abortions in the first place.

Therefore, the WHO calls on states to ensure that women can obtain prompt access to abortion in cases of rape or incest «on the basis of the woman's complaint, and not by requiring judicial evidence or expertise».

The decision of the European Court of Human Rights in the case «P. and S. v. Poland», in which the Court held Poland responsible for failing to guarantee access to legal abortion services to a teenager who became pregnant as a result of rape. The ECHR has recognized that preventing access to legal abortion services when pregnancy results from rape may constitute cruel, inhuman or degrading treatment.[30]

Viability and congenital malformations of the fetus.

Abortion is also allowed when the fetus has certain disorders, so-called congenital malformations (for example, the congenital absence of a certain organ, fusion or fusion of organs, or even whole organisms, the presence of tissues, cells or whole organs in areas where they should not be, and other).

In the case «KL v. Peru» (K. L. v. Peru, Human Rights Committee, № 1153/2003, U.N. Doc. CCPR/C/85/D/1153/2003 (2005) a 17-year-old girl was denied abortion and she had to give birth to a child with a defect in embryonic development, expressed in the complete or partial absence of the large hemispheres of the brain, bones of the skull and soft tissues.She had to give birth to the child and breastfeed it for four days while the child was alive. The Human Rights Committee determined

[30] Case «P. and S. v. Poland». European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/fre#{ %22itemid %22:[%22002-7226 %22]}

that forcing K. L. to live with a non-viable fetus violated her right to be free from cruel, inhuman and degrading treatment and her right to privacy.[31]

The problem is that, in countries with such restrictions, the law typically allows for what are known as narrow exceptions to the legislation criminalizing abortion. These exceptions might be when pregnancy results from rape or incest, in cases of severe and fatal fetal impairment, or when there is risk to the life or health of the pregnant person. Only a small percentage of abortions are due to these reasons, meaning the majority of women and girls living under these laws might be forced to seek unsafe abortions and put their health and lives at risk.

Key facts on abortion.

Even taking into account the fact that some countries prohibit abortion, termination of pregnancy is still practiced, but how safe it is in such cases is already a question. That's why, people have abortions all the time, regardless of what the law says. Therefore, in a situation when governments restrict access to abortions, people are compelled to resort to clandestine, unsafe abortions, particularly those who cannot afford to travel or seek private care.[32]

The next fact is that criminalising abortion does not stop abortions, it just makes abortion less safe. Preventing women and girls from accessing an abortion does not mean they stop needing one. That's why, attempts to ban or restrict abortions do nothing to reduce the number of abortions, it only forces people to seek out unsafe abortions. Unsafe abortions are defined by the World Health Organisation as «a procedure for terminating an unintended pregnancy carried out either by persons lacking the necessary skills or in an environment that does not conform to minimal medical standards, or both». In contrast to a legal abortion that is carried out by a trained medical provider, unsafe abortions can have fatal consequences. So much so that unsafe abortions are the third leading cause of maternal deaths worldwide and lead to an additional five million largely preventable disabilities, according to the WHO.[33]

The next point consists in this: criminalisation and restrictive laws on abortion prevent health-care providers from doing their job properly and from providing the best care options for their patients, in line with good medical practice and their professional ethical responsibilities.

Criminalisation of abortion results in a «chilling effect», whereby medical professionals may not understand the bounds of the law or may apply the restrictions in a narrower way than required by the law. This may be because of a number of reasons, including personal beliefs, stigma about abortion, negative stereotypes about women and girls, or the fear of criminal liability.

It also deters women and girls from seeking post-abortion care for complications due to unsafe abortion or other pregnancy related complications.

Claire Malone, a young woman from Ireland, who already had two children, shared her harrowing testimony with Amnesty International Ireland of how her right to health was undermined by not being able to access an abortion due to the country's strict abortion laws.

Claire has a number of complex and life-threatening health conditions, including pulmonary atresia and pulmonary hypertension and had her lung removed in 2014. If women with pulmonary hypertension become pregnant, they are at high risk of becoming even more gravely ill or dying in pregnancy. Claire knows this, which is what led her to seek a termination, a request that was denied by her doctors because the law prevented them from doing so.[34]

In addition, criminalising abortion is a form of discrimination, which further fuels stigma.

---

[31] K. L. v. Peru, CCPR/C/85/D/1153/2003, Communication № 1153/2003. ESCR-Net. URL: https://www.escr-net.org/caselaw/2016/kl-v-peru-ccprc85d11532003-communication-no-11532003

[32] Abortion is a human right. *Amnesty International.* URL: https://www.amnesty.org/en/what-we-do/sexual-and-reproductive-rights/abortion-facts/

[33] Induced Abortion Worldwide. Guttmacher Institute. URL: https://www.guttmacher.org/fact-sheet/induced-abortion-worldwide-2018

[34] Amnesty presents powerful first-hand testimony showing the Eighth Amendment harms pregnant women's health - Amnesty International Ireland. *Amnesty International Ireland.* URL: https://www.amnesty.ie/amnesty-presents-powerful-first-hand-testimony-showing-eighth-amendment-harms-pregnant-womens-health/

Firstly, the denial of medical services, including reproductive health services that only certain individuals need is a form of discrimination. The committee for the United Nations Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW, or the Treaty for the Rights of Women), has consistently stated that restrictive abortion laws constitute discrimination against women.

Secondly, stigma around abortion and gender stereotyping is closely linked to the criminalisation of abortion and other restrictive abortion laws and policies. The mere perception that abortion is unlawful or immoral leads to the stigmatization of women and girls by health care staff, family members, and the judiciary, among others. Consequently, women and girls seeking abortion risk discrimination and harassment. Some women have reported being abused and shamed by health care providers when seeking abortion services or post-abortion care.

Moreover, access to safe abortion is a matter of human rights. Access to safe abortion services is a human right. Under international human rights law, everyone has a right to life, a right to health, and a right to be free from violence, discrimination, and torture or cruel, inhuman and degrading treatment. Human rights law clearly spells out that decisions about your body are yours alone.

Forcing someone to carry on an unwanted pregnancy, or forcing them to seek out an unsafe abortion, is a violation of their human rights, including the rights to privacy and bodily autonomy. In many circumstances, those who have no choice but to resort to unsafe abortions also risk prosecution and punishment, including imprisonment, and can face cruel, inhuman and degrading treatment and discrimination in, and exclusion from, vital post-abortion health care.

Access to abortion is therefore fundamentally linked to protecting and upholding the human rights of women, girls and others who can become pregnant, and thus for achieving social and gender justice.

All these statements suggest why the ban on abortion has no right to exist in the civilized world, because such prohibitions and restrictions only worsen the situation with a procedure that ends a pregnancy.

Karim Lahidji, former President of FIDH comments on this situation as follows: «These are violent, even deadly laws. Not only do they control women's bodies but they force women to seek clandestine, unsafe abortions, with serious risks for the woman's health, sometimes putting her life in danger. For girls, carrying a pregnancy to term can cause lasting damage to their bodies, as well as compromising their futures».[35]

The WHO has noted that one of the first steps toward avoiding maternal deaths and injuries is for states to ensure that people have access to sex education, are able to use effective contraception, have safe and legal abortion, and are given timely care for complications.

Evidence shows that abortion rates are higher in countries where there is limited access to contraception. Abortion rates are lower where people, including adolescents have information about and can access modern contraceptive methods and where comprehensive sexuality education is available and there is access to safe and legal abortion on broad grounds.[36]

In the world there is also a practice of protecting clinicians and institutions, as well as other individuals and entities, from adverse consequences that might arise as a result of their conscientious refusal to participate in abortion. This is a situation where a doctor can refuse to perform an abortion due to his ethical, moral or religious beliefs. And such action on the part of the doctor will not be punitive.

However, in my opinion, this is not a reason to reject a woman in general. Because under such circumstances, in most cases, the doctor who refused must find another medical worker who can provide the woman with the necessary medical care.

---

[35] The prohibition on abortion constitutes violence against women. *International Federation for Human Rights.* 2014. URL: https://www.fidh.org/en/issues/women-s-rights/16526-the-prohibition-on-abortion-constitutes-violence-against-women

[36] Abortion. *World Health Organization (WHO).* 2021. URL: https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/abortion

CONCLUSION

For the time being, throughout the world, legal, political and other barriers continue to undermine access to abortion care. Restrictive abortion laws and other barriers push abortion underground, increase rates of unsafe abortion, and delay access to essential and time-sensitive care. By disproportionately harming low-income and marginalized communities, these laws and policies exacerbate social inequality.

Medicine itself has already developed enough to provide women with proper care. And if the governments of countries with certain conservative attitudes were more sympathetic to women's rights, then of course the number of female deaths would be lower. Despite the fact that medicine provides every time new opportunities for women to control their bodies, to control pregnancy, the governments of countries very often take steps back, choose a more conservative position and prohibit women from using their right to abortion.

It can also be stated that denial of access to abortion has been identified as a form of gender-based violence against women, which can amount to torture and/or cruel, inhuman and degrading treatment.

It is essential that laws relating to abortion respect, protect and fulfil the human rights of pregnant persons and not force them to seek out unsafe abortions.

It is worth noting that the European Court of Human Rights recognizes the right of each sovereign state to autonomously regulate the issue of abortion.

At the same time, the practice of the ECtHR establishes several important principles that must be taken into account by the States parties to the Convention:

– recognizes the right of a woman to independently decide on the issue of abortion in the context of the right to respect for private and family life, guaranteed by Art. 8 of the Convention;

– does not consider abortion as a crime against life and the killing of an unborn child.

And compliance with these requirements is mandatory for all countries in the issue of abortion regulation.

States have obligations to respect, protect and fulfil women's rights related to abortion services.

Democratic countries of the world should remove legal provisions, including criminal laws, which penalize women who have undergone abortion or medical practitioners who offer these services.

Also, they must organize their health system to ensure that women are not prevented from accessing health services by health professionals' exercise of conscientious objection. For example, where abortion is legal, if a doctor refuses to perform it, the health system must refer women to an alternative health care provider.

Moreover, they must take steps to ensure access to appropriate health-care services for women and "to eliminate such barriers to the provision of abortion services and that lead women to resort to unsafe abortions, including eliminating unacceptable delays in providing medical attention.

So, states must ensure access, availability, acceptability and quality of abortion services.

References

1. Abortion is a human right. *Amnesty International.* URL: https://www.amnesty.org/en/what-we-do/sexual-and-reproductive-rights/abortion-facts/
2. Abortion. World Health Organization (WHO). 2021. URL: https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/abortion
3. Amnesty presents powerful first-hand testimony showing the Eighth Amendment harms pregnant women's health. Amnesty International Ireland. URL: https://www.amnesty.ie/amnesty-presents-powerful-first-hand-testimony-showing-eighth-amendment-harms-pregnant-womens-health/
4. Case «P. and S. v. Poland». European Court of Human Rights. URL: https://hudoc.echr.coe.int/fre#{ %22itemid %22:[%22002-7226 %22]}
5. Constitution of the World Health Organization from 22.07.1946. URL: https://apps.who.int/gb/bd/PDF/bd47/EN/constitution-en.pdf?ua=1

6. Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (European Convention on Human Rights): Convention from 04. 10. 1950.
7. Induced Abortion Worldwide. Guttmacher Institute. 2018. URL: https://www.guttmacher.org/fact-sheet/induced-abortion-worldwide-2018
8. Information series on sexual and reproductive health and rights. United Nations Human Rights. Office of the High Commissioner. 2020.
9. K. L. v. Peru, CCPR/C/85/D/1153/2003, Communication № 1153/2003. ESCR-Net. URL: https://www.escr-net.org/caselaw/2016/kl-v-peru-ccprc85d11532003-communication-no-11532003
10. Mernyk A. M., V. O. Lysikova. The right to abortion as a woman's reproductive right. Legal scientific electronic journal. 2022. № 4. P. 45-49.
11. Safe Abortion: Technical and Policy Guidance for Health Systems. World Health Organization. 92 (2d ed. 2012).
12. The prohibition on abortion constitutes violence against women. International Federation for Human Rights. 2014. URL: https://www.fidh.org/en/issues/women-s-rights/16526-the-prohibition-on-abortion-constitutes-violence-against-women
13. The right to abortion as one of a woman's reproductive rights: introduction to the problem. Jurfem. 2019. URL: https://jurfem.com.ua/en/?s=THE+RIGHT+TO+ABORTION+AS+ONE+OF+A+WOMAN'S+REPRODUCTIVE+RIGHTS:+INTRODUCTION+TO+THE+PROBLEM.
14. The right to choose: key facts about abortion in Ukraine and the world. Respect. 2021. URL: https://povaha.org.ua/pravo-na-vybir-klyuchovi-fakty-pro-aborty-v-ukrayini-ta-sviti/
15. United Nations Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women: Convention from 18.12. 1979.
16. Universal Declaration of Human Rights: Declaration UN from 10.12.1948.
17. Zureick Alyson. (En) gendering suffering: Denial of abortion as a form of cruel, inhuman, or degrading treatment. Fordham Int'l LJ. 2015. Vol. 38:99. P. 99-140.

Vladyslava Hedz
4th year student of «Law of public and political activity»
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman
Research supervisor – Ph.D. in Law, Kateryna Ilikchieva

GENDER-BASED VIOLENCE AS A WEAPON DURING WARS: PREREQUISITES AND CONSEQUENCES

Introduction. War is a cruel and bloody phenomenon, in which weapons of various calibers can be used, starting with missiles and ending with violence against the civilian population. In general, war is synonymous with the word "violence". Gender-based violence during the war is as immoral as the use of biological, chemical, or nuclear weapons. Rape, sexual and other forms of gender-based violence perpetrated by invaders during the war often aim to terrorize populations, destroy families, humiliate soldiers whose women and children remain at home, and destroy families, communities, and even ethnic groups. the next generation. Moreover, gender-based violence is used as a weapon in war because it is cheaper, easier, and extremely effective for the aggressor to achieve its goal.

The research aims to highlight the situation with gender-based violence during the Second World War, the military conflict in Afghanistan, Syria, Rwanda, and Yugoslavia, and especially during the Russian-Ukrainian war.

The focus of the study is aimed at identifying the ideological and psychological reasons for the use of gender-based violence as a weapon during the war, as well as highlighting the consequences caused by such conflicts.

The sources of information for this study were official statistical data of authorities, books, scientific articles, analytical publications, reports of international missions and organizations,

materials of semi-structured interviews with victims and/or witnesses of gender-based violence, experts, as well as media publications.

Relevance of research. With the beginning of the full-scale invasion of the Russian Federation on the territory of Ukraine, the problem of gender-based violence intensified, because one of the weapons of the Russian Federation chose to rape and sexual violence. According to official data, 154 cases of sexual violence by the Russian military have been documented in Ukraine. Therefore, the study of the experience of previous armed conflicts is relevant and necessary for Ukrainian society to prevent the use of this type of weapon in the still temporarily occupied territories and to develop effective mechanisms for bringing criminals to criminal responsibility during and after the end of the Russian-Ukrainian war.

Analysis of the reasons for the use of GBV during armed conflict. This topic is under-researched because crimes related to gender-based violence during wartime are, as a rule, latent. Victims do not want to testify for many reasons, including re-traumatization, stigma, or publicity.

As mentioned above, in this study we aim to reveal the reasons and motives for using gender-based violence as a weapon during wars. It should be emphasized that GBV includes rape, attempted rape, all forms of sexual violence, sexual threats, harassment, exploitation or humiliation, forced pregnancy, forced sterilization, forced abortion, trafficking for sexual exploitation, sexual slavery, and female genital mutilation. When we talk about gender-based violence during war, we mostly come across sexual violence and rape as the most common form.

At a micro level, rape, and sexual violence can be the product of lustful intentions, mental disorders, or depravity, as criminology suggests. However, at the macro level, where applications are not isolated cases, it is about dominance.

The International Protocol on Documenting and Investigating Sexual Violence in Conflict defines the main motives of the aggressor as military strategy, reward, method of torture, weakening the community and gaining control over it, ritual, or harmful collective practices.

There are several approaches to interpreting the use of rape and sexual violence as a weapon during war. First of all, sexual violence can become widespread and perpetrated against many individuals as a strategy to achieve military objectives. In this case, sexual violence is part of a large-scale attack on the civilian population or acts of genocide. Perpetrators using gender-based violence rely on the "subjugation to power» theory. This theory was developed by the American researcher Stanley Milgram, according to which obedience is a form of social influence that involves the performance of an action at the command of an authoritative person. Milgram in the 1960s confirmed the theory that Germans, who in peaceful life were normal people, were subject to authority during wartime, which became the explanation for the Nazi killings in World War II.

On the other hand, sexual violence can be used to weaken the community and gain control over it. It is used to punish or destroy a particular group, terrorize its members, take revenge, force them to leave an area, and spread reports of attacks.

Many experts consider rape to be sexualized violence, not a form of sex. In particular, after mass rapes during the war in Bosnia and Herzegovina, gynaecologist Monika Hauser claims that the existing gender discrimination intensifies during the war. In wars, men often demonstrate their ownership of the supposedly weaker sex. The expert emphasizes that rape is a symbol of the humiliation of the enemy who cannot protect his women. During wars, women often stay at home when their husbands go off to fight. The enemy can create such conditions that women are forced to give themselves up in exchange for food because the woman herself and her children need to survive. For the enemy, this is already a victory, because while the man is on the battlefield, he uses his woman, thus causing him pain. This is also a tool for morally bullying the enemy.

When a woman is subjected to sexual violence in any form, she suffers not only physical or psychological harm but also stigmatization. Burdened with the additional trauma of humiliation, families kick these women out of their homes. When women are kicked out of their own homes, the backbone of society breaks. Men refuse to marry women who have been sexually abused. Married men don’t want to welcome these women back into their lives because they are ‘second-hand

goods' in their eyes. These are not just the byproducts of sexual abuse. These are planned and expected results.

The claim of stigmatization applies more to those countries where virginity and virginity are part of the culture or religion (such as Islam) where the lives of such women have been ruined. In particular, such a motive was used during the war in the former Yugoslavia, where tens of thousands of women were raped.

According to established stereotypes and popular feminist theories, women in the national discourse play various roles, including biological and social (mother who gives birth to children), as well as cultural (mother of the family).

In general, gender-based violence committed during the war often aims to terrorize populations, destroy families, destroy communities, and even change the ethnic makeup of the next generation. It is also sometimes used to deliberately infect women with HIV or to render women in the target community incapable of bearing children.

Moreover, sexual violence can take the form of torture in detention facilities, prisons, and detention centres. By applying it, the aggressor aims to punish, humiliate, and intimidate the victims or obtain information from the detainees through coercion.

In addition, there are other motives, such as trying to influence individuals through their particular function, role, or position in the community—for example, leaders or activists. Their family members may also be attacked as a form of punishment, forced to provide information about the activities or whereabouts of loved ones.

Sexual violence can be used to unite soldiers and combatants: committing it against civilians or members of the enemy forces in this case acts as a reward, a ritual of initiation, or a method by which young members of the group become complicit in crimes (and thus become attached to a larger group).

German scientist, professor of clinical psychology and neuropsychology at the University of Konstanz (Germany), Thomas Elbert, after conducting field research in conflict zones (in Afghanistan, Somalia, Uganda), claims that "rape is, so to speak, the right of the victor." Scientists believe that gender-based violence as a weapon in war is used only in 10 % of cases. According to him, it rarely happens that generals order the rape of women to force the enemy to surrender. Thomas Elbert interviewed military personnel on different continents about this topic. Most said commanders experienced such behaviour but did not order it. The soldiers said: "We would have preferred to have sex for love, but it didn't happen." Therefore, we took what was possible." According to the scientist, rapes in war are much less often the result of an order or cruelty, and more often – animal instinct and lust.

Sexual violence can also be perpetrated as part of ritualistic or harmful collective practices, such as in the belief that intercourse—often with virgins and/or children—gives fighters special strength, invincibility, or cures disease. Research has shown that wartime gang rape is often carried out in a hierarchical sequence. The highest-ranking officer has the right to enter the woman's body first, while the subordinate officers respect his behaviour and wait to be allowed to proceed. In the life-threatening situation of combat, when men are extremely dependent on each other, gang rapes confirm the unbreaking ability of the bonds between them and the reliability of their hierarchies. Full of lustful and destructive impulses, men meet each other in the body of a woman. In this way, they confirm their courage and potency.

In addition to the reasons mentioned above, an important factor is the culture of the country and community in which a man was raised, and his relationship with a woman. It is this factor that affects the level of aggression and self-control. During the Russian-Ukrainian war, the typical image of the Russian military is an uncontrolled, aggressive terrorist, which was formed as a result of Russian propaganda.

The genesis of the use of gender-based violence as a weapon during war. Speaking about the use of gender-based violence as a weapon during the war, it is worth noting that this is not a new military strategy, but this strategy gained huge proportions during the Second World War. Both

sides of the conflict (both Nazi soldiers and Red Army men) resorted to sexual abuse. Analyzing this period, it is worth considering GBV crimes during the war in separate periods and taking into account the subjects of the commission of these crimes.

First of all, considering the German military as the subject of gender-based violence, it is worth noting that the Wehrmacht were very committed to its ideology. Article 2 of the Nuremberg Law of 1935 unequivocally prohibited sexual relations between Aryans and Jews: "Extramarital intercourse between Jews and subjects of the German state or related blood is prohibited." Although such categorical prohibitions were applied primarily to sexual relations with Jews, preventing the "blood mixing" of Aryans with other races was also one of the most important problems of the racial policy of the Third Reich, which contained various strict prohibitions regarding "illegal relations". In the Nazi hierarchy of racial purity, Aryans were considered the purest and Jews the lowest racial type. However, according to Nazi ideology, Slavic "subhumans" were slightly better than Jews.

Moreover, under German military law at the time, rape and other forms of sexual violence were not considered crimes. The main crime was not rape or sexual violence per se, but rather "racial mixing". There is an assumption that soldiers who violated Nazi racial laws were severely punished. Therefore, when it is possible to find cases of punishment of Wehrmacht soldiers allegedly for sexual crimes, it turns out that their guilt was not considered rape or sexual abuse, but a "violation of racial purity", which was considered extremely serious than a serious crime. Until 1939, the punishment for "racial mixing" could be imprisonment for a term of four to five years.

Despite this, there are corroborated accounts of sexual violence against Ukrainian Jews, including the testimony of Nahum Epelfeld. Epelfeld describes how after the capture of Berdychev, the Germans penetrated every place they considered theirs, including women's bodies – and this symbolized the victorious violation of property rights, a reward for military success, so to speak. However, in this particular case, the Germans resorted to violating their "racial ideology".

In addition, the German command was so concerned about the spread of venereal diseases in the troops that it organized a network of army brothels in the occupied territories, which were provided for the Germans as a privilege.

In general, during the first months of the German invasion of the territory of the USSR, sexual violence was a tool used by soldiers and the SS when searching homes and interrogating residents. Numerous eyewitnesses testified that Wehrmacht and SS soldiers forced local women, and sometimes men, to undress when they entered their homes. On the one hand, forced exposure meant dishonouring the victim, on the other hand, it showed a special defenselessness in front of an armed man in uniform. Sometimes women in their underwear were forced to bend over and pretend to be washing the stairs in a house while German police officers watched. Such cases reveal the connection between sexual fantasies and acts of violence.

In various situations, Wehrmacht soldiers, SS, or policemen also carried out personal searches, including searches of body openings. Military regulations did contain instructions for conducting personal searches for firearms or secret messages, but those instructions did not include actions that the Germans would perform, such as groping their victims' breasts, squeezing their nipples, or other sexual violations. Evidence of such forms of sexual abuse is abundant, and they indicate that men sometimes overinterpreted the instructions in their interests. Numerous testimonies describe how the Germans touched women with their hands and weapons. Blows on the breasts and genitals of women were a method of intimidation and torture.

It is important to note that another demoralizing factor was violence in the victim's territory. While sexual abuse of men was used to induce "sexual passivity" and thereby deprive them of bodily power and political power, the same actions on women "activate" female sexuality and reduce women's social role to "sexual objects."

Forced undressing, strip searches, sexual torture, and other forms of sexual violence were also committed against women and men in police stations, prisons, military facilities, and camps. The perpetrators were both Germans and local collaborators. In a book about the Holocaust in Riga,

Andrej Angrick and Peter Klein (Andrej Angrick, Peter Klein) documented the rapes committed by officers of the Arais Command, a Latvian unit that collaborated with the German secret police.

Rape female prisoners in the presence of other prisoners or alone. In addition to the humiliation, the victims also feared that their rape might become known outside the prison. At the same time, for the rest of the prisoners, knowing all this probably caused a sense of shame and fear of being next. Rape could indeed become both a direct threat and a symbol of power and a non-verbal way of communication between the occupiers and the occupied.

Moreover, sexual violence could also serve as a means of intimidation for women who broke the boundaries of traditional gender roles and took up arms as Red Army soldiers or partisans, in total up to 1 million women served in the army and were in partisan units, and of these, about half carried weapons and served in military units at the front. This was completely contrary to the idea of the Germans. By subjecting such women to violence, the Germans left their bodies for the Soviet soldiers to see, thus demonstrating the insufficient strength of these women and their inability to fully fulfill military duty.

In addition to common forms of GBV such as rape, sexual assault, and forced nudity, forced sterilization, and abortion were used by the German military during World War II. During the year of occupation of Ukraine, according to Heinrich Himmler's estimates, Ukrainian women gave birth to one million children by German soldiers. Such statistics led to concerted efforts by the Reich to prevent unwanted pregnancies from the mixed parentage of Germans and "subhumans." Moreover, Gisela Bock found that during the war some two million "Oriental women" were subjected to forced abortions and forced sterilization. The main goal was not only population control given the appearance of racially undesirable persons, but also a general policy of eliminating all factors that could distract forced laborers, in particular, the care of their babies. By 1943, the threat of a population explosion of "half-breeds" on Soviet soil forced the Reich to adopt stricter regulations regarding mandatory abortions and sterilization of Eastern European women who had sexual relations with German soldiers.

The Reichsführer SS required that local women in the occupied eastern provinces who became pregnant by members of the SS or the police would usually have an abortion by an authorized medical officer of the SS or the police respectively unless the woman in question proved to be of good race. Forced abortions were particularly common in German-occupied Poland, as well as Ukraine and southern and western Russia.

By committing such acts of verbal, voyeuristic, and physical aggression, the militants asserted their superiority and power and eased the experience of confusion and stress.

If German gender-based violence was rooted in racial prejudice against Jewish and Slavic women, Soviet violence was rooted in hatred and revenge. The violence was a kind of act of revenge for insulting Soviet women, as well as, in particular, because of the culture shock experienced by Soviet soldiers after seeing a higher standard of living outside the borders of the USSR. According to the estimates of historians from different countries, up to two million women were raped only during the advance of the Soviet troops through the territory of Germany, where in Berlin alone about 125 thousand German women, girls, and boys were raped by the Red Army, which was up to seven percent of the then residents of Berlin. In general, the "triumphal march" of the Soviet military through Europe was crowned as "the greatest phenomenon of mass rape in history." In her autobiographical work A Woman in Berlin, Martha Hillers noted that Russian soldiers raped every German woman between the ages of 8 and 80.

Confirmation of mass rapes was the diary of Soviet officer Volodymyr Gelfand, where he describes memories of being captured by comrades of the German women's battalion, as well as a meeting with a German mother and daughter who were raped by Soviet soldiers who tried to escape from a repeated attack. From today's point of view, it can be noted that the "violent strategy" of the Russians is still in use, as evidenced by a similar case of sexual violence by the Russian invaders during the occupation of Kyiv region, where the enemy gang-raped mothers and daughters in front of each other and their families.

Moreover, according to historians, Soviet troops raped a large number of Soviet and Polish women who were prisoners in concentration camps, as well as millions of German women.

As we can see, the main motives of the German military were the use of gender-based violence as a trophy, a bonus for military victories, as well as a method of torture and torture against the enemy. As for the Russian military, their main motive was revenge and stigmatization of German society, because the Red Army men understood how important the factor of "non-mixing of races" was for the Germans and therefore believed that in this way they would be able to change the ethnic composition and destroy the social vertical of German society.

However, it was not only the Nazis and the Red Army who engaged in gender-based violence during the war. In the Far East, the Imperial Japanese Army recruited so-called "comfort women" from the occupied territories into sexual slavery. According to various estimates, from 45 to more than 400 thousand women passed through the so-called comfort stations – military brothels for Japanese soldiers and officers.

From the beginning of the operation of the "comfort stations" Japanese prostitutes were attracted to them, ostensibly to reduce military sexual violence, but with the increase in the number of the army, the number of brothels in the occupied territories also increased and they began to attract residents. Formally, Japanese law provided for the voluntary involvement of women from the age of 21 in "comfort stations", but in reality, women were turned into sex slaves against their will. In such brothels, women were raped and suffered from hunger, venereal diseases, and inhumane treatment. Most of the women and girls came from Korea, China and the Philippines, British Burma, Thailand, Vietnam, British Malaya, the Manchurian state, Taiwan, and other territories, and a small number of European women were also exploited.

In general, the period of the Second World War very brutally and vividly demonstrated the use of various weapons, including gender-based violence, but it did not become the end of the use of immoral strategy, but only the beginning of long-term impunity.

So, in particular, the impunity of the Soviet military led to contempt for other nations as well. During the war in Afghanistan (1979-1989), Afghan women were abducted and raped by Soviet troops in search of mujahideen. In November 1980, in various parts of the country, including Laghman and Kama, Soviet soldiers and KAD agents abducted young women from Kabul city and the Darul Aman and Khair Khan districts, near Soviet garrisons, to rape them. Captured and raped women, if they managed to survive, were considered "dishonored" by their own families and punished by "honor killing" or otherwise, as is common after rape in Afghanistan.

The problem of gender-based violence for the women of Afghanistan is very painful. It is not only about the period of abuse by the Soviet military, but also about the present. In 2015, according to Amnesty International, the Afghan Taliban engaged in mass murders and gang-rapes of Afghan civilian women and children, killed and raped relatives of policemen and soldiers, and midwives accused of providing prohibited reproductive health services to women in the city. Kunduz.

Afghanistan, as a Muslim country, became a vivid example of the use of the motive of stigmatization, which fundamentally destroyed the lives of many raped Afghan women. Moreover, the current stage of the armed conflict in Afghanistan depicts the continued use of gender-based violence during war, where the motives are to weaken the community and gain control over it.

Another example of the use of sexual violence as a weapon is the genocide in Rwanda and other African countries. Between 100,000 and 250,000 women were raped in Rwanda during the three months of the 1994 genocide. According to estimates by UN agencies, more than 60,000 women were raped during the civil war in Sierra Leone (1991–2002), more than 40,000 in Liberia (1989–2003), up to 60,000 in the former Yugoslavia (1992–1995), and at least 200,000 in Democratic Republic of Congo since 1998.

Rape during the Rwandan genocide was a classic tool of military sexual violence, with which Hutu men simultaneously punished women and attacked the ethnic minority. These acts of violence were encouraged by the coup leaders as a means of waging war. Moreover, the media spread propaganda against Tutsi women, who were portrayed as sexually obsessed and destroying the

country with their seduction. The government encouraged Hutu men by giving them contraceptives and openly encouraging Hutu radicals to rape Tutsi women before killing them.

Equally brutally, gender-based violence was used as a weapon during the war in the former Yugoslavia that lasted from 1991 to 2001. According to Viola Krasniči, during the war and conflicts in the former Yugoslavia, approximately 20,000 to 50,000 women and girls were raped, 20,000 in Kosovo, and 2,000 in Croatia. The scientist noted that women's bodies were a "battlefield" during the war. Women and girls were locked up in basements, thrown into prisons, and kept in specially created camps. After the end of the war, many of them suffered from stigmatization, they were not allowed to live with their families. For example, in Kosovo, women feared being rejected and isolated by their families and communities. That is why they did not apply for rehabilitation, to the court for justice, or for socio-economic reintegration. For a long time, they remained alone, were alone in their problems. Such women suffered from post-traumatic stress disorder, depression, and even attempted suicide, just some of the long-term effects of war-induced sexual violence.

A vivid example of the war in Yugoslavia is the Fočan ethnic cleansing during 1992-1994, which culminated in the mass rape of Bosnian civilians by Serbs during the Bosnian War. Bosnian women were held in various detention centers where they lived in unsanitary conditions and where they were repeatedly raped. Serbian soldiers or policemen would come to these detention centers, select one or more women, take them out, and rape them. All this was done in full view, with the full knowledge, and often with the direct participation of the Serbian local authorities, particularly the police. There were many rape camps in Focha, in particular, one of the most famous was the Karaman House. The women who were kept in this house were repeatedly raped. Among the women kept in "Karaman's house" were minors over 15 years old.

Bosnian women were raped by the Serbs as part of a methodical and concentrated campaign of ethnic cleansing. Serbian soldiers regularly took Muslim girls from various detention centers and kept them as sex slaves.

During the capture of the territories of Iraq and Syria by the fighters of the so-called "Islamic State", crimes against humanity and war crimes were committed en masse against the civilian population and the armed forces of the opponents. In 2015, ISIS militants committed an act of genocide against the Yezidis in the city of Sinjar, during which 5,000-7,000 Yezidi women were abducted into sexual slavery. According to the testimonies of the rescued women, members of the "ID" constantly raped women and girls from the age of 9 from the Yezidi community. After their capture, the women and girls were initially held in special facilities in Iraq and Syria, where they were registered. The registration process was designed to determine their "face value", followed by auctions for the sale of Yazidi women and girls to members of the "ID". Victims of gender-based violence, who managed to be rescued from the captivity of the militants, said that they were raped, forced into marriage, and forced to become Muslims through sexual intercourse.

In addition to the immoral actions of militants on the territory of Iraq, extremists supported by Turkey have committed many violations in northern Syria. The "Kurdish National Unity" parties published a statement regarding the United Nations report, which highlighted the crimes committed by Turkey against the Kurdish people, which were similar to ethnic cleansing in the Balkans in the 1990s. In particular, Turkish troops expelled 150 thousand of Kurds from their homes, and residents of other regions of Syria were resettled in their place, who immediately appropriated the property of the refugees.

Many cases of rape and kidnapping of representatives of religious and ethnic minorities were recorded. All this happened with the connivance of the Turkish security forces, which often cooperate with such groups as the Islamic State and Al-Qaeda. In both cases, we see a religious motive and a way of weakening the community and gaining control over it.

Today, the entire civilized world is watching a new manifestation of the use of gender-based violence as a weapon of the Russian Federation during the war against Ukraine. Sexual crimes committed by the Russian military are systematic and non-random in nature. For 30 years, they took

place in Chechnya, Georgia, and Syria. The behavior of Soviet and later Russian soldiers is the same everywhere.

In particular, during the armed conflict in Ichkeria, the rape of women had a mass and public character. The commanders of the Russian Federation observed this and sometimes joined in the perpetration of violence. As Human Rights Watch points out, it was very difficult to identify and document cases of rape of Chechen women, because molestation is a taboo subject in Chechen society, so many victims kept silent about the fact of violence.

Human rights defenders still managed to record a small number of cases. For example, residents of the city of Alda said that the Russian military first raped Chechen women, and then killed them. It is also known that rapes were repeated: for this, women were taken from one yard to another. Residents of another village of Sernovodsky noted that Russian soldiers raped several dozen men in an open field. There was nothing like this in Ichkeria before, only isolated cases of sexual violence against men in prisons are known, but mass and public crimes of this kind have not yet been committed by military personnel. The information about rape was made public very late because this type of violence against a person is considered one of the most serious in the Caucasus.

Another immoral example is the fact that at the beginning of the Second Chechen War in 1999, large units of the camp guard – officers and enlisted personnel – were transferred to Ichkeria. It was these people who systematically practiced rape in the camps, and then against civilians. This is the old Gulag method of destroying the individual. In the war against the Chechens, it was used deliberately and planned.

Georgian citizens encountered the Russian "violent strategy" during the occupation of South Ossetia by Russian militants in 2008. Then the Russian military kidnapped young girls and boys, raped and killed them. This is recorded in eyewitness accounts. It is also known that one Georgian woman, whose name was not disclosed, appealed to the Court of the European Union. According to her, during the Russian-Georgian war, non-Georgian soldiers broke into her home near the conflict zone. They raped and robbed a woman.

According to information from official UN sources, in Syria, Russian "peacekeepers" together with Syrian pro-government forces raped children, women, and men to punish opposition communities. Civilians were first raped during house searches and ground military operations, and then at checkpoints and in places of detention. Boys and men were forced to have sex with each other and other relatives. They were also raped with various objects.

In this context, it is worth noting that the use of such weapons in Ukraine did not begin after the full-scale invasion of the Russian invaders, but with the beginning of the occupation of Crimea and the territories of Donetsk and Luhansk regions. Most of the recorded cases of gender-based violence took place during the intense phase of hostilities in 2014-early 2015.

It is known about the high-profile criminal proceedings in the case of sexual violence, the consideration of which took place in court. It was opened in 2015 against members of the Tornado special police patrol company, who practiced torture and perverted rape against the civilian population. The Prosecutor’s Office of Ukraine accused three of the defendants, among other things, of committing the crimes provided for in Part 2 of Art. 153 of the Criminal Code (violent satisfaction of sexual passion in an unnatural way, committed repeatedly or by a group of persons).

Fighters of illegal armed formations in the occupied territories of Donetsk and Luhansk regions resorted to sexual and other types of gender-based violence, including the kidnapping of girls, rape of minors, and violence against elderly women. From the above, it can be concluded that virtually everyone was exposed to GBV: children, women, men, the elderly, representatives of the LGBT community, and people with special needs.

As the results of the study show, during the armed conflict in Donbas, it was in illegal places of detention that gender-based, and especially sexual, violence became the most common. During many investigations, human rights defenders managed to identify at least 112 illegal places of detention created by illegal armed groups. There they kept prisoners of war and illegally detained civilians. The first of these "institutions" were created and actively functioned in 2014-2015 in a

legal vacuum. The joint detention of men and women representing different sides of the conflict in the same premises, denial of access to minor children, including infants, defecation of 120 prisoners by persons of another article, failure to take into account the requirements of women's hygiene, detention in unsanitary conditions, cross-dressing and being forced to perform actions in women's clothes, which was perceived as a forced change of gender role (forcing male soldiers to wear women's clothes, forced dancing of male prisoners of war in women's clothes).

According to the Dataset on Sexual Violence in Armed Conflicts, the Russian military has been accused of sexual violence in three of the seven years of conflict since 2014 in eastern Ukraine, with the majority of reports coming from detainees. The 2020 US State Department Report on Human Rights Practices in Ukraine documents beatings and electric shocks in the genital area, rape, threats of rape, forced exposure, and threats to rape family members by Russian-led forces as a means of torture and punishment.

The conflict affected the level of GBV not only in regions where there is a tense socio-economic situation related to the armed conflict but also in areas far from the zone of armed confrontation. According to experts' estimates, about 25 % of people who took part in hostilities or were in this territory have difficulties adapting to a peaceful life. Some of them suffer from post-traumatic stress disorder.

The situation worsened significantly after the full-scale invasion of Russia. The use of sexual violence as a weapon gained the most publicity after the de-occupation of Kyiv region. Only in the Buchansk massacre, after the occupation of the hero city, 25 rapes were discovered. In early April 2022, Ukraine's human rights ombudsman Lyudmila Denisova said that about 25 girls and women were raped by Russian soldiers in a house in Bucha. According to her information, the Russian military described their intention to rape women "to the point that they would not want sexual contact with any man, to prevent them from giving birth to Ukrainian children." In addition to the above cases, in Buchi, Russian soldiers also raped an 11-year-old boy in front of his mother: "she was tied to a chair to watch." A 14-year-old girl from Buchi was raped by five male occupiers. Now the victim is pregnant. Two occupiers raped a 20-year-old pregnant resident of Irpen. According to Denisova, the victim lost her child.

In addition to the immoral actions of the Russian military on the territory of Kyiv region, similar cases were recorded after the de-occupation of Kharkiv region and Kherson region. In the Kherson region, Russian soldiers raped a 78-year-old grandmother.

Unfortunately, it is known about the terrible violent actions of the occupiers in Mariupol, but due to the occupation and destruction of the city by the enemy, it is currently not possible to establish the exact number of casualties and deaths at the hands of the Russian military.

While the war continues and the territories of Ukraine continue to be under occupation, it is impossible to understand and record the number of victims of gender-based violence. However, human rights defenders and law enforcement officers claim that their number is much higher, and the known cases are only the tip of the iceberg.

Analysis of the consequences of gender-based violence. First of all, the consequences of sexual violence cannot be estimated and understood. Speaking about the consequences, one should resort to the division into social and legal ones. Regarding social issues, the first thing to note is the destruction of the personality of the victim of gender-based violence. In this case, we are talking about both physical and moral destruction. Rape is a deeply sensitive and intimate problem that leads to silence by women and girls, as well as by men because they fear that information about it will destroy their lives, stigmatize the whole family, and this silence does not allow undergoing rehabilitation, to recover. Victims face internal destruction and post-traumatic syndrome. Rapists, in turn, count on silence, so it is difficult to find and punish them later.

Victims who need help are not only those who became victims of rape but also those who were witnesses because they received a strong psychological trauma because they saw and could not help. The feeling of guilt traumatizes them and also leads to depression and mental disorders.

The most positive consequence of these terrible events is the activation of feminist processes. In particular, after the genocide in Rwanda, women's organizations played an important role in the reconstruction and reimagining of Rwanda. The government sought to ensure equal rights for women and men, bypassing prejudice and relying on the principles of gender equality, as stated in the constitution. The Rwandan government has a minimum 30 % quota for women in parliamentary positions. In 2003, 46 out of 80 parliamentarians were women, and in 2019 there were already 61 women among them. In Rwanda, there is a Ministry of Gender and Family Policy, which aims to preserve and support the well-being of families and the peaceful coexistence of their members, protect the rights of children, and protect them from domestic violence. The priority at the moment is education, health, and protection of all vulnerable categories of society.

As for the legal consequences, after analyzing the genesis of the use of GBV during various military conflicts, we found that even though the use of sexual and other forms of GBV during wars is not new, the punishment and recognition of this type of violence as a war crime has occurred recently.

A 1998 UN report on sexual violence and armed conflict notes that historically armies have seen rape as another legitimate spoil of war. During World War II, all sides in the conflict were accused of mass rape, but neither of the two courts set up by the victorious Allies to prosecute war crimes suspects, Tokyo and Nuremberg, recognized the crime of sexual violence.

Only in 1992, after presenting the facts of the mass rape of women in the former Yugoslavia, the UN Security Council drew attention to this issue. On December 18, 1992, the Council declared the "massive, organized and systematic detention and rape of women, particularly Muslim women, in Bosnia and Herzegovina" an international crime that must be combated. Subsequently, the Statute of the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY, 1993) included rape as a crime against humanity alongside other crimes, such as torture and extermination, committed during armed conflict and directed against the civilian population.

In 1998, the International Criminal Tribunal for Rwanda became the first international court to find and convict an accused of rape as a crime of genocide (used to commit genocide): in a judgment against former mayor Jean-Paul Akayesu (Rwanda), rape and sexual the violence are acts of genocide because they were committed with the intent to destroy, in whole or in part, the Tutsi ethnic group.

The Rome Statute of the International Criminal Court, in force since July 2002, recognizes rape, sexual slavery, forced prostitution, forced pregnancy, forced sterilization, or "any other form of sexual violence of comparable gravity" as a crime against humanity when committed en masse or systematically.

As you can see, gender-based violence during the war is currently considered a war crime and a crime against humanity. Currently, all evidence of Russian war crimes in Ukraine is being collected by the International Criminal Court in The Hague. After the war is over, a criminal tribunal must be held and the perpetrators must be punished so that the victims can feel safe and secure that these atrocities will never happen to them again.

Conclusions. Sexual crimes in wartime are a direct weapon against the civilian population, used on the tactical orders of country leaders. Women are the most vulnerable to rape, but as the war started by Russia showed, children of both sexes and men are also victims in Ukraine. Victims have many injuries: medical, psychological, mental, and even prone to suicide.

Summarizing all of the above, we concluded that the cause-and-effect relationship between gender-based violence during armed conflicts is very close. Moreover, the primary motive behind using GBV as a weapon in war is to break, weaken and destroy society.

After analyzing the experience of the bloodiest and most modern conflicts, we concluded that recording and collecting the testimonies of victims of GBV is important for the development of international humanitarian and criminal law.

In addition to known and legal ways of recording these crimes, such as a procedural collection of evidence by law enforcement agencies and international institutions, as well as social assistance

and support of public and human rights organizations, we propose to develop an online platform for anonymous submission of GBV victims' testimonies. In this way, it is possible to avoid further traumatization of the victims and unwanted condemnation.

Moreover, such an online platform will provide an opportunity to quickly document crimes, even before the de-occupation of the territories, and will speed up the mechanism of bringing offenders to justice.

In addition to such an online platform, it is worth developing your questionnaire, which will help to collect a complete and high-quality evidence base for the international criminal tribunal.

Undoubtedly, the experience of gender inequality and sexual violence during the war influenced and will influence the post-war relationships between people and relationships in families. We will have to make a lot of efforts to integrate victims of gender-based violence and people with post-traumatic syndrome into society. And this cannot be achieved if you do not allow them to be independent. According to the methodology of the well-known gynecologist and human rights defender Denis Mukwege, it will be necessary to restore justice with the help of three main factors – medical, psycho-social, and socio-economic. Therefore, the state should already develop a strategy for restoring the mental health of Ukrainians and immediately begin its implementation.

References

1. Alokhin, S.Kyrychenko, A.Korynevycht . War without rules: gender-based violence associated with the armed conflict in eastern Ukraine. URL: https://totalaction.org.ua/public/upload/book/1526026794_gon_201117_web_(1).pdf
2. B. Nedilko. Genocide of Yazidis by "Islamic State" in Terms of International Criminal Law. Summary. URL: https://prc.com.ua/wp-content/uploads/2021/01/vprc_2019_21_19.pdf
3. BBC NEWS: The Rape of Berlin: The Unknown Story of War. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/society/2015/09/150923_war_book_rapings_rl
4. Comfort women": who they are and why they cause international conflicts. URL: https://web.archive.org/web/20200926075944/https://24tv.ua/zhinki_dlya_vtihi_hto_voni_i_chomu_porodzhuyut_mizhnarodni_konflikti_n924900
5. Fochan ethnic cleansing. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Фочанська_етнічна_чистка
6. Feminism in Rwanda. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Фемінізм_в_Руанді
7. Gelinada Grinchenko, Kateryna Kobchenko and Oksana Kis. WOMEN OF CENTRAL AND EASTERN EUROPE IN THE SECOND WORLD WAR: GENDER SPECIFICITY OF THE EXPERIENCE IN TIMES OF EXTREME VIOLENCE COLLECTION OF SCIENTIFIC PAPERS. URL: https://www.academia.edu/12803114/_Сексуальне_насильство_в_Європі_під_час_другої_світової_війни_1939_1945_Жінки_Центральної_та_Східної_Європи_у_Другій_світовій_війні_Зб_наук_статей_Kyiv_Ukraina_Moderna_2015_
8. International Protocol on the Documentation and Investigation of Sexual Violence in Conflict. URL: https://www.un.org/sexualviolenceinconflict/wp-content/uploads/2019/06/report/international-protocol-on-the-documentation-and-investigation-of-sexual-violence-in-conflict/International_Protocol_2017_2nd_Edition.pdf
9. Milgram, Stanley. Behavioral Study of Obedience. Journal of Abnormal and Social Psychology.1963. No 67. 376 c.
10. O. Shved, N. Myroshnichenko. Rape as a weapon of war. URL: http://srso.udpu.edu.ua/article/view/267353
11. Prosecutor General's Office of Ukraine: Prosecutors have already established 154 facts of sexual violence by Russian servicemen (UPDATED). URL: https://www.gp.gov.ua/ua/posts/prokurori-vstanovili-vze-154-fakti-seksualnogo-nasilstva-z-boku-viiskovosluzbovciv-rf-onovleno
12. Rape, ethnic cleansing and looting: UN exposes Turkey's crimes. URL: https://isroe.co.il/iznasilovanie-etnicheskie-chistki-i-grabezhi-oon-raskryvaet-prestupleniya-turtsii/
13. Rape in Afghanistan. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Згвалтування_в_Афганістані#Радянське_вторгнення_в_Афганістан
14. Regina Mühlhäuser. An undeniable crime. Sexual violence by German soldiers on the territory of the USSR in 1941-1945. URL: https://uamoderna.com/md/mulhauser-women-war

15. Sexual violence in war: what do we know and how can we fight back? URL: https://genderindetail.org.ua/season-topic/dosvidy-viyny/sexualne-nasylstvo-pid-chas-viyny.html
16. Sexual Violence: a Tool of War. URL: https://www.un.org/en/preventgenocide/rwanda/assets/pdf/Backgrounder %20Sexual %20Violence %202014.pdf
17. They rape everyone: elderly women, children and men. The world learns about the sexual crimes of the Russian military. They rape everyone: elderly women, children and men. The world learns about the sexual crimes of the Russian military. URL: https://www.radiosvoboda.org/a/zhvaltuvannya-war-russia-ukraine-rape/31797719.html
18. The Telegraph: Soviet soldiers even raped female citizens of the USSR – British scientists. URL: https://www.istpravda.com.ua/short/2012/04/24/82213/
19. Why soldiers rape and kill in war: psychologists about crimes URL: https://ukraina.postimees.ee/7510462/chomu-soldati-na-viyni-gvaltuyut-i-vbivayut-psihologi-pro-zlochini

Pavlo Hurzhii
«Law», 3rd year of study,
Kyiv National Economic University
named after Vadym Hetman
The supervisor is Kateryna Ilikchieva, candidate of legal sciences,
associate professor of the Department of Public and International Law

MEN AS THE VICTIMS OF SEXUAL AND GENDER-BASED VIOLENCE IN THE ARMED CONFLICTS

Abstract

From all the forms of violence, sexual and gender-based violence is one with tremendous power of collapse of the individual and collective, disaggregating family and community bonds. This work aims to approach the sexual violence as a weapon of war targeting men and boys as the victims of such violence and historical facts. The analysis of the events in this scientific work is directed at the war crimes (sexual and gender-based violence against men) of the Russian Federation against Ukraine. Moreover, other hot spots on different continents and times are taken as an example [4].

Introduction

The sexual violence during armed conflicts is a phenomenon which has been taken a growing awareness by scholars and policy makers. The dynamics of armed conflicts are volatile and characterized by lack of respect for the international law, resulting in mass human rights violations, atrocities, and the most heinous crimes. There's little, or none, respect for the International Humanitarian Law (IHL) [10, p.152].

Basically, sexual violence – whether against men or women – is about asserting power and dominance. During conflict, traditional power dynamics break down and rape and the other forms of sexual violence become about maintaining and restoring certain power balances.

Earlier classifications of sexual violence were often too narrow, reductionist, essentialist, or exclusive, frequently not at all acknowledging men and boys as victims. These exclusions are exemplified through the studies that emphasize that sexual violence is committed exclusively against women and girls. To provide just one example, Sharlach (2001: 1) defines rape as "any sexual penetration of a female by a male (or with an object) that takes place without her consent." Furthermore, most of the earlier UNSC resolutions on conflict and gender under the framework of the Women Peace and Security (WPS) agenda exclusively include women and girls (or at times women and children) as potential victims. These definitions thereby systematically excluded the possibility of men as victims of sexual violence [9, p.32].

But, unfortunately, the real number of cases also shows the problem of sexual and gender-based violence against men. This is most evidently during armed conflicts and wars. This type of violence is used as a weapon and to humiliate one's opponent. Often the goal is to deprive a man of another nationality of the ability to continue the family.

Armed conflicts are always an incompletely controlled process regarding individuals, single soldiers and their groups. Many have conscious or vice versa moral injuries and end up on the battlefield as a subject of an armed conflict. When an immoral or deviant person finds himself in such an atmosphere of partial impunity, the person will commit violent acts against others, most often military opponents. Sometimes the military leadership supports such clearly criminal actions.

Russian aggression

Ukrainian investigators document crimes of a sexual nature in all regions where Russian troops have visited, including rape, forced nudity and torture: in Kyiv, Chernihiv, Kharkiv, Donetsk regions, as well as in Kherson region.

The evidence shows that Russian forces used sexual crimes as a weapon of war, Anna Sosonska, an investigator of the General Prosecutor's Office of Ukraine, told The New York Times.

Here is a concrete example of a gender-sexual crime against a man in the war of the Russian Federation against Ukraine. The day before, a video appeared on social networks showing a Russian soldier torturing a Ukrainian prisoner of war – castrating him with a clerical knife.

Later, Ukrainian military journalist Andrii Tsaplienko reported that the tortured man had been shot. He published a photo of a body being dragged with ropes.

Dmytro Lubinets, the Verkhovna Rada Commissioner for Human Rights, said that Ukraine is preparing an appeal to the UN, the European Committee for the Prevention of Torture and the International Red Cross in connection with the appearance of torture videos [1].

The OSCE in its document "Sexual and Gender-Based Violence in Armed Conflict" indicated that: "...However, men are also routinely victims of SGBV during armed conflict, in particular in detention settings where the inherent power imbalance between the detainees and their captors increases the risk of abuse. Women and men tend to suffer different forms of abuse. Women are more likely to be raped, often by multiple perpetrators and repeatedly, and also frequently become victims of sexual slavery. Men are more likely to suffer genital beatings, castration, rape with foreign objects and being forced to perform sexual acts on other detainees." [8, p.2].

Although, Prosecutors of the General Prosecutor's Office have initiated criminal proceedings for violation of the laws and customs of war (Part 1 of Article 438 of the Criminal Code of Ukraine) [2].

Information on the results of the processing of the video, which shows how persons in the uniform of servicemen of the Armed Forces of the Russian Federation torturing a prisoner in the uniform of a serviceman of the Armed Forces of Ukraine, has been entered into the EDPR. Measures are being taken to establish all the circumstances of the crime.

Cruel treatment of prisoners of war, their torture, including physical mutilation, is a gross violation of Article 13 of the 1949 Geneva Convention on the Treatment of Prisoners of War.

All facts of ill-treatment of servicemen of the Armed Forces of Ukraine are documented by Ukrainian law enforcement officers in order to identify the guilty parties and bring them to justice [7].

Nevertheless, we can observe that despite the fact that the Ukrainian law enforcement system reacted quickly and correctly qualified this criminal fact, there is still one significant point in this. Very often, almost always, such war crimes are incriminated as torture. In my personal opinion, torture has an overly broad meaning in such cases. I will explain now. Torture has various consequences for both physiological and moral health. Often after even terrible torture, a survivor can fully recover, at least physiologically. But taking into account sexual torture and even more so the destruction of a man's sensitive sexual organs after survival, he will not be able to fully live not only morally, but also physiologically. Moreover, the further life of such a man can hardly be called full-fledged, because he will be aware not only of his infertility, but also of the feeling of destruction of him as a man by another man. This fact is almost never taken into account, but the consequences of such a format of war crimes are the most severe for all humanity as a whole.

It should be mentioned here that, unfortunately, such acts of sexual and gender-based violence (example of the case with the criminal Russian military) are not considered as such due to the lack of penetration into the victimized man. Instead, they are criminalized as torture in the general sense. Lost accent.

Philipp Schulz also expressed his thoughts on this matter in his works. In addition to these gendered biases, various conceptualizations of conflict-related sexual violence similarly place a heavy emphasis on penetrative rape, thereby excluding and ignoring various other forms of sexual (and gender-based) violence, such as sexual torture, forced castration, and sexual threats. According to Rubio-Marin and Sandoval (2011), "limiting the analysis to a rape-centred understanding of sexual violence may obscure other forms of equally grave sexual and reproductive violence". Only concentrating on rape overlooks the multiple ways in which people are otherwise sexually victimized. Similarly, various definitions of SGBV primarily concentrate on sexual violence while not including other manifestations of gender-based violence, which receive less attention and resources and are considered less significant or relevant. Scholars in particular therefore emphasize the need for a broader conceptualization of sexual and gender-based violence, beyond sexualized crimes only, including other manifestations of structural and systematic gendered violence and discrimination along a continuum [9, p.33].

According to me, as a particularly severe form of torture, specifically sexual and gender crimes during armed conflicts against men (prisoners of war) should be clearly regulated and specifically defined both in national and international legal acts. Because as we can see, the degree of consequences is extremely sensitive, dangerous and discriminatory for the victims of such violence.

Taking into account all the facts mentioned above, I have a proposal for making additions to the Criminal Code of Ukraine, and at the same time a theoretical assumption of how Article 13 of the 1949 Geneva Convention on the Treatment of Prisoners of War could look like.

So, in my opinion, Article 438 of the Criminal Code of Ukraine should be supplemented by another part and it will have to be the second in this article. The second part should contain specific provisions on sexual and gender-based violence against male military personnel. It will have to have in mind all types of such violence: rape, forced castration, coercion to enter into sexual intercourse with others and all other similar acts. A complete list of specified actions of this nature will have to contained in the commentary to this article of the Criminal Code of Ukraine. The sanction for these actions will have to be included: deprivation of liberty for a term of up to fifteen years. Accordingly, the currently relevant part two of this article (regarding the killing of such a victim) will have to become part three and logically complete the rulemaking of this norm.

Regarding Article 13 of the 1949 Geneva Convention on the Treatment of Prisoners of War. I believe that it is necessary to add to the words "...In particular, no prisoner of war may be subjected to physical mutilation or to medical or scientific experiments of any kind..." [5], very important part, namely: "especially sexual and gender-based". This part of the text could look like this in the finale: "...In particular, no prisoner of war may be subjected to physical mutilation or to medical or scientific experiments of any kind especially sexual and gender-based...".

As a result, such a variant of Article 13 could lead to a similar implementation of such a norm in the legal systems of the other countries of the world. And concluding the analysis of the case with the Russian military criminal. The General Prosecutor's Office of Ukraine would have opened criminal proceedings according to the same norms, but it would have had a more correct meaning. In the case of other similar cases, but without the death of the victim, the criminal process would be according to "my version" of the second part of Article 438 of the Criminal Code of Ukraine.

Other cases and their analysis

Unfortunately, the facts of sexual and gender-based violence directed against men (not only prisoners of war) were during armed conflicts in different eras and in different parts of the world. This practice and its analysis can help shape legislation and human rights institutions.

Sexual violence against men has been documented as taking place in many armed conflicts. The numbers vary: in some conflicts the sexual violence seems sporadic and ad hoc, in others, it is clearly more systematic. The following is no way intended to be an exhaustive list. Sexual violence against men has been chronicled as taking place in conflicts in the more distant past, for example in Ancient Persia, and the Crusades, as well as by the Ancient Greek, Chinese, Amalekite, Egyptian and Norse armies. It has occurred in the conflicts in El Salvador, Chile, Guatemala and Argentina. It has been perpetrated in the conflicts in Greece, Northern Ireland, Chechnya, Turkey, and the former Yugoslavia. It has been a feature of the conflicts in Sri Lanka, Iraq-Kuwait, Coalition-Iraq, and the Sino-Japanese war. It has been present in the conflicts in Liberia, Sierra Leone, Kenya, Sudan, the Central African Republic, Burundi, Uganda, Rwanda, the Democratic Republic of the Congo, Zimbabwe, and South Africa [11, p.257].

Personally, I cannot but agree with the positions highlighted in the work of Philipp Schulz. Psychological factors that provoke criminals to such actions are really the main causes of crimes.

Throughout the literature, a consensus prevails that "ideas about masculinity directly underpin the use of sexual violence against men" (Wright 2014: 14). An accurate understanding of the empirical reality of conflict-related sexual violence thus requires theoretical models to take into account the manifold ways in which masculinities feature in wartime sexual violence, and their intersections with constructions of ethnicity. Alison suggests that sexual violence against men "is no less gendered nor any less ethnicized" than sexual violence against women. According to such arguments, sexual violence against men is a highly masculinized act of male-to-male communication, asserting the perpetrators' dominant (hyper)masculinities while subordinating and compromising the victims' masculinities.

In line with this, a dominant narrative explains sexual violence against men as aiming to "emasculate," "feminize," and/or "homosexualize" its victims. Surveying the relevant literature on this topic reveals that the vast majority of existing studies suggests that "emasculating" victims is among the most common, if not the single most prevalent, driver of male-directed sexual violence. It is thereby widely argued that "sexual violence against men involves forms of emasculation in which perpetrators seek to feminize their victims by rendering them weak, violated and pas-sive, in contradistinction to stereotypical masculine ideals" (Auchter 2017: 1340). Lewis (2014) similarly attests that "the emasculation of the victim is widely recognized as beine a motivation for the perpetration of male-directed sexual violence" [9, p.44-45].

In the context of the Israeli-Palestinian conflict, arrests and imprisonment of Palestinian men in their early adulthood are common practice. The Public Committee Against Torture in Israel (PCATI) collected thousands of testimonies of Palestinian men allegedly tortured or ill-treated by

Israeli authorities. There are many types of torture, sexual torture being one of them. This study is based on the PCATI database during 2005-2012, which contains 60 cases – 4 % of all files in this period – with testimonies of alleged sexual torture or ill-treatment. It is a first in the investigation of torture and ill-treatment of a sexual nature, allegedly carried out by Israeli security authorities on Palestinian men. Findings show that sexual ill-treatment is systemic, with 36 reports of verbal sexual harassment, either directed toward Palestinian men and boys or toward family members, and 35 reports of forced nudity. Moreover, there are six testimonies of Israeli officials involved in physical sexual assault of arrested or imprisoned Palestinian men. Physical assault in most cases concerned pressing and/or kicking the genitals, while one testimony pertained to simulated rape, and another described an actual rape by means of a blunt object. [3, p. 71]

Table 1. Categories of sexual torture and ill-treatment

	No. of incidents
Verbal sexual harassment	36
- verbal sexual humiliation	*8*
- threats of sexual harm	*14*
- verbal sexual humiliation (family)	*9*
- threats of sexual harm (family)	*5*
Forced nudity	35
- forced nudity (partial)	*16*
- forced nudity (complete)	*19*
Physical sexual assault	6
- hits/kicks to genitals	*4*
- simulated rape	*1*
- rape with object	*1*
Total	77

Illustration: Israeli forces arrest Palestinian youngster during a protest, Nablus, West Bank, 2012 [3, p.73]

Moving further on cause-and-effect relationships. When a man or a young boy becomes a victim of such violence, in most cases he will continue to try to hide this fact of his life. This form of behavior of the victim definitely complicates the process of detecting such crimes.

Perhaps male rape is one of the most hidden atrocities of war. This may be so because it is denied or kept secret, given that both the perpetrator and the victim enter into a form of "conspiracy of silence". However, when the stories are unveiled, those who have been victims to these crimes risk losing the support of those around them. Male survivors of sexual violence are often disdained and marginalized by their own communities. In patriarchal societies, a man who has been exposed to this type of violence may be seen as a "woman", and given stereotypical gender-role definitions; no man is allowed to be vulnerable. Sexual violence against men is becoming a more frequent occurrence in the context of war and conflict. Therefore, it must be addressed as a serious human rights violation, and one with devastating mental health consequences [6].

Men subject to sexual violence feel themselves ashamed, humiliated, diminished in their masculinity and helpless. The following testimony of a man raped by soldiers is illustrative of that: "I was raped by different soldiers. I have so many thoughts. I cannot sleep. I became impotent. Concentration is my main problem. My future is ruined. I have no future". For those men who were raped in front of the community, the consequences may be particularly severe. They are abandoned by family and for the community. For those who were raped out of sign, these men live in fear that the community finds out that they were raped. They fear to be called homosexuals for being sodomized. The homosexuality is illegal in most African countries, and homophobia is on rampage in the continent. Perpetrator and victim are, by this, bound to a pact of silence. The victims do not talk about the trauma because they are afraid of being identified as homosexuals. This silence conspiracy in which the victims are trapped is fed by this fear of violence and homophobia.

For those who speak about the violence suffered, rejection and abandonment are the hard reality, because family perceive that he was not able to defend himself, and by that, it is not able to defend them. These men are perceived as weak, as being no longer men: "The people in my village say: 'You're no longer a man. Those men in the bush made you their wife" [10, p.162-163].

Male sexual violence is, then, all about notions of power and dominance. Power and dominance are linked with masculinity and in the context of male sexual violence in armed conflict, power and dominance manifest themselves in the form of emasculation.

Gender stereotyping suggests that men cannot be victims, only perpetrators. Thus, men are not conditioned to think of themselves as potential victims of sexual abuse or potential targets for perpetrators in the same way as women. They see themselves as being able to resist any potential attack and this is how others see them. For example, sexual violence may be considered to be inconsistent with certain societies' understandings of masculinity. Victims are considered weak and helpless, while men strong and powerful. Masculinity and victim-hood are thus seemingly inconsistent. On this basis, when sexual violence occurs against men, their masculine attributes are considered to have been taken away from them – they have been emasculated. This is not a new phenomenon for in ancient history, a male who was sexually penetrated was considered to have lost his manhood and could no longer be considered a warrior or a ruler. Today, there is in society the idea that male victims of sexual violence are not 'real men' for 'real men' would not have let this happen to them.

This idea of emasculation may have been the very reason for the sexual violence, for, according to the study on women, peace and security by the UN Secretary General the sexual abuse, torture and mutilation of male detainees or prisoners is often carried out to attack and destroy their sense of masculinity or manhood. This loss of masculinity is a constant concern of survivors. [11, p.270].

Other consequences, such as the problem of childbearing, the direct functions of the male body will be damaged or destroyed completely.

Concepts of masculinity also play out in ideas of virility and procreative capacity. As one individual who has worked with victims of sexual violence has noted, survivors of sexual torture 'often relate anxiety about the possibility of having children to injury to the sexual organs. Fears of no longer being considered fully a man, or of not being able to function as a man, were often mentioned.' This may be due to the large number of castrations that take place in armed conflict as well as the frequency of violence aimed at male reproductive organs. Indeed, perpetrators

themselves, at times, will explicitly express the intention of depriving the victim of their procreating capability, stating in the course of deliberately aiming beatings at testicles that, ‘you’ll never make Muslim children again’. Even if survivors come through the assault with their reproductive capabilities intact, they may experience psychological difficulties leading them to suffer from sexual and relationship difficulties [11, p.273].

CONCLUSION

So, in order to estimate the number of men who have experienced sexual violence during armed conflict and to address this problem, it is important to understand exactly what is meant by the term sexual violence. There is no generally accepted definition of the concept term in international law. Of those that exist, two are particularly useful. The first is the Special Rapporteur on systematic rape, sexual slavery and slavery-like practices in armed conflict, who defined sexual violence as any violence, physical or psychological, carried out by sexual means or directed at sexuality, including as physical and psychological attacks targeting a person’s sexual characteristics, such as forcing a person to strip naked in public, mutilating a person’s genitals, and situations in which two victims are forced to have sexual acts with each other or harm each other in a sexual manner.

The second definition refers to the International Criminal Court. The Rome Statute of the International Criminal Court makes rape, sexual slavery, forced prostitution, forced sterilization or any other form of sexual violence a crime against humanity. The Elements of Crimes, which assist the Court in the interpretation and application of crimes, list sexual violence as one of the elements of a crime against humanity.

Thus, all the cases listed above should be clearly introduced into the criminal legislation of all countries of the world as one of the most terrible war crimes against men.

I emphasize the need to impose a serious punishment for criminals who did not kill the victim’s man, referring to the extent of the destruction of the psyche of such a victim. In addition, if there is a strong sanction only for killing the victim of such violence, the emphasis of the qualification shifts to the fact of the murder itself. As a result, society does not see a big problem in such crimes because they are often not shown as separate and highly punished. Even legal scholars cannot often see when they analyze court decisions in such cases. We should all do our best to make the world legal order better and more transparent.

References

1. BBC News Ukraine (29.07.2022). https://www.bbc.com/ukrainian/news-62348582.amp
2. Criminal Code of Ukraine. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/2341-14#Text
3. Daniel J.N. Weishut (November 2015) Sexual torture of Palestinian men by Israeli authorities, Volume 23, Issue 46, (pp. 71–84). Reproductive Health, (208 pages).
file:///C:/Users/User/Desktop/Weishut_-_Sexual_Torture_of_Palestinian_M_by_Israeli_Authorities.pdf
4. Gender in detail (14.09.2022) News website, photo. https://genderindetail.org.ua/?fbclid=IwAR3x4FlFRzjPp_N5jlBapiLVYCo1JlibeyF00kHZ59Kr0Xsbdcnyr0AZMag
5. Geneva Convention relative to the Treatment of Prisoners of War https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/geneva-convention-relative-treatment-prisoners-war#:~:text=Prisoners%20of%20war%20must%20at,breach%20of%20the%20present%20Convention.
6. Mental Health and Human Rights Info – resource database. GBV against men and boys in war and conflict. https://www.hhri.org/thematic-page-post/gbv/male-gbv-as-a-weapon-of-war/
7. Official website of the Prosecutor General of Ukraine (29.07.2022) Video with the torture of a Ukrainian prisoner of war – proceedings have been initiated. https://www.gp.gov.ua/ua/posts/video-z-katuvannyam-ukrayinskogo-viiskovopolonenogo-rozpocato-provadzennya
8. OSCE "Sexual and Gender-Based Violence in Armed Conflict" (6 pages). https://www.osce.org/files/f/documents/1/9/524088.pdf

9. Philipp Schulz (2021) 2 Conflict-Related Sexual Violence against Men: A Global Perspective. Male Survivors of Wartime Sexual Violence: Perspectives from Northern Uganda, 2021, pp. 26-47. https://www.jstor.org/stable/j.ctv1f884s7.8

10. Rui Garrido (2021) Mapping the Invisible Rape: Men and Boys as Victims of Sexual Violence in Armed Conflict, (pp.151-168). Nação e Defesa. https://www.idn.gov.pt/pt/publicacoes/nacao/Documents/NeD159/NeDef159_5_Rui %20Garrido.pdf

11. Sandesh Sivakumaran (April 2007) Sexual Violence Against Men in Armed Conflict, Volume 18, Issue 2, (pp. 253-276). European Journal of International Law, April 2007, (377 pages). https://doi.org/10.1093/ejil/chm013

Koshchak Yelyzaveta ,
Law, 3rd year of study,
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

GENDER STEREOTYPES: VIOLATION OF THE RIGHT TO FREEDOM AND PERSONAL INTEGRITY VS TRADITIONAL VALUES OF HUMAN CIVILIZATION

Introduction. Ukraine is an independent, sovereign, legal, humane state, and therefore there is a need to affirm and ensure fundamental human rights and freedoms, in particular equality, which is enshrined and guaranteed by the Basic Law of the state, which has the highest legal force and norms of direct effect – the Constitution of Ukraine. Equality regardless of article, age, nationality and other characteristics is a fundamental principle of the welfare state, and therefore discrimination on any basis is illegal and unacceptable.

Equality implies the possibility of choosing a profession, occupation, and education freely, without prejudice. Stereotypes that have been formed over many years are harmful, they carry negative, sometimes even destructive consequences. After all, stereotypes by their very nature take away this objective possibility of choice and force them to act in accordance with the beliefs established by society.

The stereotypical approach, namely the generalization of society's notions of what a man or a woman should be, what traits to possess and what to do, is somewhat outdated. In some places, established stereotypes can serve as a catalyst for the violation of constitutional rights, in particular, the right to freedom and personal integrity.

This topic was investigated in their scientific works by the following lawyers: Komicherska O.O., Dudorov O.O., Tuntula O.S., Havronyuk M.I., Shapovalova I.O.

The purpose of the research is to identify and analyze current gender stereotypes and patterns related to the right to freedom and personal integrity of a person.

Main part. The Constitution of Ukraine, namely Article 29, defines and guarantees the fundamental right of every person to freedom and personal integrity [8].

The right to freedom and personal integrity is provided for not only in national, but also in international acts that were ratified by the Verkhovna Rada of Ukraine, in particular, the Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. In addition, Article 5 of this document contains a clear list of cases and legal grounds on the basis of which the right to freedom and personal integrity may be restricted.

Punda O.O. notes: "the ancient Roman jurist Florentine pointed out that freedom is the natural property of everyone to do anything that is useful to him, if it is not prohibited by force or law. This definition of freedom was consolidated in the title of the fifth (on the position of people) of Justinian's Code" [8 p. 229].

Freedom as a legal category inherently implies the possibility of choosing a certain behavior within the framework defined by the current legislation.

When studying the legal nature of the right to freedom, it is important to refer to the decision of the Constitutional Court of Ukraine in the case on the constitutional submission of the Commissioner for Human Rights of the Verkhovna Rada of Ukraine regarding the compliance with the Constitution of Ukraine (constitutionality) of the provisions of the third sentence of part one of Article 13 of the Law of Ukraine "On Psychiatric Care" (the case of judicial control over the hospitalization of incapacitated persons in a psychiatric institution) dated June 1, 2016 No. 2-рп/2016, which states: "The Constitutional Court of Ukraine proceeds from the fact that among the fundamental values of an effective constitutional democracy is freedom, the presence of which is one of the from the prerequisites of its development and socialization. The right to freedom is an inalienable and inalienable constitutional right of a person and includes the ability to choose one's behavior for the purpose of free and comprehensive development, to act independently in accordance with one's own decisions and ideas, to determine priorities, to do everything that is not prohibited by law, freely and at one's discretion move around the territory of the state, choose a place of residence, etc. The right to freedom means that a person is free in his activities from external interference, with the exception of restrictions established by the Constitution and laws of Ukraine" [12].

Punda O.O. notes: "the category "inviolability" is interpreted as a state of preservation in integrity, protection from any encroachment by anyone" [11 p. 171]. However, this raises the question of what exactly is covered by such a concept as personal integrity.

The right to freedom and personal integrity is based on three main aspects, in particular:

1. physical integrity, which includes the right to life, health care, bodily integrity, sexual freedom and integrity.

2. moral inviolability is a key principle of a democratic, humane and legal society, where respect for the fundamental rights of a person and a citizen prevails, in particular respect and protection of the honor and dignity of everyone;

3. psychological inviolability – any illegal or violent influence on the psyche or psychological state of a specific person is prohibited.

Physical integrity is a right that is guaranteed and protected by law and provides for the imperative prohibition of any unlawful encroachment on life, sexual freedom and integrity.

The right to physical integrity is a personal non-property right, and therefore, in addition to the above, it includes the prohibition of torture or other treatment that may harm the honor and dignity of a person.

In the context of considering the issue of the right to freedom and personal integrity, I consider it necessary to pay attention to the issue of gender-based violence.

In the summer of 2022, Ukraine ratified the Istanbul Convention, thus this means that our state agreed to the binding nature of the norms of this document and its inclusion in the source base of national legislation. Despite the large number of normative acts and law enforcement organizations, gender-based violence still remains an urgent problem of our time.

Equality before the law and the court, prohibition of any kind of discrimination, including on the basis of sex, respect for honor and dignity, personal integrity of the person are the fundamental fundamental principles that are foreseen and guaranteed by the Constitution of Ukraine, laws of Ukraine and international treaties.

The Istanbul Convention has a special value for Ukraine, because the legal application and implementation of its legal norms and prescriptions is relevant both in peacetime and in conditions of armed aggression, when a significant number of women became victims, in particular, of sexual violence. The importance of the convention also lies in the fact that its norms are legally enforceable, not only for women, but also for children, men, and the elderly, that is, the right to protection of rights is guaranteed to everyone. Special attention is paid to the protection of women's interests due to the fact that they constitute a vulnerable group in relation to such crimes as: domestic, sexual, gender-based violence, sexual harassment and harassment, rape, forced marriage, abortion or sterilization. Since Ukraine ratified the Istanbul Convention, agreed to its binding nature

and now it is part of the national legislation, the issue of implementing international norms to avoid collisions and to introduce effective methods of struggle and countermeasures arises.

Therefore, I consider it necessary to highlight the main stereotypes related to gender-based violence, which is currently still an actual problem and violates the right to freedom of personal integrity.

When we talk about criminal offenses, the object of which is the sexual freedom and sexual integrity of a person, it becomes necessary to define the content of these basic concepts.

Sexual freedom is the objective ability of a mentally healthy adult to independently decide whether he wants to have sex and with whom, on the basis of free expression of his will, without any external pressure or coercion.

Sexual inviolability is a legally protected state of a person when, due to his condition or failure to reach a certain age limit, he cannot be the subject of certain sexual relations and commit acts of a sexual nature.

Rape, sexual violence, coercion to enter into sexual relations are the problems covered by the concept of gender-based violence, therefore, first of all, I want to pay special attention to the stereotypes that exist in this area, in particular – voluntary consent.

According to the note of Art. 152 of the Criminal Code of Ukraine (hereinafter – the Criminal Code of Ukraine): "consent is considered voluntary if it is the result of a person's free will, taking into account the accompanying circumstances" [10].

When raising the issue of voluntary consent, it is necessary to pay attention to such an aspect as being married. There may be an opinion that the issue of consent is no longer relevant when a man and a woman are married. However, consent to any sexual acts is required every time, regardless of the relationship in which the persons are. A vivid example of this can be the practice of the European Court of Human Rights, namely the decision in the case "S.W. against the United Kingdom" dated November 22, 1995. In this case, such an important legal position was expressed that rape is a criminal offense that undermines the fundamental right to respect for human dignity, that the relationship between the perpetrator and the victim is irrelevant. Such an idea as the introduction of conjugal immunity, that prosecution for rape, and as a result, unlawful refusal of pre-trial investigation and prosecution of a person for committing such an offense, contradicts generally accepted norms and principles of morality, law, institution and the concept of marriage as a whole. Thus, it can be concluded that for committing sexual acts, the characteristic voluntary consent takes place "here and now" regardless of the previous relationships of the subjects.

In addition, it should be noted that consent cannot be considered voluntary if it was given to acts of a sexual nature due to the use of various types of violence (psychological, physical) or threats to use such violence, use of the helpless state of the victim, material or service dependence between the offender and the victim, deception One of the forms is the threat of disclosure of personal information about the victim. This threat can be both fake and real, and the most important feature is that such disclosure is undesirable for the victim.

Thus, in order for the consent to be considered voluntary, it is necessary that the person's desire to perform acts of a sexual nature was convincing, clearly expressed and understandable for the offender.

The next stereotype is "you're a girl", which is associated with planting unacceptable narratives about suppressing negative emotions and silencing the problem, which in the future leads to such negative consequences that the victim does not even see the need to take active actions to protect or protect his legal rights and interests. Thus, a woman carries this model of behavior into adulthood, and therefore does not seek help from law enforcement agencies. Also, next to this, you can hear such a phrase as "that's boys" as a result of stereotypical thinking, when there is ignoring, concealing or even approval of a man's illegal actions. It is these two outdated positions that have led to the fact that another person's personal boundaries can be violated and disrespected. One such problem is stalking.

A stalker is a person who pursues, seeks to exercise and have complete control over the life of another person. The offender does not give the victim personal space and violates her right to respect for private life.

Batyrgareeva V.S. defines stalking as "intentional and persistent harassment", which can manifest itself in various aspects – from phone calls or messages to home invasion or damage to the health and life of the victim [1].

The problem with this issue is also that stalking can manifest itself in a virtual or online form, that is, in the form of intrusive calls, messages or comments on social networks over a long period of time. However, since these actions do not constitute a specific criminal or administrative offense, law enforcement agencies often respond that they will be able to respond only in the case of threats, physical harm or influence.

A particular danger of stalking is that law enforcement agencies explain the impossibility of taking certain measures because no real harm has been done to anyone in practice.

Ukrainian legislation does not define stalking as a crime, but the norms of the Istanbul Convention emphasize that this act should be criminalized. Thus, we see the presence of a gap in the legislation that needs immediate changes and reforms. After all, stalking is one of the forms of psychological violence, and due to the fact that stalking is not criminally punishable, in practice the victim remains alone with his problem.

In addition to stalking, there is another urgent problem such as sexual harassment.

The Istanbul Convention distinguishes between such acts as sexual violence and sexual harassment, when under the legislation of Ukraine only sexual violence is criminalized, and the state of legal regulation of sexual harassment needs improvement.

The Law of Ukraine "On Ensuring Equal Rights and Opportunities of Women and Men" stipulates that sexual harassment can be manifested in the following ways: verbally, that is, threats or intimidation, physically, by inadmissible touching of another person's body. Such actions of a sexual nature are unpleasant for the victims, because they degrade their dignity. It is characteristic that the offender and the victim are in a relationship of subordination, for example, labor or material [5].

In Ukraine, the legislation somewhat narrowed the range of spheres where sexual harassment can occur, namely where labor and official subordination exists. However, the problem of sexual harassment is much wider, because it covers universities, schools, transport, public places.

An effective regulatory and legal source base is the first step on the way to combating a certain problem. There is a need to establish sexual harassment as a crime, and the Istanbul Convention itself provides for the criminalization of such an act.

Sexual harassment is characterized by the following signs:

1. the actions of the offender are offensive and unacceptable to the victim, cause a feeling of danger, have an inherent obsessive nature;

2. by his actions, the offender exerts illegal pressure on the psyche of the victim, oppresses her, shows contempt and violates the right to respect for human dignity;

3. there are the following main types of harassment:

- verbal (comments, jokes, verbal hints or insults),
- non-verbal (obscene gestures, facial expressions),
- physical (kisses, hugs, any actions related to entry into personal space and contact with the body that are unwanted for the victim);

4. sexual harassment is always active actions, not inaction.

The issue of sexual harassment is tattooed, as there is a stereotype that such actions against the victim were committed due to his "inappropriate or vocative" behavior, as if it happened at the request of the victim herself.

Taking into account the above, we can conclude that due to the special nature, inherent signs, diversity of the spheres of sexual harassment, there is a need to improve legal regulations, create a

special article of the Criminal Code, which will be the first step on the way to fight and eradicate this phenomenon.

For the international community and for Ukraine in particular, the problem of domestic violence is relevant. Such a stereotype that "hitting means loving" and the victim's own behavior can provoke violence are unacceptable and need to be further eradicated.

The Law of Ukraine "On Prevention and Combating Domestic Violence" provides for the following types of violence:

1. economic. An example can be a situation when a man tells a woman that she does not have to work, but on the contrary, she should spend more time at home and take care of children or other household chores. In this way, it is established to work, to get an education, which are types of economic violence. After all, the victim has no income of her own, and because of this, she becomes dependent on her abuser, and therefore cannot end this relationship, because she is afraid, because she has nowhere to go or turn due to the circumstances that have developed. In addition, this type of violence can be manifested in the intentional deprivation of the basic needs of each person, in particular: food, clothing, housing or documents;

2. psychological violence – illegal influence on the psyche of the victim, which can be manifested verbally, i.e. in offensive words, threats, humiliation, in taking active actions, such as stalking or intimidating the victim, which leads to the loss of a sense of security and peace for one's life and health . All actions have a negative effect on the emergence of self-doubt and the ability to protect one's legal rights and harm the integrity of mental health;

3. sexual violence – this type was mentioned above. This type encroaches on the sexual freedom and inviolability of a person, and therefore involves acts of a sexual nature in relation to the victim without her voluntary consent, forcing such acts with other third parties or in the presence of a child;

4. physical violence – involves unlawful physical influence on the body of another person and involves the infliction of such harm as slaps, whipping, beating or punching, causing bodily injuries of varying degrees of severity [6].

The problem of domestic violence is global, and therefore requires a comprehensive approach and the creation of an effective countermeasures mechanism.

Finally, I would like to pay special attention to the stereotypes that have remained in our society since the times of the USSR, namely those related to a woman's free choice to give birth or not – the right to abortion. The topic is acute, because supporters and opponents present a lot of arguments "for" and "against". In many countries of the world, abortion is prohibited by law, but this is not an effective way to reduce their number, but on the contrary leads to such negative consequences as clandestine abortions, which can cause significant damage to a woman's health. It is important to note that in our country, a woman is free to choose whether to have an abortion, because at her own will, such a medical procedure is allowed up to 12 weeks, when according to medical indicators – up to 22 weeks.

The problem of abortion is closely related to sexual education and the problematic legal issue of the moment of the emergence of the right to life and its protection.

School education needs significant reform, and one of the disciplines that must be implemented is the sexual education of teenagers. Opponents of this claim that such actions will lead to the corruption of children, but such activities will do more good than harm. Because reliable and necessary information that children will have in adolescence can help prevent such problems as early unwanted teenage pregnancy, transmission of sexually transmitted diseases. Thus, these classes can help to tell schoolchildren about effective methods of contraception, which will somewhat reduce the rate of teenage pregnancy and, therefore, abortion among teenagers.

As mentioned above, the issue of abortion is related to the imperfect legal interpretation of the emergence and protection of the right to human life.

Classically, in the legal literature there are the following three main approaches to determining the emergence of the right to life:

1. from birth;

2. from the moment of conception;

3. at different stages of a woman's pregnancy/intrauterine development.

According to Ukrainian legislation, the right to life arises in a person from the moment of live birth, and ends with the onset of biological death, that is, brain death.

Even in its judicial practice, the European Court of Human Rights did not reach a single conclusion regarding the emergence of the right to life and its protection, and therefore pointed out that each state should independently resolve this problematic issue through legislation.

Our society must move away from outdated Soviet narratives that promote the idea that a woman must give birth and cannot have an abortion for a number of reasons:

1. since this is a woman's body and she will carry a 9-month-old child, she has the right to choose, because as the supporters claim: "her body is her business", because in this way a woman's right to freedom to make such a decision is violated according to her inner expression of will;

2. society urges not to have an abortion, because it is a "sin", "murder", but the duty to keep, raise and provide rests on the parents themselves. The woman understands that for a number of economic reasons she will not be able to provide for this child.

Summing up the above, it is worth pointing out that abortion is a woman's right, and therefore she cannot be limited in her freedom to freely dispose of her body at her own discretion.

The issue of the harmful effects of gender stereotypes, the provision of fundamental human rights and the prohibition of discrimination is widely discussed not only at the national, but also at the international level. The first step to solving and combating such a problem is effective legal regulation. That is why, first of all, I would like to draw attention to such a document as the UN Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women. Article 1 of this document provides a more detailed definition of the concept of "discrimination against women", namely: "any distinction, exception or limitation based on sex, aimed at weakening or nullifying the recognition, use or exercise by women, regardless of their marital status, of on the basis of the equality of men and women, human rights and basic freedoms in political, economic, social, cultural, public or any other field" [7].

The preamble also states that any manifestations of discrimination on any grounds have a destructive and inhumane nature, because as a result, non-compliance and violation of the principle of equality and the right to respect for human dignity occur. Men and women should have objectively equal and equal access opportunities to participate in political, economic, socio-cultural spheres within the country. Gender stereotypes that arise, are formed and are confirmed against the background of gender discrimination, create significant obstacles for the full realization of a woman in the field she has chosen for herself, because her activity can bring great benefits to the state and society.

The provisions of the Convention pursue the goal of eliminating discrimination in various areas and ensuring such fundamental rights and freedoms as:

1. civil rights – right to life, citizenship, freedom of movement, personal/physical integrity, freedom of speech, conscience and religious or political views/beliefs;

2. cultural rights – the opportunity to participate in cultural life, the right to the results of one's intellectual or scientific activity;

3. economic rights – the right to employment, that is, every person has the right to freely choose or freely agree to a certain type of activity within the framework of current legislation, the right to decent wages and rest, safe and proper working conditions;

4. political rights – equal suffrage for both men and women, which includes the opportunity to elect and be elected. The requirements for voters cannot differ depending on the article and age. For example, in Ukraine, an adult citizen with legal capacity has the right to vote. In addition, political rights include the right to freedom of association, participation in peaceful assemblies and rallies;

5. rights in the area of access to justice – women and men must have equal access to justice, everyone is equal before the law and the court and everyone has the right to a fair trial;

6. social rights – social protection, health care, pension, education.

The meaning of this international agreement is as follows:

1. a single international act on the protection of human rights in the field of discrimination and gender stereotypes, which has a universal character, i.e. covers various spheres of social life;

2. States that have signed and ratified the Convention are subject to certain obligations. in Ukraine, the ratification procedure involves the consent of the Verkhovna Rada of Ukraine to the fact that this international act now becomes part of national legislation. As a result of such a procedure, the problem of conflicts of domestic and international legislation may arise, and therefore it is necessary to go through the procedure of implementation of norms;

3. the definition of discrimination, which was given above, is quite extensive, and therefore covers both direct and indirect discrimination;

4. the main goal of the Convention is to achieve, ensure and affirm equality, and eradicate discrimination.

In connection with the full-scale invasion of the Russian Federation on the territory of Ukraine on February 24, I see the need to pay special attention to the legal status of women in the conditions of armed conflict, the introduction of active hostilities and ensuring the right to freedom and personal integrity in these conditions.

Among the international documents that directly relate to the protection of women's rights during armed conflict are: UN Security Council Resolution 1325 is the basis for granting mandates on women's issues, peace and security confirms the idea of protecting women and increasing their role in preventing and resolving conflicts (2000) ; UN Security Council Resolution 1820 emphasizes that sexual violence in conflict is a war crime (2008); UN Security Council Resolution 1888 emphasizes the need to protect women and children from sexual violence in armed conflict (2009); UN Security Council Resolution 1889 confirms the need to expand women's participation in political processes (2009); UN Security Council Resolution 1960 expands and deepens the topic of combating sexual violence in the context of women, peace and security issues (2010) [13 p. 120].

As for the Declaration on the Protection of Women and Children in Extraordinary Circumstances and in the Period of Armed Conflicts, namely in the Preamble of this document, the importance of an effective mechanism for protecting and ensuring the rights of women and their children is noted, because they belong to the civilian population, and as a result of armed conflicts, wars , the introduction of active hostilities suffer from violence, inhumane inhuman acts that violate and humiliate the right to respect for human dignity and bring severe physical, emotional or psychological suffering [2].

The Geneva Convention on the Treatment of Prisoners of War is also of particular importance in this matter. Thus, this document contains norms specifically related to the treatment of prisoners of war, but also defines the basic rules for the treatment of civilian women:

1. Art. 14 – provides that every woman has the right to respect for her honor and dignity, personal integrity and deserves appropriate treatment with respect;

2. Art. 27 – contains the provision that women need a special effective protection mechanism against any illegal encroachments on their freedom and dignity, namely from rape, sexual violence, forced prostitution or other forms of encroachment [4].

Conclusion. The right to freedom and personal integrity is fundamental and fundamental, and therefore recognized and guaranteed by the Basic Law of the State – the Constitution of Ukraine, regulatory and by-laws, and international sources of law.

By its legal essence, the concept of freedom implies the ability of the subject to choose a measure of behavior acceptable to him within the limits of the legislation. The right to personal integrity includes: physical, moral and psychological integrity. The concept of physical integrity covers the protection and protection of the right to life, health care, as well as bodily integrity, namely sexual freedom and sexual integrity; moral – implies respect for the honor and dignity of every person; psychological – includes the imperative prohibition of illegal influence on the psyche of another person.

In 2022, Ukraine ratified the Istanbul Convention, that is a significant and important step in the field of combating and introducing an effective mechanism for combating domestic and gender-based violence. When writing this scientific work, we can currently come to the conclusion that gender stereotypes, which currently, unfortunately, still dominate in our society, are one of the components for the basis of the occurrence of sexual violence, because such expressions "hitting means loving", "you well, girl, you should be smarter", "you yourself provoked it with your behavior" create in society narratives of victimization of the victim, social condemnation of the victim for her behavior, which is used to justify the illegal act of the offender. The existence of such stereotypes and established opinions teaches future generations to keep silent about the problem, not to defend legal rights, freedoms and interests in the event of a crime.

The significance of the Istanbul Convention is also that it criminalizes such acts as stalking and sexual violence.

The perpetrator's actions against the victim of domestic violence are a direct violation of the right to freedom and personal integrity, because with economic violence, the partner's right to education and employment is limited or grossly violated, which in turn leads to the victim's material dependence on her abuser; with psychological violence, unlawful pressure is exerted on the psyche of the victim through threats, intimidation, harassment, verbal insults, which in turn leads to a feeling of insecurity and danger; in the case of sexual intercourse, there is a gross violation and encroachment on a person's sexual freedom, i.e. free expression of will regarding the desire or reluctance to engage in or not to engage in sexual intercourse, what nature they will have, with whom to engage; physical violence – consists in inflicting physical injuries, slaps, beatings and punches. Thus, committing domestic violence harms and violates a woman's right not only to freedom and personal integrity, but also to respect for honor and dignity.

Also, the mandatory prohibition of abortion can be viewed through the prism of stereotypes and as a violation of a woman's right to freedom. After all, a woman's right to dispose of her body at her own discretion and in accordance with her internal will cannot be limited.

In the field of combating and eradicating gender stereotypes, not only national, but also international acts are important. In particular, one of them is the UN Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women. The significance of the UN Convention lies in the fact that it is a single international act on the protection of human rights in the field of discrimination and gender stereotypes, which has a universal character, i.e. covers various spheres of social life, and the main goal of the Convention is to achieve, ensure and affirm equality, and eradicate discrimination.

In the conditions of the armed conflict, which is also relevant for Ukraine, the rules of treatment of women who have the status of civilians are of great importance. Such provisions are contained in the Geneva Convention on the Treatment of Prisoners of War. This international act stipulates that every woman has the right to respect for her honor and dignity, personal integrity and deserves appropriate treatment with respect, and women need a special effective protection mechanism against rape, sexual violence, coercion into prostitution or other forms encroachments.

Established gender stereotypes, that were still formed during the times of the USSR, do not allow society to fully develop, in some cases can lead to the restriction or violation of fundamental rights, and therefore need to be eradicated.

References

1. Batyrgareeva V.S. Stokership Bulletin of the Criminal Law Association of Ukraine. Kharkiv : Vseukr. communities org. "Assoc. crime rights 2015. No. 2 (5). P. 376–378. P. 376.

2. Declaration on the protection of women and children in emergency situations and during armed conflicts. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_317.

3. Dudorov O.O., Havronyuk M.I. Responsibility for domestic violence and gender-based violence (scientific and practical commentary on the novelties of the Criminal Code of Ukraine) / edited by M. I. Havronyuk. – K.: Waite, 2019. – 288 p.

4. Geneva Convention on the Treatment of Prisoners of War: [Electronic resource]. – Access mode: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text.

5. Law of Ukraine "On Ensuring Equal Rights and Opportunities of Women and Men": [Electronic resource]. – Access mode: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text.

6. The Law of Ukraine "On Prevention and Combating Domestic Violence": [Electronic resource]. – Access mode: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text.

7. UN Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women: [Electronic resource]. – Access mode: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text.

8. Constitution of Ukraine: [Electronic resource]. – Access mode: https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/254 %D0 %BA/96- %D0 %B2 %D1 %80#Text.

9. Krasytska L.V. Civil law regulation of personal non-property rights of citizens: monograph. Donetsk: Donetsk Institute of Internal Affairs of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, 2002. 164 p.

10. Criminal Code of Ukraine: [Electronic resource]. – Access mode: https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/2341-14#Text.

11. Punda O.O. Administrative and legal regulation of ensuring the exercise of personal non-property rights: dissertation. ... Doctor of Law. Sciences: 12.00.07 / State Fiscal Service University of Ukraine, Irpin, 2018. 472 p.

12. The decision of the Constitutional Court of Ukraine in the case based on the constitutional submission of the Commissioner for Human Rights of the Verkhovna Rada of Ukraine regarding compliance with the Constitution of Ukraine (constitutionality) of the provisions of the third sentence of part one of Article 13 of the Law of Ukraine "On Psychiatric Assistance" (the case of judicial control over the hospitalization of incapacitated persons in psychiatric institution) dated June 1, 2016 No. 2-рп/2016: [Electronic resource]. – Access mode: https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/422-pravo-na-svobodu-ta-osobystu-nedotorkannist.

13. Tatarenko G.V., Aliyeva K., Tatarenko D. Peculiarities of the general legal status of women under international law during armed conflicts: [Electronic resource]. – Access mode: https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2019/26.02.19/26.02.19-60-62.pdf.

Lytvynova Kateryna
"Law", 4rd year of study
Kyiv National Economic University
named after Vadym Hetman
Research supervisor – Ph.D. in Law, Kateryna Ilikchieva

THE INFLUENCE OF GENDER STEREOTYPES ON LAW ENFORCEMENT ACTIVITIES

Relevance: law enforcement bodies are a reflection of the society of which they are a part, and therefore, changes in such bodies partly depend on changes in society. They can provide support or be the driving force behind information and educational campaigns in society that debunk gender prejudices and stereotypes, emphasize role models and stimulate dialogue. Gender work tends to focus on women and girls, but it is also necessary to work with men and boys. Law enforcement agencies can play a role in debunking the negative stereotypes that underlie the factors of inequality, because they are the main factor of gender discrimination.

Achieving gender equality is not only an international legal obligation, it is also necessary to achieve the goals of national development. In police services, gender mainstreaming is a fundamental factor in protecting rights in the work environment, as well as improving the effectiveness of law enforcement, building a safer society and strengthening the rule of law, as achieving gender equality ultimately ensures the prevention of violence, the protection of the rights of all people and the opportunity for all people to make a meaningful contribution to public life.

Gender-based violence is rooted in inequalities of power and opportunity that are often so widely accepted in society that they have become invisible. Such forms of inequality enable the use

of systematic discrimination and violence as ways of controlling women, girls, men and boys, including LGBTI people, who pose a threat to prevailing ideas about how men and women should act. Therefore, by putting an end to gender inequality, it is possible to make life safer for all people, regardless of their gender affiliation.

Gender stereotypes can have a significant impact on law enforcement activities, from the way officers interact with victims and suspects, to how investigations are conducted, and even to how the criminal justice system operates as a whole. Gender stereotypes affect the internal work of law enforcement agencies in the middle of institutions, which is further reflected in the external consequences of the performance of functions when working with victims of sexual and domestic violence, which often have a gender-based basis for committing the specified criminal offenses.

As the police are often the first point of contact with the criminal justice system, they have the opportunity to ensure a positive experience where all individuals – men, women, girls and boys – are treated with respect and crimes against them are investigated with all seriousness. This aspect can play an important role in the development of a society where discrimination and gender-based violence are not allowed and where equality can be achieved. The police, built on the principles of representativeness and cultural and ethnic diversity, is more accessible and effective.

Citizen reporting of crimes and community cooperation with the police are more likely to increase if both men and women feel comfortable interacting with the police – for example, when a woman who has been sexually assaulted can report it to a female police officer. A diverse police force has a deeper understanding of the needs of the community and can therefore build stronger bonds with it.

Such a situation helps ensure more effective law enforcement activities. A police force that is diverse, including from a gender perspective, can benefit from drawing on a wider range of ideas, skills and experiences. Available data indicate that female police officers, as a rule, have special qualities. For example, in certain circumstances, the work of female police officers is associated with less use of force and fewer complaints from citizens compared to men.

Police leaders in South Africa and the United States report that female officers often have better communication skills and are perceived by complainants as more empathetic (although it is important not to project generalized stereotypes onto women by assuming that they all have the same skills). A greater representation of women is also practically necessary for law enforcement, as female police officers are more likely to successfully screen female suspects, interview female victims of crime, and search women. At the same time, women make up only a small share of police officers around the world [2; 76 p.]

Similarly, police officers who do not hide their LGBTI identity can assist the police in maintaining links with the LGBTI community and combating homophobic violence. There is no comprehensive data on LGBTI representation in the police (in part due to fears of discrimination if a person openly declares their orientation or gender identity), it is believed to be low. The activities of the police, which contribute to the achievement of gender equality, are aimed at the needs of citizens. It serves the interests and needs of society as a whole, paying attention to traditionally marginalized groups such as women, girls and people from the LGBTI community.

The implementation of law enforcement activities is ensured by a representative and authoritative police service, which cultivates cultural and ethnic diversity, equality and tolerance towards representatives of different strata of society. Such police are subject to strict independent control and supervision to maintain professionalism, integrity and high standards of conduct. This chapter sets out a vision for what high-quality, gender-aware policing looks like.

The work of the police is carried out in the interests of the community, and not for the purpose of police supervision over the community. The police must perceive the community in all its diversity as a partner in ensuring the protection and safety of all members of the community, including from abuse by the state and its representatives. The use of force is an absolute last resort and should be used sparingly and to a minimum. Police officers must be accessible to citizens and show respect in communication with all members of the community.

The police's statements and public image, including in the media, communications with the government and recruitment campaigns, should reflect cultural and ethnic diversity and the contributions of women and LGBTI people. The police should not be associated with a culture of hypermasculinity, but rather should be perceived as a service that cultivates respect for people, employs representatives of various walks of life and values gender diversity, as well as diversity in terms of age, nationality, race, religion, territorial origin, class affiliation and other markers of identity.

Crimes against all people should be investigated with all seriousness as a core police job and treated with appropriate confidentiality, in coordination with other support services The police should equally value the rights, safety and well-being of all members of society. Prosecution of domestic violence offenses and other crimes committed in private by intimate partners or family members should be considered core police work (rather than a 'family matter' or a matter exclusively for specialist services).

This approach contributes to the development of culture in society as a whole and the prevention of gender-based violence in all its forms. Domestic violence, in particular, deserves priority attention, as its prevalence demands. The police must be sensitive to the different safety needs of men, women, girls, boys and LGBTI people. Police need to understand how gendered needs are exacerbated by other factors such as ethnicity, class and language.

Prevention, detection, reporting, investigation and support services should be tailored to target these different groups and their needs, with specialist services in place to support specific groups.

A representative and diverse police force means that victims can report to male or female officers, while an inclusive institutional culture means that all police officers treat all types of crime with due respect and sensitivity. All police officers should treat gender-based violence impartially, recognizing the risk of re-victimization and respecting confidentiality. All police officers must be trained to identify the needs of victims and be able to refer a victim to the appropriate service. Various support services should exist and be available, including medical and psychological assistance, as well as physical protection, legal assistance and counseling (services may be provided by public or private sector entities), with the police providing access to such services through a referral system and a coordinated system of individual case support.

Over time, a more gender-diverse police force can help transform the organizational culture of the police service and make it more effective in responding to the safety needs of all citizens. It can also work towards gender equality in a broader sense: employing more women can help increase their economic opportunities and serve as role models for other women and girls. Therefore, it is important to strive for gender equality in the police itself (making the police representative), and this work can be continued further through law enforcement activities, which will provide opportunities for gender diversity in the workforce and increase the level of protection and safety of all citizens.

Police services should be diverse and women should have a prominent place Police should reflect the diversity of the community they serve, and the service should make use of the valuable contributions made by different women and men. This situation means that women and LGBTI persons should be represented not only in the entire structure of ranks and ranks, but also in all areas of law enforcement, including in operational and managerial positions in the police. Women and LGBTI people should not only work in services for women, children and the LGBTI community or in supporting roles. Diversity in the workforce should be supported by recruitment, training, retention and promotion policies that recognize merit and required skills rather than based on outdated notions of policing.

To this end, affirmative action (or affirmative action) may be used, where members of previously discriminated groups are hired, retained, or promoted. Flexible working conditions, parental leave and childcare assistance create conditions for equal opportunities. Uniforms, equipment and facilities (such as living quarters and toilets) should be designed with gender in mind.

Recruitment campaigns should be openly women- and LGBTI-oriented, while recruitment and promotion committees should also include cross-cultural representation. In order to promote the diversity of the workforce, it is necessary to consult with women and LGBTI people about the rules, programs and layout of the premises.

The use by law enforcement officers of ideas that have been consciously or unconsciously shaped by gender stereotypes can generate secondary victimization, another negative impact caused by the actions of those responsible for responding to the needs of the victim. This type of victimization does not occur as a direct result of a criminal act, but as a consequence of the inappropriate response of relevant institutions and individuals to the needs of the victim. Anyone who comes into contact with the victim may be responsible for secondary victimization. Two forms can be distinguished:

- Structural, where interventions are inadequate and victims' privacy is not respected during service delivery.
- Behavioral, when the subjects of criminal justice treat the victim with disrespect.

Gender stereotypes can lead law enforcement officers to blame victims for the crimes committed against them, particularly in cases of sexual assault and domestic violence. Stereotypes that paint women as sexually promiscuous or as somehow responsible for the actions of their abuser can result in officers minimizing the harm done to the victim or not taking their report seriously.

In accordance with the statistical data of Ukrainian realities from research conducted among victims of domestic violence, the interviewees face problems and gender stereotypes. As a result of the research carried out within the EU Project "PRAVO-Justice", according to 150 respondents (71 %) out of 212 who contacted the police, the police responded to their reports of domestic violence. Of the 88 cases in which the police did not respond to domestic violence, the situation was as follows: in 26 cases (10.9 %) the interviewees did not contact the police, one victim (0.4 %) took the statement; in the remaining 61 cases (25.6 %), the interviewees reported that their appeals were ignored. Failure to respond occurred at different stages of the appeal: at the stage of calling the police, at the stage of drawing up a protocol and accepting a statement from the affected person, at the stage of taking further procedural actions after accepting a statement from the affected person [1; 49p.] There is also a category of cases in which the offenders are directly police officers, or the police officers are relatives or acquaintances of the offenders themselves. In such cases, it is especially common for the police to completely ignore any appeals from victims and witnesses.

Questionnaire 119. The caller is hiding from the abusive husband, who worked in the police and is well known in Lviv. Victims do not respond to calls. A woman fears for her life and the life of her child (4 years old). Hopes for asylum. [1; 48 p.]

Questionnaire 229. The subscriber's ex-husband is a law enforcement officer. Performs domestic violence against her and their minor child. The caller claims that when she contacted the law enforcement agencies with a report of domestic violence, the police officers told her that it was their family relationship that they should resolve on their own. [1; 49 p.]

Out of 150 people in this survey who said that the police responded to reports of domestic violence, only in 32.7 % of cases (49 people) the victims received statements and responded accordingly; 99 people (66 %) reported that their applications were accepted, but there was no further response. Almost two-thirds of respondents who said that the police had responded to their reports of domestic violence also actually admitted that the response had stopped after receiving the report. 109 people (74.7 % of cases) confirmed that police officers interviewed them in isolation from the offender, 37 people (25.3 % of cases) gave a negative answer about such a situation. At the same time, in many cases the offender and the victim were interviewed in the same room, in some cases the offender was not interviewed at all, or was interviewed when he was intoxicated.

So, from the questionnaires and statistical data, it is possible to establish the existing nature of the leveling of legal boundaries by law enforcement officers, which in turn creates another stereotype about a "family matter" and "the impossibility of advancing the case" in relation to the woman in this case.

Only 98 respondents (65.3 %) felt in communication with the police that law enforcement officers treat them and their situation seriously. In some of the recorded cases, police officers made fun of the situation, threatened to impose a fine due to a false call, treated the injured persons humiliatingly or contemptuously, dissuaded them from filing statements, misled the injured persons about the provisions of the current legislation (for example, stated that if the owner allows the

police to enter the premises, which is his private property, and the registered person is not, then the police have no right to enter there), they openly sided with the offender, in particular, told him how to avoid punishment, etc. This attitude of the police can be evidenced by the prevalence of stereotypical views among its employees (especially in cases where domestic violence is equated to a simple "family quarrel") and a lack of professional training, in particular in the field of ethical and gender-sensitive communication with victims of violence and identifying and responding to individual manifestations of domestic violence.

Questionnaire 44. Police officers said that "a slap is not a beating." [1; 48 p.]

Questionnaire 215. The caller has been suffering from violence by her brother for more than 20 years. At the time of the application, there were 4 criminal proceedings pending in the court regarding the task of physical injuries of medium severity. The cases have been pending for more than 2 years, and the violence continues. The police on calls just throw up their hands and constantly say that "this is a family matter, so figure it out yourself" and leave. [1; 49 p.]

Questionnaire 332. The ex-husband came to the subscriber's home and broke all the windows, doors and furniture in the apartment. When the woman called the police, the police said "they don't see the point in filing a report because she will spend more money in court and it will be worse and it won't help her" and drove away. [1; 49 p.]

In general, the insufficient effectiveness of the response to cases of domestic violence is manifested in the fact that the problem is not solved in its essence. The offender is clearly convinced that even after contacting the police, he will not be brought to justice, and this gives rise to a feeling of impunity. Among them, there are general stereotypical ideas about "real family life" and the effectiveness of the use of legal means of punishing the offender.

One of the most important stages of related criminal proceedings is interrogation. One example of gender stereotyping in interviewing victims of sexual abuse is that victims are often asked questions that may leave them feeling guilty, stigmatized or uncomfortable. For example, the interrogator can ask such questions as "Why are you dressed so provocatively?", "Why didn't you protect yourself?" or "Why were you in that place at that time?". These questions may stem from gender stereotypes that women should be more careful in their actions and should be responsible for preventing sexual violence. Such questions can make a victim of sexual violence feel guilty or stigmatized for their actions, which can undermine their trust in law enforcement and make it impossible for them to cooperate with the investigation. In order to improve the process of interviewing victims of sexual violence, it is necessary to remove gender stereotypes from the interviewing practice and replace them with means that ensure adequate support and respect for the victim. For example, an interrogator may ask about the victim's consent to the criminal assailant's actions, rather than leading to questions that seem accusatory or based on gender stereotypes about women's behavior.

In the interviews of victims of domestic violence and gender-based violence, gender stereotypes may appear, which can affect the quality of the interview and make it less effective. Some possible examples of gender stereotyping in interviewing victims of violence are listed below:

one of the widespread gender stereotypes is that women are less reliable witnesses. This stereotype can lead to the fact that law enforcement officers may not pay due attention to the information provided by the female witness. They may believe that women are emotional and can shut down in emergency situations, so their information is not reliable.

Unprofessional attitude towards female victims. Some law enforcement officers may treat female victims with a certain stereotype, believing that women who visit in the context of the domestic population deserve it or that they could not play the case in their personal case. This can lead to the fact that law enforcement officers do not pay due attention to female victims of violence and do not consider their complaints as serious.

It is believed that female victims are responsible for the perpetrators. This stereotype can lead to female victims being blamed for being beaten or abused. This can lead to female victims not reaching out to law enforcement for help and then being afraid to respond.

Research findings suggest the existence of reliable, trustworthy witnesses who exhibit behaviors that we do not normally associate with strong and reliable witnesses. Such behaviors include hostility, reluctance to cooperate, and a tendency to withdraw. Although this behavior is not seen in cases such as fraud or commercial crimes, these types of behavior are typical in cases where women have been raped or experienced domestic violence.

Examples of what may appear to be irrational behavior that may lead victims to be considered untrustworthy include the following:

- When the victim was raped, but there is no evidence of her resistance
- When the victim waits a very long time before speaking to anyone
- When the victim is friendly to the offender during and after the incident
- When the victim is repeatedly abused and downplays the abuse in their first statement, and only later in their second statement gives full information about the abuse
- When a victim gives conflicting accounts of what happened in her multiple testimonies The science of victimology helps prosecutors understand that women who experience violence may not behave like victims of other crimes, that they may not have reacted to the violence in the same way as we think is "right". [4; 79 p.]

According to the National Police, in 2019, 142,000 reports of domestic violence offenses were registered, in 2020 – more than 208,000, which is 47 % more than in the previous year. In 2021, the number of such appeals amounted to almost 326 thousand [3]. Accordingly, the number of verdicts of courts of first instance qualified under Art. 126-1 of the Criminal Procedure Code in 2019 was 226. The number of persons sentenced was 224 (214 of them men, 10 women) [1; p. 60].

The most common preventive measure in criminal proceedings is a restraining order in cases of domestic violence, in 41 % of cases judges refuse to issue such an order, while only in 8 % of cases where the date of applying to the court for the issuance of a restraining order was indicated prescription, the deadline for issuing the prescription was met (72 hours)" [5].

According to the research, which lasted from April 2016 to February 2017, the human rights center "La Strada" together with the Geneva Center for Democratic Control of the Security Sector (DCAF) in cooperation with the National School of Judges of Ukraine, the Academy of the Prosecutor's Office of Ukraine and the National Police, in which they took participation of 388 police officers, 106 prosecutors, 169 judges. 39 % of respondents also believe that domestic violence is a private matter, 10 % of prosecutors, 11 % of judges, and 12 % of police representatives believe that in certain cases it is acceptable to use force or beat a partner. Of those interviewed during the study, 77 % of prosecutors, 81 % of police officers, and 84 % of judges believe that reconciliation in the family is the most important thing [6].

These indicators are quite dangerous for the correct and fair consideration of cases where sexual, domestic or gender-based violence is present. As can be established, in most cases the victims are women. And at all stages of criminal proceedings during various investigations, gender stereotypes are recorded.

Accordingly, the influence of such gender stereotypes is directly harmful to the victim of these crimes, as they create cases of secondary victimization of a person, poor performance of official duties, wrong decision-making, and in some cases, the case is stopped after receiving a notification about the commission of a certain crime.

CONCLUSIONS

After analyzing current research, it was established the problems that are affected by gender stereotypes in law enforcement activities. So, among the challenges in the response of law enforcement agencies to cases of domestic violence, sexual violence, and gender-based violence, the following can be identified:

- The need to improve professional training in the field of interaction of police officers with such a vulnerable category of persons as victims of domestic and sexual violence; the ability to respond promptly and effectively to situations of domestic violence, to provide initial informational

support to victims regarding available legal protection measures and the availability of special support services for such persons.

• Gender stereotypes can lead law enforcement agencies to make wrong decisions, especially in criminal cases where it is important to properly evaluate evidence and facts. For example, stereotypical ideas about how a rapist should behave can hinder the investigation of criminal cases where situations involving rapist women have arisen.

• Injustice in court: Gender stereotypes can influence judges' decisions and the consequences for defendants. For example, women may be punished more severely for crimes that are associated with stereotypical images of women, such as infanticide.

• Ignoring personal characteristics: gender stereotypes can affect the way law enforcement officers interact with citizens. For example, stereotypical ideas about how a "real" man or woman should behave can influence how law enforcement officers treat people who do not conform to these ideas. Also, the presence of stereotypes can lead to the fact that law enforcement officers do not pay due attention to the personal characteristics of the suspect or victim, which can be negative for the justice process.

Therefore, there is a need, first of all, to increase the awareness of law enforcement officers, as well as ordinary citizens, first of all, gender stereotypes are born in society, and not only in law enforcement agencies. To reduce cases of such negative effects, it is necessary to create:

• improvement of interaction between the National Police and other subjects in the field of prevention and counteraction of domestic violence, sexual especially in cases that require an urgent response.

• Increasing the awareness of police officers in the provisions of legislation on the prevention and counteraction of domestic violence, sexual violence and the specifics of interaction with this category of cases.

• Increasing the number of specialized departments that could deal with cases of this direction, taking into account the questioning of such persons, taking physical evidence, etc.

• Destruction of myths and stereotypes in the minds of citizens by involving certain topics in educational programs in schools, higher educational institutions and directly internal training in law enforcement agencies.

• Creation of an appropriate mechanism for responding to appeals in cases where the offender himself is an employee of a law enforcement agency, or is a close acquaintance or relative of law enforcement agencies.

References

1. Anosova Yu., Legenka M., Cherepaha K. Monitoring the response of the justice system to domestic violence and gender-based violence in 2019. Kyiv: NGO "La Strada-Ukraine", 2019. 62 p.
2. Dani L. Collection of informational and methodological materials "Gender issues in the security sector". Geneva: DCAF, OSCE/ODIHR, UN Women, 2019. 75 p.
3. Domestic violence in Ukraine: response in war conditions (I half of 2022). Yurphem. URL: https://jurfem.com.ua/domashne-nasylstvo-v-ukraini-reahuvannya-v-umovakh-viyny/ (access date: 02/19/2023).
4. Reference guide for trainers on effective prosecution of violence against women and girls. Vienna: Org. united of Nations, 2017. 240 p.
5. Smyk M. Imaginary sentence: how domestic violence is judged in Ukraine. Respect. URL: https://povaha.org.ua/uyavnyj-vyrok-yak-sudyat-za-domashnye-nasylstvo-v-ukrayini/ date of application: 19.02.2023).
6. Virtosu I. Judge on domestic violence: "Crime cannot be a private matter" ZMINA. URL: https://zmina.info/articles/suddjia_pro_domashne_nasilstvo_zlochin_ne_mozhe_buti_privatnojiu_spravojiu/ (access date: 19.02.2023).

Zarina Martyniuk
"Law of public and political activity", 4th year of study
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman
Research supervisor -PhD in law, Docent of the Department of Public and International Law Kateryna Ilikchiieva

STEREOTYPES REGARDING GENDER-BASED VIOLENCE IN UKRAINIAN SOCIETY AND THEIR IMPACT ON SEXUAL SELF-EDUCATION

From the "Gender and Crime" course, we already know what gender-based violence is, who is the target audience of this type of crime, and what actions in relation to the opposite article can be called gender-based violence.

Thus, according to the Convention of the Council of Europe on the prevention of violence against women and domestic violence and the fight against these phenomena, gender-based violence includes:

— physical violence;
— psychological;
— sexual;
— economic;
— homemade;
— persecution;
— rape;
— sexual harassment;
— female genital mutilation;
— forced sterilization;
— forced abortion;
— forced marriage;
— crimes in the name of so-called honor;
— violence in the institutional environment;
— violence in war, conflict and post-conflict situations;
— human trafficking;
— gender discrimination.[37]

According to the human rights organization "La Strada", gender-based violence is an extreme manifestation of discrimination based on gender, the victims of which are most often women. "Violence against women is the most common cause of death and disability among women of reproductive age. It does not always take lives, but almost always undermines the health, violates the safety and independence of the victims. At the same time, gender-based violence is often hidden by blaming the victim and impunity for the perpetrators. As a result, it becomes systemic. One of its main causes is gender inequality in society, where men abuse their power over women," the organization notes.[38]

The topic chosen by me has always been relevant for Ukrainian society, which was formed on the basis of Soviet ideology and originated from the Soviet school of worldview. Stereotypes regarding gender-based violence and the role of the victim in it are an integral part of public life and create a real threat to the emergence of European values in Ukrainian society.

Most often in domestic society there are cases of gender-based violence, where the victim is a woman. This violence does not always have a sexual or physical nature, much more often there are cases of psychological and economic violence, such as abuse and harassment.

---

[37] ***Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence***

[38] ***Post on the Facebook page "La Strada-Ukraine/La Strada-Ukraine"***

Often, the perpetration of violence against the victim is accompanied by a number of stereotypes, which mostly justify the perpetrator and condemn certain features, characteristics or behavior of the victim. We are talking about gender stereotypes – these are the spread in society of ideas about the properties and behavior of representatives of different sexes, primarily men and women. Gender stereotypes are closely related to gender roles existing in this society and serve to maintain and reproduce them. Gender stereotypes also contribute to maintaining gender inequality. Gender stereotypes are a generalized idea of the role of men and women in society, which leave an imprint on the behavior of the individual, affect the processes of political socialization and political behavior in society. The largest number of gender stereotypes exist specifically for women. Stereotypes give an idea of what behavior is expected of a woman, a man, a person of a certain age or type of employment, etc. Most often, the causes of gender stereotypes are outdated ideas about the world. People form their ideas about certain things, applying the knowledge they received from representatives of older generations. [39]

I propose to consider individual examples of stereotypes that have taken root both in Ukrainian families and in society in general and help offenders to justify their crimes, and society and the victim to swallow the insult.

1. "If he hits, then he loves" – the stereotype is very firmly rooted in family life, and it is used by men to justify physical violence against their wives, and the victims of violence themselves refer to this stereotype and justify the abuser. Women often continue to endure physical and sexual violence from the side of men, because society does not always react to the situation properly and often forces a woman to endure it in order to preserve the family for the children, imposing the idea that it will be difficult for her to find a new husband, because in she already has children. A narrative is imposed that any domestic violence is a family matter only and does not need to be raised in society and involve the police or other outsiders to solve it. Especially from older people, you can hear that a woman should submit to her husband and obey him and that the use of physical force is only a way to teach the wife to be submissive. All this was imposed on women and brought up in girls for years, and that is why now women are so reluctant to confess about domestic violence, ask for qualified psychological and legal help and bring the offender to justice.

Domestic violence statistics for the first half of 2022, in the midst of a full-scale war, differ slightly from 2021 statistics for the same period. Thus, in the first half of 2022, 27.5 % fewer reports of domestic violence were received by law enforcement agencies than during the same period of time in 2021. 773 documented cases in the first half of 2022 versus 1,508 for the same period in 2021, respectively. This result in reducing domestic violence referrals directly depends on the war and access to the human rights system in wartime. Currently, due to hostilities in certain regions of Ukraine, the victim may be far from the perpetrator, which makes physical violence impossible, so moral violence (for example, manipulation of children) or threats (prohibition of taking children abroad) occur. Also during the war, the number of cases where victims return to their abusers due to the fear of being "lonely" during the war, or due to other reasons caused by the war, such as lack of housing, work or adequate financial level to raise and provide for children, has increased. a decent standard of living. [40]

This stereotype is a consequence of widespread beliefs in society, which are often found in relationships between children:

- "It's a boy" is based on approving or ignoring aggressive behavior on the part of boys – "he pulls his pigtails, so he likes you." And then, as a result of such permitted and "normal" behavior in society, a man rapes or beats a woman.
- "You're a girl." the stereotype calls for non-reaction to manifestations of aggression, suppression of negative emotions: "Why are you shouting? You're a girl!". In the future, such a girl

[39] Lubomyra Meleh, Sofiya Petriv "Gender stereotypes in the modern world"

[40] From the interview of Tetyana Pavlova - coordinator of the hotline of the Public Organization "March of Women"

has every chance to simply endure violence in silence, because she was taught to obey from childhood.[41]

2. "Appearance provokes a criminal" – this stereotype helps rapists to justify their actions. In society, there is an opinion that the victim herself provokes the rapist with her revealing clothes or behavior. A woman in a short skirt, a transparent blouse or a figure-hugging dress who becomes a victim of sexual violence is immediately identified among people because of her "frank" appearance. This stereotype is instilled in women since childhood, arguing that modesty beautifies a girl and that the more modest a girl is, the less likely she is to become a victim of a maniac. But this opinion is wrong, because we should not forget that the victims of rapists are often modestly dressed women, children and even elderly women. A woman's appearance has no effect on the offender's desire. There is a world exhibition of rape victims, where various clothes are presented: from ordinary sportswear to children's clothes.

3. "Appearance". Most often, not only women, but also men are subjected to physical and psychological violence due to the peculiarities of their appearance. This is often followed in adolescence, when children and adolescents become victims of bullying and harassment. In adulthood, this can also be seen when a person's image does not fit into the general framework of public opinion. For example, a woman with bright hair or a man with a tattoo on his body or face can become victims of public condemnation and prejudiced attitude towards their personal or professional qualities and achievements. This stereotype can be equated with an expression that is firmly rooted in society about blondes. Blonds are considered infantile and not very educated, but hair color has nothing to do with a person's mental qualities.

4. "Age". The age stereotype applies mostly to women, especially those who aspire to be involved in politics, community activities, or other activities that require holding a high position or carrying out important responsibilities. There is a misconception in society about both young women and middle-aged women. It is believed that if a woman is young, she cannot perform important work because she does not have the required amount of skills and abilities. As for more mature women, especially if they have not yet started a family, society advises them to marry and give birth rather than engage in politics or other socially important activities.

5. "Division into female and male professions". This stereotype lives not only in society, but also in family life. Men often refuse to do housework, citing the fact that it is not a man's duty in the family, and society condemns women who seek to master military, technical or computer specialties. As for men, this stereotype also applies to them, because now maternity leave is gaining particular popularity, when it is the man who takes care of the child, and the woman continues to work. Such a decision by some men is condemned and harassed by other men.

It often even happens in families when men forbid women to work and develop in a professional sense, appealing that a woman should be the "keeper of the hearth" and take care of the family. Such limitation of a woman's self-development eventually turns into financial dependence of the woman and the child on the man, which later becomes economic violence in the couple.

6. Another stereotype is the idea that men should not cry or use any other means to show their true emotions. Such a stereotype is often called the "James Bond" stereotype. It is because of this opinion that society forgets that men can be victims of gender-based violence and are increasingly becoming victims. Fearing condemnation, men are ashamed to tell that they are subjected to physical, economic or even sexual violence not only from women, but also from other men.

According to a sociological study in which 2,000 people throughout Ukraine took part (the survey was conducted by telephone and via the Internet), men feel the greatest threat of physical violence from other men – this was stated by 78 % of the respondents.

When asked where men feel the threat of violence, the respondents answered that it is street violence and domestic violence. In particular, with regard to street violence, the interviewees are

[41] Information and resource center "Childhood without violence" "How stereotypes work against children when they experience sexual violence "

most afraid of unfamiliar groups, which consist mainly of other men. Among them are representatives of law enforcement agencies and criminal elements. Regarding domestic violence, the respondents fear being subjected to violence from their father, stepfather, older brother, mother or older sister.

The study also showed that almost 50 % of the respondents experienced humiliation, verbal threats and intimidation. 17 % had the experience of being deprived of housing, clothes, funds, and personal belongings as a child. Another 4 % reported an unwanted experience of sexual touch or sexual harassment by family members.

Also, this stereotype helps to trace the cause-and-effect relationship of committing physical violence in the family or in society. The study showed that more than half of the respondents who became victims of violence – beating with a belt – justify it. In addition, when asked why men commit violence, 43 % of respondents answered that they are motivated to use force by the desire to appear "cool" and assert themselves in this way. Another 18 % of respondents said that the reasons for violence were the impossibility of "expressing" emotions in some other way. As the stereotypical society demands, "men don't cry", but as a result they commit violence against other men, against women, against children. 18 % is one in five.[42]

Also, one should not forget about another no less important problem related to this topic. There is no adequate level of sexual education in Ukraine. Children are hardly taught this at school, and even at home, a very small percentage of parents talk to their children about it. At school, quite little attention is paid to the sexual education of teenagers. Thus, some basics of sexual education are given in textbooks on the subject "Basics of Health" for students of the 8th grade. But the content of the school curriculum in the field of sexual education is also formed by adhering to the stereotypes described by me above. In these textbooks, girls are reminded of the rules of behavior in society, imposing outdated rules of "correct" behavior: sit quietly, do not laugh loudly, dress modestly, watch what you say, because otherwise you can provoke a crime against yourself. At the same time, the authors note that more than 60 % of crimes were provoked by the victims, taking into account not only violent acts, but also thefts and other similar situations. Among the tips that can be seen in the textbook, the following are listed: you need to choose the right clothes, make-up, hairstyle; do not provoke courtship in unfamiliar companies; try not to attract too much attention to yourself and many others. The textbook also teaches how not to become a victim of violence, referring to the rules of etiquette of the 19th century.[43]

Such things are not the norm in the education system of modern society. The victim cannot provoke the crime under any circumstances. The only thing worth doing is to completely change the upbringing of young people and teach them, first of all, not to avoid unpleasant situations and not to hide from them, but to teach them not to be the ones who make these situations unpleasant, and most importantly to teach them to realize that it is always the fault the person who decides to commit a crime, not the one against whom this crime is committed.

In my subjective opinion, the lack of sex education is also caused by stereotypes, because the prevailing opinion in society is that it is shameful to talk about sexual relations with your children. There is also a false stereotype that an early interest in "forbidden topics" will lead to promiscuity. However, parents don't even think that sex education is not only about close sexual relations between a man and a woman, but even more about how not to become a victim of gender-based sexual violence and how to raise a child's idea of a healthy relationship not only in a relationship between a man and a woman , but also the ability to understand and defend one's own boundaries, needs and one's personality. The main task of sex education is to protect minors from sexual violence. Often, children in families where there is no healthy relationship between parents form a false idea about the relationship and role of husband and wife in the family and about the relationship between them. In addition, the lack of sexual education forces them to engage in self-

[42] Interview of the Executive Director of Amnesty International Ukraine (AIU) Oksana Pokalchuk on Ukrainian Radio

[43] A post on the Instagram page of the feminist community "Wom stories"

education, absorbing all those stereotypes imposed by society and forming their own model of behavior towards women in society and the family, formed on the basis of what they have seen among their peers and on the Internet.

Very recently, a situation occurred in Ukraine that shook society and inspired me to write this work and to understand the research topic in more detail.

A group of 20-year-old boys in Kyiv organized "parties" where girls were invited, to whom they mixed sleeping pills with narcotic effects into alcohol. After that, young men conducted live broadcasts where they mocked half-conscious girls on camera, stripped them, filmed their genitals and raped them with their fingers. Each video is accompanied by laughter and sexually suggestive comments, including the perpetrators mocking the genitalia of one of the victims in the video. The authors claim that they make such content to "show the immorality of women." Society reacted actively to posting photos and videos on Twitch, Instagram and Telegram profiles of half-conscious or unconscious girls who were half-naked. The boys also posted a video of petting on the network, in which one of the girls showed no signs of consciousness, and therefore could not physically consent to this action. The organizer of the party himself used obscene language in relation to the girls and justified his actions by saying that in this way he arranged a test for the girls, because in the future they will be wives and mothers, so he wanted to show the boys the "real face". However, the released videos show that the boys drugged the girls and mixed the drug "Xanox" – a tranquilizer, into their alcohol.[44]

If we analyze the situation from the point of view of Ukrainian legislation, the boys, taking advantage of the girls' alcohol and drug intoxication, commit sexual violence, which is a crime against sexual freedom and personal integrity.

According to the spokesman of the National Police of Ukraine: "As soon as photos and videos of parties where young people drink alcohol and insult and humiliate girls appeared on the Internet, the law enforcement officers immediately started an investigation. Immediately after establishing the fact of the commission of a criminal offense, the police identified the persons involved and their whereabouts." Later, law enforcement officers detained two organizers of "drunken" parties in Kyiv. They face up to 7 years in prison.

The comments of those involved in the case and their supporters gained even greater indignation in society. After the published photos and videos where the girls were unconscious and half-naked, the stereotype regarding women's clothing and the fact that it is a woman's appearance that provokes a rapist was once again popularized, and the state of alcohol intoxication only strengthened this narrative. There were quite a lot of supporters of this position among men. Even the perpetrators themselves justified their actions by the fact that the girls came to them on their own and drank alcohol on their own, although the videos published on social networks testified that the perpetrators deliberately mixed drugs with alcohol.

The first thing that should be said is that in a state of intoxication, a person is not able to bear any responsibility, a person is not able to control either his or others' actions. That is why it is not right to justify a crime by intoxicating the victim.

The second, which is also very important, is the concept of consent at the moment of intoxication itself. A person is not able to make decisions in this state, because his brain does not function normally. A woman is not able to give active consent at a time when she cannot properly assess the situation. It is important to remember that no matter what state the victim is in, no matter how she behaves, this does not justify the actions of others towards her. If the victim is heavily intoxicated, it does not mean that they automatically consented to sexual contact or anything else that violates their personal boundaries or goes against their consent.[45]

Those who defended the position of the victims and condemned the behavior of the boys also received a wave of hate because of their position, and the perpetrators also spoke harshly about the feminist movement, because in their opinion, only feminists supported the girls' position.

[44] Violetta Karlashchuk reports for "Society. News"

[45] A post on the Instagram page of the feminist community "Wom stories"

Having analyzed the situations through the prism of my chosen topic, we can conclude that even with concrete evidence, which in this situation is photo and video content published on social networks, society continues to be guided not by the legal field, but by stereotypes regarding the guilt of the victim and what has been done to her violence. Any exploitation or use of a person for the purpose of sexual contact is a crime. This is reality and it is criminal responsibility. No argument, such as "she herself is to blame" or "she ended up there somehow" cannot be arguments. A person against whom a sexual crime has been committed cannot and should not be responsible for the actions of the perpetrator and has nothing to do with the reasons for the implementation of sexual violence, although he is fully faced with its consequences.

The situation poses no less of a threat to children and teenagers, who are active users of social networks and take information from there to form a model of behavior with women. It is the content posted on the Internet that is a role model for unconscious children. The model of sexual self-education, which is based on such an example, will only generate new cases of violence against women and will reinforce the propriety of such behavior with the stereotypes described above. Adolescents will broadcast the communication model of those involved in the case with the girls and try to imitate them, because there is a widespread stereotype among young people about the coolness of the communication model, which is based on the use of obscene language and crude offensive expressions with sexual connotations. Especially this model of behavior will be willingly adopted by those who have no examples of healthy relationships between a man and a woman in their lives.

First of all, we need to find effective ways to combat gender stereotypes and minimize their impact on gender-based violence. Of course, in order to completely eradicate stereotypes about women and men in society, it is necessary to change the mentality of people, which, unfortunately, cannot be done quickly. This is a process that will take tens of years and is within the power of the young generation with European values and a modern worldview. I already have several ideas on how to influence gender stereotypes in society and start changing them now.

1) *First of all, any changes should start with yourself and your family. You need to learn yourself and teach your children to stop dividing housework into men's and women's. Boys can and should be involved in cleaning and cooking, and girls in repairing things or cars. This will help children to inculcate in themselves the belief that work has no gender and, first of all, the process of its performance should please you and bring pleasure.*

2) *It is necessary to understand that violence has no gender. Often, both women and men can become victims of gender-based violence. It is necessary to cultivate in oneself and in the younger generation the ability to talk about one's problems and ask for help. There is no need to be ashamed or afraid of your problems, especially when it comes to sexual abuse. In this aspect, it will also be important to mention once again the importance of sex education in schools and in families. Parents and teachers should teach children to defend and protect their personal boundaries, talk about their problems and respect the wishes, needs and peculiarities of their partners both in their personal lives and in society.*

3) *In society, it is necessary to continue to develop the concept of "gender equality" for understanding and acceptance. Both children and older people quite often have a prejudiced attitude towards the LGBT community, but a democratic society is impossible without interaction with everyone on an equal basis. It is worth explaining and promoting the fact that all people are equal in the right to choose and everyone has the right to choose not only what dress to wear today, but also what religion to practice or what article to belong to.*

4) *If we talk about the stereotypes that exist in society regarding sexual violence, then quite a lot of work has already been done to overcome them, but they still exist in our society, although in much smaller numbers. To this day, this stereotype that a woman herself is guilty of committing sexual violence against her is popular among men. In my opinion, to explain to men that this stereotype is wrong, they only need to imagine eating their daughter on the spot, for example. This way I help to understand what the victim and his family feel and to look at the situation from the other side*

CONCLUSIONS

Summarizing all of the above, we can conclude that stereotypes regarding gender-based violence are so firmly rooted in Ukrainian society that they have a significant impact not only on public life, but also on individual social processes as a whole. In some aspects, these persistent social beliefs can even affect the lives and health of both the victims themselves and their perpetrators.

Stereotypes often limit an individual's freedom and choice, lead to discrimination and certain social restrictions. It can even be said that stereotypes hinder the administration of justice, because they exert social pressure on the investigation and the participants in the criminal process. Gender stereotypes hinder professional or social activities and are a kind of obstacle for career growth and development. In general, all stereotypes that are firmly rooted in the public are obstacles to a free democratic social society.

It was also possible to investigate the influence of the biggest stereotypes on sexual education and self-education in general. It is not surprising that the sexual self-education of adolescents is completely dependent on public opinion and is influenced by the public, particularly through social networks. As for sexual education in educational institutions and professional literature, it is unfortunate that the foundations of sexual education for Ukrainian schoolchildren are built on myths and gender-based stereotypes. In my opinion, sexual education should be independent of social stereotypes and form a pure conscious perception of reality without other positions imposed on it.

References

1. A post on the Instagram page of the feminist community "Wom stories"
2. Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence from 11.05.2011 URL: https://ips.ligazakon.net/document/MU11251
3. Information and resource center "Childhood without violence" "How stereotypes work against children when they experience sexual violence " URL: https://rescentre.org.ua/poperedzhennia-zhorstokoho-povodzhennia-z-ditmy/yak-stereotipi-grayut-proti-ditej-koli-voni-zaznayut-seksualnogo-nasilstva
4. Interview of the Executive Director of Amnesty International Ukraine (AIU) Oksana Pokalchuk on Ukrainian Radio
5. From the interview of Tetyana Pavlova – coordinator of the hotline of the Public Organization "March of Women"
6. Post on the Facebook page "La Strada-Ukraine/La Strada-Ukraine"
7. Lubomyra Meleh, Sofiya Petriv "Gender stereotypes in the modern world" (2022),p.101

Anastasiia Merzliuk
«Law», 3rd year of study
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman
Research supervisor – Ph.D. in Law, Kateryna Ilikchieva

ACCESS TO JUSTICE FOR VICTIMS OF GENDER-BASED VIOLENCE IN CONDITIONS OF ARMED CONFLICT

Any armed conflict violates a wide range of human rights and freedoms. Unfortunately, the full-scale Russian armed aggression against Ukraine is no exception, during which international observers and relevant state bodies record numerous cases of violations of human rights and international humanitarian law in various areas, as evidenced by the results of the work of the UN Monitoring Mission on Human Rights in Ukraine. Of particular concern is the use of various forms of gender-based violence by illegal armed groups and the occupying power as ways and methods of

intimidating citizens, humiliating them, violating human dignity, punishing prisoners and ideological opponents, and demanding confessions from detainees. The above circumstances convince us that war is always accompanied by violence. Moreover, not only "on the battlefield" – directly in the process of military operations, but less visible – violently "in the rear".

It is worth noting that as a result of the so-called "special military operation" announced by the Russian Federation, legal and organizational problems have arisen in our country with ensuring access to justice for victims of gender-based violence. There are rare cases when internally displaced persons and citizens who are in temporarily occupied territories do not have sufficient opportunity to initiate and receive protection of their rights, freedoms and legitimate interests in courts located in territories not under the control of the Government of Ukraine. In addition, local judges complain about the impossibility of fulfilling their professional duties. According to them, it is difficult to administer justice when one of the parties to the legal process holds a machine gun. Representatives of armed formations, seizing court buildings, put pressure on officials, forcing them to make illegal decisions. Administration of justice in such conditions became practically impossible. This led to the fact that the majority of courts in the temporarily occupied territories of Ukraine declared a forced layoff. As a result, the fight against criminal manifestations in these territories becomes more difficult. As long as perpetrators of gender-based violence continue to remain at large with near-total impunity and victims do not have full access to justice, lasting peace cannot be achieved. Therefore, today, in the context of the Russian armed aggression against Ukraine, the annexation of the Autonomous Republic of Crimea and the occupation of part of the Ukrainian territory, the study of the issue of access to justice for victims of gender-based violence in the context of armed conflict is relevant.

After the Ukrainian military began to liberate the first settlements in the spring of last year, our society literally shuddered at what it saw. In addition to the testimonies and evidence of mass torture, murder, humiliation and intimidation committed by the occupiers, the Ukrainian and international communities learned that the Russian military resorted to – and continues to resort to – numerous acts of gender-based violence in the occupied territories. The increase in gender-based violence in the temporarily occupied territories of Ukraine is due to many factors, among which we can highlight:

- a complex criminogenic situation in the conflict zone;
- weakening of state institutions; destruction of social structures;
- dysfunction of law enforcement agencies, which for some time was typical in the zone of hostilities;
- the complexity of the legal status of territories not controlled by Ukraine;
- changing the gender balance in certain territories;
- the vulnerability of people living near the demarcation line and in territories not controlled by Ukraine.

Women and girls are more vulnerable to gender-based violence, and most perpetrators are men. However, men are also regularly victimized during armed conflict, particularly in prisons, where the inherent power imbalance between detainees and their captors increases the risk of violence. Women and men tend to experience different forms of violence. Men more often suffer from genital beating, castration, rape with foreign objects and forced to have sexual acts with other detainees. Women are more likely to be raped, often by multiple perpetrators and repeatedly, and often become victims of sexual slavery. In recorded cases, the treatment of pregnant detainees was deliberately harsh: women were not given the opportunity to go to the toilet, and there was no access to fresh air. Women were forced to carry heavy pans when they were recruited to work in the kitchen. They were not given medical care. As a result of the beating, one of the women lost her child. In both cases, pregnant women were tortured in order to deliberately damage the womb and thus punish the future mothers for their ideological beliefs. The attempt to harm the fetus was explained as a kind of mechanism to prevent the spread of certain "undesirable" social ideas and reduce the number of potential ideological opponents in the future [9, p. 60].

Therefore, in order to conduct a more comprehensive research, we suggest considering two problematic aspects of access to justice for victims of gender-based violence in the context of armed conflict. In the context of the substantive analysis of the first factor, in particular the "territorial" one, the violation of which caused serious problems in the sphere of justice in Ukraine, let us point out the following. According to part 1 of Article 6 of the European Convention on Human Rights, everyone has the right to a fair and public trial within a reasonable time by an independent and impartial court established by law [4]. This provision is also developed in Article 8 of the Basic Law of our country, where it is stated that the principle of the rule of law is recognized and applied in Ukraine, which includes access to court [2]. And in accordance with part 1 of Article 6 of the Code of Administrative Procedure of Ukraine, the Court, when deciding a case, is guided by the principle of the rule of law, according to which, in particular, a person, his rights and freedoms are recognized as the highest values and determine the content and direction of the state's activities [1]. In addition, Article 64 of the Constitution of Ukraine stipulates that the rights and freedoms of a person and a citizen cannot be limited, except in cases provided for by the Constitution of Ukraine. Such a person's right to a fair trial and access to the court (justice) cannot be limited in the conditions of martial law and state of emergency [2]. The above-mentioned norms establish the obligation of the state to ensure the possibility of exercising the right to judicial protection. But what exactly is meant by the "right of access to court" or "access to justice"? Having considered the opinions of experts, we can conclude that the accessibility of justice means both the legal provisions and the real possibility of unimpeded appeal to the court to protect one's rights, freedoms and interests. Two main elements of access to justice can be singled out, namely: the territorial proximity of courts to the population and the creation of conditions that will contribute to the effective administration of justice, as well as the reasonable amount of court costs and the creation of a procedural mechanism for delay or partial or full exemption from payment of court costs and other economic elements and guarantees.

The armed conflict, which is currently taking place on the territory of Ukraine, caused by the aggression of the Russian Federation, has caused enormous damage to our country, which is impossible to estimate. This has led to the emergence of a number of problems, including the need to ensure access to justice, justice and restoration of the violated rights of tens of thousands of people. Probably, one of the biggest problems is the issue of territorial accessibility of the relocated courts: a person who is in a territory not controlled by the Government, in order to get to a court located in the territory of Ukraine, has to cover a considerable distance, bypassing roadblocks and dangerous sections of the road that can be fired upon by terrorists. The distance, which before, in peaceful times, people added in a few hours, can take a whole day. This makes courts inaccessible to Ukrainian citizens who are forced, for objective reasons, to be on the territory of the self-proclaimed republics of the «DPR» and «LPR». The situation with physical access to the courts of persons who have left uncontrolled territory is not much better, since the territorial jurisdiction of the courts has changed, as well as the place of residence of these citizens, who are forced to wait for court proceedings in a territory far from their new place of residence. Problems with the administration of justice are: limited resources; recovery of case materials; lack of action plans in emergency situations; failure to enforce court decisions.

It also became impossible to administer justice in connection with the damage to the premises where judicial bodies are located, the pressure on judges from representatives of illegal armed formations, the presence of a real threat to the lives of both employees of judicial bodies and citizens who need judicial protection. The functioning of courts, prosecutor's offices, internal affairs bodies (police), as well as penitentiary institutions of Donetsk and Luhansk regions ended up in the occupied territory and ceased their activities, but only a part of them was evacuated and started work in other cities. Thus, people living in the temporarily occupied territories of Ukraine actually lost access to justice, and although they were not

deprived of access to court in the territory controlled by Ukraine, it was physically very difficult and inconvenient. Also, the questionnaire, which was conducted as part of the report on the results of the research on the capacity of the judicial system, summarizes the opinion of the judges that the most urgent problem that prevented the administration of justice was precisely the impossibility of obtaining case materials that remained in the temporarily occupied territories. The loss of case materials occurred as a result of the sudden evacuation of courts and prosecutor's offices or in connection with attempts to capture them, or the destruction of the premises of courts and prosecutor's offices as a result of shelling. For example, according to the information provided by the employees of the displaced Donetsk Appeals Administrative Court, the court building was captured by armed persons who destroyed case materials. The court employees had to rent a truck in order to transport the case materials that they managed to find. Similarly, it was not possible to remove the case materials from the Yasynuvat city district court (Donetsk region), while some of the materials were destroyed or burned. After the capture of the Luhansk Oblast Prosecutor's Office by illegal armed groups, its employees also failed to collect case materials, with the exception of individual personal documents. Courts and prosecutor's offices often have to choose which materials to take, given their limited resources. According to employees of the courts and prosecutor's offices, in many cases they are prevented from taking case materials that remained in the former buildings of these bodies in the territories controlled by the «LPR» and «DPR» [8].

Thus, the armed conflict of the Russian Federation really had a strong impact on our country, on people's normal life and on the judicial system, including limiting the right to access to justice. The actual impossibility of getting to the court at the place of residence, constant crossing of roadblocks to get to the hearing, the difficulty of restoring lost materials, the complicated procedure of notification of the time and place of hearing the case, because correspondence with persons who live in the territory not under the control of Ukraine is almost impossible, and there are also many others nuances that during this difficult time left their mark on the administration of justice in the temporarily occupied territory of our country. Administration of justice in the temporarily occupied territories of Ukraine is impossible, which is connected with at least two determining factors, which are: the violation of the principle of territoriality of the functioning of the courts of the judicial system of Ukraine and the loss of case materials as a result of the sudden evacuation of the courts caused by the military conflict on the territory of our state. The above-mentioned factors, in turn, lead to the appearance of a number of other negative concomitant factors that complicate the administration of proper justice in Ukraine and, ultimately, undermine public trust in judicial bodies and judges in general, despite the painstaking daily work of thousands of judges who conscientiously perform their assigned duties, the state's constitutional obligations to ensure a fair, impartial and timely resolution of disputes in order to effectively protect the violated rights, freedoms and interests of individuals, rights and interests of legal entities.

Analyzing the second problematic aspect of access to justice for victims of gender-based violence in armed conflict, it is appropriate to note the following. Many cases of gender-based violence go unreported due to society's ambiguous attitude to this sensitive topic and lack of trust in the police and the justice system. Therefore, official statistics do not reflect the real seriousness of the problem (Fig. 1).

These numbers reflect only the number of facts where victims are willing to testify now. Kherson Oblast and Kyiv Oblast are leading in terms of the number of victims' testimonies. In total, prosecutors and investigators recorded 155 cases of conflict-related sexual violence (CSV). This was discussed during a joint meeting of prosecutors of the Prosecutor General's Office and the leadership of the investigation of the National Police.

It is very difficult to motivate people to report such information to law enforcement agencies, and no one has the right to persuade them. Many women who have survived gender-based violence have left the occupied territories outside of Ukraine and do not know how and to whom they can

report this there (in the case when they were forced to leave for the Russian Federation, they are also quite afraid). Also, some of the victims themselves do not identify themselves as victims. For example, by giving "consent" under pressure to expose themselves while crossing a roadblock, women are less likely to consider themselves victims of gender-based violence and contact the police.

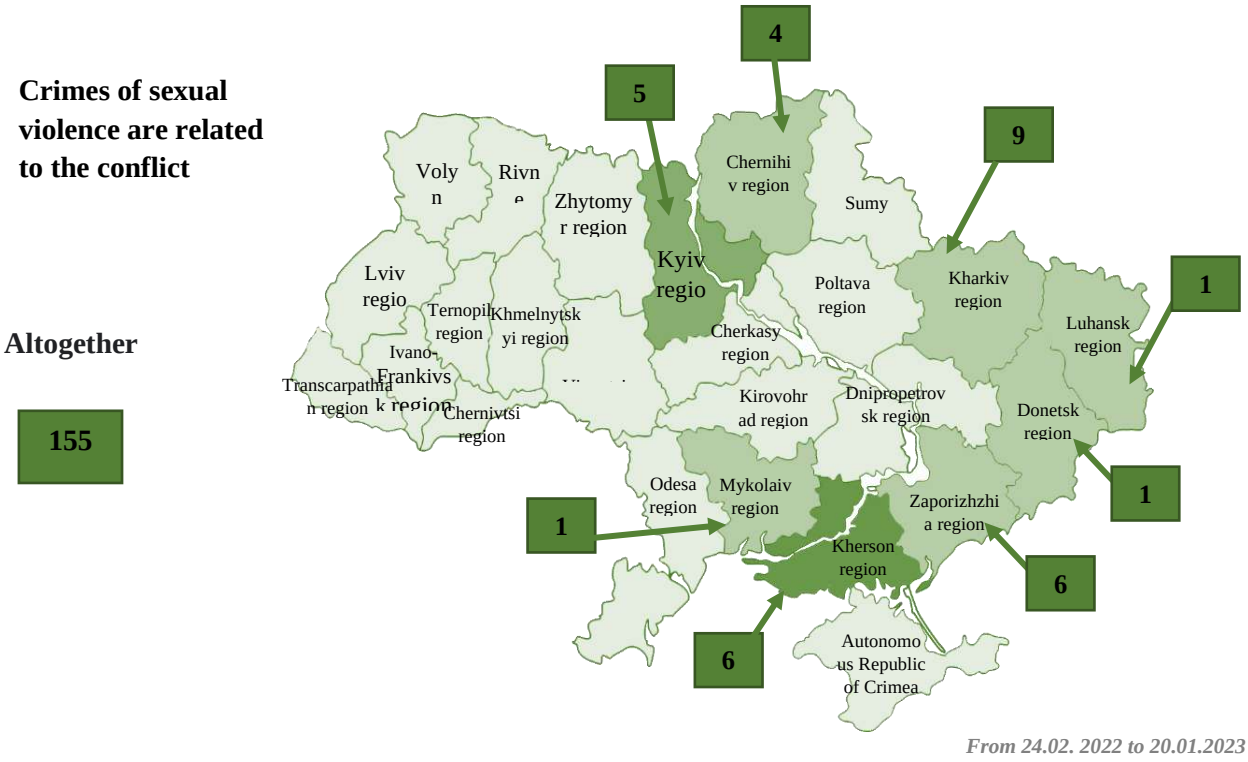

Fig.1. Statistics of cases of sexual violence related to the conflict [5].

There is no doubt that survivors of gender-based violence during war are in greater need of support and protection, as the testimonies are often very painful for them and can cause re-traumatisation. This support cannot depend on the willingness of victims to report violence to official institutions and to be witnesses in the process. Key persons must be ready to protect and support women if they seek help in any circumstances. Judiciary institutions are important actors in ensuring that perpetrators of war crimes are punished, a moral victory and justice for survivors, and in preventing the recurrence of violence against women and girls. It restores self-confidence to victims, increases opportunities for more productive participation in public life, and creates the conditions for a life free from fear and pressure. To make the process as effective and efficient as possible, victims need support in accessing justice. Various forms of support for victims of any form of violence are necessary measures for all sections of society.

Having analyzed the problematic aspects of access to justice for victims of gender-based violence in the context of armed conflict, it is worth noting that an important factor in the aspect of improving the administration of justice in the East of Ukraine was the introduction of electronic justice, thanks to which access to justice is ensured for everyone. Currently, in Donetsk and Luhansk regions, you can file a lawsuit in court in electronic form, you do not need to be personally present at court sessions. Court employees in the East of Ukraine are actively introducing electronic judicial means. They scan the documents that come to the court

and send them electronically to the participants in the court process for familiarization with the case materials, organize and ensure the hearing of cases using video conferencing, and send court decisions in electronic form. The active implementation of electronic justice in the East of Ukraine meets the requirements and principles of international law, for example, the "Guidelines for electronic justice", adopted at the 28th plenary meeting on December 6-7, 2016 by the European Commission on the Effectiveness of Justice, as well as the practice of remote justice of a number of European states (Austria, Germany, Poland, Croatia, Switzerland). Therefore, in the conditions of military aggression in the temporarily occupied territories of Ukraine, the strengthening of the criminogenic situation in the front-line zone, the complication of public transport, the impoverishment of the civilian population and other negative factors, the introduction of electronic justice nevertheless allows a person to realize his constitutional right to access to justice. Consideration of cases in the remote mode is not only characterized by convenience, but also provides additional security for citizens – participants in the legal process, who are located in another place several hundred kilometers from the specified judicial institutions. In many courts, there are no conditions to ensure at least minimal protection from shelling. Some courts are generally located in emergency buildings or located next to strategic objects, police stations, military units. Conducting court hearings in such premises cannot guarantee the safety of visitors. Therefore, remote consideration of cases is the only way to minimize existing threats to the life and health of citizens in the conditions of martial law.

However, effective electronic justice cannot be effectively carried out in all regions of Ukraine due to the lack of uninterrupted power supply and Internet access. In the event of a long-term absence of light and communication, it is impossible to ensure the remote operation of the court. In fact, access to the Internet provides access to justice. Also, the achievement of high-quality online judiciary in the temporarily occupied territories of Ukraine is impossible without the necessary material capital investments of the state, and from the participants in the judicial process – the appropriate level of legal culture, public self-awareness and responsibility.

In order to better understand the problem of access to justice faced by victims of gender-based violence, mostly due to public condemnation in the context of armed conflict, it is necessary to develop clear instructions and procedures for communicating with victims, based on the principles of non-discrimination and anonymity. This will help encourage victims to report such violations without fear of societal stigma. That is, general awareness of this phenomenon plays an important role in understanding gender-based violence. Therefore, it is advisable to introduce multi-sectoral educational programs and trainings for various target groups. In addition to a comprehensive state policy, it is important to have a coherent system in which all bodies exchange information.

At one time, Bosnia and Herzegovina made mistakes: the victims at a certain point refused to continue communicating with any representatives of state bodies or public organizations due to numerous repeated interrogations. Therefore, a holistic system must include law enforcement, health and social services. All of them should have algorithms for redirecting victims to each other depending on the needs of the victims themselves. Between these structures there should also be a working system of exchange of information received from the victims, so as not to re-traumatize them every time. These systems should be based on the confidentiality of information about victims and obtaining consent from them at each stage of passing through the system. So, for example, in Bosnia and Herzegovina, a scheme was introduced, when information about cases of gender-based violence was not fully documented, but only anonymous testimonies were provided to judicial authorities, in particular international ones. If the representatives of the judicial body decided that the case had the potential to be considered, they applied for a specific case to the responsible body, which notified the victim about it and asked whether she agrees to the consideration of her case [7].

Equally important is the Council of Europe Convention on the Prevention of Violence against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention). Thus, in the section dealing with

the protection and support of victims of violence, it is emphasized that all forms of violence covered by the scope of the Convention do not stop during an armed conflict or a period of occupation [3]. It ensures the continued application of the Convention during armed conflict, in addition to the principles of international humanitarian law and international criminal law. The provisions of the Istanbul Convention recognize the key participants and principles of support and protection, obliging member states to protect women and girls from violence during and after war and to ensure mutual cooperation and coordination in providing support and protection to victims and witnesses of all forms of violence. The following mechanisms are particularly emphasized: judiciary, prosecutor's office, law enforcement agencies, local and regional authorities, non-governmental organizations and other relevant organizations. The Istanbul Convention clarifies that the list of entities that may be involved in support and protection is open to enable cooperation with any other organization that a member state deems necessary. The term "mechanism" refers to any formal or informal structure, such as agreed protocols, round tables, or any other method that enables the cooperation of a large number of experts using a standardized approach. It does not require the creation of an official body or institution. It also emphasizes the importance of being able to refer victims to specialized support services, such as a women's shelter or a crisis center for victims of rape and sexual violence, often run by non-governmental organizations. These services will support victims by providing health care, collecting forensic data, providing psychological and legal counseling if needed, and helping with follow-up activities such as working with the court system.

Analyzing the issue of access to justice for victims of gender-based violence in the context of armed conflict in the temporarily occupied territories of Ukraine, it can be noted that the issue is constantly in the spectrum of attention of state authorities, local governments, public institutions and international organizations. Relevant laws, presidential decrees, resolutions and orders of the government have been adopted, and the process of legislative improvement is ongoing. An important direction of state policy in modern conditions is the expansion of the system of informing women about the possibility of obtaining free legal assistance, support for victims of gender-based violence. According to paragraph 13 of part 1 of article 14 of the Law of Ukraine "On Free Legal Aid", persons who have suffered from domestic violence or gender-based violence have the right to free secondary legal aid in accordance with this Law and other laws of Ukraine – for all types of legal services , provided by the second part of Article 13 of this Law [6]. That is, victims of gender-based violence have the right to free secondary legal assistance, which includes the following types of legal services: protection; representation of the interests of persons entitled to free secondary legal assistance in courts, other state bodies, local self-government bodies, before other persons; drawing up procedural documents. Thus, ensuring access to justice and other mechanisms of legal protection for persons who have suffered from gender-based violence in the context of armed conflict can be carried out by providing free legal aid. It is worth emphasizing the fact that adopted laws and other by-laws or amendments to the current national legislation of Ukraine in the field of combating gender-based violence should be brought to wide circles of the public with the help of information campaigns. This will contribute to the realization of the right to protection of victims from gender-based violence to a greater extent.

So, summarizing all of the above, we can come to the conclusion that gender-based violence in the temporarily occupied territories of Ukraine in conditions of armed conflict is not just a criminal offense, it is a violation of international humanitarian law and human rights. A person who has survived gender-based violence is always faced with a huge number of "doors" that must be opened, entered, told what happened, and certain procedures must be completed. And then knock on the next ones. And that's all despite the state she's in. She needs to find strength from somewhere, to tell about her experiences again and again to different people who react to it in different ways. So, in my opinion, it should be a single complex of legal, psychological and other services, which a person will be able to receive as safely as possible. It should be systematic help, not one-time. That is, you need professional psychological, legal, medical support, a lawyer who specializes in this

category of cases. After all, for a person who has survived gender-based violence, safety remains the primary issue. And that's why I would advise inviting a psychologist to the interrogations of the investigators, that's how the victims will feel safer, more protected.

It is worth noting that a comprehensive approach should include not only protection and response, but also components such as prevention, as well as its definition in the legal field and access to justice for victims. If we talk about the prevention of gender-based violence in the zone of armed conflict, the main problems in this context are the lack of trust of the population in the justice system and the ignorance of the employees of the structures that work with the victims of what gender-based violence is and what damage it can cause victims. At the same time, a significant military presence in populated areas creates an environment conducive to the occurrence of these war crimes. Mechanisms for direct protection of victims of gender-based violence should be created based on the existing problems, and it should be a comprehensive assistance that will include the following components: recognition of the problem at the national level by making changes to the legislation, in particular to the Criminal Code of Ukraine; provision of medical assistance to victims: it should be available to all victims, even if they do not want to contact law enforcement agencies; provision of psychological assistance; provision of free legal assistance; creation of a consultation hotline for victims; creation of rehabilitation programs, which would already include medical, psychological and legal support, as well as the provision of asylum; creation of programs aimed at the reintegration of victims into society. If we talk about the aspect of access to justice, it has several components, such as documenting cases of gender-based violence, harmonization of national legislation with international law, strengthening the capacity of law enforcement agencies, proper investigation of such cases and prosecution of offenders.

References

1. Administrative Judicial Code of Ukraine: Law of Ukraine dated July 6, 2005 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15 (date of application : 28.01.2023).
2. Constitution of Ukraine: Law of Ukraine dated June 28, 1996 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254 %D0 %BA/96- %D0 %B2 %D1 %80 (date of application : 27.01.2023).
3. Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence (Istanbul Convention): International document dated May 11, 2011. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/994_001 -11 (date of application : 02.02.2023).
4. Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (with protocols): International document dated November 4, 1950 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/995_004 (date of application: 25.01.2023).
5. Official website of the Prosecutor General's Office. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/ posts/prokuratura-ta-nacpoliciya-zafiksuvali-vze-155-vipadkiv seksualnogo-nasilstva-naibilse-na-xersonshhini-ta-kiyivshhini
6. On free legal aid: Law of Ukraine dated June 2, 2011. URL: https://zakon.rada.gov.ua/ laws/card/3460-17 (date of application : 09.02.2023).
7. Sexual violence during the war: how the experience of Bosnia and Herzegovina will help Ukraine // Official resource of the human rights center ZMINA. URL: https://zmina.info/articles/seksualne-nasylstvo-pid-chas-vijny-yak-dosvid-bosniyi-i-gerczegovyny-dopomozhe-ukrajini
8. Thematic report "Access to justice in the context of the conflict in Ukraine"// Organization for Security and Cooperation in Europe. URL: http://www.osce.org/uk/ukraine-smm/212321?download=true.
9. War without rules: gender-based violence associated with the armed conflict in eastern Ukraine / A. Alyokhin, S. Kyrychenko, A. Korynevych, etc. ; in general ed. V. Shcherbachenko, G. Yanova // NGO "Eastern Ukrainian Center of Public Initiatives". – K., 2017. – 216 p.

Anna Moroz
«Law», the 3rd year of study
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman
Research supervisor – Ph.D. in Law , Kateryna Ilikchieva

THE RELATIONSHIP BETWEEN SEX EDUCATION AND GENDER-BASED VIOLENCE

Gender-based violence (GBV) is a complex and pervasive problem that affects people of all ages and backgrounds. Gender-based violence is a complex and pervasive problem that affects people of all ages and backgrounds. Sex education has been proposed as a potential solution to this problem, as it has the potential to challenge harmful beliefs and promote healthy relationships.

This research aims to explore the relationship between sex education and gender-based violence, with a focus on the evidence surrounding its effectiveness and limitations.

Gender-based violence is a pervasive problem that affects individuals and communities worldwide. According to the World Health Organization, one in three women will experience physical or sexual violence in their lifetime [11]. This violence can take many forms, including intimate partner violence, sexual harassment, sexual assault, and female genital mutilation. While gender-based violence is often attributed to individual factors, such as anger or substance abuse, it is increasingly recognized as a structural issue that is rooted in gender inequality and social norms that perpetuate violence against women and other marginalized groups. But I think the main reason is the lack of sex education, which only increases the number of people who live thinking in stereotypes.

Sex education has been proposed as a potential strategy to prevent gender-based violence by promoting healthy relationships, consent, and gender equality.

This paper will consider the relationship between sex education and such a type of gender-based violence as sexual violence. Why sexual violence? Because this issue is the most researched and painful for society.

Firstly, it is necessary to identify the causes of gender-based and sexual violence.

1) Low standard of living – characteristic is unemployment, financial and material insecurity in the family of the victim or offender.

2) Low morale – indifference to one's own life, violation of personal boundaries, immoral lifestyle.

3) Low cultural level – it's not about knowledge. This is about comprehensive development, the ability to communicate with other people. Sometimes it is precisely these skills that a person lacks, so it is difficult for him to get into a cultural environment and avoid unwanted acquaintances.

4) The influence of religious norms – if you turn to the religions of certain countries, you can see that physical punishment and neglect of a woman, her rights and wishes are normal. But this is unacceptable in the 21st century.

5) The presence of bad habits – alcohol and drugs reduce alertness and increase bravery. You can lose your sanity.

6) Low level of sexual education – the lack of clear and scientifically based sex education leads to a decrease in the level of responsibility for one's own actions, a lack of understanding of the probable risks of sexual life. The consequence is also early sexual relations, pregnancy and diseases of the reproductive system.

7) Silence of crime of sexual – trust in others, dependence on stereotypes, shame and fear play a role.

8) Psychological prerequisites – lack of respect among family members, lack of love for a woman, for a man, for a child, cruelty, emotional coldness and indifference among family members as a norm of behavior that is passed from one generation to another.

9) Low level of punishment – some criminals remain unpunished. This is both a problem of law enforcement agencies and the legislative regulation of prosecution of persons who have committed violence.

Understanding the causes of gender-based violence is already half way to fighting it. The relationship between sex education and gender-based violence is a topic of significant interest in the field of criminology. While some may hold stereotypes about the relationship between the two, there is a growing body of research that supports the idea that comprehensive sex education can play a role in preventing gender-based violence.

Criminology, the study of crime and criminal behavior, has sought to understand this relationship by examining the ways in which sex education may contribute to the prevention of gender-based violence.

And if the reasons are different in each case, then there is something that is common to the majority of society. We are talking about stereotypes about sexual education and the victim's responsibility for gender-based violence. Stereotypes are typical for the adult population, especially for parents and teachers.

Such stereotypes can be singled out:

- Discussing contraception at school encourages teenagers to start having sex early.
- Having sex before marriage is shameful, and someone who has had several sexual partners is depraved.
- Church representatives should be involved in sex education.
- Talking about sex and gender specifics with children is uncomfortable and inappropriate. It's a shame.

In fact, we have such a problem: young teachers are hardly taught how to talk to parents about sex education, to teach topics about sexuality, without affecting sensitive cultural and religious feelings. They do not familiarize themselves with educational programs on sex education, the methodology and practice of teaching such topics.

Another type of stereotype concerns gender-based violence. One such stereotype is that gender-based violence occurs only in relationships between partners of the opposite sex. In fact, gender-based violence can occur in any relationship.

Another stereotype is that gender-based violence is only physical violence.

A third stereotype is that gender-based violence occurs only in marginalized groups of the population, such as the homeless or drug addicts. In fact, gender-based violence can happen to anyone, regardless of their status, age, ethnicity or social standing.

Another stereotype about gender-based violence is that the victims themselves are to blame for their situation. This is a wrong attitude that can prevent victims from getting the support and help they need to overcome the consequences of violence and return to a normal life.

It is important to remember that stereotypes about gender-based violence can hinder not only the detection and prevention of violence, but can also increase its spread. More emphasis needs to be placed on education and awareness to break down these stereotypes and create a safe environment for all.

We can demonstrate this problem in a study initiated by the Center for the Dignity of the Child of the Ukrainian Catholic University. Thanks to their survey, we can investigate the relationship between the life experiences of people who have become victims of gender-based or sexual violence and support for the introduction of sex education in Ukraine.

We have such disappointing statistics:

- 23 % of Ukrainians said that they had experienced sexual violence and harassment in childhood;
- 4 % of Ukrainians answered that they experienced rape before the age of 18;
- 43 % of victims did not tell anyone about what happened;
- 42 % of Ukrainians first learned about sex from friends, and 17 % from their parents;
- 62 % of Ukrainians believe that sexual violence is committed by strangers, but in fact, in 85 % of cases, children are harmed by adults they know [10].

Such figures are evidence that individuals were afraid to confess what happened due to distrust of others. This is another sign of the low level of sexual awareness of the population.

The other side of this research is to find out the level of people's readiness to implement sex education in schools and kindergartens.

In this case, we are talking about the sexual education of children after the age of 8. But many psychologists have a different opinion on this matter. Four years is a perfectly normal age to talk to children about these topics. It is very important that parents teach children to call these body parts by their names. It is necessary to provide knowledge according to age [6].

Comment: indicator 1 – people who believe that sex education is the parents' duty; indicator 2 – people who put the responsibility for sex education on teachers; indicator 3 – Ukrainians who would like to introduce sex education in schools for children up to 8 years old; indicator 4 – individuals support the introduction of sex education for children aged 9 and over; indicator 5 – people who supported the beginning of such lessons from the age of 14 [10].

Researching this issue, I decided to make my survey. The study was conducted on the basis of Instagram. I researched the issue of people's attitudes towards sex education and the guilt of participants of violence.

Three main questions:

1) Where should children learn about sex education?
2) Have you been a victim of sexual harassment?
3) Who is guilty of sexual violence?

This is a shock. People think that the victims are to blame for the violence against them. There were even people with a professional legal education among the interviewed persons. This is a manifestation of stereotypes.

A person cannot be guilty of being born beautiful. A person cannot be blamed for having a good taste in style in clothes. And a person cannot predict the actions of other members of society.

In my opinion, the people who said that sex education should be done by the parents have not had conversations with their parents.

I also believe that people who believe that sex education is the teacher's responsibility are simply afraid of responsibility. Maybe it's just a problem of our mentality, which will change only after a few generations.

The results can be seen in the histograms, which are shown below.

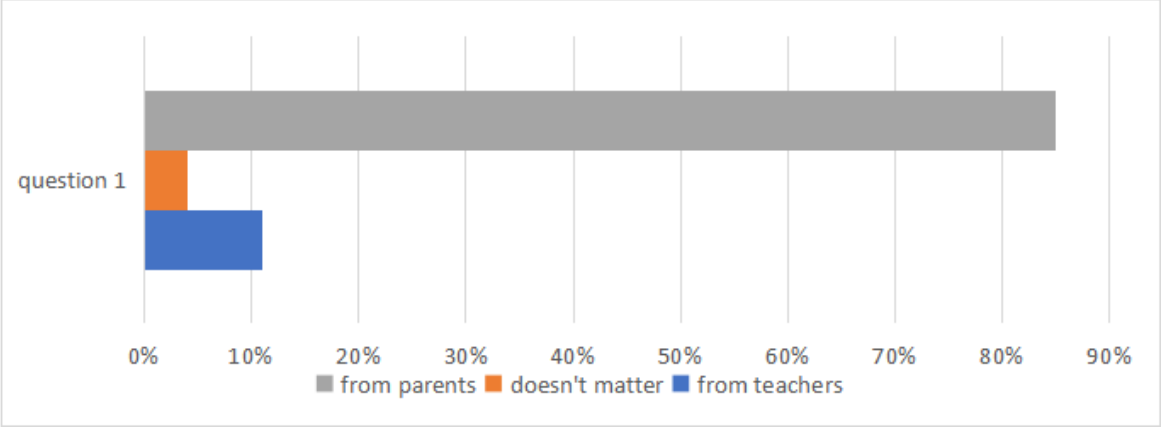

Advantages	Disadvantages
Sex education should be taught at least from the age when it becomes interesting for children. A person just needs to be explained what is happening to him. And learn to live with it. Don't stop being just yourself. So, here's the simple truth: sex education follows the social trend of sexual emancipation, and not vice versa.	Early sex education provokes the child to premature sexual intercourse. As a result of sexual education, the child may come to think that he is lagging behind his peers, who may already know what it is. A mixture of complexes that have arisen and confidential communication on this topic with older people can become a mechanism that provokes a teenager to early sexual intercourse.
At the beginning of the sexual revolution of the 1960s, the early onset of sexual life was an integral part of poor studies, involvement in crime, and violence. As soon as society began to take a calm attitude towards sexual education, began to help children and adolescents to master the skills of sexual life, the connection between sexual life and the so-called gangster behavior significantly weakened or even completely disappeared. As a result, adolescent sexuality has evolved from a model of conquering a woman by a man to a model of communication, negotiation and mutual consent, which has reduced the prevalence of sexual violence.	Early sex education is the cause of teenage pregnancy. In this way, children will want to try something they already know so much about, but will not think about the consequences of realizing their instincts and about the fact that something can go wrong.
Early sex education responds to the general trend of emancipation and freedom. For example, sexologist Wilhelm Reich, psychologists Sigmund Freud, and James William Prescott viewed sex education as a release from social control of the body. In fact, a person is given the knowledge necessary to achieve liberation from socially organized sexual repression and to express one's own opinion. Just a little sex education that gives everyone – freedom.	Early sex education is institutionalized corruption that deprives children of their childhood and reduces the effectiveness of their education. From a physiological point of view, a person is ready for sexual activity from about 18 years old, girls mature earlier. In some cultures, the normal age for marriage starts at 14. It all depends on the culture and characteristics of society. To enter adulthood, both boys and girls need to get an education, find a job. The early onset of sexual activity stops the normal maturation of the child [3].

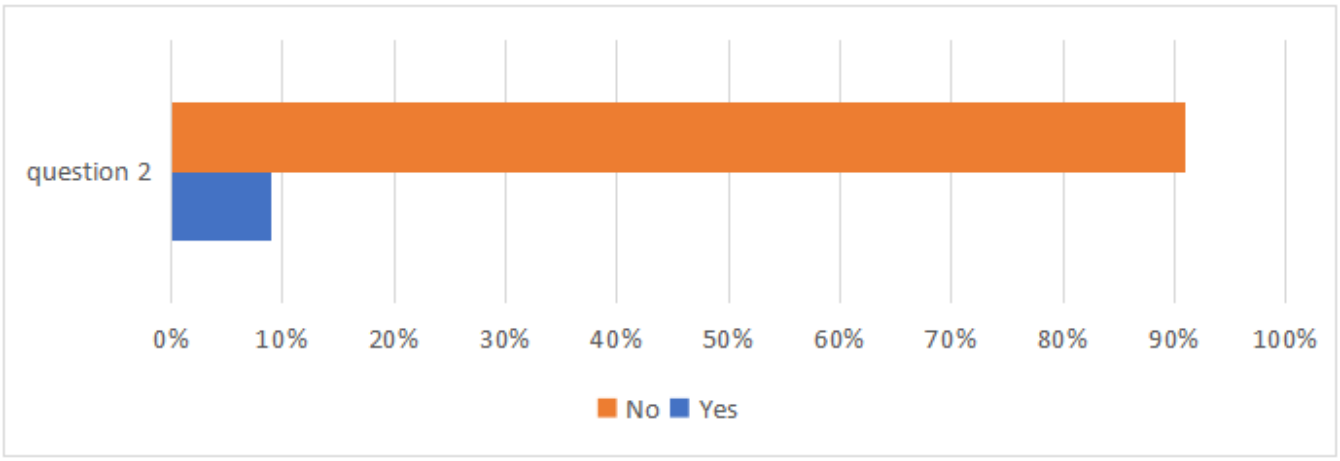

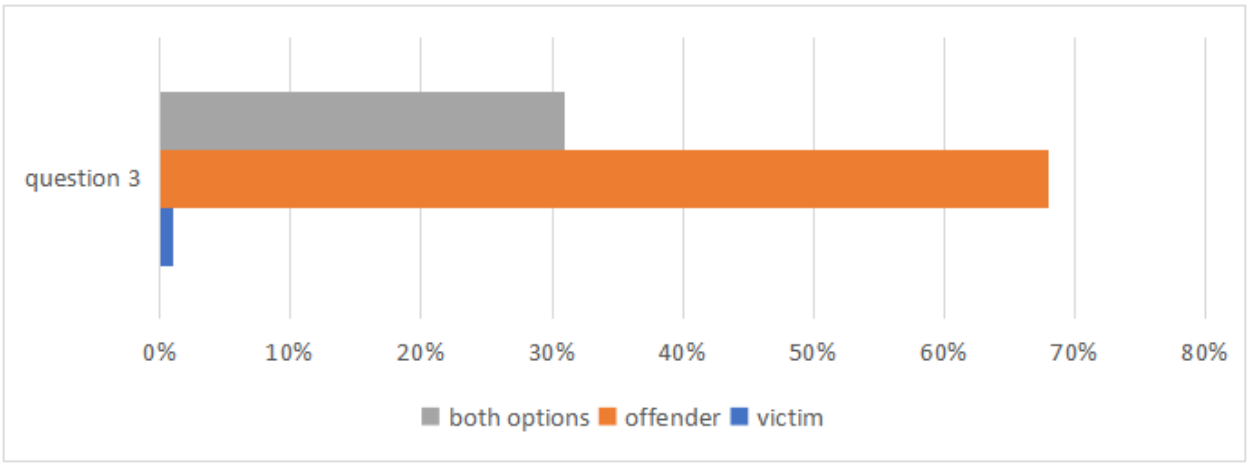

We can determine that sexuality education is necessary to prevent gender-based and sexual violence. However, there are different opinions according to which there are theories of advantages and disadvantages of sex education.

It should be understood that sexual education is not about calls to join the LGBT community or about campaigning for early sexual life, it is about the physiology and processes of one's own body, understanding boundaries, the ability to say "no", about a healthy lifestyle, about understanding about your needs, about emotional and psychological states, about respect for your body, conscious choice, about the peculiarities of family planning and ways to avoid any form of violence, not only if you are a girl.

World statistics convincingly prove that the implementation of sexual education in educational institutions reduces the incidence of HIV/AIDS, reduces the number of early pregnancies, does not cause acceleration of sexual debuts, teaches to recognize and resist sexual violence.

Although sex education is necessary, there are certain limitations. Limitations of sex education in addressing gender-based violence.

While sex education has the potential to be a powerful tool in the prevention of gender-based violence, it is important to recognize its limitations. One of the main challenges is that sex education is often not accessible to all individuals, particularly those who live in areas where it is not prioritized or where there are cultural barriers to its implementation. Furthermore, sex education is often stigmatized, which can make it difficult for individuals to access or engage with the information being provided.

Another limitation of sex education is that it is often narrowly focused on sexual health and relationships, which can make it difficult to address the broader social and cultural factors that contribute to gender-based violence. For example, sex education may not address issues such as gender inequality, power imbalances, and cultural norms that perpetuate violence against women and other marginalized groups.

Considering all the limitations, we have to remember the goal. The main goal of sex education is to provide students with access to truthful information related to the topic, which in the long run will reduce risky sexual behavior.

UNESCO studies demonstrate that effective sex education programs can actually:

- improve awareness by increasing the amount of verified knowledge;
- clarify and strengthen positive values and attitudes;
- teach to make conscious decisions;
- expand the understanding of social norms;
- simplify communication with parents [9].

Furthermore, sex education can also help individuals recognize and report instances of gender-based violence. Education that raises awareness about the different forms of violence and how to seek help can empower individuals to speak out and take action when they or someone they know is experiencing violence.

Conclusion

Gender-based violence is a significant problem that affects individuals of all ages and genders. Comprehensive sexual education has the potential to contribute to reducing gender-based violence by promoting positive attitudes toward gender equality, challenging harmful gender norms and stereotypes, and increasing knowledge of and access to sexual and reproductive health services.

However, the effectiveness of comprehensive sexuality education in reducing gender-based violence may depend on various factors, such as the content of the education, the age and gender of the students, and the cultural context in which the education takes place.

Ultimately, the relationship between sex education and gender-based violence is complex and multifaceted. While sex education can play an important role in preventing gender-based violence, it is important to ensure that the education provided is comprehensive, inclusive, and empowering. By promoting healthy relationships and raising awareness about gender-based violence, we can work towards a society that is free from violence and oppression.

References

1. Daniela Dolotova. Sex education in Ukrainian – about taboos and superstitions around "spicy" topics, 2023, URL: https://vikna.tv/dlia-tebe/batkivstvo/seksualne-vyhovannya-po-ukrayinsky-chogo-ne-vystachaye-nashij-osviti/
2. Denis Shulenin. Sexual education in Ukraine and the world, 2021, URL: http://fj.onu.edu.ua/seksualna-osvita-v-ukraini-ta-sviti/
3. EARLY SEXUAL EDUCATION. PROS AND CONS, Poltavshchyna Internet edition, 2018, URL: https://poltava.to/project/3977/
4. Ending violence at school with comprehensive sexuality education, 2016, URL: https://plan-uk.org/blogs/ending-violence-at-school-with-comprehensive-sexuality-education
5. Lilia Pechura. About sex, consent and why it's important to talk about it in school, 2019, URL: https://life.pravda.com.ua/columns/2019/01/22/235211/
6. Nadia Konstantinova. Sexual education of children. Why should we talk about this?, 2021, URL: https://www.radiosvoboda.org/a/seksualna-osvita-ditey/31088478.html
7. Sigmund Freud. Three essays on the theory of sexuality, p.6, URL: https://bookap.info/clasik/freyd_tri_ocherka_po_teorii_seksualnosti/gl6.shtm
8. SEX EDUCATION, URL: https://genderindetail.org.ua/spetsialni-rubriki/seksualnist/
9. Sex education: radical or necessary, URL: https://osvitanova.com.ua/posts/2889-seksualna-osvita-radykalno-chy-potribno
10. Ukrainian Catholic University. "Sexual violence in Ukraine: from awareness to protection", 2021, URL: https://ucu.edu.ua/news/43-ukrayintsiv-yaki-perezhyly-seksualne-nasyllya-v-dytynstvi-nikomu-pro-tse-ne-rozpovidaly/
11. World Health Organization. Devastatingly pervasive: 1 in 3 women globally experience violence, 2021, URL: https://www.who.int/news/item/09-03-2021-devastatingly-pervasive-1-in-3-women-globally-experience-violence

Polina Pakhomova
«Law» 2nd year of study,
Kyiv National Economic University
named after Vadym Hetman
The supervisor is Kateryna Hikchieva, candidate of legal sciences,
associate professor of the Department of Public and internationals

ABUSE OF POWER: EXPLOITATION OF REFUGEES

Refugees were, are and will be one of the most vulnerable parts of the population, and now I will explain why.

The problem of human trafficking is considered the slavery of the 21st century. It is also often called «the slavery of our days». The victims of human trafficking most often become those people who want to avoid difficult living conditions at all costs and, for this purpose, often recklessly agree to leave their homeland, naively believing empty promises about a quick increase in their income level.

As a result, many of them fall into difficult situations, become victims of merciless physical and moral exploitation, are forced to perform hard, unpaid work beyond their capabilities, and are also subjected to beatings, threats and humiliation. The problem of human trafficking has become a matter of concern for all civilized mankind.

Despite the fact that more and more countries are joining their efforts in the fight against this phenomenon, modern slavery continues to be a harsh reality of our days. Although there are no exact estimates today, various sources suggest that between two and a half to four million people are victims of human trafficking every year. Many of the traffickers are part of well-organized transnational organized crime syndicates, which, in addition to trafficking, are often involved in other criminal activities, such as drug and arms trafficking. [14 c. 7]

Today, criminals use deceptive means to hold their workforce captive and exploit their labour. Migrant workers are exploited, using control tactics such as charging extortionate recruitment fees, debts, threats of violence, arrest and deportation, withholding of wages, and the confiscation or destruction of documents. That condition of subjection can result in the deprivation of liberty, forced labour, excessive working hours, unfair wages, and unsafe workplaces and working conditions.

The military aggression of the Russian Federation has become a serious challenge for Ukraine and exacerbated the problems associated with the violation of human rights, in particular the problem of human trafficking, because the risks have increased significantly due to military actions illegal movement of people for the purpose of their exploitation and direct human trafficking in various forms. In addition, some acts and crimes related to human trafficking in armed conflict may constitute war crimes. [20]

Following factors contribute to the spread of migration processes today: firstly, war in Ukraine, secondly, great risks regarding your safety/life. Thirdly, the majority of people who left the occupied parts of Ukraine are so traumatized that if they move to another place, they will not be both psychologically and physically safe/emotionally stable. Fourthly, a decrease in the general standard of living, caused by inflationary processes, rising consumer prices, raising tariffs for utility and other services; fifthly, the unsatisfactory pace of economic and social reforms and their low efficiency, which causes people to lose faith in the capabilities of the current government to change life for the better. [10 c.45]

According to the representative of the human rights non-governmental organization Homo Faber in the city of Lublin, children who leave Ukraine unaccompanied are extremely vulnerable now, and due to unstable registration processes in Poland and other border regions, especially at the beginning of the war, many children simply disappeared, and theirs whereabouts unknown [9]

The news department of the American television and radio service CBS informs that according to the statistics of the UN Refugee Agency, about 8 million Ukrainians have been forced to leave their homes. And the impact of the war on Ukrainian youth is particularly devastating, and mass displacement resulted in children being trafficked and sexually exploited. (. U.N. told «credible» claims) [15 c.47]

The UN statistics told us about amount of Ukrainian refugees (for20 May 2022):

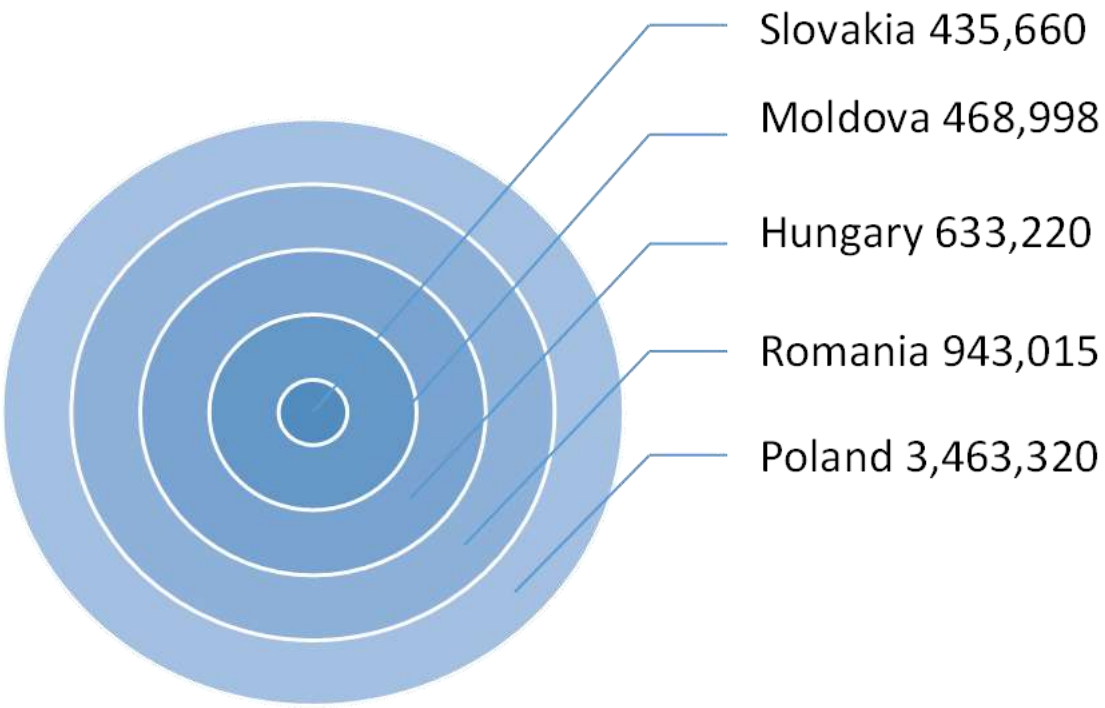

Also, I want to consider in more detail the issue of exploitation of refugee women and children. A special category of victims of human trafficking are women and children from single-parent families (about 80 %), who become victims of sexual exploitation, are forced to beg or engage in the porn business. Fraudsters deceive and mislead by offering work, housing or study abroad, without asking for anything in return. [17 c.120]

Vulnerability, fear and the wider political climate around immigration and asylum create difficult conditions for response. Of particular concern is how immigration insecurity increases the risks of exploitation and trafficking and reduces access to justice. When undocumented migrants responded to calls by law enforcement to report trafficking and exploitation, they feared obstacles in practice, such as fear, mistrust, contempt, and the lack of a safeguard to prevent the exchange of personal data without their consent between law enforcement and immigration authorities. [11 c.34]

Although human trafficking is more often associated with the sexual exploitation of women and girls, we cannot ignore its forms such as: forced labor, slavery or practices similar to slavery, servitude, organ harvesting.

Labor exploitation is one of the most common forms of human trafficking in the world, and it is most active in the following sectors of the economy: construction, production, mining, hospitality (47 %); household (24 %); agriculture (11 %). According to the results of empirical research, it was established that citizens of Ukraine become victims of human trafficking for the purpose of labor exploitation in the following sectors of the economy: agriculture – 43.2 %; industrial and

construction enterprises (construction, underground factories, auxiliary works) – 35.7 %; sphere of entertainment and service – 12 %; other – 9.1 % (housekeeping, care for the elderly or sick) [22]

Global UN data show that among male victims of human trafficking, 17 % of men and 23 % of boys were trafficked for sexual exploitation [21 c. 5]

Research conducted by Leon and Rose demonstrated that traffickers consider boys to be more versatile and therefore use them in various settings for forced labor, forced crime, or domestic servitude. Sexual exploitation and sexual violence against men and boys is sometimes used in conjunction with other forms of trafficking, as an additional way to increase the income that traffickers can obtain from their victims, or as a control or punishment mechanism [18 c. 9]

Media have described foreign children being sexually exploited. Unaccompanied minors become victims of sexual abuse, forced to commit a range of criminal activities, including drug trafficking and property crime. [13 c. 88]

The trafficking of children and young people for sexual exploitation and forced labor is a major public health problem demanding the attention of global healthcare providers and other child-serving professionals. Research consistently demonstrates a variety of adverse physical and mental health conditions associated with exploitation and suggests that many affected children seek healthcare during or close to their period of exploitation. It is imperative that clinicians and the professionals referring children/young people for healthcare have the knowledge, skills, and tools to effectively recognize and appropriately respond to trafficked and at-risk children.m[12 c. 45]

The main forms of child trafficking are: the sale of children, forced begging and sexual exploitation, along with forced labor, production of pornographic products, transplantation, use of children in an armed conflict and for petty criminal activity

UNICEF indicates that people, especially children, fleeing the war in Ukraine are at increased risk of human trafficking and exploitation. Traffickers often seek to take advantage of the chaos that results from large-scale 55 population movements. With more than 1.5 million children having left Ukraine as refugees since February 24, and with many more children forcibly displaced by violence within the country, the threat they face is real and growing. Globally, 21 have become victims of forced labor a million people. [2 c. 155]

Child trafficking is an aggressive form of violence against children and a growing global public health problem. Healthcare providers play a crucial role in combating modern slavery and trafficking by advocating for healthy, nurturing childhoods (vulnerability reduction), recognition of child victims when they present to healthcare and the provision of trauma-informed, survivor-informed, timely healthcare and safeguarding responses. The health impacts of child modern slavery and trafficking are numerous and compounding, particularly severe due to the impact of psychological and physical violence on the developing brain and body.

There is a critical need for further education, advocacy, research and health expertise regarding child pretrafficking vulnerabilities, victim recognition, effective interventions and recovery pathways. There are several global initiatives working to tackle the issue. The International Labor Organization has a programme called the International Programme on the Elimination of Child Labor that works with governments, charities and other organizations to fight child trafficking. It helps to protect children at risk, enforce antitrafficking laws and assist victims in need. [1 c. 159]

The UN Global Initiative to Fight Human Trafficking sees organizations such as the ILO and UNICEF working together to eradicate child trafficking. Its mission is to address the many factors that cause child trafficking. These include making potential victims less vulnerable, ensuring protection to those who fall prey and catching and prosecuting the criminals involved.[5]

Human trafficking, which actually represents one of the forms of modern slavery, belongs to the shameful phenomena of modernity, which, unfortunately, continues exist in many democratic, civilized countries. "Live market of goods" is a highly profitable transnational activity organized crime, operating according to the laws of supply and demand: countries with a higher level of income become recipient countries, and with more low – by donor countries.

People who left Ukraine are in the zone of special interest of criminal organizations. Therefore, raising public awareness of this global problem, encouraging people to actively help and oppose this crime is a very important task today/

The risk does not stop when people cross the Ukrainian border, and countries of transit and destination also play a vital role in reducing risk and building resilience.

In my opinion, this issue can be solved in two ways: legal and practical-social.

The entire structure of international refugee protection is based on the concepts of human rights. Human rights legislation is an expression human aspiration for free, dignified, peaceful and safe living and their protection when applicable violations, repression and threats, poverty and other conditions of an extraordinary nature, which generate flows refugees and forced migrants.

Among the international legal acts aimed at combating trafficking in persons, the Protocol on Prevention and Suppression of Trafficking in Persons, Especially Women and Children and its Punishment plays a special role. It complements the United Nations Convention against Transnational Organized Crime.

The core instrument for the modern understanding of trafficking is the 2001 Trafficking Protocol, adopted under the aegis of the United Nations Office on Drugs and Crime, which provides the internationally agreed definition of trafficking .It also provides a basic set of obligations for States with respect to the criminalisation of trafficking, and cooperation in its prevention and the protection of trafficked persons[16 c 834]

More specific human rights instruments, including the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women, the Istanbul Convention on Violence Against Women and the Convention on the Rightsof the Child all include provisions prohibiting human trafficking. [11]

Decisions by trafficking-status bodies are often a consideration for refugee status determination bodies (even when they should not be). These overlaps are also acknowledged in the legal frameworks, not least through the requirement in anti-trafficking instruments that measures implemented in combatting trafficking do not impinge on the right of individuals to seek asylum. For example, Article 14 of the Trafficking Protocol provides that: Nothing in this Protocol shall affect the rights, obligations, and responsibilities of States and individuals under international law, including international humanitarian law and international human rights law and, in particular, where applicable, the 1951 Convention and the 1967 Protocol relating to the Status of Refugees and the principle of non-refoulment as contained therein. [16 c 799]

The introduction of such a safeguard mechanism is vital to make Ukrainians (and others) feel safe to report cases of trafficking and exploitation. The importance of alternative ways to support refugees, in addition to seeking help from the authorities, should also be noted. [19 c.47]

Employees of the migration police units in the conditions of the Russian-Ukrainian war together with the coordinator of countering human trafficking of the OSCE and the international organization "A21 Ukraine" conduct an information campaign among citizens who go abroad. In the border regions, preventive conversations are held with people to avoid falling into the situation of human trafficking. Law enforcement officers have developed informational materials with contact numbers of telephone hotlines in Ukraine and abroad for consultation or emergency assistance. Police officers distribute leaflets to citizens at border checkpoints and train stations, urging citizens who are leaving Ukraine due to military aggression to avoid any dubious job offers.[23]

Modern media and information technologies, namely social advertising especially on Internet resources that may contain information related to human trafficking (web pages with bulletin boards; forums of various topics; dating sites). Social networks such as Facebook, Twitter, Telegram, YouTube is one of the powerful tools for supporting the communication of millions of people on the Internet, as they have a large number of registered users. High attendance and activity of users of social networks allow effective use of these servers for the organization of prevention of human trafficking: to explain what human trafficking is and how to counteract this phenomenon.

Chatbots will help you learn what human trafficking is and how to combat this phenomenon, as well as where to turn for help, call emergency services (police and ambulance); will be able to redirect to specialists of free legal assistance, who in turn will provide legal advice online. I would also like to give an example of the creation of a chatbot "Stay in Safe" @stay_in_safe_ua in Telegram messenger, through which citizens can learn about the risks of human trafficking, rules of safe employment, contacts of institutions providing assistance in Ukraine and abroad, forms of human trafficking and legislation. [19 c.58]

Online projects, private companies and public formations demonstrate a sufficiently large potential for the development of online projects (websites, analytical systems), which can be involved in combating crime, in particular, and in human trafficking. The use of information technologies and networks gives impetus to the development of new concepts in the field of countermeasures human trafficking.

Among the international legal acts directed against human trafficking, the Protocol on Prevention and Suppression of Trafficking in Human Beings, especially Women and Children, and its Punishment plays a special role. It complements the United Nations Convention against Transnational Organized Crime.

A gender-neutral approach was implemented in the 1949 Convention on the Suppression of Trafficking in Persons and the Exploitation of Prostitution by Third Parties, where the term "person" began to be used in relation to the victim [4].

Although the 1949 Convention does not directly mention men in the context of prostitution, the term "person" implies that the victim can be either a man (boy) or a woman (girl). The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW) emphasizes the problem of trafficking in women by including a special article, according to which the participating states take all necessary measures, including legislative ones, to end all types of trafficking in women and the exploitation of prostitution of women [5]. This is a very important aspect, because men and non-binary persons can also become victims of trafficking.

In 2000, the Palermo Protocol (Protocol to Prevent and Suppress Trafficking in Persons, Especially Women and Children, and to Punish It, Supplementing the UN Convention against 122 Transnational Organized Crime) presented the first international definition of trafficking in persons and introduced an expanded list of various forms of trafficking by people, in which women and children were identified as particularly vulnerable. With the development of the European legal framework, such as the Council of Europe Convention against Trafficking in Human Beings in 2005 and the Directive in 2011, the emphasis has been broadened due to the consideration of a human rights-based approach and additional mandatory provisions on victim support have been introduced. At the same time, recognition of men as victims of human trafficking became more evident in these documents.[19]

On May 16, 2005, the Council of Europe Convention on Measures to Combat Trafficking in Human Beings was signed in Warsaw [8]

The need to solve the problem of human trafficking in the context of other social problems of our time is emphasized. Among the entire set of measures aimed at preventing human trafficking, measures of a criminal-legal nature are of great importance. Article 18 of the Convention obliges the participants to criminalize human trafficking as it is formulated in Art. 4. For this, each party must adopt such legislative and other measures as may be necessary to recognize as a criminal offense the acts specified in Art. 4 of this Convention when they are committed intentionally. Article 19 of the Convention obliges parties to criminalize the use of services if they are known to be provided by a victim of human trafficking. This norm is aimed at those who use the services of victims of human trafficking.[23]

Article 20 deals with the criminalization of actions related to entry and exit documents and identity documents. Such documents are an important tool for human trafficking, especially cross-border trafficking. Article 21 refers to an attempt to commit a crime and complicity in the commission of acts specified in Art. 18 and 20 of the Convention. Most often, human trafficking is

carried out by several persons, where each participant performs his clearly defined functions. Human trafficking is often a cross-border criminal offense committed by organized groups. Members of such groups can be convicted by courts of more than one state. In many cases, stricter liability is provided for repeated commission of a similar or other criminal offense. But previous convictions are not taken into account if they were handed down by a foreign court, because it is traditionally believed that criminal law operates exclusively within the borders of a certain state. According to the creators of the Convention, this argument loses its force in the modern conditions of the globalization of crime and its criminal law institutions. In particular, in Art. 25 of this Convention stipulates that each Party shall take such legislative and other measures as provide for the possibility of taking into account, when imposing punishment, the final judgments handed down by the other Party in connection with the offenses established in accordance with this Convention.[23]

In order to fulfill the mentioned provision of the Convention, it is necessary to oblige the courts or prosecution bodies to find out whether a foreign court has issued a guilty verdict against the currently accused person. According to Art. 13 of the European Convention on Mutual Legal Assistance in Criminal Matters The requested party shall transfer extracts from court materials and information about them that are requested from it by the legal authorities of the Contracting Party and are necessary for the consideration of a criminal case to the same extent that they could be provided by its own judicial authorities in a similar case. Thus, now the competent authorities of one state may, but are not obliged to request from the competent authorities of another state party to the Convention materials related to a certain criminal case and the competent authorities of the latter are obliged to provide them.

In order to prevent the disappearance and abuse of children, GRETA recommends that all unaccompanied and separated children be registered and immediately put into effective protection measures, including safe and specialized housing, with trained staff and warnings about the risks of trafficking. Special checks are required if children are traveling with unrelated adults or if there are doubts about the relationship between the child and the accompanying adults. [10 c356]

The availability and effectiveness of measures aimed at protecting, supporting, and 'rehabilitating' trafficked persons upon return are therefore necessary components to the determination of whether the individual applicant has a well-founded fear of being persecuted.

Thus, it can be stated that currently at the international level there is a significant number of legal documents aimed at eradicating modern forms of slavery.

I would also like to note that this solution of that big problem, has both strengths and weaknesses.

In recent years, significant steps have been taken to overcome this shameful phenomenon, which made it possible to consider the state policy of combating human trafficking as an integral system of measures aimed at preventing, fighting and providing assistance to victims of human trafficking.

Having analyzed the main forms of activity of public organizations in relation to combating human trafficking, it should be noted that their main advantage is that they can integrate, they are more flexible than public bodies, and this gives them the ability to quickly respond to a change in the situation in society. Public organizations are free to choose forms and methods of work, they are not regulated certain norms, and are not limited by functions and frameworks [2 c. 127]

Currently, the fight against human trafficking is entrusted to state bodies, which not always independently perceive to counteract this type of social crimes, it is necessary to involve the most knowledgeable specialists in this matter, as well as public organizations.

Offenses committed by the Russian Federation are international crimes against Ukrainian refugees and civilians, they have no statute of limitations. National and international legislation provides for mechanisms to protect the rights of refugees during hostilities, but if one of the parties does not fulfill its obligations, in this case the aggressor country – the Russian Federation, then it is difficult to implement them.

Methods of recording all offenses, including those against children, especially crimes, have been organized. Internally displaced persons and persons who have received temporary protection and refugee status are registered. At the same time, protective structures of civil protection, etc., have been prepared in the necessary places.

Unfortunately, while international organizations have spearheaded global initiatives to combat and collect data on trafficking, they suffer from a number of weaknesses. First, UN peacekeepers have become notorious in their patronage of prostitutes and trafficking victims in crisis zones. As governments and UN technocrats push for global anti-trafficking initiatives like the Palermo Protocol, peacekeepers in crisis zones are simultaneously undermining their efforts. The mismatched preferences between high-level actors at the UN and peacekeepers highlight the limitations of IOs and international law in combating trafficking. The passage of the Palermo Protocol was an important first step, but the UN's inability to control its agents underscores the limited reach of the treaty. [12 c.66]

A second weakness of current international law stems from the nature of transnational sex trafficking. Section II identified the range of difficulties associated with obtaining accurate statistics – politicized incentives to underreport and empirical challenges owing to the intimate nature of the behavior studied. It is this second challenge, the truly intimate nature of sex trafficking, that makes international law such a blunt tool. [14 c.839]

Rather than create strong specific obligations for states to assist victims or address the factors contributing to the prevalence of transnational sex trafficking, the Protocol primarily obliges states to criminalize trafficking.In this way, the treaty focuses on the observable elements of the behaviour – namely criminal prosecutions of traffickers. While prosecutions remain a necessary element in an international law approach to combating sex trafficking, protection, and assistance for victims as well as attention to factors contributing to their plight should also be addressed. [15 c.137]

Based on the analysis of the implementation of the State Social Program for Combating Human Trafficking for the period until 2020, among the most effective measures to prevent and combat human trafficking was the introduction of a "hotline", in particular, for persons affected by human trafficking, the definition of the concept of "trafficking in human beings ", enshrined in the Criminal Code of Ukraine, in accordance with the requirements of the Convention on measures to combat human trafficking [11].

Among other prevention measures, it should also be noted: actions aimed at increasing the level of awareness of the population about the facts of human trafficking, improving the national mechanism of interaction of entities that oppose human trafficking, assisting in international investigations, increasing the level of identification of victims and providing them with assistance. as well as an increase in the amount of financial assistance for persons who have received the official status of victims of human trafficking and bringing to criminal responsibility persons who have committed the crime provided for in Art. 149 of the Criminal Code of Ukraine. [20 c 45]

However, according to the 2021 Report of the US State Department on the state of affairs in the field of combating human trafficking, the government of Ukraine does not ensure full compliance with the minimum standards in the direction of eliminating this negative phenomenon. Accordingly, in the end, Ukraine still remains in the group of countries of the 2nd level. The reasons for this can be different and depend on many factors. Therefore, effective combating of human trafficking is possible only if all state bodies and institutions, authorities for the implementation of state policy in the relevant field, as well as international organizations that will influence the solution of the specified problem will be fully involved in it.[19]

To summer up I can conclude that human trafficking is considered by the international community as one of the most serious problems today, which inevitably attracts the attention of international organizations that form an institutional basis for countering this negative phenomenon. At the moment, the institutional protection against human trafficking is represented by international organizations of a governmental and non-governmental nature, universal and regional level.

Getting a person into a situation of human trafficking violates the rights of every citizen, such as the right to life, respect for dignity, freedom and personal integrity, freedom of movement and others. Human trafficking has no state borders and is relevant worldwide. Thus, combating this crime, a violation of human rights in the modern world, requires the combined efforts of the international community and the public of each country, each region. It is also critical for national and international law enforcement agencies to monitor the movement of children and women to actively anticipate the risks that these groups may face.

Citizens affected by human trafficking must apply to the local state administration to establish the appropriate status and this will give them the opportunity to receive a full range of state assistance: free medical examination and treatment; assistance in restoring documents; receiving psychological, social, legal and other assistance; assistance in professional training and employment; one-time financial assistance.

It should be noted separately that the beginning of human trafficking with the transfer of crime victims to another state and ensuring control over it on the territory of such a state includes both the identification of victims of human trafficking and the investigation of such a crime with the application of measures of international legal cooperation in the field of criminal justice.

In addition, speaking, effective mechanisms for combating transnational crimes in this area should also be thought through.

Therefore, after the analysis of population groups that most often become victims of human trafficking, it is possible to conclude that this crime is one of the most socially destructive offenses. Given the urgency of the problem, the state should not only actively help victims of human trafficking, but also implement policy prevention of illegal labor migration of the population.

References

1. Balakireva O. M., Bondar T.V., Galustyan Yu.M., Gorbunova O.G. Sex business in Ukraine: an attempt at social analysis. Kyiv: Ukrainian Institute of Social Research, 2001. 159 p.
2. Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (Rome, 4 November 1950, entered into force 3 September 1953), CETS No 005; 213 UNTS 221 (ECHR).
3. Convention on Combating Trafficking in Human Beings and the Exploitation of Prostitution by Third Parties. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_162# Text. (date of application: 05/25/2022).
4. Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (New York 18 December 1979, entered into force 3 September 1981), UNTS 1249, 13.
5. Council of Europe Convention on preventing and combatting violence against women and domestic violence (Istanbul 12 April 2011, entered into force 1 August 2014), CETS 210.)
6. Criminal Code of Ukraine dated April 5, 2001. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341
7. Dinan, Kinsey Alden. 2008. “Globalization and National Sovereignty: From Migration to Trafficking” in Trafficking in Humans: Social, Cultural and Political Dimensions, eds. Sally Cameron and Edward
8. Druchek O.V., Trafficking in people and problems of combating it in Ukraine // Comparative Law No. 3. 2014. Art. 153-157. 3. Criminal law of Ukraine. Special part: Textbook / Yu. V. Aleksandrov, O. O. Dudorov, V. A. Klymenko, M. I. Melnyk and others. K.: Atika, 2009. 744
9. European Union, Study on gender dimension of trafficking in human beings – Final report (Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2016).
10. Gallagher, Anne T. 2009. Human Rights and Human Trafficking: Quagmire or Firm Ground? A Response to James Hathaway. Virginia Journal of International Law 49 (4): 789–848
11. Guinn, David. E. 2008. Defining the Problem of Trafficking: The Interplay of US Law, Donor, and NGO Engagement and the Local Context in Latin America. Human Rights Quarterly 30(1): 119– 145.
12. How Ukrainian refugee women become victims of sex trafficking: BBC News.Ukraine. [Electronic resource]. – Access mode: https://www.bbc.com/ukrainian/ features-60879739About GRETA – the Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings. https://www.coe.int/en/web/anti-human-trafficking/gretaBarbara G, Collini F, Cattaneo C, Marasciuolo L, Chiappa L, Fedele L, et al. Sexual violence and unwanted pregnancies in migrant women. Lancet Glob Health. 2017;5:e396–7 Available from: https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/282 88742/. [cited 2020 Jun 29].

13. LaStrada Ukraine. Law "On combating human trafficking": arguments for URL: http://www.lastrada.org.ua/ucp_mod_news_list_show_185.html.
14. Law of Ukraine "On combating human trafficking" dated September 20, 2011. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/3739-17#Text.
15. Leon, L. and Raws, P., Boys don't Cry: Improving Identification and disclosure of sexual exploitation among boys and young men trafficked to the UK. (The Children's Society, 2016), p. 9
Newman. 58–79. Tokyo: United Nations Press.
16. Report of the US Department of State on the state of affairs in the field of countermeasures human trafficking: 2021. Ukraine (Level 2). URL: https://ua.usembassy.gov/wp-content/uploads/sites/ 151/TIP2021_UKR.pd
17. Turok Wasyl. Trading of people in Ukraine: pre-conditions of origin and modern state / Wasyl Turok // Zeszyty Naukowe. Uczelni Warszawskiej im. Marii Skłodowskiej-Curie. Kwartalnik. – 2015. – # 2 (48). – C. 45-59.
18. U.N. told «credible» claims of sexual violence against children as Russia's war drives a third of Ukrainians from their homes: CBS News. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.cbsnews.com/news/ukraine-newsrussia-war-children-sexual-violence-un-displaced-refugees/
19. United Nations Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207# Text. (date of application: 05/25/2022).
20. UNODC, Global report on trafficking in persons 2020. Vienna: UNODC, 2020. URL: https://www.unodc.org/unodc/data-and-analysis/glotip.html. (дата звернення: 25.05.2022 р.)
21. International Covenant on Civil and Political Rights dated December 16, 1966. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (access date: June 19, 2022).
22. https://link.springer.com/article/10.1186/s12905-020-01009-2
23. https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/protocol-prevent-suppress-and-punish-trafficking-persons)

Julia Plokhotniuk
"Law", 3rd year of study
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman
Research supervisor – Ph.D. in Law, Kateryna Ilikchieva

SEXUAL VIOLENCE AS A TOOL OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR

The problem of sexual and gender-based violence has always been widespread and relevant. Many scientists and scientists studied this issue and tried to find ways to solve it. In particular, sexual violence has not always been a tool of war.

There is hardly a military conflict known in world history that was devoid of sexual violence. Sexual violence during military conflict is one of the main problems and the most important challenges in the field of human rights. Victims of such violence can be representatives of both sexes, but the vast majority of victims are women and girls.

The high prevalence of sexual violence during armed conflicts has a long history. This fact is related to the tradition of imagining women's bodies as arenas of great battles and the glorification of military victories as acts of strategic violence against women. The words of Genghis Khan, who created an influential empire in Asia and Central Europe in the 13th century, are widely known. not only thanks to military skill, but also with the help of mass rape: "The greatest pleasure in life is to defeat your enemies, drive them before you, deprive them of their wealth, see how those dear to them are bathed in tears, ride their horses, to devastate their wives and daughters" [3].

Since sexual violence is a sexual expression of aggression, the desire to demonstrate power and dominance, it is important to remember that victims of conflict-related sexual violence are not only women and girls, but also men and people of other gender identities. . Violence against them aims to violate social and legal norms, humiliate people and communities. Often, such sexual violence is

a way for criminals to attract political attention and thus declare themselves as a dangerous armed group that must be taken seriously.

Today's events allow us to state that cases of sexual violence during the war have acquired a critical scale, prevalence, systematicity and unprecedented cruelty. Although we do not yet know the full scale of the use of this type of violence, even on the basis of at least limited information, we can conclude that sexual violence is a weapon of war.

The purpose of this study is to analyze the legal means of protection of victims of sexual violence related to the conflict, to determine the consequences of such violence, to analyze the statistics of sexual violence during the Russian-Ukrainian war.

With the beginning of Russia's full-scale invasion of Ukraine, it became clear that the efforts of the economically developed international community and the civilized world to create a regulatory and legal framework for the settlement of the resulting conflict by diplomatic and non-violent methods proved futile.

Article 7 of the Rome Statute of the International Criminal Court defines sexual violence during a military conflict as one of the types of crimes against humanity. Also, according to Art. 8 of the Rome Statute of the International Criminal Court, sexual and gender-based violence (rape, forced prostitution, forced sterilization and other types of sexual violence) during wartime is a gross violation of the 1949 Geneva Convention on the Protection of the Civilian Population in Time of War, is a war crime [7; 1].

An important determinant of conflict-related sexual violence (CSVV) is the level of gender inequality in society in general before the war, as gender inequality and power imbalances are deeply rooted and transmitted from generation to generation, reproducing themselves on a large scale.

At the international level, the unequal impact of armed conflicts on women and girls is now recognized. In particular, the Preamble of Resolution 1325 (2000) of the UN Security Council refers to the understanding of these impacts and the need for effective institutional mechanisms to protect them.

These differences in how women, girls, men and boys face conflict are due to the fact that they have different statuses in their communities, are attacked differently, and their traumas have different social and economic consequences. they have different ways of sustaining their existence, different access to the resources necessary for survival and recovery. Patriarchal social models often portray women and girls as submissive, passive, and less valuable than men. The entrenchment of ideal types of femininity associated with the idea of women as passive subjects with inherent "sexual purity and integrity" also leads to women being seen as "natural" victims.

Unfortunately, in the conditions of the unprovoked war of the terrorist country Russia against Ukraine, the problems of sexual and gender violence have become extremely urgent and large-scale. Of course, this has become the subject of modern research by Ukrainian scientists. At the same time, well-known world organizations are also responding to these challenges. Thus, the OSCE, which is perhaps the world's largest regional organization dealing with security issues, prepared and published on its official website the information bulletin "Sexual and gender-based violence during armed conflict [5]."

This bulletin explains the unique characteristics of sexual and gender-based violence (SGBV) committed during armed conflict, applicable international law, and provides an overview of international and domestic efforts to bring perpetrators to justice.

First of all, this document proposes a definition of sexual and gender-based violence (SGBV), which reflects the dual nature of this type of violence, both sexual and discriminatory. SGBV can be directed against both women and men, although women are more often victims of this form of violence. SGBV includes rape, attempted rape, all forms of sexual violence, sexual threats, harassment, exploitation or humiliation, forced pregnancy, forced sterilization, forced abortion, trafficking for sexual exploitation, sexual slavery and female genital mutilation [5].

The bulletin also provides an analysis of the links between SGBV and armed conflict and emphasizes that sex and gender determine a person's personal experience of armed conflict.

The section "Prosecuting perpetrators of SGBV during armed conflict" emphasizes that significant progress has been made in recent years in prosecuting perpetrators of SGBV committed during armed conflict and provides relevant practice of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia (ICTY), the International Criminal Tribunal for Rwanda (ICTR), the International Criminal Court (ICC), hybrid and national courts, as well as transitional justice bodies [5].

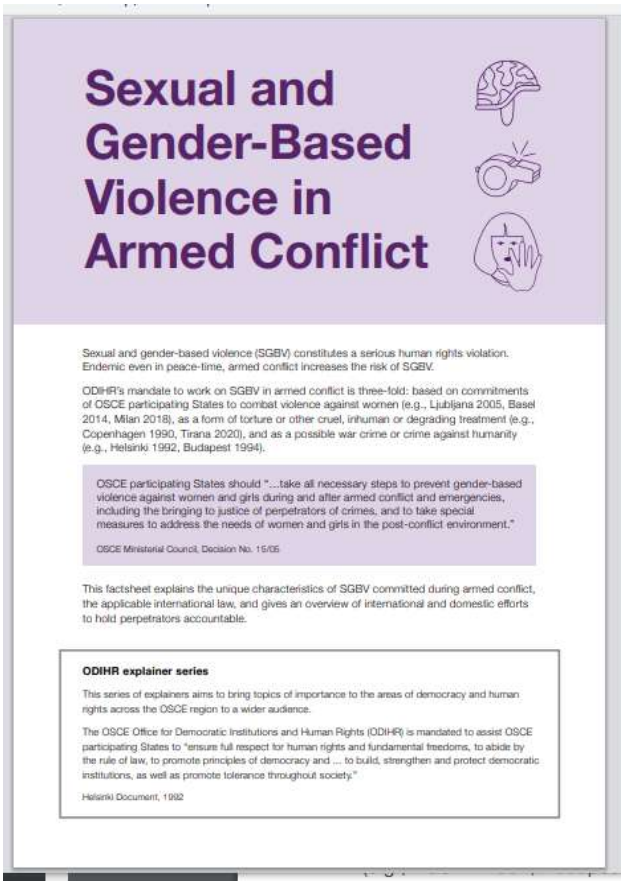

Legal remedies for victims of conflict-related sexual violence.

Means of protection for victims of SNPK exist at the international level within the limits of:

- international criminal law
- international human rights law
- international humanitarian law.

Rape and other forms of sexual violence are prohibited by international humanitarian law (IHL) and recognized as permanently prohibited under customary international law (both in peacetime and armed conflict). IHL applies in the course of an armed conflict and aims to protect certain categories of persons who do not or no longer participate in hostilities, and also regulates the means and methods of waging war [3].

Sexual violence is prohibited under various international human rights law (IHRL) treaties, including the right to security, the prohibition of discrimination, torture and cruel, inhuman or degrading treatment or punishment. The ICCPR obliges states to respect, protect and guarantee compliance with a wide range of human rights and aims to protect persons under a state's jurisdiction from state arbitrariness. This right applies both in peacetime and during conflict.

It is also prohibited under international criminal law (ICC), which regulates the criminal responsibility of individuals for the most serious international crimes. It was thanks to the jurisprudence of the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY) and the International Criminal Tribunal for Rwanda (ICTR) that the legal basis for the ICRC was formed in international criminal law, in particular, rape was prosecuted for the first time as a war crime, a crime against humanity and an act of genocide. With the advent of the permanent International Criminal Court (ICC), which operates under the Rome Statute, the issue of sexual violence related to the conflict has been further developed [3].

It is obvious that currently in Ukraine, in the absence of other national criminal law instruments, the potential of Art. 438 of the Criminal Code of Ukraine "Violation of the Laws and Customs of War" and, in general, the potential of Chapter XX of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine "Criminal offenses against peace, human security and international legal order".

Committing violent acts of a sexual nature in wartime will additionally be part of such international crimes as war crimes, genocide, crimes against humanity, including violations of human rights and humanitarian law.

Other articles of the Criminal Code of Ukraine can be applied to sexual acts of violence related to Russia's armed aggression against Ukraine. In this case, we are talking about Part 1 of Article

433 of the Criminal Code of Ukraine, violence against the population in the areas of military operations, which will also include the commission of sexual violence, according to which there is a prescribed measure of punishment in the form of imprisonment from three to eight years [2].

In particular, on September 20, 2022, the Verkhovna Rada established the Temporary Investigative Commission of the Verkhovna Rada of Ukraine to investigate facts of sexual violence committed as a result of the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine, the main task of which is to investigate facts of sexual violence committed in wartime, as well as to initiate actions to bring to justice persons guilty of violent acts of a sexual nature, including in relation to the international search for such persons and cooperation under the principle of universal jurisdiction. Currently, the Temporary Investigative Commission is working on initiating a number of legislative changes. A draft law was prepared that defines the legal status of victims of violent acts of a sexual nature related to Russia's armed aggression against Ukraine, as well as their family members, and provides for the provision of a number of social guarantees, compensation, legal and psychological assistance and treatment. Also, the Temporary Investigative Commission considers it an important task to increase the ratio of reported cases of sexual violence to their actual number. After all, the number of documented cases as of today is very blurred, considering the nature of such an act and the psychological state of the victims, a significant part of them wants to preserve their privacy or has lost hope in the mechanism of bringing the perpetrator to justice. Therefore, in the draft of the above-mentioned law, it is proposed to introduce a model of submitting online appeals to a special commission. This will help victims avoid unnecessary worries and ensure their right to privacy.

Statistics of sexual abuse during the Russian-Ukrainian war.

If we talk about the statistics of sexual violence during the Russian-Ukrainian war, as of January 20, 2023, law enforcement officers recorded 155 cases of sexual violence related to the conflict. Most of them are in the Kherson and Kyiv regions. This was reported in the Office of the Prosecutor General of Ukraine [4].

The total number of cases of sexual violence committed by the Russian military is much higher, says Iryna Didenko, head of the specialized department of the Prosecutor General's Office. "These numbers reflect only the number of facts when victims are ready to testify now," Didenko adds [4].

Sexual violence during the war in Ukraine is combined with the use of such methods of influencing a person as: sexual torture, humiliation, intentional infection with venereal diseases, forcing to contemplate sexual violence against other people, threats of rape or sexual violence, stripping, holding prisoners or male hostages and women in the same room, etc

Resonant cases of sexual violence of the Russian-Ukrainian war:

1. At the end of March, the Prosecutor General of Ukraine, Iryna Venediktova, opened an investigation into claims that Russian soldiers shot a man and then raped his wife. The Times published an interview with the victim on March 28. She is from a small village in Brovar district. According to her, soldiers came to the house and shot the dog, then the husband "because he is a Nazi", put a gun to her head and raped her in turn while her son cried in the boiler room of the house. The two men took a 20-minute break, carried out a second and then a third round of rape, being "so drunk they could barely stand". The woman was able to survive and escape with her son, gave a statement to the police and recognized one of the rapists by his profile on social networks. "Meduza" published a thorough story about the same rape (and about another) in Bohdanivka and the surrounding events. Russian spokesman Dmytro Peskov called the accusations "lies." Venediktova stated that the arrest warrant for the Russian soldier was issued on "suspicion of violating the laws and customs of war."

2. Human Rights Watch reported on the March 13 beating and rape of a 31-year-old resident of the village of Mala Rogan, Kharkiv District, which was controlled by the Russian Armed Forces at the time. Around midnight on March 13, a Russian soldier entered the school where the woman was hiding with her family and fellow villagers. The soldier forced the woman to undress at gunpoint, then shot at the ceiling and raped her. He threatened her with a knife, raped her again, cut her neck

and cheek, hit her in the face with a knife and slapped her. Around 7 a.m. on March 14, the soldier let the woman go and left the building. After the experience, the victim and her family reached Kharkiv on foot, where she was able to receive medical assistance.

3. On April 12, 2022, BBC News interviewed a 50-year-old resident of a village 70 km west of Kyiv who was raped at gunpoint by a Chechen ally of the Russian armed forces. According to neighbors, the 40-year-old woman was raped and killed by the same soldier, leaving what BBC News described as a "disturbing crime scene". The day after the BBC News visit, police exhumed the body of a 40-year-old man. Kyiv District Police Chief Andriy Nebytov said that on March 9, the police are investigating a case in which Russian soldiers shot a man dead, two of them repeatedly raped his wife, and then burned down the house and shot the dogs. The police exhumed the man's body.

This is only a small part of the atrocities that took place on the territory of Ukraine during the war.

That is, the cruelty, cynicism, aggressiveness of the behavior of the Russian military testifies not only to the extremely high level of information propaganda in Russia, but also to the moral decline of the entire nation, which is not capable of humane treatment of other people, nor of compassion, nor of critical thinking, nor of own opinion and assessment of the situation.

Thus, the above allows us to reach the following conclusions:

• sexual violence by the Russian military is used as a weapon of war in order to intimidate, humiliate the population of Ukraine and demonstrate its superiority, as an act of submission;

• committing sexual violence is a gross violation of the Geneva Conventions and the Rome Statute of the International Criminal Court (Article 8), to which Ukraine and Russia are parties;

• there is no special criminal legal norm in the current Ukrainian legislation that would establish responsibility for various forms of sexual violence, including rape, during the war and in the post-war period in the occupied territory. In international law, sexual violence related to the conflict is considered an act of genocide. This crime has no statute of limitations;

• the term "conflict-related sexual violence" needs to be legislated in accordance with international documents;

• the system of prevention and countermeasures against sexual violence as a weapon of war should include the following mandatory components: a) legislative (adequate legal framework that would regulate the issue of bringing guilty persons to justice; a clear division of powers of authorized special prevention entities); b) practical (training on the application of the international protocol for documenting and investigating conflict-related sexual violence, gathering evidence, taking measures aimed at reducing the risks of becoming a victim of sexual violence); c) development of the most effective and high-quality mechanism for providing rehabilitation assistance to victims of sexual violence: medical, psychological, legal, material, social, etc [6].

Consequences of conflict-related sexual violence.

SNPs have serious consequences for individuals, communities and society as a whole, both in the short and long term.

It is about physical harm to victims, psychological and mental harm, and the impact on social relationships within and outside communities [3].

So, it is important to note that there is an imbalance between the rules of war that we have on paper today and what actually happens on the battlefield and in occupied settlements. Official data on cities liberated from the Russian occupiers indicate that the latter used sexual violence precisely as a weapon of war. The systematic and widespread nature of this phenomenon in the occupied territories indicates that the Russian military does not commit sexual violence for pleasure. Rape and other forms of sexual violence are committed to demonstrate dominance, superiority, importance, power and humiliation of Ukrainians. It is often combined with ill-treatment, torture, is carried out in the presence of children, causing extreme injuries and suffering. In an unprecedented violation of the requirements of an international document, cases of rape of girls and boys in the occupied territories are systematic. A notable fact of Russia's war against Ukraine is that ordinary

Russians and prominent Russian media justify acts of sexual violence committed by their compatriots [6].

Physical consequences	can be manifested in injuries, in particular pelvic, genital, anal and oral, which sometimes lead to death, diseases, sexually transmitted infections, disability, sexual dysfunction, infertility, etc. In the conditions of an armed conflict, the provision of medical care assistance, diagnosis and treatment are extremely limited or unavailable at all. Traumatic consequences that develop due to sexual violence can be associated with chronic pain, inability to control the passage of liquids, rejection from the community, avoidance of social contacts, lack of opportunity to work and provide for one's own needs. In a cultural environment where the reproductive abilities of women are brought to the center and are seen as the main female value, infertility can also pose women in a particularly vulnerable position. As you can see, physical damage is close associated with psychological, mental and social consequences and unlikely or can be considered separately from them.
Psychological consequences	can be acute stress disorders, depression, pathological states of anxiety, fear, extreme helplessness and despair, feelings of shame and guilt, self-blame and low self-esteem, emotional stupor, suicidal tendencies, high-risk behavior for health, in particular drug abuse, mental illnesses of varying degrees of severity. People who experienced sexual violence, tend to feel a deep distrust of familiar and unfamiliar people, to dissociate from humanity and the outside world world, and socio-cultural taboos around sexuality make their rehabilitation difficult. In addition, psychological and mental damage is not only experienced those who were sexually assaulted, and those who were forced to watch such acts.
Social consequences	consist in social stigmatization of victims, destruction of their relations with families and communities, ostracism victims of violence and damage to the fabric of society as it crumbles social order and self-worth of communities. Unwanted pregnancy and "children born of rape" also become a cause of social stigmatization and community rejection, becoming a source of reference to the collective pain of war.

The problem with the increase in cases of sexual violence during war is also that it is a very stigmatized topic, because in most cases it is covered incorrectly. These are mostly stories on social networks in the format "horrible stories with unnecessary details". That is, the distribution of unverified information with a twisted plot. Such information usually causes powerlessness and a feeling of confidence that it will never end and the problem will only get worse.

Stories detailing the violence committed against another person can be retraumatizing if the person reading it also had a similar experience and went unpunished. It also makes absolutely no sense to talk about violence in the context of defenselessness.

That is, it makes no sense to talk about the fact that violence is being committed and continues to be committed, if people are now powerless in front of it and do not receive any information about possible help, solutions, etc. Before talking about this topic and describing cases of violence, you need to think about whether it will be useful, who and how it can help.

Dissemination of information about sexual violence should be approached logically and succinctly, and we should think about the fact that our words do not re-traumatize people who have experienced it.

In order to save the fate of Ukraine and, perhaps, even the world, it is necessary to immediately stop the war and punish the criminals, but when this will happen, unfortunately, is unknown.

References

1. Convention on the Protection of the Civilian Population in Time of War. Geneva. 12.08.1949. Ratified on July 3, 1954. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text (date of application: 04/08/2022

2. Criminal Code of Ukraine: Law of Ukraine dated 04/05/2001 No. 2341-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text (date of application: 18/02/2023).

3. Kharitonova O. V. Sexual violence related to the conflict in the war of the Russian Federation against Ukraine: legal aspects. Criminal and legal responses to challenges of martial law in Ukraine: materials of the international conference, Kharkiv, 2022, URL: https://nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/09/konf_kryminalno_pravovi_vidpovidi_ponomarenko_2022.pdf#page=189

4. Office of the Prosecutor General. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/posts/prokuratura-ta-nacpoliciya-zafiksuvali-vze-155-vipadkiv-seksualnogo-nasilstva-naibilse-na-xersonshhini-ta-kiyivshhini (date of application: 20.02 .2023)

5. Organization for Security and Co-operation in Europe | OSCE. URL: https://www.osce.org/files/f/documents/1/9/524088.pdf (access date: 20.02.2023).

6. Rufanova V. Sexual violence as a weapon of war in Ukraine. Russian-Ukrainian war: law, security, world: Materials of the VI International scientific and practical conference, Ternopil, 2022, URL: http://confuf.wunu.edu.ua/index.php/confuf/article/view/907/893

7. The Rome Statute of the International Criminal Court. UN. 17.07.1998. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text (date of application: 18/02/2023).

Anastasiia Ponych,
Law, 3rd year of study,
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

PROHIBITION OF ABORTION: A VIOLATION OF A WOMAN'S REPRODUCTIVE RIGHT OR A GUARANTEE OF A MAN'S RIGHT TO PARENTHOOD?

The right to terminate a pregnancy (abortion) is a fourth–generation reproductive right that has been recognized at the International and national regulatory levels. For example, the right to abortion is not expressly defined in the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms of 4 November 1950. [5], however, its Article 8 enshrines the "right to respect for private and family life", which is interpreted quite broadly by the European Court of Human Rights, including in terms of the implementation of reproductive rights, in particular the right to family planning and the right to abortion.

For a long time, disputes have existed in different countries about the moral, religious, and legal status of the artificial termination of pregnancy (performing abortions). Opponents of the dispute are divided into two groups and, regardless of the name under which they operate in a particular country, defend two positions: "pro-life" (for the right of an unborn child to life) or "pro-choice" (for the right of a woman's reproductive choice). At the same time, it is quite underestimated that performing an abortion violates a man's right to paternity. There is no single and universal conclusion regarding the legalization or prohibition (full or partial) of abortion in the sphere of religion, morality, and law yet.

The United Nations Population Fund in Ukraine says that our state is almost twice as far ahead of absolutely all EU countries in terms of the number of abortions [21].

Officially, 200-250 thousand abortions are performed annually in Ukraine. The share of women whose pregnancy ends in abortion in our country is 24.09 %. For comparison, this figure is 14 % in Eastern Europe and Western Europe – 3 %. The global average statistics on the ratio of abortions to children born is 1:7, and in Ukraine – 1:4.

In 2011, 163,668 abortions were recorded in Ukraine, and 2020 – 64,574. The total number of abortions has tripled.

A total of 1,096,415 abortions have been registered in the last ten years. Among them, 1,048,974 were made in public healthcare institutions and 47,441 in private institutions [14]

The issue of allowing or prohibiting artificial termination of pregnancy (abortion) has been a subject of debate worldwide over the past decades and remains relevant to this day. The attitude of society and the state toward abortion wasn't the same in different historical periods of their development, depending on political, economic, and social conditions of life. Thus, artificial termination of pregnancy (abortion) was allowed or prohibited at the legislative level at various times.

Today, countries can be divided into the following groups in their attitude to the issue of legalization, partial legalization, or prohibition of abortion:

1) countries where abortion is allowed at the request of a woman (as a general rule, before the 12th week of pregnancy), and criminal liability for illegal abortion occurs if the permissible period of pregnancy is exceeded without proper medical and social grounds, or if an unqualified abortion is performed. These countries, in particular, include Ukraine, Bulgaria, Hungary, Turkey, Sweden, etc.;

2) countries where abortion is allowed both for medical and socio-economic reasons, in particular, if the family has many children and cannot properly meet the needs of one more child. These countries include India, Luxembourg, Japan, Finland, and Israel;

3) countries where abortion is permitted in exceptional cases, in particular, if the pregnancy threatens the life and health of the woman (medical indicator) or if it occurred as a result of the commission of a criminal offense against the woman, especially as a result of rape. These countries include, for example, Poland, Nigeria, Uruguay, Pakistan, Peru, Morocco, etc;

4) in countries where abortion is completely prohibited (except in cases of saving a woman's life), illegal abortion is equated with crimes against life. These countries include Egypt, Iraq, Chile, Syria, the Philippines, Nepal, Honduras, the Vatican, Oman, etc [6].

It is worth noting that previously the United States belonged to the first group of states, abortion was legalized there, and each woman could artificially terminate an unwanted pregnancy at will. However, in July 2022, the U.S. Supreme Court overturned a landmark 1973 decision in Roe v. Wade that recognized a woman's constitutional right to abortion.

According to forecasts, about half of US states plan to introduce such bans, and some have already taken these measures. About 13 states have already submitted relevant bills. Several other states have banned interventions to terminate pregnancies after six weeks, despite the fact that at this time many women do not yet know that they are pregnant.

This court decision caused a wave of indignation and protests from US citizens and was condemned by world leaders. US leader Joe Biden said at a briefing that Supreme Court justices "tragic error." This court decision is dictated by "the realization of an extreme ideology"and" takes away" women's constitutional rights in the United States. "The health and life of women across this nation are now at risk," the US president warned.

And former British Prime Minister Boris Johnson said that this decision of the US Supreme Court is a "big step backwards" [20].

It should be noted that, in general, the experience of countries where artificial termination of pregnancy (abortion) is completely or partially prohibited indicates the occurrence of such negative social phenomena as a consequence of such a ban:

- violation of a woman's reproductive choice;
- development of "self-induced abortions," illegal abortions, which in most countries is a criminal offense;
- performing abortions by incompetent persons without proper medical education and in unsanitary conditions;
- increasing the mortality rate of women and harming their reproductive health;
- violation of a woman's right to life and respect for private and family life;
- lack of effective mechanisms to identify legal grounds for abortion based on medical or socio-economic indicators;

- protest movements of supporters and opponents of legalizing abortion, confrontations with law enforcement agencies, religious organizations, and representatives of other informal movements;
- lack of a proper system of medical and social institutions, financial support for single mothers and families in which children with physical and mental disabilities were born due to the ban on abortions due to fetal malformations and genetic diseases;
- decline in the birth rate index in most countries of the world (for example, in Poland, the birth rate index is 1.4);
- unequal access to free abortion by different categories of women, etc [10].

It is necessary to note that in Ukraine, there have been many attempts to ban abortions at the legislative level. For example, on May 23, 2022, an electronic petition No. 22/138582-ep on banning abortion appeared on the official website of the president of Ukraine. The petition is justified by the recent events in Ukraine. It is related to the full-scale invasion of Russian troops on the territory of Ukraine and the beginning of a full-scale open war of the Russian Federation against Ukraine, the death of our defenders and civilians, taking into account the number of Internally Displaced Persons, refugees abroad, demographic statistics of Ukraine in recent years. The petition's author notes: "the Russian occupiers are godlessly destroying Ukrainians, let's not allow Ukrainian parents to repeat the actions of the Russian occupiers and forbid destroying Ukrainian children, our future!" [13].

So, the author of the petition asked to completely ban artificial termination of pregnancy (abortion) in Ukraine at the legislative level.

On this occasion, it is worth expressing the following. The actions of the Russian occupiers on the territory of Ukraine are indeed godless, barbaric, and contrary to basic moral norms. However, their actions are not limited to the murder of military and civilian Ukrainians. It is a well-known fact that one of the crimes that the Russian occupiers most often commit on the territory of Ukraine is the rape of Ukrainian women and girls. According to the Ukrainian Helsinki Human Rights Union, as of September 2022, there are reports, and up to a hundred sexual crimes are being investigated. The real picture is that there are 100 times more of them. We have about 1-2 % of open such crimes [19].

According to the Ukrainian Parliament Commissioner for Human Rights (Ombudsman) Lyudmyla Denisova, only in April, it was known about 12 cases of forced pregnancy among victims of rape. However, as the ombudsman notes, there are actually more of them – only a tiny percentage of victims are ready to talk about what happened to them [15]. It's hard to imagine a woman, much less a teenage girl, who would like to give birth to a child as a result of rape by the Russian occupier, so the proposal of the author of the petition to completely ban abortion in Ukraine at the legislative level is currently inappropriate. Actually, it is obvious that this opinion is shared by the majority of citizens since the petition received only 1,302 votes out of the 25,000 required [13], so it was not considered by the president of Ukraine.

Also, it should be noted that the Prohibition of abortion by introducing amendments to the civil legislation of Ukraine or the adoption of a new law or bylaw will not be considered legitimate since it restricts the rights of citizens and international treaties guaranteed by the Constitution of Ukraine and the norms.

The right of women to freely decide on the number of children and the time intervals between their births and to have access to information, education, and the means that enable them to exercise this right is enshrined in the UN Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (Part 1, Article 16, ratified by Ukraine in 1981) and the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. Artificial termination of pregnancy is a human rights issue, so it can be guaranteed and regulated exclusively by the Constitution of Ukraine (Article 92, paragraph 1), and not by bylaws [22].

Changing the civil legislation of Ukraine and banning artificial termination of pregnancy is considered illegal since it restricts the rights of citizens and violates the Constitution of Ukraine and

the norms of international treaties. Banning abortions will encourage the birth of unwanted children. This, in turn, will contribute to the growth of abandoned infants, orphanhood, newborn killing, and child abuse. It will also impair the ability of parents to create favorable conditions for a decent life for already-born children and limit their life chances, condemning them to poverty and hopelessness. Forcing people to give birth in conditions of social insecurity and an unfavorable economic situation is an irresponsible initiative that will lead to even greater impoverishment of the population and violence against children.

It has already been noted above that the historical experience of banning abortions did not give the desired results in the form of an increase in the population of these states but, on the contrary, caused negative consequences. Therefore, we believe that a much more effective counteraction to abortion will not be the prohibition of abortion at the legislative level but the conduct of active educational activities, especially among young people.

As noted by O.Mysieva In 1996, the Ministry of education developed and recommended for use in grades 1-11 of general education schools, lyceums, and gymnasiums quite informative and broad-based programs on the course "Fundamentals of valeology." This course, starting from the 6th grade of Secondary School (where children from 11 to 12 years old study), provides for the study of a range of issues related to reproductive health, prevention of sexually transmitted diseases, AIDS, family planning, contraception, etc [17].

In our opinion, in this context, it is worth referring to the experience of foreign countries. For example, abroad, after the Supreme Court's decision Roe v. Wade in 1973 (which, as noted earlier, was overturned in July 2022), pro-life activists in power and in society worked on the adoption of protective pro-life laws at the state level, among which there are three main types:

1) government funding limits that limit the funding of abortion programs at the expense of taxpayers;

2) parental involvement laws that require underage girls to notify or receive permission from their parents before they perform abortions;

3) laws on information provided about abortion, fetus, and pregnancy to women who are going to have an abortion. This information relates to fetal development, potential health risks, and various sources of support for single mothers [11].

In Ukraine, the need to inform and educate various categories of the population about the problems of family planning and reproductive health, in particular, health care and the cultivation of a healthy lifestyle in general, is provided for by a number of legislative and regulatory acts of Ukraine [12]. However, as practice shows, these measures are not sufficient. The analysis of the impact of the above-mentioned foreign pro-life laws proves the practical feasibility of their implementation in Ukraine.

So, 37 % of women who could agree to an abortion carried and gave birth to a child because funding was unavailable. Since adopting the Parental Involvement Act, the statistical reduction in abortions has ranged from 13 % (Henshaw 1995) to 42 % (Cartoof and Klerman 1986). Additional evidence pointing to the effectiveness of parental engagement laws comes from studies showing that having a parent engagement law improves health outcomes for adolescent girls. A 2003 study in the journal Health Economics (Levine 2003) found that parental involvement laws reduce pregnancy rates between the ages of 15 and 17 by 4-9 %.

Available research provides some evidence that adequately designed informed consent laws reduce abortion rates. In addition, informed consent laws that require two separate clinic visits and a review of the abortion method reduce the abortion rate from 7 % to 12 % [11].

Society is divided into supporters and opponents of the artificial termination of pregnancy. Abortion advocates argue that a woman has an inalienable right to have an abortion. According to this position, a woman has the right to have an abortion as part of the right to dispose of her own body. It is noted that the embryo is not a person or a human being.

Abduieva R. notes that the issue of abortion is part of the issue of reproductive health, reproductive choice, and human reproductive rights. Reproductive health reflects an essential aspect

of Health in general and involves: a) the ability to produce offspring; B) free decision-making in this area; C) safe sex life. Reproductive choice is a manifestation of the individual's moral autonomy in matters of sexuality and childbearing. Reproductive rights are designed to create social prerequisites for ensuring reproductive health. [3]

Individuals who are opposed to abortion believe that the embryo is a human being. It is endowed with many characteristics of a human being, particularly the genome, aimed at gradual development up to the formation of an adult. Dr. Bernard Nathanson, founder of the National Association for repetition of Abortion Laws "NARAL", which was later renamed the National Abortion Rights Action League, based on the conducted research, Dr. Bernard Nathanson concluded that the embryo experiences physical suffering during artificial termination of pregnancy [8].

In addition, the complexity of this problem is due to the attitude of religion and the church toward abortion. After all, the artificial termination of pregnancy is condemned by the three main religions. The church opposes this woman's desire and considers abortion as infanticide, a sin, and an unacceptable decision.

It can be seen that the main areas of discussion around the issue of prohibiting or allowing artificial termination of pregnancy are centered around the rights of the mother and the rights of the unborn child (abortion) are "pro-life" (for the right of the unborn child to life) or "pro-choice" (for the right of a woman's reproductive choice). However, a third party also deserves attention – the right of a man who was denied the opportunity to become a father.

Articles 49 and 50 of the Family Code of Ukraine include the right to motherhood and the right to paternity in the personal non-property rights of spouses, providing that the wife has the right to motherhood and the husband has the right to paternity. The husband's unwillingness to have a child or his inability to conceive a child may be the reason for the dissolution of the marriage. The same consequences are caused by the wife's refusal to give birth to a child or her inability to give birth to a child [7].

The content of the wife's right to motherhood is revealed as her power to make a decision: to have a child or to choose behavior aimed at refusing motherhood. The wife should be able to freely decide on the implementation of her reproductive function – either the onset of the desired pregnancy and the birth of the desired children or the use of methods of contraception and, in the case of an unplanned pregnancy – the possibility of its termination in the conditions of providing affordable, safe, effective and highly qualified medical care. The right to motherhood also includes ensuring full motherhood and conditions for the health and life of the mother and child during pregnancy, childbirth, and the postpartum period [23].

Paternity, in law, is defined as the fact of origin of a child from a certain man, legally certified by an entry in the state civil registration authorities on birth. However, the husband's right to paternity means, in particular, his right to direct his behavior to the conception of a child or refrain from doing so. The possibility of exercising the right to paternity depends on a man's puberty and reproductive health. A man cannot be deprived of this right, and restriction of this right is possible only in cases provided for by law. The content of the right to paternity is the ability of a man to determine his reproductive function at his own discretion [1].

Today, according to Article 50 of the Fundamentals of the Legislation of Ukraine on Health Care of November 19, 1992, the artificial termination of pregnancy (abortion) can be performed at the request of a woman in health care institutions during pregnancy for a period of no more than twelve weeks. In cases established by law, artificial termination of pregnancy can be performed during pregnancy from twelve to twenty-two weeks [9].

It should be noted that only a woman has the right to artificial termination of pregnancy. At the same time, the legislator leaves legally indifferent the will of a man to exercise his reproductive function, obviously linking this to the fact that abortion is closely related to the right to a woman's health [18] Logically, the question arises: How can a father exercise his right to paternity in this case if, according to the above legislative provisions, his consent to the artificial termination of pregnancy by a woman is not taken into account?

Romovska Z. V. is critical of this position of the legislator. She points out: "There is a paradoxical situation: for the sale of a car by one of the spouses, the consent of the second is required, and the wife has the right to decide on the issue of artificial termination of pregnancy in her own right" [16, p. 153].

In addition, there is another obvious contradiction. If a child is born, men are assigned all the duties of a father provided for by the Family Code of Ukraine, in particular, the obligation to pay alimony for the maintenance of this child. But at the same time, men do not have any rights to terminate a pregnancy.

Men who have had to deal with the situation of unwanted pregnancy, as a rule, act in one of the following roles: a man can force a woman to have an abortion or say that he will support any decision, but in fact, imperceptibly persuade her to terminate the pregnancy; someone is informed about the aborted pregnancy after the fact, and someone knows that the abortion will take place, but can not prevent it in any way.

Psychologists say each of these roles can leave a man with psychological trauma when he begins to think about his decision.

In surveys, most women say they do not regret terminating the pregnancy, but almost no research has been conducted on men's reactions. Data that comes from psychological support groups where men apply themselves do not allow us to generalize. But the emotions they experience have similar traits-anger, guilt, shame, and deep sadness on each anniversary of the event [2].

What about cases when a man wants to keep a child, and a pregnant woman intends to have an abortion? No state in the world in its legislation provides for a man's right to consent or disagree with the abortion of a woman who became pregnant by him. The right to choose whether to have an abortion or leave the child and give birth belongs exclusively to a pregnant woman.

For example, the 1976 U.S. Supreme Court decision in Planned Parenthood v. Danforth overturned the father's consent to an abortion. And in the 1992 case Planned Parenthood v. Casey, the court went even further, saying that men do not have the right to mandatory notice of termination of pregnancy [2].

Also, the question of the proportionality of the interests of the father and mother when making a decision on artificial termination of pregnancy (abortion) is represented in the case Boso vs. Italy (2000).

According to the facts, the applicant's wife decided to terminate the pregnancy despite her husband's objections. The applicant complains of violating his rights as a potential father and the unborn child's right to life. He is dissatisfied with the fact that allowing an abortion gives the mother the right to decide whether to have an abortion and does not take into account any objections from the father. In addition, the applicant argued that giving a woman the opportunity to have an abortion prevented her father from starting a family.

The European Court of Human Rights noted in its decision that the right to privacy of the father cannot be interpreted so broadly as to contain the right to consult about the abortion that a woman intends to perform. The European Court of Human Rights also noted that abortion, in this case, was carried out in accordance with Italian law and was aimed at protecting the health of the mother. Interference with the right under Article 8 of the convention is justified because it was necessary to protect the rights of another person [4].

So, we see that both the scientific doctrine and the practice of the court tend to believe that the issue of abortion is exclusively the reproductive right of a woman and cannot be interpreted as a violation of a man's right to paternity. At the same time, neither scientists nor judges distinguish between cases of abortion in marriage and outside of marriage.

In our opinion, this approach is not very correct. As noted earlier, the legislation of any state, including Ukraine, provides for the right of a man in marriage to paternity, and Part 2 of Article 54 of the Family Code of Ukraine states that all the most important issues of the family should be resolved by the spouses together on the basis of equality. If the wife made such a decision alone,

she, in accordance with Part 2 of Article 54 of the Family Code of Ukraine, must be considered to have committed illegal behavior.

Thus, given that the issue of artificial termination of pregnancy, which is usually desirable and planned in marriage, is undoubtedly one of the most important issues, in the understanding of Part 2 of Article 54 of the Family Code of Ukraine, the desire of the husband must be taken into account when performing an abortion.

We suppose that supplementing Article 50 of the Family Code of Ukraine is necessary with Part Four of the following content: "4. The issue of artificial termination of a wife's pregnancy should be resolved with the written consent of her husband," since this directly follows from Part 2 of Article 54 of the Family Code of Ukraine, which states that all the most important issues of the family should be resolved by the spouses together, on the basis of equality. If the wife made such a decision alone, she, in accordance with Part 2 of Article 54 of the Family Code of Ukraine, must be considered to have committed illegal behavior."

References

1. Antoniuk O. Right to paternity. Law Of Ukraine. 2013. № 10. P. 126-143
2. BBC News Ukraine: "I regret not becoming a father": a man's voice in the discussion about abortion, published on 02.09.2019. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/features-49529264 (accessed: 16.02.2023)
3. Cherevko K. O. Abortion as a moral, ethical and philosophical problem in the context of Article 134 of the Criminal Code of Ukraine. 2014. URL: https://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/481/abort_yak_moral_no_etichna_ta_filosofs_k.pdf?sequence=2 (accessed: 18.02.2023).
4. Decision of the European Court of Human Rights in the case "Boso v. Italy " No. 50490/99, dated 05.09.2002. URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{ %22fulltext %22:[%22BOSO %20v. %20ITALY %22], %22itemid %22:[%22001-23338 %22]} (accessed: 16.02.2023).
5. European Convention on Human Rights of 04.11.1950 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (accessed: 17.02.2023);
6. European truth: murder or choice: how international law regulates abortion issues. European truth, a publication from 17.11.2020 URL: https://www.eurointegration.com.ua/articles/2020/11/17/7116617/ (accessed: 18.02.2023).
7. Family Code of Ukraine: the law of Ukraine. Verkhovna Rada of Ukraine (VVR), 2002, No. 21-22, P.135 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text (accessed: 18.02.2023)
8. Filinovych, V. V., V. A. Savela. Legal status of abortion: a woman's right to free choice. State Higher Educational Institution "Uzhgorod National University" of the Ministry of education and science of Ukraine. Electronic scientific publication "Comparative and analytical law". №4. 2020. P.267-273. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/34262/1/PAP-4_2020.pdf#page=267 (accessed: 18.02.2023)
9. Fundamentals of the Legislation of Ukraine on Health Care. Verkhovna Rada of Ukraine (VVR), 1993, No. 4, Article 19. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text (accessed: 18.02.2023).
10. Havlovska A. A., Protsenko M. V., abortion as a form of realization of the right of reproductive choice of a woman: a study of certain aspects of complete or partial prohibition. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Series "Legal Sciences"* 2. 2022. pp. 15-19.
11. How the legal status of abortion affects the level of abortions. Research and statistics. 2019. URL: http://catholicnews.org.ua/yakpravoviy-status-abortu-vplivaie-na-riven-abortiv-doslidzhennya-i-statistika (accessed: 10.02.2023).
12. Mysieva O. L. History of the formation of prevention of artificial termination of pregnancy. Pedagogy. Scientific works. 2009. Volume 123. Issue 110. P. 82-86, P. 85.
13. Official website of the president of Ukraine: electronic petition No. 22/138582-EP on the Prohibition of abortions in Ukraine, dated May 23, 2022, URL: https://petition.president.gov.ua/petition/138582 (accessed: 18.02.2023).
14. Opendatabot: over the past ten years, the number of abortions in Ukraine has almost tripled, a publication from 20.05.2021 URL: https://opendatabot.ua/analytics/abortions (accessed: 18.02.2023).
15. Radio Liberty: Ukrainian women raped by Russian soldiers try to terminate unwanted pregnancies, a publication of April 26, 2022, URL: https://www.radiosvoboda.org/a/zhvaltuvannya-rosiyski-okupanty-aborty/31822417.html (accessed: 18.02.2023).

16. Romovska Z. V. Ukrainian family law: textbook for students. higher education. institutions. Kiev: legal unity publ., 2009, 500 p., P. 15.
17. Shafarchuk O. Problems of determining the legal status of an embryo. P. 85-86 URL: https://naub.oa.edu.ua/2013/problemy-vyznachennyapravovoho-statusu-embriona/ (accessed: 10.02.2023);
18. Stefanchuk R. O. Concept, system, features of implementation and protection of reproductive rights of an individual. Bulletin of the Khmelnitsky Institute of regional management and law. 2004. № 1–2. P. 71
19. Ukrainian Helsinki Human Rights Union: sexual crimes are probably 100 times more than official statistics, published on 27.09.2022 , URL: https://www.helsinki.org.ua/articles/seksualnykh-zlochyniv-ymovirno-v-100-raziv-bilshe-nizh-v-ofitsiyniy-statystytsi/ (accessed: 18.02.2023);
20. Ukrainian Journal of Constitutional Law: the US Supreme Court overturned the constitutional right to abortion, Journal 2/2022 (23) URL: https://www.constjournal.com/pub/2-2022/verkhovnyi-sud-ssha-skasuvav-konstytutsiine-pravo-abort/ (accessed: 18.02.2023);
21. Ukrainska Pravda: the level of abortions in Ukraine is twice as high as in the EU-UN, a publication from 12.07.2012 URL: https://life.pravda.com.ua/health/2012/07/12/106638/ (accessed: 17.02.2023);
22. United Nations Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination Against Women of 18 December 1979: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text (accessed: 18.02.2023);
23. Yavorska O. S., Chuprita G. V., Hryschuk V. K. Family law of Ukraine: textbook. Lviv State University of Internal Affairs, 2018. 480 P. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/2605/1/simeine %20pr.pdf (accessed: 18.02.2023)

Rozumenko Mariia,
2th year student of «Law»
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman
Research supervisor – Ph.D. in Law, Kateryna Ilikchieva

ISSUE OF CRIMINAL PROSECUTION FOR GENDER-BASED CRIMES AGAINST THE POPULATION IN THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR

The conflict between Russia and Ukraine has been ongoing since 2014 and is rooted in political, economic and historical tensions between the two countries. In 2014, the Ukrainian government was overthrown in a popular uprising, which led to the election of a new pro-Western government. This provoked the crisis in Ukraine and the subsequent conflict with Russia, which annexed the Crimean peninsula.

Since then, the conflict has escalated into a low-intensity war in eastern Ukraine, with fighting between Ukrainian government forces and Russian-backed separatists. As a result of the war, thousands of people died and more than 1.6 million people left their homes.

For many of our compatriots, the large-scale offensive of Russian troops on sovereign Ukraine on February 24, 2022 was a complete surprise, an unexpected manifestation of aggression on the part of the so-called "brotherly people". The Russian Federation launched a full-scale invasion along the entire length of the common border, as well as from the territory of Belarus and temporarily occupied Crimea, launched missile strikes on military and critical civilian infrastructure in the regions of Ukraine, and continues to conduct hostilities, destroying cities, villages and the civilian population, in including children, arranging the genocide of the Ukrainian people. However, if you carefully analyze Ukrainian-Russian relations over many centuries of our bad neighborliness, then the openly hostile attitude of the modern Russian ruling elite and the part of Russian society that supports it is not surprising.

The international community has largely condemned Russia’s actions in Ukraine, and the conflict has become a major source of tension between Russia and the West. Attempts to resolve the conflict diplomatically have been largely unsuccessful, and fighting continues to this day.

The situation in Ukraine remains difficult, with both sides reporting constant violence and human rights violations. The international community must continue to support efforts aimed at

finding a peaceful and lasting solution to the conflict, as well as meet the humanitarian needs of those affected by the violence. The issue of criminal prosecution of gender-based crimes against the population during the Russian-Ukrainian war has become a growing concern in recent years. These crimes, which include sexual violence, forced prostitution and human trafficking, have had a devastating impact on the lives of countless individuals and communities.

Despite international efforts to address this problem, including the implementation of numerous legal frameworks and agreements, the situation on the ground remains dire. In the context of ongoing conflict, women and girls are particularly vulnerable to gender-based violence as they face an increased risk of exploitation and abuse by both state and non-state actors. [1]

One of the key challenges in solving the problem of gender crimes in the Russian-Ukrainian war is the lack of effective mechanisms for bringing the perpetrators to justice. Impunity for these crimes remains widespread, as criminals often act with impunity in the knowledge that they are unlikely to face any consequences for their actions.

In order to solve this problem, it is imperative that the international community adopts a comprehensive approach that includes both preventive measures and effective accountability mechanisms. This includes providing support and protection to victims, strengthening the capacity of law enforcement and judicial institutions to effectively investigate and prosecute gender-based crimes, and engaging all relevant stakeholders, including civil society and affected communities, to ensure the rights of women and girls are supported.

The issue of criminal prosecution for gender-based crimes against the population in the Russian-Ukrainian war is a complex and urgent challenge that requires the combined efforts of the international community. Only by working together can we hope to end the suffering of victims and ensure justice.

In addition to the above efforts, it is critical to address the root causes of gender-based violence, including discrimination and inequality, which can increase the vulnerability of women and girls in conflict situations. This requires a broader cultural and social shift towards promoting gender equality and empowering women, as well as addressing the attitudes and beliefs that normalize or justify gender-based violence.

In addition, it is important to recognize that the problem of gender-based crimes during the Russian-Ukrainian war cannot be considered in isolation. It is part of a larger pattern of human rights violations and humanitarian abuses that have been committed during the conflict. The fight against these crimes must therefore be integrated into larger efforts to end violence and promote lasting peace in the region. [2]

Applying a comprehensive and integrated approach that addresses the root causes of violence and strengthens the capacity of the justice system to hold perpetrators accountable.

In addition to the efforts described above, it is also critical to engage and empower affected communities to respond to gender-based crimes during the Russian-Ukrainian war. This includes supporting local organizations and activists working to address the issue and ensuring their voices are heard in policy and program development.

Civil society can play a critical role in protecting the rights of women and girls and in holding perpetrators accountable for their actions. It can also provide much-needed support to victims, including medical and psychological assistance, legal aid and safe haven.

It is also important to work with international organizations and institutions, such as the UN and the International Criminal Court, to ensure that gender-based crimes in the Russian-Ukrainian war remain on the international agenda and strengthen accountability mechanisms.

In addition, it is imperative to raise awareness of the issue of gender-based crimes during the Russian-Ukrainian war and to work with the media to ensure that the stories and perspectives of those affected are heard. The media can play an important role in drawing attention to the problem and advocating for change. By highlighting the devastating impact of gender-based violence on individuals and communities, the media can help build momentum for action and bring perpetrators to justice.

In addition, it is important to work with educational institutions to educate the public, especially young people, about the importance of gender equality and the dangers of gender-based violence. This can help create a culture of respect and equality that can prevent violence from occurring.

Finally, it is important to continue to collect and analyze data on the issue of gender-based crimes during the Russian-Ukrainian war. This data can help design policies and programs, as well as monitor progress and identify areas for improvement.

It is also critical to ensure that survivors of gender-based violence have access to comprehensive services that meet their needs, including medical and psychological support, legal assistance and safe shelter. This requires the development of well-coordinated support systems that are accessible and responsive to the needs of victims. [3]

It is important to ensure that survivors of crime can participate in the justice process and that they are afforded adequate protection, including measures to protect their privacy, confidentiality and security. This may include activities such as witness protection programs, legal representation and counseling services.

In addition, it is important to provide support to the families of the victims, as well as to the communities affected by the violence. This can help mitigate the long-term effects of violence and promote healing and reconciliation.

It is also extremely important to cooperate with international and regional organizations such as the UN, the European Union and the Council of Europe to develop and implement effective strategies to counter gender-based crimes during the Russian-Ukrainian war. This may include measures such as sanctions against individuals and organizations responsible for such crimes, as well as support for peace-building initiatives and human rights programs.

In addition, it is important to work on the long-term prevention of gender-based crimes in conflict. This requires addressing the root causes of violence, including gender inequality, discrimination and social norms that perpetuate violence against women and girls.

This can be achieved through a combination of measures, including education and awareness-raising campaigns, civil society and community capacity-building programmes, and the development of laws and policies that promote gender equality and prevent violence.

It is also critical to work with the military and security forces to ensure that they are trained in human rights and gender sensitivity and that they are held accountable for any violations. This can help prevent gender-based violence by state officials and create a culture of respect for the rights of all people, including women and girls.

In addition, it is important to recognize the role of men and boys in promoting gender equality and preventing gender-based violence. This may include involving men and boys in education and awareness-raising initiatives, and encouraging them to take a more active role in promoting equality and respect for the rights of women and girls. [4]

It is important to recognize the intersectional nature of gender-based violence and consider the ways in which it affects different groups of women and girls in unique and complex ways. For example, women and girls from ethnic or religious minority groups, persons with disabilities, refugees or internally displaced persons may be particularly vulnerable to violence.

It is important to ensure that the needs and experiences of these marginalized groups are taken into account in the response to gender-based violence during the Russian-Ukrainian war, and that they have access to appropriate support and services. This may require tailored interventions that take into account the specific needs and experiences of these groups.

It is also important to ensure that responses to gender-based violence are inclusive and gender-sensitive, taking into account the different experiences and perspectives of women and girls, as well as men and boys. This requires engagement with affected communities, civil society organizations and other relevant actors to ensure that their voices are heard and that responses are informed by their experiences and needs.

It is also important to recognize the role of media and technology in the fight against gender-based violence. For example, the media can play a critical role in raising awareness, challenging

harmful social norms and stereotypes, and promoting accountability and transparency. Technology can also be used to support victims, for example by providing access to information and support services or connecting them to advocates and other resources.

However, it is also critical to recognize the potential negative impact that technology and media can have, such as perpetuating harmful stereotypes, spreading false information, or compromising the privacy and safety of victims. It is important to address these issues and develop responsible and ethical media and technology practices that support, rather than undermine, efforts to combat gender-based violence.

In summary, the issue of criminal prosecution for gender-based crimes against the population during the Russian-Ukrainian war requires a comprehensive and multifaceted response that involves all relevant actors, including the media and the technology sector.

It is also important to recognize the importance of data and evidence in the fight against gender-based violence. Accurate data and evidence are critical to understanding the nature and extent of the problem and to designing and implementing effective interventions.

However, collecting data and evidence on gender-based violence in conflict situations can be difficult due to a number of factors, including security risks, stigma and fear of retribution. It is important to address these issues and ensure that the collection of data and evidence is safe and ethical, taking into account the privacy and safety of victims.

In addition to collecting data and evidence, it is also important to ensure that this information is used effectively to inform and improve responses to gender-based violence. This requires analyzing and using data in a transparent and accountable manner, and taking into account the perspectives and experiences of affected communities and other relevant stakeholders. [5]

Finally, it is important to emphasize the need for a coordinated and comprehensive response to the issue of criminal prosecution for gender crimes against the population in the Russian-Ukrainian war. This requires collaboration between different actors, including governments, civil society organizations, international organizations and the private sector.

A coordinated response can help ensure a comprehensive and effective response that takes into account the diverse needs and perspectives of affected communities and addresses the root causes of violence. It can also help avoid duplication of effort and leverage the strengths and resources of different actors to achieve a common goal.

The issue of criminal prosecution for gender crimes against the population during the Russian-Ukrainian war is of considerable concern. These crimes, which can include sexual violence, exploitation and human trafficking, have a devastating impact on individuals and communities. They also undermine the rule of law and the protection of human rights and can have long-term consequences for the stability and security of the affected areas.

During armed conflicts, women and girls are particularly vulnerable to gender-based violence and exploitation. They may face an increased risk of sexual violence, including rape and sexual slavery, and may experience other forms of violence such as forced labor and human trafficking.

Despite the seriousness of these crimes, they are often not reported or prosecuted. This may be the result of a number of factors, including stigma, fear of retaliation, and lack of access to legal and health services.

It is important to take effective measures to solve the issue of criminal prosecution of gender-based crimes in the conditions of the Russian-Ukrainian war. This could include increasing access to justice and support services for victims, improving mechanisms for reporting and investigating these crimes, and holding perpetrators accountable for their actions.

In addition, it is important to address the root causes of gender-based violence and promote a culture of equality and respect for the rights of all people, regardless of their gender. This can help prevent such crimes and build safer and more stable communities for all.

The international community plays an important role in solving the issue of criminal prosecution for gender-based crimes in the context of the Russian-Ukrainian war. International human rights

law and humanitarian law provide a framework for protecting women and girls from violence and exploitation during armed conflict. [6]

International organizations such as the United Nations and the International Criminal Court can play a critical role in ensuring that perpetrators of gender-based crimes are held accountable and victims have access to justice and support services.

In addition, international actors can provide funding and technical assistance to support local and national efforts to combat gender-based violence, including the development of a legislative framework, training of law enforcement and judicial officials, and strengthening of victim support services.

It is also important that the international community raises awareness of the issue of gender-based violence in the context of the Russian-Ukrainian war and mobilizes political will and resources to address it. This may include supporting the protection of women's rights, promoting gender equality, and supporting the development of programs and services that respond to the needs of victims.

Gender-based violence, including sexual and gender-based violence, is a common problem during conflict and war. The situation of the Russian-Ukrainian war is no exception. Women and girls are particularly vulnerable to violence and exploitation, including rape, sexual slavery and forced prostitution, as well as other forms of gender-based violence such as forced displacement and other forms of exploitation.

The impact of gender-based violence in conflict situations is far-reaching and can have long-term consequences for the physical, psychological and social well-being of victims. In addition, gender-based violence undermines the fabric of communities, undermines trust and contributes to instability and conflict.

The international community is obliged to respond to the problem of gender-based violence in conflict situations and ensure that the perpetrators are held accountable for their actions. This may include taking measures to prevent gender-based violence, such as implementing measures to protect women and girls from violence, as well as supporting victims and ensuring they have access to justice and support services.

In the case of the Russian-Ukrainian war, it is important that the international community takes a comprehensive approach that addresses the root causes of gender-based violence, including gender inequality, discriminatory laws and practices, and lack of access to justice and support services for victims. [7]

The international community should also work with local organizations and communities to strengthen their capacity to respond to gender-based violence and develop prevention and response strategies. This may include supporting local organizations and communities to develop programs and services to meet the needs of victims, as well as working with government and civil society representatives to develop and implement policies and programs that promote gender equality and prevent gender-based violence.

Addressing the issue of criminal prosecution for gender crimes in the context of the Russian-Ukrainian war involves several challenges. Some of these problems include:

1. Lack of access to justice: Many victims of gender-based violence in conflict situations face significant obstacles in accessing justice and support services. This can include lack of legal protection, fear of retaliation and lack of trust in the justice system.

2. Stigma and discrimination: Victims of gender-based violence often face stigma and discrimination, which can prevent them from reporting incidents or seeking help and support. It can also make it more difficult for authorities to investigate and prosecute those responsible.

3. Insufficient data and documentation: In many conflict situations, there is a lack of data and documentation on gender-based violence, making it difficult to fully understand the scale and nature of the problem. This can make it difficult for authorities to develop effective responses and bring perpetrators to justice.

4. Insufficient resources and capacity: Many conflict-affected countries and communities lack the resources and capacity to respond effectively to gender-based violence. This can include a lack of trained staff, insufficient funding and lack of access to specialist services and support.

5. Political and cultural obstacles. In some cases, political and cultural barriers can make it difficult to address gender-based violence in conflict situations. This may include a lack of political will, cultural attitudes that downplay the severity of gender-based violence, and a lack of understanding of the root causes of gender-based violence. [3]

To effectively address these challenges, it is important that the international community works with local organizations, governments and communities to develop comprehensive strategies that promote gender equality, prevent gender-based violence and support victims. This may include strengthening the capacity of local organizations and communities to respond to gender-based violence, providing resources and support to victims, and working with governments to implement policies and programs that promote gender equality and prevent gender-based violence.

In summary, the issue of criminal prosecution of gender crimes committed against the population during the Russian-Ukrainian war is extremely complex and delicate, requiring a thorough and subtle approach. The root causes of these crimes can be found in long-standing gender discrimination, inequality and violence exacerbated by the conflict. It will require significant political will, resources and sustained efforts over time to ensure that those who commit these crimes are brought to justice and that victims receive the support and protection they need to heal and recover. Only by working together can we hope to end the cycle of violence and prevent future conflict to create a more just and equitable society.

References

1. "Gender-Based Violence in the Context of Armed Conflict: A Handbook for Prevention and Response" by the United Nations Population Fund (UNFPA)
2. "Sexual and Gender-Based Violence in the Ukraine Conflict" by Amnesty International
3. "Gender, Conflict, and Justice: Intersectionality in the Russian-Ukrainian War" by J.E.T. Chithambo and N.C. Muriu, published in the Journal of Interdisciplinary Gender Studies
4. "The Russian-Ukrainian War and Gender-Based Violence: A Feminist Perspective" by O.G. Kolesnik, published in the Journal of Women, Peace and Security
5. "Sexual Violence in Armed Conflict: Global Overview and Implications for the Security Sector" by the Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF)
6. "Gender, Conflict, and Humanitarian Assistance: A Handbook for Practitioners" by the United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA)
7. "Sexual Violence in the Ukrainian Conflict: An Analysis of International Law and Policy Responses" by L.V. Belousova, published in the Journal of Conflict and Security Law.

Savchuk Nadia
«Law» 3nd year of study,
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman
Research supervisor – Ph.D. in Law, Kateryna Ilikchieva

COMPARATIVE ANALYSIS OF LEGAL REGULATION OF ABORTION

The topic of abortion has always been relevant and is gaining new publicity every year. This is due to the ambiguous interpretation and understanding of abortion in society as a whole. A large number of factors contribute to such different views, such as the political regime of the country, the religion that a person professes and that prevails in the country, and much more. Regardless of society's opinion about the ethics of abortion, the most important thing in the context of this issue will always be the woman and her safety.

Recent events in the world force us to seriously investigate the issue of abortion. Because states that are an example of democracy and liberalism impose strict restrictions on women. An example

of this is the US Supreme Court's permission for some states to significantly limit a woman's right to an abortion, or even ban abortions. This does not mean that abortion will automatically be banned in the country, but now the authorities of individual states can decide how much to restrict abortion in their territory. It is also worth mentioning the ban on abortion in Poland.

Research on the legal regulation of abortion is essential in order to examine the current laws and regulations in the world and assess their effectiveness. This research can help identify if laws are outdated or ineffective, or if they are sufficient in protecting the health of the mother and fetus. By analyzing current law of various countries it will help to determine what are the problems with the legal regulation of abortion and how to overcome them on the example of one or another country. What is important - what legislative initiatives can be taken for Ukraine.

It is also important in understanding the implications of different legal regulations on the availability of abortion services and how it may impact access to care or the overall safety of the procedure.

According to research from the United Nations Population Fund, 60 percent of unintended pregnancies result in abortion, but 45 per cent of these abortions are unsafe. Unsafe abortion is a major contributor to maternal mortality worldwide and puts millions of women in hospital annually.[1]

Unsafe abortion is a leading cause of maternal death globally and hospitalizes millions of women every year.

To sum up the important keys of this research, we can say that this topic is always painful, but extremely important for society for following reasons:

1. In order to protect women at the legal level
2. In order to analyze the current situation in countries regarding the state of abortion regulation and to understand the current state of this issue
3. To learn for Ukraine the practice of countries for the elimination of conflicts and the formation of the correct policy in this regard
4. For the safety of women's health
5. To eliminate stereotypes

Analyzing the current situation with the legal basis of abortion regulation, two problematic issues arise:1. Is the issue of abortion effectively regulated in the world?

2.Is it possible to determine the level of liberalism and democracy in a country by its legal regulation of abortion and who has the most rights- woman or fetus?

Over the past half-century, especially in industrialized countries, abortion laws have become increasingly liberalized.

The World Health Organization (WHO) states that unsafe abortion is the third leading cause of maternal mortality and morbidity, and is defined as a pregnancy termination procedure performed by individuals without the necessary skills or in an environment without sufficient medical standards. Every year, 25 million abortions (45% of all abortions worldwide) occur in a hazardous environment, leading to 50,000 deaths and 5 million cases of temporary or permanent disability. The risk of unsafe abortion is significantly higher in countries where abortion is banned or only allowed to protect the life of the woman, as opposed to countries where abortion is legal, where only 10% of abortions are deemed unsafe. Studies conducted in the U.S. and internationally have found that legal restrictions on abortion do not lead to fewer abortions or higher birth rates, and countries that legalize abortion do not experience an increase in abortion numbers or rates. However, criminalization of abortion does lead to more unsafe abortions and higher maternal mortality, particularly affecting unmarried and economically disadvantaged women, who are further marginalized and put at risk of injury and death. When abortion is legal and safe services are available, unsafe abortion and abortion-related mortality are drastically reduced.[2]

According to the WHO, an estimated 73 million abortions occur annually worldwide, the equivalent of 39 abortions per one thousand women. Since 1990, however, there has been an uneven pattern in abortion rates between countries with more relaxed laws and those with stricter

restrictions: The average abortion rate in countries with more lenient abortion regulations (not including China and India) decreased by 43 percent between 1990-94 and 2015-19, while in countries with more severe restrictions, the rate rose by around 12 percent.[1]

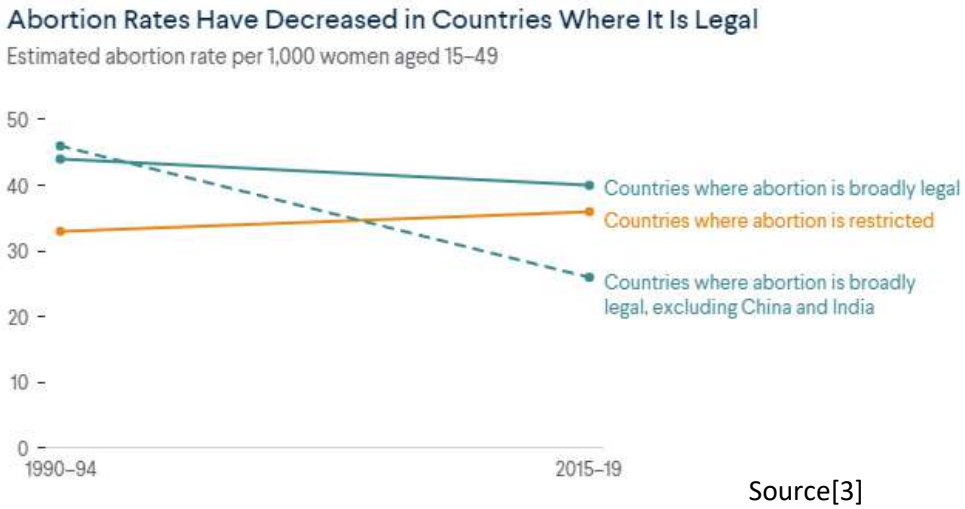

Source[3]

Historically, restrictions on abortion were introduced for three main reasons:

1. Abortion was dangerous and abortionists were killing a lot of women. Hence, the laws had a public health intention to protect women—who nevertheless sought abortions and risked their lives in doing so, as they still do today if they have no other choice.

2. Abortion was considered a sin or a form of transgression of morality, and the laws were intended to punish and act as a deterrent.

3. Abortion was restricted to protect fetal life in some or all circumstances.

Numerous international frameworks, the UN Human Rights Committee, and regional human rights courts have recognized access to safe abortion as a human right, including the European Court of Human Rights, the Inter-American Court of Human Rights, and the African Commission on Human and Peoples' Rights. At the 1994 International Conference on Population and Development in Cairo, 179 governments agreed to prevent unsafe abortion. In 1967, the WHO declared unsafe abortion to be a public health problem, and in 2003 they created technical and policy guidelines that suggest states pass abortion laws to safeguard women's health. The UN Population Fund states that if unmet need for family planning was attended to, maternal mortality rates would decrease and abortions would be cut down by as much as 70 percent in underdeveloped countries.

This is proof that the best way to consign unsafe abortion to history is by removing all legal restrictions and providing universal access to safe abortion.

However, there is no unanimity in the world practice in the legal regulation of abortion.

On the one hand, we can state that, in general, the world practice regarding the regulation of abortion at the legislative level is effective. To confirm this thesis, we analyzed the practice of a number of countries.

The practice of France regarding legal regulation is demonstrative. First of all abortion was legalized in 1975, extending the 10-week limit to 12 weeks in 2001, and 14 weeks now. In 1988, it became the first country to legalize the use of mifepristone, also called RU-486, as an abortion drug. But a revolutionary is the decision to enshrine a woman's "right" to abortion in the constitution. [5] In France, abortion is covered by the national healthcare system and is free of charge for all women, regardless of their immigration status or insurance coverage. All women have access to information about abortion and other reproductive health services. Sex education is available in schools and there are many public health initiatives that aim to reduce the number of unwanted pregnancies.

Abortion in England. In England, abortion is regulated by the Abortion Act 1967. This Act makes it legal for a woman to have an abortion, as long as two doctors agree that the pregnancy has not exceeded its 24th week and that continuing with it would involve greater risk to the life of the mother, or of injury to her physical or mental health, than if the pregnancy were terminated. It is also legal for a medical practitioner to perform an abortion if there is a substantial risk that if the child were born it would suffer from such physical or mental abnormalities as to be seriously handicapped.[6]

Abortion in Ukraine

Artificial termination of pregnancy in the first trimester (up to 12 weeks) is carried out at the informed desire of the woman (Article 281 of the Civil Code of Ukraine).Artificial interruption of the disease in a patient under the age of 14 or in an incapacitated person is created at the request of her legal representatives (Article 284 of the Civil Code of Ukraine).Artificial interruption of the disease in a patient who has reached the age of 14 is carried out with her consent (Article 284 of the Civil Code of Ukraine, Law of Ukraine "Basics of Health Care Legislation").

Artificial interruption of the action in the II trimester is carried out in accordance with the List of grounds, in the presence of which artificial interruption of the action is possible, the period of which is from 12 to 22 weeks.[6]

Liability for illegal abortion or sterilization:

1.Performing an abortion by a person who does not have a special medical education

2.Forcing an abortion without the victim's voluntary consent

3.Illegal abortion, which caused a long-term health disorder, infertility or death of the victim

4.Forcing sterilization without the victim's voluntary consent

The subject of the crime is a person who has reached the age of 16 and does not have a special medical education.

The Criminal Code does not provide for a woman's responsibility for the artificial termination of her pregnancy.[7]

Abortion in Spain. In Spain, abortion is legal and regulated by the Organic Law 2/2010 of 3 March on Sexual and Reproductive Health and Abortion. Abortion is available up to 14 weeks of gestation and up to 22 weeks in cases of severe fetal impairment or risk to the mother’s health. All abortions must be performed in a hospital or clinic setting and require a doctor’s authorization. Two doctors must certify the abortion and the woman must have a counseling session before obtaining the authorization. Abortions performed after the legal limit are punishable by up to three years in prison.

It is important to note, that in countries where abortion was completely banned, legislative changes to abolish strict restrictions have begun.

For example, abortions in the Republic of Ireland were prohibited by law. But in 2018, the Irish Parliament voted to legalize abortion. Women were allowed to terminate their pregnancies up to the 12th week, and in the case of a threat to health and life or pathologies - at later stages of pregnancy.

The issue of abortion is determined by provisions 58 and 59 of the act of crimes against the individual. By this provision every pregnant woman who tries to get rid of the child by medication or other means can be imprisoned for life. Also, suppliers of such means are subject to imprisonment for up to 5 years

The statement against the fact that abortion is effectively regulated in the world is the statistics according to which the Middle East and North Africa (MENA) region includes approximately 21 countries, according to The World Bank.But,there are only 3 countries where abortion is legal in the Middle East and North Africa: Israel, Turkey and Tunisia [10]

But on the other hand, it shows progressive changes regarding women's right to abortion among religiously oriented countries, because even in these countries, according to our research, access to abortion is limited:

abortion is legal in Turkey without restriction through the first 10 weeks of pregnancy. Abortions may be possible after that if the pregnancy is a risk to the mother or the fetus has an

abnormality. Abortions performed in such instances must be reported to health authorities.

Abortion is not necessarily accessible in Turkey, however. In 2020,most public hospitals will not perform abortions, regardless of women's demands. Only a limited number of private hospitals do abortions, according.

In Israel abortion regulated by Penal Law, clause 316 passed in 1977, into effect in 1978 In 1980, one of the five reasons for which abortion was permitted (socio-economic or personal/family reasons) was abolished.

No gestational limit is set.Until 2022, in order for a woman to have an abortion, she needed to get approval from the Committee. Now, this procedure has been simplified The grounds: the woman is under marriage age (17) or over 40, or during army service; Pregnancy results of a relationship forbidden by criminal law, rape, incest, or out of wedlock (any unmarried woman, single, divorced or widow, is legally entitled to an abortion); the child is likely to have a physical or mental defect; continuation of pregnancy may endanger the life of the woman or is likely to cause the woman physical or mental harm

Regulations/conditions: Abortion has to be performed at a recognized medical institution; a minor does not require the approval of her representative; according to law, married women cannot have an abortion unless she can state one of the above listed grounds; after 24 weeks the Committee may refuse to permit because of the legal status of the fetus. After 24 weeks the fetus is considered "capable of life" by the law, and so the fetus receives more value than the woman's body.

However, there is a practice in the world in which abortion is primarily a tool of state policy, and not a woman's choice:abortion in East Asia.

In China abortion is legal and part of the country's family planning policy. Abortion in China is regulated by the Population and Family Planning Law. This law was passed in 2002 and regulates the number of children a family may have and also regulates abortion. Under this law, a woman may obtain an abortion up to 14 weeks into her pregnancy. Abortions must be authorized by a medical professional and must be carried out within the first three months of pregnancy. Women under the age of 18 must have parental consent. Sex-selective abortions are illegal, but reports suggest that some couples have been able to obtain them.

But, against the background of such a policy, discriminatory processes began against girls in the womb. Since couples were only allowed to have 1 child, most families wanted to have a boy as a continuation of the family. That is why an estimated 20 million baby girls went "missing" from the population between 1980 and 2010 – either through abortions or infanticide so parents could increase their chances of having a boy, according to academic estimates from Xian Jiaotong University.[]As a result, China has one of the largest gender imbalances in the world, with 34.9 million more males than females, according to census data released in 2021.

Not only is the tendency to legalize abortions and simplify access to them growing among countries, but there are also high-profile cases when economically and socially developed countries criminalize abortion.

In 2022 The Supreme Court decided by a 6-3 majority to uphold Mississippi's ban on abortion after 15 weeks of pregnancy. In doing so, the majority opinion overturned two key decisions protecting access to abortion: 1973's Roe v. Wade and Planned Parenthood v. Casey, decided in 1992.

Doctors, not women, will be punished for abortions, and the level of punishment will be determined by each state's government. In Utah, criminal responsibility was decided in advance: a day before the introduction of "trigger laws", medical facilities were warned that performing an abortion is a violation of the law and will be punished by imprisonment for 10 years with an additional fine of 100 thousand US dollars.[12]

Abortion in Poland.In the 2020 court ruling outlawed all abortion due to fetal defects in Poland, leaving it only permitted in cases of incest, rape or where the mother's health is at risk. According to the Poland Penal Code abortion is legal only in cases: when the woman's life or health is endangered by the continuation of pregnancy, when the pregnancy is a result of a criminal act.Also

it is essential to say, that unlike in other countries where abortion is banned, women in Poland are not subject to a penalty for illegal termination of pregnancy; the medical personnel ordering and carrying out the abortion are subject to criminal penalties including imprisonment. In addition, persuading a woman to carry out an illegal termination of her pregnancy is a criminal act. [13]

Abortion in Egypt is prohibited by Articles 260–264 of the Penal Code of 1937. But the Article 61 of the Penal Code, exceptions granted in cases of necessity: 1.to save the life of the pregnant woman. 2.pregnancy poses dangers to the pregnant woman's health, 3. cases of fetal impairment

Person who induces an abortion may be imprisoned, and physicians who do so may be sentenced to prison. Convictions are uncommon, because the prosecution must prove that the woman was pregnant and the means by which the pregnancy was interrupted.

Abortion for unmarried women who had been raped is prohibited in Egypt.

Exploring the second research question about possibilities to determine the level of liberalism and democracy in a country by its legal regulation of abortion we can divide into 2 points of views.

An important right enshrined at the international level and at the state level in the constitution is the right to life. In democratic countries, it should apply not only to the born, but also to the unborn. That is why democracy should contribute to reducing the number of abortions.

The 1948 Universal Declaration of Human Rights, the most widely recognized human rights document, states in Article 1:

“ll human beings are born free and equal in dignity and rights.” (emphasis by author)

making it seemingly clear that human rights, including the right to life, begin at birth. The International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR), the legally binding human rights treaty based on the UDHR, however, states in Article 6 that very human being has the inherent right to life. This right shall be protected by law. No one shall be arbitrarily deprived of his life.”Similar wording is used in the European Convention on Human Rights (“[e]very person has the right to life” (Article 2)) and in the African Charter for Human and Peoples’ Rights (“every human being shall be entitled to respect for his life” (Article 4). The word “born” is no longer mentioned in these cases. Somewhat ambiguous is the Convention on the Rights of the Child: It states in its Preamble that “the child… needs… appropriate legal protection before as well as after birth.” However, this is later qualified by Article 24 (health), Article 6 (life), and Article 3 (best interest of the child), which puts the rights of a pregnant girl over that of its fetus. For explanation, preambles can only be used for contextual interpretation of a treaty and do not develop legal effect like articles do.The only general international human rights instrument that explicitly extends the right to life to the unborn is the American Convention on Human Rights. It states in Article 4: “Every person has the right to have his life respected. This right shall be protected by law and, in general, from the moment of conception. No one shall be arbitrarily deprived of his life.”

Therefore, a significant part of the acts of international law enshrines the right to life of the unborn child. Also, leading countries have introduced a ban on abortion (USA, Poland).

But, on the other hand we can state «Where Democracy Falters, So Do Reproductive Rights». In any case, in the context of this problem, the question arises "who has more rights - the woman or the fetus?"

According to the UN, women have the right to equality, dignity, autonomy, information, and bodily integrity, as well as the right to freedom from torture and cruel, inhuman, and degrading treatment. This means that a girl or woman can make her own decisions regarding her reproductive health, which is at the heart of her right to equality, privacy, and physical and psychological integrity. Women’s rights have been recognized internationally through documents such as the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women, the Sustainable Development Goals, the Universal Declaration of Human Rights, and the International Covenant on Civil and Political Rights. Domestically, women’s rights are protected by the 19th Amendment which gave women the right to vote, Title IX protections, and cases such as Roe v. Wade.

The precedence of the rights of women over the rights of the unborn was reaffirmed most recently and very prominently by the Human Rights Committee, a body of independent experts monitoring the implementation of the ICCPR, the most globally recognized and authoritative human rights treaty on the issue. Human Rights Committee confirmed that:

- Safe, legal, and effective access to abortion is a human right protected under the ICCPR.
- Preventable deaths of women and girls constitute a violation of the right to life.
- Restriction on access to abortion can amount to torture, cruel and inhuman treatment, discrimination, and violation of women's privacy.
- The right to life under the ICCPR begins at birth.

Also, it is important to note, that the 1948 Universal Declaration of Human Rights, the most widely recognized human rights document, states in Article 1:«ll human beings are born free and equal in dignity and rights." making it seemingly clear that human rights, including the right to life, begin at birth.»

Another proof that the ban on abortion is a direct indication of the activation of anti-democratic and anti-liberal movements in the country and society. Because it essentially discriminates against the rights of different sections of society.

A bortion restrictions and bans will undoubtedly deepen the profound inequities in abortion access that have long marked the reproductive health and well-being of pregnant people and their families. Not only Black, Latino and Indigenous people and people living with low incomes, but transmen and nonbinary people, immigrants, adolescents and people living with disabilities are all particularly likely to encounter compounding obstacles to abortion care and be harmed as a result. Drivers of inequity such as income and health insurance disparities and health provider bias (including a history of racist attempts to limit childbearing among Black and Indigenous women) are not simply the result of individual acts of discrimination but rather the result of how institutions and public infrastructures function. As a result, people in these groups are systematically denied access to quality health care and safe communities that would help them determine whether and when to become pregnant and to parent children. Just looking at health insurance by race/ethnicity and income, for example, 23% of Latinas and 13% of Black women aged 15–49 have no health insurance, compared with 8% of White women in the same age-group. Similarly, 22% of women aged 15–49 with incomes below the federal poverty threshold have no health insurance, compared with 11% of those living with incomes above poverty.[12]

Conclusion

Overall, the legal regulation of abortion around the world varies greatly, with some countries allowing abortion in all cases, some restricting it to certain cases, and some prohibiting it altogether. Based on the data presented, it is clear that the vast majority of countries allow abortion in cases such as rape, incest, fetal impairment, or when the woman's life or health is threatened. However, a substantial number of countries have laws that either restrict or completely prohibit abortion, regardless of the circumstances. It is important to note that there is a strong correlation between countries where abortion is restricted or illegal and countries that have higher maternal mortality rates. Therefore, it is crucial that all countries strive to create safe and accessible abortion services in order to reduce maternal mortality and improve women's health and well-being.

In fact, the research found that there are only six main grounds for allowing abortion apply in most countries:

- ground 1 – risk to life
- ground 2 – rape or sexual abuse
- ground 3 – serious fetal anomaly
- ground 4 – risk to physical and sometimes mental health
- ground 5 – social and economic reasons
- ground 6 – on request

With each additional ground, moving from ground 1 to 6, the findings show that the number of deaths falls. Countries with almost no deaths from unsafe abortion are those that allow abortion on request without restriction.

Analyzing the world practice of legal regulation of abortion we can make some general recommendation how to improve current situation:

1.To ensure effective access to safe, legal abortion in cases in which the life or health (mental or physical) of the woman or girl is in danger, the pregnancy is a result of rape or incest, or the pregnancy is not viable.

2.To remove barriers that deny effective access to safe abortions and to protect the lives of women and girls against the physical and mental threats of unsafe abortion.

3.To discontinue the criminalization of pregnancies by unmarried women or of women undergoing an abortion or medical service providers assisting them in doing so.

4.To offer access to sexual and reproductive health education, contraception, and healthcare for women during pregnancy and post-abortion.

5.To revise their abortion laws to take above points into account.

The Ukrainian legal system should strive to improve the legal regulation of abortion by ensuring that the rights of women to make informed choices about their reproductive health are respected and protected. It is important to ensure that the legal framework is both comprehensive and gender-sensitive, taking into consideration the different needs of women and the social and cultural context in which they live. This includes making sure that women have access to accurate information about abortion, that they are not subjected to gender-based discrimination when seeking abortion services, and that their choices are respected and protected in law. Additionally, it is essential that the legal framework provides adequate guidance on the circumstances in which abortion is permissible, and establishes a clear procedure for obtaining abortion services. Furthermore, it is important to ensure that adequate post-abortion care is available and that the legal system does not impose unnecessary barriers to accessing abortion services. In this way, the legal system can help to ensure that women are able to make informed decisions about their reproductive health and have access to safe and legal abortion services.

References

1. United Nations Population Fund. (n.d.). Retrieved February 20, 2023, from https://www.unfpa.org/

2. *The Lancet homepage*. The Lancet: Journal Homepage. (n.d.). Retrieved February 20, 2023, from https://www.thelancet.com/journals/lancet/home

3. Historical Abortion Statistics, France. (n.d.). Retrieved February 20, 2023, from https://www.johnstonsarchive.net/policy/abortion/ab-france.html

4. Legifrance.gouv.fr. (n.d.). Retrieved February 20, 2023, from https://www.legifrance.gouv.fr/download/pdf?id=LIhsICgDpYJsCxxsL1_RUlsDFihSq-tW46KWa2ISZzs

5. *Table of contents for lords hansard of 28 Jun 2011*. (n.d.). Retrieved February 20, 2023, from https://publications.parliament.uk/pa/ld201011/ldhansrd/

6. *The Civil Code of Ukraine*. Official web-portal of the Parliament of Ukraine. Retrieved February 20, 2023, from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15?lang=en

7. *The Criminal Code of Ukraine*. Official web-portal of the Parliament of Ukraine. Retrieved February 20, 2023, from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14?lang=en

8. . *World Bank Group - International Development, Poverty, & Sustainability*. World Bank. (n.d.). Retrieved February 20, 2023, from https://www.worldbank.org/en/home

9. *2008 term opinions of the Court*. Home - Supreme Court of the United States. (n.d.). Retrieved February 20, 2023, from https://www.supremecourt.gov/opinions/slipopinion/21

10. *ACT general part - imolin*. (n.d.). Retrieved February 20, 2023, from https://www.imolin.org/doc/amlid/Poland_Penal_Code1.pdf

11. Lane, Sandra D.; Jok, Jok Madut; El-Mouelhy, Mawaheb T. (October 1998). "Buying safety: The economics of reproductive risk and abortion in Egypt".

12. Éireann, D. (2018, December 20). *Health (Regulation of Termination of pregnancy) act 2018*. House of the Oireachtas. Retrieved February 20, 2023, from https://www.oireachtas.ie/en/bills/bill/2018/105/

13. Guttmacher Institute. (n.d.). Retrieved February 20, 2023, from https://www.guttmacher.org/

Kateryna Serheievska
«Law», the 3rd year of study
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman
Research supervisor – Ph.D. in Law, Kateryna Ilikchieva

FORCED MARRIAGE AND FORCED FEMALE GENITAL MUTILATION IN THE WORLD

Introduction.

Modern Ukrainians have long been accustomed to looking at developed Western countries and being on equal terms with them. And this is certainly true. But the problems of third world countries often remain beyond our interest. And then we are horrified to find that somewhere on the periphery of our attention, horrible customs are still practiced, which are called tradition and associated with religion, although in fact no religion allows such things.

Since 2003, by the decision of the United Nations, February 6 has been the World Day Against Female Genital Mutilation. (World Day Against Female Genital Futuring).

The problem is quite urgent, as 9 out of 10 girls and women in more than 30 countries are victims of so-called female circumcision. In Ukraine, not a single case of female genital mutilation has been identified. It is officially prohibited. But at the same time, there are more than 2 million followers of Islam in our country, and some of them still believe that "female circumcision" is the ideal of beauty, purity and modesty.

Most of these operations are performed in Africa and the Middle East, and female genital mutilation is an international problem that occurs in more than 30 countries. Female circumcision is performed in Asia and Latin America, and is also practiced by migrants in Western Europe, North America, Australia and New Zealand. Female circumcision is sometimes practiced in the Philippines, Egypt and Ethiopia, the United Arab Emirates, Yemen, Malaysia, Oman, Bahrain, Pakistan, Indonesia, and even in Russia, especially in the mountainous regions of Dagestan. There have been no cases of female circumcision in Ukraine.

Female circumcision is the exact opposite of male circumcision. Getting rid of part or all of the foreskin in youth does not reduce a man’s fertility, shorten his life, or reduce his satisfaction with his personal life.

Genital surgeries are performed without medical indications in unsanitary conditions and have tragic consequences for women. According to UNICEF, at least 200 million women in 30 countries have been circumcised to date, most of them girls under the age of 15. The scale of the problem is evidenced by the fact that the UN has even established a day of intolerance to female circumcision on February 6. Female circumcision is another consequence of gender inequality and is an extreme form of discrimination against women.

Another pressing problem in the modern world is forced marriage. In some parts of the world, there is still a practice of forced marriages of underage girls, which negatively affects both the health of the future mother and the health of the child.

Millions of girls and young women around the world have experienced this. They have been married against their will before they were 18 years old.

Forced marriage is an act that involves a number of different types of violence, mostly directed against women and girls, although boys and men are also affected by the practice of forced marriage. This form of violence leads to serious violations of fundamental rights, including women’s and girls’ rights to physical integrity, physical and mental health, sexual and reproductive health, education, privacy, liberty and autonomy. The rights of men and boys who are victims of forced marriage are also violated.

As underage girls are often forced into marriage, this practice is a serious violation of children’s rights. Early marriage also leads to pregnancy at an age when the girl is not yet physically and psychologically ready for childbirth, which harms both the mother and the child.

The phenomenon has different causes in different places, such as casteism, traditional notions of honor and family shame, or extreme poverty, when families are unable to raise, feed and educate a girl and therefore force her into marriage. Forced marriage affects girls and women all over the world, as the practice is not only traditionally rooted in some communities, but also spreads through migration. At the same time, no culture, custom, religion, tradition or so-called "honor" can justify or prevent the criminalization of such violations.

Presentation of the main material.

When you read about horrific stories from the lives of girls in distant countries, the main question arises: "Why is female circumcision performed?".

Scholars' opinions and arguments differed. Many believe that "such actions stem from religious or ethno-religious traditions and are performed as part of the rite of passage, preparation for marriage, adulthood and preservation of female virginity.

The purpose of such actions is also often to "limit" sexual needs in order to ensure the "purity" of future family relationships, guarantee the "fidelity" of the wife, preserve the family, increase the sexual satisfaction of the husband, gain membership in secret women's communities, etc. Although in my opinion circumcision is not a guarantee of "fidelity" at all.

Others note that the practice of female circumcision has no religious basis (religious texts do not prescribe such a practice) and is associated with deeply rooted cultural ideas about women and girls, their hygiene, sexuality, and place in society.".

When we consider female circumcision as a religious practice, we must first of all take into account that this intervention is a gross violation of the rights of women and girls. However, in some African tribes, circumcision is considered a rite of passage for a girl to become a bride. Tribal men agree to marry only circumcised women. Those who refuse to undergo the procedure are condemned by the community, become the object of condemnation and are now considered wicked.

The head of the Coordination Center of Muslims of the North Caucasus, Ismail Berdiyev, expressed his opinion on this issue. He emphasized that female circumcision is not contrary to Islam and is a "purely Dagestani custom" necessary to "calm women's agility." He thus suggested that all women should undergo the circumcision procedure to tame their sexual feelings.

But one can argue with Berdiyev's words, because female circumcision has nothing to do with Islam; on the contrary, the religion prohibits such barbarism against the female sex.

Disappointing statistics show that such "operations" are widespread. That is why February 6 was declared the International Day Against Female Genital Mutilation. "Although the practice of female genital mutilation occurs mainly in 29 countries in Africa and the Middle East, it is a universal problem that affects some countries in Asia and Latin America. Destructive genital mutilation is still performed in some immigrant communities in Western Europe, North America, Australia and New Zealand" [1].

Female circumcision is practiced in Asian and Latin American countries, and is also practiced by migrants in Western Europe, North America, Australia and New Zealand. Female circumcision is sometimes practiced in the Philippines, Egypt and Ethiopia, the United Arab Emirates, Yemen, Malaysia, Oman, Bahrain, Pakistan, Indonesia, and even in Russia, especially in the mountainous regions of Dagestan. In Sudan, the practice of female circumcision is one of the most widespread in the world; according to the UN, about 87 % of Sudanese women aged 14 to 49 have been subjected to FGM.

According to statistics, this practice is most common in Egypt (95.8 %), Djibouti (93.1 %), Guinea (95.6 %), Mali (91.6 %), Somalia (97.9 %), Sierra Leone (94 %), and Sudan (North Sudan, 80 % of respondents)."[2]

There have been no cases of female circumcision in Ukraine.

The World Health Organization considers all procedures on female genitalia to be mutilation (mutilatio; from latin "cut", "shorten"), which is a violation of human rights.

Female circumcision is an illegal forced procedure that involves the removal of the clitoris and/or labia, narrowing of the vagina and other mutilation. Female circumcision has been banned in

many countries, but it is still performed in unsanitary conditions and without the consent of girls, endangering their lives and health.

Medical experts and experienced doctors oppose female circumcision. The procedure often does not use proper instruments, anesthesia, or antiseptics. Girls may be circumcised as part of group rituals in which they are lined up and their clitoris is cut off one by one, sometimes using the same blade for all.

Victims of female circumcision often suffer from infections, but because the procedure was illegal, girls cannot seek medical care and are forced to suffer, leading to irreversible health consequences.

There are 4 types of female genital mutilation:

1 – clitoridectomy – partial or complete removal of the clitoris or, very rarely, only removal of the foreskin (folds of skin around the clitoris);

2 – excision – partial or complete removal of the clitoris and labia minora, with or without removal of the labia majora;

3 – infibulation – narrowing of the entrance to the vagina by forming a tight ring. The ring is created by removing and mixing the labia minora or labia majora, sometimes with the help of sutures, with or without removal of the clitoris (clitoridectomy);

4 – other, i.e. all other harmful operations on the female genitalia performed for non-medical purposes (e.g. piercing, piercing, incision, genital branding) [3].

International law recognizes female genital mutilation as a gross violation of human rights and gender discrimination. Various international organizations (UN, UNICEF, WHO, etc.) have long been involved in the fight against this problem. Numerous international legal documents have been adopted to prohibit female genital mutilation and combat violence against women in general, including the UN Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (1979), the UN Declaration on the Elimination of Violence against Women (1993), the Protocol on the Rights of Women in Africa to the African Charter on Human and Peoples' Rights (2003), the Council of Europe Convention on Prevention of Violence against Women (2003).), the UN Declaration on the Elimination of Violence against Women (1993), the Protocol on the Rights of Women in Africa to the African Charter on Human and Peoples' Rights (2003), the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence (Istanbul Convention) (2011) and others.

The Istanbul Convention contains a list of tortious acts that includes the concept of female genital mutilation. Article 38 of this international document obliges the parties to take the necessary legislative or other measures to criminalize such forms of intentional behavior:

- Removal, infibulation or total or partial mutilation of the labia minora or clitoris;
- Forcing or inducing a woman to perform any of the acts listed above;

The Law of Ukraine "On Amendments to the Criminal and Criminal Procedure Codes of Ukraine in order to implement the provisions of the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence" of December 6, 2017 (which entered into force on January 11, 2019) amended Article 121 "Intentional grievous bodily harm" of the Criminal Code of Ukraine – genital mutilation.

Genital mutilation: any procedure that intentionally alters or injures the female genitalia for non-medical reasons, e.c. removal, infibulation or other mutilation of the labia majora, labia minora or clitoris, in whole or in part.

From this definition, it follows that genital mutilation is a criminal offense not only against women, and secondly, it is a criminal offense with an intentional form of guilt, and therefore such a sign of grievous bodily harm is impossible in the case of a criminal offense with a negligent form of guilt. This is the only sign of grievous bodily harm that cannot be used in the qualification under Article 128 (Careless bodily harm and moderate bodily harm) of the Criminal Code of Ukraine.

Our state has always been against the restriction of women's rights and has always sought to protect the rights of every citizen. That is why the first and most active action was the ratification of the Istanbul Convention, which is a revolutionary document.

Freedom from violence is a fundamental human right that guarantees everyone the inalienable right to life. Violence against women deprives victims of their dignity and belief in equality. No woman can fully realize her human rights as long as she is a victim of violence.

Ukraine ratified the Istanbul Convention on June 20, 2022.

As for the arguments against it, there are many.

First of all, it is unsanitary. After all, forced female circumcision takes place in terrible conditions. There are cases when several girls in a row are operated on with the same instrument.

Secondly, it is harmful to health. Such operations are very rarely performed by qualified doctors, and therefore the chance of dying during this process is quite high, moreover, such cases have been recorded.

Thirdly, women have no right to refuse it. That is, it is done by force, and a woman who has to go through it has no right to refuse, and thus her basic rights are violated.

Fourth, it is direct discrimination against women. After all, if a woman is circumcised, she loses any possibility of enjoying intimacy with a man. For men, such operations are not performed.

One of the most fundamental human rights is the right to start a family and get married. According to the Family Code of Ukraine, marriage is based on the free consent of a man and a woman.

Forcing a man and a woman to marry is unacceptable (Article 24); each spouse has the right to dissolve the marriage relationship; forcing to dissolve the marriage relationship, forcing to keep the marriage, including forcing to have sexual relations with the use of physical means or violence is a violation of the right of a woman or a man to freedom and personal integrity and may have consequences determined by law (Article 56).

Forced marriage is a form of violence that violates the voluntariness of marriage as a constitutional feature and is accompanied by a violation of a number of human rights, including the right to education, personal integrity and free choice of residence.

In fact, the problem of forced marriage remains very relevant today, as in many countries it is still traditional to marry off a daughter at an early age to an unloved man. This is dangerous for the child's health and psychology, and yes, it is a child, because at the age of 14-17, she is a child.

According to a report by the Forced Marriage Unit of the Foreign and Commonwealth Office of the United Kingdom on May 24, 2019, 1,764 cases of forced marriage were recorded worldwide in 2018. This is 47 % more than in 2017 (568 cases).

Statistics for Ukraine are not included in this report, and no records of forced marriages are kept in our country. At the same time, the lack of official information on forced marriages or forcing a person into a marriage relationship cannot mean that there are no manifestations of this phenomenon in Ukraine.

Forced marriage is an act that encompasses a range of different types of violence, primarily directed at women and girls, although boys and men are also affected by the practice of forced marriage. This form of violence leads to serious violations of fundamental rights, including women's and girls' rights to physical integrity, physical and mental health, sexual and reproductive health, education, privacy, liberty and autonomy. The rights of men and boys who are victims of forced marriage are also violated.

This marriage can affect individuals of any gender or age, but it disproportionately affects women and girls. In many cases, girls are forced into marriage at a very young age, sometimes as young as 10 or 11 years old. These girls are often forced to drop out of school, and are denied the opportunity to pursue their own goals and aspirations. In addition to being deprived of their freedom and agency, girls who are forced into marriage are at higher risk of experiencing domestic violence, sexual abuse, and other forms of exploitation.

Forced marriage is often justified using cultural or religious arguments. It is sometimes viewed as a way to preserve cultural traditions, or to protect family honor. However, it is important to recognize that forced marriage is not an inherent part of any culture or tradition, and that it can be challenged and changed through education, awareness-raising, and legal reforms.

Efforts to address forced marriage have focused on a range of strategies, including legal and policy reforms, awareness-raising and education campaigns, and support for victims and their families. Many countries have laws that criminalize forced marriage, and provide support for victims and survivors. At the same time, there is a growing recognition that addressing forced marriage requires a comprehensive, multi-sectoral approach that engages a range of actors, including community leaders, religious leaders, educators, and healthcare providers.

The civilized world is against forced marriages. As underage girls are often forced into marriage, this practice is a serious violation of children's rights. Early marriage also leads to pregnancy at an age when the girl is physically and psychologically unprepared for childbirth, which harms both the mother and the child.

Forced marriage affects girls and women around the world, as it is not only traditionally rooted in some communities, but also spreads through migration. This calls for comprehensive policies and measures to prevent forced marriage at the international level, while states must ensure full protection of victims and prosecute perpetrators of this type of violence. At the same time, no culture, custom, religion, tradition or so-called "honor" can justify or prevent the criminalization of such violations.

In the context of forced marriage, a woman's right to control her body is often severely restricted. She may be forced to have sexual relations with her husband, to undergo unwanted pregnancy and childbirth, and to be subjected to physical and emotional abuse. Her right to choose whether, when, and with whom to engage in sexual activity, to use contraception or access safe abortion services, and to make decisions about her own body and health is undermined.

Furthermore, forced marriage often leads to girls being taken out of school and deprived of education, which in turn limits their future opportunities and perpetuates gender inequality.

It is important to recognize that forced marriage is a serious violation of human rights, and that women have the right to control their own bodies and make decisions about their lives. International human rights law recognizes this right, and many countries have laws that prohibit forced marriage and provide legal protections for victims.

The following are the main reasons for forced marriages:

– *economic*: in particular for the purpose of making a profit, acquiring ownership of land plots, real estate, or valuable movable property as a result of marriage by one of the spouses or members of their family;

– *ethnic*: marriage without the consent of the bride or groom or both is not a crime, but is part of the religious canon or national traditions of the country of origin of the woman or man;

- *migration*: acquisition of citizenship or the right to permanent residence in another country through marriage or fear of being deprived of citizenship or becoming stateless in case of refusal to enter into a forced marriage;

- *social*: protection of the good name of the family, legalization of premarital sex, marital rape and relationships that contradict the moral, cultural, ethical and religious values of a given society;

- *legal*: low legal awareness and low awareness of human rights among citizens, which do not allow a person to fully understand the conditions of marriage and the criteria by which marriage is defined as forced;

- *discriminatory*: pressure from family members, peers and society to achieve the status of a married woman/man. [4]

My opinion on this issue is unequivocal. There are many arguments against forced marriage. There are some of them.

First of all, forced marriages completely contradict all basic human rights. They provide neither freedom of choice nor freedom of speech and generally limit the future life of such a marriage. A person who is forced to marry cannot influence the course of his or her life, escape from it, and so on, because it is usually the person's family that is behind such actions.

Second, forced marriages are not about love or happiness. A person who is forced to marry simply cannot build their own happiness with someone they do not love. Therefore, such a life will be doomed to unhappiness for life.

Thirdly, in my opinion, forced marriages are more likely to involve violence. Both moral, physical and sexual.

There are no arguments for such marriages.

Conclusions.

The development and improvement of national legislation should be based on social, religious, political, economic and other factors that fully guarantee equality and protection of rights.

The provisions introduced to the Criminal Code of Ukraine during the implementation of the Istanbul Convention need to be carefully reviewed and improved, especially with regard to the exclusion of such consequences as "genital mutilation" from Article 121 of the Criminal Code of Ukraine. The position of scholars who point to the need for a separate provision on intentional female genital mutilation is correct. This is due to the fact that by adding the socially dangerous consequence of genital mutilation to Article 121 of the Criminal Code of Ukraine, the legislator created a conflict between the existing provisions of the articles that determine the severity of bodily harm.

Since the content and intent of the Istanbul Convention is that mutilation can only be committed intentionally, discrimination against women and girls who become its victims is obvious, and the introduction of a negligent form of guilt in its commission contradicts not only international legal norms but also the principle of systematic construction of criminal law in Ukraine.

Female genital mutilation, also known as female circumcision, is a harmful traditional practice that violates women’s rights and puts their physical and mental health at risk. It is a deeply ingrained social and cultural practice that has persisted for generations, and it will require a sustained effort to eliminate it.

One way to combat female circumcision is through education and awareness-raising campaigns. Community leaders, religious leaders, and healthcare professionals can play a key role in changing attitudes and promoting the abandonment of this practice. They can work to dispel myths and misconceptions about female circumcision and provide information about the harmful physical and psychological effects of the practice.

Legal frameworks can also be used to protect girls and women from forced circumcision. Laws banning female circumcision have been enacted in many countries, but enforcement is often weak, and cultural and traditional practices can be deeply entrenched. Governments can take stronger measures to ensure that laws are enforced, and perpetrators are punished. They can also support education and awareness-raising efforts and work with communities to find culturally sensitive ways to promote the abandonment of female circumcision.

International organizations and non-governmental organizations (NGOs) can also play a role in combatting female circumcision. They can provide financial and technical support for education and awareness-raising campaigns and work with local communities to promote the abandonment of the practice. They can also provide healthcare services and support to girls and women who have undergone circumcision.

In order to improve the legal regulation of forced marriages in Ukraine, the definition of "forced marriage" should be clarified.

One of the current priorities for the development of Ukrainian legislation is to bring it in line with international human rights standards. Ukraine ratified the Istanbul Convention on June 20, 2022. This means that our country has conceded to violence, it opposes discrimination against women’s rights, it opposes crime.

Preventing forced marriages requires a multi-faceted approach involving legal, social, and educational measures. Here are some ways in which we can legally prevent forced marriages

Criminalize forced marriages. Many countries have laws that criminalize forced marriages. These laws need to be strictly enforced and perpetrators of forced marriages need to be prosecuted.

Empower girls and women. Education and empowerment of girls and women are crucial to preventing forced marriages. Education provides girls with the skills and knowledge to make informed decisions about their lives, while empowerment gives them the confidence to stand up against forced marriages.

Raise awareness. Raising awareness about the harms of forced marriages is important. This can be done through public campaigns, media outreach, and community engagement.

Provide support services. Support services such as counseling, legal aid, and safe houses are important for girls and women who are at risk of forced marriage. These services can help them escape from forced marriages and provide them with the support they need to rebuild their lives.

Strengthen international cooperation. Forced marriages are a global problem, and it requires international cooperation to combat it. Countries can work together to share best practices and coordinate efforts to prevent forced marriages.

Involve communities and religious leaders. Communities and religious leaders can play an important role in preventing forced marriages. They can use their influence to change attitudes and promote gender equality, and they can also provide support to girls and women who are at risk of forced marriage.

Preventing forced marriages is a complex issue that requires a sustained effort from governments, civil society organizations, communities, and individuals. By working together, we can create a world where every girl and woman is free to make her own choices and live a life free from violence and coercion.

Human rights and freedoms and their guarantees determine the content and direction of the state's activities. The state is accountable to the individual for its activities. Affirming and ensuring human rights and freedoms is the main duty of the state.

Traditions are great, but if they are harmful to your mental/physical health or the health of others, it means that such traditions are harmful and should be challenged and changed.

Discrimination against women is a systemic phenomenon that has not yet been overcome in any country, but the victory of one community can accelerate the victory of another.

References

1. International Day of Intolerance to Female Genital Mutilation. Business language: website. URL: https://www.dilovamova.com/index.php?page=10&holiday=684&year=2020.

2. Actual problems of private and public law: materials of the III International Scientific and Practical Internet Conference dedicated to the 92nd anniversary of the birth of the corresponding member of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Academician of the International Personnel Academy, Honored Scientist of Ukraine, Doctor of Law, Professor O. Protsevsky (April 2, 2021). – Kharkiv, 2021. – 333 p.

3. Female genital mutilation: World Health Organization. URL : https://www.who.int/newsroom/fact-sheets/detail/female-genital-mutilation (date of application:16.01.2020).

4. United Nations Human Rights Council. Child, early and forced marriage, including in humanitarian settings. URL: https://www.ohchr.org/EN/Issues/Women/WRGS/Pages/ ChildMarriage.aspx (date of application:28.02.2020).

Daryna Zhabchyk
4th year student of «International law»
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman
Research supervisor – Kateryna Ilikchieva, Ph.D. in Law

TRAFFICKING AND OTHER FORMS OF EXPLOITATION OF UKRAINIANS FLEEING THE WAR

«For predators and human traffickers,
war is not a tragedy – it is an opportunity»

António Guterres, the UN Secretary-General

The full-scale invasion of the Russian Federation on the territory of Ukraine confronted the world with new challenges. Among the numerous problems that erupted with new force, an important place is occupied by the increase in cases of trafficking and various forms of exploitation of Ukrainians who leave Ukraine in search of asylum. This issue is extremely urgent, as it requires

the international community and the states to respond appropriately and revise the mechanisms for preventing and combating human trafficking. In addition, more than 90 % of Ukrainians who crossed the border as a result of an armed attack by Russia are women and children, who can potentially become victims of human traffickers, which makes this issue relevant to the gender issue.

The purpose of this study is to characterize the problem of trafficking in Ukrainian women fleeing the war, to consider the relevant institutional and legal frameworks for preventing and combating trafficking and various forms of exploitation of Ukrainian women at the international, EU, and national levels, on the example of several states to identify the shortcomings of existing anti-trafficking mechanisms, and to propose ways of their improvement.

Before the escalation of the conflict in 2022, the number of Ukrainians among the victims of human trafficking was significant. Studies have shown a correlation between people forced to leave Ukraine in 2014 and 2015 due to the conflict in the east of the country, and the increased detections of human trafficking from Ukraine to Europe, the Middle East and the US in the following years.

An analysis based on data emerging from the 2014 conflict in the Eastern part of the country shows that human trafficking will increase sharply in 2022 as a result of the broader conflict. There is a great risk that the current armed conflict in Ukraine could lead to an unprecedented number of victims unless action is taken at both the international and national levels.

UNODC has calculated the possible number of victims of human trafficking after 2022. As a much larger number of Ukrainian people were displaced in 2022 – about 5.6 million in temporary protection across Europe, compared to the peak of 16,000 recorded in 2015. The statistical model inferred on the base of the numbers recorded between 2007 and 2020 would suggest such a number of displaced populations would theoretically result into more than 100,000 victims from Ukraine to Europe only. Calculations were made on the basis of the Multiple Systems Estimation (MSE) which is a practicable method for estimating the number of victims of human trafficking at the local and international levels. This number is calculated by applying the ratio of 5 victims trafficked for every 1 victim detected which is broadly the ratio resulting from the MSE method in European countries[46]. However, these are only approximate numbers and compared to previous years, many countries have taken and continue to take the necessary measures to combat this crime. Nevertheless, both states and the international community must be on the alert, because negative consequences can only be avoided through thorough work on improving the anti-trafficking policy.

It is important to note that numerous previous studies have shown that conditions of armed conflict increase people's vulnerability to becoming victims of trafficking in human beings (THB). The UNODC research identified the main reasons for the vulnerability of Ukrainians fleeing war to human trafficking and other forms of exploitation. Such reasons include psychological trauma, lack of language proficiency, dependence on assistance from other people, economic hardship, physical insecurity, lack of awareness of the legislation of the countries in which they are located, confusion when crossing the border and gullibility when using social networks and online platforms[47].

It is also important to explain why this research is focused on Ukrainian women as victims of human trafficking and various forms of exploitation. Women have always made up the majority of sufferers. Female victims (women and girls) account for 71 per cent of the global number of detected victims in 2020. It is assumed that the threat of human trafficking and exploitation applies specifically to Ukrainian women abroad, since, as previously stated, 90 per cent of refugees from Ukraine are women and children[48]. As a general rule, Ukrainian men of conscription age are not allowed to leave the country. In addition, it is believed that women have always been more defenceless to various forms of exploitation.

[46] UNODC (2022). Global report on trafficking in persons. URL: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/glotip/2022/GLOTiP_2022_web.pdf

[47] UNODC (December 2022). Conflict in Ukraine: key evidence on risks of trafficking in persons and smuggling of migrants. URL: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/tip/Conflict_Ukraine_TIP_2022.pdf

[48] UNHCR. Official website. URL: https://www.unhcr.org/en-us/

The majority of Ukrainians who left the country because of the war are concentrated in Europe. As there is a high risk of trafficking of Ukrainian women, a large number of suspected cases have already been reported in many countries, a large number of which are under investigation. According to statistics provided by the EU Agency for Fundamental Rights for March-July 2022 (the period of the largest wave of Ukrainians fleeing the war), more than 80 cases were reported across the EU[49]. Portugal, Germany, Austria, and Sweden reported the highest number of investigations launched concerning human trafficking crimes, forced prostitution, or crimes of exploitation. In countries such as Belgium and Slovenia, while no official figures are available, the mass media often report suspicious cases that may relate to the trafficking of temporary protection holders. No cases of trafficking were reported in the mentioned period in Bulgaria, Cyprus, Finland, Hungary, Luxembourg, Malta, Romania, and Slovakia. Many other countries reported having registered cases of human trafficking, labour, and sexual exploitation involving persons with temporary protection, with no convictions so far. Still, it is necessary to take into account that this is only the tip of the iceberg. Trafficking in Ukrainians, based on the nature of this crime, is expected to be revealed later in large quantities.

Many resonant situations happened in 2022. For example, the Netherlands Labour Authority has received 80 reports of underpayment, excessively long working hours, or unsafe working situations from Ukrainians. Still, no cases of labour exploitation led to criminal charges[50].

A high-profile situation occurred in Portugal, where cases of labour exploitation of Ukrainians were discovered. It is interesting that public organizations initiated the investigations by sending complaints to several entities, from the Public Prosecutor's Office to the Judicial Police. The Ukrainian victim was transported from Poland to Portugal, offering her housing, work, and support. Instead, she was forced to work at a food factory under inhumane conditions[51].

In Sweden, between 24 February and 31 July, the police registered 11 suspected trafficking cases involving people fleeing Ukraine, including three cases of labour exploitation (with no trafficking component), and two cases of trafficking for sexual exploitation. The police reported having come across Ukrainian women who had been forced into prostitution after fleeing Ukraine and that many of them come to Sweden through agencies based in Ukraine that had taken up to 50 % of their income[52].

It is also worth noting the work of Europol in the direction of combating human traffickers in social networks (a place that is becoming an increasingly dangerous trap for victims). Europol investigators gathered criminal intelligence from 114 online platforms to determine the extent of human trafficking in online environments, particularly in cases where traffickers tried to lure Ukrainian women fleeing war. 11 suspects of human trafficking were identified. The investigation continues by law enforcement agencies[53].

---

[49] European Union Agency for Fundamental Rights (FRA) (October 2022). The Russian War of Aggression against Ukraine — The Broad Fundamental Rights Impact in the EU Bulletin #2. URL: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2022-ukraine-bulletin-2_en.pdf

[50] Sylvana van den Braak en Michelle Salomons (2022). Meer kun je niet van ons vragen. De Groene Amsterdammer. URL: https://www.groene.nl/artikel/meer-kun-je-niet-van-ons-vragen?utm_source=De+Groene+Amsterdammer&utm_campaign=b01fa099b3-Dagelijks-2022-07-27&utm_medium=email&utm_term=0_853cea572a-b01fa099b3-70753913

[51] Joana Gorjão Henriques (4 June 2022). Amnistia resgata refugiadas ucranianas por suspeitas de exploração laboral. Publiko. URL: https://www.publico.pt/2022/06/04/sociedade/noticia/amnistia-resgata-refugiadas-ucranianas-suspeitas-exploracao-laboral-2008712

[52] European Union Agency for Fundamental Rights (FRA) (October 2022). The Russian War of Aggression against Ukraine — The Broad Fundamental Rights Impact in the EU Bulletin #2. URL: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2022-ukraine-bulletin-2_en.pdf

[53] Alexander Martin (2022). European police identify dozens of Ukrainian human trafficking victims through online platforms. URL: https://therecord.media/european-police-identify-dozens-of-ukrainian-human-trafficking-victims-through-online-platforms/amp/

Taking into consideration all the dangers of the situation immediately after the full-scale invasion, the European states began to take legal and non-legal measures to prevent and combat the trafficking of Ukrainians. First of all, in order to avoid the mistakes of past experience and taking into account the number of Ukrainians who crossed the border, the effect of Directive 2001/55/EC of 20 July 2001 was activated by Council Implementing Decision (EU) 2022/382 of 4 March 2022[54]. In this way, Ukrainians have been given the opportunity to obtain temporary protection, which, unlike refugee status, provides some advantages to Ukrainians and simplifies procedures for the legalization of stay in EU countries.

Non-legal measures play a significant role in preventing trafficking in Ukrainians. These include information campaigns (mostly leaflets, posters, and text messages), using hotlines for reporting incidents, training frontline workers, special staff working at border crossing points and other various key points, and the targeted monitoring of websites and online portals.

However, it is believed that such measures alone are not enough. It is necessary to pay special attention to anti-trafficking policies of states, in particular legislation and law enforcement practice. I consider it necessary in this research to analyze the current legal and institutional framework relevant to the trafficking and exploitation of Ukrainian women at the international, EU, and national levels.

International law on combating human trafficking

As for the sources of international law, the legal provisions on measures to prevent, combat, and punish all forms of exploitation related to human trafficking are contained in international treaties. First of all, it is worth mentioning the UN Convention for the Suppression of the Traffic in Persons and of the Exploitation of the Prostitution of Others (1949), the Supplementary Convention on the Abolition of Slavery, the Slave Trade and Institutions and Practices Similar to Slavery (1956), the UN Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children (Palermo Protocol) (2000), the Convention against Transnational Organized Crime (2000), Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings (2005) (regional international treaty).

There are also other international treaties and declarations that, although not entirely devoted to the issue of human trafficking, also contain legal norms regarding some aspects of this problem. They help ground a comprehensive response to trafficking in persons, complementing and adding to the requirements of other conventions. These include the Universal Declaration of Human Rights (1948), the Covenant on Civil and Political Rights (1966), the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (1979), the Declaration on the Elimination of Violence against Women (1993), the Convention on the Rights of All Migrant Workers and Members of their Families (1990).

International treaties have a direct effect only through the consent of the state to the binding nature of the treaty and through the national remedies used for the realization of international law. To implement the norms of international conventions, states are usually obliged to adopt national legal acts and provide legal guaranteeing activity of state bodies related to the implementation. Governments have broad powers in examining the forms and methods, and in determining when the provisions of the conventions will be implemented in these circumstances.

Having analyzed the situation, it can be concluded that there are problems with the implementation of the norms of international treaties in the field of combating human trafficking when countries often do not fully fulfill their obligations. Confirmation of my words is the fact that the Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings (GRETA) that is responsible for monitoring the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by the Parties often informs in its reports about shortcomings in the implementation by States of their obligations arising from this treaty and provides recommendations.

[54] Directive 2011/36/EU of the European Parliament and of the Council of 5 April 2011 on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims, and replacing Council Framework Decision 2002/629/JHA. URL: http://data.europa.eu/eli/dir/2011/36/oj

For example, it has been investigated that in Spain there are problems with the process of identifying victims, the organization of the assistance system, access to legal aid, as well as existing gaps in the procedure of investigation and the presentation of cases in courts, which leads to a low number of convictions for human trafficking[55]. Alternatively, GRETA found the insufficient implementation of the provisions of the Convention in the UK, leading to problems such as difficulties in accessing legal and psychological assistance for victims and the low number of convictions compared to the victims identified[56].

However, I would like to emphasize that these problems can be solved by following the recommendations of GRETA regarding the qualitative implementation of the norms of the aforementioned Convention, which will simultaneously increase the effectiveness of the influence of international law on preventing and combating trafficking in human beings, in particular Ukrainians. In general, compliance by states with the norms of international law in the field of human trafficking will contribute to the formation of a more systematic approach to overcoming this problem.

EU law regarding trafficking of Ukrainians fleeing war

I consider it necessary to investigate the European Union anti-trafficking framework since the majority of Ukrainians fleeing war to EU member states. The EU Anti-trafficking Directive (Directive 2011/36/EU) and the national legislation transposing it in the legal systems of Member States are applicable to the situation of persons fleeing Ukraine. The national legislation transposing the EU Anti-trafficking Directive includes measures to reduce the risks of, and the demand for, all forms of exploitation related to trafficking in human beings.

In addition, The EU Strategy on Combatting Trafficking in Human Beings (2021-2025), presented by the European Commission on 14 April 2021, provides for a comprehensive response to combatting the crime, from prevention through the protection of victims to prosecution and conviction of traffickers.

The EU Anti-Trafficking Coordinator works closely with the EU Network of National Rapporteurs and Equivalent Mechanisms, representatives of Ukraine and Moldova, the EU Civil Society Platform against trafficking in human beings (which includes civil society organisations from the EU Member States and Ukraine), as well as with the Justice and Home Affairs Agencies and the European Labour Authority to exchange information and discuss the emerging challenges and actions needed to prevent and combat trafficking in human beings and to protect victims. A Common Anti-Trafficking Plan to address the risks of trafficking in human beings and support potential victims among those fleeing the war in Ukraine plays an important role in addressing the problem[57].

It is also important, as mentioned earlier, on 4 March 2022, the Temporary Protection Directive[58] was activated for the first time ever. It grants temporary protection to Ukrainian nationals, and non-EU citizens permanently residing in Ukraine before the war, who fled the country after 24 February 2022, and allows Member States to extend this protection to other categories of persons. On 18 March 2022, the European Commission presented operational guidelines to assist Member States in applying the Directive[59], which explains the measures to

[55] GRETA report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Spain. Second evaluation round (adopted 23 March 2018). URL: https://rm.coe.int/greta-2018-7-frg-esp-en/16808b51e0

[56] GRETA`s evaluation report on United Kingdom. Third evaluation round (20 October 2021). URL: https://rm.coe.int/greta-third-evalution-report-on-the-united-kingdom/1680a43b36

[57] A Common Anti-Trafficking Plan to address the risks of trafficking in human beings and support potential victims among those fleeing the war in Ukraine. Under the lead of the EU Anti-trafficking Coordinator. (11 May 2022). URL: https://home-affairs.ec.europa.eu/system/files/2022-05/Anti-Trafficking Plan_en.pdf

[58] Directive 2011/36/EU of the European Parliament and of the Council of 5 April 2011 on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims, and replacing Council Framework Decision 2002/629/JHA. URL: http://data.europa.eu/eli/dir/2011/36/oj

[59] Communication from the Commission on Operational guidelines for the implementation of Council implementing Decision 2022/382 establishing the existence of a mass influx of displaced persons from Ukraine within the meaning of Article 5 of Directive 2001/55/EC, and having the effect of introducing temporary protection 2022/C 126 I/01. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX %3A52022XC0321 %2803 %29&qid=1647940863274

prevent and combat trafficking in human beings and the procedures related to the identification, registration, and referral of unaccompanied and separated minors to the child protection services.

Polish legislative and institutional anti-trafficking framework

A significant part of this research is devoted to the national level of combating trafficking in Ukrainians because it is the states that form anti-trafficking policies based on both international law and EU law and directly influence the development of the criminogenic situation. Each country has its legislation and system of competent authorities in this field. Within the scope of this study, it is not possible to analyze the system of combating human trafficking in many countries, for which the issue of trafficking in Ukrainian refugees is extremely relevant. However, attention is drawn to those states for which the trade in Ukrainians is the biggest challenge. Based on the experience of individual countries, I will identify the main problems in this area and provide recommendations for overcoming them.

Poland is one of the states whose institutional and legislative anti-trafficking framework I would like to investigate since the largest number of Ukrainians crossed the border of this country. As of 5 February 2023, Border Guard officers in Poland have cleared over 9.6 million people fleeing Ukraine at border crossings with Ukraine[60].

Compared to other countries, Poland is taking the most legislative and institutional measures in response to the critical threat of an increased number of human trafficking cases associated with the influx of refugees from war-torn Ukraine. The question still remains whether these changes will be effective in protecting Ukrainian women and whether other countries should follow Poland's experience.

First of all, it is worth mentioning the relevant legislation. Poland prohibits all forms of trafficking in human beings. The offence is considered a felony and is now prosecuted on the basis of article 189a of the Polish Penal Code. The article, along with a definition of trafficking in human beings in article 115 section 22, was introduced into the Penal Code in 2010. On the basis of article 189a section 1 the minimum penalty for the offence is three years of deprivation of liberty (imprisonment). The highest possible sentence is 15 years of deprivation of liberty. Additionally, article 189a section 2 penalises preparations made to commit the crime and sets a punishment of 3 months to 5 years of deprivation of liberty[61].

However, due to Russia's invasion of Ukraine, in March 2022, Polish authorities have toughened penalties for trafficking in human beings. According to the Law on assistance to Ukrainian citizens in connection with the armed conflict on the territory of the country the perpetrator who, during the armed conflict on the territory of Ukraine, committed the crime referred to in Article 189a of the Criminal Code shall be sentenced to imprisonment for 10 to 15 or 25 years.

At the moment, this is a unique practice, there are still no similar changes in the legislation of other countries. Based on this, I want to highlight some important aspects. First, such measures indicate the concern of the Polish government about the problem of exploitation of Ukrainian women and the need for radical actions to combat it. Second, this law provides for the creation of specific rules to the already existing general ones on human trafficking, which may positively contribute to a narrower approach to reducing the number of Ukrainian victims. At the same time, I want to point out the inconsistency of the fact that an increase in the term of punishment is provided only for human trafficking crimes committed on the territory of Ukraine. In my opinion, such measures cannot significantly affect the rapid reduction of crime. The confirmation of my words is also that the inevitability of responsibility is more important for the prevention of crimes than the severity of punitive measures. Still, it will be possible to conclude the effectiveness of such changes in combination with other legal and non-legal measures to combat trafficking in Ukrainian women only later.

Act of 12 December 2013 on Foreigners[16]: art. 170 (certificate issued for potential victims of trafficking in human beings), art. 171, 172; art. 176 (temporary residence permit) is also relevant to

[60] Adriana Sas (13 February 2023). Cumulative number of refugees who came to Poland from Ukraine 2023. Statista. URL: https://www.statista.com/statistics/1293228/poland-ukrainian-refugees-crossing-the-polish-border/

[61] An official Website of the Republic of Poland. URL: https://www.gov.pl/

the problem of trafficking in refugees. The Act on Social Assistance regulates the system of providing social assistance to social beneficiaries, among others also to victims of trafficking. Based on the provisions of ASA victims of trafficking are entitled to short-term assistance and have a right to receive social services.

In order to combat human trafficking, the Committee on Countering Human Trafficking under the Minister of Internal Affairs and Administration operates. A special Working Group, made up of experts representing the institutions in the Committee's work and expert groups were established. The Ministry of the Interior and Administration operates Team for the Coordination of Counteracting Trafficking in Human beings, a separate organisational unit reporting directly to the Deputy Director of the Department for International Affairs and Migration. In addition, the National Consulting and Intervention Center for the Victims of Trafficking (KCIK)[62] operates today, serving as the main center for intervention and support. The center is fully financed by the budget of the Ministry of Interior and Administration. Furthermore, help points in Poland that were created for Ukrainians play a significant role in preventing and countering the trafficking of Ukrainians fleeing the war.

An important step on the way to improving the mechanism for the protection of victims of human trafficking was the appointment of the Deputy Director of the Department of International Affairs and Migration as a Polish National Rapporteur in the EU Network of National Rapporteurs and Equivalent Mechanism. Łukasz Wieczorek also spoke about the importance of appointing such a rapporteur in his study "Filling the gaps in the system of combating human trafficking in Poland – research report"[63]. I agree with his opinion that this is a way for Poland to fulfill its obligations arising from international law, in particular from the Directive 2011/36/EU of the European Parliament and of the Council of 5 April 2011 on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims.

Another important change is the start of the process of creating the National Referral Mechanism. Poland has existing systems compatible with the concept of a National Referral Mechanism, while in many countries such mechanisms have been in place for a long time. However, work on the creation of the document that will constitute a National Referral Mechanism has been completed in late 2022. The legislative process is underway and it's expected to be completed in 2023. The importance of such a decision is that it will improve the process of identifying and referring potential victims of modern slavery and ensuring that they receive the appropriate support.

It is worth pointing out that the main directions of the anti-trafficking policy, taking into account the outbreak of a new phase of the war on the territory of Ukraine, are outlined in The National Action Plan (2022-2024), which is the main political document. Poland also has signed a number of bilateral agreements on law enforcement cooperation. These agreements allow the exchange of operational information with EU countries, as well as with third countries. Operational information is also exchanged with EUROPOL.

Despite the important steps taken by the Polish government to respond to this challenge, there are still significant shortcomings in the mechanism for preventing and combating the exploitation of Ukrainian women seeking asylum. After analyzing numerous sources and relying on the recommendations of GRETA[64], it is possible to indicate areas that need to be refined. Firstly, there are challenges in ensuring access to compensation for victims of

[62] The National Consulting and Intervention Centre for the victims of Trafficking. An Official website. URL: https://kcik.pl/k2

[63] Lasocik, Z., Boćko, P., Buchowska, S., Rekosz-Cebula, E., Wieczorek, Ł., Rosińska, A., & Szmulew-Ziółkowska, A. (2015). Filling the Gaps in the System of Combating Human Trafficking in Poland. Human Trafficking Studies Center. University of Warsaw.

[64] GRETA report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Poland. Second evaluation round (adopted on 7 July 2017). URL: https://rm.coe.int/report-concerning-the-implementation-of-the-council-of-europe-conventi/1680a538f3

trafficking, including insufficient information provided to victims and prosecutors not doing enough to maximize compensation requests. It may also be recommended that measures be taken to identify gaps in the investigation procedure and the presentation of cases in court with a view to ensuring that human trafficking offences are investigated and prosecuted promptly and effectively. I also agree with GRETA's proposal to consider criminalizing the use of services that are the object of sexual or labour exploitation, with the knowledge that the person is a victim of human trafficking.

Portugal's legislative and institutional anti-trafficking framework

Another country I would like to draw attention to is Portugal as it has the highest number of cases of trafficking in Ukrainian women that have been reported since the start of the war, of which some are being investigated.

In 2013, Portugal modified Article 160 (Trafficking in Persons) of the Penal Code[65] following the transposition of Directive 2011/36/EU. Not taking into account aggravating circumstances, human trafficking is punishable by imprisonment for a term of 3 to 10 years.

The Act that approves the legal framework of entry, permanence, exit and removal of foreigners into and out of national territory (Article 109 of Law 23/2007) defines and identifies the possible situations for issuing residence permits to victims of trafficking in human beings. In addition, concerning the implementation measures of witness protection in criminal proceedings, Law 29/2008, includes a set of measures aiming at the protection of witnesses.

Important in this context is the "Comissão de Programas Especiais de Segurança" (Commission for Special Security Programmes – CPES), established by Law number 93/99, under the authority of the Minister of Justice. It is responsible for the implementation of special programs for witness protection and ensures their effectiveness.

In addition, an important innovation has been made relatively recently. The Portuguese Government issued the Order 138-E/2021, which approved a new model/document regarding victim status of especially vulnerable victims, including Victims of Trafficking. In practice, the information systems of the authorities which give the victim status will be able to issue for each victim his/her respective victim status document, corresponding to the specificities of his/her case. Therefore, with these new documents, victims will be able to better understand, access and exercise their rights, thus reinforcing their empowerment and protection. In my opinion, this is a progressive decision, as it is aimed at ensuring the rights of victims, including victims of human trafficking, and contributes to increasing the effectiveness of criminal procedural actions.

The revised National Referral Mechanism has been in operation since 2014 in Portugal. The NRM, for both nationals and foreigners and all forms of THB, foresees guidelines to help the identification of victims and the cooperation between actors in all its stages.

Moreover, Ukrainian women who have become or may potentially become victims of trafficking or exploitation, or witnesses of this crime, can contact any of the five Shelter Protection Centres. They provide support to women and children identified as victims of trafficking. Furthermore, Portugal has five regional Specialised Multidisciplinary Teams, following a proximity perspective, in close collaboration with qualified professionals from governmental and non-governmental institutions, namely law enforcement agencies and the trafficking in human beings Shelter Protecting Centres.

The Foreigners and Borders Service (SEF) and the Judiciary Police (PJ) assume national representation in the European Multidisciplinary Platform against Criminal Threats – EMPACT. Further, the Observatory of Trafficking in Human Beings (OTSH), under the Ministry of the Interior, continues to be the central data collection point.

The Citizenship and Gender Equality Commission (CIG), which is placed under the Bureau of the Presidency of the Council of Ministers and the State Secretariat for Citizenship and Gender Equality, continues to be responsible for coordinating the implementation of the activities included

[65] The European Union. Migration and Home Affairs. An Official website. URL: https://home-affairs.ec.europa.eu/index_en

in the National Action Plan. As for the 5th National Action Plan to Prevent and Combat Trafficking in Human Beings (2022-2025), it was supposed to be completed by the end of 2022 but has not yet been published.

From this review of the institutional and legislative framework of Portugal regarding human trafficking, it can be noted that, unlike Poland, no specific norms and mechanisms have been created to effectively respond to the trafficking of Ukrainian women fleeing war. Even though at the moment Portugal is the leader in the detected number of suspicious cases of exploitation of Ukrainians, they are subject to the general rules on human trafficking. In my opinion, in order to prevent a rapid deterioration of the criminogenic situation, it is necessary to pay attention to the vulnerability of Ukrainian women to various forms of exploitation. This aspect is important for the formation of an anti-trafficking policy.

Therefore, I propose to pay more attention to the interface between asylum and human trafficking, in particular: establish effective procedures for the identification of victims of human trafficking among persons seeking temporary protection and their referral to assistance; ensure that potential THB victims who are in asylum seekers accommodation centers are provided with legal assistance.

At the same time, the already existing general mechanisms for preventing and combating human trafficking have many gaps, not even taking into account the lack of a proper response to challenges related to the trafficking of Ukrainian women. For example, Portugal has never appointed a National Rapporteur to control the state's anti-trafficking policy, despite repeated requests from GRETA[66].

The reform of the SEF (Immigration and Border Service) following Law 73/2021, which entered into force on 12 November 2021, also caused concern among civil society. The reforms consist in introducing a separation between administrative competencies relating to foreigners and criminal investigation competencies and also transferring to the Criminal Police the competencies of the SEF to investigate criminal cases. Until then, SEF was the only law enforcement agency with a specialized Anti-Trafficking Unit (established in 2013) that conducted investigations and was actively involved in prevention, awareness-raising, training, and international cooperation. Given the importance of specialization for the effective investigation of human trafficking cases, the Portuguese authorities are considering maintaining a specialized Anti-Human Trafficking Unit within the police forces following this reform. The reform has not yet been completed, so it is too early to talk about its results.

Finland's legislative and institutional anti-trafficking framework

In contrast to the two previous countries, I provide an analysis of the institutional and legal framework of Finland. This state has the lowest number of human trafficking crimes in the world, and so far, not a single case of trafficking of Ukrainian refugees has been discovered there. Therefore, it is necessary to identify the features of Finland's anti-trafficking policy, which makes it possible to effectively fight this crime and, on this basis, provide recommendations to other countries.

Penal provisions on trafficking in human beings were added to the Criminal Code of Finland (39/1889)[67] in 2004, specifically to chapter 25 concerning offences against personal liberty. Further amendments made to the Criminal Code's provisions on human trafficking and pandering entered into force in 2015.

Provisions on assistance to victims of trafficking in human beings were incorporated into the Act on the Integration of Immigrants and Reception of Asylum Seekers (Integration Act, 493/1999). After amendments to the legislation, the so-called Reception Act (Act on the Reception of Persons Applying for International Protection and on the Identification of and Assistance to Victims of

[66] GRETA`s evaluation report on Portugal. Third evaluation round (13 June 2022). URL: https://rm.coe.int/greta-evaluation-report-on-portugal-3rd-evaluation-round/1680a6e00c

[67] Criminal Code of Finland (19.12.1889/39). Finlex Data Bank. URL: https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1889/18890039001 - L25

Trafficking in Human Beings, 746/2011) also became relevant. In 2006, provisions on the residence permit to be issued to victims of human trafficking and on the reflection and recovery periods were added to the Aliens Act (301/2004)[68].

Moreover, in 2006, abuse of a victim of sex trade, that is a victim of human trafficking or pandering, was established as a punishable criminal offence. Such provisions are absent in the legislation of most European countries. Therefore, in order to improve the conditions of victims of human trafficking, including Ukrainian women, I consider it necessary for these countries to make the same legislative changes.

In addition, in Finland, there are positions of National Rapporteur and Anti-Trafficking Coordinator, which also still does not exist in many countries where the number of cases of human trafficking is high. In 2009, the Ombudsman for Minorities (currently the Non-Discrimination Ombudsman) became Finland's National Rapporteur on Trafficking in Human Beings. Established in 2014, the post of government Anti-Trafficking Coordinator was initially based at the Ministry of the Interior. In 2020, the post was transferred to the Ministry of Justice. The Coordinator is responsible for the coordination of the Government of the action against trafficking in human beings.

The preparation of an Action Plan (2021-2023) to combat human trafficking was agreed by the Government. The aim was to gain a comprehensive picture of the challenges of anti-trafficking and to accumulate perspectives for its development. The Action Plan "Finland Fights Human Trafficking" is based on five strategic objectives and 55 actions. According to the Action Plan, the application practices of both the Criminal Code and the Aliens Act are being examined.

I also want to highlight some state institutions that direct their activities to protect victims of human trafficking. The Ministry of Employment and Economic Affairs leads the work to identify means to combat the exploitation of foreign labour, and efforts to promote the detection of exploitation are part of this work. The Ministry has also recently appointed a working group to develop supervision of the living conditions of foreign labour.

Occupational safety and health authorities are committed to developing their supervisory activities so that the exploitation of labour is detected better than before. The resources of occupational safety and health authorities have been increased, and their powers have been extended to also cover THB.

The Ministry of Social Affairs and Health is preparing legislative amendments to improve the position of human trafficking victims, and the Finnish Institute for Health and Welfare is examining the organisation of safe and supported housing services for victims of human trafficking. The Finnish Immigration Service is also improving its work against human trafficking.

The Ministry of the Interior and the National Police Board are developing measures for investigating and preventing human trafficking offences. A national police unit specialising in human trafficking was established at the beginning of 2021. An assessment of the need to extend the Border Guard's powers for investigating human trafficking offences is underway. The National Prosecution Authority has established a network of prosecutors specialising in human trafficking. The Ministry of Justice is exploring ways to improve the position of human trafficking victims in the criminal justice process.

The Assistance System for victims of human trafficking is coordinating a project to enhance the working life skills of human trafficking victims and is building cooperation with businesses, so human trafficking victims can obtain appropriate employment. In Finland, there are shelters specialised in assisting female victims of trafficking and their children, as well as functioning centers for Ukrainian refugees.

Evidence of the Finnish government's thorough work in preventing and combating human trafficking is the absence of strong observations in GRETA's reports[69]. Of course, there are

[68] Ulkomaalaislaki (301/2004): Finlex Data Bank. URL: https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040301

[69] GRETA report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Finland. Second evaluation round (adopted 21 March 2019).
URL: https://rm.coe.int/report-concerning-the-implementation-of-the-council-of-europe-conventi/168094c77b

shortcomings, but they are not as serious as in other countries. In particular, I would like to point out the main feature that allows Finland to have the lowest rates of human trafficking. in this country, law enforcement agencies cooperate quite actively with civil society and there is a well-established institutional mechanism for combating human trafficking and exploitation.

The main problems in anti-trafficking mechanisms

Based on numerous studies conducted by both international and EU institutions, as well as legal scholars, and taking into account the experience of the countries analyzed above, it is possible to highlight the following problems that exist in each country, the solution of which will allow to properly prevent and fight human trafficking, in particular, Ukrainian women fleeing the war.

The first problem is related to the detection of the crime and the initiation of investigations. Analysis of the court case summaries collected by UNODC shows that most cases come to authorities' attention as a result of the victim's action[70]. Primarily, the investigation started when the victim managed to exit exploitation and self-reported to authorities. Less than one case in three is solved by proactive police activity, including operations targeting trafficking in persons, but also related to other offences, such as drug trafficking or irregular migration. In a smaller group of cases, the victim's family, such as parents or siblings, took action and reported the disappearance of their relative. Finally, a limited number of cases emerge because of actions by other non-law enforcement institutions, such as hospitals, schools, labour inspectorates or NGOs; or as a result of actions taken by the community, such as neighbours, clients of the trafficked victim or ordinary people noticing something strange and reporting it to the authorities. It is worth encouraging the Police not to react only to complaints but to be proactive in investigating possible THB offences, including when presumed victims of THB do not consider themselves as victims.

In most countries, there are difficulties with the identification of victims. This is a precondition for being able to offer the necessary assistance and protection to such victims. Identification is also a precondition for the ability of the police and prosecution authorities to investigate and punish the traffickers. The main reasons for the ineffective mechanism of identification of victims are people's distrust of law enforcement agencies and insufficient work of the latter.

In my opinion, the main steps to improve the victim identification system and to enhance the number of crime detections are, firstly, to increase the level of public trust in law enforcement agencies and public organizations, which will allow victims to seek help without fear. Secondly, there is a need for more training on human trafficking for occupational safety and health authorities, public legal aid attorneys, civil aviation authorities, immigration authorities, professionals in social welfare and health care, teachers, the police, as well as prosecutors and personnel at courts of law.

The next thing to pay attention to is the ratio between the number of investigated cases and the sentences handed down. On average, between 2017 and 2020, the number of people prosecuted is 50 per cent of the number of people investigated for trafficking in persons during the previous two years. The number of people convicted, however, is only 24 per cent of the number of people prosecuted for trafficking in persons during the previous two years. So, between 2017 and 2020, the number of people convicted for trafficking accounts for 12 per cent of individuals who are investigated for trafficking. This is a lower level of conviction than a similar analysis carried for the period between 2008 and 2012 when the share of convictions among investigations was 24 per cent[71]. Considering the negative trends, it is expected that the sentences passed in the cases of trafficking in Ukrainian women will also be insufficient in comparison with the actual number of crimes. The solution to this problem is to improve every stage of criminal justice by streamlining the criminal law and improving the qualifications of personnel, taking into account the new challenges associated with the influx of refugees.

[70] UNODC (2022). Global report on trafficking in persons. URL: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/glotip/2022/GLOTiP_2022_web.pdf

[71] UNODC (2022). Global report on trafficking in persons. URL: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/glotip/2022/GLOTiP_2022_web.pdf

A measure that will help protect Ukrainian women from human trafficking is the supervision of host families and refugee assistance centers. Often, persons under the guise of help lure Ukrainian women into modern slavery. Registration of all individuals, entities and organisations, which provide or intend to provide accommodation and transport and increasing control over them will help identify not only individual human traffickers, but also organized criminal groups.

Another obstacle to the fight against trafficking in Ukrainian women is the lack of use of new technologies. While human traffickers are becoming more tech-savvy and are able to use technology successfully to their advantage, technology can also become an enhancing tool for the criminal justice system to detect, investigate and prosecute traffickers. The report, "Leveraging innovation to fight trafficking in human beings: A comprehensive analysis of technology tools"[72], published in 2020 by the Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE) and Tech Against Trafficking (TAT), identified 305 technology tools and initiatives that can now be used worldwide to support the fight against human trafficking.

CONCLUSION

The influx of Ukrainian refugees has become a challenge for the whole world, especially for European countries. This study showed that the existing mechanisms for preventing and combating THB, including Ukrainian women, have many gaps and need improvement. Taking into account the analysis of the mechanisms of combating human trafficking at the international, EU and national levels (using the example of Poland, Portugal, and Finland) I consider it necessary to provide recommendations aimed at improving the system of preventing and combating trafficking in Ukrainians. These recommendations include:

At the international level:

1. the international community to consider the possibility of creating specific international legal acts regarding the protection of Ukrainians fleeing the war against human trafficking;
2. the international intergovernmental organization to strengthen work on the protection of Ukrainians from human trafficking (provide recommendations to states, research and collect data, increase awareness and prevention of trafficking in Ukrainians, and provide support and assistance to victims);
3. States to comply with obligations regarding THB arising from international law;
4. increase international cooperation between states and between states and international intergovernmental organizations (sharing of data, coordinating investigations, cross-control collaboration);

At the EU level:

1. strengthen cooperation between Member States and with EU agencies;
2. improve EU law on human trafficking and the protection of persons benefiting from temporary protection or refugee status;
3. the EU to encourage countries to adopt and enforce laws and regulations to protect refugees from trafficking;
4. the EU member states to comply with EU law regarding the protection of Ukrainians who are under temporary protection from human trafficking and exploitation.

At the national level:

1. continue developing the legal and institutional framework relevant to action against trafficking in Ukrainian women;

- identify gaps in legislation regarding human trafficking and various forms of exploitation;
- strengthen legislative framework and ensure that laws are being effectively enforced;
- criminalise all forms of THB and other related crimes (if necessary, increase the punishment);

[72] OSCE (22 June 2020). Leveraging innovation to fight trafficking in human beings: a comprehensive analysis of technology tools. URL: https://www.osce.org/files/f/documents/9/6/455206_1.pdf

- if required, adopt specific legal acts for the protection of Ukrainians fleeing the war;
- ensure the full functioning of National Referral Mechanisms;
- appoint a National Rapporteur and Equivalent Mechanism to control the state's anti-trafficking activities;
- strengthen law enforcement and judicial system;

2. adopt measures to facilitate and guarantee compensation from the perpetrators for victims of trafficking;
3. improve the identification and assistance of victims of trafficking among asylum seekers;
4. improve the system for receiving, processing and identifying those forced to flee across international borders;
5. keep track of Ukrainians fleeing the war through control of the process of granting residence permits, temporary protection or refugee status;
6. build strategic partnerships with civil society actors in the field of THB;
7. develop and maintain a comprehensive and coherent statistical system on THB;
8. if possible, increase funding for the fight against THB;
9. register all individuals, entities and organisations, which provide or intend to provide accommodation and transport and increase control over them;
10. organise regular and co-ordinated multi-agency inspections by labour inspectors, the Police and other relevant agencies in at-risk sectors;
11. train relevant professionals (including police officers, prosecutors, judges, public legal aid attorneys, immigration authorities etc.);
12. use digital tools in the criminal justice system;
13. to reduce the vulnerability of Ukrainian refugees to human trafficking through providing housing and immediate needs (food, sanitation, clothing, access to mobile communication and internet, financial assistance), establishing centralized information sources and hotlines, ensuring psychological support, supporting employment and integration of people seeking refuge in the formal labour market and other non-legal measures.

References

1. A Common Anti-Trafficking Plan to address the risks of trafficking in human beings and support potential victims among those fleeing the war in Ukraine. Under the lead of the EU Anti-trafficking Coordinator. (11 May 2022). URL: https://home-affairs.ec.europa.eu/system/files/2022-05/Anti-Trafficking Plan_en.pdf
2. Adriana Sas (13 February 2023). Cumulative number of refugees who came to Poland from Ukraine 2023. Statista. URL: https://www.statista.com/statistics/1293228/poland-ukrainian-refugees-crossing-the-polish-border/
3. Alexander Martin (2022). European police identify dozens of Ukrainian human trafficking victims through online platforms. URL: https://therecord.media/european-police-identify-dozens-of-ukrainian-human-trafficking-victims-through-online-platforms/amp/
4. An Official website of the Republic of Poland. URL: https://www.gov.pl/
5. Communication from the Commission on Operational guidelines for the implementation of Council implementing Decision 2022/382 establishing the existence of a mass influx of displaced persons from Ukraine within the meaning of Article 5 of Directive 2001/55/EC, and having the effect of introducing temporary protection 2022/C 126 I/01. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX %3A52022XC0321 %2803 %29&qid=1647940863274
6. Convention for the Suppression of the Traffic in Persons and of the Exploitation of the Prostitution of Others, adopted by General Assembly resolution 317 (IV) (02 December 1949). URL: https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-suppression-traffic-persons-and-exploitation
7. Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings (16.05.2005). URL: https://rm.coe.int/168008371d

8. Criminal Code of Finland (19.12.1889/39). Finlex Data Bank. URL: https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1889/18890039001 – L25

9. European Union Agency for Fundamental Rights (FRA) (October 2022). The Russian War of Aggression against Ukraine — The Broad Fundamental Rights Impact in the EU Bulletin #2. URL: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2022-ukraine-bulletin-2_en.pdf

10. Europol (2022). Human traffickers luring Ukrainian refugees on the web targeted in EU-wide hackathon. URL: https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/human-traffickers-luring-ukrainian-refugees-web-targeted-in-eu-wide-hackathon

11. Deeb-Swihart, J., Endert, A., Bruckman A. (2019). Understanding Law Enforcement Strategies and Needs for Combating Human Trafficking. In CHI Conference on Human Factors in Computing Systems Proceedings, May 4–9, 2019, Glasgow, Scotland UK. 14 pages. URL: http://library.usc.edu.ph/ACM/CHI2019/1proc/paper331.pdf

12. Directive 2011/36/EU of the European Parliament and of the Council of 5 April 2011 on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims, and replacing Council Framework Decision 2002/629/JHA. URL: http://data.europa.eu/eli/dir/2011/36/oj

13. Directorate-General for Migration and Home Affairs (27 October 2022). Joint Meeting of the EU Network of National Rapporteurs and Equivalent Mechanisms and EU Civil Society Platform against trafficking in human beings. Migration and Home Affairs. European Commission. URL: https://home-affairs.ec.europa.eu/news/joint-meeting-eu-network-national-rapporteurs-and-equivalent-mechanisms-and-eu-civil-society-2022-10-27_en

14. GRETA report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Finland. Second evaluation round (adopted 21 March 2019). URL: https://rm.coe.int/report-concerning-the-implementation-of-the-council-of-europe-conventi/168094c77b

15. GRETA report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Poland. Second evaluation round (adopted on 7 July 2017). URL: https://rm.coe.int/report-concerning-the-implementation-of-the-council-of-europe-conventi/1680a538f3

16. GRETA report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Spain. Second evaluation round (adopted 23 March 2018). URL: https://rm.coe.int/greta-2018-7-frg-esp-en/16808b51e0

17. GRETA`s evaluation report on United Kingdom. Third evaluation round (20 October 2021). URL: https://rm.coe.int/greta-third-evalution-report-on-the-united-kingdom/1680a43b36

18. GRETA`s evaluation report on Portugal. Third evaluation round (13 June 2022). URL: https://rm.coe.int/greta-evaluation-report-on-portugal-3rd-evaluation-round/1680a6e00c

19. Joana Gorjão Henriques (4 June 2022). Amnistia resgata refugiadas ucranianas por suspeitas de exploração laboral. Publiko. URL: https://www.publico.pt/2022/06/04/sociedade/noticia/amnistia-resgata-refugiadas-ucranianas-suspeitas-exploracao-laboral-2008712

20. Lasocik, Z., Boćko, P., Buchowska, S., Rekosz-Cebula, E., Wieczorek, Ł., Rosińska, A., & Szmulew-Ziółkowska, A. (2015). Filling the Gaps in the System of Combating Human Trafficking in Poland. Human Trafficking Studies Center. University of Warsaw.

21. Matos, M., Gonçalves, M., & Maia, Â. (2019). Understanding the criminal justice process in human trafficking cases in Portugal: factors associated with successful prosecutions. Crime, law and social change, 72, 501-525.

22. Ministry of the Interior Finland: Official web-site. URL: https://intermin.fi/en/frontpage

23. OSCE (22 June 2020). Leveraging innovation to fight trafficking in human beings: a comprehensive analysis of technology tools. URL: https://www.osce.org/files/f/documents/9/6/455206_1.pdf

24. OSCE (22 April 2022). Recommendations on enhancing efforts to identify and mitigate risks of trafficking in human beings online as a result of the humanitarian crisis in Ukraine. URL: https://www.osce.org/files/f/documents/4/c/516423_0.pdf

25. Pawel Barabasz, IOM Poland (2022). Poland: Counter-Trafficking Legal Framework and Trainings. Guidance.

26. Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons Especially Women and Children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime adopted by General Assembly resolution 55/25 (15 November 2000). URL: https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/protocol-prevent-suppress-and-punish-trafficking-persons

27. Suzanne Hoff & Eefje de Volder (2022). Preventing human trafficking of refugees from Ukraine. A rapid assessment of risks and gaps in the anti-trafficking response. La Strada International & The Freedom Fund (UK). URL: https://freedomfund.org/wp-content/uploads/UkraineAntiTrafficking Report_2022_05_10.pdf
28. Sylvana van den Braak en Michelle Salomons (2022). Meer kun je niet van ons vragen. De Groene Amsterdammer. URL: https://www.groene.nl/artikel/meer-kun-je-niet-van-ons-vragen?utm_source =De+Groene+Amsterdammer&utm_campaign=b01fa099b3-Dagelijks-2022-07-27&utm_medium=email &utm _term=0_853cea572a-b01fa099b3-70753913
29. The European Commission website for people fleeing Ukraine. URL: https://eu-solidarity-ukraine.ec.europa.eu/information-people-fleeing-war-ukraine_en
30. The European Union. Migration and Home Affairs. An Official website. URL: https://home-affairs.ec.europa.eu/index_en
31. The National Consulting and Intervention Centre for the victims of Trafficking. An Official website. URL: https://kcik.pl/k2
32. Ulkomaalaislaki(301/2004):FinlexDataBank.URL:https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/ 2004/ 20040301
33. UNHCR. Official website. URL: https://www.unhcr.org/en-us/
34. UNHCR. Operational data portal on the situation in Ukraine. URL: https://data.unhcr.org/ en/situations/ukraine
35. UNODC (December 2022). Conflict in Ukraine: key evidence on risks of trafficking in persons and smuggling of migrants. URL: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/tip/Conflict_ Ukraine_TIP_2022.pdf
36. UNODC (2022). Global report on trafficking in persons. URL: https://www.unodc.org/ documents/data-and-analysis/glotip/2022/GLOTiP_2022_web.pdf

Наукове видання

ІННОВАЦІЙНІ ПРОЄКТИ ДЛЯ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

ЗБІРНИК ДОПОВІДЕЙ
Ювілейної 90-ї щорічної студентської наукової конференції

17 квітня – 20 травня 2023 р.

Коректор *І. Савлук*
Верстка *М. Криворученко*

Підп. до друку 26.06.2023. Формат 60×84/8.
Друк. арк. 31,83. Зам. 23-5778.

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
03680, м. Київ, проспект Берестейський, 54/1

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи (серія ДК, № 235 від 07.11.2000)

E-mail: litera_kneu@ukr.net